BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XLVI
B
25
NAPOLI

239. 42. a 44

ULRICI HUBERI
INSTITUTIONUM
HISTORIÆ CIVILIS.

TOMI TRES.

Quorum primus eſt ab ortu Imperiorum, ad præſentem Imperii Romano-Germanici ſtatum, anno Chriſti MCCCLVI. ſtabilitum.

Inſertus eſt Tractatus de Temporibus ante Cyrum olim editus.

In Calce hujus tomi adjectum eſt ſpecimen obſervationum JURIS HISTORICI.

Cum Indice rerum notabilium.

NAPOLI

FRANEQUERÆ,

Apud HENRICUM AMAMA, & ZACHARIAM TÆDAMA, Bybliopolas. MDCXCII.

ULRICUS HUBER

AUDITORIBUS

Suis, Ornatiſſimis & Nobiliſſimis

JUVENIBUS,

Nominatim, HERBERTO van BEAUMONT Hagâ Batavo, Juris Candidato; MATTHÆO LESTEVENON Amſtelodamenſi; ADRIANO van BEAUMONT, Hagâ Batavo; CORNELIO BACKERO, GERARDO MEINERS Amſtelodamenſibus; JOHANNI HENNINO van SUHM, Nob. Holſato; Contubernalibus ſuis, ordine temporis ita collocatis.

S. P. D.

HUncce Inſtitutionum Hiſtoriæ Civilis commentarium in gratiam uſumque veſtrum, maxime, qui Juris Publici Univerſalis, quod extra ordinem horis ſubciſivis in Audito-

rio domeſtico tractamus, intereſſe gaudetis, adornaveram, ut uno, qualem heic tres habetis, tomo, *Ideam Hiſtoriæ Univerſalis* ad hæc uſque tempora vobis exhiberet, methodo ad privatam docendi rationem comparatâ uſumque duntaxat Scholaſticum. Quod ſi prævidiſſem, eò me ſcribendi impetu provectum iri, ut recentiora tempora longe ultrà Compendii modum, prope continuæ inſtar Hiſtoria perſequerer, hac anguſtâ formâ chartâque libros illos exire paſſus non fuiſſem. Eſt tamen hæc ejuſmodi mutatio inſtituti, cujus ego non fore putem, ut vos pœniteat. Etſi enim Hiſtorici Studii, quod in Academiâ tractatur, inſtitutio, circa partem ejus antiquam hærere ſoleat & debeat, in recentioribus tamen nemo dicet eſſe minus utilitatis aut jucunditatis, à multis etiam noviſſima quæque præferentur. Sed ut nunc ſe res habet, operosâ Præfatione vos detinere non eſt mihi propoſitum, quia quicquid de Præſenti opuſculo dici poteſt, in ipſius initio tomi prioris librique poſtremi collocatum & occupatum eſt. Credideram, uſu eſſe venturum, ut Viro Cl. Auctori de *Prætorio*

de

de quo nobis certatio fuit, aliquid in hac præfatione reponerem; quando peculiare ſcriptum, poſt tot reſpondendi replicandique vices in argumento parvi uſus, reponere non placebat. Sententiæ meæ ſummam heic in tomo primo, ubi de Imperio Cæſaris Auguſti agitur, expoſitam videbitis. Id heic ſufficere cupio. Neque de re neque de perſonalibus quicquam amplius exequi libet; poſtquam *Adverſa Pars* omnem modum Civilem exceſſit, iracundiâ & ſuperbiâ, quod recte conjecit terminum ſcriptioni meæ poſiturum. Accedit, quod, niſi prodigus eſſe velim ſcilicet famæ & pene dixeram, ſalutis meæ, tacendum mihi eſſe intelligo; quando, cum nihil intonantibus dictis reliquum feciſſet, duobus tribuſve locis, notabiles minas ejus quod, ſi me non compeſcam, futurum ſit, collocavit, & poſtremo, neſcire ſe profitetur, quouſque indignatio illum provectura ſit. Atqui poſt tanta verborum fulmina quis credat aliud ſupereſſe, quàm

ΘΗΚΤΩ ΣΙΔΗΡΩ ΣΚΕΜΜΑ ΔΙΑΛΛΑΧΕΙΝ ΤΟΔΕ.

quod non eſſe mei uſus Vox ſolâ *Pyrgopolinices*, qua me inſignitum dedit, abunde ſignificet. Recte igitur me conſulturum pu-

to, ſi manum de tabulâ tollam; Exemplo ejus, cujus operâ nactus eſt Vir Cl. Locum, quem tenet, ſatis præter ſpem: quum neminem præter illum in Friſiâ ſibi notum vel qui ipſum noſſet, haberet. Huic cum recenti beneficio, inter alia, ſcripſiſſet ita, *Sum tui beneficii Homo*, dein auſo contra illum tueri ſententiam veterem ſuam de re literariâ, mollibus & honorificis dictis, haud ſecus inſultavit, ac ſi ipſus ego eſſem, & ni taceret, graviter interminatus eſt. Quieſcamus igitur ego atque ille, cenſeo, & legamus Hiſtorias, quæ vobis utiliores erunt, Nobiliſſimi Juvenes, quam rixæ de Prætorio. De genere ſcribendi in hoc opuſculo duntaxat id velim accipiatis, quod ex ipſâ Lectione cuilibet in oculos incurret; ita non eſſe conceptum, ut eloquentiæ ſpecimen exercendæ præbeat. Operam dedi, ut clare, breviter & ſimpliciter loquerer atque Lectori meo quam minimum moleſtiæ relinquerem; nec ideo ſemper evitandas putavi locutiones minus latinas, ſed jam pridem uſu ita receptas, ut ſine obſcuritate mutari nequeant; niſi poſtulem id evenire mihi quod *Grotio* noſtro uſu venit

nit in *Manuductione* ſuâ, cujus vernacula dicta, niſi è Latino explicentur, ut factum *in notis*, à Lectore utcumque ſermonis gnaro ſæpe percipi nequeunt. Ita nolim offendamini vocabulis, *Commiſſarii*, *Plenipotentiarii*, *Bombarum*, *Provinciæ* pro natione libera & pluribus id genus aliis, ſi quando vobis occurrent; Declinavi enim, quatenus potui. Non minus illud, quod in quibuſdam Hiſtoriæ Univerſæ Scriptoribus diſplicuit, ut panegyricum ſtylum adfectent; Didacticum & facilem quæſivi, quod ſi adſecutus ero, bene eſt. Spero etiam in eo non male conſuluiſſe, quod infinitam rerum varietatem, non modo librorum, ſed etiam ſectionum & capitum methodo diſtinxi, quod & tædium Lectionis minuit & memoriam juvat. Auctores in Vetere Hiſtoria, quos velim conſulatis diligenter, ubique adnotavi, In Recentioribus eundem diligentiæ honorem minus putavi neceſſarium: Ubi neceſſe viſum eſt, laudavi, aliquando etiam refellendi cauſa nuncupandos putavi. Vos, Auditores, inſcriptionem hanc è manibus meis accipitote faciles & benevoli. Valete & feliciter in ſtudiis omnique

vita,

vita, quod precor, ætatem agite. Scripſi Franekeræ Idibus Juniis cIↄ Iↄc xcII.

L. S.

Mendas typorum nonnullas in calce cujuſque tomi adjectas videbitis. Non adjectas æquitati veſtræ committimus.

INSTITUTIONIS HISTORIÆ CIVILIS.

PARS I. LIBER I.

SECTIO I.

Præcognita quædam continens.

CAP. I.

Agens de Hiſtoriæ definitione & diviſione.

Hiſtoriam veteres dixerunt, eſſe *Narrationem rerum geſtarum, per quam ea quæ in præterito facta ſunt, cognoſcuntur.* Iſidor. *lib.* 1. *c.* 40. Plutarch. *lib. de Homero.* Reprehendit hanc definitionem Voſſius, qui ſic finit; Hiſtoria eſt *cognitio ſingularium, quorum memoriam conſervari utile eſt, ad bene beatéque vivendum*, *Tract. de art. Hiſtor. c.* 3.

2. Quod heic pro differentia ponitur, bene habet; ſed quod ad genus attinet, neſcio, an ſatis operæ pretium fuerit, loco *Narrationis* ſubſtituere cognitionem, & pro *rerum geſtarum*, dicere, *ſingularium*: Subtiliter equidem Hiſto-

ria nihil eſt aliud quam *Memoria* rerum geſtarum, & *narratio* ejus interpres, quo ſenſu Livius appellat literas, *unam cuſtodem fidelem memoriæ rerum geſtarum lib. 6. in pr.* Sed nihil uſitatius eſt, quam nomina ſcientiarum, quæ in Notitiâ conſiſtunt, tribuere ſyſtematibus de quaque diſciplina compoſitis, quod de *Hiſtoria* cur ſimiliter, ut ab omnibus ſervatur, dici nequeat, ratio non liquet.

3. Ideo Keckermannus à Voſſio pariter reprehenſus, duplex Hiſtoriæ genus facit, Notitiam & explicationem, *d. tract. cap.* 4. Nos uno genere & ſolita explicatione contenti ſumus, ut Hiſtoriam vocemus *Narrationem*, ſi minus ſcholaſticè, ſaltem ex uſu generis humani, adde Juris-conſultorum, quorum ars maximè ad hiſtoriam comparata eſt, qui etſi Legis eſſentiam negant in ſcriptura conſiſtere, tamen eam *jus ſcriptum* appellant: & Narratio ſi non eſſentialis Hiſtoriæ, ad effectum tamen ab illa inſeparabilis eſt.

4. Malumus etiam in definitione retinere verba, *Rerum geſtarum*, quam ſubſtituere cum Voſſio, *ſingularium*, quod magis quæſitum nimisque ſcholaſticum videtur nec adæquatum. Etſi enim quæ in Hiſtoria narrantur, omnia ſint ſingularia, minimè tamen verum eſt, cuncta ſingularia in ea tractari; ſed memorabilia tantum; præter quod Geographia & Topographia. quæ ab Hiſtoria ſeparantur, æquè ſingularia tractant.

5. Plerum-

5. Plerumque ſic uſurpamus, ut res quæ narrantur, Materiam; Orationem quâ narrantur, formam Hiſtoriæ appellemus. Aliter Julius Scaliger, qui formam in rebus quærit: dicitur enim Hiſtoria, quia res geſtas, non quia verba continet; per quod autem res eſt id quod eſt, formam vocamus 3. *de Ar:. Poët. c.* 1.

6. Fuit *definitio* Hiſtoriæ, ſequitur *diviſio*; quæ prima eſt in *Eccleſiaſticam* & *Politicam*. Utraque eſt univerſalis, particularis, ſingularis. Univerſalis narrat omnium vel præcipuarum Gentium res, idque vel ab omni ævo, ut *Trogus* & *Juſtinus*, vel ad tempus breve, ut *Polybius* & noſtro ſeculo *Thuanus*. Prior, univerſalis per excellentiam dicitur.

7 Particularis continet unius populi res, æquè vel à primordio, ut *Livius*, vel ab aliquot annis, ut *Tacitus* aliique variarum gentium. Hiſtoria ſingularis explicat vitas clarorum hominum, dicta factaque eorum notabilia, quod agunt Plutarchus, Cornelius Nepos, Valerius Maximus aliique.

CAP. II.

De ratione hujus Inſtituti.

DE methodo legendi Hiſtorias ſcripſit integrum librum Bodinus. Nos pauca monebimus, ut fert inſtitutum. Primum, nulli diſciplinæ magis utile eſſe compendium, quotem-

porum gentiumque idéa memoriæ infigatur, præparandæ renovandæve lectionis cauſa; ſed non debet hoc eſſe nudum, ut ſunt tabulæ chronologicæ; nec etiam ſpiſſum & diffuſum, quod gravet ac oneret nimiſque diu Lectorem detineat.

2. Optimum videtur, quod ſimplici & perſpicua brevitate ſucceſſionem Imperiorum ita exhibeat, ut nec ad ea quæ dicuntur intelligenda, Interprete nec alio libro ſit opus, & ſtudioſum ad ampliorem inſtitutionem ex ipſis autoribus petendam introducat. Quod nobis eſſe propoſitum fateri licet, an adſecuti ſimus, Lector æquus exiſtimabit.

3. Cum olim in Hiſtoriæ politicæ profeſſione verſaremur, Auditoribus aliquas poſitiones ad inſtitutionem Hiſtoriæ è lectione veterum conceptas dictavimus; edendi cauſa viſa non fuit. Sed quia in explicatione juris publici univerſalis, quam adhuc in uſu habemus, exemplorum copia & Hiſtoriarum opus eſt notitiâ, rem utilem credidi facturum me, ſi darem illas ad juris publici inſtitutionem adtemperatas, non ſane inculcando ejuſmodi obſervationes, ſed res & facta, è quibus elici poſſunt, aptè collocando.

4. Quin volupe fuit eas recenſere denuoque ita connectere, ut non modo eventus ſed etiam cauſæ maximarum rerum, nec non perpetua utiliſſimarum obſervationum documenta iis ineſſe viderentur; Et velim hæc inter alia præſumi. I. veriſſimum eſſe, quod auctor peſſimæ doctrinæ

ctrinæ demonſtravit, ſtatum naturalem, in quo populi Principeſque inter ſe agunt, nihil aliud eſſe quam bellum omnium contra omnes æternum, dum alii aliis inſidiantur & ſuo commodo invadunt, ſine fidei vel juris ullo reſpectu.

5. Nec minus apparebit, quod Diodorus Siculus *in præfat. Hiſt. ſuæ* demonſtrat; *Rerum humanarum eſſe quendam circulum*, in quo alii homines eoſdem eventus per vices, ut in ſcena ludunt; etſi plerumque tragicè, ut Tiberii dictum ubique renovetur, *Occides hunc tu & te occidet alius.*

6. Porro, animus Dei memor habet heic quo perpetuo alatur, contemplatione mirabilium providentiæ Dei, cujus heic eſt perpetuum, ſcenâ millies repetitâ, theatrum, ſemper in nominis ſui gloriam & Eccleſiæ, latentis licet ac humilis, ſalutem.

CAP. III.

De ſumma diviſione temporum.

HIſtoriam civilem, quæ noſtri inſtituti eſt, à mundi exordio non habemus, ſed ut vox ipſa dictat, ab ortu Imperiorum, quâ de re veriſſime olim Varro dixit, temporum tria eſſe intervalla *apud Cenſorin. cap.* 23.

2. Primum eſt ἄδηλον *obſcurum*, à principio ad diluvium; ſecundum μυθικὸν, *fabuloſum*, uſque ad olympiadas. Tertium ἱστορικὸν, *certum.*

 Inde

Inde à prima olympiade, quæ adſcribitur anno ante Chr. 777.

3. Vulgo epitomatores computant annos ſecundum æram conditi mundi. Sed mirificus auctorum veterum & recentiorum de annis mundi diſſenſus eſt, cui ex parte tollendo reperta eſt periodus Juliana, quæ non eſt uſus hiſtorici.

4. Cum vero facillima ſit æra, quæ diſtinguit Hiſtoriam in *Ante & poſt Chriſtum natum*, notiſſima cunctis, nullis obnoxia reductionibus, cum reliquæ omnes æræ ad illam reducantur, hanc unice nobis ſequi optimum factu videtur.

5. Duntaxat in Hiſtoria Græca non poterimus aliquando abſtinere *olympiadibus* & in Romana, *urbis conditæ annis*, ut tamen in promptu ſit comparatio hujus æræ Chriſtianæ.

6. Chronologicas difficultates, quarum multæ ſunt inextricabiles, omittemus, ſeriem temporum diligenter adnotare contenti. In qua cum nemo ſit ante Petavium, ejus ut plurimum calculos ſequemur.

7. Summa temporum civilis hiſtoriæ, quæ ſatis conſtant, ante Chr. eſt hæc. A nativitate Chriſti retro ad deſtructum ab Alexandro Magno regnum Perſicum, ſunt anni 331. Inde uſque ad Cyrum, 229. Ab initio Cyri retro ad exitum Sardanapali 317. A fine Aſſyrico ad initium Nini ſunt anni 1300. quibus ſi addas Beli, id eſt, Nimrodi annos 65. colliges

pau-

paulo ſupra annos 2240. ante Chr. qui juxta calculos Hebræorum incidunt in tempus diſperſionis gentium, in ſacris memoratæ, à qua initium habent Imperia, ſicut infra latius demonſtrabitur.

CAP. IV.

De ſummis mundi Imperiis.

NOta eſt ſententia de quatuor *Monarchiis*, id eſt, ſummis & excellentibus Mundi Imperiis, quæ volunt eſſe *Aſſyricum*, *Perſicum*, *Græcum* & *Romanum*; quæ traditio originem habet ex interpretatione ſommii, quod oblatum eſt *Nabuchodonoſori* apud *Danielem*, quod tamen ad fata populi & Eccleſiæ Dei potius quam ad Hiſtoriam gentium pertinet, ut ex ipſo Daniele ſatis conſtat; Noſter autem ſcopus cum civilis ſit, periodi propheticæ & apocalypticæ nec non ſomnia, licet divinam providentiam ubique adoremus, hunc tractatum non morabuntur,

2. Porro etiam Aſſyricum Imperium eſt extra terminos illius ſomnii; quia Nabuchodonoſor non fuit Aſſyrius, ſed Babylonius, eaque duo Imperia ſunt diverſiſſima, ut è *ſequentibus* patebit. Ante Babylonios vel juxta eos, Medi quoque rerum potiti ſunt, quorum Imperium quod aliqui cum Aſſyrico vel Perſico confundunt, erroris *inferius* arguentur.

3. Miſſo igitur ſomnio Chaldaico, dicendum eſt, Imperia ſumma, quæ reliquis in

orbe terrarum prævaluere, longe plura, quam illa quatuor extitiſſe: ſed præcipua, quæ nobilium ſcriptorum ingeniis maximè celebrata ſunt & è quibus Hiſtorica inſtitutio petenda eſt, quatuor illa vel quinque numero eſſe videri.

4. Pro numero quinario eſt Æmilius Sura apud *Vellejum lib.* 1. in his verbis; *Aſſyrii omnium gentium principes rerum potiti ſunt; deinde Medi, poſtea Perſæ, deinde Macedones. Exinde duobus regibus Philippo & Antiocho, qui à Macedonibus oriundi erant, haud multo poſt Carthaginem ſubactam, devictis, ſumma Imperii ad populum Rom. pervenit.* Bene Sura, quod Romanorum principatum vel ſummitatem non refert ad Julium Cæſarem vel Auguſtum, ut vulgò fit, ſed ad tempus deſtructi Macedonici regni, etſi tunc non Monarchicum ſed populare fuerit Imperium Romæ; Nec enim de Reipubl. forma, ſed de potentia Imperii heic agitur, quâ diu ante Julium Cæſarem caput extulit Roma.

5. Secundum ordinem horum Imperiorum, methodi rationem inibimus: neque tamen illa quatuor aut quinque duntaxat Imperia, ſed & reliquarum gentium ſummas memorabiles proſequemur. Ne populi quidem Iſraëlitici mutationes imperiorum, ut pote civilis Hiſtoriæ partem, omittemus; ſubinde etiam Eccleſiæ mentionem, quatenus abeſſe non poterit, obiter facturi.

SECTIO

SECTIO II.

A Nino uſque ad Arbacen, ab anno ante Chr. 2327. *uſque ad* 876.

CAP. I.

De diſperſione gentium.

PRimo omnium ſatis conſtat, Noachum cum ſuis è diluvio ſervatos in terram fuiſſe egreſſos, anno mundi perfecti, ſecundum calculos Hebræorum 1657. qui eſt ante Chr. 2327.

2. Regimen hominum primo poſt diluvium ſeculo, ſicut antea, penes Patres-familiarum fuiſſe creditur; quod ut ita in veris Semi poſteris & Deum timentibus fuerit, in univerſum tamen à fide veri alienum eſt. Cum enim naturæ humanæ ſit inſitum, velle οὗ ἂν κρατῇ ἄρχειν, ut Thucydides, *dominari inbecillioribus*, non eſt dubium, quin gigantes illi & magni Heroës, quorum meminit ſacer Codex *cap.* 4. *Geneſ. in fin.* fuerint Reges & Tyranni. Etiam poſt diluvium aucto in immenſum humano genere, non defuere gigantes illi, quin manu improborum collectâ imbecilliores juſſa facere coëgerint. Verum ſtabile imperium primus quod conſtet, *Nimrodus* Chami nepos inſtituit, quem veteres *Belum* vocaverunt, ut inferius probabitur. Accidit hoc eodem tempore, quo diſperſio gentium facta eſt, quam Petavius refert ad annum

à diluvio 151. Alii plus minuſve computare ſolent.

3. Antequam id agerent homines, abundante multitudine, coacti in diverſa abire, turrim immanem, ut monumentum congreſſus ſui, giganteo more ſtruxerunt, de cujus forma ſcribit Herodotus, quod fuerit *craſſitudine ſtadii*, *cui alia ſuper-impoſita turris & huic alia ad octavam uſque erat. lib.* 1. Sed confuſio linguarum, cœlitus immiſſa vetuit opus abſolvi, quâ factum, ut ferè totidem familiæ, quot erant Noachi nepotes in diverſa ſe contulerint *Bochart.* 1. *Phal.* 15. Alii non ſubitâ linguarum, quas paulatim mutari docet uſus omnium ſæculorum, ſed diverſitate ſententiarum coactos fuiſſe homines ad ſeceſſionem, eamque eſſe volunt mentem verborum Dei *Geneſ.* XI. נבלה שם שפתם *Et confundamus ibi labium illorum*, ut eruditè demonſtrat Vir Cl. Camp. Vitringa *Obſerv. ſacr. lib.* 1. *c.* 8. *& ſeqq.*

4. Diſperſi ſunt ſecundum tres mundi tum cogniti plagas, Noachi nepotes. Qui è Schemo, hi in orientem, quæ eſt Aſia; Japheti poſteritas in occidentem, hoc eſt Europam conceſſit; In Meridiem, id eſt, Africam, Chami familia tranſiit. *Geneſ.* 10. *cap:* Ab Aſchenaze Japheti ex Gomero nepote creduntur orti eſſe Hiſpani, Galli, Britanni, Germani, Illyrii, *Cluver. lib.* 1. *Germ. ant. c.* 4. *& ſeqq.* De orbe novo parum liquet.

CAP.

CAP. II.

De Imperio Aſſyriorum ſub Nino, Semiramide & Ninya.

NImrodus, quem ut dixi, Belum vocarunt, regni principium habuit Chaldæam, cui mox Aſſyriam, conditâ Ninive, adjunxit *d. cap.* 10. *Geneſ.* deceſſitque anno potentiæ, ut volunt 65. *Euſeb.*

2. Succeſſor NINUS urbi Ninivæ à ſe plurimum auctæ nomen dedit; Babylonios rebelles, ad obſequium reduxit, Barzanem Armeniæ & Pharnum Mediæ Regem vicit, illi pacem dedit huic crucem; denique Aſiam totam annis 17. ſubegit, præter Indos & Bactra, quorum Rex erat *Zoroaſtres*, magus, quem viciescentum armatorum millia ducens vicit & occidit; Bactra urbem ſolertiâ Semiramidis viginti annorum Heroinæ cepit, eamque marito Menoni ademptam in uxorem duxit; quod Meno non ferens ſuſpendit ſe. Ninus amore amens petenti Semiramidi ad breve dicitur Imperium permiſiſſe, quod hæc in ipſum vertens, ſenem interfici juſſit, poſt annos imperii ſui 52. Diodor. Sicul. *lib.* 2. *uſque ad cap.* 7. Juſtin. *lib.* 1. *c.* 1.

3. Filium ex ea Ninyam reliquit, cujus tutelam & omne jus regium ipſa occupavit. Mulier humili loco nata, ſed magni animi & bellatrix, ut tamen civilibus curis feminarum vitia non exuiſſet, effrenis impudica, mœchos adoptare eoſdem-

eoſdemque tollere ſueta, Babylonem incredibili modo auxit, Aſiam totam & Ægyptum pervaſit. Æthiopiam Lybiamque ſubegit, ſtructis paſſim ſtupendis operibus. Noviſſime, ne miles otio torperet, bellum Staprobati Indorum Regi fecit, cum tricies centenis peditum & quadringentis equitum millibus, ut Diodorus ex Cteſia refert *lib.* 2. *cap.* 19. Ex qua expeditione vix tertiam copiarum partem reduxit. De numero vix credas, niſi ſacræ literæ magis inexpectata in hoc genere traderent, ut mox patebit.

4. Hac clade ac ætate ſuâ filiique, *Semiramis* vilior facta, à filio, cui nubere voluiſſet, per inſidias oppreſſa & è medio ſublata eſt, anno ætatis 62. regni 42. Ipſe Ninyas per annos 37. præfuit, Imperiumque militare pacis artibus ſtabilivit; inter alia inſtituens, ut ſingulæ gentes ſubjectæ ad regiam urbem, novos quotannis milites, dimiſſis veteribus ſiſterent, cujus rei multiplex utilitas intelligi poteſt. *Diodor. ibid.*

CAP. III.

Continuatio & finis Aſſyrici Imperii.

STetit hoc modo Imperium jure deſpotico per annos, ut magno veterum conſenſu traditum eſt, *mille* 300. *ita ut ſemper regni paterni ſucceſſor foret filius*, teſte Vellejo *lib.* 1. qui verbotenus hoc ſumſit ex Diodoro vel Cteſiâ, quem Diodorus hac parte ſequitur auctorem,

παῖς

παῖς ἀπὸ πατρὸς διαδεχόμενος τὴν ἀρχὴν ajunt. Hæc res juxta inſtitutum illud militiæ perpetuæ, ſed variantis, plurimum ad Imperii diuturnitatem contulit, ut ex imperiorum ſecus ſe habentium collatione deinde patebit.

2. Reges qui Ninyam ſequuti ſunt, nulla re claros & præterea incertos (nam Diodorus habet 30. Vellejus 33. Euſebius 36.) referre non eſt neceſſe, ait Diodorus *lib.* 2. *c.* 21. *& c.* 24. Non habuiſſe tamen ſequentes Reges omnem Aſiam in poteſtate, non Syriam, non Judæam, nec omnem Meſopotamiam, hiſtoria Patriarcharum, Judicum & Regum Judæ ac Iſraëlis ſatis indicat. Solus Herodotus Aſſyriis annos quingentos adſcribit; cujus auctoritate hac in parte non eſſe ſtandum probabimus *infrà*.

3. Sardanapalus bello partum & pacis artibus diu ſervatum luxu & ſocordia perdidit Imperium. Beleſis enim Chaldæus Aſtrologus perſuaſit Arbaci militum annuorum, quos Media ex inſtituto mittebat, præfecto, ut cum aliis nonnullis à Rege, cujus ignaviam perſpexerant, deficeret.

4. Nec multo poſt quadraginta millia militum ad regiam adduxere, quibuſcum ter à Sardanapalo victi, tandem ſocietate Bactrianorum aucti fugatum Regem, in urbe Ninive obſederunt, eoque poſt biennium ad voluntariam mortem adacto, Rex factus eſt Arbaces, Diodor. *lib.* 2. *c.* 24. paulo aliter Juſtinus *lib.* 1. Incidit Aſſyrici finis Imperii in annum ante Chr. 876.

C A P.

CAP. IV.

De rebus Hebræorum uſque ad Exitum ex Ægypto.

SUperſtite Noacho, cultus Dei qualitercunque duravit, inter Semi nepotes potiſſimum. Illo autem mortuo, quod accidit *anno poſt diluvium* 350. cuncta idololatriâ impleta ſunt.

2. Viſum igitur eſt Deo, ſecernere populum, quem ſpeciali fœdere, cujus Principem voluit eſſe Abrahamum, Chaldæi Tharæ filium Noachi in decimo gradu nepotem, complecteretur; ut eo fœdere bona hereditatis, quam filius Dei ex pacto cum Patre inito Electis ſuo teſtamento reliquerat, cum iis communicaret, quam ſine tali fœdere, niſi poſt obitum teſtatoris habere non potuiſſent.

3. Abrahamus Civis Huræus, è Chaldæa vocatus anno ætatis 75. ante Chr. 1961. domicilium primo fixit Charris in Meſopotamia; unde poſt quinquennium juſſu Dei migravit in terram Chanaan, ubi promiſſionem ſeminis benedicti & hæreditatis accepit tam cæleſtis quam typicæ, ac anno ætatis ſuæ 99. fœdus cum Deo & circumciſionem peregit, omnia ſecundum promiſſiones inde jam olim à Deo factas.

4. Anno ſequente ſuſcepit Iſaacum eodemque tempore Sodoma, ubi frater ejus Lothus habitabat, cum vicinis civitatibus periit, igne cœleſti. Abrahâmus ab eo tempore vixit adhuc annos 75. Iſaacus ejus filius anno ætatis 25.

oblatus

oblatus eſt à Patre ſacrificio, quod non habuit exitum, ut conſtat. Sed anno quadrageſimo duxit Rebeccam & anno ætatis 61. ſuſcepit Eſavum & Jacobum.

5. Extremà ejus ſenectâ anno ætatis 138. Jacobus jam ſeptuagenarius in Meſopotamiam profectus eſt & rediit in Chananæum anno ætatis 97. Quippe filius ejus Joſephus in ſervitutem venditus eſt anno ætatis 17. & patrem cum ſuis in Ægypto excepit anno ætatis 40. Patris 130. unde ſubductis 40 Joſephi ànnis & 20 quibus apud Labanum commoratus eſt Jacobus, remanent 70. cum primum fugit ab Eſavo.

6. Iſraëlitæ in *Ægypto* habitarunt annis 216. Educti inde per *Moſen* anno ante Chr. 1531. poſt priorem Abrahami vocationem annis 430. qui implicitè adſcribuntur habitationi in Ægypto à *Stephano Actor*. 8.

7. In deſertis *Arabiæ* tranſegerunt annos 39. quibus finitis & defuncto MOSE in ætate 120. annorum, ſub JOSUA trajecerunt Jordanem, die 6. Aprilis anni ſequentis, Joſua inde poſt annos 14. deceſſit, natus annos 110.

CAP.

CAP. V.

De regimine ſub judicibus & primis Regibus

INde ſub *Judicibus* egit populus varia fortuna pro moribus, per annos 426. regimine non tam monarchico vel ariſtrocratico quam verâ Theocratiâ, quatenus judices per immediatam Vocationem divinam habebant ac in dubiis rebus oraculum Dei conſulebant.

2. Sed inſolentia filiorum *Samuelis* & rerum novarum ſtudio populus aliarum inſtar gentium regem flagitavit, qualem Deus Samuelis miniſterio illis dedit, jure regio duplici, uno, quid Regem facere, *Deut.* 17. altero, quid populum pati oporteret. 1. *Sam.* 8. Verum *S*aulo propter improbitatem à Deo inde à quarto regni anno improbato, DAVID Iſæi filius juſſu Dei per *S*amuelem inunctus eſt.

3. Quæ tamen conſecratio non fecit eum Regem, ſed imperio Sauli prædeſtinationis ejus ignari ſubditus manſit: At cum virtute rebuſque geſtis, imprimis cæde Goliathi, magnum favorem collegiſſet, Saul in novo regno metuens ſucceſſioni filiorum, omnem operam dedit, ut Davidem è medio tolleret; quod is exilio declinavit ſexcentis ſtipatus armatus, cum ad defenſionem ſui (ſalvâ regis perſonâ) tum ne deeſſet occaſionibus, ſi regnum Vacaret.

4. *Saulo* poſt 12. regni annum, adverſo prælio à Paleſtinis occiſo cum tribus filiis, regnum

Iſraëlis

Iſraëlis in duas partes ſciſſum eſt. Tribus Judæ omnium facile princeps Davidem inunxit in Regem, reliquæ tribus invidiâ adverſus Judam, ex qua *Da id* erat, *Isboſethum* Sauli filium, duce *Abnere*, ſecutæ ſunt. Sed hoc à Joabo Davidis præfecto & Isboſetho per inſidias interfecto, David ab univerſo Iſraële per fœdus, cujus tamen conditiones non extant, adſcitus & inauguratus eſt 2. *Sam.* 5. Res magnas geſſit & late imperavit, vir fortis, prudens & ſanctus, qui egregio exemplo docuit, copulam religionis & prudentiæ civilis non eſſe τῶν ἀσυστάτων.

5. Mortuus anno regni 40. ætatis 70. ſucceſſorem habuit filium SALOMONEM, divinitus ſapientia inſtructum, opibuſque & copiis ampliſſimum, qui anno regni tertio templum ſupra quam dici poteſt, magnificum ædificare cœpit, ante XP anno 1012. Imperium tenuit annos 41. poſperitate maxima, quam utcunque diviné ſapiens non tulit, ſed luxu & vi dominationis convulſus, in Deum ingratus, populo gravis fuit.

CAP. VI.

De regno Judæ ab Iſraële ſeparato.

QUam autoritatem Salomo regnandi vetus, licet abſolutâ poteſtate diu abuſus, utcumque tenuerat, etſi turbarum initiis jamtum erumpentibus, hanc filius ejus REHABEAMUS conſervare non potuit. cum enim po-

pulo Reipubl emendationem poſtulanti præcipiti conſilio graviter interminatus eſſet, decem tribus quæ deinceps Iſraëlis nomen tenuerunt, autore Jeroboamo, qui ob res novas in exilium actus erat, ab illo defecerunt.

2. Jeroboam Iſraëlis Rex ſedem regni *Samariæ* fixit; ſed metuens, ne populus Hieroſolymis ſacra celebrans, ſicut unicè fas erat, Regi Judæ reconciliaretur, religionem mutavit ſuiſque idololatriam præivit. Imperavit annis 20.

3. Quin & Rehabeam, qui per 17. annos præfuit, degeneravit; Ejus tempore Seſacus, ſive, ut Joſephus putat, *Seſoſtris*, Ægypti Rex Hieroſolyma diripuit. Filius ejus *Abiam* cum *quadringentis* millibus armatorum, exiit in bellum adverſus *Jeroboam*, qui eduxerat *octingenta* millia, quem tamen nomine Dei invocato, vicit Abiamus, licet impius alioquin ipſe, nec ultra triennium regnavit. 2. *Chron.* 13.

4. Sed *Joſaphat* ejus filius æquabili pietate per annos 25. imperavit. Hic armatorum ſub ſignis habuiſſe legitur *undecies centena & ſexaginta millia*, præter cohortes præſidiarias paſſim ſparſas, quod incredibile ſit, ni ſcriptum eſſet 2. *Chron.* 17. ubi per partes recenſentur, ut error ſcripturæ eſſe nequeat, ſi quid ejuſmodi aliquando non ſit nefas admittere. Quam a. arctè Juda habitaverit, omnibus conſtat.

5. Filius *Joramus* quadriennio finivit imperium & impiam vitam, nec filius *Achazias* ultra annum rex fuit, hic matrem habuit *Athaliam*,

Achabi

Achabi regis Iſraëlis improbiſſimi filiam (mirum eſt tam nefariam affinitatem placuiſſe pio Joſaphato) quæ per ſexennium tyrannidem tenuit. Exitus ejus fere coincidit cum interitu *Sardanapali* apud *Aſſyrios*.

CAP. VII.

De regno Iſraëlis

Regnum ISRAELIS minori auctoritate Regum, ob novitatem (etſi poteſtatem Regiam, quantum armis valuerunt, intenderint) magiſque militare, crebriores ſubiit mutationes. Nam quia *Jeroboam*, metu regni amittendi ab religione Hieroſolymitana deſciverat, eâque re domum ſuam labefecerat, filius ejus *Nadab* cum tota domo ſua interfectus eſt à Bâſa, qui per annos 24. imperavit.

2. Hujus filius Ela cum univerſa familiâ, poſt annuum imperium, ſublatus eſt à Zamri, quem ſtatim electus ab exercitu *Homri* adegit ad mortem ſibi conſciſcendam. Victor annis 12. tenuit regnum.

3. Succeſſorem habuit filium *Achabum*, cui uxor *Jeſabel* filia regis Tyri, geminum exemplar nequitiæ & impietatis. Achab cecidit in bello contra Syros, cum imperaſſet annos 22. Filius ejus *Ochozias* poſt annum mortuus eſt, quo anno *Elias* Thisbites in cœlum raptus legitur.

4. Frater illius Joramus cum 12. annis regnaſſet, ab exercitu, Duce *Jehu*, Dei juſſu cum matre Jeſabele occiſus eſt, unaque Judæ

Rex Achazias, Jorami è ſorore nepos. In ætatem Jehu incidit interitus *Sardanapali*. 1. *Reg.*

CAP. VIII.

De rebus Ægyptiacis.

Regni Ægyptiaci duo ſunt intervalla; quorum prius eſt fabuloſum & incertum uſque ad *Pſamnetichum* Regem; ſecundum certius & ſibi conſtans, inde uſque ad finem. Temporibus Patriarcharum, qui inde à tertio poſt Ninum ſeculo ambularunt, jam ſanè regnabatur Ægyptus, jure deſpotico, maxime poſt Joſephi commentum de mancipandis Regi bonis & corporibus civium.

2. Sed portenta mendaciorum de gentis originibus à ſacerdotibus Ægyptiis dictata habent Herodotus *lib.* 2. & Diodorus *lib.* 1. quorum ſumma hæc eſt,

3. In principio, ajunt, imperaſſe deos, quorum princeps fuerit Oſiris; Inde homines, quorum primus fuit [r] *Menes*, inter quem & *Seſoſtrim* Reges prope innumeri memorantur. At *Seſoſtris* Rehabeamo æqualis, ut modo poſuimus, fulminis inſtar Africam Aſiamque pervaſit, cum exercitu promptiſſimo, in quo & milites 1700. ſecum eâdem die natos & pariter educatos exercitoſque habuit, Imperium tamen in devictos Aſiæ populos non tenuit, ſeu gloria contentus, ſeu pulſus à Scythis, ſiquidem *Vexores*, de quo Juſtinus, Seſoſtris, ut videtur, fuerit.

4. Victoriis ſatis inolenter uſus eſt, quatuor Regibus vehiculo ſuo junctis, donec ab uno ex iis monitus, ut habet hiſtoria, fortunam reverentius habuit. Si quæ gentes mollius reſtitiſſent, in his tropæa pudendis inſculpta muliebribus erigebat, viroſque mulieribus ſervire cogebat; quod jugum Ægyptiis quoque ſuis impoſuit in pœnam ſeditionis, ut armis ademptis mulierum imperata facerent earumque officiis fungeretur, dum hæ virorum partes propalam agerent, quod olim inſtitutum *Herodotus* adhuc ſe vidiſſe factum teſtatur.

5. Mortuus anno imperii 33. ſucceſſorem filium *Pheronem* ſeu Pharaonem habuit, quem cœcum & miraculo caſtæ urinæ ſanatum fuiſſe narrant.

6. Hunc ſeu ſtatim ſive diu poſt (diſſentiunt enim *Diodorus & Herodotus*) ſecutus eſt *Ceres*, quem Græci Proteum magia infamem Helenæque & Paridis hoſpitem fuiſſe tradunt. poſt hunc Remphin ſeu *Remſenitum* prædivitem avarumque recenſent, cui furtum ingens & exquiſitæ calliditatis factum narrat Herodotus.

7. Ab hoc cum 210. annis Reges ſeptem inglorii vixiſſent, ponuntur duo fratres *Chembes* ſeu Cheopes & *Cephren*, duarum pyramidum maximarum conditores, qui occluſis templis, populum per annos ſex ſuprà centum continuis laboribus afflixeruut. in horum ætatem incidit mors Sardanapali.

CAP. IX.

De Rebus & regnis Græcorum ante bellum Trojanum.

RES Græcorum hujus intervalli ſunt vel ante vel poſt captam Trojam. Ante Ἅλωσιν regna & res memorantur. Regna celebriora ſunt quatuor.

2. I. Sicyonicum, cujus Rex primus fuit *Ægialus*, quem referunt ad annum poſt diluvium 205. Semiramidi ferè æqualem; ſtetit ſub regibus 25. per annos 972. & deinceps Sacerdotum Imperio *Carneorum*, ut commodiore ſunt uſi, quemadmodum Græci fere omnes Regna in alias formas mutarunt *tyrannideſque* averſati ſunt.

3. II. Fuit *Argivum*, quod condidit *Inachus* poſt Ægialum annis 232. & floruit annis 544. Ultimus Regum *Acriſius* à Nepote *Perſeo* caſu occiſus eſt, qui novum Mycenis regnum inſtituit.

4. III. Eſt Athenienſe regnum à *Cecrope* Moſis coætaneo, ut volunt, inſtitutum, poſt Inachum annis 301. A Cecrope rege 17. numerantur per annos 487. quorum celeberrimus Theſeus fuit, qui primus cives vicatim habitantes unam in urbem Athenas coëgit, quâ de re πολιτικῶς Plutarchus *in vitâ Theſ.*

5. IV. Fuit regnum *Mycenicum*, Perſei opus, ut dictum, quod ſtetit ad reditum Heraclidarum in Peloponneſum, *de quo mox. Auctor Euſebius.*

6. RE-

6. RERUM memorabilium prima eſt *diluvium* à Deucalione Rege Theſſaliæ dictum, qui multos in Parnaſſo monte ſervaverat, Noachi diluvio recentius annis 776. Deucalionis filius *Hellen*, nomen Hellados Græciæ, ut Thucyd. *lib*. 1. docet. Nepos Deucalionis *Dorus*, Pronepos *Ion* fuerunt; Unde Doricum & Ionicum nomen atque genus.

7. Haud multo poſt *Cadmus* Agenoris Phœniciæ Regis filius, qui Græcos primus literas docuit, *Thebas* condidit in Bœotia; unde arx ibi celebris *Cadmæa*.

8. Anno 207. poſt Cecropis initium *Pelops* Paphlagonum Rege Tantalo natus, in Græciam delatus, *Peloponneſo*, ubi ſedem fixit, nomen dedit, Pater *Atrei* & *Thyeſtæ*, avus *Agamemnonis*, *Menelai* & *Ægiſthi*, quorum caſus Tragœdiis claruerunt.

9. In annum 77. à Pelopis adventu incidit *Argonautica* expeditio, cui *Hercules* ille XII. laboribus celebris & *Theſeus* intererant, duce *Jaſone* Theſſalo, in Colchidem; cujus Regem Æetam à *Medea* filia proditum vicere, eamque cum theſauro Patris avexerunt.

10. Res illa veteribus tantopere celebrata ſatis per ſe modica fuit; navibus intectis & Heroibus etiam remigum officio fungentibus, ut Thucydides in *lib*. 1. auctor eſt.

11. Eodem ſeculo geſtum eſt bellum *Thebanum*, inter Eteoclem & Polynicen Regis Oedipi & ejus matris Jocaſtæ filios; quos tandem

mutuis vulneribus in duello cæſos, piaculares parentes voluntariis mortibus ſecuti ſunt.

12. Poſtea cum Creon Oedipi frater regnum invaſiſſet, Adraſtus Argivus rex, bellum renovavit, cujus tamen victoria ceſſit urbanis, ſed cruenta; unde proverbium, *Cadmæa victoria.*

13. Paulo poſt Thebanis ab Alcmæone victis, regnum Therſandro Polynices filio datum eſt, qui ad Trojam à Thelepho occiſus eſt vide *de his rebus Diodor. lib.* 4. *Euſeb. lib.* 1.

18. Atque ex hiſce nec non Trojanis eventibus, Poëtæ veteres omnia ſuarum Inventionum argumenta ſumſerunt, quibus hiſtoricam prope fidem tribuit hac parte Plutarchus *in Theſ.*

CAP. X.

De rebus Græciæ poſt Trojam captam.

Regnum Phrygiæ, cujus *Troja* metropolis, conditum putatur à *Teucro*, annis fere 77. poſt initium Cecropis. Teucrum ſecutus eſt Dardanus; hunc Ilus & Laomedon, quo ab Hercule cæſo, *Priamus* ſucceſſit, *Hiſtoriam habet Meſſal. Corvin. de Progen. Octav. Aug.*

2. Inter Trojanos & Græcos frequentes ultrò utroque injuriæ, ut inter vicinos, pridem animos exulceraverant, ut Thucydides refert *lib.* 1. quando accidit, ut Paris ſive Alexander Priami filius, Menelai Spartani conjugem *Helenam* raperet. Qua occaſione Græci omnes,

duce *Agamemnone* Mycenarum Rege Menelai fratre, Trojam terra marique invaſere; quod bellum decennale fuit; in quo Teutamus Aſſyriæ Rex 20. militum xx. millia in auxilium Priamo miſit, teſte Diodor. *lib.* 2. *c.* 22.

3. Capta eſt urbs proditione Antenoris, ut fama tulit & firmat Aurelius Victor *de Orig. Rom.* atque Æneæ, ſi credimus Menecrati, apud Dionyſ. *lib.* 1. quorum ille poſtmodum in Venetos, hic in oram Latii appulit, Ἅλωσις Trojæ accidit anno ante Chr. 1184. cum urbs floruiſſet annis 296.

4. Græci Trojâ reduces fere omnes male perierunt, Agamemnon ipſe à Clytemneſtra conjuge, Helenæ ſorore & ab Ægyſto patruele, qui corruperat eam, occiſus eſt. Illa viciſſim ab Oreſte filio, cum adultero interfecta, idemque Pyrrhum Achillis filium Delphis occidit, & in regno Mycenis conſenuit, poſtquam furiis ob cædem matris agitatus & expiatus fuerat.

5. Annis 80. poſt ἅλωσιν Trojæ, teſte Vellejo *lib.* 1. Heraclidæ ſive Herculis poſteri olim à Pelopidis pulſi, cum ante annos 50. duce Hyllo Herculis filio, reditum fruſtra tentaſſent, una cum Dorienſibus, Peloponneſum denuo occuparunt & diviſerunt, hoc modo.

6. *Temenus*, Herculis abnepos ſedem *Argis* ſixit. *Creſphontes* ejus frater *Meſſenis*. Euryſthenes & Procles tertii fratris filii Lacedæmonem ſive *Spartam* nacti ſunt; infenſi Patruo Creſphonti, à quo fraudem in diviſione ſibi factam querebantur. Unde odia & bella deinceps.

Ambo Spartæ regnarunt, & hinc duo ſemper ibi Collegæ regni fuerunt.

7. Ad hoc idem tempus initium regni Corinthiaci refert Euſebius, primuſque Rex *Alcetes* fuit, ſextus ab Hercule (ita Vellejus.) Poſt annos 322. Corinthii Prytanes annuos, quorum primus fuit Automenes, crearunt, *Pauſan. in Meſſen. Lacon. Corinthiac.*

8. Inde poſt annos 62. cœperunt in Aſiam *Iones* commigrare; unde nova ibi nata *Ionia*; & *Æoles*, unde *Æolia*, quo exemplo Græci alii quaquaverſum miſere colonias.

9. Tum Græcia & aliis concuſſa eſt motibus; *Achæi*, inquit *Vellejus*, *è Laconica pulſi eas occupavere ſedes*, *quas nunc obtinent*, *Pelaſgi Athenas commigrarunt*: Theſſalus natione Theſprotius Mirmydonum ditionem occupavit; quam alii (Vellejus eos refellit) à Theſſalo Herculis filio dictam malunt & ab hujus filio *Græco* Græciam.

10. Circa annum à captâ Troja ducenteſimum floruiſſe creditur *Homerus*; & centum fere annis recentior eſt Lycurgus, Spartanorum Legiſlator, de quo plura *inferius*. In hujus ætatem incidit mors Sardanapali annis 308. poſt ἅλωσιν Trojæ.

CAP.

CAP. X.

De rebus aliarum gentium.

NUcleus orbis terrarum tunc erat Aſia Ægyptus & Græcia. Germaniam, Galliam, Hiſpaniam & Britanniam, ut certum eſt, illis temporibus habitatas fuiſſe, ita quomodo & à quibus ſint regnatæ, prorſus latet, quâ de re Cluver. in *Germ. antiqu. lib.* 1. Qui non ſine magna ratione docet, gentes illas, exceptâ forte Italiâ, omnes eâdem lingua iiſdemque uſos inſtitutis regionemque *Celticam* fuiſſe vocatam.

2. Italiam juxta alios populos *Aborigines* habitabant, cum apud eos Æneas, quarto exilii anno conderet Lavinium ab uxore ita dictum. Illo à Mezentio occiſo, filius ejus *Aſcanius* Albam longam condidit, in quâ poſt eum quindecim Reges fuere per annos 428. uſque ad conditam Romam, *Livio & Dionyſio teſtibus lib.* 8.

3. De *Amazonibus*, pauciora quam ad certitudinem, plura quam ut penitus ſint falſa, traduntur. Fuere populus feminarum Scythicus apud Cappadociam, quæ viris amiſſis aut occiſis vel ſubactis, arma ceperunt, varios Europæ Aſiæque populos ſubegerunt; victæ ab Hercule Theſeoque denuo bellum Athenis intuliſſe dicuntur, Reginis *Marteſia*, *Orithya*, *Antiope* & aliis. Sed Regina Pentitheſilæa fuiſſe narratur apud Trojam. In hiſtoria Alexandri M. Reginam Thaleſtrin, ad eum prolis capiendæ cauſa

cauſa veniſſe volunt; quod falſi arguit Lyſimachus apud Plutarch. *in vita Alex.* vid. Juſtin. *l.* 2. *c.* 4. *& ſeqq.* Diodor. Sic. *l.* 2. *c.* 45. *&* 46. Oroſ. 1. *cap.* 4.

4. Noviſſime Petrus *van den Broek* Inſtitor Batavus apud Indias in *itinerario ſuo*, ſcribit *initio* hujus ſeculi, exercitum feminarum equeſtrem è Tartaria, quæ eſt vetus Scythia, in qua collocantur Amazones, in Indias inrupiſſe, viginti millium, & aliquot urbes occupaſſe, magnis ubique ferociæ & ſævitiæ ſpeciminibus editis. Viros ſecum habuiſſe famulantes. Fides ſit penes auctorem.

SECTIO. III.

De temporibus inter Arbacem & Cyrum, ab anno ante Chr. 876. *ad annum* 558.

CAP. I.

De Regno Medorum.

POſt Sardanapali interitum Regni ἀξίωμα tranſiit ad Medos. In quibus poſt Arbacen alii Reges octo recenſentur à Diodoro, quorum priores parum memorabiles ſunt, uſque ad *Aſtyagen.* Imperarunt pariter annis 317.

2. Diverſa ab his nec veriſimilia tradit Herodotus *lib.* 1. ſcilicet, Medos Aſſyriis victis,

in libertate populari vixiſſe per annos 162. donec aſtu civili regnum *Dejoces* occupaverit, quem ſecuti ſint Phraortes, Cyaxares & *Aſtyages*, quem Diodorus vocat Apandam. Sed hæc Herodoti narrata non cohærent, ut inferius demonſtrabitur.

3. Aſtyages à Cyro Perſa, nepote vel genero (diſſentiunt enim Herodotus, quem Juſtinus ſequitur & Xenophon) qui ab illo defecerat, victus eſt, non modo vi Perſarum, ſed & proditione ſuorum, quos crudeliter habuerat.

4. Vi & armis uſum eſſe Cyrum adverſus Aſtyagen tanto conſenſu à veteribus proditum eſt, ut hac parte Xenophonti, ſecus narranti fidem habere non liceat. Forte, quia Cyrum ut exemplum perfecti principis deſcribit, hanc vitæ ejus partem, quia laudari non poterat, non ut erat, ſed ut argumento ſerviret, expoſuit, *quod etiam Cicero de Xenophonte judicat, epiſt. ad Quint. fratr.*

5. Victoriam tamen Cyrus manſuetè exercuit, nec vita avum ſpoliavit, ſed Hyrcaniæ, ut Juſtinus, vel potius Babyloniæ præpoſuit, ut Xenophon ſcribit, eumque fuiſſe putamus Darium Medum, apud Danielem, ut *infrà* patebit, Juſtin. *lib.* 1.

CAP. II.

De novo regno Aſſyriorum.

MEdi ſummam rerum non diu integram tenuerunt: Quin ſtatim poſt Arbacem res fuiſſe turbatas & quamque gentem ſibi Regem creaſſe obſervat *Euſebius*. Inter eos Aſſyrii ab Arbace devicti poſt ejus mortem caput iterum extulere, brevique in tantum effloruerunt, ut veterem famam recentiore potentiâ ſuperaverint. Quando autem regnum inſtauraverint, exacte ſciri non poteſt; niſi quòd primus eorum Rex in *ſacris* memoratur *Phul*, qui bellum Iſraëlitis fecit, ſex annis ſuprà centum à nece Sardanapali, ante Chr. 770.

2. Dein floruit *Tiglat Phul-Aſſur*, qui Rezinum Syriæ Regem, Hieroſolyma obſidentem occidit. *Salmanaſſar* autem decem tribus Iſraëlis in colonias Medorum (videtur enim & Mediæ pars Aſſyriis tum fuiſſe ſubjecta) alióque verſus traduxit: Ex quâ diſperſione nunquam populariter reverſi ſunt.

3. Sexennio poſtea, *Sennacherib* Aſſyrius horribili clade divinitus in Judæâ oppreſſus eſt: Unde domum reverſus à ſuis ſpretus, à filiis tandem duobus in templo interfectus eſt. Huic *Aſſar-Haddon* filius, excluſis & fugatis parricidis ſuccedens per decennium imperavit *lib.* 2. *Reg.* c. 19.

4. Poſtea rex alius Aſſyriæ, *Nabuchodonoſor*, à

à Babylonio diverſus floruit, qui regiam habuit Niniven, ut patet ex hiſtoria *Juditha cap.* 1. Ex eo loco & ex Herodoto conſtat, aſſiduum his Aſſyriis bellum fuiſſe cum Medis, quorum penultimus Rex *Cyaxares*, Herodoto teſte, Niniven expugnavit & regnum hoc Aſſyricum extinxit. Idem Scythas qui per annos 28. per Aſiam dominati ſunt, ejecit.

CAP. III.

De Regno Babyloniorum & urbe captâ per Cyrum.

FEre eodem tempore, quo Aſſyrii, defecit etiam Babylon à Medis, de cujus initio regni conſtat è Canone Ptolomæi, qui incipit à Rege Nabonaſſare, anno ante Chr. 747. quem alii Reges per annos 219. ſecuti ſunt, quorum nuda nomina in *dicto canone* extant.

2. Sub Merodacho Rege, qui Legatos miſit ad Ezechiam Judæ regem 2 *Reg.* 20. & 2. *Paralip.* 32. accidit clades *Sennacheribi*, cujus potentia reliquis omnibus in Aſia gravis erat. Ideoque, Merodach contra communem hoſtem amicitiam cum *Ezechia* coluit, Et Babylonii ab illo tempore in Aſia prævalere cœperunt, cum ipſe Merodach, tum qui poſt eum floruit Nabopollaſſar, in ordine *quartus decimus*. Hujus filius Nabuchodonoſor totam fere Aſiam victoriis peragravit & Judæos abduxit, ut *infra* videbimus. obiit poſtquam aliquandiu mente

te

te captus ad uſum rationis reverſus erat, anno regni 43. ante Chr. 565.

3. Filius ejus fuit *Evilmerodach*, qui poſt biennium ab affine Nerigloſſore per inſidias ſublatus eſt eique ſucceſſit nepos ex ſorore *Belzaſar* alias *Laboreſardach*, ſub tutela patris primo. Ipſi dein jus regium adepto in ſolenni epulo manus divina ſignificavit, ejus regnum à Perſis & Medis eſſe diviſum, ut eſt *apud Danielem*, quod accidiſſe videtur eo feſto, quo Cyrus Perſa cum Medis urbem occupavit, ut Herodotus & Xenophon ambo commemorant.

4. Sed Herodotus urbem ait eſſe captam, abſente rege, quem *Nabonidum* vocat; Xenophon ait, Regem eâdem nocte, qua Cyrus Euphrate derivato, per ſtratagema, quod & Herodotus refert, urbem cepit, oppreſſum fuiſſe, quod melius cum narratione Danielis conſentit & à Joſepho confirmatur *lib.* 10. *c.* 12.

5. Herodotus aliter, ut dixi; Aliter etiam Beroſus apud Joſephum *lib.* 1. *contra Appion.* qui Belzaſarem non à Perſis & Medis, ſed à Proceribus ſuis oppreſſum refert, & poſt eum regnaſſe Nabonidum per annos 17. cui Cyrus regnum ademerit; etſi quidam Chronologi hunc Nabonidum pro *Darjo Medo*, quem Daniel poſt Belzaſarem præfuiſſe narrat, habeant.

2. Nos ita malumus, Belzaſarem fuiſſe ultimum Regem Babyloniorum, eumque à Cyro in urbe feſtoque epulo fuiſſe oppreſſum; à quo Cyro dein Babyloni præpoſitus ſit *Darius Medus*

ſive

ſive is fuerit *Aſtyages*, ſive alius Cyri ſocer, ut eum notat Xenophon.

3. Pro hac ſententiâ & contra diverſam ſunt hæ rationes. I. Belzaſari ſignificatum eſt à manu parietinâ, regni ejus opes eſſe diviſas à Perſis & Medis, quibus verbis malum ipſi inſtans, non quod alii regi eſſet eventurum, declaratur.

4. II. Darius Medus, qui poſt Belzaſarem regnavit, non potuit eſſe Rex Babylonicæ creationis, quia Daniel refert eum promulgaſſe Edictum ex inſtituto Perſarum atque Medorum, ex quo etiam recepit interpretationem; quod abſurdum fuiſſet in Rege Babylonio, qui Medorum erat hoſtis acerrimus. Hæ res etſi demum anno Cyri regnantis 22. contigerint, heic tamen propter connexionem cum Babylonico regno, anticipanda fuerunt.

CAP. IV.

De Regno Judæ poſt Sardanapalum.

RElinquimus paulo ſuperius regnantem *Athaliam* Achaziæ viduam, cujus impiis manibus erat ſubductus & occultatus JOAS, filius natu minimus, qui anno ætatis ſeptimo induſtria Jojadæ ſacerdotis, Athaliâ necatâ, in ſolium evectus ei inſedit per annos 40. Primo religioſè, dein Jojadâ mortuo, deflexit.

2. Ejus filius *Amaſia* per annos 29. quà bene, quà male imperavit & Succeſſorem habuit *Azariam* filium, qui & Ozias per annos 25.

bonus & religioſus Princeps, niſi quod ſub finem regni, ob uſurpatum ſacerdotis officium, elephantiaſi percuſſus eſt 2. *Reg.* 11.

3. Eâ cauſa filius Jotham regnum adminiſtravit, qui & poſt ejus obitum annis 16. imperavit, ſalvâ religione 2. *Reg.* 15.

4. Sed ejus filius *Achas* impiiſſime per annos 16. greſſatus 2. *Reg.* 16. filium reliquit *Ezechiam* omnium poſt Davidem, præſtantiſſimum, qui per annos 29. regnum continuavit. *cap.* 18.

5. Hunc filius *Manaſſes* excepit, qui per annos 55. diu impiè, poſtremo religioſe ſe geſſit. *c.* 21.

6. Ammon ejus filius impiè per biennium, & hujus iterum filius *Joſias* per annos 31. egregie, interfectus in prælio adverſus Ægyptios. *c.* 22.

7. Hactenus alternis ferè bonos & malos principes dederat tuleratque Deus, ſequentes fuerunt omnes mali & infelices.

8. *Joachas* per tres menſes & *Jojachim*, ambo filii Joſiæ, per annos 11. victus à Nabuchodonoſore Babylonio & ob rebellionem dejectus accepit à victore ſucceſſorem

9. *Jechoniam*, quo poſt menſes tres Babylonem abducto, ſuffectus eſt à Nabuchodonoſore Zedekias, aliter *Mahanias*.

10. Non poterant Judæi ferre jugum, libertate ſe dignos ante omnes alios reputantes. Ideo ſe fœdere & auxiliis Ægyptiacis ſervituti Babylonicæ eximere conabantur; ſed prævalentibus identidem Chaldaicis armis, inrito & exitiali ſuc-

ſucceſſu, quem Jeremias alta voce pronuntiabat.

11. Tandem igitur poſt obſidionem biennalem urbe captâ temploque incenſo, Sedecias è fuga retractus Babylonem abductus eſt, anno ante Chr. 589. poſt initium Sauli. 481.

12. Inter captivos abducti fuere Daniel & Ezechiel. Jeremias reliquias plebis fruſtra in terrâ promiſſionis retinere conatus, in Ægyptum ſequi coactus eſt, ubi ab ipſis Judæis veritatem ex ejus ore non patientibus, eſt interfectus, ut ſcribit Epiphan. de vit. *Proph.*

CAP. V.

De regno Iſraëlis.

JEhu Rex erat decem tribuum; ut vidimus, cum Arbaces rerum apud Medos potieretur. Ille per annos 28. præfuit, Dein filius Joachas, tum ex hoc natus *Joas* annis ambo 16. regnarunt.

2. Inde Jeroboam Joaſi filius per annos 41; poſt cujus obitum fuit interregnum 12. annorum; quo elapſo, Zacharias ultimus è ſtirpe Jehu ſex menſibus regnum tenuit.

3. Omnes Idololatræ fuerunt, etſi Jehu à Deo excitatus ad ulciſcendam Achabi domum divinæ gloriæ ſtudium præ ſe ferret, In animo tamen ejus & poſterorum *ra ioſtatus*, quam vocant, prævaluit, ne populus Hieroſolymitana ſacra frequentans ad Reges Judæ deficeret. populus autem Reges, ut ſere fit, ſecutus eſt.

 4. Nec

4. Nec potuit hæc impietas, niſi in paucis Dei ſinceris coltoribus, à Prophetis cohiberi, qui plures fuerunt; Elias tempore Achabi, Elizæus ſub ejus quinque poſteris, Jonas ſub Jeroboamo II. Item Hoſeas, Joël, Amos, Abdias, Eſaias, hi omnes ſub Rege Ozia, qui poſtea regnavit.

5. Nam Zacharias Rex à Schallum & publicè occiſus & hic poſt menſem ſublatus eſt à Menahemo, qui per decennium regnavit.

6. Tum Hoſea. filius Ela conſpiratione facta ſuſtulit eum è medio & per annos 17. tenuit regnum 2. *Reg. c.* 16. *&* 17. Petav. *part.* 2. *Rationar. cap. de Regibus Hebræorum.*

7. Obnoxius erat Hoſea tributi lege Aſſyriæ; quo ſe liberare cupiens Ægyptio Regi fœdere ſe junxit. Quamobrem *Salmanaſſar*, Aſſyriæ Rex, poſt triennalem Samariæ obſidionem, urbe captâ, populum ſæperebellem abduxit & per Aſiam diſperſit; Quos inter fuit *Tobias*, cujus hiſtoria *in apocryphis* extat. Terra variarum gentium coloniis juxta reliquias Iſraëlitarum, quæ religionem è Judaicâ gentilique mixtam inſtituerunt, occupata eſt.

8. Hæc diſſipatio accidit anno ante Chr. 721. poſtquam illud regnum à Solomonis obitu ſteterat annis 253.

C A P.

CAP. VI.

De rebus Ægyptiacis.

POſt Cheopem Regem filium ejus Mycerinum Ægytus habuit Regem pium atque humanum, qui tertia Pyramide ſtructa, obiit anno imperii *ſeptimo.*

2. Poſt hunc Anyſin cœcum regnaſſe ait Herodotus, eòque pulſo Sabacum Regem Æthiopum per annos 50. quo ſponte, ob horribile ſomnium, regno cedente, rediiſſe narrant Anyſin.

3. Huic ſurrogatur Sethon Sacerdos, qui civibus ob avaritiam inviſus ac ideo ab illis defectus in bello adverſus *Sannacherib* ope divina fertur adjutus; immiſſa noctu caſtris Aſſyriis magna vi murium agreſtium, qui cum nervos arcuum & ſcutorum habenas abediſſent, Aſſyrii armis repente exuti fugam fecere; *ſi non hæc ſit corruptio hiſtoriæ de plagâ Sennacheribo divitur immiſſa*, *ut in ſacris memoratur.*

4. Huc uſque *Herodotus & Diodorus Siculus, quos contulimus*, *Sacerdotum Ægyptiorum traditiones ſecutos ſe profitentur.* Deinceps aliquanto certiora notioraque ſcribunt. Poſt Sethonem biennii interregnum fuit; ſed cum plebs libertatis inſolens turbaret, Duces XII. regiâ poteſtate totidem regni partibus impoſiti ſunt. Ex iis poſt annos 18. cum unus *Pſammetichus* reliquis ſuſpectus in loca paludoſa compulſus eſſet, ille Cares & Ionas quoſdam prædones nactus, eo-

rum auxilio ſublatis XIviris ſolus regno potitus eſt.

5. Bellum hic geſſit in Syriâ, cujus cum Ægypto conjunctio opportuna ſemper habita eſt; Azoton urbem ibi, poſt 29. annorum obſidionem (quam omnium toto urbe diutiſſimam dicit Herodotus) occupavit, quo bello cum præcipuum honorem exteris tribueret, plures ducentis millibus Ægyptiorum ab eo defecerunt atque in Æthiopia ſedes poſuerunt.

6. Pſammeticho poſt 44. imperii annos, filius *Necus* ſucceſſit, qui primus foſſam ad rubrum mare ductam fodere aggreſſus, cum 12. millia periiſſent, abſtinuit opere deſperato. Tum bellum Syris illaturus per Judeæ fines tranſire parabat, quod bonus Rex Joſias juxta fœdus cum Syris initum prohibiturus, à Neco ſuperatus & occiſus eſt, in campis Magdoli, ut Herodotus ait *lib*. 3. ſive in valle Megidduntis, ut ſacræ literæ habent 2. *Reg*. 23.

7. Neco poſt 17. annos ſuccedit Pſammis filius, quem factâ in Æthiopiam anno ſeptimo expeditione, mortuum ſecutus eſt Apries, à Jeremia dictus Ophreas *cap*.44. Cum per annos 25. feliciter imperaſſet, cladem à Cyreneis accepit; ob cujus famam pars Ægypti, cum rebellaſſet, Amaſin ducem vili ortu, illis immiſit, quem rebelles Regem elegerunt: Qui mox Apryem prælio victum ſtrangulavit. Hoc regnante, res Medorum à Cyro ſunt everſæ. *Herodot. d. lib* 2. *& Diod. lib*. 1.

CAP.

CAP. VII.

De rebus Græciæ poſt Sardanapalum.

RES Græciæ deinceps certiores fient, ſecundum æram olympiadum, quæ incidit in annum ante Chr. 777. Signabat ludos, qui ad montem olympi in Peloponneſo ab Iphito Elidenſi in honorem Herculis inſtituti ſingulis quadrienniis maximò Græciæ concurſu celebrabantur.

2. Res autem Græciæ imprimis ad duos Principes populos *Lacedæmonios* & *Athenienſes* pertinent. Uterque populus Legiſlatoribus clari; Lacedæmone *Lycurgus*, quâ vi qua conſilio tulit leges, quibus, cùm Reipubl. temperamentum inter Regalem, optimatium & popularem ſtatum, tum æqualitatem poſſeſſionum atque victus, & quod mirificum auri argentique contemptum, juxta rem militarem, egregiè ſtabilivit; qua de re Plutarch. *in ejus vita.*

3. Fuit Lacedæmoniis contra Meſſenios bellum, cauſis ex antiquo repetitis & *ſuprà* indicatis idque cœptum anno 2. *olymp.* 9. Poſt 20 annos victi Meſſenii ac Ithonam dedere coacti ſunt, cum eorum Dux Ariſtodemus ad tumulum filiæ, quam ex ſuperſtitione temporis, pro Republ. immolaverat, ſe ipſum confodiſſet.

4. Annis 29. poſtea recruduit bellum, Ariſtomene duce, qui ter victor, quarto proditus ab Arcadibus ſuccubuit, ut tamen deinceps in

Ira monte Meſſenii per decennium adhuc tulerint obſidionem. Deditione factâ, pars abierunt in Siciliam, ubi condidere Meſſanam, pars major in duram ſervitutem acti ſunt: Ductum eſt hoc bellum annis 16. Meſſenia regio per annos fere 120. ſub Lacedæmoniis remanſit. *Pauſan. in Lacon. Juſtin. lib.* 3. *c.* 4. *&* 5.

5. ATHENIENSES primo Reges habuere, quorum ultimus *Codrus* pro Patria bello Dorico, id eſt Spartano, ſe devolvit, ut ſuis victoriam pararet. Poſtea regio nomine abolito, Archontes perpetuos, deinde creſcente libertatis amore, decennales habuerunt; poſtremò crearunt annuos Novemviros, quorum unus erat ἐπώνυμος, id eſt, annum ſignabat. Primus ex iis fuit Creon in *princip. Olymp.* 53.

6. Olympiade 44. bellum iis cum *Megarenſibus* fuit, propter inſulam Salaminem; quo cum impares eſſent, ſub pœna capitis vetitum fuit, ne quis de hoc bello referret: quod turpe ratus Solon vir ſapiens carmina compoſuit; quæ ſpecie inſanientis tam flagranter recitavit, ut populum ad arma concitaret, nec multo poſt Inſula per Piſiſtratum vi doloque in poteſtatem redacta aſt.

7. Paulo poſt Solon creatus Ἄρχων ἐπώνυμος, juſſu populi tulit novas leges Draconicis, quibus civitas adhuc uſa erat, temperatiores. Simul diviſit populum in quatuor claſſes, Senatum 400. virorum conſtituit novaſque tabulas in gratiam exhauſtæ plebis introduxit.

8. Quâ

8. Quâ re cum, aliorum maximè culpâ, in gravem incidiſſet invidiam, peregrinatum abiit, ac inter alios Crœſum Lydiæ Regem vidit, cum quo ejus colloquium de beatitudine, refert Herodotus *in lib.* 1. Id accidit *anno* 1. *Olymp.* 47.

9. Annis poſtea 20. Solone pridem reverſo, cum cives in partes diſſiderent duas, Piſiſtratus Solonis amicus, tertiam quaſi boni publici ſectam inſtituit; eoque prætextu, manu coactâ, invaſit arcem & dominatum, quem per annos 34. octennii tamen exilio interruptos tenuit; æquiſſimus atque mitiſſimus tyrannorum. *Herod. l.* 1. *Juſt. l.* 2. *Plutarch. in Solone.*

10. Ad res Græcas pertinet etiam Macedonici orgo regni, etſi pars Græciæ non fuerit Macedonia: Condidit hoc regnum Caranus Argivus ab Hercule ſextus decimus, annis 38. ante primam Olympiadem. Ab hoc Alexander magnus fuit in ordine *rex* XVII. ut ſcribit Vellejus *lib.* 1. juxta alios eſt XXVI. Succeſſiones Regum habet Juſtinus in *lib.* 6. Vires regni ante Philippum Alexandri M. Patrem exiguæ fuerunt *vilis & ſordidæ gentis*, ut ait *Juſtinus.*

CAP. VIII.

De rebus Romanis ante Cyrum

ANno 1. Olymp. 7. a. d. XI. Kal. Maj. *die* Palilibus, horâ inter tertiam & quartam condi cœpit Roma, poſt captam Trojam annis 432. ante Chr. natum annis 753.

2. De auctoribus urbis, famâ licet diversâ, hoc maxime obtinuit; Amulius Albæ Rex xv. dejecto vi & fraude, Numitore fratre, filiam hujus Rheam Sylviam Deæ Veſtæ conſecravit, quæ clam ſtuprata (poſteritas Martem ſuppoſuit) gemellos & cognomines Romum ſive *Romulum* & Remum peperit.

3. Amulius re cognita, matrem vivam, ſupplicio Veſtalis impudicitiæ ordinario, ſepeliri, infantes in Tyberim abjici juſſit: De Matre ut dictum, factum eſt; Pueri in ripam ejecti ſervatique & inter Paſtores educati ſunt, à Fauſtulo & ejus uxore, Lupâ, nomine an genere vitæ.

4. Hi adulti Numitorem avum, oppreſſo Amulio, reſtituerunt; dein Paſtoribus & ſervis fere trecentis ſtipati, novam urbem in palatino monte, ubi, educati fuerant, condere inſtituerunt. De cujus imperio cum diſputaretur, Romulus ferocior fratrem & qui à partibus ejus ſtabat, Fauſtulum interfecit, ſoluſque urbem perfecit, quadratam, ut Plutarchus ſcribit, mille focos continentem & à ſe nominavit Romam. Dein nomine Regis ſumpto Rempubl. ordinavit lectis centum Senatoribus, augendæque multitudini & totum ordinandæ rei militari ſe dedit: Aſylum aperiendo & Legiones inſtruendo.

5. Cum autem præcipua augeſcendi facultas deeſſet populo virorum, prolificatio, neque è vicinis impetrare poſſent uxores, hoc egit, ut

Sabinas

Sabinas virgines aliaſque ad conſualia ludos invitaret, quas ſuis rapiendas dedit, numero, ut ferunt 683. Hinc bella. I. Cum Cæninenſibus, quorum Regi Acroni ſuis manibus occiſo arma detraxit, quæ ſpolia (*opima* dicta ſunt, quæ dux duci ſummo detraheret) Jovi obtulit Feretrio. II. Antemnates & Cruſtminini victi plerique Romam traducti ſunt: Ipſi Sabini, qui arce proditione captâ, in ipſam urbem pugnando penetraverant, interventu raptarum pacem & communionem civitatis, cum Rege ſuo Tito Tatio acceperunt. Quo poſt quinquennium à Lavinienſibus Cæſo, Romulus Fidenates, Vejentes alioſque vicinos infeſtavit & ſæpe vicit; ſedulo id agens, ne qua belli materia deeſſet; ideoque fines ſuos, initio nullos, ne poſtea quidem limitibus diſtingui paſſus eſt.

6. Cum imperaſſet annos 38. periit, incertum quo genere mortis, nec enim cadaver repertum eſt, unde ἀποθέωσις: creditur à Proceribus diſcerptus, quibus, *ut libitum*, *imperitaverat*. Hi cum nollent *vivum*, fecerunt *divum*. Auctores *Livius* 1. *Dionyſ.* 2. *Plutarch. in Rom. Aurel. Victor de Orig. Rom. & in Rom.*

7. Cum de ſtatu Reipubl. deliberaretur, placuit, ut per vices deni Senatores, quinis diebus præeſſent; Sed poſt annum, plebem hujus πολυκοιρανίας pertæſum eſt. Ideoque placuit Regem creari NUMAM Pompilium Curibus Sabinis degentem juſtitia & religione celebrem Virum.

8. Hæc

8. Hic ſacra, Pontifices, Augures, Salios, inſtituit, Ancylia, Palladium, Janum geminum, Focum Veſtæ conſecravit & Kalendarium, ut poterat, ordinavit; denique id egit, ut populus ferox metum numinis Legumque reverentiam indueret. Præfuit annis 43.

9. Sequens Rex Tullus Hoſtilius revocavit ad arma juventutem & captata occaſione in Albanos duxit, quod bellum pugnâ trigeminorum (*Horatii* erant & *Curiatii*) diremptum & ex pacto Alba Romæ ſubjecta eſt.

10. Dein *Metius Fufetius* Albæ rex, in bello contra Fidenates re perfide geſtâ, quatuor curribus ſupplicio parum memore humanitatis, à Tullio diſtractus, & Alba diruta civeſque Romam traducti ſunt. Tullius poſtea fulmine fertur ictus & cum domo ſuâ conflagraſſe, cum regnaſſet annis 22.

11. Suffectus ei *Ancius Martius* Numæ ex filia nepos pace belloque egregius; condidit Oſtiam urbemque plurimum ornavit & bella cum vicinis proſpere geſſit, Latinis, Fidenatibus, Sabinis, Vejentibus & Volſcis. Deceſſit, dubium qua morte, poſt annos imperii 24.

12. Regnum exambiit, præteritis Anci filiis *Tarquinius* Demarati exulis Corinthii filius, *Priſci* cognomento. Hic centum novos Senatores ſuæ ſectæ creavit, faſces, trabeas, ſellas curules annulos, phaleras, paludamenta, prætextas aliaque Imperii decora invenit; pluribus etiam præliis Latinos, Etruſcos & Sabinos fregit. Poſt

annos

annos 37. ab Anci Marci filiis immiſſo percuſſore, trucidatus eſt.

13. Auctores cædis loco regni paterni ſolum vertere coacti ſunt: Nam *Tanaquil* Priſci vidua, mulier animi & conſilii virilis, diſſimulata Regis morte Servium Tullium pro Rege conſtituit, donec proviſis omnibus, exceſſiſſe Tarquinium & rerum potiri Servium eadem fama ferret.

14. Hic dolo partum egregie domi foriſque geſſit Imperium, ut cum meritorum fiducia auſus eſſet ad populum ferre, *Vellent juberentne ſe regnare*, liberis ſuffragiis Rex ſit creatus. Ab hoc ſunt Claſſes & Centuriæ populi Rom. utiliſſimum inſtitutum. Anno ejus 18. cœpit in Perſide CYRUS. *Liv. l.* 1. *Dionyſ. lib.* 2. *& pr. l.* 4. *Oroſ. lib.* 2. *c.* 4. *Flor. Euterp. &c.*

CAP. IX.

De regno Lydorum.

ANtequam res Cyri peragamus, de antiquo Lydiæ regno placet excerpta ponere ex Herodoto *lib.* 1. Hic tria regni hujus intervalla ponit. Primum à Lydo Atys filio uſque ad Heraclidas incertæ durationis.

2. Hercules enim Omphalen Lydiæ Reginam amans, in ſervitutis ludicræ ſtudium vertit amorem, ab illa nêre coactus & ſubinde, ſi fides veteribus, ſandalio vapulans: Ab Heraclidarum primo, quem Herodotus vocat Argon,

gon, uſque ad Candaulem, quem uxor offenſa morte mulctavit, ponit annos 505.

3. Tertio intervallo Mernadarum familia regnavit, quorum primus fuit *Gyges*, Candaulis amicus & dein parricida (nota ſatis hiſtoria è Juſtino *lib.* 1.) Secundus Atys, cujus res geſtas contra Priennenſes, Mileſios & Cymmerios, qui Sardes regiam ejus ceperant, refert Herodotus. Tertius Ardys. Quartus Sadyattes.

4. Quem ſequutus eſt Halyattes, qui Cymmerios regno ejecit, Smyrnam vi cepit, ſed Clazomenios vincere non potuit. Cum Cyaxare Medo bellum gerens ſubito pacem fecit, propter inſolitam Solis Eclypſin, qua dies in noctem verſa eſt, cum acies in procinctu ſtarent, ut Herodotus ſcribit, Aſtyages filius Cyaxaris duxit Halyattæ filiam in uxorem. de Eclypſi illa Calviſ. ad annum M. 3343.

5. Halyatten mortuum anno regni 58. CROESUS ſecutus eſt, qui proſperrimo uſus initio Græcos Ionas ſubegit Aſiamque ad Halyn uſque fluvium imperio ſubjecit. Hinc inflatus beatitudinem ſuam oſtentavit *Soloni*, à quo caſtigatus eſt, ut conſtat. Anno regni XIV. victus & exutus eſt à *Cyro* Perſa.

SECTIO

SECTIO IV.

Continens demonſtrationem temporum ante Cyrum.

CAP. I.

1. *Introductio & Conſtitutio Quæſtionis. Aſſyricum Imperium ſtetiſſe annis* 1300. 2. *Cteſiæ Cnidii fides in Hiſtoria expenditur, atque aliis conſentientibus, adſeritur.* 3. *Diodori Siculi teſtimonium; locus ejus unus emendatur.* 4. *Æmilii Suræ teſtimonium.* 5. *Velleji Paterculi conſenſus, & emendatio uno loco.* 6. *Trogi & Juſtini auctoritas* 7. *Joſephi:* 8. *Auguſtini.* 9. *Oroſii, cujus emendatur locus.* 10. *Euſebii.* 11. *Inductio horum teſtimoniorum ac adſertio.* 12. *Scaligeri auctoritas hac parte declinatur & excuſatur.*

PErvenimus ad Cardinem civilis Hiſtoriæ, Initium CYRI, quod ſatis quidem certum eſt: ſed ejus connexio cum antiquiore Hiſtoriâ, gravi controverſiâ laborat, quam olim diſſertatione quâdam ſub titulo, de genuina ætate Aſſyriorum & Regno Medorum executis, placuit heic repetere. Lector huic Digreſſioni, à modo quidem ſed à genere hujus inſtituti minime alienæ, veniam, ut confidimus, dabit.

1. Qui olim hiſtorias & hoc ſæculo doctrinas temporum ſcripſere, gentilium rerum initia, miſſis antiquioribus fabulis, à *Nino* & Aſſyriorum imperio, ab annis circiter mille & ſexcentis ante *Cyrum*, cujus principium haud dubie incidit in *annum ante Chriſtum quingenteſimum quinquageſimum nonum*, deducunt, quorum plus paulo quam trecentos Medis, reliquos Aſſyriis tribuunt. Quæ cum à viro ſummo *Uſſerio Armachano* a-

liiſque viris egregiis contra ſcribi atque doceri cœperint, ut tantum Aſſyriorum tempori annos adſcribant *quingentos*, viſum eſt curæ pretium, ne in limine ſtudii noſtri fluctuemus, exacte in rem totam inquirere: Abſolvemus diſputationem quatuor omnino capitibus, quorum primo potiſſima veterum ſcriptorum teſtimonia de ætate Aſſyriorum exhibebimus, quæque in iis explicari aut defendi merentur, breviſſime abſolvemus; tum rationibus & argumentis eandem antiquitatem probabimus; nec adverſari hanc ſententiam ſcripturæ ſacræ aliiſque vetuſtatis incoruptæ nonumentis oſtendemus; inde contrariæ opinionis fundamenta ita excutiemus, ut multo tenuiora & obſcuriora interque ſe diſſona ſint apparitura quàm noſtra cuiquam ſano ſenſu prædito videri queant. Sententia ſummorum virorum eſt, Aſſyricum imperium, ſi non plane fabuloſum, annis tantum *quingentis* & ſi quid excedit, floruiſſe; quæ tamen quinque ſæcula cum indubitata *Cyri* ætate & reliqua civili hiſtoria connexuri, adeo laborant, ut multo lubentius quicquid eſt Aſſyrici nominis involutum & pro merâ ſtrue mendaciorum protritum velent, adeoque ubi Ninum regem collocare debeant, neſcire ſe fateantur.

3. Primo omnium, nihil antiquius illis eſt, quam Cteſiam Cnidium ut præcipuum communis ſententiæ auctorem, explodére; quam in rem eorum teſtimoniis utuntur, qui tragicis eum & dramaticis narratiunculis nimium indulſiſſe (quorum præcipui ſunt Plutarchus & Photius, cui juxta Diodorum quicquid de Cteſia ſupereſt, debemus) ſcripſerunt. Sed idem Plutarchus omnium Cteſiæ acerrimus cenſor, in iis quæ nullam ſcenici & pathetici figmenti cauſam vel occaſionem habebant, fidem ei habendam cenſet; & hac ratione teſtimonium ejus Dinoni hiſtorico non vulgari præfert, etiam cum de tempore quæritur, *in vita Artaxerxis*. Photius autem potiſſimam mentiendi

di infamiam contraxiſſe Cteſiam ſcribit, ἐν τοῖς ἐπιγεγραμμένοις αὐτῷ ἰνδικοῖς, in libro quem *indica* inſcripſit; nec conſiſtere ejus vanitatem in putationibus temporum, ſed in apparatu narrationum τὸ παθητικὸν καὶ ἀπροσδόκητον ἐχούσῃ πολὺ καὶ τὸ ἔχειν τι μυθῶδες, *quæ multum ſerviunt affectibus multumque inexpectati & ſimile fabuloſi habent*. His vitiis ſi Cteſias laboraverit, ſcire velim an minus hoc nomine Herodotus ab omnibus antiquis reprehendatur, de cujus malignitate librum integrum Plutarchus ſcriptum reliquit; & tamen is unus & ſolus eſt, cujus fide hæc recens opinio, cum pro Cteſia tot alii ſint, nititur. Hoc illius patroni oratoria prudentia diſſimulant; quod Cteſiæ impingitur accurrate notantes, quod Herodoto, prætereuntes. Sed in calculis temporum, quod Plutarchi argumentum eſt, nihil ſcenici & dramatici reperitur, nec Cteſiæ nec Herodoto fides hoc nomine deneganda. Quare & Scaliger, qui Cteſiæ inconſulta & maligna mendacia exprobrat, in Aſſyricis tamen & in Medicis adeo eum Herodoto præfert, ut alios reges, alia tempora quærentes fidenter inſanire affirmet. Quemadmodum & reliqui omnes Ethnici & Patres Eccleſiaſtici, quos non fugiebat vanitas Cteſiæ, relicto Herodoto, quam proxime ad illius traditiones accedunt; haud dubiè quod & alii vetuſtiores eadem prope de Aſſyrica vetuſtate tradidiſſent; cujus argumentum rei eſt, quod Euſebius πολλοὺς τῶν ἐπισήμων ἱστορικῶν συμφωνοῦντας, *multos clariorum hiſtoricorum in hanc rem conſentientes* allegans, Cteſiæ non meminerit. Sed quæ peculiariter ei objiciuntur, in diſputatione tertia removebimus, & in ſequenti quid *Herodoto* ſit tribuendum, exabinabimus. Nunc præcipuorum veterum, quorum libri & loca extant, teſtimonia, quæ de *mille trecentis annis* loquuntur, exhibebimus

3. Primus eſt Diodorus, qui auctorem Cteſiam laudans *libro* 2. *cap.* 21. imperium Aſſyricum à Nino

D. ad

ad Sardanapalum ſtetiſſe ait annos *mille trecentos & ſexaginta*; ſed hi *ſexaginta* à reliquis Cteſiam non obſcure ſequentibus unanimiter omittuntur. Quod ſuſpicionem movet, *cap.* 28. *ejuſdem libri* pro *mille quadringentis* legendum eſſe *mille trecentis*; τετρακοσίων pro τριακοσίων: Etſi nec valdè pro emendatione laboremus & 1400 ferre poſſimus. Sed juvatur emendatio, quod locus hic tantum ſit repetitio prioris, eadem pene verba referens, eundem numerum generationum à Nino ad Sardanapalum exprimus; unde patet diverſum à priori hunc non eſſe calculum; at foret alius ſi *quadringentis* hic ſcriptum eſſet, minor enim numerus majorem includere nequit, major minorem poteſt. Accedit quod alibi rotundo calculo utens Diodorus ad numerum 1300. non 1400. reſpiciat; Etenim *cap.* 22. cum ad Trojam pugnaretur, Aſſyrios jam regnaſſe ait annos mille, Capta autem eſt Troja annis ſex & trecentis plus minus ante caſum Sardanapali.

4. Diodoro jungimus *Æmilium Suram*, ſcriptorem imprimis vetuſtum, qui apud Vellejum *libro* 1. *cap.* 6 inter tempus debellati Antiochi Magni & initium Nini interceſſiſſe ait annos *mille nongentos nonaginta quinque*. A devicto Antiocho ad Cyrum retro ſunt anni trecenti & ſeptuaginta, ita ut Ninus antiquior fuerit Cyro annis mille ſexcentis viginti quinque; quorum trecenti & ſeptendecim partinent ad Medos; adeo ut ſecundum hunc genuinum Suræ locum Aſſyriorum imperium floruerit annis *mille trecentis & octo*.

5. Vellejum Paterculum pro contraria opinione proferri video, ſed quam infeliciter nec ipſos fugit citantes: dum mox ita eum explicant, ut majorem inde mille trecentis ætatem pro Aſſyriis colligant. Et quis putet, Vellejum magnopere à Sura, cujus aut ipſe locum aut ex ejus mente alius, ſuo textui inſeruit, diſſentire? Habet quidem vulgaris textus in *principio cap.* 6. mille ſeptuaginta annos pro tempore Aſſyriorum;

riorum; ſed præterquam quod hic numeris multo ſit proximior mille trecentis quam diſſentientium quingentis annis, inſuper vitioſus habetur; Nam & Lipſius mille ducentos & triginta legit, ipſique opinionis contrariæ auctores, in lectionem mille trecentorum & viginti conſentiunt. Atqui ita præciſe ad annos mille trecentos redigeretur; nam in fine Aſſyrici imperii determinando viginti annis aberraſſe Vellejum ſcribit Scaliger *libro* 3. *canon. Iſag.* Si quis veterum illorum, Cteſiæ calculos ſit ſecutus, hunc ego Vellejum fuiſſe non dubitaverim, cum & verba verbis Diodori reſpondeant. Unde enim hæc ſua, *ita ut ſemper ſucceſſor regni paterni foret filius* hauſit, niſi unde Diodorus hæc; *παῖς παρὰ πατρὸς διαδεχόμενος τὴν ἀρχὴν*, *l.* 2. *cap.* 2.

6. Sequitur Juſtinus Trogi, ex quo tanquam *ex tripode*, putant *Viri Clariſſimi*, docere eos Aſſyriorum & Medorum ætatem, qui veteri ſententiæ adhærent; cum nulli tamen antiquorum docti minus quam huic in Chronologia tribuant, nec hujus potiſſimum fide hanc ſententiam niti vel ex his quæ diſputavimus, liqueat. Juſtino dum ſolus eſt, in temporum ratione nemo exactior hiſtoriæ Lector multum crediderit, ſed cum aliis accurrate conveniens non invalidum argumentum præbet. Viſum tamen eſt faciundum ſummis viris, ut hujus potiſſimum gladio ipſi erepto communem ſententiam jugularent. Et quid tandem? *Juſtinus diluvium Noachi ignorat & ignorat hiſtoriam ante Ninum*; Ergo & hujus initium & Aſſyricum tempus ignorat? Imo hæc non Juſtinus ſed omnes Ethnici ignorarunt, nullumne igitur hiſtoriæ ſuæ principium reperire potuerunt? Præterea, *Juſtinus Vexorin & Tanaum reges mille quingentis annis Nino vetuſtiores facit, & hoc portentum debent admittere qui Cteſiam non rejiciunt.* Ergone Cteſias eadem ſcripſit? aut quæ eſt hæc iniqua poſtulatio? Qui Juſtini de tempore Aſſyrico teſtimonium cum omni ve-

tuſtate conſentiens accipiunt, his & illa admittenda ſunt, in quibus idem longiſſime ab omni antiquitate recedit? quis enim præter Juſtinum hæc de Vexori & Tanao ſcripſit? Si Vexoris, ut creditur, eſt Seſoſtris, duabus ætatibus ſuperior erit Proteo, ſi Herodotum ſequimur, quo rege capta eſt Troja, mille poſt Ninum annis; Et ſi abſurdum non eſt, Vexorin eſſe Seſoſtrin, nec id alienum erit, Tanaum eſſe Madyen Scytham, de quo apud Herodotum, eadem, quæ Juſtinus habet de Tanao, traduntur, Cyro non multo ſuperiorem. Nos Juſtinum tribuentem Aſſyriis mille trecentos annos comprobamus, quia cum Cteſia & Diodoro & Sura atque Vellejo aliiſque innumeris convenit. Vexorin & Tanaum tot ſæculis Nino præponentem rejicimus, quia cum potioribus & antiquioribus aliis omnibus pugnant.

7 Fuere præcipui gentiles; ſequuntur Chriſtiani veteres, quibus obiter præmittimus Hebræum Joſephum, qui *libro* 1. *cap.* 10. ἀρχαιολογίας expeditionem Abrahami adverſus quatuor reges enarrans, Κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν, inquit, Ἀσσυρίων κρατούντων τῆς Ἀσίας. *Eo tempore cum Aſſyrii rerum per Aſiam potirentur*, & ſic porro; atqui hoc idem eſt quod ſequentes Eccleſiaſtici volunt, qui Abrahami nativitatem Nini regno σύγχρονον faciunt, quod hypotheſin noſtræ antiquitatis ſuponit.

8. Illorum primus eſt Auguſtinus, qui *libro* 18. *de civitate Dei c.* 21. Aſſyricum imperium ad Medos tranſlatum fuiſſe ait, poſt annos *mille trecentos & quinque*, annoque quadrageſimo Nini natum eſſe Abrahamum affirmat *l.* 16. *de C. D. c.* 17.

9. Præceptorem haud dubie diſcipulus ſequetur Oroſius, qui *libro* 1. *cap.* 4. Ninum annis mille trecentis ante Romam urbem conditam floruiſſe ſcribit, Sardanapalum autem regnaſſe ait noviſſimum annis ſexaginta quatuor ante eandem urbem conditam *cap.* 19. *ejuſdem libri*, ſed tum Belli regnum omittit, cujus

ſexa-

ſexaginta quinque anni ex ſententia Auguſtini ſi accedant *d. l.* 16. *c.* 17. ſpatium mille trecentorum denuo erit expletum. Cum hæc perſpicua ſint, non eſt difficilis conjectura, locum eſſe mendoſum in *cap.* 12. *l.* 1. quo regnum Aſſyriorum uſque Sardanapalum per annos MCXL. actum eſſe affirmat, ubi neceſſario legendum videtur MCCXL. rotunde pro MCCXXXIV; Nam ſi tunc Beli ſexaginta quinque anni accedant, mille trecenti iterum explebuntur. Niſi hæc emendotio cancedatur, miſere auctor ſibi ipſe contradicet.

10. Claudet agmen Euſebius, qui in utroque Chronico *ad num.* 1179 à Nino Belli, ut ait, filio ad Sardanapali exitium annos numerat mille ducentos & quadraginta, additoque Beli regno exacte annos *mille trecentos*, ut teſtis quoque eſt Cenſor ejus Georgius Syncellus; qui in eo Caſtorem antiquum ſcriptorem magis eum ſequi teſtatur, τῷ Κάστορι μᾶλλον ἀκολουθήσας inquit; quod mirum eſt Scaligerum capere non potuiſſe; *Quomodo ſequitur Caſtorem*, ait ille *in notis ad huc locum, quum Caſtor univerſum Aſſyriorum imperium mille ducentis octuaginta annis definiat, Euſebius mille trecentis?* Non ait Euſebium, prorſus Caſtorem ſequi Syncellus, ſed magis, συγκριτικῶς comparative, reſpectu Africani; Nam à Caſtore viginti annis abeſt, ab Africano centum & 84.

11. Atque ita præcipuos antiquorum vidimus, qui Aſſyriorum imperium annis circiter *mille & trecentis* floruiſſe conſtanter & diſerte affirmant, ut jam Africanum & ſi qui altius adſcendunt, prætereamus. Quanquam certum eſt, Euſebium præter Cteſiam, Caſtorem quoque alioſque veterum hic omiſſos ſecutum fuiſſe; Quorum omnium fidem rejicere & mendacii arguere, eſt fundamentum hiſtoriæ tollere & quicquid à veteribus memoriæ proditum eſt evertere. Nam cum unice hiſtoria ſcribentium fide & teſtimoniis nitatur, quid tandem certi futurum, ſi quod tot conſentientium auctoritate firmatum eſt, deſpuere

liceat, non video. Accedit, quod eruditiſſimorum hoc ſeculo Virorum, qui in literis familiam familiam ducunt omnique ætate in his rebus indagandis ſunt verſati, nullus non eandem Aſſyricarum rerum antiquitatem, ſine hæſitatione agnoverit. Neque tamen adeo è poteſtate mentis exierunt, ut quam propinquus eſſet hic calculus diluvio Noachi non viderent, cum Hebraicam ipſi computationem ſequerentur, aut ſi contrariari literis ſacris hanc profanam vetuſtatem cenſerent, eandem tamen probarent. Et profecto qui non prorſus amore ſuarum inventionum abrepti, rationi miſerint repudium; hos conſenſus tot clarorum hominuum ex profeſſo eam rem tractantiam ſaltem hactenus cohibere debebat, ut ne majorem ſuorum judicio quam literatorum omnium conſenſui fidem à nobis habendam contenderent. Nam quod jactatur, reliquos omnes horum temporum eruditos, præter Uſſerium paucoſque alios, clauſiſſe oculos, veritatemque adeo in conſpicuo poſitam contueri noluiſſe, quam veri habet ſpeciem; Cteſiam paucoſque gentilium Veteres aut Ninum vel Sardanapalum tanti illos feciſſe, ut in eorum gratiam divini Moſis fidem in dubium vocari voluerint? Plane non puto unquam factum eſſe aut fieri poſſe, ut in re tam palpabili quam harum rerum falſitas repræſentatur, tam unanimiter unquam eruditi, atque in Aſſyricis antiquitatibus evenit, conſentire & errare potuerint.

12. Cæterum, Joſephus Scaliger non contentus hac mille trecentorum, & ſi quid ſupra eſt, annorum ætate, pluſquam ſeſquicentum annis vetuſtius Aſſyriorum initium ſtatuere videtur ex Julio Africano, qui neſcio quibus auctoribus annos mille quadringentos octuaginta quatuor Aſſyriis adſcribit, non ſane ex Cteſia vel Diodoro, neque Caſtore vel Cephallione, quanquam trium poſteriorum nomina catalogo regum ſuorum præſcribat, cum eos omnes multo minorem tradidiſſe numerum conſtet. At quidem

Afri-

Africanus pro hypotheſi computationis Græcæ, quam amplectitur, ſine abſurditate tam enormem ſententiam admiſit; ſed quo pacto Scaliger cum vulgato ex Hebraico textu calculo, quem merito probat, hanc ſententiam conciliare potuerit, imaginari nequeo: niſi quis putet Nini regnum in ipſam vaſtitatem prioris mundi ipſumque diluvium conjicere, non eſſe omnium adſurdiſſimum. Hæc res me credere jubet, idem eum hic voluiſſe, quod *in libro* 3. *canon. Iſag.* de Ægyptiis ante diluvium dynaſtiis ſcripſit, ſuperare quidem eas Moſaicam antiquitatem, ſed quia methodice ſunt digeſtæ & in mediis temporibus cum veritate conveniunt, non fuiſſe eas prætereundas. Atque in hac parte magis eo id confirmatur, quod & ipſe in notis *ad fragm. veter.* & omnino quoties ex veritate hiſtorica loquitur, ultra Cteſiæ numeros non adſurgit neque ſectatores ejus & deſcriptores Calviſius & Ubbo Emmius in ſuis Chronologiis Africano fidem habent. Nec obſtat, quod moroſe paſſim Euſebio exprobrat Scaliger diſſenſum ab Africano; hoc enim ita interpretamur, non quod abſolute in id pro Africano contenderit, ſed quod fas non putarit, cum paſſim Euſebius veſtigia Africani legeret, eum in hoc capite ab auctore ſuo deſcedere, ipſumque truncatis aliquot regum ſpatiis velut mutilum exhibere. Sed ne quis putet auctoritate ſola communem ſententiam niti, videamus ſi quæ ſunt argumenta & rationes.

CAP. II.

Qua communis ſententia argumentis ſtabilitur.

1, Prima ratio pro ætate Aſſyriorum, quod Ninus urbis Ninive, quæ paris vetuſtatis eſt, conditor fuerit. 2. Id ab exceptionibus vindicatur. 3. Secunda ratio, quod Belus Aſſyriorum primus Rex, ſit idem cum Nimrodo, demonſtratur. 4. Eadem demonſtratio continuatur. 5. Tertia ratio, Aſſyricum & Babylonicum ſimul eſſe ortum: Hoc autem ex Simplicio tenere antiquitatem eandem, quam habet ætas Aſſyrica vulgaris. 6. Idem argumentum ab exceptionibus vindicatur. 7. Collectio & inductio ex his argumentis

QUanquam adſeverate magni viri diſſentientes, nullum mundi annum, vel, quæ certior eſt æra, ante Chriſtum vel ante Cyrum nominare poſſunt, quo Ninum & Aſſyrios primum cœpiſſe velint, in eo tamen conveniunt, id multum fuiſſe infra Moſis & Hebræorum exitum in Arabiam. Sed ego exiſtimo & res loquitur, Ninum ſeu Niniven urbem, qaum ſuo tempore civitatem magnam divinus Moſes appellat, à Nino rege ſi non conditam primum, appellationem tamen procul dubio eſſe conſecutam. Nam Diodorus *libro 2. cap. 23.* Τὴν μὲν πόλιν, inquit, ἐκάλεσεν ἀφ᾽ ἑαυτοῦ Νίνον, *Urbem à ſe Ninum appellavit*, & L. Ampelius in *libro memorabil. Ninus rex* inquit, *clariſſimam urbem nominis ſui condidit Ninum.* Quæ duo loca ob brevitatem ſelegimus. At ne quis imperitiam Hebraiſmi cum Diodoro & Ampelio nobis objiciat aliamque Ninives etymologiam obtrudat, placet Chriſtianos & Hebraice peritos addere: Euſebii eſt illud Νίνου ἐπώνυμος ἡ Νίνος πόλις, *Nini cognominis urbis Ninus.* Expreſſius Pater Auguſtinus *libro 16. de civitate Dei cap. 3. Cujus*, inquit, *civitatis*

nomen

nomen ex illius nomine derivatum eſt, ut à Nino Ninive diceretur. Ipſe Hieronymus Bibliorum interpres, cui in Hebraicis originibus ſumma fides debetur *in tradit. Hebr in Geneſ. ad verba, Ex terra illa egreſſus eſt Aſſur* ita ait, *de terra illâ, Aſſyriorum pullulavit imperium, qui ex nomine Nini Beli filii Ninum condiderunt urbem magnam, quam Hebræi appellant Ninive, ad cujus vel ruinam vel pœnitentiam tota Ionæ pertinet prophetia.* Idem *in caput. 2. Oſeæ. Primum omni Aſiæ regnaſſe Ninum Beli filium omnes & Græcæ & barbaræ narrant hiſtoriæ, qui apud Aſſyrios Ninum ſui nominis condidit civitatem, quam Hedræi vocant* נינוה. Græci dicunt ſimpliciter Ninos, Ebræi vocem נוה quæ habitaculum ſignificat, addunt, plane quaſi tu diceres Νινόπολις *Nini civitas*, quod alias ipſis Græcis familiare eſt, ut in Conſtantinopoli, Adrianopoli aliiſque in hodiernum diem extantibus.

2. Quod ſi Ninus urbs hoc nomine jam Moſis tempore magna & celebris habita ſit, quis negabit, appellationis ejus Auctorem Moſe & egreſſu Iſraëlis vetuſtiorem fuiſſe & quidem multo vetuſtiorem? Sed objiciunt, *Ninum conditam eſſe à rege Nino id mentiri Scriptores, Nimrodi opus eſſe Nino vetuſtius, cui proin nec nomen nec originem debeat.* Equidem de ſtructurâ nobis integrum non eſt negare, quando pridem eorum opinionem probavimus, qui de Nimrodi itu in Aſſyriam *verſiculum* 12. *capit.* 10. *Geneſ.* interpretantur; licet invitis Joſepho, Hieronymo, Auguſtino, Scaligero multiſque Bibliorum interpretibus. Sed hoc maxime conceſſo, nihil penitus prohibet, quominus nomen urbis Nino regi acceptum ſit ferendum: Pervulgatum enim eſt, civitates non modo à primis fundatoribus ſed & ab inſtauratoribus & innovatoribus nominari, quin & tales non rarò ut auctores urbium celebrari; Babylonem æque Nemrod condidit ac Niniven, minuſque illud controverſum eſt, cum diſerte Scriptura principium regni ejus Ba-

bel fuiſſe teſtetur & de Nino involuta ſint verba; tamen Babylonis ædificatio à quo non Veterum Semiramidi adſcribitur? quin apud Danielem Nabuchodonoſor gloriatur; *Nonne hæc eſt Babylon magna quam ædificavi?* Nec mirari oportet Scriptores tàm illuſtri memoria ſtructuræ Semiramidis fuiſſe deceptos, neque Cteſias culpandus vel Diodorus, quod obſcurata pèr Nini res geſtas & gloriam, Nemrodi fama, admirabilem illius innovationem, pro fundatione primæva acceperint. Et prorſus quid prohibet Ninum auctæ ornatæque urbi nomen dediſſe, cum ut vetuſta prætercam, quid Conſtantinus Magnus de Byzantio fecerit nemo ignoret?

3. Ita demonſtratum eſt, fieri non poſſe, quin Ninus multo fuerit exitu Hebræorum antiquior: ſed ſi oſtenderim, Belum Nini Patrem, ut etiam Herodotus ſcribit, vel ſane proximum Anteceſſorem, eſſe eundem cum Nimrodo, tunc Aſſyriorum initium paulo utique accuratius determinabitur. Nam quin primus rex fuerit Aſſyriorum Belus, ne quidem novæ opinionis Patroni negant aut negabunt. Auctores quidem plerique, quos produximus, Ninum appellant primum, non quod de Belo abnuant, ſed quod ejus nomen rebus geſtis Nini ſit obſcuratum, tum & tempus quo regnaverit, ignoretur; Nam ita diſerte Caſtor ille vetus apud Euſebium, Τοῦ μὲν ὀνόματος, inquit, (Βήλου) μνημονεύομεν, τὴν δὲ ἀρχὴν τῆς χρονογραφίας ἀπὸ Νίνου πεποιήκαμεν, *Nominis quidem Beli meminimus, ſed initium ſcribendæ hiſtoriæ à Nino fecimus*, quoniam ut antea dixerat,. regni ipſius anni non accurate fuerint traditi. Si, inquam, probemus, Belum eſſe Nimrodum, ſequetur ultro, Aſſyriorum initium pertingere uſque diſperſionem gentium, & facile annis mille ſexcentis adſurgere ultra Cyrum. Et primo quidem, cum vetuſtiorem Nino Belum eſſe inter omnes conſtet, nec tamen ante Ninum quiſquam à profanis præter Belum, in ſacris præter Nim-

Nimrodum domitor gentium memoretur, Judicatu facile eſt, eundem hominem diverſis nominibus, quod in his antiquitatibus ſolenne eſt, ſignificari. Sed evidentius argumentum eſt, quod Babylonicam molem Nimrodi opus eſſe nemo diſſentientium neget: at idem de Belo veterum plerique tradiderunt. Nam præter Abydenum, qui apud Euſebium *libro*. 9. *προπαρασκ. cap*. 4. Belum ait, Βαβυλῶνα τείχει περιβαλεῖν *Babylonem muro cinxiſſe*, Dorotheus quoque Sidonius Poëta apud Julium Firmicum cecinit Ἀρχαίη Βαβυλὼν Τυρίου Βήλοιο πόλισμα, *Vrbs vetus eſt Babylon Beli Tyrii monumentum*. Tyriacum autem non eſſe diverſum ab Aſſyrico Belum probat Salmaſius ad Solinum. *pag*. 87. Curtius *libro* 5. *cap*. 1. de Babylone, *Semyramis eam condiderat*, inquit, *vel, ut plerique credidere, Belus, cujus regia oſtenditur*. Accuratius & confidentius Ammianus Marcellinus *libro* 23. *cap*. 20. *Mœnia quidem urbis à Semiramide conſtructa fuiſſe ait, arcem autem ab antiquiſſimo rege Belo*. Templum Beli adhuc ſuo tempore duraſſe teſtatur Plinius *libro* 1. *cap*. 26. Strabo Βήλου τάφος *ſepulchrum Beli* appellat *libro* 6. *in princ*.

4. Hæc omnia vel à Belo, quod verius, vel ſtatim à Beli morte ædificatam eſſe turrim luculenter oſtendunt: Sepulchrum enim nemo niſi aut ſibi aut recenter mortuo conſtituit; in templi uſum (ſi non turri id circumdatum poſtea) mutarunt ædificium, qui apud ſepulchrum memoriam hominis ſuperſtitioſo cultu honorabant, ut Mahometani Mecham. Cum his elegantiſſime conſentit Artabanus apud Polyhiſtorem, citante Euſebio *libro* 9. *προπαρασκ*. Βῆλον ἐκφεύγοντα τὸν θάνατον ἐν Βαβυλῶνι κατοικῆσαι, πύργον τε κατασκευάζοντα ἐν αὐτῷ διαιτᾶσθαι. *Belum cum mortem & iram deorum effugiſſet, Babylone habitaſſe & cum turrim ædificaſſet, in ea vixiſſe*. Quis dubitet hunc eſſe Nimrodum? Joſephus *libro* 1. Νεβρώδης δὲ χρόνου ᾗ εἰς ὑπομείνας παρὰ Βαβυλωνίοις ἐτυράννησεν, quod ille de Belo

id

id hic de Nimrodo ſcribit, & liquet Belum Babylonem ædificaſſe; at eandem Nimrod ædificavit, ut omnes credunt, & Joſephus *libro 1. cap. 5.* affirmat. Quid amplius expectamus? Imo præter hæc omnia, Belus Aſſyriorum rex primus eſt, quod negat nemo; etiam Nimrod Aſſyriæ rex primus eſt, ut ipſi diſſentientes Moſen explicant; aut igitur unus homo duplex eſt, aut Belus eſt Nimrod. Hic interfuit diſperſioni gentium. Illa præcedit Cyrum annis *mille ſexcentis* & ultra. Ergo & Aſſyriorum initium, poſt quod ſtatim eſt Ninus, eò ſe extendit. Plura ad hanc rem de Nimrodo ſpectantia ſubjiciemus in *cap. 5. n. 7. & ſeqq.*

5. Quanquam hæc ita ſunt comparata, ut à ſanis hominibus negari nequeant; age, largiamur tamen hoc & relinquamus Belum ſuo loco; nec niſi id accipiamus, quod ab omni controverſia remotum eſt, primum Babyloniis imperaſſe Nimrodum: at conſtat porro é doctiſſimorum hominum & peculiariter ſummorum virorum diſſentientium commentariis ad *verſ.* 11 *c.* 10. *Geneſ.* Nimrodum condito Babylonis imperio in Aſſyriam tranſiiſſe regnoque ibi condito ſedem regiam Ninivæ collocaſſe; ut iidem viri clariſſimi inter alia loca cum Bocharto probant ex *cap. 5. Michæ. v. 6.* Babylonis, inquam, & Aſſyriæ regna eodem auctore iiſdem temporibus condita eſſe divinus amanuenſis teſtatur, cui conſentaneum eſt utrique regno eandem eſſe aut exiguo intervallo diſtinctam antiquitatem; Quod ſi Babylonis igitur imperium Nimrodo principe pluſquam mille ſexcentis annis Cyrum anticipare probamus, tum & hoc cuivis non plane cœco in conſpicuo erit, initium Aſſyriorum in idem ſpatium ſe retro à Cyro extendere. Pro comprobanda autem Babylonici regni vetuſtate argumento nunc à nativitate Phaleci & diſperſione gentium non tam utar, quam ut rationem adducendam ex earum rerum convenientia adfirmem. Babyloni-

lonicum initium præbet nobis luculenta & inconcuſſa auctoritate Calliſthenes, cujus teſtimonium apud Simplicium doctis notum ex Chaldæorum obſervationibus, habet à tempore Alexandri ad initium Babyloniorum annos mille nongentos & tres; Sic enim de obſervationibus his loquens Simplicius ὥς τινας, inquit, διηγεῖται ὁ Πορφύριος χιλίων ἐτῶν εἶναι καὶ ἐνακοσίων τριῶν, μέχρι τῶν χρόνων Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνος σωζομένας; quo loco miror Gerhardum Voſſium in *Iſag. Cronol. ſacr.* perpetuo tribuere his obſervationibus errore memoriali, ut videtur, annos mille nongentos nonag tres Huicinquam, num. 1903. ſubducendi ſunt ducenti & triginta anni, qui inter captam ab Alexandro Babylonem & initium Cyri intercedunt, ut ſic à Cyro ad exordium Babylonis, quod aliud à Nimrodi regno eſſe nequit, ſuperſint anni mille ſexcenti & ſeptuaginta tres pro toto tempore Aſſyriorum atque Medorume.

6. Hoc argumentum cum Clariſſimi Viri novæ huic ſententiæ minus crederent obeſſe, eodem modo nobiſcum primo interpretati ſunt; at cum poſtea vim ejus attentius perſpicerent, eoque jugulum peti opinionis ſuæ viderent, aliter reſpondendum cenſuerunt & gemino quidem medio; *Nam Babylonis*, ajunt, *conditus & obſervationes ſiderum in illa regione ab eodem principio temporis deduci cur debent?* Nempe Aſtrologi erant Babylonii, priuſquam eſſet Babylon? Volunt enim maximi Viri, Babylonem eſſe recentiorem quam caput Chaldaicarum obſervationum eſt. vetuſtior enim his obſervationibus eſſe non potuit, quia tum ſuperarat diluvium, juxta calulum Hebraici textus. Sed quæſo? Erantne in regione Babylonica Aſtrologi priuſquam congregatio hominum in terram Sinhar ſeu Babylonicam facta eſt, cujus Moſes meminit? Vel an fingere licebit, tempore diluvii Philoſophos aliquot Chaldæos ad Euphratis fluenta delituiſſe & ibi ſiderum obſervationes continuaſſe?

Non

Non potuerunt, inquam, aſtronomicæ obſervationes fieri in terra Babylonis, priuſquam mortalis ibi eſſent. Cum autem illi accederent, poſt paulo Babylon ædificata eſt, ait Moſes diſerte; Calculum igitur obſervationum eſſe vetuſtiorem Babylone, niſi pauciſſimis annis, ἐκ τῶν ἀδυνάτων eſt. Sed placet jam porro Simplicii & Porphyrii & Calliſthenis auctoritatem reſpuere, quorum teſtimonium hactenus à doctis elegantiſſime uſurpatum erat, ad reponendum aliquid eorum rationibus, qui ex profanis hiſtoriis Hebræam conputationem evertere conantur; nihil enim concinnius cum vulgari è ſacris calculo excogitari poteſt quam luculentiſſimus hic Simplicii locus; Adeo ſtare videtur ſententia eruditiſſimis Viris nihil pro illuſtranda Scriptura è gentilibus quam ex Herodoti ſacrario admittere. Sed Plinius, ajunt, recentiorem obſervationum memoriam ex Epigene & breviſſimam ex Beroſo & Critodemo collegit; quaſi pugnent ea loca ſemper, quorum unum plus dicit alterum minus, & quaſi diverſæ obſervationes à diverſis initiis cœptæ eſſe non potuerint. Calliſtheni Philoſopho graviſſimo in dedita urbe vi regiæ amicitiæ commentarios Chaldæorum excutienti ac inde conſentanea ſacris literis affirmanti, qui credere nolunt, ut conſenſum ejus cum Cteſia impediant, hi diſputationis calori quam veritati plus indulgere videntur,

7. Ita vidimus, non modo exitum Hebræorum ab Aſſyriis & Nino multum ſuperari, ſed & primum eorum regem eſſe eundem, qui princeps diſſipandarum gentium primi in mundo regni à divino Scriptore conditor celebratur, quemque ipſi Scripturæ ſacræ Interpretes facile annis mille ſexcentis initium Cyri Perſæ præcedere fatentur, Tum vero ſi Nimrodi ipſius ætas præciſe definiri nequeat, ex aſtronomicis obſervationibus ὀφθαλμοφανῶς oſtendimus, à Cyro ad conditum Babylonis elabi annos mille ſexcentos

centos & ſeptuaginta circiter, qui calculus tribus aut quatuor annis ſi, Beli 60 accedant, abeſt à computatione Cteſiæ Aſſyriaca. Fieri igitur non poteſt, quin veriſſime Cteſias Aſſyrica tempora deſcripſerit, cum, ut dictum ſæpius, Babylonis & Aſſyriæ initium, in eundem principem idemque tempus incidant. Quid tam perſpicuis & neceſſariis rationibus pro contraria hypotheſi ſit reponendum, ego quidem non video; niſi forte, imperium Aſſyriorum velint poſt Nimrodum ſtatim peſſum iviſſe, & poſt multa demum ſæcula videri à Nino inſtauratum: at hoc ut mere divinatorium ita minimè præſumendum eſt, niſi clare & exſerte probetur Quod cum certiſſimum ſit, fieri non poſſe, valebunt utique hæc argumenta. Nam quod ſublatum non oſtenditur cur ſtare prohibetur? Sed hæc omnia luculentius firmabuntur, ſi non modo à ſacris literis non diſcedere, ſed elegantiſſime earum veritati ſuffragari probentur. Quam diſputationis partem in ſequens caput reſervabimus, qua de removendis novæ opinionis objectionibus agetur. hoc uno heic ſubjecto; non eſſe, quod cuiquam Aſſyrica vulgaris antiquitas enormis videatur; cum vel his diebus Venetos & Gallos, quod illuſtrandi causâ liceat proferre, nihilo pauciores à ſuis originibus annos idque ſalvo eodem Imperio, numerare conſtet.

CAP. III.

Qua communis ſententia ab objectionibus vindicatur.

1. Prima objectio, quod juxta vulgarem ſeutentiam initia Ayrica nonniſi annis 60. diſtent à diluvio 2. Probatur ex ipſo Uſſerio, diſtantiam eſſe 113. annorum, quæ ſufficiat ad Imperiorum ortum. 3. Ex ſententia Joh. Ger. Voſſii 300. vel 400. annos abeſſe vulgarem Aſſyriæ antiquitatem à diluvio, ex hypotheſi textus Hebraici. 4. Secunda objectio, Dynaſtæ Chaldei & Arabici ante Ninum ponendi; Quo facto Aſſyrii non habebunt plures 500. annis, & refellitur. 5. Tertia objectio, Ante Ninum fuerunt alii Reges; Ergo ut his intra diluvium locus detur, Aſſyrii coarctandi ſunt, ad 500. annos, refutatur. 6. Quarta objectio; Tempore Abrahami rerum in Aſia non potiti ſunt Aſſyrii, Ergo recentiores, quam vulgo ſtatuuntur; etiam refellitur. 7. Ad quintam objectionem, Cteſiam fundum vulgaris ſententiæ eſſe mendacem, reſpondetur, ubi & de duplici Ninive, & de conditore Babylonis.

IN hoc capite nihil prius agendum eſt, quam ut impactam huic opinioni notam, quod ſacris literis adverſetur, præpoſteram & refutatu facillimam oſtendamus. Auctoritatibus id non evincemus, etſi Chronologorum & Theologorum omnium hac in re conſenſum allegare, quibus ſacris obloqui religio eſſet, vanum non foret. Mens objectionis eſt, Cteſiam & ejus ſequaces Medis & Aſſyriis tot ſæcula tribuere, ut iis intra diluvium Noachi ſecundum Moſis calculum idonea ratione locus non reperiatur: Incidere enim Aſſyricum initium, ſi Cteſiam ſequimur, in annum fere à diluvio ſexageſimum. Nam cum

cum à diluvio ad Cyrum numeret ſacer textus, ut illi putant, annos mille ſeptingentos triginta quinque & Cteſias Medis ſimul ac Aſſyriis tribuat mille ſexcentos ſeptuaginta ſeptem, nonniſi ſexaginta anni ab Aſſyrica origine retro ad diluvium ſuperſunt; quod non immerito illi ut abſurdum traducere videntur, cum intra duas generationes ex octo hominibus arcâ egreſſis regnum naſci potuiſſe veri non ſit ſimile.

2. Sed hic primo velim ſcire, an eos qui ex ipſo textu Hebræo plures quam mille ſeptingentos triginta quinque annos à diluvio ad Cyrum numerant, ſpiritui ſancto putent adverſari & an non diverſæ hac de re doctiſſimorum hominum ſententiæ dudum fuerint, quarum quædam à multis ut vulgata veriores ſint receptæ; etſi, quam vulgarem appellare debeam neſcio, cum vix ullam in mundo putem eſſe quæſtionem minus deciſam quam quæ eſt de ætate mundi. Sed non petam iniquum ut æquum obtineam. Petavium, qui triginta quatuor annos plures inter Cyrum & diluvium habet quam in hac objectione ſupponitur, ne quem Jeſuitæ nomen offendat, non adducam; Utar auctoritate ejus quem minime diſſentientes rejicient, quem primum ſuæ opinionis auctorem laudant, qui Herodotum veritatis, Cteſiam mendacii parentem vocat, ipſorum patroni, noſtri in hac cauſa adverſarii Viri multo eruditiſſimi *Vſſerii Armachani.* Hic inter diluvium & Cyri principium agnoſcit & comprobat luculenter è ſacro textu annos mille ſeptingentos & nonaginta; unde ſi tu ſubducas quos antea Cteſiam Medis ac Aſſyriis annos tribuiſſe audivimus, ſuperſunt inter diluvium & originem Aſſyricam anni *centum atque tredecim*, qui an ſuffecerint ad regnum aliquod in mundo conſtituendum judicent illi, qui tredecim annis antea, diſſipationem mortalium in varias orbis partes factam fuiſſe, velint nolint, fateri coguntur, cum anno centeſimo poſt diluvium natus ſit Phaleg, cui nomen à

 divi-

diviſione terrarum inditum; Judices, inquam, ſummos viros, adverſarios non recuſo, quos id omni ſtudio agere video, ut tantam uno ſæculo multiplicationem hominum, quæ diviſioni orbis reſponderet, fieri potuiſſe & factam eſſe probent, me non repugnante; modo nimis acuti Cenſores tunc ut ſcripturæ ſacræ adverſantes non traducant, qui tredecim poſt annis imperium aliquod naſci potuiſſe credunt; quanquam ſi ſexaginta Cteſiæ annos ultra mille trecentos cum reliquis omnibus antiquis omittamus, non jam tredecim ſed tribus & ſeptuaginta poſt diſperſionem annis Aſſyriam regnari cœpiſſe fuerit dicendum; quæ ſententia quam abſurditatem contineat velim vehementer maximi viri nos doceant: Sed ut primo omnium, quod effugere non poſſunt, veteres & recentiores omnes Theologos violatæ reos ſcripturæ peragant, qui natigitatem Phaleci & diſperſionem gentium conjunxerunt.

3. Quod ſi nos iis defenderemus, quæ *Iohannes Gerhardus Voſſius*, de Cronologia ſacra graviſſime, ſalva Hebraici textus divinitate, diſputavit, neminem adeo iniquum fore puto, qui vel aperte contra rationem doceri, vel ſanctimoniam ſcripturæ violari à nobis contenderet. Atqui ſummus ille Vir ducentis plus annos à diluvio ad Cyrum probat effluxiſſe, quam is qui nobis objicitur calculus continet idque ſine ſubſidio τῶν ἑβδομήκοντα aut ullius barbaræ Chronologiæ, quibus præſidiis filius ejus *Iſaacus* utendum putavit. Rationibus ille tantum è ſacro & quidem Hebraico fonte depromtis & ſummorum interpretum teſtimonio ſuffultis utitur, atque ſi illa ſubſiſtant tum trecenti vel quadringenti inter diluvium & Aſſyriorum initium anni interceſſerunt. Id ſane liquet, cum tam diſcrepantes ſint clariſſimorum hominum ex Hebraicis literis computationes, eſſe hanc quorundam videri inhumanitatem, qui ſententiam omnibus ſæculis receptam, ſingulari quorundam computationi minus

con-

congruam, adverſari ſcripturæ ſacræ & ſubruere veritatem Hebræam criminantur. Multo illi eruditius cum aliis prudentioribus hoc argumentum adverſariis Hebræorum eriperent, nec Moſi aut ipſis contrariari oſtenderent; uti factu proclive & facillimum eſt, modo quorundam obſcuras computationes pro indubitata ſcripturæ ſacræ ſententia, quo abſurdius nihil eſt, obtrudere non ſatagant.

4. Porro, ut reges Aſſyrii tanquam nimis vetuſti exterminarentur, opus erat arceſſere & ſtabilire ad eorum necem dynaſtas multo, ſi dis placet, vetuſtiores, Chaldæos & Arabas, quos Julius Africanus apud Euſebium λόγῳ πρώτῳ ſcribit ante Belum annis quadringentis & quadraginta Babylonis regnum tenuiſſe; quod ſi credendum ſit, tunc longe ultra diluvium hiſtoria Babylonis fuerit extendenda; ſed cum hoc ſit abſurdum, eò nos Viri ſummi putant redactos, ut Aſſyricum tempus ad ipſorum numeros coarctare cogamur: At nefas videri volunt Chaldæis iſtis & Arabibus cum eruditis omnibus & noviſſime cum *Petavio* & *Gerhardo* Voſſio fidem negare, libertatemque quam ipſi contra omnium ſententiam in recentiori hiſtoria ſumunt, aliis in vetuſtioribus narratis invident. Sed nullis aliunde opus eſt argumentis ad evertendam traditionem quæ ſe ipſam ultrò jugulat. Primus Chaldæorum iſtorum rex fertur eſſe Euechous, ὁ παρ' ἡμῖν Νεμρὼδ, ait ipſe Africanus, id eſt, *quem noſtri Nemrodum appellant.* Primus, inquam, horum dynaſtarum eſt Nemrod; quod ſi falſum oſtendamus, omnis hic catalogus haud dubie periit; nam ſi principio reges hi caruerint quis continuationem & ſucceſſionem eorum adſtruet? Sed ſive receptum Aſſyriæ calculum ſequaris, ſeu novam opinionem amplectare, nihil falſius eſt quam Nimrodum inter hos Arabas aut Chaldæos dynaſtas, nedum primum fuiſſe. Si enim communi ſententiæ inſiſtas, multum iſte Euechous ſuprà diluvium, quod abſurdum, ad-

ſcendet: ſi novæ, tunc Nemrod ille Euechous in annum fere *milleſimum & centeſimum* ante Cyrum incurret, ſiquidem Sardanapali caſus ſeſquiſæculo circiter eundem Cyrum præcedat, ut noviſſimi diſſentientium volunt; atqui mille & centum annis ante Cyrum Iſaacus patriarcha jam ſenex erat: & ſi maxime altero adhuc ſeſquiſæculo Euechoum protendamus, in id tempus quo maxime floruit Abrahamus incidere eum oportet; quo tamen nemo ſanus, opinor, dixerit, Nemrodum Babyloniis cœpiſſe dominari & ædificaſſe turrim & gentes eſſe diſperſas; quæ neceſſario ex inconſulta hac Chronologia ſequuntur; adeo penſi nihil habent, quo genere armorum utantur qui victoriam ſperare non poſſent. Cenſeo non dicent, Africanum mentiri, Euechoum eſſe Nimrodum, quod facile erat dictu; Sic enim contra rem ſuam niterentur, cum teſtimonio & fide Africani (de Beroſo enim, qui jactatur, nihil hactenus extat) ſtet omne hoc argumentum. Nec negant ſane; quin & Chomasbolum Euechoi ſucceſſorem inculcant nobis, Chuſum videri eſſe Nemrodi patrem, cui filius in Aſſyriam abituriens regno ceſſerit; quam nos explicationem (licet alias θαῦμα ῥήματος videri poſſet) lubenter admittimus, ut liqueat non negari Euechoum eſſe Nimrodum, & opinionis hujus inutilitas magis elucescat.

5. Sed jam periculum eſt, ne prorſus omnis gentilium autoritas in vetuſtioribus rebus evaneſcat, quia ſcribunt ante Ninum pleroſque populos monarchas & quidem potentes habuiſſe. Mihi quinam ante Ninum potentiam Monarcharum determinent ſcriptores, præter Juſtinum, non conſtat. Quod peculiariter diſcere velim, ubi ſit à Cteſia ſcriptum, ut diſerte affirmari video. Diodorus qui Aſiæ vetuſtatem è Cteſia ſcribit, expreſſe ait, Ninum hiſtoriæ primum fuiſſe cognitum, ante illum reges fuiſſe ἐγχωρίους, ὧν οὔτε πράξεις ἐπίσημοι οὔτε ὀνόματα μνημονεύεται, *reges fuiſſe,*
ait,

ait, *terræ filios; nec nominibus neque rebus geſtis cognitos.* Nihil penitus Cteſiæ reliquiſque Ethnicis de antiquioribus Nino rebus conſtabat, nec aliter præ ſe tulerunt, ſed in ulterioribus rebus χάος εἶναι καὶ ζόφος crediderunt. Ægyptiacæ antiquitates nihil cum Cteſia aut his quæſtionibus habent commune, neque ex Græcis ſcriptoribus ſed Ægyptiorum ſacerdotum ore ſcribunt eas Herodotus & Diodorus. Quod Juſtinus de Tanao & Seſoſtri narrat, merito in *diſput. primâ* & cum ratione rejecimus, nec hoc reliquæ antiquitatis præjudicio imputandum eſt. Inſcitia in iis rebus, quas citra ſcripturæ ſacræ ſubſidium ſcire aut indagare non poterant, à ſanis hominibus ad enervandam ſequentium temporum hiſtoriam gentilibus exprobrari non debet.

6. Verum fortius illud argumentum videtur, quod ex ſacra illorum temporum hiſtoria, quæ noſtræ Aſſyriorum ætati æqualia ſunt, deſumitur, *Abrahami tempore Amraphel fuit rex Sennaar, qui non parebat Aſſyriis; nam cum aliis regibus, imo in gratiam Cedarlaomor regis Elami adverſus Pentapolitanos bellum inivit, nulla habita ratione regis Aſſyriæ; Judicum quoque & Davidis tempore Syriæ & vicinæ Iſraëlitis gentes non parebant Aſſyriis*, adeo ut neſciant qui hæc adducunt, *ubi Ninum Monarcham Aſiæ collocare debeant.* Sed viderint doctiſſimi Viri, ne ſic ipſe Herodotus periculum adeat; Nam quinque ejus ſæcula, quocunque utantur calculo, in tempora judicum incidunt; Quod ſi tunc Aſſyrii rerum non ſint potiti, ut Herodotus ipſe affirmat, nec Davidis quoque aut Salomonis ætate, oportet uno alteroque ſæculo Herodotum caſtrari. Atque ita hæc objectio elegantiſſime ſeſe habet, cum non mendaciſſimum modo Cteſiam ſed veraciſſimum quoque Herodotum evertat. Quod ad rem ipſam attinet, inprimis miror adeo cæcutiiſſe Ebræum Joſephum, ut vim luculentiſſimi hujus argumenti non perſpexerit, ſed expe-

ditionem illam Abrahami contra regem Sennaris cum ſociis deſcribens, tamen diſerte dixerit, rerum tunc per Aſiam potitos fuiſſe Aſſyrios, quem locum *diſput. prima* exhibuimus. Prorſus nihil eſt quod impediat, illos reges in clientela Aſſyriorum vel tributo fuiſſe obnoxios, quod peculiariter de rege Elam ſive Armeniæ teſtatur Diodorus *l. 2. in princip.* nec multum refragabimur, ſi quis contendat inertiâ & imbelliâ regum Nini ſucceſſorum, multas ſe nationes ſubinde eorum obſequio ſubtraxiſſe, adeo ut non raro exiguam Aſiæ partem obtinuerint, quomodo poſſet explicari Dionyſius Halicarnaſſæus *libro* 1. *antiquit.* dum Aſſyriis paruam Aſiæ portionam adtribuit, alioqui nec cum Cteſia neque Herodoto & notiſſima veritate conſentiens. Huc pertinent verba Scaligeri *l.* 3. *can. Iſag. Quare illud imperium clarius eſt origine & vetuſtate ſua quam amplitudine, quam non ſemper integram perpetuavit: quæ initio quidem immenſa fuit, poſtea per ſubditarum nationum defectiones in multas quaſi lacinias divulſum eſt, regibus Aſſyriorum in luxum ſolutis, & quidvis potius quàm arma & ſalutem regni ſui meditantibus*, quod nulli mirum videri debet, qui ſtatum in quem Romanum Imperium hodie redactum eſt, contemplatur Quod ſi Cteſias diſſimulaverit, tribuamus hoc, ſi libet, hominis vanitati, quod magnificentiora omnia videri voluerit.

7. Poſtremo iterum ad Cteſiæ mendacia, de quibus & nos diximus, devolvuntur, quem ut à vanitate, inquam & κακοηθείᾳ non excuſamus, ita nec in iis ubi τὸ μυθικὸν καὶ δραματικὸν locum non habet, temere & ſine cauſa mentitum credimus, quod nec Plutarchus toties eum inſectatus, ut antea dictum, credidit. Et peculiariter quæ à ſummis Viris ei objiciuntur, non æque omnia eſſe conficta putemus. Quanquam neceſſe non eſt, ut ea pro ſuſtinenda hac ſententia nos defendenda ſuſcipiamus, cum ab unius mendacii argumento ad everſionem omnium rerum

nemo

nemo ratiocinari poſſit. Sed quæ illa ſint audiamus: *Ninum* ajunt, *condidit, ubi nunquam fuit*, ad Euphratem ſcilicet. Atqui fuit etiam Ninus urbs ad Euphratem, quam veterem Ninum fuiſſe appellatam egregius Bochartus nemine contradicente docuit; & Philoſtratus *libro* 1. *cap.* 13. ſcribit, Apollonium Antiochia in Meſopotamiam proficiſcentem primo Ninum veterem, neceſſario ad Euphratem, appuliſſe, quod ab Ammiano confirmatum ipſi diſſentientes agnoſcunt; nec profecto qui Cteſias ſitum locorum, in quibus ſeptendecim annis verſatus eſt, ignorare potuerit, intelligo, nec quæ cauſa mentiendi hic excogitari poſſit, video. Sed aliud crimen, *eandem deſtruxit cum vera Ninus in ſummo flore eſſet.* Si duplex fuerit Ninus, una ad Euphratem & ad Tygrim altera, ut extra controverſiam eſt, fieri quidem potuit, ut hac deſtructâ, illa adhuc floreret; ſed quis ſcripſit, cum caderet Sardanapalus, florùiſſe urbem Ninum, cum præter Cteſiam illa tempora nemo ſignate attigerit? Conſtat quidem annis poſtea multis ſtetiſſe adhuc Niniven, ſed quid impedit inſtauratam fuiſſe, ut hodie Romam toties everſam ſtare ſcimus? Sed pergit mentiri Cteſias, *Semiramin condidiſſe Babylonem, quam nunquam in poteſtate habuit*, de conditu primævo quem Nimrod ſibi vindicat, taceo; quanquam is non proprius Cteſiæ ſed omnibus antiquis error eſt communis. Sed quid? Babylonem nunquam in poteſtate habuit Semiramis? quid tandem credere licebit, ſi & hiſtoriæ Pater ille Herodotus ſit falſus, qui Semiramin Babylonis reginam tam diſerte *libro* 1. commemorat? Imo & reliqui veteres qui ædificationem & amplificationem Babylonis quam fecit Semiramis, pro conditu acceperunt, omnes uno ore clamant, fuiſſe eam Babylonis reginam. Sunt autem illi præter Diodorum, Cteſiam & alios Vellejus *l.* 1. *c.* 6. Strabo *l.* 16. Mela *l. c.* 11. Juſtinus *l.* 1. *c.* 2. Plutarch. *de fortitud. Alex. orat.* 2. Solinus *cap.* 56. quorum omnium

nium loca deſcribere nihil huc attinet. Qui rem adeo claram pro confeſſo mendacio traducunt, his minime ſuccenſendum eſt, quod figmentum vocent *Ninum mille annis & amplius Trojæ caſu eſſe antiquiorem*, quo nihil eſſe verius tota hac diſputatione pateſcit. Quod vero *Ninum ante conditam Babylonem imperaſſe* ſcribit Cteſias, hoc omnes qui Samiramidi Babylonis tribuunt ſtructuram, ſentiunt; quem facilem & excuſabilem eſſe errorem ſuperiori diſputatione oſtendimus.

CAP. IV.

Quâ contraria opinio refutatur.

1. Diſſentientes totum hoc caput de Aſſyriis tollere de corpore Hiſtoriæ. 2. Herodotum, quo ſolo nituntur diſſentientes, nihil tradere de initio Aſſyriorum. 3. Finem Aſſyrici Imperii, ab illo referri in tempus, quo Aſſyrii in ſacris maximè floruiſſe leguntur, quod argumento eſt, illum res Aſſyricas penitus ignoraſſe. 4. Comparatio Herodoti cum Cteſiâ, quod ad auctoritatem veri attinet. 5. Teſtimonium Theophili apud Lactantium refellitur. 6. Item Porphyrii. 7. Macrobii. 8. Appiani Alexandrini & ad ſingulorum loca reſpondetur.

SEd videamus, quid nunc tandem certi pro Cteſiæ & reliquorum mendaciis magni viri contrariæ opinionis patroni ſtudioſis hiſtoriæ offerant. Nam ſi vetuſta & recepta deſpuere ſatis eſt, peſſime cum omni genere doctrinæ comparatum erit. Si verum eſt, quod ingenue profitentur, ſe neſcire ubi Ninum Monarcham Aſiæ collocare debeant, itidemque certum, quod fidenter aſſerunt, nihil veri in univerſa narratione recepta contineri, ſed mendaciſſimorum ſcri-

ſcriptorum & vaniſſimorum hominum nugamenta eſſe, valde vereor ut unum verbum de Aſſyriis, quod ad civilem hiſtoriam pertineat, proferre poſſint. Herodotus certe, in quo proram & puppim hujus doctrine collocant, nihil prorſus habet, non principium Aſſyriorum, non finem, non primum, non ultimum regem. Ninum ſemel nominat in hiſtoria Lydorum, ſed nominat tantum, nec quidem Aſſyriæ regem fuiſſe dicit. Sardanapalum uno quoque loco memorat, ſed ut vetuſtum aliquem & vix notum de nomine regem. Atque hoc eſt quod ab initio diximus, tantum id viros maximos agere, ut omne nomen Aſſyricum deleant, nec tam illuſtrent & in ordinem redigant quam evertant primam nec ignobilem hiſtoriæ partem.

2. Quando huc tamen deventum eſt, videamus unicum & uberrimum diverſa ſenientium fundum ac quod erui inde poteſt, inveſtigemus. Eſt is in Herodoti *libro* I. ubi Medorum res enarrans auctor, ait, *illos defeciſſe ab Aſſyriis, cum hi annis quingentis & viginti imperium obtinuiſſent*; eam rem non data opera tractans ſed obiter & perfunctorie attingens. Marshami emendatione, qui unius literulæ mutatimutatione mille annos Herodoti numero inſerit, uti non auſim, cum vetuſtius mendum eſſe Diodori ætate, qui textum uti nunc habet ita legit, probari vix poſſit. Verum quicquid hac de re ſit, nobis Cteſiæ omniſque antiquitatis traditiones, ſacris literis obſervationibus aſtronominicis totique veterum Chronologiæ conſententies, Ninumque Sardanapalum & Cyrum aptiſſime connectentes, unius Herodoti obſcuriſſimæ auctoritati præferendæ omnino videntur. Obſcurum ejus teſtimonium dico, cum, quod ὡς ἐν παρόδῳ ſaltem Aſſyricam ætatem adjiciat, tum quod, ut dixi, nec principium, neque finem deſignet, quonjam iſta quinque ſæcula cum reliquis temporibus non conjungit, nec ſpatium inter defe-

ctionem Medorum & initium Dejocis primi regis exprimit, ita ut Aſſyricum tempus à reliqua hiſtoria fœdo hiatu maneat divulſum. Nec poſſunt ſcire ipſi diſſentientes ex hoc, quamdiu in imperio Aſſyri duraverint. Non enim dicit, finitum eſſe imperium Herodotus, ſed à ſubjectis gentibus diſtitutum; quin multo poſt initium Dejocis, Phraortem adhuc Medorum regem cum ingenti exercitu deletum ab Aſſyriis fuiſſe teſtatur, donec tandem expugnata fuit Ninus quadraginta circiter annis ante initium Cyri.

3. Sed quantum hæc urbis clades à defectione ſociarum gentium diſtet, accurate quidem, niſi divinando, interpretes ejus adſequi nequeunt. Credunt tamen & ponunt defeciſſe Medos aliquandudum, viginti circiter annis, ante initium Nabonaſſaris & regnum Babyloniorum, id eſt, *ducentis* fere *& decem* annis ante exordium Cyri in Perſis. Cui poſtulato nihil refragabimur, cum & narratio Herodoti de gentibus aliis Medos ſecutis & lenta apud hos reipublicæ mutatione intervallum non modicum flagitet, nec etiam Nini ætas in Chronologia Lydorum quam habet in *principio ejuſdem libri* ab hoc calculo ſit aliena. Sed tum mirari licebit, in id ipſum tempus hanc memorabilem Aſſyrici regni ſtragem ab Herodoto referri; quo prima in ſacris regum Aſſyriorum mentio fieri cœpit, & à quo tempore non deſierunt horrendis expeditionibus Aſiam omnem a ultimam uſque Palæſtinam & Ægiptum omni genere cladis vaſtare, donec immanes Sennacheribi exercitus in Ægypto & Judæa divinitus proſternerentur. Primum, inquam, Aſſyrici regis nomen in ſacris memoratur Pulis, qui *ducentis & decem* fere annis ante Cyrum vexavit Iſraëlem, quem poſtea breviſſimis ſpatiis Tiglatphulaſſer, Salmanaſſer & Sennacherib exceperunt. Quid de hoc Herodoti cum ſacris literis conſenſu magni viri exiſtiment, Scire præſtolabimur. Nos Aſſyriorum res eum ignoraſſe non dubita-

tamus, qui, qua tempeſtate omnium protentiſſimi belliſque longinquis clari fuerunt, eos gentium defectionibus deſtitutos fuiſſe ſcripſit. Plane exiſtmamus, veriorem multo eſſe magni Scaligeri ſententiam, quam habet *libro* 3. *can.* *Iſag. pag.* 314. crebras ſane his temporibus fuiſſe defectiones per Aſiam, ſed non ab Aſſyriis verum à Medis, quod Herodotum longinquas narrationas ſequentem fefellit, Aſſyricos motus paſſivè quomodo loqui liceat, cùm debuiſſet active, accipientem.

4. Quid alioquin Herodoto præ Cteſia ſit tribuendum, præter Lucianum, qui utrumque ob mendacia in inferno puniri finxit, Plutarchus optime judicaverit, qui, uti Cteſiam ſentit τὸ δραματικὸν καὶ μυθῶδες non raro affectare, ſic περὶ κακοηθείας Ἡροδότου, ut dicere occupavi, totum etiam librum compoſuit, cujus capita, perinde ac in Cteſiæ invidiam factum, poſſem hic congerere, ſi tam alienis mendaciis quam propriis rationibus tueri communem ſententiam curiæ haberem. Sed Herodotus, ajunt, vetuſtior Cteſia cæteriſque veterum fuit, ideoque accuratiorem antiquitatum cognitionem habere potuit; & profecto, ſi de numero militum, quos Xerxes in Græciam duxit aut navium quas Athenienſes ad Salaminem habuere, diſputaretur, non nihil forte momenti hæc ratio meretur. nunc quid annorum quadraginta diſcrimen, quibus Herodotus Cteſiam præceſſit, in vetuſtate ſeſquimille annorum ad rem conferre poſſit ego non video, nec quiſquam prudens dixerit, & ſi quid hoc prærogativæ, quanquam vix ac nec vix quidem poſſit, Herodoto dare videatur, id abunde Cteſias compenſat eo, quod magnum ævi ſpatium in Perſide & Aſſyria tranſegerit, cum nec Herodotus iis in locis fuiſſe unquam legatur; unde facilius in illarum gentium originibus vagis & fallacibus imperitorum relationibus fuit obnoxius; cum Cteſias regios etiam annales viderit, quos longe res Perſarum

ſupe-

ſuperaſſe teſtatur ſæpe Diodorus, dum ex iis etiam Medorum reges enarrat.

5. At ne ſolus Herodotus ambulare videretur, magis ad mumerum, credo, explendum, quàm ut ille juvaretur, quædam aliorum teſtimonia acceſſerunt, quorum primum eſt Theophili apud Lactantium *libro 1. de falſa religione*; ubi Thalum ait, docere, Belum quem Babylonii & Aſſirii colunt, antiquiorem eſſe bello Trojano annis trecentis viginti duobus, ſecundum quem calculum idem Belus & Aſſyriorum initium, Cyro eſſet vetuſtius annis nongentis quadraginta ſex. Ad quam collectionem reſpondeo, nihil facere hunc locum ad confirmationem Herodoti, cujus calculus ad minimum ducentis & octodecim annis recentior eſt, ut eum diſſentientes ipſi inducunt. Deinde, non videtur hic fuiſſe Belus Nini Pater aut Anteceſſor, ſed alius junior Nino, de quo Illuſtris Salmaſius ad Solinum *pag*. 87. docet, Johannem Antiochenſem περὶ ἀρχαιολογίας ſcribere, Thuram regem poſt Ninum Aſſyriis inperaſſe, quem *Belum* ſeu Areum nominarint atque *ut numen coluerint*, cujus & Suidas in voce *Thouras* meminit & Areum Africanus quoque poſt Ninum commemorat. Diverſos fuiſſe Belos etiam magnus Scaliger putavit *libro 6. emend. tem.* alium qui Beel vel Baal, alium Bel dictum Orientalibus.

6. Sed Porphyrius, objiciunt, apud Scaligerum ex Sanchoniatone, Semiramidem Trojanis temporibus æqualem vel paulo ſuperiorem fuiſſe refert. Imo non ex Sanchoniatone ſed ex ſe id refert Porphyrius, jure ob id à Scaligero reprehenſus *& abſurdiſſimi ſeque indigniſſimi erroris* convictus. Idem argumentum ex Herodoto proferri potuiſſet, qui ſuam Semiramidem quinque ætatibus ſuperiorem facit Nitocride, quam vixiſſe ait, poſt captam à Medis Ninon, paulo ante ætatem Cyri, quod nos eadem ratione refutabimus, quâ modo Herodoti teſtimonium fregimus. Dici quoque poſſet, non unam ejuſdem nominis fuiſſe Semira-

ramidem. Quidam olim Atoſſam Aſſyricam cum Semiramide confuderunt, ut eſt in Cononis *narratione* 50. apud Photium *Cod.* 186.

7. Aliud eſt ex Macrobii *libro* 7. *in ſomn. Scip.* ubi ille à ſuo tempore ad Ninum, cujus filiam facit Semiramidem, duo millia annorum putat. Jam cum nongentis & quinquaginta annis poſt Cyrum Macrobius circiter floruerit, adeoque Ninum longe ultra mille annos ante Cyrum removeat, quid diſſentientes, qui vix ultra ſeptingentos, hic locus juvet, non video. Accedit, quod ille non præciſe bis mille annos habet, ſed *ultra*, quod in longum poteſt extendi, præſertim, cum non chronologice hunc locum, ſed perfunctorie tractet, cui rei pinguis & rotunda computatio ſufficere viſa eſt. Quod Semiramidem Nini filiam dixit, idem cum Conone ſenſit apud Photium *Cod.* 186. qui Σεμίραμιν οὐχὶ γυναῖκα κατὰ τοὺς ἄλλους φησὶ Νίνου γενέσθαι, ἀλλὰ θυγατέρα, *non conjugem Nini ſecundum alios, Semiramin fuiſſe, at filiam*; erronee, ut notat Photius.

8. Ex his nullus eſt, qui cum Herodoto novâque ſententia conveniat, nec fere qui longius à nobis quam ipſis diſſentientibus abiit. Sed Uſſerius unum invenit, qui Herodotum examuſſim ſequeretur, Appianum Alexandrinum, qui in *præfat operum*, Aſſyriorum, Medorum, Perſarum Τριῶν τῶνδε μεγίστων ἡγημονιῶν, *trium maximorum imperiorum*, inquit, οὔτ' αὖ ὁ χρόνος ἐφίκοιτο τῶν ἐννακοσίων ἐτῶν, *eorum tempora vix ad nongentos annos adſcenderent.* Nam ſi Perſis ducentos & triginta, Medis centum quinquaginta, Aſſyriis quingentos viginti tribuat, exacte nongentos colligit, omnia ſecundum Herodotum. Nec obſcurum eſt, cur hanc omnium minimam conputationem elegerit, quando ex tota illa præfatione liquet, magis eum oratorem in hac parte quam hiſtoricum agere. Scopus enim ejus eſt ἐξοχὴν excellentiam imperii Romani præ aliis omnibus oſtendere, non tantum à poten-

tentiâ & magnitudine, ſed à temporis etiam diuturnitate, ut nonnihil & hac ratione ad admirationem principis populi conferret; velut alius in præfatione ſua hiſtoricus loquitur, qui & ipſe orator ſimul ac hiſtoricus eſt. Appianus igitur ut inſtituto velificaretur, maluit Herodotum Aſſyrica tempora in arctum contrahentem, quam reliquos ſolis Aſſyriis plus quam Romanis tribuentes, ſequi. Sed ita nullum veritati præjudicium creatur.

CAP. V.

De exitu Sardanapali & mantiſſa de Nimrodo

1. *De Sardanapalo tres ſententiæ.* 2. *Uſſerii prima exponitur.* 3. *Et refellitur.* 4. *Sententia Cl. Schotani proponitur.* 5. *Ad eam reſpondetur.* 6. *Athenæus & Diodorus Siculus inter ſe commiſſi.* 7. *De Nimrodo conjectura Lipſii, illum eſſe Ninum, Bocharti de illo ſe[illegible]entia.* 8. *Non videri illum eſſe Ninum,* 9. *Nec Aſſurem, ut aliis; eſſe conditorem Aſſyrici regni.* 10. *Quod Cteſias æquavit Ninum initio Babylonis, unde factum & cauſa erroris.*

FIrmata, ni fallor, ſatis eſt Aſſyriorum ætas & in perſpicuo certoque collocata, niſi quod duo ſcrupuli circa primum & ultimum regem Aſſyricum remanſiſſe videntur, quorum poſteriorem, quia cum præcedentibus cohæret, primo expediemus. De Sardanapali, inquam, exitu in tres potiſſimum opiniones viri docti, quantum nobis conſtat, iviſſe videntur, quarum prima vulgatæ de Aſſyriis Mediſque doctrinæ & auctoritati Cteſiæ eſt conſentanea, reliquæ diverſis hypotheſibus ſerviunt, quæ breviter excutiendæ ſunt, quando certa quidem communis ſententia eſſe nequit, dum probabiles iſtæ opiniones exiſtimabuntur. 2. Pri-

2. Prima ſingularis ſententria eſt Uſſerii *Armachani*, qui ad annum mundi conditi MMMCCXXXIII, ſcribit, Sardanapalum videri eſſe filium Pulis Aſſyriorum regis, qui Menahemum Iſraëlitam, inſtituta expeditione, obnoxium ſibi, ut ante nobis dictum, reddidit. Huic anno ab expeditione quarto ſucceſſiſſe Sardanum filium, qui à Parente Pulis cognomine accepto, dictus eſt Sardanapulus & à Græcis Sardanapallus. Poſt viginti annos evertiſſe eum Arbacen Medum & Beleſin Babylonium, ſed illum ſuis libertatem & αὐτονομίαν dediſſe, hunc novum Babyloniæ regnum condidiſſe & eundem eſſe qui à Cenſorino & Ptolomæo Nabonaſſer appellatur. Eodem autem tempore juniorem, qui ſit idem cum Tiglatpileſere in ſacris literis, Aſſyriæ regnum ad proprios terminos jam redactum inſtaurare cœpiſſe & bellis inclareſcere.

3. Miræ omnes & hactennus res inauditæ, ſed ut ipſum non puto autorem negaturum, meræ conjecturæ, tam facile melioríque ratione refutandæ quam ſunt adſtructæ. Nam Sardanapalum fuiſſe *Pulis* filium, ſi non alio quam nominis argumento docet, admodum ſane id leve eſt, cum pluribus Aſſyriorum nominibus fuerit hoc additamentum *Pulis* commune; dein, quod partim Cteſiam, partim Herodotum, ſæpe neutrum ſequitur, quo id faciat exemplo vel ratione ignoro; Arbacis & Beleſis bellum in Sardanapalum habet é Cteſia, Libertatem Medorum ſecutam ex Herodoto, ſed eam eſſe ab Arbace datam ex neutro & ex nullo. Rem enim abſurdam quis ſcripſerit; Arbacem ideo bellum moviſſe & Sardanapalum ad mortem adegiſſe, ut democratiam in Media conſtitueret; non ut ſibi principatum pararet; permiſiſſe autem, Beleſi obnoxio ſibi & inferiori regnum in Chaldæis vindicare; imo ne quid deſit miraculi, Ninum juniorem vivo & vidente Arbace qui Niniven ceperat, Aſſyriam ſubegerat & rex ſaltatus erat,

ut

ut ipſe Auctor ex Athenæo & Diodoro narrat, ipſo anno quo hæc contigerant, Aſſyricam Monarchiam inſtauraſſe. Qui hæc abſurditatis & contradictonum abſolvet, ei rationibus utendum erit inuſitatis. Non minus ego hæc miror, quam quod poſtea deſerto repente Herodoto, refert ex Xenophonte (quem Cyropædiam ſuam philoſophice potius quam hiſtorice ſcripſiſſe jam dudum conſtat) Cyrum numquam bellum feciſſe avo ſuo, Aſtyagen in regno defunctum eique Cyaxarem filium ſucceſſiſſe, contra omnium aliorum fidem; quemadmodum & in eo Herodotum deſerit, quod poſt Eſarchaddonis ſive Aſſaradini exitum, Babiloniorum reges, Niniven occupaſſe, regnumque Aſſyriorum cum Chaldaico conjunxiſſe, ductus conjecturæ ſuæ perſvaſione ſcribit, cum Herodotus Niniven ad extremum uſque ſuo uſam imperio, donec à Cyaxare occuparetur, nec ab alio poſſeſſam fuiſſe teſtetur.

4. Multo equidem ſpecioſior & elegantior Chriſtiano Schotano viro Cl: qui in cæteris Uſſerium ſequitur, placuit opinio, ipſum *Eſarhaddonem* Sennacheribi filium, eſſe *Sardanapalum*; quod non una ratione videtur eſſe probabile. Nam & in ſacris literis ille Aſſyriorum regum memoratur poſtremus, & ſtatim poſt ejus obitum videtur Herodoti Dejoces commode ſubjungi poſſe, ut ſic Aſſyriis Medi ſucceſſerint; Et præterea nominum magna videtur eſſe affinitas, Neque enim Græcum id eſſe in animum induco, etſi ita Euſebius Ἀσσυρίων ἐβασίλευσεν λϛ Θωνοσκόνκολερος Ἑλληνιστί Σαρδανάπαλος, *Aſſyriis imperavit trigeſimus ſextus, Thonus Conkolorus , Græce Sardanapalus :* Verum ſi τῷ *Eſarhaddon* particula *Pul* addatur , per contractionem in peregrinis vocabulis familiarem, Sardanapali nomen non difficili flexu videtur oriri.

Nec tamen paucioribus incommodis, ſi rem exacte perpendimus, hæc ſententia, quam veriſimilibus argumentis urgetur. Primo enim id neminem cenſeo nega-

negaturum; quin Sardanapalus is fuerit, à quo Medi defecerunt; adeo enim conſtantem de eo poſteritatis memoratiomem eſſe falſam, ut nihil omnino veri in ea contineatur, nequaquam admittendum eſt; ſed Herodoti autoritatem ſequentibus id concedere non licet, quoniam is multo antequam Eſarhaddon eſſet natus, Medos ab Aſſyriis defeciſſe comminiſcitur. Præterea, ſi quis hoc negare forſitan auſit, id utique aſſeveràtum & in confeſſo eſt, fuiſſe ultimum regem Aſſyriæ Sardanapalum, quod tamen de Eſarhaddone affirmari nequit; Conſtat enim diu poſt ea tempora, quibus Eſarhaddon & Dejoces floruiſſe traduntur, ſtetiſſe adhuc Niniven urbem, hauddubie ſub regio imperio, niſi & hi forte quemadmodum Medis olim in mentem veniſſe autor eſt Herodotus, democratiam & popularem libertatem poſtremis temporibus, cum maxime bellis urgerentur & ductu auſpiciiſque unius indigerent, inter ſe conſtituerint. Quin & auctor hiſtoriæ *Juditha*, Arphaxadum Medorum & Nabucadnezarem Aſſyriæ regem, qui Ninivæ habitabat, eodem tempore vixiſſe & crudele bellum geſſiſſe ſcribit. Quod per Arphaxadum intelligat Dejocem Herodoti, ſive Artycam, ut loquitur Cteſias, ſatis ex eo liquet, quia Ecbatanorum ei ſtructuram perinde ac Herodotus Dejoci adſcribit eandem: adeo ut Franciſci Junii diſtinctione, qui Medorum regni duas conſtituebat partes, quarum alteram Articas ſive Arphaxad, alteram Dejoces tenuerit, non ſit opus. Ceterum Nabuchodonoſor, non utique ille Judæorum deportator, qui multo eſt recentior, ſed Eſarhaddonis ut videtur, ſucceſſor eſt, non tamen Soaſduchinus ut Uſſerio nullo probabili argumento videtur rex Babiloniorum ſimul ac Aſſyriorum, ſed potius Aſſyriæ ſolius rex; quippe tam potentes adhuc multo poſt tempore Ninevitas reges fuiſſe, ut Medorum maximos exercitus profligare potuerint Herodotus teſtatur. De quibus tamen nihil aſſeverate ſum

 diſpu-

diſputaturus. Sufficit id oſtendiſſe, Eſarhaddonem non eſſe omnium Ninivitarum regem ultimum nec proinde Sardanapalum eſſe videri poſſe. Et ſane cum vetuſtiorum multorum regum meminerit Herodotus, ſi tam recens fuiſſet Sardanapalus, mentionem ejus adeò celebrem non omiſiſſet, præſertim cum de rebus Dejocis loqueretur, in cujus rebus geſtis Sardanapalum omittere non potuiſſet, quando ut in hujus ſententiæ hypotheſi eſt, imminutio Eſarhaddonis fuit incrementum Dejocis; nec tamen ignotum Herodoto Sardanapali nomen fuiſſe ex *libro tertio* liquet, ubi ſine temporis quidem commemoratione ejus meminit, ſed ita ut regem otio a..o, dum floreret, immerſum & reconditis divitiis beatum non obſcure ſignificet, quæ in Eſarhaddonem minime conveniunt, ut quem opibus poſt cladem paternam exhauſtum & in turbido regno continuis moleſtiis belloque cum parricidis fratribus implicitum fuiſſe res ipſa & hiſtoriæ fides oſtendit. Porro, quod in ſacris poſtremus regum Aſſyriorum nominatur, nihilo magis inde ſequitur, revera fuiſſe eum ultimum, quam quod Pul fuerit primus, eo quod princeps ei rerum geſtarum locus in ſacra ſcriptura tribuatur; nihiloque clarius ex hoc argumento conſtat, Eſarhaddonem eſſe Sardanapalum quam Pulem eſſe Belochum, ut Funccius aliique Chronologi arbitrantur. Supereſt igitur ut Sardanapalus ex nominum convenientia *Eſarhaddon*, *Pul* eſſe arguatur. Sed fallax hoc genus argumentorum eſſe oportet, unde quidlibet facile ex quolibet exſtrueretur, quia cum nomina ſæpe contingant diverſis hominibus eadem, ſi toties eos confundere liceret, nihil certi in hiſtoria haberetur. Scimus ex indice nominum Aſſyricorum apud Scaligerum *de temporum emendatione*, frequens iis nomen uſurpatum fuiſſe *Schadran*, cui ſi *Pul* particula jungatur, multo facilius Schardanapuli vocabulum à Græcis patebit corruptum eſſe quam Eſarchaddonpulis. Video Græcos

Sacro-

Sacrorum interpretes Eſarhaddonem Σαρχεδῶνον transponere, quod ſane eſt proclivius quàm Sardanum vel Sardanapalum, idque cæteri proculdubio imitati forent, ſi hoc nomen uſurpaviſſent.

6. Hoc loco præteriri non debet, quod Scaliger Cteſiæ exprobrat de Sardanapalo; eum ſcripſiſſe, cum Sardanapalus ab Arbace obſideretur & in ſummum res adducta eſſet periculum, miſiſſe tres filios filiaſque duas Ninum, ad Regem ibi regnantem; quaſi tunc alius fuiſſet rex Aſſyriæ & Nini conſediſſet quam Sardanapalus. Ita ſcripſiſſe Cteſiam Athenæus ait libro XII. Τοὺς γὰρ τρεῖς υἱοὺς καὶ δύο θυγατέρας ὁρῶν τὰ πράγματα κακούμενα, ὑπεκπεπόμφει εἰς Νῖνον πρὸς τὸν ἐκεῖ βασιλέα &c. Sed ego cum Athenæo Diodorum Siculum committo, quem id agere ex profeſſo conſtat, ut Cteſiam in Aſſyricis totum exprimat & deſcribat, cui propterea plus in hac deſcriptionis fide tribuendum eſſe ratio exigit; at hic iiſdem pene verbis in *capite 26. libri 2.* *Sardanapalum, cum in maximo diſcrimine res ſuas verſari videret, tres filios nataſque duas magna cum gaza miſiſſe* ait *in Paphlagoniam ad Cottam præfectum inter omnes ſubditos regi addictiſſimum.* Hæc cum ſuperioribus adeo adverſentur, non dubito quin recipienda ſint, præ abſurdiſſimis cæteriſque Cteſiæ narrationibus tam contrariis Athenæi allegatis; nec proinde ad fidem Cteſiæ, in antiquitatibus hiſce, evertendam valeant; quanquam ea ne quidem mens ſit ipſius Scaligeri, quem calculos ejus amplecti ſæpe audivimus.

7. Corollarium de Nimrodo, quod ſubjectum hic iri diximus, eo pertinet, quod in ſuperioribus Nimrodum nos Belum videri eſſe Babyloniorum regem primum ſatis perſpicue oſtendimus. Sed movet hic ſcrupulum, quod primo, Gerhardus Mercator *in Chronologicis*, dein literarum deliciæ Juſtus Lipſius *libro 2. monit. polit. cap.* 1. *num.* 1.. Ninum, non Belum, fuiſſe Nimrodum putent, quoniam eadem fere de

Nino à Græcis, quæ in ſacris de Nimrodo prædicentur; & ſecundo, quod eximiæ elegantiæ & doctrinæ Vir Samuel Bochartus Nimrodum cum Bacho conferat, multiſque ſpecioſis argumentis eundem eſſe utrumque contendat, *libro* 1. *Chanaan. cap.* 18. ſed quicquid de rationibus illis ſit, hæc diſputatio non prohibet auctorem communi ſententiæ aſſentiri Nimrodumque exiſtimare Belum eſſe, ut diſerte docet *libro* 4 *Phaleg. cap.* 12. *&* 13. quo loco aliiſque multis prudenter monet Vir ſummus, nequaquam temere negandam eſſe vetuſtati Aſſyricæ fidem tam unanimi veterum omnium conſenſu traditæ, nec profecto opinatus eſt eam ulli ſcripturæ ſacræ apici vel leviſſime adverſari.

8. Quod ad Ninum ſpectat, eum eſſe Nimrodum etiam Pererius Jeſuita refutavit *libro* 15. *ad Gen. num.* 64. *& ſeqq.* idque falſum, ut hoc addam, maxime apparet inde, quia Nimrodi initium fuit, Babel, quod nemo unquam veterum de Nino ſed diſerte omnes contrarium tradiderunt, niſi quis Velleji verba captet *libro* 1. *cap.* 6. *ab Nino & Semiramide qui Babylona condiderant :* eſt enim is conciſus loquendi modus, quo verba ultima Semiramidi ſoli reſpondent. Fama quoque rerum geſtarum, quæ Nino adſcribitur, etſi forte non prorſus ad veritatis legem expreſſa, conſenſu tamen omnium tanta eſt, ut Nimrodi res eam non capiant, qui Chaldæam & Aſſyriam paucaſque tantum urbes inſedit, cum Ninus pleramque Aſiam victoriis peragrarit; præterquam quod omnes Belum Nino antiquiorem fuiſſe tradunt, cum Nimrodo vetuſtior populorum domitor ſit nullus, quod argumentum in primis notandum.

9. Sunt & qui Nimrodum Aſſyrici regni conditorem fuiſſe negent, *Aſſuri* autem duplici argumento id acceptum ferant; cum quod nominis & populi proculdubio ſit author, tum & Ninum urbem ædificaſſe videatur. Utrumque Joſephus his verbis complexus

plexus eſt. Ἀσσούρας δὲ Νίνον οἰκίζει πόλιν καὶ τοὺς ὑπηκόους Ἀσσυρίους ἐπωνόμασεν, οἳ μάλιστα εὐδαιμόνησαν. *Aſſur vero Ninum urbem ædificavit, & ſubditos appellavit Aſſyrios, qui maxime floruerunt.* Quod ad nomen attinet, fuiſſe Aſſurem Aſſyriorum archegetem res loquitur, ſed cum familiari imperio gentes primo adhuc regerentur, & Aſſur præ cæteris, ut decebat Semi nepotem, pie pacificeque degeret, præbuit ea res Nimrodo occaſionem *egrediendi à terra ſua* & ſub jugum Aſſyrios redigendi. Jam quod ex *cap.* 10. *Geneſ. verſ.* 21. probari ſolet, Aſſurem ſtruxiſſe Niniven, hoc alibi pridem remotum eſt; ſcilicet, per Aſſurem ibi non hominem ſed regionem eſſe intelligendam, uţ nunc potior interpretum conſenſus perſuadet.

10. Sed unicum hic contra Aſſyricam Cteſiæ antiquitatem argumentum à Nimrodo deſumtum, quod in diſputatione tertia nos fugit, obiter diluendum eſt. Ajunt, Cteſiam æquare Ninum principio Babylonis, quod falſum ſit, ſi quidem Nimrod Ninum præceſſit: Cum enim is non dubius Babylonis ſit ſtructor, fieri nequit, ut urbis exordium ætas Nini contingere poſſit. Sed reſponſionem nobis hic ſuggerit reliquorum omnium conſenſus antiquorum, ut in capite primo intelleximus, licet eorum non pauci reſolute Cteſiam ſequantur: Sexaginta illi annis Ninum retrahunt ab initio Babylonis, quod Calliſthenes tradidit, id eſt, totidem annis quot ab aliis Nimrod ſeu Belus regnaſſe fertur. Scilicet, Cteſias omne id tempus quod duraverant Aſſyrii, ut in monumentis regiis invenit, expreſſit, à primo Beli Nimrodique initio; ſed res geſtas omnium primas Nini ſcriptas invenit, ideoque ab eo regum tempora deduxit, quæ Belo non præpoſito ſexaginta prioribus annis deficiebantur. Non igitur Ninum conditæ Babyloni exæquat, ſed in eo imperio, quod idem fere cum Babylonico principium habuerat, primo omnium de

Nino loquitur. Hæc perſpicua res & clara eſt; nihil divinationis; nam præterquam quod calculi reliquorum veterum ultro hoc ſuggerunt, totidem verbis id ipſum Caſtor Rhodius dixit: Πρώτους μὲν εἶναι τοὺς Ἀσσυρίων βασιλεῖς κατατετάχαμεν, τὴν μὲν ἀρχὴν ἀπὸ Βήλου πεποιημένους, τοῦ δὲ τὰ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἔτη μὴ παραδίδοσθαι σαφῶς, τοῦ μὲν ὀνόματος μνημονεύομεν, τὴν δὲ ἀρχὴν τῆς χρονογραφίας ἀπὸ Νίνου πεποιήκαμεν. Id eſt. *Primos fuiſſe Aſſyriorum reges initium à Belo ducentes retulimus; de hoc autem non eſſe accurate traditum, quot annis regnaverit; nominis ſaltem meminimus, Scribendæ autem hiſtoriæ initium à Nino fecimus &c.* Non exacte ait conſtare, quot annis imperium ille primus tenuerit, ſed Euſebius & veteres alii paulo plures ſexaginta pro Beli regno ediderunt. Eodem pene quo Caſtor ſenſu Diodorus *princ. libri* 2. cum antiquitus ignotos per Aſiam reges fuiſſe dixiſſet, πρῶτος, inquit, τῆς ἱστορίας καὶ μνήμης παραδεδομένων Νῖνος ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀσσυρίων μεγάλας πράξεις ἐπετελέσατο. *Primus eorum qui hiſtoriarum memoriæ ſunt traditi, eſt Ninus Aſſyriæ rex, qui res magnas geſſit.* Ita quicquid ad explicationem harum rerum pertinere videbatur ſuccincte produximus. Quorum non pauca prolixiori interpretatione indigebant, quibus hoc tempore ſuperſedemus. Id ſane profitemur, nihil nos quam innocuum veritatis ſtudium & exercendæ profeſſionis noſtræ officium ad diſputationis hoc qualecunque ſpecimen compuliſſe.

CAP.

CAP. VI.
De Regno Medorum.

1. Diſſenſus de regno Medorum Cteſiæ & Herodoti immanis. 2. Narrationis Cteſiæ ſumma. 3. Herodoti narrationis ſumma. 4. Diverſa ab utraque Euſebii traditio rejecta. 5. Cteſiam & Herodotum male conjunxiſſe Funccium. 6. In eundem lapidem impegiſſe Calviſium. 7. Quarè Cteſiæ auctoritas hac parte ſit præferenda. 8. Narrata Herodoti de Medorum regno aperte eſſe fabuloſa, ex ipſa relatione perſpici. 9. Medos Aſſyriorum rebelles, in alta pace vixiſſe, dum Aſſyrii maximè viribus pollerent, ab Herodoto tradi, contra omnem veri ſpeciem. 10. Æque eſſe abſurdum, quod in Mediâ ſtatuit floruiſſe democratiam & popularem libertatem. 11. Refellitur exceptio. 12. Movetur objectio, quod Salmanaſſer Aſſyrius, qui vixit eo tempore quo Cteſias & Herodotus Medos aut liberè aut ſub Regibus ſuis egiſſe ſcribunt, Mediæ imperaverit, & Reſpondetur. 13. Alia objectio, quod poſt exitum Sardanapali, ut Cteſias ponit, Aſſyriorum alii Reges in ſacris floruerint, & reſpondetur. 14. Reſponſio chronologorum quorundam refellitur. 15. Alia reſponſio ex verbis Oroſii & ſtatus rerum in Aſiâ, medio inter Sardanapalum & Cyrum tempore, ubi & de novo Aſſyriæ regno.

DIſputationi de Aſſyriorum temporibus conjuncta eſt de Medorum regno dubitatio, mota ab iiſdem, qui Aſſyrica impugnarunt, maximis viris; quæ niſi commode eximatur, actum erit de connectendo tempore Aſſyriorum cum ſequente hiſtoria, nihilque de fine Sardanapali principioque Nini conſtituti poterit. Hunc ſcrupulum nobis iidem Cteſias & Herodotus eo diſſenſu reliquerunt, ut alterutrum

 certe

certe fallere vel falſum eſſe oporteat. Et quidem Cteſiam, cum ex regiis Perſarum membranis ſuas de Medis quoque traditiones excerptas profiteatur, mentiri, ſiquidem vera non loquatur, neceſſe eſt; quando per imprudentiam malitiamque aliorum, quod Herodoto forte contigerit, tanto inſtructus ſubſidio labi non potuit. Nos cum primo diſſenſum ipſum exhibuerimus, conciliationes quibus non nulli contrarietatem tollere ſatagunt, examinabimus, tunc utra videatur alteri præferenda opinio diſceptaturi.

2. Narrat Cteſias & ex eo Diodorus *libro* 2. *cap*. 23. cum Sardanapalus poſt triplicem victoriam clade repentina oppreſſus & poſt biennalem obſidionem cum ſuis ſe combuſſiſſet, Arbacen creatum fuiſſe regem & Beleſin Aſtrologum Babiloniis præfectum, ſub fide tamen Arbacis; atque ita res Medorum ad tempus uſque Cyri ſub novem ſtetiſſe regibus; annos autem ab Arbacis initio uſque ad Cyaxaris penultimi regis finem recenſet ducentos octuaginta duos, ſed Apandan quem Aſtyagen interpretatur quot annis regnaverit non expreſſit, quos ideo ad triginta quinque ex Herodoto potius quam ad qnadraginta ex Africano, licet hunc Ubbo Emmius in chronologia ſequatur, ſupplebimus, ut omnino Medi ſint regnati per annos ſeptendecim ſupra trecentos; à quo numero quod abiit Juſtinus, nihil nos moratur; quia in temporis ratione, ſi forte corrupti non ſint numeri, auctoris ejus incuria multis argumentis perſpecta eſt.

3. Alia vero ab his omnia refert in *libro primo* Herodotus; Medos cum ab Aſſyriis defeciſſent, in libertate ſine ullo rege permultis annis vixiſſe, donec Dejoces juſtitiæ artibus inſignis civili aſtu favorem populi conſecutus rex omnium conſenſu crearetur, qui primo cœperit vicinos ſubigere, donec tres reliqui Phraortes, Cyaxares & Aſtvages, everſa Nino ſummum in Aſia imperium conſequerentur.

4. Ab utroque in diverſa abit Euſebius, qui ab Arba-

Arbace ad Aſtyagen octo reges per annos ducentos quinquaginta novem Medis præ fuiſſe ſcribit, quamquam in Latina Hieronymus verſione ſententiam Herodoti in tranſitu refert. Sed Euſebium annos Medorum corrupiſſe etiam Scaliger notavit, & ſane cum Cteſiam in prioribus quatuor regibus ſequi videatur, quod Soſarmum ſocundo loco poniat, omiſſo Mandauce, excuſari non poteſt. Africanus ſane apud Scaligerum *libro* 2. *canon Iſagog.* Cteſiam exacte deſcripſit, quemadmodum & Vellejus cæterique antiquorum, non ſecus ac in Aſſyricis eundem Herodoto præferunt..

5. Hæc autem diſcrepantia cum adeo ſit conſpicua, ut nullæ res æque ſibi mutuo contrariari poſſint, miror tamen duos celebres Chronologos Funcium & Calviſium in conjunctione harum ſententiarum tam evidenter impegiſſe. Nam Funccius *libro* 1. *commentar. Cronolog.* à Dejoce ad Aſtyagen uſque, Herodotum ſecutus, ut prioribus etiam quinque regibus à Cteſia nominatis locum faciat, ait eos non tam fuiſſe reges quam dynaſtas vel præfectos ab Aſſyriis regendæ provinciæ miſſos, primum autem defeciſſe regemque ſe dici voluiſſe Dejocem eodem fere tempore, quo Merodachus Babyloniis ad defectionem pellectis jure regio cœperit imperare. Quæ ſententia totidem errores quot verba continet, Nam quod de præfectis in Mediam dicit miſſis tam Cteſiæ quam Herodoto quem laudat, diſerte adverſatur. Ille enim jure optimo reges ſcribit imperaſſe Medis, aliter eos fuiſſe αὐτονόμους πάντας εἶναι τὴν ἤπειρον teſtatur, *omnes fuiſſe liberos & ſui juris per omnes provincias*, excuſſo penitus jugo Aſſyriorum, τὰς δὲ πόλεις καθ' ἑαυτὰς δια-τεταγμένας διοικεῖσθαι δημοκρατικῶς, civitates quaſque ſeparatim populari inperio fuiſſe adminiſtratas, ut ex Herodoti ſententia Diodorus ait *libro* 2. *cap*. 32. Præterea & hoc falſiſſimum eſt, Merodachum Babiloniis regnaſſe primum, cum is quietus à Nabonaſſa-

re primo rege, quod ex Ptolomæi canone docemur, fuerit.

6. Nihilo felicior in conjungendis his traditionibus eſt Calviſius, qui ad annum mundi MDCCXVIII, cum Medorum regno tredecim atque trecentos annos tribuiſſet, ut eos conficeret ſimulque Herodotum & Cteſiam conjungeret, primos quinque reges ex Cteſia, poſteriores quatuor ex Herodoto recenſet & Arbiani quinto regi Dejocem primum apud Herodotum ſubjicit, cum juxta Cteſiam Arſæus ſit ſecutus. Verum cum Dejocis initium juxta Herodoti calculum incideret in medium Arbianis apud Cteſiam regnum, nec proinde hujus finis cum initio alterius connecti poſſet, rem auſus eſt, niſi forſan corrupto codice deceptus, tanto viro indignam. Articæ enim ſive Artiæ quarto regi, quem Cteſias annis quinquaginta regnaſſe ſcribit, totos octodecim annos detraxit regnoque ejus tantum triginta duos adtribuit, atque ita Arbianum non difficulter eodem tempore mori fecit, quo Herodotus cœpiſſe Dejocem teſtatur; quod non eſt conjungere ſed confundere tempora & labefactare hiſtoriarum fidem. Etiam hoc peccavit, quod minus quatuor annos quam oportebat tribuerit Medis, nullum quidem auctorem ſed præpoſteram conjunctionem ſuam ſecutus.

7. Deſparata igitur conjunctione harum ſententiarum, videamus utri major adhibenda ſit fides. Qua de re magnus Scaliger *libro 3. canon. Iſag. parte. 2. ad verba IV. Dynaſtia Med.* ita loquitur. *Medorum reges & annos ordine exponit Diodorus Siculus, ita ut Regum aut annorum numerum alium ab hoc ſtatuere, hoc ſit inſanire, quum & numerum Regum & annos ipſos conceptos haberent διφθέραι ſeu κεφαλίδες Perſicæ, in quibus omnes Reges & geſta tam Medorum quam Perſarum perſcribi ſolita perhibet Diodorus. Itaque ab illis diſcedere eſt hiſtoriæ præſcribere.* Et quoniam profecto Aſſyri-

ca tempora nulla ratione cum olympiadum æra, niſi per quinque reges ante Dejocem connecti poſſunt, dubium non eſt, quin multo ſit commodior hiſtoriæ ſtudioſis Cteſiæ quam Herodoti ſententia; cum illa unam & continuam geſtarum rerum ſeriem exhibeat, hæc primam & nobilem earum partem velut in alto diſtituram & inacceſſis undique ſpatiis præciſam tenebris & ignorationi exponat. Illud utique negaturum neminem puto, quin validas expectare machinas debeamus, priuſquam adeo nobis utilem ſententiam patiamur expugnatam videri. Nos equidem non tam ob hanc potiſſimum commoditatem, quam quod revera ita ſimus perſuaſi, aperte cum antiquis & recentioribus pleriſque in caſtra Diodori & Cteſiæ tranſibimus. Venire autem in quæſtionem cenſemus intervallum ab Arbacis initio uſque ad Dejocem Herodoti; id eſt, primam & paulo pluſquam dimidiam partem annorum ſeptendecim & trecentorum, quibus omnino Medos floruiſſe credimus. Nam quæ poſthæc narrat Herodotus, nihil vetat quominus cum Cteſia & ipſa veritate conveniant. Nam & tempora quatuor illorum regum poſteriorum, parum abeſt quin conſentiant, nec res geſtæ multum pugnant, & quod nomina ſint diverſa frequens id eſſe apud Barbaros notiſſimum eſt & à Strabone in *fine libri* 16. notatum; certe Apandanem fuiſſe eum quem Græci Aſtyagen dixerunt ipſe Diodorus affirmat, & Aſtybarem eſſe Cyaxarem notum etiam vulgo habetur.

8. Sed priores, inquam, Herodoti traditiones vehementer ad fabularum ſimilitudinem accedere videntur. Præterquam enim quod defectiones ſubditarum Aſſyriis gentium, quod caput eſt harum de Medis narrationnm, cum ſacrarum literarum fide conſiſtere non poſſint, ut ſuperiori diſputatione oſtendimus, neminem porro hæc Medica Herodoti lecturum credo, qui ſe non quodammodo in aureo Poëtarum ſæculo & beatis Heroum temporibus verſari

putet.

putet. Medos, ait, excuſſo Aſſyriorum imperio per vicos ſparſim habitaſſe, nuetiquam una conjunctos republ. ſed ſuo quemque pagum arbitratu ſe gubernaſſe, Judicibus ſaltem controverſiarum utentes; quos inter cum æquitatis obſervantia excelleret quidem Dejoces, ad hunc non ſui tantum homines vici ſed ſenſim quoque vicinos & pleroſque Medorum affluxiſſe, qui tantam viri virtutem admirati & aſtu ejus circumventi communi ad eum conſenſu regnum detulerunt, perinde ac olim priſci mortales Heroibus ſuis regna largiebantur. Si hæc narrata ſubleſtam fidem ſuam ultro lectori non produnt, conſiderabimus paulo propius ſingula,

9. Primo *ſparſos ait habitaſſe per vicos*, poſtquam ſtrenue cum Aſſyriis pro libertate pugnaverant. Mirum eſt, niſi Aſſyrios internecione deleverint, per quos tam ſecure plurimis annis agere ipſis licuerit; at vero cum tam potentes per illa tempora fuerint Aſſyrii, ut Ægyptos & Iſraëlitas innumeris copiis infeſtare potuerint, quod in ſacris legimus, quis falſum eſſe non videt, Medos eorum vicinos & rebelles ſecure vicos incoluiſſe agreſtes? Præſertim cum *ſua quiſque pagus Republicâ uteretur*· Quid poſſet alienius ab omni ſimilitudine veri excogitari? Deficere à dominis ſuis, bellum pati continuum(nam aliter fieri non potuit tam validis iſtis) potentes habere & implacabiles hoſtes, ac interim diſtrahere vires ſuas, quæ non modo continendæ, ſed externis etiam foederibus augendæ erant, ut in omnibus fit violentis revolutionibus, Præterea non reges aut belli duces ſed *qui res judicarent homines ſibi præfecerunt*. Scilicet, quo pacto ſe res Aſiæ hac tempeſtate habuerint, Herodotus ignorabat, adeoque Medos in alta pace vixiſſe aut finxit aut ſane fingentibus credidit; quod tamen neceſſario eſſe falſum è ſacris, ut dixi, literis abunde patet, Nam ultima Sennacheribi expeditio illa immanis in id fere tempus incidit, quo

Hero-

Herodotus electionem Dejocis à Medis agitatam eſſe ſcribit, & annis quinquaginta retro florentiſſimi Aſſyriæ reges belliſque clari in iiſdem ſacris memorantur. Eos fuiſſe paſſuros, ut Medi rebelles tam vicini, tam diviſi & injuriæ patentes tutâ libertate fruerentur, quis tam eſt inſanus ut credat?

10. His demonſtrationibus accedit & illud, quod populariter Medorum Reſpublicas Herodotus ait eſſe gubernatas. Eum ego Scriptorem videre velim, qui in Aſia ſuperiore democratiam commemorarit unquam. Eas nationes quas ſervituti natas, regnis innutritas, libertatis impotentes omnis hiſtoria loquitur, democratias inter ſe conſtituiſſe? Atqui hi ſunt populi, quibus τὸ φύσει δεσποτὸν Ariſtoteles tribuit, quos τὴν δεσποτικὴν ἀρχὴν ὑπομένειν οὐδὲν δυσχεραίνοντας, affirmat, *dominatum ferre æquo animo*; inter quos eminuiſſe Medos etiam Maro cecinit,

> *Regem non ſic Ægyptus & ingens*
> *Lydia, nec populi Parthorum aut Medus Hydaſpes.*
> *Obſervat.*
> Ἀσσύριοι καὶ Μῆδοι τὰς τυραννίδας προσκυνοῦσι,

Aſſyrios & Medos dominationes adorare ait Appellonius *apud Philoſtratum.* Libertatem & imprimis popularem libertatem ne quidem à facie noverant; ſed omnes Aſiatici, quemadmodum Cappadoces apud Juſtinum *libro* 38. animati erant, qui oblatam à Romanis libertatem, quòd vivere gentem ſine rege poſſe negarent, reſpuebant.

11. Cæterum, ex his facile intelligitur, nihil profuturam contra ſuperiores objectiones, ſi forte moveatur, exceptionem, quod Medos ſcribit Herodotus diu ſtrenue contra Aſſyrios pro libertate pugnaſſe, dein potuiſſe eos, ſtabilitâ pace, ſuo arbitratu vivere. Tentari enim id poſſet, ſi Aſſyrios vel deletos à Medis vel ſubactos conſtaret; nunc cum eo ipſo tempore quo in umbra altæ pacis floruiſſe Medi dicuntur, certum ſit, Aſſyrios & potentiſſimos fuiſſe &

con-

continuo in armis, nullam fidei ſpeciem hæc reſponſio exhibet.

12. Infractis Herodoti traditionibus, ſola ſupereſt Creſiæ & Diodori ſententia, quam quidem veram cum nulla ſit alia, per ſe jam eſſe oportet; ſed videndum tamen, quo pacto ea quæ objiciuntur, commode removeri queant. Duo autem imprimis ſpecioſe nobis opponi videntur, quibus veriſimile reddi poſſit, Medos ſub Aſſyriis fuiſſe regnumque eos peculiare non conſtituiſſe ante exitum Eſarhaddonis Aſſyrii & initium Dejocis Medi; quæ quidem pro Herodoto non eſſet ratio, ſed & hunc & Cteſiam everteret. Videamus autem quænam ſint iſta, ut ſi removeri poſſint tanto ſit vulgata opinio firmior. Prima eſt, quod Salmanaſſer rex Aſſyriorum Medis quoque imperaſſe videatur, cum Iſraëlitarum captivorum colonias in Mediam tranſtulerit, ut legitur *libro 2. Regum cap. 26. verſ 6.* Sed abſurdi nihil dicam, ſi Mediæ tantummodo partem aliquam Aſſyriis fuiſſe obnoxiam inde ſequi contendero, quæ etiam ſententia magni eſt Scaligeri *libro 3. can. Iſag. loco ante citato.* Nec eſt quod cuiquam hæc interpretatio remotior à ſenſu verborum videatur; In omni quippe ambuigitate ea eſt explicatio recipienda, quæ vitio caret, aliiſque certis rationibus non adverſatur: neque vero exemplis deſtituimur, quibus eadem reſponſio in ſimilibus controverſiis duriori interpretatione à doctiſſimis viris uſurpata eſt. Nam Scaliger, Calviſius, Petavius & plerique alii tenent, poſtremum Babyloniorum regem non fuiſſe Belzaſarem, ſed Darium Medum, cujus Daniel Propheta meminit, eumque eſſe Nabonidum ſeu Labinytum, ut ab Herodoto & Beroſo apud Joſephum appellatur; nec fuiſſe hunc Cyri ſocerum aut regem Medorum, ut ante hac è Xenophontis Cyropædia pleriſque erat perſuaſum, ſed tantum natione & origine Medum: Verum is tamen legem in odium Danielis tuliſſe fertur *capite ſexto*, ſecun-

cundum jus Perſarum & Medorum. Quid ergo? Rex Chaldæorum an jure externo fert leges? Non potuerunt aliam excogitare reſponſionem, quam partem Mediæ atque Perſiæ Babylonios adhuc tenuiſſe, legemque in iſtis partibus nempe Suſis rogatam eſſe latamque; hanc reſponſionem cum homines docti habeant pro certa, licet nos aliter *infra* ſimus demonſtraturi, nulla eſt ratio cur noſtra ad locum alterum improbanda ſit; Nam ſi Darius ferre legem potuit jure regnorum, quæ modica ex parte tenebat, quid ni Salmanaſſer exules in partes Mediæ, quæ parebant ei, deportare potuerit, cum & aliàs in extrema fere imperiorum id genus coloniarum transferri ſoleant. Nimirum, non ſuos modo Aſſyrii terminos à Medorum dominatione vindicaverant; ſed & Mediæ ipſius partem inſederant; quemadmodum & Chaldæi cum Aſſyriorum exemplo à Medis, ut mox audiemus, defeciſſent, partem, ut videtur, non exiguam Perſiæ atque Mediæ ditionibus ſuis adjecerant.

13. Secundum, quod Medorum regno objicitur, argumentum non Medis tantum ſed omni Aſſyriorum hiſtoriæ totique Cteſiæ narrationi obſtare videbatur, & eſt illud ipſum, quo nos aliquoties ad Herodoti refutationem ſumus uſi. Nimirum poſt illud tempus quo Sardanapalus ab Arbacto dicitur interfectus, Aſſyrios adhuc floruiſſe, bellaque maxima, de quibus locuti ſumus tota Aſia geſſiſſe. Unde & falſum videri poſſet, Aſſyricum imperium in nece Sardanapali hoc tempore eſſe finitum, multoque falſius, ſummum imperium ad Medos eſſe tranſlatum. Sed hoc telum diu proviſum & à doctis hominibus amotum eſt.

14. Johannes Funccius quique eum ſecuti ſunt vulgo omnes Chronologi minime σοφὸν φάρμακον adhibuerunt. E Sardanapali cineribus regnum Aſſyriorum Babyloniæ recens eſſe natum, auctore & primo rege Belocho tradiderunt, quem Beleſin vocet Diodorus, quem-

quemque iſti Pulem, qui in ſacris primus Aſſyriorum regum memoratur, fuiſſe contendunt, eundemque habent Salmanaſſarem, quem Ptolomæi canon Nabonaſſarem appellat, quod poſt Scaligerum à Calviſio aliiſque eſt refutatum. Præterea Beleſin & Arbacen in partes ſibi ſingulas imperium diſtribuiſſe, vel, quod aliis videtur, Arbacen à Beleſi in Mediam ut præfectum provinciæ fuiſſe ablegatum, & Beleſin quidem regiam ſedem Babyloniæ tenuiſſe, ſucceſſores ejus Ninivem habitatum profectos, donec in Eſarhaddone penitus deficerent. His commentis, cum ab aliis dudum ſint protrita, nos refutandis non imorabimur; ſaltem quod de Belocho ſeu Beleſi novæ Monarchiæ auctore narrant, quam ſit falſum ſolo ex Diodoro, qui unicus harum rerum auctor fide aliquâ dignus eſt, ſatis conſtat. Teſtatur enim is Beleſin, Aſtrologum fuiſſe Chaldæum, qui auctor quidem Arbaci fuerat defectionis magnâque apud rebelles auctoritate erat, ſed ut dignatione Arbaci æquaretur tantum abfuit, uti furti quoque & peculatus judicio favore Arbacis ægre fuerit ereptus. Babiloniæ prefecturam in eventum victoriæ ſibi promiſſam, conſecutus eſt, ſed de jure regio tam falſum eſt, quam id verum, annis demum centum & viginti ſex poſt Sardanapali mortem Babylonicum regnum Nabonaſſaris auſpicio conſtitutum fuiſſe: Neque vero id ſequitur, in ſacris primi regis Aſſyrici mentio eſt Pulis expeditionem Iſraëliticam moventis; ergo is primus omnino eſt rex Aſſyriæ; multoque abſurdius eſt, illum Pulem fuiſſe Beleſin vel Belochum, quando bellum Menahemo Iſraëlitæ centum poſt Sardanapali exitium annis intulit.

15. Miſſis igitur nugis, videamus an veritas certiori aliqua ratione inveſtigari poſſit. Quam in rem ductu Oroſii non incommode videmur uſuri, qui *libro* 1. *cap.* 19. *Exin*, ait *regum Aſſyriorum imperium in Medos conceſſit; deinde multis præliis undique ſcatentibus,*

bus, quæ per ordinem diſſerere nequaquam aptum eſt, per varios proventus ad Scythas Chaldæoſque & rurſus ad Medos parili via reddit. Quæ verba totam geſtarum rerum ſeriem & Aſiæ ſtatum inter exitum Sardanapali ac initium Cyri breviter repræſentant. *Exin*, ait, id eſt, poſt necem Sardanapali, *regum Aſſyriorum imperium in Medos conceſſit.* Non poterat Oroſius ignorare ut Chriſtianus, fuiſſe aliquandiu poſtea reges adhuc Aſſyriæ, quod tamen minime cenſuit impedire, quominus tunc quidem tranſlatio imperii ad Medos ſit facta, præſertim cum centum anni interceſſerint ab eo tempore quo Sardanapalus periiſſe traditur, uſque ad primam Pulis Aſſyrii mentionem in ſacris. *Deinde multis præliis undique ſcatentibus*; Poſt Arbacem res in Aſia prorſus turbatas fuiſſe indicat & res loquitur, cum quæque gens ſuos peculiariter reges habuerit, ut Eſebius *num.* 1197. teſtatur & hiſtoriæ regum Aſſyriæ, Babyloniæ, Syriæ aliorumque oſtendunt: at ſine bellis ſeparatim regna fundari non potuerunt. Igitur dubitandum non eſt, quin ipſi Aſſyrii ſimul fere cum Babiloniis vel paulo ante defecerint à Medis, quod Scaliger magnus non uno loco ſcripſit. Et ſane cum alterutrum ſit neceſſarium vel Medos defeciſſe ab Aſſyriis vel hos ab illis, & nos prius quidem, quod Herodotus vult, fieri non potuiſſe oſtenderimus, conſentaneum eſt, ut Aſſyrii recentis jugi ab Arbace impoſiti, cum ipſi dudum aliis gentibus imperare conſueviſſent, impatientes, mortuo illo tumultuati ſint Regemque ſibi popularem præpoſuerint, qui ſpe veteris fortunæ *Ninum* appellari ſe voluerit, qualem poſt Sardanapalum regno apud Aſſyrios potitum eſſe Caſtor Rhodius alioquoties nobis dictus, in libris τῶν χρονικῶν ἀγνοημάτων apud Euſebium in *Chronici* λόγῳ πρώτῳ teſtatur; qui brevi ita increverunt, uti & partem Mediæ, quod audivimus, & Arabiam aliaſque regiones imperio ſuo addiderint, quando & Herodotus Sennacheribum Aſſyrio-

novem anni ab ſecundo olympiadis centeſimæ duodecimæ anno ſubducti relinquunt præciſe annum primum, quem diximus, olympiadis LV. Nec omnino dubitatur, quin hoc ſit notiſſimum Cyri principium, cardo civilis hiſtoriæ & vinculum, quo vetuſtior cum recentiori hiſtoria ſolide uniceque connecti poteſt.

2. Sed hoc controverſum eſt, an Cyrus ſtatim atque in Perſis regnum condidiſſet vel anno ſaltem proximo Aſtyagen ſit aggreſſus & everterit, an aliquot demum annis poſtea inter avum & nepotem ortum ſit bellum, regnumque & dignatio Medorum in Perſiam tranſlatum, quæ diſputatio & ad Medici regni hiſtoriam directe pertinet & Aſſyricis temporibus cum olympiadum ærâ conjungendis eſt neceſſaria. Nam ſi diverſis temporibus deſierit Aſtyages & cœperit Cyrus, aliud quam olimpiadis LV. initium pro fine Medorum erit conquirendum, & conſequenter nec Sardanapalus centeſimo ante primam olympiadem anno perierit, ſed recentiora aliquot annis omnia eſſe oportet. Quanquam autem modicum ſit diſſenſionis intervallum, Cyri tamen principium, quod tanti eſt in chronologia momenti, ne pauciſſimis quidem annis expediat eſſe incertum.

3. Diviſa autem eſſe temporibus principium Cyri & exitum Aſtyagis Magnus Scaliger arbitratur, locisque cum multis tum *in notis ad fragm. Porphyrii* ita ſcripſit. *Imperite faciunt, qui anno primo Cyri, hoc eſt anno primo olympiadis LV. Aſtyagen à Cyro victum ſcribunt, cum Cyrus à Perſis Rex electus ante Aſtyagis cladem alioquot annnis regnarit, & in his turbat Euſebius.* Quot autem annis Cyri principium antecedat exitum avi paulo ante expreſſerat, *Aſtyagen conſtat captum à Cyro anno* primo *olympiadis LVI. hoc eſt anno ducenteſimo vigeſimo primo Iphiti.* Idem fere doctiſſimus Ubbo Emmius *libro 5. rerum Chronolog.* ſequitur, finemque Medorum & Aſtyagis anno ultimo

mo olympiadis LV. non primo adſcribit; ſed iterum in *rebus vet. Græc. ex Herodoto*, primam Cyri defectionem noſtro quidem anno olympiadis LV. primo adtribuit, ſed exinde uſque ad exutum Aſtyagem totum interceſſiſſe octennium quaſi ex annalibus refert, quod ſcire vehementer velim, unde ſit depromtum; nam apud Herodotum, cujus compendium eo libro profitetur, nihil tale reperio; Nos contra perſuaſi primo id agemus, ut initium Cyri cladémque poſtremam Aſtyagis in idem circiter tempus incurrere, adeoque finem Medici regni in ipſam olympiadem quinquageſimam quintam ſurgentem vel quinquageſimam quartam deſinentem, ut Euſebius habet, incidiſſe oſtendamus.

4 Hujus rei invictum argumentum ex Diodori *libro 2. capite* 23. habemus, ubi diſcrepantiam Cteſiæ & Herodoti exponens hæc verba habet auctor. Καὶ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς ἑπτακαιδεκάτης ὀλυμπιάδος ᾑρέθη Βασιλεὺς ὑπὸ Μήδων Κυαξάρης καθ' Ἡρόδοτον. Id eſt, *Nam ſecundo decimæ ſeptimæ olympiadis anno, ut Herodotus tradit, Rex à Medis Cyaxares electus eſt.* Primo id concedendum eſt, per Cyaxaren nullum hic alium à Diodoro quam Dejocem apud Herodotum eſſe intelligendum. Hoc neminem eſſe negaturum, qui narrationem Herodoti cum verbis Diodori contulerit, nequaquam, cum res tam perſpicua ſit, dubitamus. In Cyaxarem enim quem Herodotus vocat, Aſtyagis Patrem minime omnium quæ Diodorus de hoc Cyaxare narrat, conveniunt. Quæ ſit Herodoti de principio Dejocis traditio, ex ſuperiori diſputatione intellectum eſt; Videamus quam ſint eadem quæ Diodorus de ſuo Cyaxare loquitur; Ἔπειτα Βασιλέα μὲν μηδένα γενέσθαι τὸν ἀμφισβητήσαντα τῶν ὅλων ἐπὶ πολλὰς γενεὰς, τὰς δὲ πόλεις καθ' ἑαυτὰς ταττομένας διοικεῖσθαι δημοκρατικῶς, τὸ δὲ τελευταῖον ὑπὸ πολλῶν ἐτῶν διελθόντων αἱρεθῆναι Βασιλέα παρὰ τοῖς Μήδοις δικαιοσύνῃ διάφορον ἄνδρα ὄνομα Κυαξάρην. *Poſtea* (cum Medi ab

 Aſſy-

Aſſyriis defeciſſent, *neminem per multas generationes univerſa Media potitum fuiſſe, ſed urbes ſeparatim conſtitutas populariter gubernatas eſſe. Tandem poſt multum temporis elapſum, Regem à Medis electum fuiſſe virum juſtitia inſignem nomine Cyaxaren.* Hæc cum verbotenus ex Herodoti loco de Dejoce ſint exſcripta, nemo tam alienus ab uſu rationis erit, qui de alio quam de ipſo Dejoce intelligere velit, ſive duplex ille nomen, ut frequentiſſime in orientalibus fit, habuerit, ſeu vitium hoc, ut multa alia, librariorum fuerit: ſed prius ſit potius; utique hic primum à Diodoro Medorum regem deſcribi non penultimum, ſingula pene verba loquuntur. Id igitur conſtat, Dejocem regnare cœpiſſe apud Medos ſecundum Herodotum, quem Scaliger etiam ſequi ſe profitetur, anno ſecundo olympiadis decimæ ſeptimæ; regnatum eſt à tribus poſt eum Regibus annis, centum & quinquaginta, id eſt, olympiadibus triginta ſeptem annis duobus, quibus ſi præcedentes accedant, olympiades quinquaginta, inde quatuor exſurgunt completæ; unde irrefragabili ratione liquet, Aſtyagen ſuccubuiſſe anno ultimo, ut ſcribit Euſebius, dictæ olympiadis vel ſaltem primo quinquageſimæ quintæ; adeoque cladem Medicam & exordium Perſicum conjunctas res fuiſſe. Atque ita etiam ſenſiſſe illos veteres, quorum Euſebius *libro* 10. εὐαγγ. παρασκ. meminit, Africanum, Caſtorem, Thallum, Phlegontem, Polybium & alios, argumento eſt abunde, quod Euſebius ipſe in Chronico ſuo canone eam traditionem, non alia ſane auctoritate, ſit ſecutus: Cui enim potius hac in parte fidem habeamus quam qui ipſe ſcriptores eos vidit atque deſcripſit?

5. Ex his proclive nobis erit ad Scaligeranam objectionem reſpondere, quam ex ſuperiori loco Diodori colligit; quem vult mendoſum numeroſque eſſe corruptos. *Iam dudum*, inquit, *mendum apud Diodorum notavimus, apud quem legimus, Cyaxarem regnum*

gnum inivisſe anno ſecundo olympiadis XVII. quum legendum ſit ὀλυμπιάδος λζ *non autem* ιζ. *Eſt enim error librarii non auctoris.* Putat, Diodorum per Cyaxarem. Herodoti penultimum Mediæ regem intelligere, cum primum deſignet. At ſecundi Cyaxaris nitio adſcribere eum novimus olympiadi 37. cum tamen is ad olympiadem trigeſimam ſextam annum ſecundum potius ſit referendus, ut ex Herodoto à priori & poſteriori ὀφθαλμοφανῶς oſtendi poteſt, quanquam Scaliger eum, quod ſatis mirari nequeo, auctorem ſententiæ ſuæ laudat. Primo enim à Dejoce ad Cyaxaris initium numerat exacte Herodotus annos ſeptuaginta quinque, id eſt, annos tres ſupra olympiadas octodecim, totidemque præciſe poſt primum ejuſdem annum uſque ad finem Medorum; adeo, ut ſive ab anno ſecundo olympiadis XVII. ſive retro à primo olympiadis LV. id eſt, à Dejocis aut à Cyri initio, ſemper exordium Cyaxaris in finem primi vel initium ſecundi anni olympiadis trigeſimæ ſextæ incidat; Euſebius eundem quidem annum, quem Scaliger, expreſſit, ſed & hunc vir ſummus Medorum tempora corrupiſſe & ſe Herodotum ſequi identidem profitetur. Unde nec id credere licet, eum Aſtyagi ſecundum Africanum annos quadraginta tribui voluiſſe, quo alioquin additamento fieri poterat, ut clades Aſtyagis olympiadem quinquageſimam quintam exceſſiſſe videri poſſet; ſed inquam, nec hunc ſequitur Scaliger, nec eſt cur in tam propinquis temporibus Herodoto Africanum præponamus.

6. Igitur nihil adferrur cur dubitandum ſit, quominus veriſſime ſcripſerit Euſebius, defectionem Cyri victoriamque contra Medos continuo temporis tractu eodemque haud dubie anno contigiſſe; neque enim obſtat quod proferri poſſet, veriſimile non videri, duo maxima prælia tantoſque rerum motus à Cyro tam celeriter confici potuiſſe, ut prima ejus rebellio cum ultima victoria in idem tempus incide-

rit; nihil enim impedit, cur non intra anni vertentis circuitum Aſtyages, à quo ipſimet Medi ſummopere erant alienati, abſolvi potuerit. Nam & narratio Herodoti harum rerum prope unici auctoris ſic comparata eſt, ut continuam brevemque belli ſeriem perſpicue repræſentet. Ἀστυάγης δὲ, inquit, ὡς ἐπύθετο Κῦρον πρήσσοντα ταῦτα &c. Μήδους ὥπλισε πάντας; &c. *Cum intellexiſſet Aſtyages Cyrum Perſas ad defectionem pellexiſſe, Medos omnes armavit*, non igitur diſtulit expeditionem in annos integros, ſed ſtatim priuſquam vetuſtate corroboraretur rebellio, ut conſentaneum erat & civilis ratio credere jubet, ad opprimendam eam contendit. Denique cum totam narrationem abſolvit Herodotus, Οὕτως δὴ Κῦρος, ſubjicit, γενόμενός τε καὶ τραφεὶς καὶ ἐβασίλευσε καὶ Κροῖσον &c. *Ita Cyrus natus & educatus & regno potitus & Crœſum &c.* Poſtquam Medos debellaſſet, tum demum regno eum potitum eſſe tradit, cum plena jam victoria eſſet & regni ſecura poſſeſſio. Sic Alexandri Perſicum regnum non ab ingreſſu in Aſiam ſed à pugna ad Gaugamela & morte Darii: Sic & Auguſti imperium ab Actiaca victoria, non ex quo primum à Republica defecit & bellum gerere & principatum cœpit affectare, deducimus. Hunc & Juſtinus ex Trogo *libro 2. in fine c. 6. & princ. 7. Hic finis Medorum imperii fuit* & mox; *Initio regni Cyrus.* Idem rerum & narrationis ordo eſt in excerptis Cteſiæ apud Photium, omneſque reliqui veteres hac methodo loquuntur.

7. Sed illud ex hac ſententia videtur incommodum fluere, quod accurata conciliatio teſtimoniorum Cteſiæ & Calliſthenis de tempore Aſſyriorum & Babylonico, quæ Scaligerana hypotheſi nititur, per noſtram evertatur. Scaliger enim à principio Cyaris penultimi regis Medorum, calculos Cteſiæ retro ſubductos uſque ad initium Aſſyriorum, cum obſervationibus Calliſthenis, quæ ab Alexandro Magno

repe-

repetuntur, confert ac examuſſim componit; ut exinde neceſſario liqueat, veriſſima Cteſiam monumenta in illis antiquitatibus eſſe ſecutum: at cum nos Cyaxarem tota olympiade altius quam Scaliger, removeamus, fieri neceſſe eſt, ut ſimiliter quadriennio computus Cteſiæ differat à Calliſthene; ſed reſpondemus, ob levem in tot ſæculorum intervallo diſcrepantiam nihilo infirmius eſſe deſumptum à Cteſiæ & Calliſthenis conſenſu argumentum; & videre quos velim vel aliorum Veterum vel his diebus Chronologorum, qui ſeſquimille & quod excedit annorum ſpatium tam modico diſſenſu in ætate mundi aliave hiſtoriæ parte ſint confecturi; quanquam ſi Aſtyagi quadraginta annos cum Africano adſcribimus, tum denuo accurata illa conciliatio haberi poteſt, ſi quid in illa ſit majoris momenti.

LIB. II.

Qui eſt à Cyro ad Alexandrum.

SECTIO I.

De Regno Perſarum.

CAP. I.

De Rebus geſtis CYRI.

CYrus, de quo toties dictum, Aſtyagis Medi ex Mandane filiâ & Cambyſe Perſa nepos erat, qui infans à ſuperſtitioſo avo inſomniis territo, ne quando in perniciem avi regno potiretur, datus erat Harpago regis amico necandus. Qui veritus, ne Mandanæ aliquando pœnas daret, Paſtori regio Mithridati puerum dedit exponendum, cujus uxor marem in partu extinctum enixa, impetravit, ut is loco regii infantis exponeretur.

2. Servatus ita Cyrus in agro adolevit, ubi per luſum aliquando Rex factus & ob nimiam in officio ludicro ſeveritatem, ad avum adductus

ctus & agnitus eſt. Qui à Magis ſibi perſuaderi paſſus ſomnium eſſe impletum, agitato inter pueros regno, eum ad parentes in Perſidem miſit; attamen Harpago propter obſequii defectum proprii filii carnes epulandas præbuit.

3. Hic dolorem & iram tegens occultè Cyrum dein ad vindictam ſtimulat, imperii cupidiorem rapiendi quem expectandi, qui Perſis Medorum & Aſtyagis diu pertæſis defectionem facile perſuadet, ac ita fit Rex Perſarum. Adverſus quem Aſtyages, cum per Legatos nihil proficeret, exercitum collegit, cui fatali imprudentia Harpagum præfecit, qui in fervore prælii cum iis, quos in poteſtate habuit, ad Cyrum transfugiens, fugæ cauſa Medis fuit. Tum Rex, cæſis vatibus, infauſtis ſomnii interpretibus, denuo cum Cyro conflixit, at captus regnum ut *ſuprà* diximus, amiſit.

3. Cyrus acer in armis & exercitum habens promptiſſimum, cum reliquis in Aſia Principibus terribilis eſſet, in fœdus triplex adverſus eum conſenſere, Babylonis, Lydiæ & Ægypti Reges, non ſine gravi cauſa, ut eventus docuit. Cyro enim, per quem Deus populum ſuum è captivitate liberare volebat, in Babylonios movente, Crœſus Lydiæ rex, ut convenerat in auxilium accurit, anno Cyri quarto decimo regni. Conſuluerat Crœſus Apollinem Delphicum, quem magnifici muneribus excoluerat, à quo tulit hoc reſponſum.

Κροῖσος

Κροῖσος Ἅλυν διαβὰς μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει,

Id eſt, ut Cicero vertit;

Crœſus Halyn penetrans magnam perverïet opum vim.

Quo ancipiti reſponſo deceptum ſe, bene licet meritum queſtus, accepit aliud; *Fatum ne à Diis quidem poſſe mutari.*

5. Bellum ſic fuit; Æſtate ſine prælio exactâ, Crœſus, hyeme inſtante, copias dimiſit ſociorumque auxilia in ver primum condixit, ut fieri ſolet. Tum vero Cyrus, qui copias ſemper habebat paratas, in Lydiam ipsâ brumâ irruens obſedit Sardes; & qua parte ſitu inſuperabilis credebatur, eâ minus cuſtoditâ, urbem vi occupavit. Crœſus in hoc erat, ut à milite quodam occideretur, quando filius ejus naturâ mutus ſubito erupit in hæc verba, referente Herodoto; Ἄνθρωπε μὴ κτεῖνε Κροῖσον; *Heus tu, ne Crœſum occidas.* Damnatus tamen à Cyro ad flammas Crœſus cum nomen Solonis, à quo diſcere noluerat, neminem ante obitum eſſe beatum, crebro citaret cauſamque victor intellexiſſet, vitâ donatus Cyroque deinde fidus à conſilio fuit.

6. Crœſus erat φιλέλλην & à Græcis amabatur, tam qui Aſiam colebant quam cæteris, qui proinde Cyro ſubmittere ſe nolebant. Sed hic uſus impetu victoriæ per Harpagum, Ionas ſpretis interceſſoribus Spartanis, ſubegit, quos inter Phocenſes urbe ſua relicta, in Galliam delati *Maſſiliam* condiderunt. Æoles, Inſulares, Dores,

res, Cares, Lycii victoriæ præmium fuere, nemine reſiſtere auſo, præter Xanthios, qui interfectis uxoribus & liberis, omnes pugnando occubuere, *quod eorum poſteri à Bruto obſeſſi denuo fecerunt.*

7. Tum demum Cyrus in Babylonios movit, quorum Rege acie victo Babylonem diu obſeſſam aſtu magis quam vi cepit, Euphrate, quo urbs cingebatur, ſubito in profundas foſſas antea paratas abducto, ut pedibus tranſiri poſſet Regemque Belzaſarem feſtum agentem, etſi aliter alii, oppreſſit, ut diximus *lib. Præced. ſect.* 3. *cap.* 3.

8. Hac victoriâ potitus anno regni 22. totius Aſiæ dominator Cyrus, fructu laborum contentus eſſe poterat. Sed bellator animus, exercitum otio torpere non paſſus, poſt ſeptennium in Maſſagetas Scythiæ populum trans Araxin fluvium, quibus imperabat *Tomyris* Regina, diſſuadente multis *Cræſo*, movit, ubi primo tertiam hoſtilis exercitus partem, cum *Spargapiſe* Tomyris filio, qui captus ſe ipſum interfecit, dolo militari oppreſſit.

9. At ſequenti prælio inferior res Perſica fuit, ita ut Cyrus cum pleriſque fortiter dimicans caderet omneſque copiæ internecione delerentur. Mortuo indigne à Tomyri inſultatum, conjecto in utrem ſanguine plenum capite, cum hoc elogio, *Bibe ſanguinem, quem ſitiſti.* Regnavit annis 29. poſt Babylonem captam ſeptennio Herodot. *lib.* 1. Juſtin. *lib.* 1. Joſeph. *contra App.* Xenoph. *Cyropæd.* qui Cyrum in lecto

ſuo

ſuo morientem & præcepta filiis dantem exhibet, ἐθνικῶν.

CAP. II.

De regno Cambyſis & Darii Hyſtaſpis.

HErdum filii, noxæ; Teſtis Cambyſes cordatiſſimi Patris *Cyri* filius inſaniæ proximus: Utique poſt *Ægyptum* occupatam, ut talem ſe geſſit. Hanc expeditionem Pater animo diu volverat, cum ſolus Amaſis Ægyptius è triplici fœdere contra illum inito ſupereſſet; Aliis autem bellis in Aſiâ diſtractus & impeditus id negotium filio tranſmiſit. Petierat Cambyſes in uxorem Amaſis filiam, qui non tam conjugem quam pellicem peti ratus aliam miſit Aprye defuncto Rege natam, quod ſatis Cambyſi ad belli prætextus fuit.

2. In Ægypto interim Amaſi mortuo ſucceſſerat filius *Pſammenitus*, quem Perſa, fœdere cum Arabum rege de tranſitu inito, totis regni viribus invaſit; quo tempore Thebis Ægyptiis *pluit guttis*, quod ut inſolens ibi, omini ductum eſt. Pſammenitus intra ſex menſes victus, prima captivitatis mala cum ſuis perpeſſus, dein vitâ donatus, poſtremo interfectus eſt.

3. Ægypto non contentus victor, bella paravit in Carthaginienſes, Ammonios atque Æthiopas Macrobios. Primum defectu navium in irritum ceſſit; contra Ammonios exercitus arenis obrutus eſt. Æthiopas ipſe aggreſſus fame

ſame & ſiti, re infectâ, redire coactus eſt.

4. Rebus adverſis in ſævitiam verſus eſt, occisâ uxore, eademque ſorore, fratre *Smerde*, duodecim Perſis proceribus vivis in caput defoſſis, *Api* bove, quem pro deo colebant Ægyptii, vulnere femori inflicto, perempto. Ipſe tandem equo inſiliens gladium ſponte evaginatum femori impreſſit, ex eoque vulnere deceſſit in Syria, *anno regni* 8.

5. Patizites Magus Cambyſis Prætorio præfectus, interfecto regis juſſu, Smerde fratre, cui ſucceſſio debebatur, ſuum fratrem Smerdi perſimilem ſolio impoſuit, quod in Perſide, ubi Reges occultari mos erat, non fuit perdifficile, proinde fraus aliquandiu latuit.

6. Donec octavo menſe *Othanes* princeps Perſa, per filiam pellicem regiam cognovit, hunc Smerdin auribus carere, quas ei Cambyſes ante hac abſciderat. Tum Proceres VII. conjuratione factâ falſum regem cum fratre patrono invadunt ac interficiunt.

7. Dein habita deliberatione, cum è Cyri poſteris nemo ſupereſſet, ipſi omnia in poteſtate habentes conſtituerunt, ut cujus è ſeptem, equus primum ad ſolis ortum, hinnitum edidiſſet, is rex foret: Solem enim Perſæ ut Deum colebant & equus Soli ſacer erat, ita ut hoc oraculi inſtar foret.

8. Illud ſortilegium *Darius* Hyſtapis filius, Achæmenides, è ſeptem unus equiſonis ſui ſolertiâ ſatis notâ, in ſe derivavit, & incontinenti

rex

rex factus, Atoſſam Cyri filiam munimentum novi regni duxit in uxorem, de his Herodot. *lib.* 3. & Juſtin. *lib.* 1.

9. Fuit autem Darius vir pacis artibus præſtans, Belli non æquè peritus aut ſtrenuus. Unde Perſarum vigor longo ejus imperio emollitus eſt. Bella tamen tria geſſit, unum proſpere, duo infeliciter.

10. Primum fuit Babylonium; Chaldæi enim à novo rege defecerunt, ſed arte Sopyri unius è ſeptemviris, magís quam vi, reducti ſunt ad obſequium, anno regni ſui *nono*.

11. Secundum in Scythas gloriæ cauſa ſuſceptum inglóriè ceſſit. Erant Scythæ Europæi, trans Iſtrum ſive Danubium, cujus pontem Græcis Darius cuſtodiendum dederat. Hoſtem vagum adſequi non potuit, ſed variis caſibus 80. millibus ſuorum amiſſis, inopiâ ſubactus ægrè ſe recepit. Quin plane perierat, ſi Græci cuſtodes pontis, conſilium Miltiadis Cherſoneſi Dynaſtæ ſecuti eſſent, de ponte abrumpendo, ſed Hiſtiæus Mileſius id alio conſilio impedivit, de quo Cornelius Nepos in *Miltiade*.

13. Cauſa belli *Græci* ſic ſe habet; Darius occupata Thraciâ, ſe in Aſiam recipiens Hiſtiæum, ut optimè de ſe meritum ſecum duxit. Is autem deinde non ex animi ſententia in Perſide habitus & redeundi cupidus Ariſtagoram generum ſuum Mileti tyrannum occultè ad defectionem à Perſis hortatus eſt, quod Mileſii & Ionia cuncta pariter fecerunt.

4. Pete-

14. Petebat Ariſtagoras à Græcis Europæis auxilium, quod à Spartanis, qui Dorienſes erant, negatum, prudenter, ut res docuit. Athenienſes, Ionici generis, cognatis hominibus viginti naves cum milite, Eretrienſes quinque ſimiles miſere; quibus cum Ariſtagoras vicinam Aſiam populatus etiam Sardeis urbem cepit & incendit, Darii fratrè fugâ vix elapſo, Rege ſuprà modum irato.

15. Hiſtiæus optatam nactus occaſionem Dario perſuaſit, ut ſe cum exercitu mitteret in Ioniam, turbas facile compoſiturum; ſed miſſus cum imperio defecit ad Ionios, infelici eventu. Nam paulo poſt Ionibus, proditione Samiorum navali pugna victis & Ariſtagora, qui interim mente captus erat, à ſuis interfecto, Hiſtiæus quoque captus & crucifixus eſt. Denique & Iones reducti ſunt ad obſequium Perſarum.

16. Poſtea Darius clade magna & pudenda in regione Atticâ apud pagum Marathonem, de qua *inferius*, à Græcis refutatus, ac inſuper ob defectionem Ægypti & contentionem filiorum de futura ſucceſſione curis confectus obiit, exactis in regno annis 36. Herodot. *lib. 6. & princ. lib. 7.*

CAP. III.

De rebus Xerxis &c. uſque ad pacem Antalcidæ.

XEXRES, junior filius Dario ſucceſſit, cùm potentiâ matris Atoſſæ & memoriâ Cyri avi, tum quod natus eſſet ex patre rege, cum *Artabazanes* ætate major, ante regnum adeptum è matre ac patre privatis eſſet editus; quod argumentum Demaratus exul rex Spartanus Xerxi ſuggeſſit.

2. Rex factus Ægyptum cito recuperavit; dein bello Græco per quadriennium parando incubuit, ſpecie ulciſcendi Athenienſes; reverà, ut univerſam Græciam occuparet. In ipſo tamen rei articulo, diſſuadentibus expeditionem ſenioribus hæſitavit; Verum Mardonii ſororis filii & mali tam Græciæ quam ſui genii impulſu belli conſilia prævaluerunt.

3. Duxit in Græciam decies ſexies centum & viginti millia peditum & LXXX. millia equitum, ut Herodotus, qui tum vixit, teſtatur modumque recenſionis declarat, nec id incredibile putes, ſi reſpicias ad id quod eſt in *lib.* 1. *ſect.* 2. *c.* 6. *n.* 4. Claſſem habuit mille ducentarum & octo navium, quam per montem Athon, quem perſoderat, quinque ſedem urbium transvexit, populos omnes ad Atticam uſque volentes nolentes ſubegit aut ſibi conjunxit, anguſtias Thermopylarum expugnavit, Athenas incendit.

4. Attamen à Græcis mari victus, ipſe Mardonii

donii & Artemiſiæ Halicarnaſſenſis reginæ ſuaſu cum paucis comitibus fugiens in Aſiam rediit, Sardibus exitum belli terreſtris, quod Mardonio commiſerat, expectans, amoribus interim indulgens inceſtis, donec Mardonii clade intellecta, in regni intima ſe recepit. Plura de his in Græciæ rebus. *Auctores* Herodotus *lib.* 7. 8. *&* 9. Diodor. Sicul. *lib.* 11.

5. Novennio poſt hanc cladem *Cimon* Imperator Athenienſis, ad Eurymedontem fl. in Pamphylia Perſas eâdem die terreſti navalique prælio vicit :. Qua clade ſubactus eſt Xerxes ignominioſam inire pacem cum Græcis, his legibus; ut uſui maris Græci & omnibus Inſulis imperioque in Græcos Aſiaticos renuntiaret, *Diodor. d. lib.* 11.

6. Hinc à ſuis contemni cœpit; ut & uxor *Ameſtris* ejus amoribus inſultârit acerbiſſimè. & tandem Artabanus præfectus eum in cubiculo dormientem oppreſſerit: mox juniorem filium *Artaxerxem* ſubito adiit eique perſuaſit, Patrem à fratre Dario eſſe interfectum: Proinde illum ipſe viciſſim occideret, quod ex continenti factum. Dein cum proditor ipſi Artaxerxi inſidias faceret, à juvene peremptus eſt, Diodor. *lib.* 11. Juſtin. *lib.* 3. qui tamen in circumſtantiis diſcrepant.

7. Hic fuit *Artaxerxes* dictus à Græcis *μακρόχειρ*, *Longimanus*, quod altera manu longior eſſet. Princeps juſtus & magnanimus neque bello infelix. Ægyptum quæ rurſus *Inaro* duce

defecerat, per Megabazum recuperavit Inarumque in crucem egit. Cum *Athenienſibus* bellum Cyprium geſſit, quam *Cimon* ei ademturus videbatur, niſi mors ejus Athenienſes ad conditiones pacis accipiendas compuliſſet, anno regni hujus 15. Exinde quietus Græcorum diſcordias adſpexit. Et cum hi jam ſeptimum annum bello concurrerent Peloponneſiaco, deceſſit. Diodor. *lib.* 12. Thucyd. *lib.* 2. 3. & 4.

8. Secutus eſt illum Xerxes filius ad unum duntaxat annum & hunc *Sogdianus* per menſes 7. Quo interfecto *Ochus* ſive DARIUS *Nothus* regnum per 19. annos tenuit, verba ſunt Diodori *d. lib.* 12. Et hic ſummo ſtudio fovit bella civilia diviſioneſque Græcorum, in quibus Perſici regni ſecuritas unicè conſiſtebat, ac ita domi pacem reſque florentes habuit.

9. Mortuo filius major Artaxerxes *Mnemon* ſucceſſit. Alter Cyrus Lydiæ maritimæque Aſiæ præpoſitus fuit, excelſo vir & nobili animo, qui fratrem ut imparem ſpernens matriſque Paryſatidis, quæ jam ſemel eum aureis catenis vinctum liberaverat, favore fretus, exercitum clam conſcripſit, cujus robur fuere undecim millia Græcorum, duce *Clearcho* Spartano. Cum his in Aſiam adſcendit & cum fratre conflixit apud *Cynaxa* haud procul Babylone. Cornu Græcorum vicit quidem; ſed Clearchus fugientes nimis diu perſequens, etſi revocatus à Cyro, rem perdidit, ut Plutarchus in *Artax.* ei imputat. Cyrus in fratrem invectus ab ejus propug-

nato-

natoribus interfectus eſt. *Xenophon* ἀναβας. *lib.* 1. Plutarch. *d. loc.*

10. Celebris inde receſſus eſt, decem millium Græcorum tam vaſto itineris ſpatio per infeſtas hoſtibus vias, manifeſto Perſicæ inbelliæ argumento in patriam revertentium, quem reditum Xenophon, qui ipſe poſt Clearchum Græcis præerat, deſcribit in *lib.* 2. *& ſeqq. de adſcenſu Cyri Juſtin. lib.* 4.

11. Poſtea Spartani, ſuperatis ope Perſarum Athenienſibus, ipſi Artaxerxi bellum in Aſia fecere graviſſimum per *Thimbronem*, *Dercyllidem* & maximè per *Ageſilaum*, qui Perſas cum ſæpe, tum ad *Pactolum* fluvium vicit, reſque eorum in ſummum adduxit diſcrimen.

12. Monitus erroris ſui Artaxerxes, quod alterum ex æmulis Græcorum populis opprimi paſſus erat, quos committere debuiſſet; cum adhuc eſſet corrigendi facultas, *Tithrauſten* onuſtum auro in Græciam ablegavit, qui proceres Athenienſium, Thebanorum, Argivoſque & Corinthios induxit, ut contra Spartanos inſurgerent ac ipſe ita bello liberaretur; Ageſilao domum revocato. Nec multo poſt ejus auctoritate pax in Græciâ coiit, denuntiatione facta, ſe hoſtem futurum iis, qui conditiones accipere nollent, qua in re uſus eſt opera Antalcidæ Spartani, auro Perſico corrupti. Accidit *Olymp.* 38. *in pr. Plutarh. in Artax.*

CAP. IV.

De rebus Perſicis, poſt pacem Antalcidæ, dictam.

URſerat Ataxerxes illam pacem, non ſtudio componendi res Græciæ; ſed ut vacuum ipſi eſſet perſequi rebelles ſuos, qui multi erant, Acoris Ægypti Rex novus, Evagoras Cyprius, Mauſolus Cariæ princeps & plerique maritimi populi; unde factum erat, ut dimidia pars vectigalium Regi decederet.

2. Primo adverſus Cyprios *miſit* Tiribazen & Orontem Satrapas cum 300. millibus militum & trecentis navibus, eumque licet Ægyptiacis fretum auxiliis, ad pacem, ſub Lege tributi petendam adegit.

3. Inde *Caduſiis* non ſine magno periculo reductis ad obſequium, Ægyptum invaſit, ubi *Acorin* ſecutus erat *Nectanebis* Rex, quem Artaxerxes fruſtra aggreſſus eſt. Sed *Tachos* huic deinde ſuccedens, cui Ageſilaus in auxilium venit, Nectanebis à propinquis ſuis excuſſus regno ad Artaxerxen ſe contulit.

4. Hujus ita publicè fortuna ſatis valida, privatim minus ſecundâ famâ fuit, uxorem Statiram veneficio matris impotentis mulieris amiſit, cum nuru Aſpaſia & filiabus Ameſtri ac Atoſſa inceſtum commiſiſſe creditus. A Dario filio inſidiis petitus, parricidium parricidio ulciſci coactus eſt. Filios Ariaſpen & Arſamen crudelitate Ochi filii amiſit, atque tandem ipſe nona-

nonagenarius, cum annis amplius 40. imperaſſet, deceſſit. *Plutarch. in ejus vita Diodor. lib.* 14. *&* 15. *Juſtin. lib.* 10.

5. OCHUS, qui & *Artaxerxes* dictus, imperium ut nactus ita crudeliter geſſit. At bella quidem primo per legatos in Ægypto improſpere fecit. maximè quia Tripolitani, Phœnices & Cyprii rurſus defecerant. Verum Sidone in Phœnicia proditione ducum ſuorum occupata, poſtquam incolæ numero 40. millia cum divitiis ſe conbuſſerant, clade illis ab *Ezechiele* prædicta, rebelles ad officium redierunt. Cyprum Evagoras recuperavit: At Ægyptum Ochus ipſe ſuperato Rege Nectanebi egit ſub jugum.

6. Ipſe deinde Ochus cunctis inviſus à *Bagoâ* Eunucho & amicorum Principe veneno ſublatus eſt; ſuccedente filio ARSE vel *Arſame*, cum Bagoas reliquos necaſſet; hunc autem adoleſcentem anno regni tertio æquè cum liberis ſuis è medio ſuſtulit.

7. Mirum unde tantum potentiæ Enucho: Dicitur enim auctor fuiſſe transferendi imperii ad DARIUM Codomannum, à regia ſtirpe non alienum & bellica laude clarum; Qui Eunuchum ſibi jam quoque inſidiantem venenum bibere adegit.

8. In hac rerum confuſione res Græcas penitus neglexerunt, & fatali ſocordia paſſi ſunt *Philippum* Macedonem omnia redigere in poteſtatem ac ita ſuas opes copiaſque augere, ut ejus filio vacuum fuerit ipſum evertere Perſicum Imperium. Etenim

Darius ille Codomannus ab Alexandro Macedone victus eſt, anno ante Chr. 331. *Diodor. & Juſtin. ibid.*

SECTIO II.

De Rebus Judaicis.

CAP. I.

De Inſtauratione templi & urbis Hieroſolymitanæ.

CUm Cyrus Babylonem occupaſſet, Deus animum ejus commovit, ut edictum ederet de Judæis in Patriam reſtituendis *l.* 1. *Ezræ c.* 1. ex qua Reges quos ipſe devicerat, illos abegerant: Scil: poſtquam ei vaticinium Jeremiæ de victoria ipſius demonſtratum erat. Habuit hanc quoque rationem, quod expediret ipſi habere coloniam ſuæ creationis validam hoſtibuſque à ſe devictis infeſtam in extremis Imperii finibus, opportuno ſitu apud mare & Ægyptum; ſicut ab eo tempore Judæi Perſis devotiſſimi fuerunt.

2. Atque is haud dubie finis eſt captivitatis Babylonicæ, quæ durare debebat annos 70. juxta vaticinium Jeremiæ *cap.* 25. *verſ.* 10. quarum initium non eſt ab excidio urbis; inde enim ad captam Babylonem ſunt tantum anni 51. ſed ab edito Jeremiæ vaticinio, ſive ab anno Joachimi regis Judæi quarto, ut obſervat Petav. *part.* 2. *rationar. lib.* 2. *c.* 12.

3. Edi-

3. Edictum Cyri editum eſt, cum ipſe Perſis imperaſſet annis 21. ante Chr. *anno* 538. Cui exequendo *Zorobabel* duxit viros ex voluntariis Judæorum 42 millia & 360. præter ſervos & ancillas; cum quibus initium ædificandæ urbis & templi fecit, *Eſr. c.* 1. 2. *&* 3. Non defuere, qui Cyro deinde ſuggererent, Judæos eſſe homines obſequii neſcios, & qui ſemper res novas moliti fuiſſent. Unde impedita fuit ſtructura, dein rurſus permiſſa; denuo impedita ſub Aſſuero *Eſr. c.* 5. ut & ſub Artaxerxe, donec anno Darii ſexto, perfecta eſt ædificatio templi *cap.* 6. *verſ.* 15.

4. Poſthæc anno 7. Artaxerxis, Eſras commeatu à Rege dato, Hieroſolymam denuo profectus eſt. Anno 20. Artaxerxis, Nehemias ſupervenit ac urbem exædificavit.

5. Paulo ſecus in *lib.* 3. *Eſræ c.* 2. ſcriptum eſt, à Cyro permiſſam ædificationem, ab Artaxerxe prohibitam, à Dario rurſus permiſſam, in gratiam *Zorobabelis* Judæi & ſatellitis ſui *cap.* 2. quem & *Joſephus* Darii ſtipatorem fuiſſe teſtatur.

CAP. II.

De LXX. *ſeptimanis & ſtatu Judæorum uſque ad Alex. M.*

URbs & templum poſt inſtaurationem conſiſtere debuerunt annis 490. qui ſunt 70. hebdomades Danielis *cap.* 9. *verſ.* 4. id eſt, an-

ni ſepties ſeptuaginta, de quorum initio & fine diſceptatur. Nos ejuſmodi quæſtiones non attingimus, ſed quia res Judaicæ hoc intervallo ſunt ſteriles, hujus ſtatum controverſiæ ponemus.

2. Scaliger & plerique alii, ſeptuaginta hebdomadas incipiunt ab anno 2. Darii Nothi & finiunt eas in excidio Hieroſolymorum per Titum. Calculus annorum ita congruit: Sed obſtat, quod SERUBABEL fuit Darii ſatelles & juvenis, ut habetur in *d. lib.* 3. *Eſr. c.* 3. *&* 4. *juncto cap.* 4. *v.* 13. & quod idem fuit Dux primæ expeditionis Hieroſolymitanæ ſub Cyro, 1. *Eſr. c.* 2. *&* 3. Inter hanc autem & ſecundam anni tum forent 135. ut ex Perſicis liquet, quod eſt ἀσύϛατον.

3. Petavius Joſephum ſecutus incipit ſeptimanas ab anno 20. Artaxerxis Longimani & finit eas in morte Chr. ſed tunc decennium deficit, quod ut ſuppleat, Artaxerxem decennio prius imperaſſe, videlicet cum Patre Xerxe, ſtatuit; atque tunc Aſſuerum Eſræ dicit eſſe Cambyſen, Artaxerxen qui etiam prohibuit ædificationem, eſſe eundem vel Smerdin Magum, Darium vero eſſe Hyſtaſpen *part.* 2. *Ration. lib.* 3. *c.* 10. Sed illa decennii reductio in Artaxerxe repugnat Hiſtoriæ, quæ tale Collegium ignorat & Xerxi filium majorem ait fuiſſe Darium, qui Patris collega fuiſſe debuiſſet. Forte Scaligeri ſententiâ utendum, ſi non ſit nefas duplicem ſtatuere Zerubabelem.

4. Sed

4. Sed Reſpublica Judæorum paruit his temporibus ſummis Pontificibus & Synedrio LXXII. Procerum, qui Seniores vocabantur. Et ſub hoc regimine, abſque notabili mutatione ad uſque Alexandrum M. duraverunt: Perſis, ut dictum, fideliſſimi, nec magnæ, ut videtur dignationis: Unde à Tacito, ſub Perſis, *viliſſima pars ſervientium* dicuntur; quæ res illis apud Alexandrum prope in exitium vertit.

5. Cum enim huic poſt ſecundam Darii cladem, Judæi ſe necdum ſubmitterent, expectantes ſcilicet obſidionis Tyri exitum & ſi quid interim fieret; Alexander Tyro potitus in illos movebat iratus. At cum Jaddus pontifex ei cum habitu pontificali occurriſſet, ſubito adſpectu ejus mutatus eum adoravit, ideo, quod domi de bello Perſico cogitanti Deus in ſomnio tali habitu adſtiterat, victoriam promittens, ut ſcribit Joſeph. *lib.* 10. *c. ult.*

SECTIO

SECTIO III.

De rebus Græciæ.

CAP. I.

De rebus ante bellum Xerxis,

PRimum, quod in rebus Græciæ poſt initium Cyri accidit, fuit exilium Piſiſtratidarum, quod incidit in *Princ. olymp.* 67. Alcmæonidæ inimici illorum per Apollinem Delphicum & ejus oraculum Spartanis religionem injecerant, niſi Athenas tyrannide liberarent; quod adeo ſuſceperunt.

2. Hippias Piſiſtrati filius patre multò crudelior, cum bis à Lacedemoniis bello incaſſum petitus eſſet, tandem liberis ejus in agro captis, in urbe etiam parum tutus, ad pacem, conditione exilii ſubeundam coactus eſt, ſeque ad Darium Regem Patriæ ſuæ hoſtem contulit. Athenienſes ad veterem ſub Archontibus Reip. formam reverſi ſunt.

3. Haud multo poſt accidit *Ariſtagoræ* & *Hiſtiæi* bellum contra Perſas, & cum illos juviſſent Athenienſes ac Eretrienſes in Eubœâ, Darius rex Legatos per Græciam, petitum aquam & terram, miſit. Quædam civitates magis odio Athenienſium, ut fit inter vicinos, quam metu Perſarum dederunt, quas inter Ægina, quam

quam ideo Rex Spartæ *Cleomenes* ex Græcorum decreto punire juſſus à Collegâ Demarato impeditus fuit, qui vir alioquin optimus ob hanc cauſam regno privatus, *Leotychide* ei ſubſtituto, in Perſiam exulatum abiit. Cleomenes inimictus de poteſtate mentis exiit, ut corpus ipſe ſuum in fruſta conſcinderet.

4. Sed *Darius* flagrans irâ *Datin* Medum & *Artaphernem* fratris filium, cum ingenti claſſe copiiſque miſit in Græciam. Et primo quidem *Eretriam* poſt ſeptem dierum obſidionem cepit & deſtruxit. Inde in adverſum littus trajecit in campos *Marathonios* agri Attici.

5. Ibi decem tribuni totidem millibus Athenienſium præpoſiti, qui per vices dierum imperabant cum mille Platæenſibus, (Spartanorum auxilia religione plenilunii cunctabantur) cum ducentis, vel ut alii, trecentis millibus hoſtium (Herodotus earum numerum non exprimit) conflixerunt, pugnatumque eſt ἀξίως λόγου, *memorabiliter*, ut ait Herodotus, duce Attico illius dici *Miltiade*. Prælium erat ad radices montis loco arboribus conſito, ut pauciores circumveniri & Perſæ explicare ſe aut equitatu uti non poſſent. Victi ſunt igitur & fugati, multis amiſſis, ut late Herodotus *lib.* 5. Plutarch. *in vit Ariſt.* & *Themiſtocl.* Juſtin. *lib.* 2. Cornel. Nep. in *Miltiad.*

6. Accidit hæc clades quadriennio ante mortem Darii, quod totum reparando bello impendit, ſed ipſo morte prævento, Xerxes filius quinto demum ſui regni anno, id intulit, ſurgente

Olym-

Olympiade 75. Numerum exercitus ejus habuimus *Sect. præc. cap.* 3. *v.* 3.

CAP. II.

De bello Xerxis.

PErpetratum eſt hoc celebre bellum quinque magnis præliis, præter incendium úrbis Athenarum, quam incolæ deſeruerant, uxoribus & liberis per inſulas diſtributis; Viri claſſem conſcenderant; freti oraculo Delphico, de *muris ligneis*; quod Themiſtocles ſubornator haud dubius oraculi, de navibus explicabat.

2. Primum prælium fuit ad Thermopylas, ubi *Leonidas* Rex Spartanus cum ſex millibus ex omni Græcia ſelectis anguſtias montium cuſtodiebat. Suſtinuit Xerxem cum omnibus copiis ſuis per biduum multâ horum clade, donec tertiâ die circumventi ſunt à tergo, per viam ab Ephialte proditore Græco monſtratam; cæteris dilapſis, Leonides cum trecentis Spartanis irrumpens in Perſas, ingenti editâ ſtrage memorabiliter occubuere, quibus hoc epitaphium poſitum eſt;

Ὦ ξεῖν' ἀγγέιλον Λακεδαιμονίοις, ὅτι τῇδε
Κείμεθα τοῖς κείνων ῥήμασι πειθόμενοι.

Hoſpes, dic Spartæ, ſtratos heic eſſe trecentos,
Dum Patriæ dictis morte dedere fidem.

3. Secundum prælium navale fuit ad *Artemiſium* promontorium; Claſſis Perſicæ numerum antea vidimus; Græca fuit navium 368. quas inter

inter 150. Atticæ, ſed quantæ molis fuerint è numero virorum, qui in ſingulis erant, intelligi poteſt, quos ait Plutarchus fuiſſe *octodecim*, *vita Themiſt.* Hæc apud Artemiſium pugna non fuit decretoria, ſed pari fere ſucceſſu ſeparatæ claſſes, ſic ſatis tamen impari pro numero.

4. Tertium prælium rurſus navale fuit inter inſulam Salaminem & continentem, ubi per anguſtias Perſica claſſis explicari non poterat. Inductus eſt ad illam aciem à malo ſuo genio & fraude Themiſtoclis; cum Peloponneſum copiis terreſtribus aggredi debuiſſet, ut Artemiſia Halicarnaſſenſis regina fortis & cordata ei ſuadebat. Victus eſt clade magna. Exinde ſe recepit in Aſiam, non tam dolo Themiſtoclis, etſi hic denuo adhibitus eſt, quam deſperatione ſua & conſilio Mardonii, non diſſuadente jam Artemiſiâ.

5. Quintum prælium fuit ad *Plateas* inter Mardonium Xerxis propinquum, qui habebat 300. millia ſelectorum Perſarum & 50000. Græcorum ex iis qui Perſis acceſſerant, quos inter Thebani, (reliquis copiis in Aſiam reverſis aut malè conſumptis) & inter *Pauſaniam* Spartanum regem atque ducem Græcorum fœderatorum, qui erant octo millia ſupra centum millia. Mardonius, cecidit & Perſæ prope internecione deleti ſunt.

6. Quinta pugna fuit ad *Mycalen* in Aſia montem eâdem die commiſſa, qua pugnatum eſt apud Platæas, cujus prælii ante meridiem pugnati

gnati fama per claſſem Græcam eadem luce didita fuit, forte vel portento; nam per homines non potuit. Græci primò claſſem hoſtilem incenderunt; dein copias terreſtres aggreſſi fugaverunt, Æolumque & Ionum urbes in Aſia jugo Perſico liberatos in fœdus Græcum receperunt. *Herodot. lib.* 7. 8. 9. *Diodor. lib.* 11. *Plutarch. in Ariſtid. & Themiſt. Juſtin. lib.* 2. *Cornel. Nepos in Ariſt. Pauſan. & Themiſt.*

CAP. III.

De rebus Græcis uſque ad bellum Peloponneſiacum.

PEriculo externo hactenus ceſſante, revixit incontinenti æmulatio inter Græcos, infeſtius quam pridem, eo quod antea Spartani reliquorum facile Principes & fœderis Duces erant, hoc autem bello Athenienſium virtus & vires ita excelluerant, ut haud impares Lacedæmoniis haberentur; quibus acceſſit, quod Pauſaniæ Spartani Regis ſuperbiâ & Ariſtidæ Athenienſis æquitate junctâ Themiſtoclis prudentiæ multi Spartanorum clientes, ſe ad Athenienſes applicuerant.

2. Incrementis igitur illorum obviam ire volentes Spartani, munitionem urbis Athenarum impedire volebant, ſed arte Themiſtoclis inſigni, notâ ex Juſtino, ſe deludi paſſi ſunt, ut hi non modo urbem munirent, ſed & muris longis Pyræum portum urbi jungerent, opere præſtantiſſimo.

3. Ali-

3. Aliquandiu poſtea Pauſanias Spartæ proditionis compertus in templo, quò confugerat, fame necatus eſt. Athenis Themiſtocles primum per invidiam oſtraciſmo pulſus, (quod etiam Ariſtidi viro juſtiſſimo ante bellum Xerxis, quo reſtitutus eſt, evenerat) dein Pauſaniæ accuſatione involutus, etſi perperam, in Perſiam abiit exulatum, ibique diu poſtea, cum promiſſam Perſis in Patriæ exitium operam præſtare nollet aut non poſſet, voluntariam mortem obiit.

4. Finito tandem bello Perſico per victoriam Cimonis ad *Eurymedontem* & pace, novennio poſt fugam Xerxis initâ, de qua diximus antea, Græcia denuo inteſtinis bellis conflagravit, quod aliter in gente, tot liberis civitatibus diſtincta uſu venire non poterat. Eorum præcipua fuerunt, Meſſenicum tertium, contra Spartanos ab horum æmulis toto decennio ductum & cum internetione Meſſeniorum finitum, dein Ægineticum, Corinthiacum, Phocenſe, Bœoticum, Euboicum, Sacrum, quæ breviter perſtringit Thucydides *lib.* 1. Nec ad ſtabilem quietem Græci pervenire potuerunt uſque annum 3. *Olymp.* 84. poſt fugam Xerxis 35. quo tricennale fœdus inter Spartanos & Athenienſes eorumque ſocios initum eſt, *Thucyd. ibid. Diodor. fin. lib.* 11. *& lib.* 12. *Plutarch. in Cimone. Themiſt.*

CAP. IV.

De bello Peloponneſiaco.

POſt annos 14. à fœdere inito bellum erupit *Peloponneſiacum*, cujus aliæ cauſæ & alii prætextus fuere. Cauſæ, contentio de potentatu inter Lacedæmonios & Athenienſes, atque ſpes utriuſque, prævalendi, fiduciâ virium, Spartanis terreſtrium, Athenienſibus maritimarum, quibus victoriam ſuis adſeverabat *Pericles* Athenienſium facile princeps, qui & proprias belli appetendi cauſas habebat, de quibus in *ejus vita* Plutarchus.

2. Prætextus ſive cauſæ juſtificæ fuere, quod Athenienſes Corcyræos adverſus Corinthios injuſte dimicantes adjuviſſent, Potidæam Corinthiorum coloniam ſuo jure privarent, denique Megarenſes commercio prohiberent, Æginetaſque olim victos ſerviliter haberent: quæ omnia huc tandem redacta ſunt, ut ſi Megarenſibus fori ſui copiam facere vellent Athenienſes, pacem haberent. Pericles auctor fuit, ne quicquam cederent, dictitans, in re minima tentari, quid illis animi eſſet futurum in aliis. Ita in bellum atrox ſciſſa eſt omnis Græcia. vide omnino Thucydiden *fin. lib.* 1.

3. Hujus belli duo ſunt ſpatia decennalia, medio ſeptennii intervallo. Primum decennium varia tranſactum fortunâ, ſed Athenienſium ſecundiore, propter opportunitatem infeſtandi claſſi-

claſſibus undique Peloponneſum; terrâ enim ceſſere, collectis ex agro omnibus in urbem, unde brevi orta peſtis ſæva, quæ & Periclem abſtulit; juxta quem præcipui duces fuere, *Laches*, *Nicias* & *Demoſthenes*, quibus oppoſiti fuere Spartani *Archidamus*, *Braſidas*, *Agis* & *alii*.

4. Anno decimo, pax ſive induciæ quinquaginta annorum inter partes convenerunt; quæ per ſeptennium ita ſervatæ ſunt, ut bellum potius deſiiſſe quam pax fida coli videretur.

5. Tandem Athenienſes ſuaſu Alcibiadis acerrimi juvenis, ſed rerum cupidi novarum, contra vetus Periclis conſilium, ne vires ſuas in longinqua diffunderent, expeditionem in Siciliam ſuſceperunt totis Reipubl. viribus, prætextu juvandi *Leontinos* contra *Syracuſanos*, revera ad inſulam occupandam, ducibus *Niciâ*, *Lamacho* & *Alcibiade*, quorum hic brevi poſt violatæ religionis domi accuſatus & damnatus primo Spartam & dein ad Perſas confugit.

6. Athenienſes à Syracuſanis ope Gylippi, ducis Spartani (qui ſic iterum bello immixti ſunt) terra marique aliquoties victi & cum ducibus capti vel occiſi, civitatem graviter percullere, ut omnes prope ſocii ab illis deficerent & domi ſeditionibus agitati formam Reipubl. aliquoties mutarent. Poſtremo Alcibiadem revocaverunt; cujus induſtriâ fortunam belli aliquandiu ſuſtinuerunt.

7. Poſt decretum de reditu ejus ſequentes pugnæ ſunt commiſſæ. I. Ad *Cynoſcema* promon-

 torium,

torium, ubi Traſybulus Myndarum Spartanæ claſſis ducem profligavit. *Hactenus Thucydides.* Reliqua *ex Xenophonte lib.* 1. *&* 2.

8. Secundo pugnatum eſt ad *Cyſicum*, ubi Alcibiades Mindarum denuo vicit, maritimo & terreſtri prælio.

9. Tertium prælium fuit ad *Abydum*, ubi idem Alcibiades terreſtri pugna ſuperavit Pharnabazum, Ducem Regis Perſiæ, qui Spartanorum fœderatus eis contra Athenienſes, in quos vetus ira manebat, cùm milite tum maximè pecuniâ ſubveniebat, donec Alcibiades Tiſſaphernem ejuſdem regis præfectum docuit, utilius eſſe Regi, *neutram partium in Græcia prævalere, utroſque ut res ferret, contra ſe mutuo adjuvandos,* quod ſubinde factum.

10. Poſt victoriam ad Abydum, Alcibiades ſummâ cum gloriâ Athenas reverſus eſt, ubi à populo dux belli generalis & ſolus eſt conſtitutus. Sed brevi dein quarta pugna contigit ad Epheſum, ubi Antiochus Alcibiadis Legatus clade affectus eſt à *Lyſandro* claſſis Spartanæ præfecto: quem caſum Athenienſes Alcibiadi, quaſi fortunam in arbitrio haberet imputarunt, abrogatoque imperio alios decem duces, quos inter *Conon*, creaverunt.

11. Hic primò quidem proſperè dimicavit ad *Arginuſas*, ubi quintum fuit prælium, quo Callicratides cum claſſe Spartana victus periit; à quo antea paulò Conon & Attica claſſis fuerat profligata.

12. Secutum eſt prælium Athenis fatale ad

Ægos fluvium, ubi Lyſander 180. naves Atticas, cum omnibus copiis cepit aut ſubmerſit, exceptis novem à Conone abductis, quam cladem peremptoriam ſecuta eſt obſidio & deditio urbis *Athenarum*, cujus muri dejecti ſunt à Lyſandro & rege Pauſania, currente Anno belli inde ab initio 28.

CAP. V.

De rebus Græciæ poſt bellum Peloponn. uſque ad pacem Antalcidæ.

SPartani extincto Athenis populari Imperio, *triginta* Viros urbi impoſuerunt; quibus totidem tyrannis factis, *Thraſybulus* exul cum aliis paucis *Phylen* caſtellum & mox Pyræum occupavit, victiſque tyrannis, Remp. amneſtiâ conſtitutâ, reſtituit, anno ante Chr. 400. *Præter Thucydiden & Xenophontem de bello Peloponn.* vid. *Diodor. Sic. l.* 12. *fin. l.* 13. *&* 14. *Juſtin. à cap.* 4. *l.* 3. *uſque ad lib.* 6. *Plutarch. in Ageſil. Alcib. Niciâ.*

2. Sed Lacedæmonii ſubactis Athenis, haud dubie Græcorum Principes, exinde Perſas, quorum ope vicerant, ut ſuprà dictum eſt, adorti ſunt in Aſia, ubi magnis victoriis graſſabatur *Ageſilaus*, quando à Spartanis ſuis revocatus eſt, ut operam daret bello domeſtico, quod Thebani, Argivi, Corinthii & Athenienſes, qui jam reſpiraverant, corrupti invidiâ & auro regio illis inferebant; Dictum eſt hoc bellum *Corinthiacum*, quia Corinthi ſedes & centrum ejus erat.

 3. Fœ-

3. Fœderati Ageſilao ab Helleſponto in Peloponneſum iter facienti, tranſitum impedire coacti, ab eo victi ſunt in Bœotia. Inde cum per octennium varia fortunâ geſtum eſſet bellum, auctoritate regis Artaxerxis finitum eſt. Qui per Antalcidem Spartanum Perſis ſubſervientem pacis conditiones haſce præſcripſit, *Urbes Græcæ in Aſia, Clazomenæ & Cyprus inſulæ Perſici imperii ſunto, reliquæ urbes Græcæ magnæ, parvæ libertate gaudeant, exceptis Lemno, Imbro & Scyro, quæ Athenienſibus pareant. Hanc pacem qui non recipient, eos Rex magnus cum cæteris qui illam amplectentur, bello terrâ marique totis viribus perſequetur.*

4. Hanc pacem Græcis turpem, Perſis amplam & honorificam Spartani ſuo dedecore, mox etiam reliqui admiſerunt, anno poſt finem belli Peloponneſiaci 17. Auctores de his rebus Xenophon *a lib.* 3. *ad med. lib.* 5. Diodor. *lib.* 14. Juſtin. *lib.* 6. Plutarch. *Ageſilao & Artax.*

CAP. VI.

De rebus Græciæ poſt Pacem Antalcidæ uſque ad Philippum Macedonem.

STatim ab hac pace, *Spartani* dominatum in ſocios quaſi poſtliminio recuperaturi Mantineam & Olynthum liberas civitates vi ſubjugarunt, eodemque tempore Thebanorum arcem *Cadmeam* ſubito occupaverunt.

2. Ex quibus in media pace violentiis graviter

ter ubique moti ſunt animi; adeo ut cum brevi poſtea *Pelopidas* & pauci exules Thebani præclara fraude Thebas & arcem recuperaſſent, Athenienſes aliique juxta eos Spartanis ſe oppoſuerint.

3. Sic mari terrâque bellatum eſt, Ducibus Atticis *Timotheo*, *Iphicrate*, & *Chabria*, Thebanis *Pelopida & Epaminonda*; Spartanis *Ageſilao*, *Cleombroto*, *Phœbidâ*, *Sphodriâ* & aliis, donec XVI. annis poſt pacem Antalcidæ, inter omnes Græcos abſque *Thebanis*, qui noluerant, Spartæ denuo pax eſt inita.

4. Exinde poſt viginti dies Thebani *Cleombrotum* regem cum exercitu 11000. Spartanorum & ſociorum ad *Leuctra* vicum in Bœotia, Duce *Epaminonda*, magnâ pugnâ vicerunt, haud procul à ſepulchro filiarum Scedaſi, quæ olim à Spartanis juvenibus conſtupratæ jugulatæque fuerant impune, juſtitiâ à Spartanis negatâ.

5. Hac una clade vetuſtiſſima Spartæ gloria penitus concidit, deficientibus ab ea ſociis, & *Epaminondâ* mox cum Pelopida in agrum Laconicum irruente, quem à 500. annis nullum hoſtile veſtigium inceſſerat.

6. Indè minoribus præliis aliquot factis, Thebani, ut ſemel de principatu decernerent, Epaminondam iterum cum 30. millibus in Peloponneſum miſere, Pelopida paulo ante ab Alexandro Pheræo Theſſaliæ Tyranno interfecto.

7. Epaminondas cum parum abfuiſſet à capienda Lacedæmone, tandem illud nobile

Olympiade 75. Numerum exercitus ejus habuimus *Sect. præc. cap.* 3. *v.* 3.

CAP. II.

De bello Xerxis.

PErpetratum eſt hoc celebre bellum quinque magnis præliis, præter incendium úrbis Athenarum, quam incolæ deſeruerant, uxoribus & liberis per inſulas diſtributis; Viri claſſem conſcenderant; freti oraculo Delphico, de *muris ligneis*; quod Themiſtocles ſubornator haud dubius oraculi, de navibus explicabat.

2. Primum prælium fuit ad Thermopylas, ubi *Leonidas* Rex Spartanus cum ſex millibus ex omni Græcia ſelectis anguſtias montium cuſtodiebat. Suſtinuit Xerxem cum omnibus copiis ſuis per biduum multâ horum clade, donec tertiâ die circumventi ſunt à tergo, per viam ab Ephialte proditore Græco monſtratam; cæteris dilapſis, Leonides cum trecentis Spartanis irrumpens in Perſas, ingenti editâ ſtrage memorabiliter occubuere, quibus hoc epitaphium poſitum eſt;

Ὦ ξεῖν' ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις, ὅτι τῇδε
Κείμεθα τοῖς κείνων ῥήμασι πειθόμενοι.

Hoſpes, dic Spartæ, ſtratos heic eſſe trecentos,
Dum Patriæ dictis morte dedere fidem.

3. Secundum prælium navale fuit ad *Artemiſium* promontorium; Claſſis Perſicæ numerum antea vidimus; Græca fuit navium 368. quas inter

inter 150. Atticæ, ſed quantæ molis fuerint è numero virorum, qui in ſingulis erant, intelligi poteſt. quos ait Plutarchus fuiſſe *octodecim*, *vita Themiſt.* Hæc apud Artemiſium pugna non fuit decretoria, ſed pari fere ſucceſſu ſeparatæ claſſes, ſic ſatis tamen impari pro numero.

4. Tertium prælium rurſus navale fuit inter inſulam Salaminem & continentem, ubi per anguſtias Perſica claſſis explicari non poterat. Inductus eſt ad illam aciem à malo ſuo genio & fraude Themiſtoclis; cum Peloponneſum copiis terreſtribus aggredi debuiſſet, ut Artemiſia Halicarnaſſenſis regina fortis & cordata ei ſuadebat. Victus eſt clade magna. Exinde ſe recepit in Aſiam, non tam dolo Themiſtoclis, etſi hic denuo adhibitus eſt, quam deſperatione ſua & conſilio Mardonii, non diſſuadente jam Artemiſiâ.

5. Quintum prælium fuit ad *Platæas* inter Mardonium Xerxis propinquum, qui habebat 300. millia ſelectorum Perſarum & 50000. Græcorum ex iis qui Perſis acceſſerant, quos inter Thebani, (reliquis copiis in Aſiam reverſis aut malè conſumptis) & inter *Pauſaniam* Spartanum regem atque ducem Græcorum fœderatorum, qui erant octo millia ſupra centum millia. Mardonius cecidit & Perſæ prope internecione deleti ſunt.

6. Quinta pugna fuit ad *Mycalen* in Aſia montem eâdem die commiſſa, qua pugnatum eſt apud Platæas, cujus prælii ante meridiem pugnati

gnati fama per claſſem Græcam eadem luce didita fuit, forte vel portento; nam per homines non potuit. Græci primò claſſem hoſtilem incenderunt; dein copias terreſtres aggreſſi fugaverunt, Æolumque & Ionum urbes in Aſia jugo Perſico liberatos in fœdus Græcum receperunt. *Herodot. lib.* 7. 8. 9. *Diodor. lib.* 11. *Plutarch. in Ariſtid. & Themiſt. Juſtin. lib.* 2. *Cornel. Nepos in Ariſt. Pauſan. & Themiſt.*

CAP. III.

De rebus Græcis uſque ad bellum Peloponneſiacum.

PEriculo externo hactenus ceſſante, revixit incontinenti æmulatio inter Græcos, infeſtius quam pridem, eo quod antea Spartani reliquorum facile Principes & fœderis Duces erant, hoc autem bello Athenienſium virtus & vires ita excelluerant, ut haud impares Lacedæmoniis haberentur; quibus acceſſit, quod Pauſaniæ Spartani Regis ſuperbiâ & Ariſtidæ Athenienſis æquitate junctâ Themiſtoclis prudentiæ multi Spartanorum clientes, ſe ad Athenienſes applicuerant.

2. Incrementis igitur illorum obviam ire volentes Spartani, munitionem urbis Athenarum impedire volebant, ſed arte Themiſtoclis inſigni, notâ ex Juſtino, ſe deludi paſſi ſunt, ut hi non modo urbem munirent, ſed & muris longis Pyræum portum urbi jungerent, opere præſtantiſſimo.

3. Ali-

3. Aliquandiu poſtea Pauſanias Spartæ proditionis compertus in templo, quò confugerat, fame necatus eſt. Athenis Themiſtocles primum per invidiam oſtraciſmo pulſus, (quod etiam Ariſtidi viro juſtiſſimo ante bellum Xerxis, quo reſtitutus eſt, evenerat) dein Pauſaniæ accuſatione involutus, etſi perperam, in Perſiam abiit exulatum, ibique diu poſtea, cum promiſſam Perſis in Patriæ exitium operam præſtare nollet aut non poſſet, voluntariam mortem obiit.

4. Finito tandem bello Perſico per victoriam Cimonis ad *Eurymedontem* & pace, novennio poſt fugam Xerxis initâ, de qua diximus antea, Græcia denuo inteſtinis bellis conflagravit, quod aliter in gente, tot liberis civitatibus diſtincta uſu venire non poterat. Eorum præcipua fuerunt, Meſſenicum tertium, contra Spartanos ab horum æmulis toto decennio ductum & cum internetione Meſſeniorum finitum, dein Ægineticum, Corinthiacum, Phocenſe, Bœoticum, Euboicum, Sacrum, quæ breviter perſtringit Thucydides *lib.* 1. Nec ad ſtabilem quietem Græci pervenire potuerunt uſque annum 3. *Olymp.* 84. poſt fugam Xerxis 35. quo tricennale fœdus inter Spartanos & Athenienſes eorumque ſocios initum eſt, *Thucyd. ibid. Diodor. fin. lib.* 11. *& lib.* 12. *Plutarch. in Cimone. Themiſt.*

CAP. IV.

De bello Peloponneſiaco.

POſt annos 14. à fœdere inito bellum erupit *Peloponneſiacum*, cujus aliæ cauſæ & alii prætextus fuere. Cauſæ, contentio de potentatu inter Lacedæmonios & Athenienſes, atque ſpes utriuſque, prævalendi, fiduciâ virium, Spartanis terreſtrium, Athenienſibus maritimarum, quibus victoriam ſuis adſeverabat *Pericles* Athenienſium facile princeps, qui & proprias belli appetendi cauſas habebat, de quibus in *ejus vita* Plutarchus.

2. Prætextus ſive cauſæ juſtificæ fuere, quod Athenienſes Corcyræos adverſus Corinthios injuſte dimicantes adjuviſſent, Potidæam Corinthiorum coloniam ſuo jure privarent, denique Megarenſes commercio prohiberent, Æginetaſque olim victos ſerviliter haberent: quæ omnia huc tandem redacta ſunt, ut ſi Megarenſibus fori ſui copiam facere vellent Athenienſes, pacem haberent. Pericles auctor fuit, ne quicquam cederent, dictitans, in re minima tentari, quid illis animi eſſet futurum in aliis. Ita in bellum atrox ſciſſa eſt omnis Græcia: vide omnino Thucydiden *fin. lib.* 1.

3. Hujus belli duo ſunt ſpatia decennalia, medio ſeptennii intervallo. Primum decennium varia tranſactum fortunâ, ſed Athenienſium ſecundiore, propter opportunitatem infeſtandi claſſi-

claſſibus undique Peloponneſum; terrâ enim ceſſere, collectis ex agro omnibus in urbem, unde brevi orta peſtis ſæva, quæ & Periclem abſtulit; juxta quem præcipui duces fuere, *Laches*, *Nicias & Demoſthenes*, quibus oppoſiti fuere Spartani *Archidamus*, *Braſidas*, *Agis & alii*.

4. Anno decimo, pax ſive induciæ quinquaginta annorum inter partes convenerunt; quæ per ſeptennium ita ſervatæ ſunt, ut bellum potius deſiiſſe quam pax fida coli videretur.

5. Tandem Athenienſes ſuaſu Alcibiadis acerrimi juvenis, ſed rerum cupidi novarum, contra vetus Periclis conſilium, ne vires ſuas in longinqua diffunderent, expeditionem in Siciliam ſuſceperunt totis Reipubl. viribus, prætextu juvandi *Leontinos* contra *Syracuſanos*, revera ad inſulam occupandam, ducibus *Niciâ*, *Lamacho* & *Alcibiade*, quorum hic brevi poſt violatæ religionis domi accuſatus & damnatus primo Spartam & dein ad Perſas confugit.

6. Athenienſes à Syracuſanis ope Gylippi, ducis Spartani (qui ſic iterum bello immixti ſunt) terra marique aliquoties victi & cum ducibus capti vel occiſi, civitatem graviter perculere, ut omnes prope ſocii ab illis deficerent & domi ſeditionibus agitati formam Reipubl. aliquoties mutarent. Poſtremo Alcibiadem revocaverunt; cujus induſtriâ fortunam belli aliquandiu ſuſtinuerunt.

7. Poſt decretum de reditu ejus ſequentes pugnæ ſunt commiſſæ. I. Ad *Cynoſcema* promon-

torium, ubi Traſybulus Myndarum Spartanæ claſſis ducem profligavit. *Hactenus Thucydides.* Reliqua *ex Xenophonte lib.* 1. *&* 2.

8. Secundo pugnatum eſt ad *Cyſicum*, ubi Alcibiades Mindarum denuo vicit, maritimo & terreſtri prælio.

9. Tertium prælium fuit ad *Abydum*, ubi idem Alcibiades terreſtri pugna ſuperavit Pharnabazum, Ducem Regis Perſiæ, qui Spartanorum fœderatus eis contra Athenienſes, in quos vetus ira manebat, cùm milite tum maximè pecuniâ ſubveniebat, donec Alcibiades Tiſſaphernem ejuſdem regis præfectum docuit, utilius eſſe Regi, *neutram partium in Græcia prævalere, utroſque ut res ferret, contra ſe mutuo adjuvandos*, quod ſubinde factum.

10. Poſt victoriam ad Abydum, Alcibiades ſummâ cum gloriâ Athenas reverſus eſt, ubi à populo dux belli generalis & ſolus eſt conſtitutus. Sed brevi dein quarta pugna contigit ad Epheſum, ubi Antiochus Alcibiadis Legatus clade affectus eſt à *Lyſandro* claſſis Spartanæ præfecto: quem caſum Athenienſes Alcibiadi, quaſi fortunam in arbitrio haberet imputarunt, abrogatoque imperio alios decem duces, quos inter *Conon*, creaverunt.

11. Hic primò quidem proſperè dimicavit ad *Arginuſas*, ubi quintum fuit prælium, quo Callicratides cum claſſe Spartana victus periit; à quo antea paulò Conon & Attica claſſis fuerat profligata.

12. Secutum eſt prælium Athenis fatale ad

Ægos

Ægos fluvium, ubi Lyſander 180. naves Atticas, cum omnibus copiis cepit aut ſubmerſit, exceptis novem à Conone abductis, quam cladem peremptoriam ſecuta eſt obſidio & deditio urbis *Athenarum*, cujus muri dejecti ſunt à Lyſandro & rege Pauſania, currente Anno belli inde ab initio 28.

CAP. V.

De rebus Græciæ poſt bellum Peloponn. uſque ad pacem Antalcidæ.

SPartani extincto Atheniis populari Imperio, *triginta* Viros urbi impoſuerunt; quibus totidem tyrannis factis, *Thraſybulus* exul cum aliis paucis *Phylen* caſtellum & mox Pyræum occupavit, victiſque tyrannis, Remp. amneſtiâ conſtitutâ, reſtituit, anno ante Chr. 400. *Præter Thucydiden & Xenophontem de bello Peloponn.* vid. *Diodor. Sic. l. 12. fin. l. 13. & 14. Juſtin. à cap. 4. l. 3. uſque ad lib. 6. Plutarch. in Ageſil. Alcib. Niciâ.*

2. Sed Lacedæmonii ſubactis Athenis, haud dubie Græcorum Principes, exinde Perſas, quorum ope vicerant, ut ſuprà dictum eſt, adorti ſunt in Aſia, ubi magnis victoriis graſſabatur *Ageſilaus*, quando à Spartanis ſuis revocatus eſt, ut operam daret bello domeſtico, quod Thebani, Argivi, Corinthii & Athenienſes, qui jam reſpiraverant, corrupti invidiâ & auro regio illis inferebant; Dictum eſt hoc bellum *Corinthiacum*, quia Corinthi ſedes & centrum ejus erat.

 3. Fœ-

3. Fœderati Ageſilao ab Helleſponto in Peloponneſum iter facienti, tranſitum impedire coacti, ab eo victi ſunt in Bœotia. Inde cum per octennium varia fortunâ geſtum eſſet bellum, auctoritate regis Artaxerxis finitum eſt. Qui per Antalcidem Spartanum Perſis ſubſervientem pacis conditiones haſce præſcripſit, *Urbes Græcæ in Aſia, Clazomenæ & Cyprus inſulæ Perſici imperii ſunto, reliquæ urbes Græcæ magnæ, parvæ libertate gaudeant, exceptis Lemno, Imbro & Scyro, quæ Athenienſibus pareant. Hanc pacem qui non recipient, eos Rex magnus cum cæteris qui illam amplectentur, bello terra marique totis viribus perſequetur.*

4. Hanc pacem Græcis turpem, Perſis amplam & honorificam Spartani ſuo dedecore, mox etiam reliqui admiſerunt, anno poſt finem belli Peloponneſiaci 17. Auctores de his rebus Xenophon *a lib.* 3. *ad med. lib.* 5. Diodor. *lib.* 14. Juſtin. *lib.* 6. Plutarch. *Ageſilao & Artax.*

CAP. VI.

De rebus Græciæ poſt Pacem Antalcidæ uſque ad Philippum Macedonem.

STatim ab hac pace, *Spartani* dominatum in ſocios quaſi poſtliminio recuperaturi Mantineam & Olynthum liberas civitates vi ſubjugarunt, eodemque tempore Thebanorum arcem *Cadmeam* ſubito occupaverunt.

2. Ex quibus in media pace violentiis graviter

ter ubique moti ſunt animi; adeo ut cum brevi poſtea *Pelopidas* & pauci exules Thebani præclara fraude Thebas & arcem recuperaſſent, Athenienſes aliique juxta eos Spartanis ſe oppoſuerint.

3. Sic mari terrâque bellatum eſt, Ducibus Atticis *Timotheo*, *Iphicrate*, & *Chabria*, Thebanis *Pelopida & Epaminonda*; Spartanis *Ageſilao*, *Cleombroto*, *Phœbidâ*, *Sphodriâ* & aliis, donec xvi. annis poſt pacem Antalcidæ, inter omnes Græcos abſque *Thebanis*, qui noluerant, Spartæ denuo pax eſt inita.

4. Exinde poſt viginti dies Thebani *Cleombrotum* regem cum exercitu 11000. Spartanorum & ſociorum ad *Leuctra* vicum in Bœotia, Duce *Epaminonda*, magnâ pugnâ vicerunt, haud procul à ſepulchro filiarum Scedaſi, quæ olim à Spartanis juvenibus conſtupratæ jugulatæque fuerant impune, juſtitiâ à Spartanis negatâ.

5. Hac una clade vetuſtiſſima Spartæ gloria penitus concidit, deficientibus ab ea ſociis, & *Epaminondâ* mox cum Pelopida in agrum Laconicum irruente, quem à 500. annis nullum hoſtile veſtigium inceſſerat.

6. Indè minoribus præliis aliquot factis, Thebani, ut ſemel de principatu decernerent, Epaminondam iterum cum 30. millibus in Peloponneſum miſere, Pelopida paulo ante ab Alexandro Pheræo Theſſaliæ Tyranno interfecto.

7. Epaminondas cum parum abfuiſſet à capienda Lacedæmone, tandem illud nobile

prælium ad *Mantinæam* commiſit, quo ipſe victor glorioſè occubuit, octennio poſt victoriam Leuctricam, *& hic finis libri 7. ac ultimi Xenophontis Vid. & Diodor. l. 15. Plutarch. in Ageſilao & Pelopidâ, Juſtin. in fin. l. 6. Æmil. Prob. in Ageſilao, Epaminond. Pelopid. Iphicrate, Chabriâ, Timotheo.*

8. Tum pax quidem ſecuta eſt, ſed Græcorum virtus mutuis cladibus & luxu fracta conſenuit, vigore belli ad *Macedonas* tranſeunte, quorum regnum hactenus contemptum *Philippus* Rex attollebat.

CAP. VII.

De Regno Macedoniæ Rege Philippo, aliiſque Græciæ rebus.

POſt Cyrum regnarunt in Macedonia *Amyntas* Perſarum tributarius, *Alexander*, qui ſub Xerxe ſtipendia fecit, *Perdiccas* quem Athenienſes ſemel regno ejecerunt & quem non puduit ſub Spartanis equitum eſſe Ducem; deinde *Archelaus*, cujus filio impubere ab *Æropo* tutore occiſo, hic per ſexennium præfuit; quem ſecutus *Pauſanias* dolô *Amyntæ* cæſus eſt, qui regnum 24. annis, Illyriis obnoxius, tenuit.

2. Is quatuor habuit filios, quorum maximus natu *Alexander* vix regnum adeptus à Ptolomæo fratre interfectus eſt, Ptolomæus Rex factus à fratre Perdicca ex inſidiis eſt necatus, Perdiccam Illyrii prælio victum trucidaverunt.

Ita

Ita ut ſolus natu minimus ſupereſſet *Philippus*, qui apud Thebanos obſes domi Epaminondæ cuſtodiebatur; unde per aſtutiam elapſus vacuum, morte fratris regnum occupavit, uno ante obitum Artaxerxis anno.

3. Hic Macedonas continua exercitatione novam phalangis & omnis ſtatariæ pugnæ rationem edocuit, ita ut brevi poſtea Pæonas ac Illyrios bello victos ſubegerit, Theſſaliam *Tyſiphone* Tyranno ejecto, ſuam fecerit, Amphipolin & Potidæam Athenienſibus quoque ademerit, qui bello ſociali quadriennio contra Chios, Rhodios, & Byzantinos detinebantur.

4. Interim Græcia omnis bello *ſacro* ſeu Phocenſi conflagrabat, orto ex ſententia *Amphictyonum*, univerſalium Græciæ judicum, contra Lacedæmonios ob occupatam media pace Cadmæam, & contra Phocenſes ob ſacrilegium, ſed hi templo Delphico occupato vi ſe tuebantur, freti Laconico & Attico auxilio. Thebani vero & Bœotii, Locrenſes, Theſſali, Achæi, Dorienſos, aliique arma pro templo & re judicatâ gerebant.

5. Phocenſes per decennium varie pugnavere pecuniis ex ditiſſimo templo inſtructi, donec â Thebanis, quos belli onus maximè premebat, vocatus eſt in auxilium *Philippus*, qui interim Thoronem & Olynthum, fruſtra claſſicum adverſus eum canente Demoſthene, expugnaverat.

6. Vocatus ille Phalæcum & Phocenſes ſine prælio ad fugam pactionemque compulit. Quam ob rem hono-

honoratus à Græcis: cum tamen Helleſponti Urbes aggrederetur Græcoſque & Perſas potentiam ejus ſerò timentes videret excitatos, conquievit, donec opportuno tempore deſubitò occupatâ Elatêâ, Atticam & Thebanam aciem ad *Cheroneam* fatali Græciæ libertatis clade profligavit, annis 27. poſt prælium ad Mantinæam.

7. Tunc obnoxii Græci in concilio ad Corinthum belli ducem contra Perſas Philippum exceptis Lacedæmoniis, creavere, quod jam miſſis in Aſiam copiis præpararat; ſed in nuptiis filiæ Clopatræ & Alexandri Epirotæ, (qui brevi poſt in Italia pro Tarentinis contra Lucanos dimicans cecidit) à Pauſania nobili Macedone, cujus ſtuprati injuriam vindicare neglexerat, obtruncatus eſt, incertum an nec conſciâ, ſaltem apertè lætâ uxore; cum qua & cum filio malè ei conveniebat; cum imperaſſet annos 24. vixiſſet 47. ſurgente Olympiade 111. *vid. Diodor. l.* 16. *Juſtin. l.* 7. 8. *&* 9.

CAP. VIII.

De rebus geſtis Alixandri M.

ALEXANDER XX. annorum adoleſcens armis & literis egregie excultus, acer ingenio, magnus animo regnum Macedoniæ morte patris vacuum, periculis plenum, odiis vicinorum infeſtum adiit, eodem anno quo Darius Codomannus Perſarum Rex poſtremus imperium auſpicatus eſt.

2. Ille

2. Ille verò parricidis Philippi Patris punitis, rebelles tam Duces quam populos feliciſſimè in ordinem redegit, & primo quidem barbaras gentes à Philippo Macedoniæ adjectas, jugumque impatienter ferentes circumducto raptim exercitu, uſque ad *Iſtrum* fluvium pacavit, Thracas imprimis & Illyrios; Legatis quoque Germanorum auditis, *Vid. ſupplementum Freinshemian. ad Curt. l.* 1. *c.* 12. *& Arrianum. l.* 1. *c.* 1.

3. Sed interim Græci, Athenienſes maximè atque Thebani pueritiam Alexandri contemnentes à Macedonico potentatu defecerunt, quorum plerique, accurrente cum exercitu Alexandro, ad obſequium redierunt, Ipſi quoque Athenienſes; apud quos orator Demoſthenes, quamdiu Alexander apud Thracas hærebat, eum vocabat *μειράκιον puerum*, cum reverſus Græciam intraſſet, *adoleſcentem*, quæ ridens Alexander dixerat: ſe cupere ante portas Athenarum Demoſtheni virum exhibere.

4. Sed Thebani pertinaciæ ſuæ crudeles pœnas luerunt, urbe illorum vi captâ & omni genere cladis, etiam quaſi in pœnam antiqui Perſiciſmi vaſtatâ, anno 2. Olympiadis 111.

5. Hoc exemplo perterriti Græci quemadmodum nuper Philippum ita nunc *Alexandrum*, Ducem ſuum ad bellum Perſis inferendum creaverunt, quo titulo auctus ad evertendum Perſarum imperium, quaſi ulturus Græcorum injurias contendit, cum 30. vel, ut alii 35. millibus pedi-

peditum; 4. vel ut alii 5000. equitum, ſed vetere fortiſſimoque milite. pecuniæ non plus habens quam 70. Æris alieni 200. talenta, *ut apud Plutarch. in vita Alexandri vetus Scriptor teſtatur.*

6. Primum belli facinus in Phrygia fuit ad Granicum flumen, ubi Perſarum 120000. florem copiarum Darii ſuâ maximè audacia fudit, omnemque oram maritimam uſque ad Ciliciam occupavit, anno regni 3.

7. Dein cum *Memnon* unus Darii Dux cordatus, novum Alexandro bellum in Græcia molitus (quâ viâ recte judicabat Alexandrum unice refutari poſſe) periiſſet, ac ipſe *Alexander* à periculoſiſſimo morbo convaluiſſet, ſecundum prælium ad *Iſſum* in anguſtiis Ciliciæ, ubi immenſæ Perſarum copiæ explicari non poterant, perpetratum eſt; in quo ipſum Darium 600. millibus ſtipatum magna pugna vicit, filium, filias, matrem uxorem eandemque ſororem Darii cepit, quas humaniſſimè excepit habuitque.

8. Illa clade Darius in ordinem redactus pacis conditiones offerebat ampliſſimas, Imperium uſque ad Euphratem cum filia ſuâ in matrimonium. Quas ſi Alexander accepiſſet liberiſque prius operam dediſſet, ut Parmenio ſuadebat, rectius ſibi ſuiſque poſteris conſuluiſſet. Sed his ſpretis, ad maritima reverſus Tyrum ſeptimo demum menſe expugnavit, & exſcidit, civiumque duo millia crucifixit. Idem Gazâ quoque vi captâ, Judæam in deditionem accepit, qua de re diximus ſuprà. 9. Mox

9. Mox Ægyptum occupavit, urbemque *Alexandriam* condidit, Jovis quoque *Hammonis* oraculum adiit, cujus ſe filium ſalutari curavit credique voluit.

10. Indè in Aſiam regreſſus trajecto Euphrate, quouſque cuncta ſubegerat, *Darium* majoribus quam nuper copiis inſtructum tertio prælio in Perſide, ut vulgo ajunt ad *Arbella*, accuratius, ut Plutarchus, ad *Gaugamela* devicit, in Regem unicè intentus eoque fugato facili victoriâ. Sic Aſiæ Rex anno regni Macedonici ſexto ſalutatus eſt.

11. Secundum hæc Babyloniam, Suſam, Perſepolin & reliquas hoſtium ditiones cum divitiis apparatuque ineffabili cepit, ipſumque Darium à Beſſo & Nabarzane ducibus ſuis proditum occiſumque reperit in Parthia, cum paulo plus quinquennio Rex ille fuiſſet.

SECTIO IV.
De rebus Siculorum.

CAP. I.
De rebus Siculorum uſque ad Dionyſium.

DE Sicilia quoque ob rerum & ſcriptorum gravitatem hoc intervallo non nihil dicendum. Ex variis populis maximeque Græcis *Doribus* incolæ compoſiti in liberas civitates diviſi fuere, non bene temperato regimine; unde frequenter tyrannis ſuccubuere, quos inter *Anaxilaum* juſtitiâ cum cæterorum crudelitete certaſſe refert Juſtinus è Trog. *lib.* 4.

2. Longe aliter *Phalaris*, qui cum eſſet Quæſtor Agrigenti & ſtructuræ templi in Arce præeſſet, conductis clam militibus & arce prætextu boni publici munitâ, dominatum invaſit perque 16. annos crudeliter exercuit, æqualis ferè *Periandro* Corinthiorum tyranno, uterque doctus & philoſophus, hic etiam inter VII. ſapientes habitus, ambo Cyri ætate vixerunt.

3. Xerxis tempore floruit Syracuſis, (quæ fuit Princeps Siciliæ civitas, Corinthiorum Colonia) *Gelon*, qui arreptum vi imperium dein voluntate populi tenuit. Cum enim res adverſus Carthaginienſes præclare geſſiſſet, multiſque domi beneficiis plebem devinxiſſet, inermis in forum

forum prodiit, ſuique & Reip. poteſtatem civibus fecit, qui illum maximo applauſu regnare juſſerunt.

4. Poſt eum filius Hieron imperavit, & dein Thraſybulus, quem crudelitate exoſum cives ejecerunt. Dein, bello Athenienſi *de quo in rebus Græciæ*, feliciter defuncti reliquum tempus in libertate exegerunt, foris continua cum Carthagenienſibus, qui partes Siciliæ tenebant, bella ſuſtinentes.

CAP. II.

De tyrannide Dionyſii Senioris.

Tandem anno 3. *Olymp.* 93. contigit, ut Agrigentum Phalaridis quondam dominatu celebre à Pœnis caperetur & funditus exſcinderetur; cum hac occaſione Syracuſana plebs Ducibus ſuis, quaſi horum negligentia vel fraude fœderata urbs periiſſet, iraſceretur, *Dionyſius* quidam ſcriba Proceres audacter criminando & plebi adulando id effecit, ut juxta IX. alios Dux belli ipſe decimus crearetur.

2. Cum quibus bellum gerens rebus malè ſuccedentibus, omnem culpam tanquam proditoribus, collegis imputavit, calumniiſque ſuis id conſecutus eſt, ut ſibi ſoli ſumma belli committeretur.

3. Tunc militibus duplicata mercede ſibi addictis, cum ſatis ſe firmaſſe videretur, nocte intempeſta ſimulans ſe nobilium inſidias vitare ab

ab iiſque vulneratum eſſe derepente arcem occupavit, & exindè violentam poteſtatem per annos 38. obtinuit.

4. Bis ab eo Syracuſani defecerunt, bis in ordinem ſeverè ab illo redacti ſunt, quatuor bella cum Carthaginenſibus maxima, victor ſæpius quam victus geſſit, Rheginos ſubjugavit & Italioſas ad *Helorin* fluvium ingenti pugna vicit.

5. Tandem cum ineptè ſeſe ad Poëticam dediſſet ac adulatione Athenienſium ſe in publico certamine victorem pronunciatum intellexiſſet, tantam concepit lætitiam, ut Amicos convivio excipiens ex crapula poſtridie morbo correptus deceſſerit. *Diodorus l.* 13. *in fin. l.* 14. *&* 15.

CAP. III.

De juniore Dionyſio.

MOrtuus filio ſuo, juniori Dionyſio centum millia peditum, x. equitum millia, naves 400. adamantina regni vincula, ut ipſe loquebatur, reliquit, quod Plutarus in vita Dionis aliique teſtantur; quas copias unde tam parvo imperio (nec enim tota Siciliâ & exigua parte Italia potiebatur) alere potuerit, cum mercenariæ omnes copiæ eſſent, meritò mireris.

2. Sed filius totas ſæpe nonaginta dies potando tranſigens, licet ex conſilio *Dionis* propinqui ſui Platonem Philoſophuum ad ſe vocatum audiverit dein tamen luxuriæ ſævitiæ que totum ſe dans Platone dimiſſo, Dionem in exilium egit.

3. Hic

3. Hic non multo poſt, quum per decenium dominatus eſſet Dionyſius, cum tribus onerariis navibus pauciſſimoque milite delatus in Siciliam, Dionyſio abſente, Syracuſas occupavit ipſumque tyrannide excuſſit.

4. Sed Dione ab ingratis civibus iterum ejecto, tyranni aſſeclæ denuo urbem occupaverant, verum mox revocatus Dion urbem ab hoſte totam liberavit, & rempubl. reſtituit. Cum tamen minus populariter ſe gereret multorumque odia collegiſſet, poſt paucos menſes clariſſimus vir à *Calippo* Athenienſi hoſpite ſuo & quibuſdam militibus perfide domi ſuæ obtruncatus eſt.

5. Poſt quod tempus jactata eſt civitas variis calamitatibus, adeo ut & Dionyſius, qui interim in Italia delituerat, urbem recuperaret; Ideo victi magnitudine calamitatum Syracuſani auxilium à Corinthiis conditoribus ſuis imploraverunt, qui *Timoleontem* illis, virum fortem & neceſſario magis quàm pulchro parricidio fratris tyrannidem affectantis clarum, ad eos miſerunt.

6. Hic parva cum manu Carthaginienſes & reliquos Siciliæ Tyrannos incredibili felicitate compeſcuit, ut Pœnis ejectis Dionyſium ad deditionem adegerit, eumque privato habitu Corinthum miſerit, ubi exinde contemptus vitam exegit.

7. Dein, cum Timoleon reliquos Tyranniones Icetam, Mamercum, Hipponem ſuſtuliſſet, Carthaginienſes cum 70. peditum & equitum millibus in Siciliam inruperunt, quos ille ad

Crimeſum fluvium cum millibus quinque (nunquam alias tàm parvâ manu tanta res acta) fudit, & maximam partem delevit. Ita per Siciliam pacem ac libertatem ſumma cum gloriâ reſtituit. *Diodor. l. 16. Plutarch. in Dion. & Timoleonte.*

8. Stetit libertas Syracuſarum poſt fata quoque Timoleontis, donec *Agathocles* Rheginenſis è figulo miles & Dux factus, civitate à Carthagienſibus bello preſſâ, dolo tyrannidem, invitatis domum ſuam interſectiſque proceribus invaſit tenuitque regnum per annos 28. proſperis ac adverſis æque notabilis. Imprimis eo conſilio, quod cepit, cum victus ad Himeram à Carthaginenſibus, qui Syracuſas obſidebant, recollectas copias in Africam trajecit, ubi victo Pœnorum exercitu, Carthagine obſeſſa, coëgit illos, copias ſuas è Siciliâ domum revocare. Carthaginis obſidionem cum obſidione Tyri coincidere, Curtius ſcripſit, errans in calculo 22. annis. Nam Agathoclis expeditio incidit in annum ante Chr. 310. & Tyri obſidio in annum 332. Hæc etſi terminos hujus Sectionis excedunt, Siculis rebus jungenda putavimus. Sequentia Siculorum in Romanis comprehendemus. Sublatus eſt Agathocles ab Archagato nepote, veneno, anno ante Chr. 289. *Diodor. Sicul. lib. 20. Juſtin. lib. 20. & ſeqq.*

SECTIO

SECTIO V.

De rebus Romanis, ab exitu Cyri ad finem Darii Perſæ.

CAP. I.

De duobus ultimis Regibus & Regifugio.

INitium Cyri Perſæ coincidit cum anno XVIII. *Servii Tulli* Regis Romani, qui geſto egregiè imperio, de repub. libera inſtituenda cogitans, à genero TARQUINIO Superbo, impulſu *Tulliæ* filiæ ſuæ, anno regni 44. nefariè occiſus eſt.

2. Parricida regnum ut partum erat ita geſſit, Senatu cædibus & exiliis exhauſto, plebe ſerviliter onerata, foriſque bello Volſcis illato, *in ducentos amplius poſt ſuam ætatem annos*, ut Livius loquitur.

3. Sueſsâ Pometiâ vi, Gabiis proditione per filium occupatis, tandem poſt dominationem 25. annorum populus tyrannidis pertæſus, nactus occaſionem (Sextus Tarquinius Regis filius *Lucretiam* Tarquinii Collatini uxorem per vim corruperat, cujus rei dolore ſe matrona confoderat:) Ducibus Tarquinio *Collatino* & L. *Junio Bruto* Regem cum familia urbe expulit, quæ tum ſteterat annis 244. *Liv. lib.* 1. *circa finem.*

4. Tum libertas Romæ inſtituta & duo

Conſules creati, *Brutus* & *Collatinus*, qui Senatu ad numerum ccc. ſuppleto, conjurationem juvenum Romanorum, quos inter filii Bruti, de prodenda civitate Tarquiniis, oppreſſerunt: & Brutus quidem ſuos filios ſecuri percuſſit publicè, Collatinus reliquis proditoribus cognatis ſuis ignoſcere cupiens Magiſtratu privatus eſt ejuſque loco Conſul factus eſt *P. Valerius Poplicola.*

5. Inde ad bella; Vejentes & Tarquinienſes Regem Romanum vi reducentes fuſi ſunt, Bruto tamen & Arunte Superbi filio mutuis vulneribus cœſis.

6. Tum *Porſenna* Rex Etruſcus in gratiam Tarquinii urbem obſedit, fameque & armis preſſit, donec pertinaciam populi Romani videns in *Horatii Coclitis*, *Mutii Scævolæ*, & *Cleoeliæ* viraginis exemplis, de quibus *vid. Aurel. Victor. in vir. illuſtrib.* pacem, deſtituto Tarquinio, dedit.

7. Poſtea cum Sabinis aliiſque bello per quadriennium geſto, Latinorum triginta populi ad reſtituendum Tarquinium conſurrexerunt, quorum metu novus Romæ Magiſtratus *Dictator* creatus eſt, abſolutâ quidem ſed brevi poteſtate.

8. Primus fuit *T. Lartius*, anno poſt Regifugium nono, vel ut Dionyſius, XII. verum Latini anno libertatis XIII. ad *Regillum* lacum dictatore A. Poſtumio magna pugna victi ſunt, plus quam 30000. interfectis & Superbus Rex brevi poſt Cumis deceſſit. *Dionyſ. l.* 5. *Liv. l.* 2. *Eutrop. l.* 1.

CAP.

CAP. II.

De rebus Romanis uſque ad Decemviratum.

EXinde cum externo metu remoto, nobilitas plebeios acerbè haberet, cœpit plebs tumultuari, adeo ut poſt biennium Sicinio quodam Auctore ex urbe in *Sacrum montem* ſeceſſerit, nec aliter poſt ſex menſes reverti voluerit, quam hac lege, ſi *Tribuni plebis* crearentur, quibus auxilii latio eſſet adverſus Conſules.

2. Triennio poſtea C. Martius *Coriolanus* fortiſſimus juvenis, ſed plebi inviſus, ab hac in exilium actus Ducem ſe Volſcis contra patriam præbuit, quam per biennium varie afflixit; donec urbem obſidens à matre (alios enim ipſamque uxorem rejecerat) exoratus deſtitit. Volſci mox à Romanis ſunt victi anno libertatis 22.

3. Poſt biennium Sp. Caſſius Quæſtoribus nuper creatis, affectati regni convictus de Saxo Tarpeio dejectus eſt, iſque primus *legis Agrariæ* creberrimæ poſtea ſeditionum facis mentionem injecit,

4. Quæ res Volſcis, Æquis, Veientibus quotidianis hoſtibus ſæpe occaſiones proſperas belli renovandi præbuit.

4. Sed Vejens bellum A. U. C. 274. *Fabiorum* familia, viri trecenti & ſex, cum clientibus ferè 4000. ſuo ſumptu gerendum ſuſceperunt, qui brevi poſt omnes ad unum prope Cremeram ex niſidiis ſunt occiſi, uno tantum infante

Romæ ſuperſtite, qui caput deinde Fabiorum familiæ fuit:

6. Vrbs quoque ipſa parum aberat quin á victorioſo hoſte, qui per totam hyemen Janiculum tenuit, caperetur: Inde tamen pulſi Vejentes poſt biennium bis à Romanis victi, inducias 40. annorum acceperunt, quo tempore cenſu Romæ inſtituto inventa ſunt civium 119000.

7. Poſt hæc triennium atrociſſimis ſeditionibus de L. Agrariâ & Tribunitiis comitiis Duce *Genutio Trib. & Volerone* exactum eſt; nec multo poſt exercitus domeſticis ſeditionibus corruptus *Appium* Conſulem, quem plebs odio habebat, ducentem in Volſcos deſeruit, cum quibus & cum Æquis pugnatum deinceps eſt ad Annum U. C. 288. quo ipſo Xerxes in Perſia defunctus eſt.

8. In urbe interim ſeditiones & foris bella cum Volſcis continuabantur, contra quos Minucio Conſule rem malè & imperitè gerente miſſus eſt Dictator ille ab aratro L. Q. *Cincinatus*, qui hoſtes cis dies 18. victos ſub jugum miſit, licet poſtea cum Æquis bellum haud diſſimili evemtu renovaverint. *Vid. Dionyſ. l. 6. l. 7. & 8. uſque ad med. 9. Liv. & Eutrop. l. 2.*

CAP.

CAP. III.

A decemviratu ad urbem captam

TAndem anno U. C. 302. viſæ ſunt rationes reipub. poſtulare, ut loco Conſulum DECEMVIRI ſine provocatione crearentur annui, ad ſopiendas ſeditiones, legeſque exemplo Græcarum urbium, unde & jura petita, conſcribendas.

2. Qui cúm XII. Tabulas compoſuiſſent, non contenti annuâ poteſtate imperium perpetuare cogitabant. Sed cum Princeps eorum Appius Claudius honeſtam virginem nomine *Virginiam* prætextu juris dicundi raperet, eaque à Patre præ dolore occiſa eſſet, contigit, ut plebs hac indignitate mota in ſacrum montem ex urbe ſeceſſerit ibique imperium Decemviris extorſerit.

3. Poſtmodum anno U. C. 410. Canulejus Tribunus Pleb. duas leges ſeditioſe pertulit, unam de promiſcuis inter Patricios & plebem connubiis, alteram de Tribunis militum conſulari cum poteſtate Conſulum loco, tam ex plebe quam ex Patribus creandis.

4. Quod tamen conſtanter non obtinuit, Sed modo Conſules, modo Tribuni ſunt creati, donec poſt annos 78. lex de altero Conſule ex plebe conſtituendo lata eſt.

5. Deinde *Sp. Melius* largitionibus in plebem regnum affectans, à Servilio Ahala equitum

Romæ ſuperſtite, qui caput deinde Fabiorum familiæ fuit:

6. Vrbs quoque ipſa parum aberat quin á victorioſo hoſte, qui per totam hyemen Janiculum tenuit, caperetur: Inde tamen pulſi Vejentes poſt biennium bis à Romanis victi, inducías 40. annorum acceperunt, quo tempore cenſu Romæ inſtituto inventa ſunt civium 119000.

7. Poſt hæc triennium atrociſſimis ſeditionibus de L. Agrariâ & Tribunitiis comitiis Duce *Genutio Trib. & Volerone* exactum eſt; nec multo poſt exercitus domeſticis ſeditionibus corruptus *Appium* Conſulem, quem plebs odio habebat, ducentem in Volſcos deſeruit, cum quibus & cum Æquis pugnatum deinceps eſt ad Annum U. C. 288. quo ipſo Xerxes in Perſia defunctus eſt.

8. In urbe interim ſeditiones & foris bella cum Volſcis continuabantur, contra quos Minucio Conſule rem malè & imperitè gerente miſſus eſt Dictator ille ab aratro L. Q. *Cincinatus*, qui hoſtes cis dies 18. victos ſub jugum miſit, licet poſtea cum Æquis bellum haud diſſimili evemtu renovaverint. *Vid. Dionyſ. l. 6. l. 7. & 8. uſque ad med. 9. Liv. & Eutrop. l. 2.*

CAP.

CAP. III.

A decemviratu ad urbem captam

TAndem anno U. C. 302. viſæ ſunt rationes reipub. poſtulare, ut loco Conſulum DECEMVIRI ſine provocatione crearentur annui, ad ſopiendas ſeditiones, legeſque exemplo Græcarum urbium, unde & jura petita, conſcribendas.

2. Qui cùm XII. Tabulas compoſuiſſent, non contenti annuâ poteſtate imperium perpetuare cogitabant. Sed cum Princeps eorum Appius Claudius honeſtam virginem nomine *Virginiam* prætextu juris dicundi raperet, eaque à Patre præ dolore occiſa eſſet, contigit, ut plebs hac indignitate mota in ſacrum montem ex urbe ſeceſſerit ibique imperium Decemviris extorſerit.

3. Poſtmodum anno U. C. 410. Canulejus Tribunus Pleb. duas leges ſeditioſe pertulit, unam de promiſcuis inter Patricios & plebem connubiis, alteram de Tribunis militum conſulari cum poteſtate Conſulum loco, tam ex plebe quam ex Patribus creandis.

4. Quod tamen conſtanter non obtinuit, Sed modo Conſules, modo Tribuni ſunt creati, donec poſt annos 78. lex de altero Conſule ex plebe conſtituendo lata eſt.

5. Deinde *Sp. Melius* largitionibus in plebem regnum affectans, à Servilio Ahala equitum

Magiſtro, mandante *Q. Cincinnato* Dictatore trucidatus eſt.

6. Nec multo poſtea Lars Tolumnius Vejentium Rex, ad quem Fidenæ defecerant, à *Cornelio* Coſſo Conſule in prælio occiſus eſt: unde victor ſecunda poſt Romulum ſpolia opima retulit, Anno U. C. 325. quo in Græcia bellum Peloponneſiacum cœpit. *Vid. Dionyſ. l. 9. poſt. med. l.* 10. *& 11, Liv. l. 4. & 5.*

7. Vejentes tamen morte Regis ſui non perculſi, unâ cum Volſcis, Æquis & Fidenatibus in bello perſiſtebant, donec anno U. 326. à Dictatore Æmilio Mamerco victi inducias 20. annorum impetrarunt. illud tempus excurſionibus in vicinos & domeſticis Romæ tumultibus exiit, adeo ut & Poſthumius Conſul à militibus inſolenti exemplo ad mortem ſit lapidatus

8. Inde Anno 349. finitis Vejentium induciis & longiori imminente bello, ſtipendia militibus, qui ſuo ſumptu hactenus bellaverant, conſtituta ſunt. tunc quoque primum Vejis obſeſſis, hyematum eſt ſub pellibus, cùm antea brevibus tantum & æſtivis fere expeditionibus bella geſta fuiſſent.

9. Poſt decennium Vejorum urbs per *Furium Camillum* capta & à plebe Romana direpta eſt; Eodem duce & Phaliſcorum civitas, ob ſpecimen juſtitiæ, quod in proditorem ludimagiſtrum Camillus ediderat, ſine vi occupata eſt.

10. Talis vir anno U. 362. plebi inviſus, quaſi

ſi Vejentinam prædam illis intervertiſſet, in exilium eſt miſſus: nec mora, Romani cum temeritate ſua Gallos Senones Cluſium obſidentes inritaſſent, ab iis ad Alliam fluvium fuſi prælio, ipſam urbem amiſerunt;

11. Quam cum Galli præter Capitolium, à ſuperſtitibus Romanis occupatum incendiſſent, ab iiſdem *Camillus* abſens Dictator dictus eſt, qui deſubitó Gallos adortus nihil tale expectantes urbe ejecit *idib. Februar. A.V.C.* 363. Eodem anno, quo in Græcia pax Antalcidæ conflata eſt. *Livius l.* 5. *Eutrop. in fin. l.* 3. *Florus l.* 2. *c.* 12. *&* 13. *Plutarch. in vita Camilli, cujus etiam Publicola & Coriolanus videantur.*

CAP. IV.

Ab urbe capta uſque ad finem hujus ſect.

PUlſis Gallis, cives ægrè à Camillo colibiti ſunt, ne ex vaſtata urbe Vejos migrarent, Sed mox ab eodem tertium Dictatore in varios hoſtes, hoc miſero urbis ſtatu bellum morentes educti, ſcil: Volſcos, Æquos, Hetruſcos vicere, Bolam, Sutrium, Satricum urbes ceperunt.

2. Exinde ſexennio ab urbe captâ M. Manlius à ſervato ab Gallis Capitolio dictus *Capitolinus*, ob regnum affectatum de Saxo Tarpejo dejectus eſt.

3. Septennio poſtea cum interim Prænestini, Tuſculani Volſcique eſſent domiti, *C. Licinius*

Stolo ab uxore Patricia irritatus Leges de altero Conſule plebeio, & ne cui plus 500. jugeribus agri haberelicerct, tulit, pertinaciâque ſuâ poſt decennium pertulit, quo tempore totum quadriennium nullus Curulis Magiſtratus fuerat. Hoc tamen ea conditione impetravit, ut Patriciis viciſſim Prætura & Curulis Ædilitas concederentur, A. U. 388. poſt urbem captam 23. cum paulo ante Camillus Gallos ad Anienem fluvium profligaſſet, *Livius l. 6. Plutarch. in Camill. Eutrop. l. 2. in princip.*

4. Anno ſequenti Gallos bellum denuo moventes T. Manlius pietate erga duriſſimum patrem celebris, cæſo in monomachiâ, provocatore Gallo, ita reliquos perterrefecit, ut infecta re diſcederent: Inde Manlius ob torquem Gallo ereptum *Torquatus* eſt dictus.

5. Iſdem temporibus novus in Italia Brutiorum populus ex vagis prædonibus, derepente emerſit & Rempubl. condidit. *Livius l. 7.*

6. Anno U. C. 412. cum Campani à Samnitibus afflicti ſe Romanis dedidiſſent, Samnites indignati certam ſibi prædam eſſe ereptam, Romanis bellum intulerunt, donec bis victi pacem impetrarent, ut tanto facilius Sidicinos opprimerent.

7. Cum autem Latini his auxilium ferrent Romanique id ipſis ex fœdere prohibere vellent, cum Latinis ipſis exortum eſt bellum, quibus ſe Volſci & Campani conjunxerunt; Adverſus hos omnes miſſi T. Manlius Torquatus & P. Decius

Decius Mus hoſtes ad montem Veſuvium acerrima pugnâ vicerunt, cum Decius ſe devoviſſet & Manlius filium, quod contra imperium, licet feliciter, cum hoſte pugnaverat, ſecuri percuſſiſſet.

8. Poſt hoc prælium Latini & Campani iterum victi pace facta ſe dediderunt Anno U. C. 416. eodem tempore, quo Philippus Macedo obiit. Florente Alexandro Magno res adhuc fuit cum Latinis, etſi pridem deditis, donec à Philone conſule victi partim in civitatem Romanam ſunt recepti. *Livius in fine l.* 7. *& principio l.* 8.

LIB. III.

SECTIO I.

De rebus Macedonum ab anno Chr. 331. *uſque ad* 168.

CAP. I.

De rebus Alexandri M. uſque ad ejus mortem.

REdeamus ad Orientalem revolutionem, quæ morte Darii penitus abſoluta eſt, cùm quod nulli erant ſucceſſores, qui populos obdurare poſſent, tum quod Aſiæ gentes ſervituti ſuetæ non magis erant inſolentes Alexandro quam Dario parere; proinde nulla de victis in obſequio retinendis curâ, ſublato è vivis Dario ALEXANDER Hircaniam, Bactra, Sogdianos ſubegit; quo tempore magnitudinem fortunæ non capiens, ſenſim in Perſicum faſtum, temulentiam & crudelitatem, multorum amicorum exitio, degeneravit.

2. Inter quos *Parmenionem* fortiſſimam & veterem Philippi patris Ducem cum filio *Philota* in

in crimen vocatos interemit. *Clitum* quoque nutricis ſuæ filium in convivio, fortuitâ rixâ inritatus propria manu confodit.

3. Biennium inde bello contra Porum Indiæ Regem abſumpſit, eumque ut & *Taxilem*, qui ſe ultro dediderat, præfecturis ditionum ſuarum donavit, quos alioqui tam longe diſſitos nec retinere potuiſſet..

4. Poſt quæ victus importunis militum flagitationibus non abſque ſumma animi ægritudine juxta *Gangem* fluvium expeditioni finem impoſuit, reditumque aliâ tamen viâ, propter littus Oceani inſtituit, in quo itinere multas quidem gentes domuit, ſed & diſcrimina multa adiit, imprimis apud Mallos, quorum muros cum ipſe primus conſcendiſſet, fractiſque ſcalis, deſtitutus in urbem ſolus deſiliiſſet, fortiſſimè quidem ſed ægerrime hoſtes ſuſtinuit, donec exercitus effractis portis, ſuppetias veniret.

5. Sanatus quidem eſt ex vulneribus, ſed copiæ frequentibus pugnis, fame & morbis ita ſunt extenuatæ, ut vix quartam earum partem, *teſte Plutarcho*, Babylonem reduxerit; Huc omnium fere gentium legati ad ſalutandum eum confluxerant, urbemque ipſe, quamvis prodigiis & Chaldæorum divinationibus prohiberetur, intravit, ubi non multo poſt cum in regno *annos* 12. *menſes* 7. expleſſet, anno ætatis 33. extinctus eſt: Quando in Africam, præſertim iratus Carthaginienſibus, & in Europam, imprimis Italiam, transferre bellum, & res omnino va-

ſtas

ſtas cogitaret, de quibus videatur Diodorus *l.* 18. *c.* 4.

6. Veneno extinctum eſſe Alexandrum, poſt ejus mortem vulgò creditum eſt, & à pleriſque autoribus traditum, quos refutat Plutarchus *in fine* vitæ, ubi ex commentariis medicorum regiorum probat, eum ex febri continuâ quam continuis potationibus contraxerat, obiiſſe. Paucis ante mortem diebus certamen immane potandi conſtituerat, ſub præmio; Ex quo unus & quadraginta ſtatim, oborto frigore, victor cis triduum extincti ſunt, ut *Plutarchus* teſtatur. Res geſtas, Alexandri præter *Curtium* & *Arrianum* habent compendioſè *Diodorus l.* 17. Plutarchus in *vita Alexandri*, Juſtinus *l.* 11. & 12. aliique prope innumerabiles, quorum ingentem catalogum vide *apud Freinshemium in Prolegomenis ad notas Curtianas cap.* 4.

CAP. II.

De diviſione provinciarum inter Duces.

FOrtuna Alexandri ſuper ipſum mortuum ruit, nullo ſucceſſore qui illam ſuſtineret, neque regno ſatis firmato, ut infantibus liberis ejus ſervari poſſet; exercitu pleno magnis ducibus, regios ſpiritus gerentibus. Merito enim quis dixerit, magnitudinem *Alexandri* nulla ex re magis patuiſſe, quam quod tot amicos maximis exercitibus pares habuerit duces, quot in toto orbe vix aliquot ſeculis reperiuntur.

2. Nul-

2. Nullam ipſe ultimam voluntatem reliquit, difficili electione, vel conſcius irritum fore judicium ſuum; vel quod ſpe vitæ blandiente, hanc curam abominaretur. Sexto ſaltèm morbi die, vocè jam præcluſa, annulum digito ſuo detractum dederat Perdiccæ. Antea dixerat, ſe proſpicere μέγαν ἀγῶνα ἐπιτάφιον, *magnum funebre certamen*, cujus rei fides incontinenti extitit.

3. Mox enim tanta Ducum contentio in ipſa Babylone exarſit, ut propè infeſtis ſignis pedites & equites concurrerent, qua de re *vide Curtium l.* 10. *à c.* 6. *ad finem*: Donec tandem placuit, regiam quidem dignitatem titulumque deferre *Philippo Aridæo* Alexandri fratri conſanguineo, homini corpore animoque infirmo; *Perdiccam*, cui moribundus annulum tradiderat, placuit regni procuratorem regiſque vicarium creari, cæteros amicorum regiæ cohortis primarios, adminiſtrare provincias Regias & Perdiccæ obſequium præſtare.

4. Secundum hæc Ægyptus ceſſit *Ptolomæo* Lagi filio, Paphlagonia & Cappadocia *Eumeni*, Pamphilia, Lycia & Phrygia *Antigono*. *Caſſandro* Caria, *Leonato* Phrygia minor, *Pithoni* Media, *Meleagro* Lydia, *Lyſimacho* Thracia, *Antipatro* Macedonia & Græcia, reliquæ Provinciæ ſuis ducibus, qui tunc erant relictæ ſunt. *Seleucus* præfecturam equitum nactus eſt, quam antea *Hephæſtion* regiorum amicorum primus paulo ante Alexandrum mortuus & dein *Perdiccas* obtinuerant.

5. Cra-

5. Craterus vero Macedonum illuſtriſſimus decem millibus veteranorum Macedonum præfectus, quia tunc aberat, nihil magnopere conſecutus eſt : quæ cauſa rationeſque aliæ pacem non diuturnam reddiderunt; omnia quippe continuis bellis brevi poſt turbata ſunt, ſive inter ipſos Duces mutuo, vel ab ipſis contra alios geſta ſint : *hactenus ex Diodoro l.* 18. *à principio uſque ad caput.* 5.

CAP. III.

De bellis Ducum Alex. adverſus alios.

PRimo breviter ea bella referemus, quæ à Ducibus cum aliis ſunt geſta, cujus generis tria fuere : primum contra rebelles Græcos in ſuperiori Aſia, qui miſſionem ſeditiosè flagitabant, aliaque nova moliebantur, in quos à Perdicca miſſus Pithon, victos prælio omnes ferè delevit.

2. Secundum, majoris molis contra Athenienſes ac Ætolos, fuit, alioſque Græciæ populos : cum enim vivus Alexander edicto publico juſſiſſet exules, ſingulos in civitatibus ſuis reſtitui, ea res adeo turbavit omnes, ut non abſterriti Agidis Laconici Regis exemplo, qui nuper ab Antipatro devictus & occiſus erat, bellum occulte pararent, ſuadente imprimis Oratore Demoſthene; mortuo autem Alexandro, continuo in bellum eruperunt, prætextu & ſpe Græciæ in libertatem adſerendæ.

3. Ini-

3. Initium belli felix fuit, cum *Leoſthenes* Athenienſis Antipatrum Macedoniæ Præfectum *Lamiæ* urbi in Theſſalia, profligatum incluſiſſet, arctèque obſideret, undè *Lamiacum* hoc bellum eſt appellatum. Eodem ſucceſſu, etſi Leoſthenes dum Lamiam oppugnaret.ceciḍiſſet, Leonatum Antipatro ex Aſia auxilio venientem prælio victum fœderati oppreſſerunt; at brevi poſt, accedente cum copiis Cratero ad *Peneum* in Theſſalia fluvium victi, pacem petere ac Athenienſes dedere urbem & Oratores tradere coacti ſunt, quorum *Demoſthenes* mortem ſibi veneno conſcivit.

4. Interim & tertium à Perdicca, penes quem tunc ſumma adminiſtrationis erat, bellum gerebatur contra Ariarathen Cappadociæ Regem, qui in violento iſto victoriarum Alexandri curſu manſerat intactus, cujuſque Provincia modò Eumeni adtributa erat.

5. At cum is ſine armis exui ſe non pateretur, vi à Perdicca ſuperatus & cruci affixus eſt, miſſo Eumene in poſſeſſionem regni, quod tamen filius Regis & ipſe Ariarates appellatus poſtmodum recuperavit. *vid. Diodorum l.* 17. *Plutarchum in vita Demoſthenis & Phocionis, Juſtinum in l.* 13. *Photium codice* 82.

L CAP.

CAP. IV.

De rebus geſtis ac interitu Perdiccæ & Eumenis.

SEquuntur bella inter ipſos duces, quæ civilia vocare poſſis, & illuſtrem ſcenam dicti illius, *occides hunc tu & te occidet alius*, præbent. Primum horum bellorum ambitione Perdiccæ excitatum eſt, qui non contentus procuratione imperii & cuſtodia regiæ familiæ regnum ipſum affectabat, & primo quidem Alexandri ſororem Cleopatram ducere in matrimonium conabatur.

2. Dein præcipuos Ducum, qui provincias nobiliores obtinebant, opprimere ſatagebat, in quem finem duplici via bellum paravit; primò enim ipſe exercitum duxit in Ægyptum contra Ptolomæum, & ſimul *Eumenem* ſibi addictiſſimum verſus Helleſpontum, ut Antipatro & Cratero reſiſteret, mittebat: verum ipſe brevi poſt ob ſævitiam & improſperos ſucceſſus, quibus milites ſatigaverat, ab ſuis prope Peluſium eſt interfectus:

3. *Eumenes* meliori ſucceſſu uſus primo *Neoptolomum*, quem Perdicas ipſi adjunxerat, ſibi invidentem & æmulantem, prælio facto ejecit è caſtris: dein eundem cum *Cratero* Macedonum nobiliſſimo revertentem inſigni prælio prope Helleſpontum vicit & utrumque peremit,

4 Quod tam indignè tulerunt Macedones qui Perdiccam occiderant, ut eum continuo hoſtem judicarent, belloque perſequendum *Antigono*

tigono mandarent, à quo in Cappadocia fuſus *Nora* caſtello munitiſſimo ſeſe incluſit.

5. Vnde poſt aliquot menſes doloſa pacificatione elapſus ſecundum movit bellum, poſtquam Argyraſpides veterani Macedones juſſu Regis *Aridæi & Polyſperchontis*, qui Antipatro in procuratione regni Macedonici & Græciæ ſucceſſerat, ei ſe conjunxiſſent, quorum auxilio Antigonum non multo poſt ad Paſitygrim fluvium magna ſtrage vicit:

6. Sed cum poſtea ſecunda vice cum Antigono conflixiſſet, victor quidem fuit, ſed amiſſis Argyraſpidum impedimentis, hi tam ægre tulerunt hanc jacturam, ut pro illis recuperandis Eumenem vinctum Antigono tradiderint, à quo ille quidem occiſus eſt, ſed & proditores variis calamitatibus & ſuppliciis conſumpti ſunt *vid Diodorum d l.* 18. *Juſt l.* 13. & 14. & imprimis Plutarchum in Eumene

CAP. V.

De motibus Macedonicis & ſtirpis Alexandri interitu.

NOn minus in Græcia & Macedonia res erant turbatæ. Polyſperchon ibi ſucceſſerat Antipatro in præfectura; ſed hujus filius *Caſſander* inſtructus Antigoni auxiliis bellum novo gubernatori movebat, urbeſque per Græciam oppugnabat, cujus metu Spartani cum per multa ſecula civitatem ſine muris tutati eſſent, nunc eam aliarum inſtar urbium vallo cinxerant.

2. Polyſperchon in anguſtum à Caſſandro redactus, *Olympiadem* Alexandri matrem in Macedoniam reduxit; quod cum Eurydice Regis Arrhidæi Uxor maritum regens, impedire conaretur, tranſitione Macedonum deſtituta, mox ab Olympiade rerum potitâ laqueo ſuſpenſa & Aridæus jaculis confixus eſt, anno poſt Alexandri mortem 7.

3. Tenuit regnum Olympias vix annum integrum; Quippe cum muliebriter magis quàm regiè in nobiliſſimum quemque ſæviret, *Caſſander* rebus intentus Macedoniam invaſit tractiſque in partes ſuas militibus, Olympiadem obtruncari juſſit, brevique poſt Roxanem Alexandri viduam cum filio Alexandro interfecit,

4. Et paulo poſt cum Polyſperchonte, qui novum moverat bellum, ſecum ducens *Herculem* Alexandri alterum ex Barſine filium ſcelerate pactus eſt, hac lege, ut regius adoleſcens tolleretur è medio, quem non multo poſt ſecuta eſt Cleopatra Alexandri ſoror, quæ, cum à pleriſque ducibus ambiretur, juſſu Antigoni, ne rebus novandis occaſionem præberet, trucidata eſt. Atque ita intra pauciſſimos annos tota ſtirps Alexandri ſingulari divino judicio funditus extincta eſt; Macedoniæ & Græciæ regnum exinde Caſſander per 19 annos tenuit. *Diodorus in fine l. 18. & principio l. 19. Juſtinus l. 15.*

CAP. VI.

De primo contra Antigonum bello & quomodo duces Alex. ſe Reges appellaverint.

IN Aſiâ rerum potiebatur ferè ſolus jam *Antigonus*; qui cum inſolentius erga omnes ſe gereretum imprimis *Seleuco* Babyloniæ,quam occupaverat Præfecto gravis fuit, qui metu ejus in Ægyptum profugit, ibique Ptolomæum, ut & Caſſandrum ac Lyſimachum eò perduxit, ut bellum Antigono indicerent: cujus primum facinus ad Gazam fuit, ubi Demetrius Poliorcetes Antigoni filius à Ptolomæo in fugam actus eſt, quam tamen cladem ille mox eſt ultus, intercepto Ptolomæi quodam duce, cum parte exercitus, quod Ptolomæum, ad pacem æquis conditionibus admittendam compulit.

2. Interea *Seleucus* Babyloniam recuperaverat, magniſque progreſſibus non parvâ ſuperioris Aſiæ parte ſubactâ, uſque in Indiam tranſierat: verum ibi Sandricottus, ejectis Macedonum præſidiis, regnum occupavit tenuitque multis annis, Seleuco ad res alias digreſſo. *Diodorus l.* 19. *Plutarchus in Demetrio*, *Juſtinus l.* 15.

3. Pax inter Antigonum & fœderates non multo poſt, prætextu non liberatæ â Caſſandro, ut convenerat, Græciæ rupta eſt & Demetrius Antigoni filius in Græciam navigavit, ubi cum Athenas, urbeſque alias ejectis Macedonum præſidiis libertate donaſſet, divinis ferè ab Græcis honoribus eſt affectus,

 4. Deam

4 Dein fortunam ſecutus Ptolomæum egregiâ navali pugna ad Salaminem Cypri urbem devicit, poſt quam victoriam pater Antigonus ſe filiumque diademate ſumpto, Reges appellavit annis XVIII. poſt mortem Alexandri, quod exemplum imitati ſunt Ptolomæus in Ægypto, Lyſimachus in Thracia, Caſſander in Macedonia.

CAP. VII.

De ſecundo adverſus Antigonum bello ac ejus interitu.

DEmetrius poſt victoriam ad Salaminem, Rhodum urbem per annum integrum fruſtrà obſedit, unde digreſſus Caſſandro in Græcia moleſtiam exhibuit, donec is Lyſimachum, Ptolomæum, Seleucum, quibus alioqui potentia Antigoni formidabilis erat, in novam belli ſocietatem contra Antigonum & Demetrium pertraxit.

2. Hi cum copias in Aſia conjunxiſſent, in quibus peditum & equitum plus quam octuaginta quatuor millia erant, hoſtibus in Phrygia ad Ipſum oppidum non procul Epheſo obviam facti ſunt, qui non minorem militum & rerum omnium apparatum adduxerant.

3. Eâ pugnâ victi ſunt pater & filius, Antigonus etiam occubuit, cum annos 80. vixiſſet & potiori parte Aſiæ potitus eſſet, annis 24 poſt obitum Alexandri:

4. Victores debellatorum provincias partiti ſunt, ita ut quiſque ſibi proximam occuparet,

&

&·tunc imprimis *Seleucus* ad parem cæteris poteſtatem pervenit, quamvis initium regni Seleucidarum à pleriſque repetatur ab Olympiade 117. anno 2. Annis 15. poſt exceſſum Alexandri. *Diodor. l.* 19. *&* 20. *Plutarch. in Demet. Juſt. l.* 15.

CAP. VIII.

De rebus geſtis Demetrii Poliorcetæ ac ejus, item Seleuci & Lyſimachi Thraciæ Regis interitu.

HActenus conjunctim res Græcorum audivimus, quæ nunc ſeparatim tractabuntur & primo quidem *hoc capite* de Macedonibus *& Thracibus.*

2. Macedonum Rex erat *Caſſander*, qui biennio poſt victoriam ad *Ipſum* deceſſit, tribus relictis filiis, *Philippo*, *Antipatro & Alexandro.*

3. Philippo ex tabe mortuo, contentio inter ſuperſtites fratres de diviſione imperii eſt orta, in qua cum mater Theſſalonice juniori Alexandro favere viſa eſſet, ab altero Antipatro confoſſa eſt.

4. Quæ res diſcordias uſque adeo intendit, ut Alexander Demetrium Poliorcetem in auxilium vocaret.

5. Hic poſt cladem collectis copiarum reliquiis, Græcos olim amicos ſed cum fortunâ mutatos, præcipue Athenienſes iterum ſubegerat, & affinitate Seleuci, qui filiam ejus duxerat, ſpectatus jam Rex iterum habebatur;

Proinde non ſegniter in Macedoniam accedens ſtatim offenſus eſt, quod Alexander, qui cum fratre interim in gratiam redierat, opem ejus repudiaret, cumque ſuſpicio inſidiarum mutua inter eos eſſet orta, Demetrius alterum prævenit, & in convivio interfecit, regnumque Macedoniæ, pulſo Antipatro, invaſit, quod pacifice per ſeptennium tenuit.

6. Quo elapſo, cum prope centum millia militum, claſſemque ingentem collegiſſet, ad paternum imperium in Aſia recuperandum, de ſubito ingens Regum conſpiratio adverſus illum erupit; *Ptolomæus enim Seleucus*, *Lyſimachus & Pyrrhus* Rex Epiri ſe contra eum conjunxerunt:

7. Proinde cum & affectu Macedonum deſtitueretur, ſolus Pyrrhus eum caſtris exuit, & in Aſiam cum parvis copiis ejecit. Ipſe cum Lyſimacho Macedoniam diviſit: Sed poſt 7. menſes Pyrrhus è ſuâ parte à ſocio expulſus eſt, ita ut Lyſimachus exinde ſolus Thraciam & Macedoniam tenuerit.

8. Demetrius aliquandiu cum ſuis vagatus & miſere afflictus tandem à Seleuco genero captus eſt, anno poſt patris obitum 18. habituſque in cuſtodia poſt triennium fato eſt functus, anno 3. olympiadis 123. & eodem fere tempore reliqui tres ſimiliter deceſſerunt.

9. Cum enim Seleucus Lyſimacho quem odio habebat bellum feciſſet prælioque etſi prope octuagenarii congreſſi fuiſſent, Lyſimachus cecidit,

cidit, amiſſis antea variis caſibus quindecim liberis, quorum optimum *Agathocelem* in gratiam novercæ *Arſinoës* Ptolomæi Lagi filiæ veneno ſuſtulerat.

10. Seleucus ipſe poſt 7. menſes à Ptolomæo Cerauno Arſinoes fratre & Ægyptii Regis filio exhæredato, ex inſidiis obtruncatus eſt, ultimus eorum, qui ſub Alexandro militaverant, annis 42. poſt Magni Regis mortem. *Auctores præcipui Plutarchus in Demetrio & Juſtinus l.* 16. *& princip.* 17.

SECTIO II.

De regno Macedoniæ.

CAP. I.

De mutationibus novis in regno Macedoniæ.

VAcuum Macedoniæ regnum occupavit tanquam præmium ſceleris *Ptolomæus Ceraunus*, qui viduam Lyſimachi ſuam ſororem *Arſinoem* duxit in uxorem, ſed inſidioſè; ſtatim enim atque Caſſandrâ urbe munitiſſima, quam ſoror tenebat, potitus eſſet, duos Arſinoes & Lyſimachi filios, quorum gratiâ privignum interfici curaverat Arſinoe, in gremio matris transfodit, ipſamque in exilium egit.

2. Sed nec ipſe diu tanto ſceleri ſuperſtes fuit: nam intra anni vertentis exitum à Gallis, Duce Belgio, Macedoniam invadentibus acie victus &

 capite

capite truncatus eſt, Gallos iterum *Soſtenes* Macedo compeſcuit, quem alii mox Galli Duce Brenno oppreſſerunt; qui cum, ſpoliatâ Macedoniâ, Delphos oppugnarent, tempeſtatibus impediti atque abſumpti fuiſſe dicuntur: quamvis tamen eorum reliquiæ ſubſidiis ex patria aucti in Aſiam tranſierunt, ibique *Galatiæ* ſeu Gallogræciæ regnum condiderunt.

3. Macedoniam interim vacuam *Antigonus Gonates* Demetrii Poliorcetæ filius, qui adhuc Græciâ potiebatur, occupavit, triennio poſt Seleuci obitum, *Auctor præcipuus Juſtinus l.* 24. *& princip.* 25.

4. Antigonus regnum inſperato adeptus primo cum Gallis, qui nondum eas partes omnino deſeruerant, bellum habuit, quibus dolo partim & vi ejectis, anno v. regni à Pyrrho ex Italia & Sicilienſi expeditione reverſo oppugnatus & Macedoniâ rurſum ejectus eſt.

5. Sed cum Pyrrhus animo occupandæ Peloponneſi Lacedæmonem magna vi, ſed fruſtra oppugnaſſet, & mox Argos profectus inque urbem à civibus quibuſdam admiſſus eſſet, Antigonus per alteram portam irrumpens eum circumvenit, ubi Pyrrhus à muliere deſuper ictus tegulâ, porro confectus occubuit.

6. Ita Macedoniam Antigono rurſus vacuam reliquit, qui cum Gallos denuò ſe invadentes profligaſſet, ab Alexandro Pyrrhi filio proditus, à ſuis regno exutus eſt, cum id annis 17. tenuiſſet.

7. Sed

7. Sed Demetrius filius cis paucos menſes Macedoniam Patri non modo recuperavit, ſed & Alexandrum patrio Epiri regno expulit, qui tamen brevi eſt reſtitutus: atque ita exiit Olympias centeſima vigeſima nona, *Plutarchus in Pyrrho*, *Juſtinus l.* 26.

CAP. II.

De Regibus Macedoniæ Demetrio, Antigono II. *nec non de Arato, Agide & Cleomene.*

NActus itaque quietem Antigonus anno regni 18. totidem, vel ut alii 22. in pace tranſegit, regnique ſucceſſorem filium *Demetrium* reliquit; qui per decennium, quo præfuit, nihil memoria dignum geſſit, ſed filium reliquit impuberem *Philippum*, cui tutor datus eſt patruus *Antigonus Doſon*, qui poſtea regium jus & nomen per ſex, vel ut alii 12. annos uſurpavit:

2. Hujus tempore floruit *Aratus* Sicyonius, qui cum patriam urbem Sicyonem tyrannide *Nicoclis* liberaſſet, auctor civibus ſuis fuit adjungendi ſe ad rempubl. Acheorum: Qui cum antiquitus fœdere quarundam Peloponneſi civitatium floruiſſent, & poſtea diſſoluti eſſent, quadraginta circiter annis à morte Alexandri iterum coierant, & rempubl. celebrem, fere qualem hodie Helvetii & Belgæ habent, conſtituerunt.

3. Hi cum Ætolis bellum habentes, quibus de in Cleomenes rex Spartanus hoſtis acceſſit, impares

impares omnibus Antigonum in auxilium vocaverunt. Cleomenes iſte rempubl. Spartanorum quam ab inſtitutis Lycurgi deſciſcentem Agis Rex pulcherrimo nuper conſilio reformare inſtituerat, ſed ab Ephoris perfide interfectus non perſecerat; hanc Cleomenes eodem ſed vehementiori uſus Conſilio ad leges Lycurgi mutaverat & nunc Peloponneſum totam in clientelam Spartanorum, ut olim fuerat, redigere conabatur.

4. Huic ex æmulatione magis, quam ſtudio libertatis *Aratus* cum Achæis ſe præcipuè oppoſuit, & ne Cleomeni cedere cogeretur, Antigonum hoſtem Græciæ, cujus præſidia olim ipſe undiquaque ejecerat, in Peloponneſum vocavit, præcipuaſque munitiones ei patefecit.

5. Unde Cleomenes nuper ab Antigono victus ad *Sellaſiam*, in Ægyptum aufugit, ubi à Ptolomæo malè acceptus & carceri incluſus, cum ſe liberare fruſtra conaretur, ſibi ipſe cum ſuis mortem conſcivit, atque ita cum ipſo ſpes omnis Græciæ libertatis erigendæ in æternum collapſa eſt.

6. Aratus enim exindè mancipium Antigoni & mox Philippi manſit, à quo etiam veneno ſublatus eſt; quippe Antigonus altero die poſt pugnam ad Sellaſiam certior factus de irruptione Illyrica, in Macedoniam regreſſus, cum Barbaris conflixerat, ubi intentione clamandi ruptâ venâ pulmonis interiit, victor tamen adverſus hoſtes. *hæc habet Polybius l. 2. & 4. Plutarchus. in*

in Agide, Cleomene & Arato, Juſtinus l. 28. *c.* 3. & 4.

CAP. III.

De Regno Philippi Macedonis & Philopœmene.

MAcedoniam exinde Philippus adminiſtravit, Princeps ab initio egregius, poſtea degener, Ille bellum ſociale cum Achæis adverſus Ætolos continuavit, & Græciam omnem fere in poteſtatem redegit.

2. Sed cum Ætoli Romanorum ſocietatem amplexi, pauloque poſt Athenienſes de injuriis ejus Romæ conquererentur, bello ſe contra Romanos implicuit, quos alioqui dudum, fœdere cum Annibale poſt pugnam Cannenſem inito, inritaverat; variante primum fortunâ geſtum eſt bellum.

3. Sed dein primo à Sulpitio Conſule, quem Attalus Rex Pergamenus juvabat, ſuperatus eſt & tandem anno belli 4. ad *Cynoſcephalas* in Theſſaliâ à Flaminio Conſule eſt victus & pax ei hac conditione à Romanis eſt data, ut Græciâ omni cederet, quam Flaminius liberam declaravit & præſtitit.

4. Niſi quod Spartam ſub Tyranide Nabidis reliquerit ex æmulatione adverſus Philopoemenem clariſſimum Achcorum ducem, & Græcorum ultimum haud abſurde dictum; ne ſcilicet hunc in ſocietatem belli & partem laudis admitteret *Polibius d. l.* 2. & 4. *Juſtinus. l.* 29. & 30. *Plutarchus in Flaminio & Philopoem.*

CAP.

CAP. IV.

De exitu Philippi, clade Perſei & fine Macedonici regni.

ERat tunc annus regnantis Philippi 25. poſt quod tempus 15. adhuc annis ſuperfuit, multum à priori vita mutatus, crudelitate in ſuos & luxu; à bello tamen conquievit uſque ad extremos vitæ annos, quibus novi apparatum belli adverſus Romanos inſtituit.

2. Sed poſtquam Demetrium majorem & optimum filium calumniis Perſei alterius filii motus interfeciſſet, mox poenitentia ductus ex animi ægritudine deceſſit.

3. Succeſſit Perſeus homo parvi animi, ex concubina natus, non modo in regnum, ſed & in conſilium belli Romani; quod aliquot annis dilatum poſt 6. annos ſummâ vigeri cœpit, ducibus variis, quorum pleroſque Perſeus malè habuerat.

4. Publium n. Licinium, qui primus à Romanis eſt miſſus, equeſtri prælio fudit; claſſem Romanam cepit partim & corrupit; dein Hoſtilium Conſularem apud Elimeam profligavit, donec tandem Æmilius Paulus Conſul adverſus eum eſt miſſus, qui intra duos menſes in Macedoniam irrupit & Macedonas ad Pydnam magnâ pugna vicit.

5. Perſeus jam ante cladem fugiens in Samothraciam ſe recepit, unde cum aufugere conaretur à Cretenſibus quibuſdam deceptus in

Octa-

Octavii ducis Romani manus incidit, à quo ad Æmilium adductus indigne ſupplex Romam vectus, triumphatur & in carcerem conjectus ibique inediâ, vel ut alii, violento inſomnio extinctus eſt.

6. In hoc defecit poſteritas *Antigoni*, regnumque Macedoniæ â Romanis ſub lege tributi libertate donatum, & poſtea cum iterum rebellaſſet in Provinciæ formam redactum eſt. *Plutarchus in Æmilio. Juſtin in fine l.* 32. *&* 33. *Diodorus l.* 31. *eclog* 2.

SECTIO III.

De regno Syriæ uſque ad annum ante Chr. 168.

CAP. I.

De Seleuco Ninanore, Antiocho Deo, Seleuco Callinico, & Antiocho Hierace.

SEquitur regnum Seleucidarum in Syria & Aſiâ, in quo Seleuco Nicanori, de quo *ſuprà*, ſucceſſit Antiochus Soter, qui in uxorem duxerat Stratonicam novercam Demetrii Polyorcetæ filiam, quam pater vivus amanti filio ceſſerat, (hiſtoria *apud* Plutarchum *in Demetrio*) regnavit annis 19. nulla re memorabili geſtâ.

2. Succeſſorem nactus eſt filium Antiochum, quem Græci adulatores *Deum* appellabant, cui bellum fuit cum Ptolomæo Philadelpho, quod du-

ctâ

ctâ hoſtis filiâ Berenice terminavit, nec multo poſt anno regni 15. inſidiis alterius conjugis Laodices veneno ſublatus eſt.

3. Succeſſores habuit filium Seleucum *Callinicum, ideſt, Pulchrum Victorem*, qui grave bellum à Ptolomæo Euergete paſſus eſt, eo quod inſtinctu matris Laodices, quæ virum ſuſtulerat, Berenicen novercam ſuam eandemque materteram Ptolomæi filiam cum liberis nefariè jugulaſſet; Syriamque amiſit, quam mox tamen recuperavit, Ptolomæo domeſticis ſeditionibus revocato, quibus tamen ille compoſitis Seleucum denuo agreſſus, qui prior eum invaſerat, profligavit:

4. Is itaque fratrem Antiochum *Hieracem* quia Aſiam minorem tenebat, quatuordecim annorum puerum, Sed præter ætatem ambitioſum ſuppetias rogavit: verum mox pace cum hoſtibus facta, cum opem ejus repudiaret, ab hoc ipſo fratre ſuo oppugnatus & victus eſt, in quâ fratrum contentione egregie rem ſuam fecit Eumenes dynaſta Pergami.

CAP. II.

De regno Pergameno, interitu Callinici & Hieracis, Antiocho M. & ortu regni Parthici.

HÆc urbs *Pergamus* olim pertinuerat ad Lyſimachum Thracem, qui theſauros ibi ſub Præfecto Philetæro eunucho cuſtodiebat: hic autem rebus Lſiymachi turbatis, huc ſe

receperatilloque ſine heredibus mortuo urbem ſibi vindicavit, pecuniiſque abunde inſtructus mercenarium militem collegit, quorum ope circumjectam regionem occupavit, à quo tertius erat hic *Eumenes. Strab. lib.* 13.

2. Idem Hieracem apud Sardes vicit, bonamque Aſiæ partem ei abſtulit, regnumque poſtea magnopere eſt auctum beneficio Romanorum, cum quibus ſequentes Reges contra Philippum & Antiochum militarunt.

3 Hierax deinde à fratre Seleuco iterum victus ad ſocerum Artamenem Cappadociæ regem, indè ad Ptolomæum ſe recepit; undè aufugiens à latronibus eſt cæſus, eodemque anno Seleucus regni ſui 21. ex equo delapſus periit. Polyb. *l.* 5. Juſtinus *l.* 27. Appianus in *Syriacis.*

4. Succeſſit filius ejus *Seleucus Ceraunus*, qui poſt 3. annos contra Attalum Pergamenum Eumenis filium profectus, dolo Gallorum, quibus tunc Reges, ut mercenariis utebantur paſſim, cecidit.

5. Ceraunum ſecutus eſt Antiochus frater *Magnus* poſtea ſalutatus, qui primo Molonem Mediæ præfectum res novas molientem repreſſit; inde cum Ptolomæo bellum ob Syriam ſuſcepit, quo inferior pacem impetravit.

6. Poſt hæc Achæum propinquum ſuum, qui ſe Regem Aſiæ minoris gerebat, oppreſſit & crucifixit.

7 Inde in Hyrcaniam movit ut & in Bactra, ubi rem bene quidem geſſit ſed ipſas tamen gen-

tes, quæ ſe dudum Macedonico Imperio ſubduxerant, ad obſequium reducere non potuit.

8. Quemadmodum nec PARTHOS, qui nuper dum Seleucus & Antiochus fratres inter ſe contenderent, novum regnum erexerant, auctore *Arſace*, à quo ſequentes Parthorum reges appellati ſunt; qui Aſiæ potiſſimam partem exinde obtinuerunt uſque ad Imperium Alexandri Severi. Eorum origo, de qua videatur Juſtinus *l.* 41. *&* 42. refertur ad annum *ante Chr.* 246.

CAP. III.

De reliquis bellis Antiochi M. de Seleuco Philopatore & Antiochi Epiphanis initiis.

CÆterum, Antiochus, cum in Ægypto Rex Philiopator deceſſiſſet, relicto impubere filio Ptolomæo Epiphane, Syriam Ægyptiis ademit, ipſoſque terrâ marique invaſit:

2 Sed Romanorum legatione prohibitus eoque his infenſus, ac incitatus ab Annibale domo profugo, arma in prohibentes paravit, & in Græciam cum claſſe profectus Ætolos alioſque de Romanis malè contentos adjunxit.

3 Sed cum luxurioſe & negligenter ageret, brevi Græciâ ejectus & à Livio ac Æmilio Prætoribus mari bis victus eſt, donec tandem à L. Scipione Conſule ad Magneſiam ſuperatus pacem accepit, omnemque Aſiam cis Taurum montem Romanis ceſſit, anno regni 32.

4 Quadriennio poſt, cum inopiâ pecuniæ tem-

templum Jovis Didymæi ſpoliaſſet, concurſu incolarum interfectus eſt, anno 2. Olympiadis 148. Polybius *l.* 10. Appianus in *Syriacis.* Juſtinus *l.* 31. & 32. *c.* 2.

5 Succeſſit *Seleucus Philopator* in annos 21. quibus elapſis, fraude Heliodori Præfecti ſui periit, quem ſecutus eſt *Antiochus Epiphanes*, qui obſes Romæ fuerat.

6. Hic cum Ptolomæo Philometore de Syria contendens, eo victo, Ægyptum fere totam occupavit, quam tamen imperioſa Romanorum legatione relinquere coactus eſt, anno ante *Chr.* 168.

SECTIO IV.

De regno Ægypti uſque ad ann. ante Chr. 168.

CAP. I.

De Ptolomæo Lago & Philadelpho

POſt res Macedonicas & Syriacas Ægypti regnum ſequitur, omnium quæ Alexandri Succeſſores tenuerunt, primum & ultimum.

2. Altero enim anno ab exceſſu Magni Regis PTOLOMEUS Lagus ſive Lagi filius, de quo *vid. Juſtinum l.* 12. *c.* 10. Ægyptum & Arabiam Africæque partem ſibi in diviſione aſſignatam occupavit, cui poſtea Cyrenem adjecit, quod

narrat Juſtinus *l.* 13. & anno regni 15. ut Euſebius in Chronico teſtatur, Cypron inſulam cepit. Cætera quæ cum Perdicca, Antigono & Demetrio geſſit, ſupra expoſuimus.

3. Anno 38. imperii ſuo arbitratu, ut in regno patrimoniali, ſucceſſorem declaravit *Ptolomæum* juniorem filium, ex Berenice uxore natum; alterum Ptolomæum cognomento *Ceraunum* reliquoſque ex Eurydice priori conjuge liberos excluſit, diſſuadente vehementer Demetrio Phalereo, qui propterea ingens periculum, & tandem exitium ſubiit, ut ſcribit *in ejus vita Diogenes Laertius.*

4. Biennio ſuperſtes fuit Ptolomæus pater, quo defuncto, ſolus regnavit filius dictus *Philadelphus* ſive à contrario ſenſu, quod fratrem regno ejeciſſet, ſive quod reconciliatus eidem fuerit, ut Juſtinus ait *l.* 16. *c.* 2.

5 Bella hic Rex perpauca geſſit, ſed bibliothecam celebrem inſtituit, & Biblia Hebraica in ſermonem Græcum à 72. Judaicis ſenioribus converti juſſit, quam verſionem adhuc hodie *Septuaginta* interpretum nominamus,

6. Quanquam alii hanc hiſtoriam, quam vide apud Joſephum *lib.* 12. *antiqu. c.* 2. mendacii arguunt; præſertim cum addi ſoleat, verſionem hanc Demetrii Phalerei auſpiciis inſtitutam fuiſſe idque ſub regno Philadelphi; cum ex Laertio conſtet, Phalereum huic Regi inviſum uſque ad mortem fuiſſe,

CAP.

CAP, II.

De Ptolomæo Euergete, Philopatore

PRæfuit regno Philadelphus annis 38. & ſucceſſorem reliquit Ptolomæum *Euergeten*, qui bellum cum Antigono Gonate propter Græciam geſſit.

2. Quo finito, cum *Seleuco Callinico* Syriæ rege dimicavit, qua de re *ſuperius* dictum, diſcordiaſque inter eundem Seleucum & fratrem Hieracem diligenter fovit.

3. Denique, ſub ſpecie vindicandæ ſororis, quam Callinicus occiderat, ut antea dictum, id egit ut Syriam atque Aſiam, ſi poſſet, occuparet, nec omnino fruſtra fuit, maximâ parte jam Syriæ in poteſtatem redactâ.

4. Anno regni 25. à filio Ptolomæo una cum uxore interfectus eſt, cui ex facinoris crimine cognomentum PHILOPATOR fuit, ut ait Juſtinus *l.* 29. *c.* 1.

5. Hic bellum cum Antiocho magno geſſit, quem ut audivimus, profligavit, nec difficulter eum ad majores anguſtias redegiſſet, niſi luxurioſi otii deſiderio pacem prætuliſſet.

6. In qua uſque ad 17. regni annum, vitæ ſupremum continuavit, noctes in ſtupris, dies in conviviis conſumens, & tandem ſe meretricis Agatocliæ matriſque ejus obſequio ita ſubmiſit, ut omnia ex mulierum arbitrio agerentur; donec ipſo mortuo & hæ crucibus ſuf-

fixæ ſunt. Plura de vita ejus vid. Juſtinum *l.* 30. *c.* 1. *&* 2. & Plutarchum in *Cleomen.*

CAP. III.

De Philometore & Phyſcone.

SUcceſſorem reliquit filium quinquennem Ptolomæum Philometorem, qui ab Antiocho *Epiphane* oppugnatus Romanorum patrocinium impetravit;

2. Sed priuſquàm eo res deduceretur, Alexandrini fratrem Ptolomæi Philometoris cognomento Euergetem, qui & *Phyſcon* alias dicitur, receperunt.

3. Ideo cum Philometor ſe ad Antiochum contuliſſet, hic ſe reducturum eum ſimulans bellum cum Ægyptiis renovavit..

4. Verum cum brevi poſt, fratres Philometor & Euergetes hac conditione reconciliati eſſent, ut Philometor Cyrenis regnaret, furens Antiochus utrumque invaſit, Sed importunâ Romanorum legatione pergere prohibitus eſt Eaque res incidit in annum ante Chr. 168. hujus ſectionis terminum. Polyb. *lib.* 5. Juſtin. *l.* 30. *c.* 2. *& ſeqq.*

SECTIO

SECTIO V.

De rebus Romanis, ab anno ante Chr. 331. *uſque ad ann.* 168.

CAP. I.

De bello Samnitico &c.

ANno U. C. 431. Samnites bellum ſæpe recoctum renovantes à Quinto Fabio equitum magiſtro, abſente & invito dictatore *L. Papyrio* Curſore ſunt victi, quam ob rem Fabius à Dictatore capitis damnatus precibus populi exemptus eſt, & Papyrius denuo Samnites pugna magna fudit, iidemque poſt biennium tertio ſuperati ſunt.

2. Cum pene fracti viderentur, ſequenti anno Veturium & Poſthumium conſules cum toto exercitu *ad Furcas Caudinas* circumventos & ſub jugum miſſos ignominioſa Sponſione pacis obſtrinxerunt, quod Romani ratum non habuerunt, Sed conſules vinctos nudoſque Samnitibus dediderunt, mox duce Curſore bellum inſtaurarunt hoſteſque victos viciſſim ſubjugavere.

3. Nec multo poſt Cajus Mænius Dictator ad Caudium 30000. Samnitium cæcidit: Continuatum tamen eſt bellum, cum Hetruſci & Umbri Samnitibus accederent; Sed hiſce po-

ſtremis ſtatim ſubactis victiſque Hetruſcis, Samnites pacem quoque exorarunt, anno U. C. 450.

4. Poſt quinquennium tamen adjunctis ſibi Gallis & Hetruſcis, bellum atrociter renovarunt pugnatumque eſt in agro Centinati acerrimè, Decio Conſule ſe patris exemplo devovente.

5. Poſt biennium adhuc ſemel Samnites horribili Sacramento ad pugnandum obſtricti ultimâ clade victi ſunt, anno U. C. 463. poſt primum belli Samnitici exordium quinquaginta. *Livius l.* 8. 9. *&* 10. Florus *l.* 1. *c.* 16. *&* 17. Eutropius *l.* 2. *cap.* 1. *&c.*

CAP. II.

De ſeditione Janiculenſi & bello Pyrrhi.

EOdem fere tempore *Curius* Dentatus Sabinos domuit; & poſt triennium plebs Romana æris alieni cauſa diu tumultuata, cum poſtremo in Janiculum montem *ſeceſſiſſet*, ab Hortenſio dictatore placata eſt, contraque Volſinienſes, Hetruſcos & Lucanos proſpere pugnavit.

2. Deinde Galli ob occiſos legatos bello petiti Cæcilium Prætorem cum legionibus oppreſſere, ſed ipſi ter quaterve poſtea victi pacem petierunt anno U. C. 471.

3. Brevi poſt Tarentini ob violatam claſſem Romanam legatumque inriſum & Lotio conſperſum oppugnati *Pyrrhum Epirotam* in auxilium

lium vocavere, qui ſpe potiundi Italiâ cum copiis & elephantis, quos nunquam Itali viderant, trajecit.

4. Primo adventu Lævinum Conſulem ad *Lirin* fluvium profligavit; dein Samnitium, Lucanorum aliiſque ſtipatus auxiliis, vim tamen Romanam metuens pacem per *Cyneam* lēgatum petiit, quæ cum à ſenatu auctoritate Appii Cæci negata eſſet, Pyrrhus cum Fabricio & Æmilio Conſulibus denuo ad *Aſculum* ancipiti acie pugnavit.

5. Verum tunc coactus ob inopiam omnium rerum, occaſionem abeundi in Siciliam arripuit, invitatus à Syracuſanis, quos contra Carthaginienſes tam ſtrenuè adjuvit, ut tota prope Siciliâ potirentur, adeo ut Pyrrhus inſita vanitate in Africam tranſire eamque orbis partem ſubigere geſtiret.

6. In quem finem cum claſſem ſociis Siculis imperaſſet, cæpit illis eſſe gravis adeoque mox eorum ope deſtitutus eſt, ut Lucanis Brutiiſque rogantibus in Italiam reverteretur, ubi in Campis *Aruſinis* à Curio Conſule devictus eſt.

7. A quâ clade ſeſe in patriam Epirum recepit, cum toto jam ſexennio magno conatu magnas turbas nihil que lucri feciſſet. *Reliquās ejus res geſtas ſuperiori ſectione habuimus. Pultarch. in Pyrrho.*

CAP. III.

De Tarento & Rhegio captis &c.

HAud multo poſt Tarentini Anno U. C. 448. deditionem fecerunt, Samniteſque tunc tandem æque bona fide quieverunt. Rhegium quoque captum eſt, quod aliquamdiu poſſederant milites Romani, præſidii cauſa illuc, petentibus incolis, miſſi, quos illi nefaria conjuratione omnes. interfecerant aut expulerant, ductiſque eorum uxoribus ibi res ſuas ſtabiliverant, donec hoc tempore captâ urbe ſuperſtites Romæ ſecuribus in foro percuſſi ſunt.

2. Triennio poſt Sempronius Conſul ſocios Tarentinorum Picentes, anno ſequenti Regulus & Libo Conſules Sallentinos ſubegere, Volſinienſibus quoque à ſervis ſuis urbe pûlſis uxoribuſque privatis datum eſt auxilium: Romani hoc modo anno U. C. 487. totius Italiæ præter Galliam ciſalpinam facti ſunt Domini. *Auctores hujus & priorum capitum* Livius in *epitome l.* 11. 12. 13. 14. & 15. Plutarch. in *Pyrrho.* Florus *l.* 1. *c.* 18. & *ſeqq.* Oroſius *l.* 4. *capitibus* 5. prioribus. Diodorus. *l.* 22. *Ecloga* 11. & 14. Polybius *l.* 1. *c*, 2.

CAP. IV.

De bello Punico I.

EXinde Romani ad res externas reſpicere cœperunt, primoque ad Siciliam, quam maximâ ex parte Carthaginienſes tenebant, quorum potentiæ Romani invidebant: Mamertini igitur auxilium petentibus, licet ejuſdem ſceleris cum Rheginis militibus reis, Appium Claudium cum copiis miſerunt, quod initium eſt belli Punici primi, anno Urbis 489.

2. Claudius Carthaginienſes & ſocium eorum Hieronem qui regnum nuper Syracuſis invaſerat & clementer adminiſtrabat, ſingulis præliis fortiter profligavit: unde anno ſequenti victus iterum Hiero, deficientibus ad Romanos pluribus ſexaginta oppidis, pacem & fœdus cum hiſce pepigit, manſitque fidus partibus exinde Romanis.

3. Sequenti anno, Agrigento, poſt 3. menſium acrem obſidionem, fuſo etiam Hannone Pœnorum Duce, potiti ſunt Romani, moxque primam claſſem centum viginti navium ædificatam mari commiſerunt, cujus infelix exitus fuit, amiſſâ cum Conſule *Aſina* claſſe tota.

4. Sed alter Conſul Duillius victis ad *Liparas* navali pugnâ hoſtibus, primum egit maritimum triumphum, trienioque poſtea Carthaginienſibus ingenti pugnâ ſub littus Africæ victis, Regulus Conſul in Africam trajecit, ubi anguem centum viginti pedum occidiſſe fertur.

5. Re-

5. Regulus ita hoſtes, diverſis præliis, attrivit, ut pacem petere adacti cum nihil impetrarent, Xantippum quendam Laconem copiis ſuis præfecerint, quo Duce victus Regulus & captus miſere poſtmodum enecatus eſt, cum miſſus Romam de permutatione captivorum, ipſemet eam diſſuaſiſſet.

6. Cladem quidem illam ſecuta eſt victoria Romanorum ad promontorium Mercurii, ſed hæc iterum duplici naufragio, quibus naves 450. perierunt, funeſtata fuit.

7. Recreati deinde Cæcilii Conſulis victoria ad *Panormum anno belli* 16. Lilybæum obſederunt, & licet navali ſub Claudio Conſule clade naufragioque claſſes duas amiſiſſent, obdurato animo tandem occupaverunt.

8. Victâ quoque ductu Lutatii Conſulis Pœnorum claſſe ad Eginuſam, coacti ſunt Carthaginienſes, ægerrime id in primis ferente *Hamilitare* duce, pacem hac lege inire, ut *præter grave tributum, Siciliâ omnibuſque in mari mediterraneo inſulis & pleriſque navibus cederent*, quod factum anno belli 25. U. C. 512.

9. Pœni mox horribili bello à mercenariis ſuis duce Spendio & Mathone obſcuris hominibus impetiti, vix tandem poſt trienium id prope Tunetum confecerunt, Polyb. *l.* 1. Livius in *epitome l.* 16. 17. 18. 19. 20. Florus. Eutropius *l.* 2. Diodorus *l.* 23. 24. & 25. &c.

CAP.

CAP. V.

De bello Liguſtico, Gallico &c.

BEllo Punico abſoluto, Romani contra Ligures bellare cœperunt, qui tam pertinaces fuere, ut continuo per annos 122 inſtar cotis Romanam virtutem acuerint, repetitis ſæpiſſime rebellionibus.

2. Illa vice coercitis pro tempore illis, *Jani templum Signum pacis clauſum eſt* anno U.C. 518. At brevi recluſum ob eoſdem Ligures & Sardes, quorum hi, juxta Corſos victi & in Provinciam redacti ſunt.

3. Inde Illyrii, quorum Regina *Teuta* legatum Romanum de Illyricis prædationibus querentem occiderat, debellati ſunt.

4. Huic Gallicum bellum ſucceſſit magno Romanorum terrore, qui militum ſuorum quicquid erat in Italia recenſentes ad *octingenta* millia deprehenderunt.

5. Cæterum, virtute primo Æmilii Conſulis victi ſunt Galli in Hetruriâ, deinde à Marcello Conſule prope Mediolanum, qui ſua manu cæſo Rege Viridomaro, *tertia ſpolia opima* retulit.

6. Gallis Ciſalpinis ita domitis, atque mox *Iſtris* ob latrocinia pariter ſubactis, *cenſi ſunt* in urbe civium Romanorum 270000;

CAP.

CAP. VI.

De bello Punio. II. *&c. uſque ad terminum hujus ſect.*

ATque tunc bellum *Punicum* ſecundum, duce HANNIBALE Carthaginienſe *Hamilcaris* filio ſurrexit, ortum ex indignatione Pœnorum ob ademptas à Romanis Inſulas, exactumque tributum, cui accedebat ſpes ſuperandi Romanos, quod militem illi ſegnem, Cartaginienſes diuturno Hiſpaniæ bello exercitatiſſimum haberent.

2. Initium belli potius quàm cauſa fuit obſidio Sagunti Sociæ Romanorum urbis in Hiſpania, anno U. C. 536. quâ poſt ultimam famem captâ, *Annibal* trans Pyreneos & Alpes in Italiam cum 80000. peditum, 20000. equitum deſcendit.

3 Mox ad *Ticinum* vicit Scipionem Conſulem & dein ad *Trebiam* fluvium Sempronium Grachum, majorique clade ad *Traſymenum* lacum Conſulem Flaminum, quem ipſum cum 15000. peditum 4000. equitum interfecit; pariter Gallis aliiſque Italiæ urbibus in fœdus receptis.

4 Poſt hæc à *Fabio Maximo* Dictatore, viro prudentiſſimo, *cunctando* & moras nectendo pauliſper eſt ſufflaminatus.

5. At ſequenti anno deprehenſos temeritate Varronis Conſulis Romanos pugnâ maximâ vicit Annibal ad *Cannas*, cæſis cum Æmilio Con-

ſule plus quadraginta millibus, plurimiſque Nobilibus.

6. Sed cum Romam capere neglexiſſet Annibal, quod in illa conſternatione facile fuiſſet, ſed ad Capuam aliaque oppida ſe convertiſſet, miles ejus emarcuit, denique à Marcello Conſule ter fuſus eſt in Campania.

7. Eodem tempore Titus Manlius in Sardinia, Lævinus Prætor in Græcia, *Scipiones* in Hiſpania claris victoriis contra Annibalis fœderatos potiti ſunt:

8. Sed Scipiones maximis rebus geſtis, inſidiis Pœnorum oppreſſi ſunt, quibus P. SCIPIO poſtmodum *Africanus* dictus feliciter in bellogerendo ſucceſſit.

9. Interim mortuo Syracuſarum Rege Hierone, cum primo filius ejus eoque extincto mox nepos Hieronymus ſe Cartahaginienſibus junxiſſet, Marcellus in Siciliam trajecit.

10. At cum Syracuſæ quamvis occiſo Hieronymo, tamen hoſtiliter agerent, Marcellus urbem obſedit, demunque poſt biennium, reſiſtente tam diu cum admirabilibus ſuis machinis Archimede, dolo cepit, anno belli Punici 6.

11. Quo tempore & Annibal Tarentum in Italia occupavit, quam poſt triennium Fabius Maximus recepit.

12. Sed anno belli 7. cum Romani Capuam obſiderent, ut liberaret urbem Annibal, abiit Romam, quaſi illam oppugnaturus. Sed partim armis

armis Romanorum, partim vi tempeſtatum rejectus impedire non potuit, quominus Capua ſe Romanis dederet, quæ ob rebellionem ſeverè punita eſt.

13. Verum poſtea Marcellus alternante victoriâ cum Annibale congreſſus ab hoc per inſidias victus & occiſus eſt;

14. Cum ita anceps eſſet belli alea, tandem fortuna ad Romanos inclinavit, poſt quam anno belli XI Aſdrubal frater Annibalis profligatus à Scipione in Hiſpania, Annibali maxima auxilia adducens à Livio Salinatore & Claudio Nerone Conſulibus ad *Sienam* cum 56000. militum victus & interfectus eſt.

15. Abhinc anno tertio Publius Scipio ſubactâ glorioſè Hiſpaniâ, bellum copiaſque in Africam tranſtulit, ſuperatoque Hannone Pœnorum duce, & mox Syphace Numidiæ Rege capto, quin & ipſo Annibale, quem ſui ex Italia revocaverant ad *Zamam* victo, pacem Carthaginienſibus dedit anno belli 17. U. C. 553.

16. Maſiniſſæ regno ſuo â Syphace ejecto, ob bonam in hoc bello navatam operam Numidia tota dono data eſt. *Livius ab epitome l.* 20. *libriſque ſeqq. uſque ad l.* 35. *Polyb. l.* 4. *per totum l.* 8. *ſub fin. l.* 9. *in princip. l.* 10. *uſque ad. c.* 7. *l.* 11. *in princip. & fine l.* 14. *& c.* 19. *Eutropius l.* 3. *Plutarchus in Fabio. Cornel. Nep. in Annib.*

CAP.

CAP. VII.

De bello Macedonico I. Antiochi, Ætolico, Macedonico II. &c.

SUb hoc tempus Macedoniæ Rex *Philippus* ad bellum ſuâ ſponte & ab Illyriorum Rege inſtigatus, à Romanis devictus eſt; itemque Antiochus Magnus anno U. C. 565. ut ſectione præcedenti audivimus. Statim poſt cladem Antiochi Manlius Conſul *Gallo-Græcos*, quia Antiocho auxilium miſerant, inſcio Senatu populoque ſubjugavit.

2. Et mox Ætoli, quibus præcipué auctoribus, bellum ab Antiocho ſuſceptum erat, inſolentiores facti, pœnas temeritatis ſuæ dederunt, victi ſæpius à Romanis & ſervitute mulctati:

3. Sed hac tempeſtate victores fortunæ magnitudinem non capientes, cui tamen diutius quam aliæ gentes reſtiterunt, luxuriâ laborare cœperunt, cujus ſpecimen in Bacchanalibus horribili feſto extitit, de quo videatur Livius *l.* 39. *c.* 9. *& ſeqq.*

4. Paulo poſt hæc, Ligures, Celtiberi, Iſtri rebelles cohibiti & pacati ſunt; donec *Perſeus* Macedo Philippi Regis filius bellum movit, quod anno U. C. 585. ad *Pydnam* perpetratum eſt, ut *ſuprà* audivimus,

5. Juxta illum *Gentius* Illyrius Rex Socius Perſei, adhuc ante Macedonicam victoriam è regno ſuo tanquam è nido extractus, victus & triumphatus eſt. *Auctores qui ſupra.*

PARS II.

Quæ eſt de Imperio Romano.

LIB. I.

Ab anno ante Chr. 168. *uſque ad Natales Domini.*

SECTIO. I.

Uſque ad bellum Syllæ & Marii.

CAP. I.

De bello Macedonico III. Punico III. & Achaico.

Res Romana toto jam orbe præcipua dehinc primas in hiſtoria partes occupat; vel potius omne argumentum ſola ſibi vindicat, ut poſthac nihil opus ſit futurum, operis noſtri Sectiones gentium titulis diſtinguere, niſi quid obiter aliquando ſe admiſcendum præbeat. Atque in illo uniformi curſu tantiſper continuabimus, donec fractis Romanis, bellum omnium inter ſe gentium ac inde multi-varia Imperia reſurgent.

2. Aſiâ, Macedoniâ & Illyrico ſubactis, parva quædam bella Romani facile profligarunt, Liguri-

Liguribus denuo, Corſis, Dalmatis & Luſitanis in ordinem redactis. Sed in Macedonia bellum recruduit per quendam *Pſeudo-Philippum*, qui ſe Perſii filium ferebat; Andriſco nomen erat ſervile proprium; qui Macedonas, dominos averſantes alienigenas & inani veteris gloriæ ſtudio incitatos ad rebellionem permovit; primo quidem arridente ſucceſſu, *Juventio* Prætore victo; ſed parum diuturna fuit hæc lætitia: Namque à *Metello* victi Macedones & Andriſcus ipſe ductus eſt in triumphum. Macedonia, quæ primò ſibi relicta, Græciæ inſtar, libertate donata fuerat, ab eo tempore in Provinciæ formam redacta eſt.

3. Sequenti anno bellum Punicum tertium eſt exortum, prætextu quod Carthaginienſes contra fœdus Maſiniſſam oppugnarent, revera metu & odio gentis. Et primo quidem à Romanis fraudulenter claſſe & armis privati, quando Urbem ſuam diruere & aliam condere nolebant obſeſſi ſunt, annoque belli 4. à Scipione Æmiliano, qui Africanus junior dictus eſt, Carthago capta, & ſuaſu maximè Catonis Cenſorii funditus eſt diruta.

4. Eodem anno Corinthus Achaicæ reipubl. caput, cui dudum Romani ob vires & libertatem inviderant, propterea quod Legati videlicet Romanorum illic violati eſſent, oppugnari cœpit, & brevi à Lucio Mummio Proconſule exciſa eſt, anno U. C. 606. Livius *à l.* 19. *uſque ad epitomen* 53. Vellejus *in fin. l.* 1.

Eutropius *l.* 4. Flor. *lib.* 2. Oroſius *in fin. l.* 4. *& princip.* 5. Juſtinus *l.* 32. 33. *& princip.* 34.

CAP. II.

De bello Viriathi, Numantino, & ſervili, Aſiatico & ſeditionibus Gracchorum.

SEd in Hiſpania Romanis plus negotii fuit, primo cum *Viriatho* Latronum & dein exercitus duce per 14. annos, qui cum ſæpius victor fuiſſet, neque à Metello, neque à Fabio licet optime rem gerentibus vinci potuiſſet, tandem fraude occiſus eſt.

2. Continuarunt Romani bellum cum Numantinis, Hiſpaniæ civitate, quæ militum fere 4000. educere poterat, cum quibus Quintum Mancinum Proconſulem cum 30000. victum ad turpem pacem adegerunt, quam cum irritam faceret Senatus Populuſque Mancinum hoſtibus nudum dediderunt, & anno U. C. 620. per Scipionem Numantiam captam deleverunt, civibus primo, mutuis ultro cædibus interfectis.

3. Eodem anno civitas domi turbata eſt; Etenim Tiberius Gracchus Tribunus Plebis vir ornatiſſ. cum legem Agrariam in ſolatium pauperum contra injurias divitum ferret, contentionis calore quædam ſeditioſa immiſcens, impulſu Scipionis Naſicæ cum ſociis 300. in Capitolio interemptus eſt.

4. Publius Rutilius eo tempore in Sicilia ſervos, quorum ducenta millia ob ſævitiam Domi-

Dominorum in bellum ſurrexerant, Duce quodam *Enno*, quem Regem ſuum vocabant, ſubjugavit,

5. Sequenti anno Marcus *Perpenna* Pergami Aſiæque vicinæ regnum ab Attalo Rege populo Romano teſtamento relictum, *Ariſtonico* Eumenis prioris Regis filio ademit, ipſumque captum Romam miſit, quem populus eo vidit lubentius, quod Craſſum Conſulem vicerat antea & occiderat.

6. Sub hoc tempus decennio poſt mortem *Tiberii* Gracchi, *Cajus* Frater ejus Tribunus plebis eloquentiſſ. cum Fulvio Flacco Conſulari, qui ante biennium de Liguribus triumphaverat, eadem quæ Tiberius in commodum plebis agitabat.

7. Unde à nobilibus Duce Opimio Conſule, qui poſtea corruptus à Jugurtha Numidiæ Rege infami judicio damnatus eſt, Gracchus & Fulvius cum tribus millibus ſociorum in urbe trucidati ſunt, quod primum civile bellum ferro perpetratum; nam Tiberius lignis lapidibuſque cum ſuis confectus fuerat, anno U. C. 633. Livius ab Epitome *l.* 53. *ad* 61. Vellejus *principio l.* 2. Eutropius *l.* 4. Juſtinus *in fin. l.* 36. Plutarchus *in Gracchis.* Diodorus *in fin. l.* 32. *& l.* 34. *ecloga* 2. Polybius *in excerptis legatorum.*

CAP. III.

De bello Allobrogico & Jugurthino.

Romani cum ad Meridiem & Orientem latiſſimè imperium extendiſſent, verſus ſeptentrionem & occidentem Italiæ terminos hoc tempore vix dum exceſſerant.

2. Proxima illis occaſio nata eſt in Galliâ tranſalpinâ, quam omnium maximè gentium ſemper reformidarunt. Primum bellum fuit *Allobrogicum*, quorum Rex; Saliorum Regem, qui Maſſilienſibus Romanorum ſociis vim fecerat & devictus erat, in patrocinium receperat.

3. Primo *Allobroges* victi ſunt à Domitio Proconſule, & paulo poſt iidem cum Arvernis à Fabio Conſule cæſi ſunt, centum viginti millibus amiſſis.

4. Poſt quam cladem fracti hoſtes ſe dediderunt & Bituitus Rex Arvernorum Romanis ſe dedit. Inde Narbonenſis Gallia in Provinciam redacta eſt, anno U. C. 636. ac inde quinquennium nulla ferè memorabili re geſta tranſiit: At ſextus annus clade Caji Catonis Conſulis in *Scordiſcis*, & ſeptimus annus duplici triumpho fratrum Metellorum ex Sardinia & Thracia clarus fuit.

5. Anno 643. Bellum *Jugurthæ* in Africa illatum eſt, qui Micypſæ Maſaniſſæ filii, Regis Numidiæ nepos ex fratre nothus, cum in partem Regni admiſſus eſſet, totum occupaverat, Hyempſale

pſale Micypſæ filio ex inſidiis interfecto, alteroque filio Adherbale ex ſua parte regni ejecto.

6. Cum is dein Romæ conquereretur, miſſi ſunt in Numidiam legati, Duce Opimio Scauro Gracchi interfectore, quem pecunia corruptum eo Jugurta perduxit, ut falſa renunciatione Senatum ad propitiam pro Jugurta ſententiam permoveret.

7. Quæ fraus cum innotuiſſet, Calpurnius *Beſtia* cum exercitu eſt miſſus, qui ſe pariter auro corrumpi paſſus eſt; quin & poſtea Conſulem Spurium *Albinum*, data pecunia, ad fugam compulit.

8. Quapropter vocatus ipſe Romam & coram accuſatus ita pecuniis rem ſuam geſſit, ut pleriſque nobilium ſibi devinctis abſolveretur: Sed cum deinde Hyempſalem obtruncaſſet, Metellus Conſul armatâ manu contra illum miſſus regni finibus hominem ejecit, unde Numidici ille meritus eſt cognomen.

CAP. IV.

De rebus C. Marii, bello Cimbrico, ſeditionibus Saturnini, Druſi belloque ſociali.

POſthæc Cajus Marius è genere obſcuro ad Conſulatum evectus, ſuccedens Metello Bochum quoque Mauritaniæ Regem, qui profugum Jugurtam ſuſceperat, vicit; Conſequenter *Sulla* Marii Legatus perſuaſit Bocho, ut Jugurtam ſibi traderet, qui poſt triumphum in *barathro* fame extinctus eſt.

2. His peractis Cajus Marius in Cimbros & Teutonas eſt miſſus, qui ex ultima Germania oriundi, cum diu Galliam vexaſſent, nuper in Romanos inciderant, cum 300. millibus armatorum, & quatuor Conſulares exercitus ſub Silano, Caſſio, Cæpione, & Manlio Conſulibus deleverant, maximumque ſui terrorem fecerant.

3. Sed tandem Teutones, à Cimbris ſeparati ad *Aquas ſextias* immani ſtrage à Mario ſunt victi, brevique poſtea Cimbri ab eodem Mario & Catulo Conſulibus ad Vercellas penitus deleti ſunt, Tigurinis, qui ſe illis junxerant, fugâ dilapſis.

4. At Marius re militari præclare geſtâ, cum in urbe quieſceret, paci publicæ parum fuit utilis, primo Glauciam & *Saturnium* Tribunos plebis ad urgendas ſeditioſè Gracchanas aliaſque leges inſtigans, in quas, cum Metellus Numidicus

dicus jurare nollet, vir clariſſimus exilio mulctatus eſt, & tamen eoſdem Tribunos, quanquam cum illis colluderet, Marius juſſu Senatus populique deinde oppreſſit.

5. Secundum hæc *Livius Druſus* Tribunus plebis vir egregius inſolentiam equitum, qui ſecundum Gracchi leges judiciis præerant & nuper *Rutilium* innocentem damnaverant, non ferens, legem de communicandis cum Senatu judiciis publicavit.

6. Quam cum perferre non poſſet, plebi urbanæ agros, ſociis Italicis jus civitatis Romanæ promiſit, ut horum auxilio leges perrogare poſſet; Sed cum reliquas pertuliſſet, ſociis verò civitatem præſtare non poſſet, brevi poſtea domi ſuæ cultro peremptus eſt.

7. Verum ſocii Italici ſpe ſemel concepta civitatis Romanæ, eam dimittere nolebant; undè bellum Romanis graviſſimum eſt ortum, quod *Sociale* & *Italicum* & *Marſicum* appellatur, eo quod apud Marſos præcipua belli ſedes fuiſſet.

8. Hoc cum toto biennio, graviſſimis utrimque diſpendiis geſtum eſſet, ita ut plures trecentis millibus occiderint, tandem hac coditione terminatum eſt, anno U. 666. ut pleræque urbes Italicæ jus Romanæ civitatis vel tum vel paulo poſt nanciſcerentur. Livius *ab epitome l.* 61. *ad* 76. Vellejus *l.* 2. Eutropius *in fin. l.* 4. Plutarchus *in Mario.* Florus *l.* 3.

SECTIO II.

Uſque ad bellum Cæſaris & Pompeji.

CAP. I.

De bellis Mithridaticis Tigranis, & de civili Syllæ & Marii.

DUm Romani ita in Italia laborabant, *Mithridates* Ponti Rex fortiſſimus, cum *Ariobarzanen* Cappadociæ & *Nicomeden* Bithyniæ Reges populi Romani ſocios ditionibus ſuis ejeciſſet, jamque bellum ſibi cum illis neceſſariò fore prævideret, ipſe id occupare inſtituit, ejuſque initium fecit à cæde civium Romanorum per Aſiam, quorum uno die 150. millia trucidavit:

2. Cum hac de re in urbe ageretur, Cajus *Marius* & L. Cornelius *Sulla* de belli Mithridatici præfectura contendere cœperunt; Sylla Conſul ex arbitrio Senatus exercitibus præfectus eſt: Marius etſi jam grandævus Senex per Sulpitium Tribunum plebis ſibi id bellum per populum ſeditiosè decerni curavit.

3. At Sylla cum exercitu ad urbem advolans oppreſſo *Sulpitio*, *Mario* fugato, qui in Africam evaſit, ſuperior factus eſt & in Aſiam contra Mithridaten abiit, relictis Romæ Conſulibus Octavio & Cinna.

4. Quorum hic dominatum affectans ab Octa-

vio paulo poſt urbe ejectus eſt, qui mox revocato ex Africa Mario, Romam obſedit, & vi ad deditionem adegit, cæſoque Octavio, Marius ſeptimum Conſul cum Cinna factus victoriâque acerbiſſimè abuſus eſt.

5. Interim Sylla cum Mithridatem aliquoties viciſſet, pacem ei conceſſit, & cum omnibus copiis in Italiam tendit, quo priuſquam veniret, Marius deceſſerat, nec multo poſt *Cinna* à militibus ſuis eſt interfectus; ſic Italiam Sylla intravit anno U. C. 671. cui ſe Cnejus Pompejus annorum 23. adoleſcens rebus jam contra Marios eximiis geſtis, unde *Magnus* ab ipſo Sylla dici meruit, cum tribus legionibus ſe adjunxit.

6. Ita pariter Catonem & Scipionem Conſules Mariumque juniorem diverſis præliis ſubegerunt, donec Sylla Urbem ingreſſus Dictator eſt creatus, non pro ſemeſtri tempore, ſed perpetuus; licet ipſe poſt biennium ultro ſe poteſtate abdicaverit, cum intra illud tempus ingentem civium Romanorum numerum proſcriptionibus aliterque ſine bello interfeciſſet.

CAP.

CAP. II.

De bello Sertoriano, Mithridatico II. *Spartacico. Piratico, Mithridatico* III. *&c.*

POſt hæc Pompejus belli reliquias, in Sicilia & Africa, oppreſſis Carbone & Domitio extinxit, ut & *Lepidum* Conſulem bellum renovantem profligavit. Quintum *Sertorium* Marii ſocium proſcriptum, qui Luſitaniâ occupatâ Metellum alioſque Romanos duces ſæpius fuderat aut eluſerat, non devicit quidem; ſed tantiſper urſit, donec à ſuis occideretur, cum Romanis toto octennio mirabili aſtu & audacia inſultaſſet.

2. Interim Lucullus Mithridati, qui bello pridem inſtaurato Conſulem Cottam terrâ marique ad Calcedonem vicerat, repoſuit cladem, cæſiſque ad Syzicum plùs 60. millibus, coactus eſt Mithridates regno excedere, & ad *Tigranem* Armeniæ Syriæque Regem confugere, quem ſimiliter Lucullus tribus præliis fregit, quorum ſecundo hoſtium exercitus Romanum *vicies* numero excedebat.

3. Interim in Italia gerebatur bellum *Spartacum* ſive gladiatorium, quod Spartacus primo gladiator, dein latro, mox juſti Dux exercitus excitaverat, variiſque præliis Gellium & Lentulum Conſules & Caſſium Prætorem profligaverat, cæſis uno prælio 40000. donec ipſe tandem à Marco *Craſſo* circumventus & cum copiis deletus eſt.

4. Paulo

4. Paulo poſt Lucullo ſeditionibus militum ſuorum vexato, ſucceſſor miſſus eſt *Pompejus*, quâ de re vide *Ciceronem* in *oratione* pro lege *Manilia*, cum paulò ante *Pompejus* piratas toto mari graſſantes magnaſque claſſes obtinentes juſto bello ſuſtuliſſet.

5. Hic igitur Mithridaten denuo aggreſſus facile in fugam conjecit, itemque Iberos, Albanos aliaſque gentes ſubegit, Syriam & Judæam in Provinciæ formam redegit, Mithridaten vero filius ejus Pharnaces ad mortem adegit, & ſic finem huic bellò impoſuit *Vellej. lib.* 2. *Eutropius lib.* 5. *Dion. Caſſ. Plutarch. in Mario. Sulla, Sertorio, Craſſo, Pompejo.*

CAP. III.

De conjuratione Catilinaria, Trium-viratu primo & exilio Ciceronis.

SIc ad ſummum Roma faſtigium potentiæ pervenerat, nec minus ad ſummum corruptionis, adeò ut bene cum illa actum iri crederetur à prudentioribus, ſi in majus malum, quam unius dominatum non incideret, ut recte *Plutarchus.* Per gradus eo perventum eſt, 1. per conatum Catilinæ, 2. per Trium-viratum Pompeji, Craſſi & Cæſaris, 3. per hujus ſolius victoriam. 4. per Trium-viratum, Antonii, Lepidio & Octavii. 5. per victoriam ſolius Octavii, *Auguſti* dicti, à quo tempore δῆθεν ἤρξαντο ἀκριβῶς μοναρχεῖσθαι, *ſubjectus eſt iterum populus Roman. perfecto regno, ut Dion Caſſius ait.*

2. *L. Ser-*

2. *L. Sergius Catilina* nobiliſſimæ ſtirpis, ſtrenuus & callidus, ore manuque promptus, luxu & egeſtate perditus, maximorum ſcelerum capax neque rudis exercendi, conſilium occupandæ Reip. cepit, occaſione incitatus, quod exercitus in ultimis terris ſub Pompejo, Italia inermis erat. Socios habebat nobiles & ignobiles ſibi pares multos, quorum Principes *P. Lentulus Sura. Cethegus. P. Antronius L. Caſſius. duo filii S. Sullæ. M. Porcius Lecca. L. Beſtia, Qu. Annius, Qu. Curius omnes Patricii*, præter equites & ex Italiâ paſſim. Hi ſtatuerunt, quod in talibus ſolenne eſt, Senatum & quicunque ſe opponerent occidere, urbemque incendio diſtringere.

3. Succeſſu arridente, non defuturi credebantur, qui incepta conſtabilirent, Craſſus, Cæſar alii ex invidia Pompeji. Curius è conſciis unus apud Fulviam meretricem tantum effutiit, ut re per eam ex parte detecta, Cicero Conſul crearetur, qui per Fulviam ipſumque Curium omnibus exploratis, Catilinam in Senatu aggreſſus eſt Oratione luculentâ, quæ extat. Senatus decrevit, *viderent Coſſ. ne quid Reſpubl. detrimenti caperet*, quod dictatoriam fere poteſtatem illis tribuebat. Catilina digreſſus hac voce, *Quoniam præceps agor, incendium meum ruina reſtinguam*, ad copias ſuas ſub Manlio quodam collectas profectus eſt, cum quibus à C. Antonio Ciceronis collega in agro Piſtoriano oppreſſus eſt, poſtquam conſortes ex Sc. à Cicerone ſupplicio af-

fecti

ſecti fuerant, anno U. C. 689. ante Chr. 61.

4. Biennio poſtea cum Pompejus Romam reverſus non æque omnia quam vellet, poſſet, nec acta ejus in bello omnia firmarentur, adverſante Craſſo, Lucullo & optimatibus, Julius Cæſar è Prætura & Hiſpaniâ redux, immenſo ære alieno gravis, *ut pote cui bis millies opus eſſet*, ita ipſe jocabatur, *ut nihil haberet*, ſed Pontifex Magnus, callidus & apud plebem gratioſus, Conſul factus Pompejo & Craſſo perſuaſit, ut ſecum vires ſuas conjungerent Remque publ. communi arbitrio regerent; atque inde ille Trium-viratus omnia in poteſtate habuit, Cicerone, Bibulo Cæſaris collega, Catone aliiſque fruſtra obnitentibus. Eodem tempore Pompejus filiam Cæſaris in uxorem duxit.

5. Sequenti anno *M. Tullius Cicero* contracta multorum invidia ex immodicis jactationibus de urbe ſervata, (unde hæ voces, *O fortunatam natam me Conſule Romam*, Item *cedant arma togæ, concedat laurea lingua.* & ſimilia) incidit in inimicitiam P. Clodii juvenis factioſi & audacis, qui cum Patricius per adrogationem plebejum ſe feciſſet, Tribunus creatus, legem tulit *de exilio Ciceronis*, eo prætextu quod cives indemnatos (Catilinæ ſocios) neci dediſſet. Poterat *Cicero* evitare periculum, ſi cum Cæſare, Legatus in Galliam profectus fuiſſet. Sed cum id, confiſus Pompejo, ut ſe inferius declinaſſet, offenſo Cæſare, Pompejus eum deſtituit, ut & Conſules L. Piſo Cæſaris ſocer &

A. Ga-

A. Gabinius, in quos ipſe bilem evomit *Orat. in L. Piſ.* Ita lege perlata Cicero in exilium actus eſt; tamen poſt 16. menſes Pompejo propter inſolentiam Clodii adnitente, cum tribuno *P. Sextio*, Annio *Milone* cæteriſque magiſtratibus, gaudente omni Italiâ, revocatus & reſtitueſt. *Salluſt. de bello Catilin. Plutarch. in Cicero, Pompejo, Cæſare, Craſſo.*

CAP. IV.

De bello Cæſaris in Galliis, & Craſſi in Meſopotamia.

INterim C. Julius Cæſar, Gallias & Illyricum Provincias nactus, res ibi maximas geſſit. Gallia quæ Romanis parebat, erat vel cis vel trans Alpes. Cis alpina erat, quam nunc *Lombardiam* vocamus, Tranſalpina ab Allobrogibus uſque ad Pyrenæos montes juxta mare mediterraneum, qua Italia cum Hiſpania connectebatur, patebat.

2. Cæſar omnem reliquam Galliam, uſque ad Rhenum & Oceanum, ferociſſimis gentibus plenam perpetuis victoriis, paucis & modicis cladibus interruptis, ſub jugum egit ac in Provinciæ formam redegit, *poſtquam urbes octingentis plures ceperat, populos trecentos ſubegerat, cum ter millies millibus hoſtium congreſſus, trientem ejus ſummæ interfecerat, reliquos aut ſub corona vendiderat, aut in deditionem acceperat*, verba ſunt Plutarchi *in ejus vitâ*. Britanniam quoque bis & bis Germaniam primus Romanorum in-

ingreſſus incolas profligavit, ſubigere tamen, Galliis adhuc tumentibus, non potuit.

3. *Craſſus* interea Trium-vir non contentus orbi terrarum, Pompejo & Cæſare collegis, præeſſe, gloria belli impar, hac quoque ſe parem illis etſi jam ſenex præſtare voluit. Provinciam igitur Syriam nactus bellum in Parthos, ſola ſpe facilis victoriæ & divitiarum, quas Luculli & Pompeji exemplo, ſibi pollicebatur, movit *anno V. C.* 698. *ante Chr.* 55. Sed anno ſequente in loca plana & deſerta fraude ſeductus, ab equitatu Parthorum duce *Spurina*, Rege *Orode* cum aliis copiis ſubſequente, multis modis vexatus & adflictus, cum ſtatariæ pugnæ copia non daretur, in ferales anguſtias adductus eſt, filio *Publio* juvene præſtantiſſimo, magnaque copiarum parte cæſis; donec colloquii ſpecie captus & occiſus eſt à Spurina; reliquiæ exercitus à C. Caſſio in Syriam reductæ & Parthi inde rejecti ſunt.

4. Sublato *Craſſo*, Juliâque Pompeji uxore filiâ Cæſaris mortuâ, inter hunc & Cæſarem ſuborta eſt æmulatio, quæ tandem in funeſtum civile bellum erupit; de quo antequam agamus, quod de rebus Syriæ & Ægypto ſupereſt, abſolvemus.

SECTIO III.

De rebus Syriæ & Judeæ, poſt annum ante Chr. 168.

CAP. I.

De Antiocho Epiphane belloque ejus Judaico; de Machabæis, Demetrio Sotere &c.

Fortuna & perfidia, dum hæc agebantur, mirificos in Syriâ & Ægypto ludos, ſi de rebus atrociſſimis ita loqui licet, agebant. Adſurgendum eſt ad ANTIOCHUM, cui *Ephiphanis* nomen, qui coactus Ægyptum, metu Romanorum, ut *ſuprà* demonſtravimus, omittere, amens *irâ* ſe contulit Hieroſolyma, cujus templum pridem ſpoliaverat. Tum vero ſuibus in templo mactatis, omnibuſque ſuillæ carnis jure conſperſis, templum infando more profanavit, Judæoſque dirâ crudelitate à cultu ſuo fruſtra abſtrahere conatus; religionis exercitium per tres annos & ſex menſes prohibuit.

2. Sed Matthias Simonis *Aſmonei* filius, primus ſe tyrannidi oppoſuit, in deſerta loca digreſſus & collecta multitudine popularium, quam etiam Sabbathis pugnare docuit, quod antea ne crebris quidem cladibus edocti in animum inducere potuerant. Ex hoc fuit JUDAS, cui nomen *Machabæi*, quod ei hæſiſſe creditur exinde, quod

quod in vexillis ſuis habuerit has literas, מכבי quæ junctæ formant hanc vocem *Machabæi*; ſeparatæ, ſunt initiales verborum, quæ ſignificant, *Quis ſicut Deus in Iſraële*, *ex verſic.* 11. *Exod.* 17.

3. Hac teſſerâ fretus *Judas Antiochi* copias, ſub Apollonio, Lyſia, Gorgia & aliis ſæpe fudit omnemque terram Judæ & Hieroſolyma in libertatem uſumque religionis vindicavit, cum à tempore Cyri Perſis, dein Seleucidis ſubjecti fuiſſent. Sed Antiochus poſtquam Dianæ templum in Elymaide ſpoliaſſet, fœdo morbo extinctus infelicem animam emiſit, cum regnaſſet annos 12.

4. Succeſſit ei ANTIOCHUS *Eupator* filius, cui poſt biennium de regno controverſiam movit *Demetrius*, SOTER dictus patruelis ejus, filius *Antiochi Philopatoris*, qui antea regnaverat. Hic enim cum obſes Romæ ageret, auditâ Epiphanis morte, clam inde aufugit; à Syris mobilitate gentis benevole acceptus Antiochum ab omnibus deſtitutum regno vitaque exuit.

5. DEMETRIUS per decennium imperavit; bellum adverſus Judæos continuavit ejuſque Dux *Bachides* aliquoties à *Juda Machabæo* victus, tandem illum in quodam prælio circumventum interfecit. Ardore pugnandi cornu ſibi oppoſitum longius perſecutus erat, ut reditus ei intercluderetur; fortiſſimèque pugnando occubuit; triennio poſtquam extinctâ ſacerdotali Davidicæ ſtirpis familiâ, ſummum Pontificatum

 ipſe,

ipſe, cum ducatu, adminiſtraverat. Succeſſit ei *Jonathas* frater. *lib.* 1. *Machab. Joſephus lib.* 12. *Antiqnit.*

CAP. II.

De Alexandro Epiphane, Demetrio Nicanore, Antiocho Sedete, Alexandro Zebina, Grypho & Cleopatrâ.

INter Ægypti & Syriæ Reges, ut inter vicinos & æmulos, perpetuæ fere diſcordiæ fuere. *Ptolomæus Philometor* Ægyptius, contra *Demetrium* ſubornavit *Alexandrum* quendam Epiphanem dictum, qui ſe filium *Antiochi Eupatoris* diceret, iſque Demetrium vicit & occidit; ductâ in uxorem *Cleopatrâ* Ptolomæi filiâ, quæ ſuas partes in hac tragœdiâ notabiliter egit.

2. Sed cum ille quinquennium in regno exegiſſet nec Ptolomæo ſatis obſequeretur, hic adverſus eum produxit *Demetrium Nicanorem* Soteris filium, cui dedit uxorem Cleopatram ſuam Alexandro prius elocatam. Alexander ab eo pulſus, cum in Arabiam confugiſſet, *Zabdiel* Arabs, deſpectâ ejus fortuna, eum obtruncavit & caput Ptolomæo tranſmiſit.

3. Filius ejus Antiochus à *Tryphone* Duce ſervatus, ſed regno potitus eſt DEMETRIUS *Nicanor* fere per quinquennium; quo finito, luxu & ſævitiâ exoſus, à Tryphone, *Antiochi* nomine, victus in Aſiam ſuperiorem aufugit ibique à Parthis in cuſtodiam conjectus eſt. Tryphon victoria

victoria potitus, *Antiochum* puerum ſuſtulit è medio, perfidus homo; qui paulo ante Jonatham Machabæum dolo captum necaverat, cui *Simon* frater ſucceſſit in Pontificatu & ducatu Judaicæ gentis. Tryphon ad triennium Syriam tenuit.

4. Donec *Cleopatra Nicanoris* vidua potens opibus, callida & audax revocaret in regnum mariti fratrem *Antiochum* SEDETEM, cui nupſit, & hi ferè per octennium imperaverunt: quo tempore *Simon Machabæus* à genero ſuo perfide occiſus filium tamen habuit ſucceſſorem Hyrcanum. Sedetes in bello contra Parthos, qua vi qua fraude periit.

5. Parthi apud quos erat in cuſtodia *Demetrius Nicanor*, hunc in Syriam, res turbandi cauſa miſerant; isque intellectâ fratris morte regnum recuperavit idque denuo per quadriennium tenuit. Sed tum *Ptolomæus Phyſcon* immiſit ei quendam *Alexandrum Zebinam*, quaſi Antiochi *Soteris* filium, qui Demetrium à ſuis deſertum vicit. Is autem ad priſtinam uxorem *Cleopatram*, quæ Ptolemaidem urbem magni momenti maritimam tenebat, confugit; ſed ab illa excluſus, ab hoſtibus obtruncatus eſt.

6. Ex hoc Demetrio habebat *Cleopatra*, Seleucum, Antiochum Gryphum & Antiochum Sizycenum. Majorem natu mater, quod ſine ejus auctoritate regnaret, in poteſtatem redactum ſagittis transfigi juſſerat. GRYPHUM minus minuſque ſibi dicto audientem veneno tenta-

verat, qui id ipſam bibere coëgit *Appian. Syriac. Polyb. excerpt. Legat. Joſephus lib.* 13. *Juſtinus lib.* 34. & 35. 36. *in pr. l.* 38. *à cap.* 8. *ad fin. lib.* 49. *in pr.*

CAP. III.

De Poſtremis Syriæ Regibus.

GRyphus cum per octennium imperaſſet, habens uxorem *Tryphenam* Ptolomæi *Lathuri* ſororem, oppugnatus eſt à fratre *Antiocho Sizyceno*, cui uxor erat Cleopatra Tryphenæ ſoror, quæ copias ad maritum auxiliares adduxerat. Primo *Sizycenus*, dein *Gryphus* ſuperior fuit, & tum Gryphi uxor Tryphena ſorori Cleopatræ implacabiliter irata, illum deprecante licet marito, in ipſo templo apud aram jugulari juſſit. Ipſa viciſſim à *Sizyceno* dein rurſus victore, ſororis manibus immolata eſt.

2. Fratres terminum contentionis in regni diviſione fecerunt & *Gryphus* anno regni 29. Heracleonis inſidiis ſublatus eſt eique *Seleucus* filius ſucceſſit, qui *Sizycenum* Patruum bello cepit & occidit; Ipſe viciſſim ab *Antiocho*, Sizyceni filio, cui ab ultione paternæ cædis nomen *Euſebis* fuit, regno ejectus & in Cilicia vivus eſt combuſtus; idemque *Euſebes* fratrem illius *Antiochum* regnum invadentem copiis & vita ſpoliavit.

3, Supererant adhuc duo *Gryphi* filii *Philippus* & *Demetrius*, qui dein *Euſeben* regno ejectum ad

ad Parthos fugere compulerunt, apud quos etiam *Demetrius* deinde captivus periit. *Philippus* aliquandiu & poſt eum frater ejus *Antiochus Dionyſius* regno potiti ſunt; *Dionyſius* ab Areta Rege Arabiæ prælio victus & occiſus eſt.

4. Inter tot diſcordiarum & parricidiorum vices, quorum ordo memoriam fallit, cum *Aretas* ſibi regnum vindicaret, Syri Tigranem Armeniæ Rege, qui tuendis illis ſufficeret, vocaverunt, iſque totis 18. annis regno potitus eſt, donec à *Lucullo* Romanorum duce victus eſt, ſeque *Pompejo* Luculli ſucceſſori dederet, à quo Syria in Provinciæ formam redacta anno 2. *Olymp.* 179. *poſt initium Seleuci I annis* 250. *ante Chr.* 60. Appian. *Syriac.* Juſtin. *lib.* 39. & 40.

CAP. IV.

De rebus Judæorum reliquis

Judæam tenuerant poſt Judam, Jonathas, & Simon Machabæi fratres ejus; tum Hircanus Simonis filius, obiter *ſupra* memorati. Hujus autem filius *Ariſtobulus* Pontificis Duciſque titulo non contentus Rex appellari voluit; interfectis interim matre nec non fratre, cis annum periit morbo.

2. Succeſſit frater ejus ſuperſtes *Alexander*, qui Judæorum ſeditione vexatus immane vindictæ ſpecimen edidit, adfixis crucibus, dum epularetur, ex eorum numero captivis octingentis, denique ante oculos ſuffixorum conjuges ip-

ſorum liberóſque jugulari juſſit. Et hic tamen utcunque exoſus ad annum uſque 27. imperium produxit.

3. Poſt ejus mortem cum uxor *Alexandra* regnum aliquandiu ſolerter adminiſtraſſet, Ariſtobulus minor natu filius regnum vi occupavit, Hircano majore natu, ſegnioris ingenii ſepoſito. Is tamen dein, auctore Antipatro Idumæo, confugit ad Aretem Arabum Regem, qui Hircanum reducens Ariſtobulum vicit ac in templo obſedit, qua obſidione liberatus & à *Scauro* Pompeji Legato adjutus cladem Aretæ repoſuit.

4. Pompejus ipſâ deinde Syriâ in Provinciæ formam redacta, Hyrcanum reduxit & Hieroſolymam templumque jure victoriæ intravit, inania ſacra inveniſſe miratus. Judæam fecit vectigalem, Pontificatum reſtituit Hircano, Ariſtobulum abduxit in triumphum, qui tamen deinde reverſus in Judæam & denuo captus Romamque remiſſus, à Cæſare poſtea ſolutus & in Syriam contra Pompejum miſſus, ibi veneno periiſſe dicitur. Ejus filius *Alexander* juſſu Pompeji Antiochiæ ſecuri percuſſus eſt; de altero filio *Antigono* deinde videbimus. Ex his rebus factum, ut Judæi Pompejo infeſti tam inſigniter luxerint Cæſarem, ut Suetonius in *fine vitæ ejus* refert. Tu de his vide Joſephum *lib.* 13. *&* 14. *Antiquit.*

SECTIO

SECTIO IV.

De rebus Ægypti poſtremis.

LAgidarum in Ægypto ſeptimus Rex in quo ſupra ſubſtitimus, fuit, Ptolomæus PHYSCON, qui poſt fratrem Philometorem annis 29. præfuit, omnibus homo vitiis coopertus, qui ſtatim ab initio regni, ductâ ſorore Cleopatrâ fratris viduâ, filium ejus prima nuptiarum die interfecit, ipſâque dein repudiatâ filium ejus in uxorem duxit.

2. Mater Cleopatra primò auxilium à Demetrio Syriæ rege petiit, quem Phyſcon, ſubmiſſo Alexandro æmulo, ut *ſuprà* diximus, evertit. Sed populo ipſum quoque averſante & uxori favente, coactus eſt in Cyprum, quam & Ægypti Reges tenebant, ſe recipere.

3. Continuabat tamen in furore ſuo: nam primo filium majorem natu Cyrenis arceſſitum obtruncavit, dein filium minorem quem ex conjuge repudiata ſuſceperat, mactari juſſit, corpuſque ſecundum membra diviſum & in ciſta compoſitum, matri die natali ipſius inter epulas offerri curavit, ut Juſtinus auctor eſt *l.* 38. *c.* 8.

4. Poſtea tamen cum hac ipsâ conjuge (quis ſatis mirari poſſit hominum ingenia, niſi conſtaret ambitioni cuncta cedere) gratiam recon-

ciliavit, & cum ipſâ inque regno vixit & mortuus eſt, relictis duobus filiis Ptolomæo *Lathuro* & *Alexandro*, ſub matris tutelâ.

5. Cleopatræ ingenium amplius inde perſpici poteſt, quod cum deinde filius adoleſcens, ut fit, per ſe imperium exercere vellet, uxoremque & eandem ſororem ſuam *Selenem* magis quam mater cuperet, amaret, primo coëgit illum hanc dimittere, denique & ipſum expulit in Cyprum, provecto ad regnum *Alexandro*, qui & ipſe matris potentiam an impotentiam timens regnum deſeruit, quod mulier toto decennio per ſe tenuit.

6. Hoc elapſo, populus muliebris imperii pertæſus primò adegit illam, ut Alexandrum revocaret, qui reſtitutus ſcelera ultus ſcelere matrem interfecit. Quod tam indigne populus tulit, ut ipſo ejecto, *Lathurus* ad regnum denuo pervenerit, idque per octennium adhuc tenuerit, mortuus annis triginta fere poſt Patrem Phyſconem.

7. Imperium de hinc adpetus eſt Ptolomæus *Auletes* dictus, à verâ Lagidarum ſtirpe alienus, qui cum annis 28. proſperè ſatis imperaſſet, ab Alexandrinis ob ſævitiam regno ejectus, à Gabinio Syriæ præſide, Pompeji & Cæſaris nutu, cum exercitu reſtitutus eſt, contra auctoritatem Senatus, qui armatam reductionem negaverat, quâ de re Cicero in *lib.* 1. *epiſt.* 1. *ad Lentulum.* Biennio poſtea mortuus heredes reliquit, *Ptolomæum Dionyſium & Cleopatram* liberos ſuos, quorum

rum ille poſt ſeptennium periit in bello contra Cæſarem. de CLEOPATRA plura dicenda ſunt, quæ ad ſequentia tempora pertinent. Juſtinus *lib.* 39. *c.* 4. *&* 5. *Euſeb. chron. Strab. lib.* 17.

SECTIO V.

De bellis civilibus Romanorum.

CAP. I.

De cauſis belli inter Pompejum & Cæſarem.

PErgendum eſt ad bella civilia Romana, quorum cauſa fuit ambitio ducum, quibus magnitudo populi Rom. & continuata imperia majores ſpiritus quam ut privatam fortunam paterentur, effecerant. Exitus fuit mutatio Reipubl. liberæ in Monarchiam. Sunt autem hæc bella in ſummâ tria I. Cæſaris & Pompeji II. inter Trium-viros & vindices libertatis, III. inter ipſos Triumviros. In primo notentur cauſæ & progreſſus.

2. Pompejus, Craſſus & Cæſar genus quoddam Trium-viratus fere per decennium habuerant: civili tamen conſpiratione magis quam vi tyrannicâ; quo morte *Craſſi* rupto, Pompejus amiſſâ inſuper uxore Cæſaris filiâ, tempus eſſe putabat dejiciendi Cæſarem de gradu potentiæ, ad quem per amicitiam ſuam conſcenderat, ne

ſi

ſi diutius cunctaretur, id in poteſtate ſuâ non haberet. Quâ in re graviſſime errabat, quod nec de Cæſaris, nec de ſuis viribus recte judicaret. Hic enim acerrimus ipſe, decennali bello legiones habebat in proximo veteranas & invictas, cum immenſâ pecuniâ ex ſpoliis Galliarum; Pompejus à multo tempore otioſus urbi præſederat, exercitus ejus in Hiſpania erat, præter legiones duas ſub Labieno, quas Cæſari commodaverat, & prætextu belli Parthici repetierat: exiſtimans, ubi Italiam pede percuſſiſſet, copias undique erupturas, ut aliquando ſtulte jactabat. plerique optimates gaudebant Pompejum à Cæſare ſegregari, tam quod id juri communi expediret, quam ut inimicitias ſuas & cupiditates explerent; prudentiores, ut Pompejum Cæſari libertatis causâ nunquam conjunctum voluiſſent, ita nunc eum ſeparari metu civilis belli nolebant.

3. Animis ad certamen paratis hæc incidit Quæſtio; Cæſari per ipſum Pompejum Lege latâ datum erat, ut abſentis ipſius in comitiis conſularibus ratio haberetur. Hoc jus ipſi *Marcello* Conſule, ademptum eſt, cautumque ſi conſul fieri vellet, more majorum veniret obiretque comitia. Quod ille ſi faceret, judiciis publicis ſe laceratum iri prævidebat. Ideo per C. Curionem, M. Antonium Tribunos pl. aliosque auro conciliatos ſe oppoſuit, ne Lex perferretur, quod tamen factum, & ſecutum Sctum; *Viderent Coſſ. ne quid Reſpubl. detri-*

menti

menti caperet. Denique, Tribuni pl. Cæſariani Româ ad Cæſarem in provinciam confugerunt *anno U. c.* 704.

4. Tum Cæſar, ut celeritate inimicos opprimeret, cum quinque millibus militum, reliquis ſubſequentibus, *Rubiconem* fluvium provinciæ ſuæ terminum tranſiit, bellumque intrepide inchoavit, quod trinis commiſſionibus ante & poſt mortem Pompeji perpetratum eſt. Ante ſunt hæ, I. in Italiâ. II. in Hiſpaniâ. III. in Theſſalia. Poſtea fuere bellum Alexandrinum, Africanum & Hiſpanicum ſecundum; quibus intervenit Ponticum, quod extra ambitum belli civilis fuit.

CAP. II.

De tribus belli commiſſionibus ante mortem Pompeji.

PRimo omnium Cæſar *Ariminum* vicinaſque civitates occupavit, parvi res momenti. Sed incontinenti patuit inanitas conſiliorum Pompeji & amicorum ejus; *ſolvuntur frigore membra*; Deſperant de urbe tenenda eamque decreto Senatus relinquunt, exemplo dictoque Themiſtoclis reperito, *non eſſe in parietibus Rempubl.* diſſimili admodum ratione, ut rectè obſervat Cicero, qui hoc ipſo tempore ex Ciliciâ triumphaturus de victoriâ in Amano monte, redibat, fruſtra de pace laborans. Non deerat in Senatu, qui Pompejum monebat, *nunc pede pulſaret terram.* Sed verba non proderant flagitioſe imparatis. Cæſar

Cæſar Corfinium obſidens *Domitium*, qui ſucceſſor ipſi in Galliâ provinciâ deſtinatus erat; cum xxx cohortibus cepit. Pompejus Brunduſium ſe recepit, ubi Cæſar eum obſedit, obſtructo portu exitum intercludere conatus, ingenti opere, ſed nihil potius habens quod ageret, ut ipſe ſcribit. nec fruſtra fuiſſet, ſi claſſem habuiſſet, quâ Pompejus pollens aliquo ſtrategemate uſus in Græciam trajecit, quo Cæſar eum inopiâ navium conſequi non potuit.

2. Ideo Romam contendit, apud ſenatum & plebem ſibi addictam concionatus, etſi Senatus potior pars Pompejum ſecuta erat: etiam Cicero, poſtquam diu fluctuaverat. Ærarii claves cum ablatæ eſſent, id effringi juſſit, Metello Trib: pl. intercedere auſo mortem minatus, addens Et hoc *ſcis adoleſcens, mihi factu facilius eſſe quam dictu.* Quæ res ſuſpicionem movit, eum cædibus more Sullæ & Marii graſſaturum, quod & Cælius in ejus partibus agens & ad Ciceronem ſcribens, illum in animo habuiſſe adfirmat, Sed eventus contra fuit.

3. Cum autem Pompejus mare teneret ideoque Cæſar eum, quod alioqui facile fuiſſet, incontinenti opprimere non poſſet, M. Lepido urbi præpoſito, in Hiſpaniam, quæ à Legatis Pompeji Afranio & Petrejo cum ingenti exercitu tenebatur, contendit. In itinere Maſſilienſes, qui optimatium Partibus favebant, & portas cludere auſierant, mari terrâque à D Bruto & C. Trebonio obſeſſi ad deditionem compulſi

ſunt.

ſunt. Ipſe in Hiſpaniam perrexit, quam poſt varias difficultates cum ducibus & 7. Legionibus in deditionem accepit.

4. Interim C. Curio, qui Siciliam Catoni belli imperito ademerat, in Africam cum exercitu à Cæſare accepto profectus erat, ubi contra Atium Varum Pompeji Legatum primo rem bene geſſit, dein præcipiti conſilio cum Juba Rege temere congreſſus & victus, cum fugere nollet, occiſus eſt. Hæc primo anno belli civilis geſta ſunt.

5. In exitu ejuſdem anni Cæſar in Epirum cum exercitu, magno periculo, propter claſſem Pompeji trajecit, idque priuſquam, Pompejus qui ſperaverat Hiſpaniam diutius fuiſſe duraturam, illum expectaret. Idcirco Dyrrachium ſe recepit, ubi à Cæſare obſeſſus eſt, verum ita, ut cum mare ipſi pateret, obſidentes omni rerum inopiâ laborarent. In quo conſilio Themiſtocleo quod Cicero vocat, *cum qui mare teneat, neceſſe eſſe rerum potiri*, ſi *Pompejus perſeveraſſet, hauddubie* ſuperior evaſiſſet.

6. Verum in eruptione quadam notabili victoriâ potitus, quâ ſi uti sciviſſet actum erat de Cæſare, militibus ſuis fidere cœpit, impulſus etiam ad ſummam rei à ſociis. ac ideo Cæſarem qui exercitum commeatus animique recolligendi causâ abduxerat, ſecutus procul à mari, in Theſſaliâ, campis *Pharſalicis* cum eo congreſſus eſt, habens 50. fere millia, duplum Cæſaris copiarum. promittebat ſibi victoriam ex eo quod equitatu longe prevalebat; Ideoque Cæſaris equi-

equitatu profligato ſperabat, ſe deſtitutum Cæſaris peditatum facile oppreſſurum. At Cæſar à tergo ſuorum equitum ſelectas peditum cohortes locaverat, in hoc unice intentas, ut Pompejanos equites (Cæſaris equitatu, quod accidit) fuſo, ad circumveniendos pedites properantes pilis in faciem contortis infeſte exciperent; quod illi, nobiles plerique adoleſcentes, non tulere; ſed in fugam effuſi montes petierunt.

5. Quâ re perſpectâ, *Pompejus* animo collapſus in caſtra ſe recepit, quæ à Cæſarianis, fugato ejus exercitu capta ſunt, Pompejus cum 30. equitibus fugiens mare petiit ac inde in Ægyptum confugit, cujus regis pueri patrem per Gabinium in regnum reſtituerat, ut *ſuprà* demonſtratum eſt.

4. Sed cum primum littus attigiſſet, in conſpectu ſuorum & uxoris Corneliæ (hæc nupta fuerat P. *Craſſo* Marci divitis filio egregio ſed infeliciter à Parthis occiſo) juſſu Ptolomæi Regis indigne interfectus eſt, *anno V. c.* 705. Appian ἐμφυλ. Plutarch. in *Cæſ. Pomp. & Cicer. Cæſar de bello civ. Cic. epiſt. ad Att. & famil.*

CAP. III.

De reliquis belli commiſſionibus poſt mortem Pompeji.

DUm in Græcia laboraretur. M. Cælius Ruſus, pœnitens partium Cæſaris & putans ut Ciceroni ſcribit, ſe ſolum animadvertiſſe, ubi imbecilles eſſent, plebem Romanam ad defectionem movere conatus, à *Servilio Iſau-*

rico

rico Conſ. ejectus urbe ſe cum *Milone* Ciceronis amico vetere conjunxerat, qui ob cædem P. Clodii in exilium à Pompejo actus, ſolus tamen exulum à Cæſare veniam non acceperat. Is abſente Cæſare, Maſſiliâ, ubi degebat, in Italiam ſe contulerat ibique exercitu collecto res novas moliebatur; ſed ambo oppreſſi perierunt.

2. At Cæſar Pompejum ſine morâ inſecutus, in Ægyptum, ubi indignâ Pompeji nece audita lacrymaſſe dicitur, pervenit. Ibi præter opinionem bello inter Ptolomæum & Cleopatram, de ſocietate regni, implicitus eſt, cum exiguas haberet copias, ſatis cum periculo; ut etiam ſolus natans, ore trahens paludamentum alterâque manu libellos ſuper aquas tenens à claſſe aliquando exceptus ſit: Aliàs incendio ſe tueri coactus, quo celebris illa Ptolomæi Philadelphi bibliotheca conſumpta eſt.

3. Tandem Cæſaris fortunæ juventus Ptolomæi ſuccubuit: Cæſus in prælio, an in fuga ſuffocatus eſt, Arſinoë ſorore ejus, quæ & ſibi bellum geſſerat, captâ. Regnum Cleopatra Cæſari jam pridem formâ & ingenio conciliata obtinuit.

4. Eodem hoc anno Cum *Pharnaces* Mithridatis filius, in hiſce turbis rem facere ſtudens, paternum regnum occupaſſet, apud *Zeliam* imprudens Cæſari *obviam* factus in fugam conjectus & in Boſphoro à ſuis interfectus eſt.

5. Sequitur annus U. C. 707. belli civilis tertius. Moderatiores, quos inter *Cicero*, poſt cladem Pharſalicam Cæſaris gratiam amplexi ſunt; pertinacio-

naciores, ducibus Scipione & Catone in Africam digreſſi cum Juba Rege ſe conjunxerunt atque ibi, dum Cæſar in Ægypto laborat, dein Romam ſe confert ibique moratur, ingentem exercitum collegerunt; ſed à Cæſare apud Tapſum devicti, Juba cum Petrejo in convivio, Cato ſe Uticæ in lecto, Scipio in nave, aliter alii voluntariis ſe mortibus ſuſtulerunt.

6. Inde Romæ Cæſar triumphos *Gallicum*, in quo ductus eſt *Vercingetorix*. Ponticum, in quo prætulit hoc elogium, *veni, vidi, vici.* Ægyptium, in quo ducta eſt *Arſinoe* magnam commovens miſerationem. *Africanum*, in quo ductus eſt *Juba* junior Regis filius, qui ſcripſit Hiſtoriam, & quod Cæſari magnam fecit invidiam, imagines ducum Romanorum eodem bello cæſorum. Inde Cenſor & Dictator ad decennium creatus eſt: luſtro condito, reperta ſunt civium millia 150. cum ante bellum fuiſſent 320 millia.

7. Anno ſequente bellum atrox renatum eſt in Hiſpâniâ, facto initio à ſeditioſis militibus, qui metum pœnæ defectione occupantes Cnejum & Sextum Pompeij Magni filios cum reliquiis partium ad ſe vocarunt. Perpetratum eſt bellum prælio apud Mundam adeo ancipiti, ut jam de morte ſibi conſciſcenda Cæſar cogitaret. Victoriâ tamen ægrè potitus eſt, Cnejus in fugâ deprehenſus & interfectus, Sextus in alia bella reſervatus. Etſi autem hoc bellum eſſet merè civile, tamen Cæſar ſpretâ invidia, triumphavit.

8. Deinceps creatus eſt perpetuus Dictator, Leges

ges utiliſſimas tulit, Calendarium emendavit, unde annus *Julianus*, Carthaginem ac Corinthum urbes inſtauravit. Ipſe prænomen *Imperatoris* aliosque honores immodicos accepit; quibus cum inſolentius uteretur, crudo adhuc ſervitio Romanorum, in Curia Pompejâ viginti tribus vulneribus à conjuratis Senatoribus eſt interfectus, quorum principes erant C. Caſſius & M. Brutus, quidam etiam ipſius partium, ut D. Brutus & C. Trebonius; Cicerone conſilii experte, ſed aperte re peractâ lætato. Idem paulo ante ad Atticum ſcripſerat, regnum Cæſaris vix ſemeſtre eſſe poſſe & occiſus eſt quinto menſe poſt bella finita exacto; Idibus Martiis anni U.C. 709. ante Chr. 44. *Dion. Appian. Sueton. Plutarch. in Cæſ. Brut. Cic. epiſt. &c.*

CAP. IV.

De bello Triumvirali adverſus Brutum & Caſſium.

QUam corrupta fuerit civitas Romana numquam magis quam poſt mortem Cæſaris patuit, quando ne traditam quidam & incultatam libertatem recipere potuit. Patuit quoque ſtatim imprudentia conjuratorum, qui proviſum non habebant, quid Cæſare interfecto, faciundum eſſet; Præcipuos quoque Cæſaris duces, maxime Antonium, ut eodem jure an iujuria poterant, una tollere debuiſſent.

2. Hic rebus factum, ut toto triduo in Capitolio, quod occupaverant, deſiderent, ut dein Senatu ad ædem Veſtæ convocato, plus quam *Amneſtia*

impetrari non potuerit, acta vero Cæſaris confirmata ſint, honoreſque manſerint in plures annos illis, quibus ipſe deſtinaverat.

3. Mox Antonius Conſul, oſtentato Cæſaris cadavere eoque flebiliter laudato, plebem ita incendit, ut juſtis Cæſari in foro factis, cum facibus ad ædes conjuratorum perrexerint, Qua re factum, ut Brutus, Caſſius, Cicero aliique plures ex urbe inopes conſilii ſeceſſerint & Antonius omnia pro arbitrio ageret.

4. Excitata fuit aliquantiſper fortuna bonarum partium, induſtriâ Bruti, Caſſii & Ciceronis, inſolentiâque Antonii. Priores enim in Aſiam digreſſi exercitus omneſque provincias à Macedoniâ ad Ægyptum uſque tenuerunt, oppreſſo etiam Laodiceæ *Dolabellâ*, qui prius Trebonium Smirnæ necaverat. Cicero contra Antonium, animatus à *Cajo Octavio* 19. annorum adoleſcente, reverſus in urbem Antonio ſe oppoſuit, & auctoritate ſuâ dein plurimum apud Urbem potuit.

5. Erat autem is Octavius Julii Cæſaris ex Atiâ ſororis ſuæ filiâ nepos atque heres, in nomen etiam & familiam Julii Cæſaris adſcitus. Hunc Antonius timebat, ne favore nominis, milites Cæſaris ſibi conciliaret, quâ parte virium maxime ipſe confidebat, ideoque ei per omnia adverſabatur.

6. Statuit igitur Octavius ex conſilio Philippi vitrici ſe adjungere optimatibus, eodem auctore Ciceronis amicitiam adſectabat, qui primo conatus ejus ridebat; *Eſt plane puer* inquit, *putat ſtatim Senatum*

natum &c. Quanquam, addit, ut nunc eſt, *ille puer bellè retundere poſſet Antonium.* Cum urgeretur, ut reciperet Octavium, qui poſtea Cæſar, in patrocinium, hac conditione conſenſit, ſi *non eſſet inimicus* Tyrannicidis. Et tamen ſciebat eum ad milites in concione juraſſe, Sic *mihi liceat Patris honores adipiſci*; quod Cicero ipſe referens addit Τόπ μηδὲ ἀωθείαν, *Prius mihi terra dehiſcat.* Odio tamen Antonii conſilia ſociavit, multum improbante M. Bruto. Hac ratione explevit animum ſuum adverſus Antonium, Philippicis orationibus, iſque præcipuus ei fructus conſtitit cum Octavio conjunctionis. ad *Att.* 16. *ep.* 11. 14. 15. *&c.*

7. Adoleſcens privato conſilio milites contraxit, titulum pop prætoris à Senatu accepit, unaque cum Hirtio & Panſa Coſſ. Antonium apud Mutinam vicit, qui cum equitatu fugiens à M. Lepido exercitum in Gallia habente receptus eſt. Ambo à ſenatu hoſtes judicati. Conſulibus utroque mortuis è vulneribus, Cæſar adhibitis urbi legionibus S. P. Q. coegit, ut ſe cum Q. Pedio conſulem crearent. Per Pedium deinde Lege lata Quæſtionem de cæde Julii Cæſaris conſtituit; Qua Brutus etiam & Caſſius abſentes damnati, ann. U. C. 710.

8. Jam Antonio & Lepido acceſſerant Munatius Plancus & Aſinius Pollio, cum exercitibus, ille Galliam, hic Hiſpaniam tenens, D. Brutus apud Aquilejam interfectus. Cæſar Octavianus facile cum Ant. & Lep. conſenſit, habitoque conventu apud Bononiam Triumviros ſe Reip.

& inimicorum Proſcriptionem conſtituerunt, Romamque profecti crudeliſſime executi ſunt, deditque Ciceronem Octavius Antonio, qui interfecti caput in Roſtris oſtentavit. Senatores omnino proſcripti ſunt 130. præter equites aliosque ſine numero. Scilicet, Syllæ proſcriptio feliciter, Cæſari clementia improſpere ceſſerat.

9. Porro Lepidus in Italia relictus, Antonius & Octavius contra Brutum & Caſſium profecti ſunt, cum quibus apud Philippos in Macedoniâ ancipiti acie conflixerunt. Caſſius hinc, inde Octavius pulſi fuerant. Brutus in ſuo cornu victor ad Caſſium, cedere coactum, ovans properabat. Hic autem malo ſuo genio ductus, hoſtes eſſe putans, ne vivus in eorum poteſtatem veniret, ſibi mortem conſcivit, vir belli peritior quam Brutus; qui brevi poſtea denuo victus ſibi perinde mortem intulit, ambo tamen aliorum manibus; *ultimi Romanorum* non immerito dicti, anno U.C. 711.

CAP. V.

De bello Trium-virorum inter ſe.

SUblatis libertatis vindicibus (Sexto Pompejo tamen, ſi hic in illorum numero haberi poteſt, excepto) vacuum fuit Trium-viris inter ſe contendere. Nam cum Antonius ad Orientem ordinandum, Cæſar in Italiam profectus eſſet, ubi & Lepidus urbi præerat, Fulvia uxor Antonii virilis animi & frater ejus Lucius Conſul, cum Cæſare bellum habuere, mutuis, ut fit, querelis &

& Clodiâ Fulviæ ex priore marito Clódio Ciceronis inimico filiâ, à Cæſari deſponsâ & repudiatâ.

2. *Peruſinum* dictum eſt id bellum, eo quod ejus urbis obſidione & dedititione perpetratum eſt. Quo tempore Cæſar ad Aram *Patris Divi* pleroſque captivos immolaſſe dicitur. Ita in poteſtatem redacta omni Italia, Antonius Triumvir ab uxore, quæ virum obnoxium habebat & fratre incitatus, amicitiam Cæſari renuntiavit, ſed mox Fulviâ mortuâ, redintegravit, ducta in uxorem ſorore Cæſaris *Octavia.*

3. Tum quoque Provinciaspartiti ſunt, ut Antonius omnia ſuprà Ionium mare in Europa & Aſia teneret; Cæſar Galliam, Hiſpaniam, Dalmatiam, Lepidus Africam. Sext. Pompejus cum quo pacem inierunt Triumviri, Siciliam Sardiniam. Italia communis erat Triumviris, anno 713.

4. Verum Sextus claſſe valens, è Siciliâ commeatus Italiæ & mare totum habens infeſtum neceſſario oppugnandus fuit & expugnatus eſt mari terrâque ab Octavio, brevique poſtea cum ad Antónium ſe conferret nec à rebus novis adhuc abſtinere poſſet, ejus juſſu interfectus eſt anno 717.

5. Idem fuit tempus exuendi *Lepidum* vitiis ſuis militumque ſtudio indies viliorem, qui cum in Siciliam Cæſari auxilio veniſſet, Siciliamque Sexto ademptam ſibi cedere æquum cenſeret, Cæſar re cum ducibus ejus compoſita, qui viginti legionum fiducia ſuperbiret, inquit Suetonius, caſtra ejus ingreſſus à militibus eſt receptus a-

deoque hominem contemſit, ut ei vitam conceſſerit ac præſtiterit.

6. Interim Antonius in Parthos, paulo ante ab ejus Duce *Ventidio* vili ortu homine, (*dejectum infra Ventidium* ait Tacitus, *Orientem*) ingenti clade affectos, cum centum millibus militum profectus, amiſſis 20. peditum, equitum 4. millibus fugienti ſimilis & pudoris plenus, inde reverſus eſt; dum meliore fortuna Cæſar Pannonios, Dalmatas aliosque barbaros edomuiſſet.

7. Cum ab externis quies eſſet, venit tempus, quo Antonius & Cæſar æmulationem ſuam, quæ inter duos orbis terrarum dominos diu abeſſe non poterat, bello exequerentur. Prætextuum abunde. Summa erat hæc; Antonius ſpretâ Octaviâ Cæſaris ſorore, *Cleopatram* Ægypti Reginam uxoris loco habebat, Provinciaſque Romani Imperii in illam & liberos ejus conferebat. Antonius Octavio Lepidum exutum, Siciliam ſibi ſoli retentam aliaque objiciebat. Bellum perpetratum eſt navali prælio ad Actium promontorium, in quo Antonius Cleopatram mediâ pugnâ fugientem vecors ſecutus victoriam prodidit, ſimulque terreſtrem exercitum, Cæſareo facile parem deſeruit.

8. Quare Cæſar, occupatis ejus copiis, in Ægyptum progreſſus utrumque ad voluntarios & deformes exitus adegit; Etſi antequam Cleopatra ſumeret mortem, periculum fecerat, exquiſitâ quadam ἰδέᾳ vel παθοποιΐᾳ quam exhibet Dion, an

Cæſa-

Cæſarem ad amorem ſui rapere poſſet, ut bis ei adverſus Imperatores Romanos ſucceſſerat. Accepto autem reſponſo benevolo quidem ſed frigido & generali, ſenſit in uſum triumphi ſibi parci; quod dedecus morte prævenit.

9. Ægyptus in Provinciæ formam redacta eſt, ſub præfectura non alicujus ex magnatibus Romanis, ſed equitum Romanorum Ægyptiacæ nationis, titulo præfecti Auguſtalis, addito Alexandriæ urbi præfecto ſpeciali, *Juridico*, ducibus aliis militibuſque Romanis. Ac ita mobilem gentem momenti maximi, in quiete continuit. *Appian.* ἐμφυλ. Plutarch. *in Anton. Brut. Cicer.* Dion. Caſſ. *Cic. epiſt. ad Planc. Brut. Caſſ. alios; ad Att. l.* 7. 8. 9. 10. *&c.*

PAR-

PARTIS II.
Inſtitutionum Hiſtoriæ Civilis.

LIB. II.
Ab Auguſto ad Conſtantinum Magnum.

SECTIO. I.
Ab Auguſto ad exitum Neronis & annum Chr. 68.

CAP. I.
De Imperio Auguſti & nativitate Chriſti Domini.

CÆſar *Octavianus*, ſublatis æmulis, ſolus rerum potens AUGUSTI, id eſt, *ſacroſancti* nomine à Senatu honoratus, id omnium primo egit, ut quam poteſtatem armis quæſiverat, hanc jure populique voluntate adeptus videretur.

2. Ideo ſimulavit ſe velle *Rempubl. reddere*, ut Suetonius, *ἀποθέσθαι τὴν μοναρχίαν*, *tyrannidem deponere*,

ponere, ut ait Dion. Sed poteſtas ejus, pergit idem παρὰ τῆς γερουσίας τοῦ τε δήμου ἐβεβαιώσατο, *à Senatu populoque confirmata eſt, qui*, inquit, ἐψηφίσαντο αὐτῷ αὐτοκράτορα ἀρχὴν, *decreverunt ei ſummam poteſtatem, ita ut* ὅσα βούλοιτο ποιοίη, *faceret quodcunque vellet, eſſetque* ἐλεύθερος ἀπὸ πάσης ἀναγκαίας νομίσεως, *liber ab omni neceſſitate legum*, teſte Dione *lib.* 53.

3. Idem quod JCti de Cæſaribus prædicant, illis eſſe datum, *ut quicquid ſtatuiſſent, legis haberet vigorem atque ipſi legibus eſſent ſoluti.* Hoc fuit *jus arbitriumque omnium rerum Cæſaribus delatum*, ut Sueton. in Cajo, *Omnis poteſtas in unum collata*, Tacit. 1. hiſt. 1. Πολέμου καὶ εἰρήνης κατέστη κύριος, *Conſtitutus eſt dominus pacis & belli*, Strab. *lib. ult. in fin.* Ex quibus dubium non eſt, quin lex aliqua de Imperio Auguſti lata ſit, quam Juris auctores poſtea *Legem Regiam* dixerunt, ut probatum eſt à nobis in *lib.* 1. *Digreſſ. cap.* 14. *& ſeqq.*

4. Hac poteſtate ſtabilita, ſpeciem tamen externam regni abeſſe voluit *Auguſtus*, Domini, Regis & Dictatoris nomina averſatus, *Princeps* & *Imperator* vocibus antiqui uſus appellari voluit. Tribunitiam poteſtatem quaſi pro tutelâ plebis recepit; paulatim inſurgere, munia magiſtratuum in ſe trahere, novos creare, veteres exinanire; per omnia id agere, ut δημοτικὸς εἶναι, *popularis eſſe videretur*, ut iterum Dion. Quæ ſophiſmata multis impoſuerunt, ut jus ſummi Imperii expreſſe à S. P. Q. Cæſaribus delatum eſſe

eſſe negarent; cum tamen de Veſpaſiani Imperio, *cui omnia Principibus ſolita*, refert Tacitus eſſe decreta, Legis latæ exemplum extet, in marmore Capitolino, quod exhibuimus in *d. lib.* 1. *Digreſſ. cap.* 31. omnia dictis veterum conſentanea.

5. In his porro quæ ad vim imperii pertinebant, nulla ſimulatione uſus Prætorias cohortes urbi infudit, apud palatium, in quo domicilium ſumſit, *habuit Prætorium*, τὸ ϛρατήγιον εἶχε, inquit Dion, juxta quod milites Prætoriani ſtationes ſuas habebant, in quo erant numeri militum, ubi judicia militaria & omnis deinceps Imperatoria juriſdictio exercita fuit, Auditorium denique tàm præfecti Prætorio quam principis, in quo & Paulus Apoſtolus ſe cauſam dixiſſe narrat ad *Philipp.* 1. 13. quæ latius à nobis demonſtrata ſunt in *lib. ſingul. de Prætor.*

6. Sic Monarchiâ ſtabilitâ, callidèque temperatâ, militem donis, populum annona, cunctos dulcedine otii pellexit, ut Tacit. 1. *annal. à pr.* Otio non tantum à bellis civilibus & externis, ſed etiam militiæ obeundæ neceſſitate, quam civibus nulla quidem lege, ſed ipſo facto remiſit, expletis voluntario & mercenario milite legionibus, quas in finibus Imperii, maxime apud Rheni & Danubii ripas adverſus Germanos, à quibus merito præ cæteris timebat, collocavit, provincialibus civibuſque ab armorum ſtudio penitus abductis.

7. Qua re ſecuritati quidem dominationis ſuæ con-

conſuluit; hoc tamen effecit, ut non modo Provinciæ, quas etiam veteres, otio emollliverunt: ſed ipſa quoque inermis Italia libertate pariter ac virtute amiſſa, primo Legionibus tumultuantibus & deinde barbaris invadentibus ad omnem cladem expoſita fuerit, ut res docuit & demonſtrat Herodian. in *lib.* 2. *cap.* 38.

8. Bello dein Cantabros & Aſturas in Hiſpania ipſe perdomuit. Germaniam tentavit, populoſque inter Rhenum & Albim ſitos, à quibus M. Lollius cum exercitu cæſus erat, per Druſum privignum aliquot cladibus coercuit & Provinciam facere conatus eſt.

9. Poſt mortem Druſi populo Romano infelicem (erat enim fratre Tiberio, qui dein imperavit, ſicut ætate major, ita vir multò præſtantior) Quintilius *Varus* ab *Arminio* Cheruſcorum duce fortiſſimo cum tribus Legionibus internecione cæſus eſt, ſumma Auguſti conſternatione, cujus animus augurabatur, aliunde quam à Germanis Imperii Rom. interitum, ſicut accidit, non eventurum.

10. Ulciſci illos & ſubigere non tam curæ deinceps habuit, quam feras gentes ſubmovere contentus fuit. Per Tiberium tamen Rhetos, Vindelicos, Dalmatas & Pannonios rebellantes compoſuit & ad pacem petendam compulit, etiam Maroboduum *Marcomannorum (Bojohæmi)* Regem, quem Arminius poſtmodum evertit.

11. Sed Auguſtus validâ in Rempubl. fortuna domi improſperam expertus eſt, Uxore *Liviâ* quam

quam à Tiberio Nerone marito abduxit duorum filiorum Druſi & Tiberii matre, cui obnoxius vixit, incertum an nec ejus dolo mortuus. Liberos ex illa nullos habuit, ſed ex alia uxore habuit filiam impudicam, *Agrippæ* nuptam, cujus in bello ſingulari induſtriâ uſus fuerat; Ex his nepotes habuit duos *Cajum & Lucium* Cæſares, quibus ambobus ſuperſtes fuit; Filiam & neptim ob adulteria & ſtupra etiam relegare coactus. *Dion. Vellej. Paterc. Florus. Sueton. Tacit.*

12. Quatuordecim annis ante mortem ejus Servator humani generis CHRISTUS Dominus venit in hunc mundum, qua de re priuſquam agamus, ultima Judæorum paucis perſtringemus.

CAP. II.

De noviſſimis Judæorum rebus & natalibus Chriſti Domini.

HIrcanum Alexandri filium à Pompejo Magno in ſacerdotio & Principatu Judeæ confirmatum, necato Ariſtobulo, gentem Romanis vectigalem factam *ſuprà* vidimus. *Hyrcanus* parvi homo ingenii ab *Antipatro* Idumæo, *Herodis*, qui poſtea Magnus eſt dictus, parente regebatur. Illo autem veneno ſublato, filius necem patris ultus in auctores, Hyrcani neptim *Mariamnen* ſecundis nuptiis ſibi deſpondit; amicitiâ primum Caſſii, deinde Cleopatræ ac Antonii acquiſitâ, per quem Tetrarcha conſtitutus & Judeæ præpoſitus eſt.

2. Sed

2. Sed brevi in magnam calamitatem incidit, *Antigono* Ariſtobuli filio à Parthis in regnum reducto, fratre ejus Phaſelo interfecto & Hyrcano auribus mutilato. Ipſe fugâ cum ſponſa, matre, ſorore & reliquo flebili agmine vix elapſus eſt.

3. Sed Romam profectus *Antonii* favore, Ariſtobulus hoſtis à Senatu judicatus & ipſe Rex Judæorum declaratus, eoque facto, medius inter Antonium & Cæſarem Triumviros. è Curia egreſſus eſt, quod accidit *anno ante Chr.* 38. annoque dein tertio ſuis amicorumque viribus, ſed maxime adjutus à Soſio Antonii è Syria Legato Hieroſolymorum urbem & arcem occupavit, Antigonumque cepit, qui juſſu *Antonii* Antiochiæ ſecuri percuſſus eſt. Ita finitum eſt Aſmonæorum, ſive Machabæorum imperium, poſtquam per annos 126. à præclaro initio non eâdem virtute continuatum eſſet, teſte Joſepho *lib.* 14. *Antiquit. cap. ult.*

4. Supererat Hyrcani nepos, frater *Mariamnes*, in quem ut Aſmonæorum heredem juſtumque Principem populus oculos animoſque fixerat, pulcher adſpectu dignâque imperio formâ, jam pontifex creatus. Satis cauſæ Herodi, ne vivere eum pateretur. Natantem in piſcina quaſi per ludum, ſuffocari curavit. Hyrcanum etiam ipſum à Parthis reverſum occidit, eo tempore, quo ſe purgaturus Cæſari Auguſto, quod Antonio benefactori ſuo ad extremum adhæſiſſet, Rhodum abiturus erat; Unde brevi, re bene

bene contra communem opinionem, geſta, rediit. Dederat in mandatis, ut ſi periret, ne *Mariamne* quam deperibat, ſibi ſuperſtes eſſet; quod mulieri detectum, ejus odium adverſus Herodem, ex fratris & avi nece pridem conceptum, ita accendit, ut eum non modo redamare, ſed nec ferre poſſet, quin omnibus contumeliis inritaret. Quæ res tandem & ipſi mortis cauſa fuit, cui ſocrum Herodes brevi adjecit, ante Chr. 28.

5. Apparet, non modo crudelem, ſed etiam felicem callidumque fuiſſe, qui ter, Principum adverſarum partium amicus fuerit: ſed erat mirifica liberalitate & magnificentia, quibus amicos Principum non minus quam ipſos demerebatur. Res Judaica florens opibus hominibuſque, non modo per terram Iſraëlis, ſed & viciniæ late extendebatur. Inter opera ejus eximia fuit templum, quod Hieroſolymis ſtupendâ magnificentiâ de novo potius exſtruxit, quam refecit, opuſque admirabiliter inſigne effecit, de quo Joſephus *lib.* 15. *c. ult.*

6. Poſtremo, filios ſuos Alexandrum & Ariſtobulum è Mariamne ſuſceptos, cum ſuâ contumaciâ inofficioſos, tum à fratre majore Antipatro calumniis agitatos, in Concilio Berytenſi damnatos interemit, quibus ſequenti anno infanticidium Bethlemiticum ipſumque adjecit *Antipatrum*, & hunc ipſe poſt diem quintum ſecutus eſt, anno regni 37. æræ Chriſtinæ ſecundo.

7. Quippe

7. Quippe dum alta pace quieſcebat orbis terrarum, re Judaica copiis & cultu ſacrorum externo florente, ſed doctrina ſalutari mirificè corruptâ, erectis Judæorum animis expectatione *Meſſiæ*, accidit, ut Chriſtus Dominus ſecundum vaticinia Prophetarum, Bethleemi in Judæâ naſceretur, modo tam inexpectato, conditione tam parum conveniente cum adſeverationibus magiſtrorum, ut nonniſi à pauciſſimis ſuorum popularium agnitus fuerit.

8. Æra vulgata Chriſti incipit ab anno U.C. 753. Juliano 45. Mors Auguſti accidit anno 14. deinceps, ut inter omnes conſtat. Anno 15. Tiberii creditur eſſe baptiſatus *Dominus arg. c.* 3. *Luc. in pr.* Proinde tum Chriſtus egerit annum 29. Lucas autem tunc eum fuiſſe annorum xxx. circiter *d. c,* 3. *v.* 23, Hinc verum Chriſti natalem multi anno vel biennio retrahunt. Sed eſt verum, Lucam non dicere, Chriſtum anno 15. Tiberii eſſe baptiſatum, ſed tunc cœpiſſe Johannem ſuum baptiſmum, neque exactè annos Domini, ſed ὡσεὶ *circiter* exprimere. Ut difficile ſit, definire, quouſque & an æra vulgata ſit retrahenda.

CAP. III.

De exitu Auguſti & de Tiberio.

FAtum Imperii Romani fuit orbitas Principum, inde à Julio Cæſare & Auguſto, multorum cauſa malorum. Erat Auguſto adhuc ſuperſtes nepos è filia & ex Agrippâ, dictus & ipſe

Agrippa Poſtumus, quem ob malos mores in Planaſiam inſulam, Succeſſione ratus indignum, relegaverat; Tiberiumque privignum, qui florentibus Cajo & Lucio, Rhodi in ſeceſſu vixerat, in locum filii, & Germanicum Druſi alterius privigni filium nepotis loco adoptaverat. Ad Agrippam paulo ante mortem viſitaverat, ſi forte ſpem faceret meliorem. Id Liviæ uxori cum innotuiſſet, verita ne στοργὴ in nepotem, privigni adoptionem vinceret, fatum ei approperaſſe dicitur, qui Nolæ in Campania mortem obiit *anno ætatis* 76. *à primo conſulatu* 57. ab Actiacâ victoriâ 44. quod eſt duplex Auguſti initium.

2. TIBERIUS vim quidem Imperii ſtatim complexus, *Agrippam Poſtumum* primo interfecit; Germanici autem metu, qui apud Germaniæ exercitus proſperâ famâ agens facile Imperium ſibi vindicare potuiſſet, diu præ ſe tulit in Senatu, nolle ſe caput eſſe Reipubl: Donec ægrè quaſi coactus magis quam exoratus id aliquando recepit. Germanicus interim infeſtiſſimam in Germania inferiore ſeditionem ægre nec ſine periculo ſuo compoſuit, aliamque *Druſus* Tiberii filius proprius in Pannoniâ.

3. Poſt hæc Germanicus paternarum virtutum heres, duas in Germania expeditiones obiit, quarum alterâ, claſſe vectus ex Rheno, per foſſam Druſianam, à patre ſuo factam, ut Rhenum Iſalæ committeret, perque Friſiæ lacus uſque ad Amaſim, inde Viſurgin verſus, per loca clade *Vari* funeſtata penetravit, Bructeros *Ar-*

minium

miniumque prælio fudit, hujus captâ uxore gravidâ; Segeſtim illius ſocerum & inimicum obſidione popularium liberavit. In reditu partim vadis Friſiæ maritimis, partim in paludibus mediterraneis graviter adflicti ſunt Romani ab Arminio & Inguiomero.

4. Secunda expeditione contrà populos trans Viſurgim, Legiones mille navium claſſe per lacus Flevi & Oceanum vexit Amiſiam, inde trans Viſurgim proceſſit, ubi rurſus *Arminium* & Inguiomerum duobus maximis præliis vicit. In reditu per Oceanum & Amaſin graviſſima à tempeſtatibus, damna claſſis hominumque paſſus eſt; etſi quaſdam legiones itinere terreſtri in hibernacula apud Rhenum remiſiſſet. Quare cæteras eodem itinere multo rectiore & expeditiore non potius, quam moleſtiſſimo fluminum mariſque circuitu reduxerit, haud ſatis intelligo. Ab eo tempore Germanis pax nec Tiberio curæ fuit illos ulciſci, multo minus imperio ſubdere, cum ſuopte ingenio, tum ex Auguſti conſilio, Imperii intra limites coercendi.

5. Anno ſaltem XIV. Tiberii accidit, ut Friſii male habiti ab Olennio Romanorum præfecto ipſum fugarent inque Flevo caſtello obſiderent, quem C. Apronius inferioris Germaniæ Pro-Prætor, cum ingenti exercitu claſſe vectus in Friſiam, liberavit quidem, ſed in æſtuariis prælio victus à Friſiis, multos tribunorum præfectorumque & inſignium centuriorum amiſit, præter militum vulgus, quorum adhuc poſtri-

diè nongenti apud lucum *Baduhennæ* occiſi, quadringenti in *Cruptoricis* villiâ mutuis vulneribus ceciderunt. Inde clarum inter Germanos Friſium nomen, Tacit. *lib.* 1. *&*. 4. *ann. c.* 74. Arminius deinde, pulſo Maroboduo, cum ipſe regnum adfectarct à popularibus interfectus eſt, anno ætatis 37. potentiæ 12. Tacit. 2. *Annal. in fin.*

6. Germanicus bello fere perpetrato, quominus gentes inter Rhenum & Albin provinciam faceret, Tiberii invidia prohibitus eſt, qui Romam eum ad triumphum vocavit, ac inde brevi cum generali in provincias imperio miſit in Orientem, & ſimul C. Piſonem Syriæ præpoſuit infrà Germanicum, at ſecretis cum mandatis, Germanicum exagitandi. Quod ab illo tam improbè, nec minus à Plancinâ, uxore ejus factum, ut Germanicus brevi morbo, an veneficio perierit, anno Tiberii 6. Quo fere tempore Cappadocia, mortuo *Archelao*, anno regni 50. Romæ, ubi reus ex odio Tiberii apud Senatum erat, in Provinciæ formam redacta eſt.

7. Nec multo poſt *Druſus* Tiberii filius proprius, qui cum Germanico mira concordia vixerat, ab Ælio *Sejano* equite, Prætorii præfecto, amico & prope collega Tiberii, qui Liviam Druſi uxorem adulterio corruperat, veneno ſublatus eſt, ut poſt octennium per *Apicatam* illius uxorem innotuit. Quo tempore *Sejanus* ipſe ad rerum ſummam adſpirans, per Tiberii literas ad Senatum ſcriptas everſus & cum agmine amico-

rum liberiſque ſuis interſectus eſt, anno Tiberii 18.

8. Biennio poſtquam obierat *Livia Auguſta*, quæ poſt obitum mariti honeſtiſſimè beneficeque vixerat, filii improbi reverentiâ non minus quam optimi viri obſequio, ſibi ad extremum uſque conſervatâ, ad annum ætatis 86. pauloque poſt illam, arte Sejani ſævitiâque Tiberii Nero Germanici filius perierat.

9. Tiberius exinde jam pridem ſævus & libidinoſus, ſibi ſoli relictus inteſtabilior evaſit, extincto crudeliſſime Druſo ſecundo Germanici filio & Agrippinâ ejuſdem vidua multiſque viris illuſtribus, & libidinibus infandis deditus; donec à Macrone Prætorii præfecto, cum morbo & ſenio extinctus crederetur, at ſubito animam recepiſſet, injectu multæ veſtis ſuffocatus eſt; in gratiam *Caji* Cæſaris, qui jam Imperii capeſſendi cauſa, mortuo ſcilicet avo, in publicum prodierat. Annum ætatis explebat Tiberius 78. imperii 23. callidus, ut res loquitur & occultus, at ob ſcelera libidineſque memoriæ ſanè exoſæ & abominandæ. Auctores, Dion. Tacit. Sueton. &c.

CAP. IV.

De Cajo Caligula Claudioque Cæſaribus.

CAJUS, Cæſar, *Caligula* dictus, Germanici filius, Neroni & Druſo fratribus ſuperſtes fuit, hactenus avo per ſimulationum falſa, quas in ejus ſinu didicerat, probatus: ob memoriam Patris ſummo omnium favore jus arbitriumque

omnium rerum adeptus, brevi hunc amorem in odium maximum convertit, incredibili luxuria, crudelitate, impudicitia, quam ad ſorores uſque ſuas extendit.

2. Aviam correptus ab eâ, ſocerumque Silanum mori coegit, Tiberium Druſi junioris filium occidit. Belli imitamentum, nugatoria in Germaniam, Bataviâ Friſiâque tenus, expeditione celebravit ac inde reverſus triumphavit. Sed cum ad inſaniam uſque in omnia graſſaretur, *à Caſſio Chærea* aliiſque conjuratis in palatio cum uxore Cæſonia filiâque trucidatus eſt, poſtquam triennio & menſibus decem imperaſſet.

3. Sublato *Cajo*, Senatus Rempubl. ſibi populoque vindicare conatus eſt: Irrito ſucceſſu, tàm propter ſuam diſcordiam, quam militum inſolentiam, qui vitia Principum non minus amabant, quam libertatem & æquum jus oderant. Ab his igitur è latebris, quas præ metu cædis Cajanæ quæſierat, erutus eſt CLAUDIUS Germanici frater, Patruus Caji, 50. annorum, imminutæ mentis, etſi à literarum ſtudiis haud alienus, quem Cajus præ contemptu vivere paſſus erat, In caſtra raptus Imperator ſalutatus, Senatus eum probare coctus eſt. At ipſe ἀμνηςίαν illius tridui, quo de Republ. dubitatum erat, conſtituit: ut tamen Caji percuſſores conquiſitos interfici juſſerit.

4. Deinde Camillum Scribonianum Imperii adfectati reum in Mœſia feliciter oppreſſit & Britan-

Britanniam multis Regulis ſubjectam à *Plautio* & *Veſpaſiano*, qui Imperator poſtea fuit, occupatam ipſemet adiit ac in Provinciæ formam redegit, anno imperii *tertio*. Deinde Parthis Regem petentibus dedit *Meherdatem* Romæ commorantem, nihilo ſucceſſu meliore, quam Tiberius antea *Tiridatem* iiſdem dederat, utroque à ſubditis non minus facile rejecto quàm recepto.

5. Cheruſcis etiam petentibus Regem dedit *Italum* Arminii ex fratre Flavio Romanis fido nepotem, qui primo ſecundâ fortuna uſus, brevi tamen periit. Chauci & Friſii per Corbulonem coërciti, Et hic Friſiis Senatum, Magiſtratus, Leges dedit, ſalva tamen libertate; plura parans Corbulo in Germanos trans Rhenum, à Claudio cohibitus & revocatus eſt.

6. In Britannia novennale bellum, duce potiſſimum *Caractaco*, geſtum. Ipſe tandem captus & in modum triumphi Romam ductus, à Cæſare veniam accepit. Bellum ſub Oſtorio *Didioque* Romanis ducibus, variâ fortunâ contra Silures ſocioſque continuatum eſt. Hæc fere externa fuerunt.

7. Domi admodum indecorè ſe *Claudius* geſſit, obnoxius libertis Narciſſo, Pallanti aliiſque, magis etiam uxoribus, *Meſſalinæ* primum, deinde *Agrippinæ*. Meſſalina viri patientiâ proterve abuſa, ſpurciſſimis adulteriis ſe domumque palam fœdabat, honoribus adulteros extollebat, multos inſignes viros, inter eos Valerium Aſiati-

cum è medio tollebat, utramque etiam Juliam, Germanici & Druſi filiam; donec ipſa contemptu mariti & amore veſano acta *C. Silio* nobili & pulcherrimo juveni publicè nuberet, quod utrique in exitium vertit, Claudio ad vindictam, licet ægre tandem nec niſi arte Narciſſi excitato, ſimul agmine vilium & illuſtrium adulterorum proſtrato.

8. Poterat Claudius, ſi ſaperet, eſſe contentus exactis matrimoniis ſenex, ſed intonans cœlibi vitæ uxorumque imperiis adſuetus, multo graviore malo novis ſe nuptiis implicuit, ductâ in uxorem *Agrippina* fratris Germanici filiâ, matre filii ex *Domitio Ahenobarbo*, biennio majoris filio ſuo *Britannico*. Hæc ſtatim omnium potens Octaviam privignam *Domitio* filio ſuo deſponderi curat, multas illuſtrium feminarum virorumque cædes imperat; mariti ſtuporem ad Domitium adoptandum eumque Britannico in ſucceſſione præferendum impulit, miniſtro horum conſiliorum juxta Pallantem libertum, *Annæo Seneca* Philoſopho, quem à Claudio prius relegatum Præceptorem Neronis fieri & revocari curaverat Agrippina. *Auctores qui ſuprà.*

C A P.

CAP. V.

De Neronis imperio.

PRoducendo ad Imperium Domitio Claudii privigno, cui ex adoptione NERONIS cognomen fuit & prætereundo *Britannico*, ejuſdem filio, Mater *Agrippina*, *Burrhus* Prætoria præfectus & *Seneca* nihil artis induſtriæque omiſerunt, nemine Britannico patrocinante.

2. Primo quidem res egregie adminiſtratæ ſunt, ex præſcripto *Burrhi & Senecæ*, qui matris ſuperbæ & crudelis feminæ potentiam minui curabant vel gaudebant, adeo ut Trajani Cæſaris dictum hæc initia Neronis meruerint, Optimorum Principum acta facile cedere *quinquennio* Neronis; quod de publicis accipiendum; Privatim enim ejus ingenium omni genere vitiorum mature ſatis erupit, ſed matris parricidium inciditin annum ejus ſextum; etſi per gradus, inde jam dudum & ſenſim ad cædem pervenerit, quo tempore Seneca inter alios aulæ miniſtros, poſt ſingula *Neronis* ſcelerum ſpecimina, Cæſareis largitionibus opes ſuas in immenſum auxit, nec ipſius Agrippinæ cædis inſons, ut non modo Dion illi iniquus, ſed etiam Tacitus commemorant.

3. At deinde Nero, jam inſurgens ſceleribus, inductâ *Poppæâ*, quam Salvio *Othoni*, qui poſtea imperavit, ademerat, *Octaviam* uxorem relegavit & dein occidit, quibus Thraſeam *Pætum*, Bareamm *Soranum*, homines graves & ſanctos

alioſque viros clariſſimos adjecit, ipſam ut virtutem exſcindere velle videretur.

4. Interim Britannia male à præſidiariis Romanis habita, duce *Boudicea* Præturagi Regis Icenorum vidua (*ſolitum Britannis feminarum ductu bellare*) defecit, 70. millibus civium & ſociorum Londini, Verulamii & Camaloduni, coloniis Romanorum, occiſis; quam cladem Suetonius *Paulinus*, quo ad *Monam* Inſulam capiendam digreſſo, evenerat defectio, penſavit, cæſis uno prælio 80. millibus Britannorum & Boudiceâ ad voluntariam mortem adactâ.

5. Aliâ parte *Corbulo*, qui res luculentas in inferiore Germania geſſerat & majores gerere prohibitus erat, à Claudio in Orientem miſſus, adverſus Parthos propter Armeniam egregie dimicavit, regemque Vologeſem eò vi adegit, ut fratrem ſuum Tiridatem ad Neronem, petitum Armenici regni diadema, Romam ablegaret, qui urbem intravit eodem die, quo Nero Thraſeam & Soranum præſtantiſſimos Romanorum ad mortem adegit.

6. Poſtremo cum per annos 14. omnibus flagitiis, ſceleribuſque, depoſito ommi pudore, denique & urbe incenſâ graſſaretur, viri plures eximii in ejus necem conjurarunt, hoc animo, ut L. *Piſoni* Imperium deferrent; ſed re detectâ cum ſe mutuo proderent, pœnas ingenti ſtrage luerunt, quibus Nero Senecam Præceptorem, Corbulonem alioſque plures adjecit:

7. Tan-

7. Tandem Julius *Vindex* Gallus defectionem in Gallia molitus, id egit ut Imperium ad *Sergium Galbam*, *qui* Hiſpaniis præerat, deferretur, Neroni publicis Edictis omnia ſcelera & dedecora objiciens bellumque indicens. Sed cum vi legionum careret, inermi duntaxat Provinciâ commotâ, & cum Fenio Rufo qui Germaniæ præerat collocutus eſſet, accidit tamen non ſponte Rufi, ut ipſius Legiones Vindicis copias profligarent, quo facto ipſe ſibi manus intulit.

8. Maturuerat tamen odium Neronis; Galba in Hiſpania Imperator dictus pro tali ſe geſſit; Rufus conſtanter recuſavit, Senatui P. Q. deferens electionem, qui Galbam probavit. Miles etiam Prætorianus à favore Neronis abductus eſt, arte magis & impulſu quam ſuopte ingenio, longo Cæſarum ſacramento imbutus & vitia Principis non minus quam ſuam licentiam amans; Ipſo Tigellino omnium ſcelerum *Neronis* auctore atque miniſtro dominum prodente ſuum.

9. Tum demum Senatus Neronem hoſtem judicavit, damnavitque ad mortem more majorum infligendam, quæ voluntario exitu ab illo, quamvis ægrè, præventa eſt, anno Chr. 68. ætatis 31. Auctores Dion Caſſius *lib.* 62. *&* 63. Tacit. *lib.* 13. 14. 15. Sueton. *& alii paſſim.*

CAP. VI.

De rebus Judaicis & Chriſtianis ab anno Chr. 2. ad 68.

ANno Chr. *ſecundo* deceſſit Herodes, *Magnus* à ſuis dictus, cujus elogium Joſephus ſic habet; ὀργῆς ἥσσων, κρείσσων τοῦ δικαίου. *Iræ ſervus, juris Dominus*, καὶ ὠμὸς εἰς πάντας. *ſævus in omnes*, ne infantibus quidem innoxiis, ut in cæde Bethlemitica, neque propriis filiis exceptis, de quibus *ſuprà*. Progeniem ejus numeroſam ſed brevi extinctam vide apud Joſeph. *lib.* 18. *c.* 7.

2. Heredem regni fecit *Archelaum* filium; ſed Auguſtus ditiones ejus diſtribuit; pars dimidia quæ Judæâ & Samaritide conſtabat, cum Idumæâ, ceſſit *Archelao*, non regis ſed Ethnarchæ titulo, Philippo Batanæa & Thrachonitis, Antipæ Herodi Galilæa & Peræa tributa eſt.

3. Archelaus poſt decennium ob tyrannidem, quam & parentes CHRISTI Domini oraculo moniti fugerant in Ægyptum, ab Auguſto Viennam relegatus eſt; quæ cauſa fuit reditus Joſephi & Mariæ cum puero *Servatore*, qui tamen ſe in Galilaeam, procul à luce hominum abdiderunt. Sic enim Deo viſum, ut plurimum CHRISTI adventus & educatio haberet τὸ ἀπροσδόκητον.

4. Archelai ditiones *Syriæ* provinciæ adjectæ ſunt, quibus junctis præpoſitus eſt *Quirinius* præſes, etſi dein Judæa proprios habuerit gubernatores, titulo Procuratorum Cæſaris, qualis

lis fuit *Pontius Pilatus*, ſub quo CHRISTUS, cum in annum uſque quartum regnum Dei doctrina veritatis ſimpliciſſimæ, vitâ inimitabilis innocentiæ miraculiſque demonſtraſſet; præ ſe ferens cultum mirificè abhorrentem ab expectatione populari de Meſſia, collecto Judæorum odio ab his captus & cum elogio *mortis rei* ad Pilatum tranſmiſſus eſt, ut jure Romano fieri oportebat à Magiſtratibus Provincialibus, qui mero Imperio carebant. A Pilato quamlibet falſi conſcio & reluctante, *Chriſtus* ut læſæ Majeſtatis convictus ſententiâ ſolenniter pronuntiatâ damnatus & crucifixus eſt, *anno ætatis* 34. ut notum ex Euangelio, cum iis quæ mortem ejus ſecuta ſunt miraculorum plênis; quorum maximum fuit, quod duodècim Piſcatores ſuſceperunt orbem terrarum, invitis Poteſtatibus mundi, convertendum, & converterunt.

5. Paulo poſtea mortuus eſt *Philippus* Herodis, ἀνὴρ μέτριος τὸν τρόπον καὶ ἀπράγμων, ait Joſephus; *Vir moderatis moribus & turbarum fugiens*, qualem ſanè fuiſſe oportet, qui paſſus ſit, uxorem Herodiadem Antipæ Herodi fratri ſuo nubere, quæ res Johanni Baptiſtæ cauſam necis adtulit.

6. Philippi provinciam, præter eam quæ Lyſaniæ fuerat, Libano finitimam nactus eſt *Agrippa* Herodes, filius Ariſtobuli, quem Herodes Pater, ut *ſuprà dictum* interfecerat, idque favore Caji Cæſaris *Caligulæ*, quem Agrippa, vivo jam Tiberio, coluerat eâque gratia ab hoc in carcerem conjectus fuerat.

7. Contra hujus commoda Herodes Antipas ab Herodiade ſua Agrippæ ſorore, perverſa ambitione concitatus Romam profectus eſt. Sed Agrippa per literas ſuas, Antipæ exilium & regnum impetravit, factâ Herodiadi gratia, quæ maritum tamen ſequi maluit. Poſt Pilatum Judæa Syriæ Præſidi paruit;

8. Qualis Petronius, qui Statuas Caji Hieroſolyma inferre cupiens, adverſam adeò gentis religionem habuit, ut mandatum illud Caji Cæſaris exequi non potuerit. Cum eſſet in ſummo hac causâ gens tota periculo, Caji Cæſaris interitu id eſt præventum.

9. Porro idem *Agrippa* dein à Claudio ipsâ Judæa omnique regno, quod Herodis magni fuerat, donatus eſt, qui Judæis in novo regno placere cupiens Chriſtianos perſequi inſtituit, Jacobum occidit, Petrum carceri incluſit: At eis triennium ſibi aliiſque nimium placens, divinitus fœdo morbo percuſſus obiit, vir alioqui non pœnitendus. Judæa deinceps in Provinciæ formam redacta præſidibus ſuis paruit, Joſephus 1. & 2. *de bell. Jud.*

10. Sed filius iſtius, *Agrippa* junior à Claudio deinde primam patris ditionem, quæ fuit Batanæa, Trachonitis & Abylene, accepit, uxoremque habuit Berenicem, ad quos μετὰ πολλῆς φαντασίας prodeuntes, apologiam dixit Paulus Apoſtolus, qui poſt illam audientiam captivus Romam miſſus anno Chr. 56. poſt biennium à Nerone in Prætorio auditus, ut ipſe Philippenſibus ſcribit, abſolutus eſt; non ſine gloriâ

Dei

Dei & ſuâ multoque profectu Euangelii, quod uſque ad annum Chr. 67. juxta reliquos Apoſtolos, incredibili cum ſucceſſu prædicavit, initio facto ab anno poſt mortem Chr. 3. per annos 35.

11. Dein cum Nero incenſæ urbis invidiam in *Chriſtianos* derivaret, incepit horrenda perſecutio, quam refert Tacitus 15. *Annal.* 44. quæ & Paulum involvit; ſupplicio tamen honeſtiore quam cæteros, *gladio*, quia *civis* Romanus erat. Id accidit a. d. 3. Kall. Jul. anno Chr. ut dixi 67. ultimo Neronis aut circiter. Eadem die Petrum Romæ crucifixum eſſe, poſtquam ibi per annos 25. epiſcopatum geſſerat, invita collatione Paulinæ hiſtoriæ, ſcribit Euſeb. 2. *Hiſt. Eccl. c.* 24. aliique nonnulli Patres.

SECTIO II.

Ab exitu Neronis ad Antoninum Pium ab anno Chr. 68. uſque ad annum 138.

CAP. I.

De Galba, Othone, Vitellio.

CÆſarum domus adhuc adoptionibus propagata in Nerone penitus defecit, juſto Dei judicio, cunctis Cæſaribus à Julio dictatore ad uſque Neronem in pœnam, ut videtur, oppreſſæ libertatis Patriæ ſine liberis fato functis, ne Galbâ quidem liberis ſubnixo.

ſubnixo, Deo ſic impediente, ne Imperium illud vi tyrannica fundatum legitima ſucceſſione ſtabiliretur, ſed *militare*, hoc eſt, violentum & mutabile eſſet ac maneret.

2. Majeſtas Senatus P. Q. R. pridem extincta fons tamen omnis in Republ. poteſtatis credebatur; donec etiam hæc opinio refutata eſt creatione Galbæ, quem Imperatorem alibi dictum Senatus à militibus accepit; idque ita deinceps invaluit, ut qui à Senatu creati eſſent Principes durare non poſſunt. Milites verò Principem Principe, ſicut clavum clavo, pro lubitu, deinceps expulerunt. Ita *Nymphidius* Prætorio præfectus, Nerone ſublato, ſibi molitus Imperium, in ipſo conatu interfectus eſt.

3. GALBA cis octavum menſem interfectus eſt à militibus ipſi infeſtis, quod donativum ejus nomine promiſſum non ſolveretur. Erat in Galba gravitas antiqua, ſed judicio ad præſentis ſtatus requiſita parum adtemperato, Senex 73. annorum invalidus, praviſque amicis maxime T. *Vinio* & Cornelio *Lacone*, quibus accedebat *Icelus* libertus, obnoxius, quorum ſcelera ipſi imputabantur.

4. Ergo contemptus & exoſus præbuit occaſionem Salvio OTHONI milites corrumpendi: Speraverat *Otho* adoptionem ſenis Galbæ; cum hic *Piſonem* Licinianum moribus gravem, Othoni luxu famoſo prætuliſſet, ira & egeſtate impulſus aut Cæſar aut nihil eſſe voluit & factus eſt *Cæſar*, interfectis Galba, Piſone, Vinio, Lacone & aliis.

5. Inte-

5. Interim Germanici exercitus inquieti, virium ſuarum conſcii, vivo jam Galbâ novum Imperatorem A. *Vitellium* creaverant, qui cœptum adverſus Galbam bellum vertit in *Othonem*, ducibus Au. Cæcinâ & Fabio Valente, qui Othonianos ad *Bedriacum* vicerunt: poſt quam cladem *Otho*, licet vires adhuc ſupereſſent, mortem ſibi inferre quam ultima experiri maluit, anno æt. 37. optimam famam, etſi falſæ virtutes credebantur, trimeſtri imperio meritus, ſecus ac Galba; qui digniſſimus imperio habitus, antequam imperaret, experimentum contra fecit.

5. VITELLIUS nihil mutavit, ſegnis ac iners, ut olim, ita in Imperio, ſibi ſemper ſimilis, octo fere menſibus victoriâ gaviſus eſt. Nam Orientales exercitus nihilo ſe reliquis deteriores arbitrati, Flavium Veſpaſianum Judaico bello à Nerone præfectum, auctore Muciano Syriæ Præſide & Tiberio Alexandro Ægypti præfecto, Imperatorem dixerunt. atque dum inde bellum è longinquo paratur Pannoniæ, Mæſiæ & Illyrici exercitus, invidiâ Germanicarum Legionum aut favore Othoniano imbuti, Orientales prævenerunt, duce *Antonio Primo*, qui in Italiam irrumpens *Vitellianos*, deliciis Italicis non parum corruptos, apud *Cremonam* ſuperavit, urbem illam evertit ac inde Romam contendit.

6. Sed antequam eò pervenerat; *Flavius Sabinus* Veſpaſiani frater, urbi Præfectus, à Vitel-

lianis in Capitolio, quod incendio periit, oppreſſus eſt; mox à Flavianis neci datus eſt Vitellius, os ſuum ultimis indigniſſime præbens contumeliis, *ut Tacitus* & *Suetonius* referunt, ubi & *reliqua*

CAP. II.
De Veſpaſiano.

VESPASIANUS decennali Imperio, civili militarique diſciplinâ Rempubl: egregiè reſtituit, ſolo avaritiæ nomine reprehenſus. Nam Helvidii Priſci Traſeæ Pæti imitatoris & nimiâ libertate moleſti damnationem prope ignoſcunt ei ſcriptores; Avaritiam neceſſitate temporis excuſabat, Republ: eo redactâ, ut quo ſtare poſſet, *quadringenties millies* opus eſſet, hoc eſt, mille ducentis millionibus Imperialium; uno millione pro *decies centenis millibus* accepto.

2. Antequam *Veſpaſianus* in urbem veniret, Primus *Antonius & Arrius* Varus duces cuncta pro arbitrio agebant, Senatus diſcordabat, immodicus aliquando libertatis; *Domitianus* Filius ſtupris & adulteriis filium Principis agebat. Deinde Mucianus, cum Syriæ Legionibus Italiam & urbem ingreſſus, cuncta in ſe vertit, vim Principis complexus, nomen remittens; Calpurnium Galerianum C. Piſonis filium, tantum quod nobilitate decorâque juventâ principem ejuſque filios anteiret, interfecit ejuſque ſocerum & conſobrinum L. Piſonem Africæ Proconſu-

conſulem, ne res novas aliquando molirentur.

3. Bella Veſpaſiani tempore, duo imprimis geſta ſunt externa, *Batavicum* & *Judaicum*. Batavicum *Claudius Civilis* Romanorum ſtipendiis exercitus iiſque iratus, motis ad arma popularibus ſuis cum vicinis Caninefatibus & Friſiis excitavit, revocatis Batavorum cohortibus, quæ Moguntiæ agebant auxiliiſque è Britannia excitis, claſſe Batavis plenâ ad illum transfugiente, denique tracta in partes magnâ Germaniæ Galliæque parte. Deinde vicit & mox obſedit in caſtris apud *Vetera* Legiones Romanas; cui malo acceſſit militum Romanorum ſeditio, qui Duce *Hordeonio Flacco* interfecto, Batavis ſe junxerunt. Jam Civilem immenſis auctibus univerſa *Germania extollere*, ipſi Agrippinenſes acceſſerant, Galli quoque ſuſtulerant animos. Treviri Duce Claſſico, Civili ſe junxerant, ut & *Julius Sabinus* Cæſaris nomen adſumens cum Lingonibus ſuis, miſſique per omnem Galliam concitores belli.

4. Sed legatus à Muciano Petilius Cerealis, victis primo Lingonibus & Sabino, (qui per novem annos cum vxore Eppennina in ſpelunca latuit, duobus ibi liberis ſuſceptis) mox Treviris, duce Valentino. Deinà Civili Tutore Claſſicoque ducibus, apud Treveros ipſe vincebatur, niſi victores intempeſtive ad prædam converſi ſe vincendos præbuiſſent.

5. Civilis in Bataviam ſe recepit, ubi in vadis ancipiti Marte pugnatum. Armis tamen

inferior Civilis, diruit molem cohibendo flumini à Druſo factam Rhenumque prono amne ruentem in Gallias effudit, ut tenuis alveus inſulam inter Germanoſque maneret. Poſtea per inſidias caſtris illati Romanis magnam edidere ſtragem Batavi, Cereali tantum non cæſo vel capto, dum *Claudiæ Sacratæ* mulieris Ubiæ ſtupro operam dabat. Tandem vi Romanæ Civilis impar, ſalvâ libertate Batavorum & Friſiorum, pacem accepit, *Tacit Hiſtor.* 4.

CAP. III.

De bello Judaico & gentis interitu.

PArante Fato cauſas excidii Judæorum genti, tumultuum initia ſub *Cumano* Præſide mota, ſub Felice, *Pallantis* Claudii præpotentis liberti fratre, Feſtoque ejus ſucceſſore continuata, ſed coercita, quanquam Felix per omnem ſævitiam ac libidinem jus regium ſervili ingenio exercuit, habens uxorem Druſillam Antonii triumviri è Cleopatrâ neptim. Æquè perverſe inſtituit *Albinus*, & pejor Geſſius *Florus*, ad quem uſque duravit patientia Judæis.

2. At is maximis injuriis populum ad defectionem impulit, quæ prudentioribus licet abhorrentibus, tamen impetu plebis & violentiâ zelotarum, quos vocabant, maturata fuit.

3. Ceſtius *Gallus* Syriæ præſes comprimere eam conatus variis præliis, ſæpius adverſis exceptus eſt. Qui ubi fato aut tædio occidit, miſſu *Neronis* Veſpaſianus fortunâ famâque egregius

intra

intra duas æſtates cuncta camporum omneſq; præter Hieroſolyma urbes, victore exercitu tenebat.

4. Sed Veſpaſiano ad capeſſendum Imperium digreſſo, Judæis interim à Romanis otium fuit. Non ipſis inter ſe, latrociniis, & factionibus invicem infeſtis, adeò ut *Tito* Veſpaſiano filio urbem obſidente, tres duces totidemque Hieroſolyma exercitus tenerent. Vrbem interiorem tenebat Johannes. Mœnia & extremam urbem Simon, Gioræ filius (alii hos diſtingvunt) Templum Eleazarus firmaverat, qui à Johanne brevi per inſidias, ſpecie ſacrificandi, quod *Eleazarus* non prohibebat, interfectus eſt.

5. Hos omnes Titus aggeribus vineiſque aggreſſus poſtremo cinxit muro, ut dicta vatum & *Chriſti* implerentur. Intra tres menſes ad ſummas anguſtias & famem extremam, qua mater etiam filium coctum comedit, redacti ſunt; donec urbs expugnata templumque, Tito licet invito, incenſum eſt, die Sabbathi x. Auguſti, anno Chr. 70. cum eadem die ante annos 639. à Rege Babyloniorum incenſum fuiſſet, ut teſtis eſt Joſephus *lib.7.de bell. Jud. c..9. in fin.*

6. Ultima & internecina clades civitatis incidit in 8. *Septembris d. l.7.c.8.* Capta ſunt hominum 97. cæſa undecies centena millia, quod ne cui incredibile videatur, Joſephus probat, *c.17.* ſub Ceſtio enumeratos eſſe, qui ad Paſcha converant *vicies centum & 77. millia* Judæorum, exceptis *impuris*; civitas autem Paſcha feſto cincta eſt obſidio.

7. Ab eo tempore non deſiit premere Judæos per orbem terrarum ſparſos ira divina; nec tamen eos conſumit, per omnes licet populos miſere habitos, exceptis paucis gentibus, quæ ſecum illos agere non patiuntur. Plerique in hac mirificâ conſervatione populi per tot ſecula vagi, latere an patere credunt arcanum divinæ prædeſtinationis ad eventum eximiæ mutationis. Joſeph. *d. lib.* 7. *Tacit.* 5. *hiſtor.*

CAP. IV.

De Imperio Titi & Domitiani.

VEſpaſianus expletis in Imperio, cujus ſtatum luculenter inſtauraverat, annis *decem*, ætatis 69. mortuus eſt, ſucceſſore TITO, etſi *Domitianus* fraudem teſtamento factam ſeque collegam datum muſſitabat; Titus autem ſolus Principum adquiſitâ purpurâ in melius eſt mutatus, antea crudelitatis & libidinum ſuſpectus. ſed Imperator factus omnes clementiâ & generoſitate ſuperavit, ut merito *deliciæ generis humani* ſit dictus; ſeque diem perdidiſſe, quo non alicui bene feciſſet, haud ſimulatè prædicaret.

2. Pax ſub ejus imperio immota, ſed magnæ cladis inſtar fuit incendium Veſuvii montis in Campaniâ, cujus cineres in Syriam & Ægyptum uſque pervaſere. duæ civitates vicinæ multique mortales, quos inter C. Plinius, oppreſſi.

3. Sed Titus ante tertium menſem poſt biennium in Imperio exactum, magno generis huma-

humani deſiderio extinctus eſt, antea queſtus in cœlum, *immerenti ſibi vitam eripi.* Parum cordatè pro reliqua ſapientiâ.

4. Sub DOMITIANO, qui Cajo & Neroni ſimilior quam fratri & Patri fuit, plus motuum foris fuit. In Britanniâ tum primum circumnavigatâ, Julius *Agricola*, Provinciam decem æſtatibus ad fretum inter æſtuaria *Glotam* & *Bodotriam*, ubi artiſſimè nunc patet *Scotia*, extendit, etiam de Hibernia cogitans, ex quâ regulus exſul unâ legione & modicis auxilis, debellari obtinerique Hiberniam poſſe demonſtrabat. Pluribus concurſum prœliis; uno ad Grampium montem in Caledoniâ, hoſtium duce *Galgaco*, cui ex ultimâ barbariâ Tacitus orationem, quaſi Romanarum rerum callentiſſimo adſcribit. Plane res magnas Agricola geſſit, quarum famâ Domitianus anxius & invidus eum revocavit, nulloque numero deinceps habitum poſtremò interfecit, ſi fides Dioni; nam Tacitus gener Agricolæ nihil adfirmat.

5. Cum Germanis & Dacis ſupra Danubium res etiam fuit *Domitiano*; Rege Dacorum *Decebalo*, quem Dion δεινὸν μὲν συνεῖναι, δεινὸν δὲ πρᾶξαι τὰ πολέμια; acutiſſimum conſulendo acerrimumque res bellicas exequendi appellat. Adverſus hunc, ut & Quados & Marcomannos *Domitianus* ipſe profectus, at per alios res gerens improſperos exitus habuit; Romam tamen ut victor ſcripſit, etiam ridicule triumphavit, emptis quorum habitus & crines in captivorum ſpeciem formarentur.

6. Cum deinde crudelitatis & inſolentiæ finem nullum faceret, *Deum* ſe quoque ferens, inſidiis tandem ſuorum, ipſâ uxore Domitiâ conſciâ, duce *Parthenio* liberto, apud penates ſuos occiſus eſt, anno imperii 15. expleto, *Chr.* 96. Tacit. de vit. *Agric. Dion Xiphil. lib.* 67. *Sueton. &c.*

CAP. V.

De Nerva, Trajano & Hadriano.

PAulo ante obitum Domitiani cornicem è ſaxo Tarpejo proclamaſſe ferunt Ἔϛαι καλῶς; *Erit bene*; unde jactatum hoc diſtichon.

Tarpejo nuper quæ ſedit vertice cornix
Eſt bene, non *potuit dicere dixit* ERIT.

Impleta vox an fabula eſt, moderatione ſequentium Principum. Qualis primus fuit Coccejus NERVA, Narnienſis Italus, ſenex bellica & civili virtute pudentiâque clarus, ſed auctoritate, militum inſolentiæ impar: A quibus interfectores Domitiani, cujus cædem milites graviſſime tulerant eoſdemque auctores deferendi ad ipſum Imperii ad necem dedere coactus eſt, eoque res brevi per imbecillitatem & orbitatem Imperatoris rediit, ut Fronto conſul dixerit, Pejus eſſe vivere ſub Principe per quem omnia, quam, per quem nihil licet, Χεῖρον ἐφ᾽ ὧ πᾶσι πάντα, ἢ ἐφ᾽ ὧ μηδενὶ μηδὲν ἔξεστι, ait *Xiphilinus*; Plane ut *Imperium ſuper Imperatorem rueret* Plinii dictum

2. Suſti-

2. Suſtinendæ ruinæ filium adoptavit bonus optimum, M. *Ulpium Trajanum.* Hiſpanienſem, Germaniæ tum præſidentem, cui & *Cæſaris* nomen dedit (ita ſucceſſor Imperii exinde minore quàm *Auguſti* appellatione dictus eſt) Hujus & exercitus Germanici reputatione valoris, amiſſam recepit auctoritatem Nerva, cujus vindicandæ ſtudium Trajano per hunc Homeri verſiculum ſuo chirographo inculcavit.

Τίσειαν Δαναοὶ ἐμὰ δάκρυα σοῖσι βέλεσσι,

Fac, Danaus noſtras lacrymas veſtris luat armis.

Nerva poſtquam menſibus ſuprà annum *quatuor*, Imperium tenuerat, ex morbo deceſſit.

3. Non decepit ipſius & S. P. Q. R. expectationem TRAJANUS jure merito à Senatu OPTIMUS dictus, Οὔτε ἐφθόνει οὔτ' ἐμίσει, οὔτε καθήρει τινὰ *nemini invidebat, neminem oderat aut ſuſtulit*; ſed bonos extulit & Rempubl: mirificè emendavit. Tamen παιδείας τῆς ἐν λόγοις οὐ μετέσχε; Literas ſtudiorum non callebat, attamen doctos amabat. Nec vitiorum fuit expers περὶ μειράκια καὶ περὶ οἶνον ἐσπουδάκει; *Pueris enim & vino dedit operam.* ſed nihilominus νήφων, *ad ſeria intentus*, ait Dion.

4. Bellum ei duplex imprimis fuit, Dacicum & Parthicum. Prius contra *Decebalum*, qui tenuit terras, ubi nunc *Tranſſylvania*, Valachia, & Hungaria ſuperior. Hic Domitiano, ut libitum, uſus erat, pacem ei vendens; Trajanus ſæpe victum ad incitas tandem & ad mortem ſumendam adegit: Ad opportuna belli

pontem mirabilis ſtructuræ fecit in Danubio Trajanus, cujus adhuc quædam rudera ſupereſſe dicuntur.

5. Contra Parthos pro Armeniâ belligeratus eſt, facili victoria, Parthis qui bellis civilibus fracti erant, ſe non offerentibus, Armeniamque in Provinciæ formam redegit, etſi Parthaſimiris Rex ad eum in caſtra, ſpe diadema conſequendi, ut olim Tiridates, acceſſerat; Deinde Babilonem & Cteſiphontem cepit, Parthis Regem dedit *Parthamaſpatem*, quem digreſſo Trajano, incontinenti rejecerunt. Nec enim ſemel victi barbari ſervitio, ut olim, acquieſcebant; uſu rerum hominumque & externæ dominationis experimento, mutati ab his qui ſub Alexandro fuerant: Proinde omnia diſſilierunt. Ipſe Trajanus in Ciliciam reverſus morbo deceſſit, anno imperii 20. Chr: 117.

6. Succeſſit *Ælius Hadrianus* Trajani conſobrinus, & adfinis ab eo non adoptatus, ſed Plotinæ Trajani viduæ arte, mors hujus occultata fuit, dum adoptio formaretur ac ipſe pro filio & ſucceſſore à militibus eſſet agnitus; Senatus approbavit. Hic fuit Trajano doctior, ſed doctis, quaſi ipſe doctior, obliquus ac iniquus. Imperium ad veteres in oriente fines cis Euphratem fluvium reduxit, deſertis quæ à Trajano ultrà occupata fuerant, quaſi ex vetere Auguſti præcepto, ponte quoque Trajani Danubio impoſito, interrupto: De Daciâ idem facturus, niſi colonias illic à Trajano collocatas,

tas, deſtituere veritus eſſet. Cædes quaſdam illuſtres inde ab initio in ſecuritatem ſuam fieri curavit, Celſi, Nigrini, & aliorum.

7. Bella repreſſit magis diligenti & adſiduâ Provinciarum viſitatione, quam exercitio armorum, niſi cum Judæis, de quo mox agemus. Proinde Britanniam quoque adiit eique moleſtos barbaros, muro per 80. milla paſſuum ſtructo ſubmovit. Sub finem vitæ, cum ſanguinem vomeret, adoptavit *Cejonium Commodum*, qui & *Ælius Verus*, eumque Cæſarem dixit; quâ voce tum Imperii deſignatus ſucceſſor notari coepit. *Severianum* autem ſororis maritum, 90. annos natum, cui maximos honores detulerat, cum filio Tuſco mori coëgit, & quanto cuique plurimum debebat, eo infeſtius illos habuit. *Commodo* qui æquè ſanguinem vomebat, extincto, *Aurelium Antoninum* adoptavit & Succeſſorem reliquit, poſtquam is Marcum *Antoninum* & hic L. *Verum* adoptaſſet, qui tamen & fratres appellantur; quâ de re dix. *in lib.* 3. *Digreſſ. c.* 29. Deceſſit ſerius quam voluerat, tædio animi & dolore corporis, anno imperii 22. Chr. 138. Dion *lib.* 69. Spartian. *in vitis*.

CAP.

CAP. VI.

De re Judaicâ & Chriſtianâ.

QUanquam de rebus Eccleſiæ non agimus, ea tamen utriuſque hiſtoriæ connexio eſt, ut univerſum Eccleſiæ ſtatum penitus omittere non liceat. quemadmodum in Eccleſiæ hiſtoriâ, ſtatus Imperiorum obiter attingi ſolet.

2. Judæa deſierat eſſe Reſpubl, nondum populus; manebat vetus ſtudium pro lege locoque ſacro. Venerat autem Hadriano in mentem, Hieroſolymam conductâ coloniâ inſtaurare, nomine *Æliæ* Capitolinæ, veſtigiis autem Templi fanum Jovis imponere; prohibito, ne quis Judæorum Hieroſolymis ageret, niſi uno quotannis die, lugendi causâ.

3. Quæ res & perſuaſio *Barcochebæ* falſi Meſſiæ gentem in arma concivit, quo bello abſumpta ſunt millia Judæorum 580. præter infinitam multitudinem, quæ incendiis, fame, morbis periit, ut Paleſtina tum porrò exhauſta ſit Judæis.

4. Chriſtiana fides extremis Tiberii annis & ſub Cajo, Claudio initioque Neronis feliciſſimè creverat, nullo, niſi à Judæis, impedimento, qui cum ipſi eſſent exoſi, Magiſtratus Romani Chriſtianis plerumque patrocinabantur: ipſe Paulus in Neronis Prætorio auditus claro exitu abſolutus notitiam Chriſti in ipſam aulam propagavit.

5. Sed

5. Sed poſtquam Chriſtiana res Judaicam præcelluit genuſque doctrinæ & vitæ à vulgò δὶς διὰ πασῶν, quod ajunt, diſcrepans innotuit, brevi in odium populi infeſtum incurrit; quod arripiens *Nero* vocavit illos in crimen urbis incenſæ primamque perſecutionem crudeliſſimam, Tacito 15, annal. 44. aliiſque memoratam inſtituit.

6. Operæ pretium eſt, audire, quid viri ſapientes Romani de initiis Chriſtianorum judicaverint. Suetonius in *Ner. c.* 16. *ſuperſtionem* vocat *novam ac maleficam.* Tacitus; *ſuperſtiotionem exitiabilem*, Chriſtianos *ſontes & noviſſima exempla meritos, in odio humani generis convictos Ann.* 15. *c.* 44. Novam, mirum non eſt vocaci ab illis fidem; *maleficam* vero dictam vix ideo putem, quaſi promiſcuis ſtupris & occultis ſceleribus ſe pollueremt: frequentiſſimis enim cognitionibus jampridem compertum erat, has eſſe calumnias: Plinio Secundo æquales fuere Tacitus & Suetonius, cujus extat ad Trajanum de Chriſtianis ſuæ cognitionis epiſtola. Sed Chriſtiani pro Magis, impoſtoribus exorciſtis habitos eſſe conſtat: Magi autem alii damnabiles alii laudabiles habiti. Prioris generis, *malefici* dicti, Chriſtiani credebantur. In *odio generis humani* convicti, id ex judicialibus illorum confeſſionibus, de quibus ibi Tacitus agit, petitum, quibus ſummam fidei ſuæ expoſuerunt; omnes extra Chriſtum execrabiles, iræ Dei ac æternis cruciatibus eſſe ſubjectos & ſimilia. Acceſſit

ceſſit fuga & execratio omnium inſtitutorum mundi & ſapientiæ humanæ; denique, abominatio Dei miſerabilis, crucifixi, & quod imprimis doctos movit, abnegatio virium naturæ & rationis humanæ; quando nihil magis à methodo philoſophiæ quam inſtitutio primæva Chriſtianæ religionis diſcrepabat: quam proinde illi ſubverſionem naturæ & omnis honeſti publicæque diſciplinæ crediderunt. Hinc omnium in illos odium & execratio.

7. Poſt obitum *Neronis* pauliſper conquievit perſecutio, donec à *Domitiano*, à quo relegatus *Johannes*, renovaretur, quem præter inſitam crudelitatem impulit indignatio, quod hæc profeſſio magis indies invaleſceret familiaſque nobiles ipſique conjunctas intraret, quando *Flavius Clemens* Conſul, & ejus uxor *Domitilla* cognati ambo Cæſaris, illato crimine ἀθεότητος. contemptus Deorum καὶ ἠθῶν Ἰουδαϊκῶν, & diſciplinæ Judaicæ (cujus ſpecies habebatur Chriſtianiſmus) damnati ſunt, ut Dio refert & *martyrologium*.

8. Sub Trajano tertia ponitur Chriſtianorum perſecutio, qua de re videnda Plinii, quam diximus, ad Trajanum *epiſtola lib.* x. ubi confeſſiones tam eorum qui defecerant, quorum ingens numerus, quam qui perſtiterant. Sub Adriano deinde continuata magis eſt, quam recruduit perſecutio, quam numerant *quartam*; Quippe Hadrianus idem quod Trajanus ſtatuit, oblatos Chriſtianiſmi reos puniri, conquirendos non videri. Auctores, *ſuprà dicti* & Sulpic. Sever. *lib.* 2.

SECTIO

SECTIO III.

De Imperio Antoninorum, ab anno Chr. 138. *ad annum* 235.

CAP. I.

De Pio, Marco & Commodo Impp.

IMperium Antoninorum extenditur ab exitu Hadriani uſque ad Alexandri Severi, licet hic Antonini per modeſtiam nomen recuſaverit. Primus fuit ANTONINUS PIUS, cognomen illud omni genere virtutis ſed maxime clementiâ & *charitate* Patriæ meritus; Qui per annos pene 23. ita præfuit Reipubl. ut optimus Pater domui ſuæ, ut inſtar Numæ pacem ubique reverentiâ nominis ſui fecerit.

2. Idem quod *Pius* inſtitutum majore quoque gloria preſſit MARCUS Antoninus, Philoſophus ob ſapientiam dictus, qui bonorum Principum optimus & ultimus Romæ fuit.

3. Hic primus poſt Romulum imperavit cum Collega, *ſub pari Majeſtatis imperio*, quod antea creditum ἐκ τῶν ἀδυνάτων, fecit moderatio *Marci*, ut proſperè cederet. Is fuit *L. VERUS* frater ejus an filius adoptivus, minimè paris ingenii, *ſed ab ejus ſectâ, laſciviâ morum & vitæ licentioris immanitate diſſentiens.*

4. Bellum Parthicum, Marco Romæ manente, ſuo

ſuo magis nomine quam ductu operâque confecit. Contra Marcomannos, quibus Pannoniæ & magna pars Germaniæ acceſſerat, ambo profecti ſunt, idque bellum maximis utrimque cladibus poſt quinquennium feliciter abſolutum eſt.

5. Haud minus contra *Quados* laboratum, qui cum exercitum Rom. ad ſummas anguſtias redegiſſent, Marcum pro extremo remedio petiiſſe volunt à legione Melitenſi, quæ tota Chriſtianis militibus conſtabat, ut Deo ſuo fierent ſupplices auxiliumque peterent; Atque hos flexis genibus impetraſſe à Deo, pluvias pro Romanis, fulmina grandineſque immanes & flammeos in hoſtem imbres, quibus factum, ut hic diſſipatus, Romani victores & refecti ſint. De eventu ſatis conſtat; de precibus & miraculo dubitatur. Auctor eſt Tertullianus Apol. & ad Scap. & ex illo Euſebius, Oroſius, Zonaras, Xiphilinus refellens Dionem *lib.* 70. Provocant ad literas Marci hac de re; quas quidem ut in *Apol. Juſt. poſter.* exhibentur, falſi arguit ſtylus & auctoritas doctorum. Pro miraculo tamen rationes non deſunt, quas nitidè expoſuit D. Herm. Witſius *diatr. de Leg. fulminatr.*

6. *L. Verum* Collegam poſt annum imperii undecimum amiſit *Marcus*, qui exinde ſolus annum imperii 20. omni genere virtutis publicè privatimque implevit; cum paulo ante *Avidium Caſſium* in Syriâ Imperium ſibi vindicantem ſine magno motu oppreſſerat. Deceſſit morbo in expeditione contra Marcomannos, qui rebellaverant, in Pannoniâ, ætatis anno 59.

7. Filium

7. Filium habuit ex *Fauſtinâ* Antonini Pii filiâ, COMMODUM *Antoninum*, qui Cæſarum nobiliſſimus & hominum pulcherrimus eſt dictus, cæterum nulla re Patri, nimis verò matri ſimilis. Qui ſpreto Patris conſilio, pacem cum Marcomannus inhoneſtè fecit, inque urbem feſtinans totum ſe libidinibus & ſævitiæ, Paternis amicis & optimo quoque interſectis, dedit. Anno imp. 13. in cubili ſuo interfectus eſt, hoc modo;

8. Martia Concubina ejus infantem, qui Commodo in deliciis erat, ludentem cum libello videns, hunc ei ne ſcinderet, ademerat: At in eo ſcripſerat Commodus, quos proximè interfectos vellet, interque eos ſuum Martia nomen cum Læto & Electo præfectis Prætorio & cubiculo invenit. His igitur vocatis, ſtatuunt Commodum prævenire; ſtertentem ſtrangularunt, anno Chr. 239. Auctores Herodian. *lib.* 1. Eutrop. *fin. lib.* 7. *&* 8. Aurel. Vict. Capitolin. Lamprid. *in Cæſarr.*

CAP. II.

De Imperio Pertinacis, Juliani & Severi.

SUblato *Commodo* & extinctis *Antoninis* Imperium aliquandiu fluctuavit, donec *Severus* Antoninorum nomen in ſuis liberis renovaret.

2. Erat Helvius PERTINAX præcipuæ auctoritatis Conſularis, ad quem Lætus & Electus

noctu inſignia Imperii detulerunt eaque electio à militibus & à Senatu, multis licet invitis, approbata eſt. Milites imprimis nobilitati & juventæ Commodi licentiæque tyrannicæ adſueti, ſeveritatem ignobilis & parci ſenis averſati ſunt. Ideoque eum tertio Imperii menſe, quo ſpatio multa optimo publico inſtituit, in Palatio non ſine conſcientia *Læti*, ut creditum eſt, obtruncarunt, unà cum *Electo*.

3. Poſt cædem Prætoriani milites è muro caſtrorum venale propoſuerunt Imperium, quod uxoris & filiæ impulſu licitatus eſt Didius JULIUS prædives creditus, pronepos Salvii *Juliani* Juris-Conſulti. Qui à militibus, obſtante populo, per vim in Curiam atque Palatium deductus eſt.

4. Adverſus eum tres Imperatores creati ſunt, Peſcenninus NIGER in Syriâ, quem populus amabat. Clodius ALBINUS in Britannia, Septimius SEVERUS in Illyrico. Hic acerrimus omnium & loco proximus in Italiam infeſto cum exercitu, vindictam *Pertinacis* præ ſe ferens, perrexit.

5. Nullæ ibi copiæ armatorum, præter milites Prætorianos otio & luxu corruptos, qui ſpe veniæ factâ cum Severo ſe dedidiſſent, ab eo per ignominiam exauctorati ſunt: Julianus ab omnibus deſertus, quinto die poſt duos menſes in palatio interfectus eſt.

6. Interim *Niger* in Oriente Principem agebat, idemque *Albinus* in Gallia, quo ex Britannia

tannia tranſierat, quibus impar duobus *Severus* cum Albino inſidioſe pactus eſt, collegam Imperii & Auguſtum appellans, ac ita in Nigrum ſe accinxit.

7. Hic nimis lente agens dum Romam invitantibus amicis, properare negligit, apud Cyzicum à Severo victus, & mox iterum ad Ipſum Ciliciæ victoriâ Alexandri contra Darium celebrem; in fuga interfectus eſt à Severo.

8. Qui deinceps *Albinum* aggreſſus poſt aliquot ancipites conflictus illum apud Lugdunum magnâ pugnâ ſuperavit & occidit, multoſque Proceres & Senatores ei faventes adjecit; etiam *Lætum*, qui in prælio ſuas copias ſegregaverat, eventum expectaturus. Ita ſolus rerum potitus eſt Severus natione *Leptitanus Afer.*

CAP. III.

De regimine & exitu Severi ac Antonini Caracallæ.

IMperium SEVERUS ita geſſit, ut nomen tulit, ſeverè non modo, diſciplinâ militari, quâ fuit utilis Reipubl. verum etiam crudeliter: Unde poſtea non abſurdè dictum eſt, illum nunquam, *aut naſci aut mori debuiſſe.*

2. Poſt devictos hoſtes invidoſque & illuſtriores è Senatu interfectos res eximias in Oriente geſſit, victis Parthis, Cteſiphonte & Babylone captis, Arabiâ universâ in poteſtatem redactâ.

3. Sub finem vitæ expeditionem Britannicam ſuſcepit, ut filios *Caracallam* & *Getam*, quos

vocavit *Antoninos*, armis adſueſaceret & à rixis, quibus mutuo erant infeſti, abduceret. Hoſtes ultra murum Hadriani ſubmovit, alioque muro, ubi Britannia eſt arctiſſima, præcluſit. Brevi autem morbo deceſſit *Eboraci*. Cineres à filiis, Romam delati, & ibidem ſolenniter conſecratus eſt, *ritu ab Herodiano deſcripto. lib.* 4. *à pr.*

4. Quamvis autem primogenitum Caracallam vivus Auguſtum & Collegam Imperii dixiſſet, Getam vero *Cæſarem* duntaxat, in teſtamento tamen utrumque Imperatorem declaravit, ac ita ab amicis, præſertim *Papiniano* Prætorii præfecto, accuratum, ut ambo fratres ſub pari Majeſtate Principes fierent, rati Caracallæ ferociam manſuetudine Getæ temperandam.

5. Prudens conſilium Caracallæ violentiâ in irritum ceſſit, qui ſibi ſoli imperium deberi contendens fratrem ferre non poterat. Conati erant utriuſque amici dividere Imperium inter fratres, uti poſtea factum, in Orientale & Occidentale; Sed hoc Julia mater Getæ ſuperveniens Conſilio, impediit, rogitans, ut ſe primum dividerent. Mox ferre coacta eſt, ut Geta filius à Caracalla in ipſius ſinu occideretur, quem tamen dein ad nuptias ſecum contrahendas impurè perpulit, ſi fides Spartiano.

6. Caracalla ſolus exinde dominatus eſt; Getæ amicis, quos inter *Papinianus*, cum filio interfectis: Etſi fratrem dein leniendæ invidiæ cauſa conſecravit, addito elogio; *ſit divus, modò non vivus*. Qui Papinianum periiſſe volunt, eo

quod

quod parricidium Getæ apud Senatum defendere noluiſſet, eos Spartianus refellit.

7. Poſt hæc per omnes Provincias cum exercitu Caracalla vagatus nihil feritatis ſævitiæque omiſit, donec inter Carras & Edeſſam, bellum inferens Artabano Parthorum regi, cum alvum exoneraret, à Martiali milite, cujus fratrem interfecerat, inſtinctu quoque Opilii Macrini Prætorio Præfecti, lanceâ transfixus eſt, anno *imp.* 6. *æt.* 29. *Chr.* 27.

8. Macrinus hanc cauſam habuit: Literas Româ miſſas dederat ei legendas Imperator, ut ad ſe dein referret, In iis ſcriptum erat, Macrinum ipſi inſidias ſtruere; quod metuens, ut ne crederet, ingenium ejus cognitum habens, periculum prævenire ſtatuit. *Auctor Herodianus lib.* 3. *&* 4. *Dion & Xiphilin. Spartian. Aurel. Vict. Eutrop. &c.*

CAP. IV.

De Imperio Macrini, Antonini Halagabali & Alexandri Severi.

MACRINUS Imperium ultra 14. menſes non tenuit, inviſus militibus deſiderio Caracallæ inuſitato, odioſus adfectatâ gravitate morum, quâ ſe ad *Marci* inſtituta formabat, procul ab ejuſdem fide & auctoritate. Quam tamen ſi pace cum Parthis factâ, ut accidit, ſtatim Romam contendiſſet, forte an ſtabilire potuiſſet.

2. Sparſus eſt rumor, *Baſſianum* quendam

14. vel ut alii, 16. annorum puerum Solis ſive *Halogabali* Dei in Phœniciâ Sacerdotem, eſſe filium Caracallæ, cum tantum eſſet conſobrinus adfinis, Juliæ novercæ ejus ex ſorore nepos. Crediderunt eſſe filium, quia ſic volebant, ſtatimque in caſtra raptum Imperatorem dixere, nec multo poſt Macrinus cum è prælio nimis properè aufugiſſet, Chalcedone obtruncatus eſt; ὁμοῦ πταίσας καὶ γνώμῃ καὶ τύχῃ, ſimul *conſilio & fato lapſus*, ut ait Herodianus.

3. Antoninus HALAGABALUS, ita enim, à Deo ſuo, nuncupatus eſt, Romam profectus, ſpurciſſimâ inſaniâ nomen Imperatoris dehoneſtavit per biennium & octo menſes, ut nec à matre aviâque, puer licet, contineri potuerit; donec â militibus ad necem quæſitus in latrina, quo ſimilis vitæ mors hominis foret, interſectus eſt.

4. Succeſſit ALEXANDER ejus conſobrinus, SEVERUS dictus, optimis Imperatoribus æmulus; ut tamen auctoritatem ſuam imminuerit, permiſſâ matris *Mammeæ* potentiâ & avaritiâ, quibus dein ſucceſſus parum proſperi ut Herodianus adfirmat, bellorum acceſſere, quorum unum fuit adverſus *Artaxeren* Perſarum Regem, qui devicto nuper *Artabano* Partho, regni decus iterum ad Perſas tranſtulerat, annis circiter 470. poſt initium *Arſacis* Parthici Imperii fundatoris. Hunc tamen Artaxerxen ab Alexandro victum fuiſſe probat Spartianus eoque refellit Herodianum.

5. Alte-

5. Alterum fuit adverſus *Germanos*, in quo cum minus etiam feliciter verſaretur, militum ſeditiones aliquoties eruperunt, quarum unâ Domitium *Ulpianum* JCtum prætorio præfectum, cujus ſeveritatem oderant improbi milites, interfecerunt: aliâ *Maximinum* quendam natione Thracem, corporis hominem animique immanem tyronibus exercendis præpoſitum ſibi præfecere, qui nihil cunctatus *Alexandrum* ab omnibus deſtitutum à matriſque collo pendentem Moguntiaci cum ipſa interfecit, anno imperii 13. Chr. 335.

6. Heic finem ponimus Antoninorum & ſtabilis Imperii Romæ. Sequenti ſectione longe major erit confuſio, ut quaſi undam unda, Principem Princeps torrente ſeditionum militarium trudat & extrudat. Sed prius aliquid de re Chriſtiana videbimus, obiter. *Auctores, Herodian. lib.* 5. *&* 6. *Spartian. Aurel. vit. Impp. Eutrop. &c.*

CAP. V.

De re Chriſtiana, ab anno Chr. 138. *ad ann.* 235.

POſt Adrianum, Antonino Pio imperante, pax Eccleſiis fuit. Sub *Marco* Aurelio Philoſopho principe mitiſſimo & ſapientiſſimo, *quinta* perſecutio agitata eſt, ait Sulpicius eaque atrox, quæ Germanum, Polycarpum, Juſtinum aliosque celebres viros abſumpſit *Euſebius l.*4.*c.* 15. Eaque res probat alias dictum, nihil infeſtius eſſe Chriſtianiſmo quam philoſophiam.

mutavit *Marcus*, quod conſtet; quicquid de miraculo legionis ſit fulminatricis, de quo *ſuprà.*

2. Sexta deinde, *Severo* imperante, Chriſtianorum vexatio fuit, in Provinciis tamen major, ut videtur, quam Romæ, ubi tum ſedit Papa (nomen epiſcopis commune) *Victor*, cui tantum ſecuritatis fuit, ut Imperii in reliquas Eccleſias adſectati ſpecimina ſatis arrogantia dederit; quando Aſianas Eccleſias ſacris devoverit, eo quod Paſcha feſtum alio, quam Latini tempore celebrarent, et ſi non perſtiterit, teſte Euſebio *lib.* 5. *Eccl. Hiſt. c.* 23. *& ſeq.* Atque is eſt, à quo Tertullian *libro. de Pudicit. Edictum* refert eſſe *propoſitum* & quidem *peremptorium*, quaſi hac *inſcript.* Pontifex *ſcil: maximus Epiſcopus Epiſcoporum dicit &c.* Non quod ita revera, ut puto, præſcripſerit; verum quod tam arroganter, quaſi talis eſſet, edixiſſet. *Primordia tyrannidis Papalis!*

3. Deinceps, imprimis ſub *Alexandro Severo* pax fuit Chriſtianis, quando etiam Is ipſe Chriſtum, ſed inter reliquos Deos, coluiſſe fertur, ut *Lampridius* auctor eſt. Neque tamen aliqua martyriorum in provinciis ex antiquo legum rigore exempla ſub illo defuerunt. *Sulp. Sever. Euſeb. d. lib.*

SECTIO

SECTIO IV.

A Maximino uſque ad Conſtantinum M. ab anno Chr. 229, ad 306.

CAP. I.

De Maximino, Maximo & Balbino, Gordianis & Decio.

POſt mortem *Alexandri Severi* Imperium huc illuc inſtar pilæ à militibus jactatum eſt. MAXIMINUS oppreſſo, ut diximus *Alexandro* cædibus & ommi feritate Romam totumque Imperium vexabat; quando Africanus exercitus GORDIANUM proconſulem dixit Imperatorem eumque Senatus Rom. approbavit

2. Sed Capellianus Mauritaniæ Præfectus brevi poſtea Gordianum apud Carthaginem cum filio *Gordiano* oppreſſit ac interfecit. Quorum in locum Senatus contra Maximinum duces è ſuo corpore creat Auguſtos *Maximum*, qui & *Papienus*, atque Balbinum, quibus plebs & milites *Gordianum* prioris *Gordiani* ex filiâ nepotem impuberem addidere *Cæſarem*; quo tempore plena confuſionis urbs bello cum Prætorianis militibus inteſtino miſerime adflicta fuit.

3. Quo poſito, Maximus & Balbinus, clauſis Alpium auguſtiis exercitum Maximini Aquilejam obſidentem, adeo in artum redegerunt, ut orta ſeditione milites Maximinum cum

filio Cajo dormientes in tabernaculo ſuo interfecerint, anno imperii 3.

4. Haud multo poſt Auguſti duo MAXIMUS & BALBINUS viri graves & ſancti, ſed inter ſe parum concordes, & militibus ingrati, quod à Senatu electi eſſent, ſeditione facta à militibus è palatio rapti & inviſi tanquam ἀπὸ συγκλήτυ βασιλεῖς indignè trucidati ſunt.

Hucuſque Herodianus horum temporum auctor præcipuus.

5 GORDIANUS junior adoleſcens optimæ indolis, à ſocero *Miſitheo* gravi & ſtrenuo Viro domi militiæque productus per ſexennium feliciter rem geſſit, victis etiam Perſis. At Miſitheo fraude *Philippi* Prætorio Præfecti ſublato, deſtitutus auctoritate conſilioque Gordianus, ejuſdem Philippi artibus id agentis, ut commeatus deficerent, in contemptum adductus, tandem ab eodem oppreſſus & occiſus eſt.

6. Hunc PHILIPPUM Arabem natione Chriſtianum fuiſſe ac inter pœnitentes in Eccleſia ſegregari ſe paſſum, auctor eſt Euſebius *lib.* 6. *c.* 33. parum veri ſimili oratione. Hoc conſtat, cum Romæ ludos ſeculares anno U. C. milleſimo celebraſſe *anno Chr.* 248.

7. Poſt ſexennium rebus in Pannoniâ turbatis *Decium* fortem Virum, illuc ablegavit, qui à militibus Imperator invitus, ut Zoſimus ſcribit, creatus, *Philippum ad Veronam* prælio victum unâ cum filio interemit, anno *Chr.* 249. *Herod. lib.* 7. *&* 8. *Zoſim. lib.* 1. *Capitolin. Eutrop. &c.*

C A P.

CAP. II.

De Imperio Decii, Galli, Voluſiani, Æmiliani & Valeriani.

DECIUS vir prudens & ſtrenuus per triginta menſes rei Romanæ præfuit. Gothi ſive Getæ (Zoſimus Scythas vocat) trans Danubium ad Pontum habitantes, ab eo tempore Romanis noti eſſe cœperunt, vi diſciplinaque Romanâ paulatim langueſcente: Barbaris autem trans Rhenum & Danubium numero ferociâque in immenſum augeſcentibus.

2. Gallus dux, cuſtodiæ *Tanais*, ait Zoſimus (Danubium intelligit, opinor, qui vernacule Danau) præpoſitus, ad fectator Imperii, cum Gothis colludebat, ejuſque proditione Decius hoſtes perſequens in paludem immerſus periit, cum filio.

3. Succeſſit Vibius GALLUS cum filio VOLUSIANO, ſub quorum Imperio barbarorum bellis undique ſcatentibus, ſuperveniens peſtis quod reliquum humani generis erat, perdidit, inquit Zoſimus, quantum alias nunquam, ὅπω πρότερον. Inde Gothi & Uregundi, ſive Burgundi, hinc Perſæ, qui Antiochiam ceperunt, omnia veſtabant, ἐν ἀδείᾳ πολλῇ, *ſecuritate multâ*, donec Germani ab Æmiliano Pannoniæ Præſide refutarentur.

4. Qui proinde, more tum ſolenni, Imperator eſt dictus, rejectiſque hoſtibus in Italiam pro-

properavit, ubi *Gallum*, ad *Interammam* à militibus ſuis deſertum, unâ cum filio, biennali imperio defunctum interemit. Ita Princeps ÆMILIANUS fuit.

5. Gallus *Valerianum* ducem ſtrenuum miſerat in Galliam, ad auxilia adverſus *Æmilianum* adducenda, qui Gallum periiſſe videns, copiis ſuis in ultionem pro ſe uſus eſt. nec milites cunctati Æmilianum ὡς πρὸς βασίλειαν ἀνεπιτήδειον, ut *Imperio indignum* occiderunt.

6. VALERIANUS Imperium undique ab Oriente & Occidente, barbaris obnoxium videns, GALLIENUM filium & collegam in Occidente reliquit, Ipſe in Orientem perrexit. Gallienus Germanos ad Rhenum pace pecuniâque ſubmovit. Gothi vero cæterique orientales Germani, ruptis Danubii repagulis, per omnem Græciam & Aſiam nullo reſiſtente, graſſabantur. Sapores in Oriente cuncta redigebat in poteſtatem.

7. Hunc igitur *Valerianus* pace pacuniiſque Gallieni exemplo, placare ſtudebat, ut Scythas dein compeſceret. Hac de re conſtituto cum Sapore colloquio, imprudenter ſe capiendum præbuit, anno imperii ſexto, indigne habitus infra mancipii vilitatem, μεγίστην αἰσχύνην τῷ Ῥωμαίων ὀνόματι καταλελοιπώς, maximo *Romani nominis dedecore*, poſtremo excoriatus & ſale conditus eſt.

8. Cum *Gallienus* interim ſegniter nequiterque rem gereret, Imperium miſerime vexabatur, tantæque fuere calamitates, *ut mundi finem appete-*

petere, putare poſſes, ait Auguſtin. *epiſt.* 80. Plerique Duces, qui ſe barbaris opponebant, Gallieni contemptu purpuram induerunt, quales 30. à *Trebellio Pollione* recenſentur, vulgo XXX. *tyranni*, plerique fortes Viri, qui variis caſibus periere, quos inter *Odenatus* ab ipſo Gallieno dictus Imperator, ob res contra Perſas præclarè geſtas. *Zoſim. lib.* 1. *Trebell. Poll. in tyrr.*

CAP. III.

De Claudio, Quintiliano, Zenobia, Valeriano, Tacito, Probo, Caro & Carino Imperatoribus.

OCciſo tandem Mediolani per inſidias Heracliani Prætorio Præfecti & Claudii, *Gallieno*, poſt annum à Patris caſu nonum, CLAUDIUS ei ſurrogatus eſt. Vir egregius, qui profligatis ingenti ſtrage Gothis, quorum cæſi 320. millia, cum biennium fere imperaſſet, peſtilentiâ contactus obiit.

2. Ejus fratrem *Quintilianum* uſurpato per 17. dies imperio ſuſtulere milites, aut ipſe, quod Zoſimus ſcribit, mortem ſibi conſcivit.

3. Suſtinuit aliquandiu res collapſas Imperii AURELIANUS Dacus, qui Gothos, Scythas aliaſque barbaras gentes è finibus Imriis expulit, tyrannorum reliquos oppreſſit, Zenobiam Odenati viduam, ſingularis virtutis matronam vicit & triumphavit.

4. Sed cum eſſet juſto ſeverior, anno imperii ſeptimo per inſidias Erotis liberti, ut Zoſimus

vel

vel Mneſtei ſcribæ ſui à ſecretis, cui atrociter minatus erat, interfectus fuit.

5. Poſt ejus mortem, dictu mirum, nullus uſquam à militibus Imperator electus eſt; arbitrium eligendi ſenatui detulerunt, Senatus ad milites rejecit; Tandem à Senatu electus eſt TACITUS, qui cum per ſex menſes egregie imperaſſet, eodem quo Aurelianus genere inſidiarum, etſi aliâ de cauſa, è medio ſublatus eſt

6. Frater ejus FLORIANUS Romæ Imperator electus poſt duos menſis à PROBO, quem Syriacus exercitus elegerat, in Ciliciâ ſublatus eſt. *Probus* ſui nominis Vir, ut eum Valerianus appellabat, pace belloque rem egregie geſſit, Gallias à Germânis liberavit (in quo bello pluiſſe frumento, quod exercitum alûerit, auctor eſt Zoſimus) Francos, Vandalos, Burgundos occiſis 700. millibus, vicit: Initium diluvii gentium germanicarum, quod poſtea exundavit! Quin Probus examina quædem barbarorum intra fines Romanos accepit, cujus eum pœnituit. Inter eos Francorum manus ingens, vaſtatâ Græciâ, in Siciliam, captis Syracuſis ponetravit, indein Africam trajecta, poſtremo in ſuas ſedes ἀπαθὴς ἐπανῆλθεν, ſine damno reverſa eſt, ait Zoſimus *in fin. lib.* 1.

7. Tandem Probus καλῶς τε καὶ δικαίως οἰκονομήσας τὴν ἀρχὴν Imperio Præclare & juſte adminiſtrato, à militibus, ſeveriorem ejus diſciplinam *adſpernatis* occiſus eſt, apud Syrmium Patriam ſuam, anno imperii VII.

CAP.

CAP. IV.

D Caro, Carino, Numeriano, Dioletiano, Maximiano Galerio, Maximino.

SUffectus eſt *Probo* CARUS Prætorii Præfectus Romani generis, vel ut alii, Narbonenſis Gallus, qui poſt annuum Imperium Perſis bellum referens, mõrbo in horibili tempeſtate vel fulminis ictu periit.

2. Filius ejus junor NUMERIANUS Patris collega, cum oculis æger lecticâ ferretur, *Apri* ſoceri ſui inſidiis peremptus eſt, quod indigne ferente exercitu, *Diocletianus* domeſticis præfectus Aprum coràm omnibus interemit ac ipſe dictus eſt Imperator; quod omen acceperat olim in *Galliâ*, fore illum Imperatorem, ubi Aprum interemiſſet. Zoſimus *lib.* 1. *Flav. Vopiſc. Victor. Eutrop. Oroſ. &c.*

3. Major Cari filius CARINUS Auguſti in Galliâ dignitate fungebatur, omnibus homo vitiis coopertus, vigore tamen militari non deſtitutus: Nam contra *Diocletianum* multis præliis conflixit, donec apud Murtium in Moeſiâ victus occubuit.

4. Ita rerum potitus eſt DIOCLETIANUS Dalmata anno Chr. 284. vir militiæ ſtrenuus & utilis Imperio. Turbatæ erant Galliæ, In Britanniâ *Carauſius* Imperium uſurpabat, Achilleus in Ægypto. Africa vaſtabatur, Perſæ Orientem vexabant.

5. Sòlus

5. Solus igitur tot tantiſque negotiis impar; Cæſarem & brevi poſt Collegam Auguſtum creavit MAXIMIANUM *Herculeum*, qui Gallias pacavit.

6. In Britanniam, ubi Carauſius tyrannus ab Alecto oppreſſus erat, Conſtantium Chlorum, Cæſarem creatum miſit, qui Provinciam ab Alecto recuperavit, & Alemannos è Galliis expulit.

7. Alium Cæſarem Galerium Maximianum, qui *Armentarius* ab antiquo genere vitæ eſt dictus, in Orientem miſit, qui primo male, dein à *Diocletiano* caſtigatus rem feliciter geſſit.

8. *Maximianus* in Africa anno 297. Quinquegentianos hoſtes perdomuit; *Diocletianus* Ægyptum, captâ octomeſtri obſidione Alexandriâ, ad obſequium reduxit, inque rebelles ſevere animadvertit atque ita pacem ubique reſtituerunt.

9. His rebus geſtis, *Diocletiano* venit in mentem, anno imperii xx. Imperium deponere, ſuâque auctoritate, quæ ſemper erat præcipua, *Maximianum* etſi minus ſponte, perpulit ad idem conſilium, quod eodem die primus Nicomediæ, alter Mediolani perpetravere *Kall. April. anno Chr.* 304.

10. Eodem tempore declarati ſunt Auguſti GALERIUS *Armentarius & CONSTANTIUS Chlorus*. Hi veró Cæſares appellarunt Julium SEVERUM, cui Italia, & GALERIUM Maximinum, cui Oriens deſtinabatur.

11. Apud Diocletianum & dein apud *Armenta-*

mentarium in Illyrico obſes agebat *Conſtantinus*, *Conſtantii* Chlori ex Helenâ concubinâ filius, magni juvenis amimi. Hic clam ſe recepit ad patrem, mutilatis quacunque ibat equis publicis; ut perſequentes eluderet. Venit autem Eboracum in Britanniam, ipſo tempore, quo Pater aminam agebat & ex continenti à militibus Imperator eſt ſalutatus. *Zoſim. fin. l.* 1. *Euſeb. in vit. Conſt. Zonar. l.* 13. *pr.*

CAP. V.

De re Christiana ab anno 235. *ad annum* 306.

POſt tempora Severi, per annos 38. pax Chriſtianis fuit; Nam Maximini vexatio clericorum, Sulpicio Severo non eſt perſecutio. Sed Decio imperante, ſeptimam ille numerat; ſub Valeriano octavam, quæ Cyprianum abſumpſit. Inde pax iterum per annos 50. Aliter alii numerum Perſecutionum ineunt, ut impleant decennalem, qui allegoriæ propheticæ magis quam hiſtoriæ congruere videtur.

2. Sed in medio perſecutionum Epiſcopi Romani juriſdictionem in alias Eccleſias urgere non neglexerunt, nominatim *Stephanus*, cui reſtitit inter alios Cyprianus *epiſt.* 18. & 73. Induciis verò longioribus, diſſidia, contentiones, inimicitiæ, tyrannides paſſim inter Præſules Eccleſiarum ortas fuiſſe, teſtantur eorum temporum ſcriptores, iiſque ultimam perſecutionem cauſis adſcribit Euſebius *lib.* 8. *Hiſt. Eccl. c.* 1. & 2.

3. Mota fuit hæc à *Diocletiano* & omnium atrociſſima fuit, quæ per decem continuos annos, ut ait Sulpicius, Eccleſias depopulata eſt; Quamvis autem latè ſerpſiſſet corruptio, longè tamen prævalebat fidelium numerus. Ideoque certatim in martyria ruebatur. Fuere tamen etiam innumeri tam præſules quam plebeji defectores, qui ſuos libros inquiſitoribus tradidere, *Traditores* inde, præſertim in Africa vocati, de quibus in Eccleſiam & in ordines ſuos recipiendis aut non, ingens ſchiſma, *Donato* auctore, deinceps ortum. Præcipua vis carnificinæ in ultimum Diocletiani biennium incubuit.

4. Cæterum, *Conſtantius* Pater Conſtantini, utcumque Diocletiani auctoritatem agnoſceret, ejuſque Edicta in ſuis ditionibus publicarentur, executioni tamen illa non dedit, ſed Chriſtianos omni favore benevolentiâque proſecutus eſt, ut teſtes ſunt Euſebius 1. *de vit. Conſt. c.* 9. 10. *&* 11. Sozomen. 1. *hiſt. Eccl. c.* 6.

PAR-

PARTIS II.

Inſtit. Hiſt. Civilis.

LIB. III.

Qui eſt à Conſtantino M. uſque ad Carolum M.

SECTIO I.

Eſt à Conſtantino Magno uſque ad exitum Theodoſii M. Ab anno Chr. 306. uſque ad 395.

CAP. I.

De imperio Conſtantini cum Collegis.

POſtquam exceſſu Conſtantii nuntiato, filium ei CONSTANTINUM ſucceſſiſſe intellectum eſt, milites in Italiâ noluerunt eſſe ἀσύμβολοι neque ſe Principibus alibi creatis ſubmittere, præſertim cum haberent, qui nobilitate cæteris anteiret MAXENTIUM *Maximiani* Herculei filium, Galerii *Armentarii* generum; quem proinde Imperatorem dixerunt.

2. Id ægrè ferens *GALERIUS* Auguſtus, etſi ſocer, *Armentarius* inquam, ut diſtinguatur à *Galerio Maximino*, qui Orientem tenebat; Severum Cæſarem, cui Italiam deſtinaverat, illuc miſit cum exercitu; Sed is à ſuis deſertus, cum Ravennam aufugiſſet, perjurio deceptus eſt à *Maximino Herculeo*, Ex-Auguſto, qui rebus filii adhuc ſe miſcebat: ut relictâ Ravenna Romam ſe conferret, verum in itinere ex inſidiis juſſu Maxentii apud *Tres Tabernas* ſtrangulatus eſt.

3. Maximianus autem Herculeus privatæ impatiens vitæ, primo *Diocletianum* impellere conatus eſt, ut Imperium à juvenibus laceratum pariter reſumerent; Ab hoc autem rejectus per ſe aliquid efficere conatus eſt, modo committens inter ſe Maxentium filium & Conſtantinum generum (dederat enim huic filiam ſuam *Fauſtam* uxorem & Auguſtum appellaverat) modò, à ſingulis milites alienare, Conſtantinum imprimis evertere conabatur, donec omnibus excidens conſiliis, etiam à Fauſtâ filia detectus marito, aufugit *Maſſiliam*, ubi tædio & morbo extinctus eſt *anno* 310.

4. *Diocletianus* Salonæ in ſuo mortuus erat ſeceſſu, triennio poſt abdicationem Auguſteæ poteſtatis.

5. Sed *Galerius Armentarius* Maxentio poſt mortem Severi ſui magis infeſtus, cum exercitu, ulturus ejus necem in Italiam perrexit: At iiſdem quibus Severus artibus impetitus & militi-

militibus ſuis diffidens ſine prælio rediit in Illyricum, ubi cum novum Cæſarem dixiſſet *Licinnium*, quem Maxentio opponeret, τῦβίυ μετέςητι, vitam cum morte commutavit, anno 310. Zoſimus *l.* 2.

6. Ita hoc anno quatuor Auguſti fuere, quod nunquam alias evenerat; Maximinus *Galerius* tenebat Orientem, *Licinnius* Græciam, Illyricum & Pannonias, *Maxentius* Italiam & Africam. *Conſtantinus* Galliam, Hiſpanias, & Britanniam, Sed non fuit diuturnus ille Quatuor-viratus.

7. *Galerius* Auguſtorum vetuſtiſſimus, cum plus ſibi quam reliqui poteſtatis, exemplo Diocletiani arrogaret, in contentionem incidit cum *Licinnio* ſibi proximo, à quo magna pugna victus eſt in Illyrico, neque multo poſt Tarſi, morte quem Eccleſiaſtici ſcriptores miſerabilem vocant, extinctus eſt, anno 313.

8. Sed jam anno priore tranſactum erat inter *Maxentium & Conſtantinum*, cauſis belli obviis inter pares & vicinos, Maxentio quoque ultionem paternæ mortis præ ſe ferente. Conſtantini Copiæ fuerunt 90. millia peditum & octo millia equitum. Maxentii 170. millia peditum & equitum 18. millia. Pugnatum eſt apud Romam, Equitatus Maxentii primo ceſſit, quo nudatus pedes, actus eſt in fugam & Maxentius ipſe rupto ponte Tyberis, ſubmerſus.

9. Poſt hæc Conſtantinus & Licinnius ſoli jam Auguſti apud Mediolanum congreſſi ſunt,

 ubi

ubi hic *Conſtantiam* ſororem Conſtantini, pridem ſibi deſponſatam (erant enim fœderati contra Maxentium) in uxorem duxit.

10. Adfinitas non ſuffecit impediendis litibus inter duos Principes ambitioſos & viribus pares; Cauſæ finium regundorum & de religione, Nam Conſtantinus ſe Chriſtianorum fautorem primus Cæſarum Romanorum profeſſus erat & Licinnius hanc ſectam perſequebatur.

11, Res erupit in bellum & ſecutum eſt prælium apud *Cibalim* Pannoniæ urbem, ubi Conſtantinus in fronte, contra morem ſolitum, habuit equitatum. Victus Licinnius, rupto ponte Savi, fugit in Thraciam, ubi denuo pugnatum ancipite eventu, quem ſecuta pax eſt, hac lege, ut Pannoniæ & Illyricum cæteræque regiones uſque ad Thraciam cederent Conſtantino. hæc anno 315.

12. Novem annis poſtea recruduit bellum, quo *Licinnius* apud Hadrianopolim graviſſimâ clade, licet numero ſuperior, dejectus & mox navali prælio in Helleſponto ſuperatus, Nicomediæ, omnibus fruſtra tentatis, dedere ſe coactus eſt, vitâ ſupplici in gratiam Conſtantiæ uxoris donatâ.

13. Sed non tulit ratio pacis & belli, ut ſuperviveret. Addictus eſt ſupplicio, belli jure, dicit Euſebius 2. *de vit. Conſt.* c. 18. Zoſimus, Conſtantinum τοὺς ὅρκους πατήσαντα, *violato jurejurando* cum ſecuritati ſuæ immolaſſe adfirmat:

mat: Strangulatus eſt Theſſalonicæ. Auctores *Euſeb. Hiſtor. Eccleſ. Chron. Vit. Conſt. Zoſim. lib.* 2. *Eutrop. &c.*

CAP. II.

De Imperio Conſtantini M. ſine Collegis.

Conſtantinus devictis ſublatiſque omnibus æmulis & hoſtibus, ſolus orbis Dominus notabiliter immutatus eſt & immutavit multa, domi publicèque, non omnia in melius. Erat ei *Criſpus* filius ex Minervinâ uxore, an concubinâ, generoſus juvenis, jam Cæſar creatus, quem in *Fauſta* uxore ſuſpectum interimi juſſit, eique brevi Fauſtam ipſam adjecit in balneo ſuffocatam.

2. Tertiam quoque uxorem, ex quâ tres filios ſucceſſores habuit, æquè adulterii ſuſpectam interfecit, ut teſtis eſt zoſimus. Hæc ſi jure merito, infelicem domi, dum in publico felix erat, exemplo Auguſti; ſi temere fecit, crudelem fuiſſe demonſtrant.

3. In Republ: mutationem inſtituit immanem; Majeſtatem populi Romani, tranſlatâ ſede Imperii Byzantium, deſtruxit eamque Pontificibus tantum non deſtituit. Tametſi Byſantium, quæ & Conſtantinopolis, naturâ loci & opportunitate ſuâ ad Imperium orbis terrarum aptiſſima ſita eſt, eamque mirifice auctam novæ quoque Romæ nomen & Conſtantinopoleos habere voluit.

4. Imperii adminiſtrationem in quatuor Præfecturas Prætorianas diviſit, cum prius una fuiſſet, etſi duobus aliquando Præfectis, ſemper apud Principis Aulam; nunc locis diſcretæ fuerunt Orientis, Illyrici, Italiæ Africæve & Galliæ, quarum ſingulis finitimæ parebant Provinciæ.

5. Singulis adjunxit Comites rei militaris, Στρατηλάτας vocat Zoſimus, moderandæ Præfectorum poteſtati, quæ antea maximè erat militaris; quod ſecuritatis ſuæ gratiâ inſtitutum, publico, mutua præfectorum invidia & remiſſione diſciplinæ nocuit, ut Zoſimus arbitratur.

6. Unum vero permitioſum ab illo commiſſum arguitur. Rhenus & Danubius ex Auguſti conſilio caſtris muniti perpetuis, à legionibus adverſus Germanos cuſtidiebantur. Illa caſtra pridem ſocordius inſtructa Diocletianus ſumma dilegentia inſtauraverat, caſtellis & burgis paſſim communitis. Ex his Conſtantinus pleraſque legiones in interiores Imperii partes verſus Orientem, tum maxime infeſtum abduxit, ac ita Germanis, unde Auguſtus unice finem Imperii metuerat, occidentem patefecit, ne reliqua incommoda *Sozomeno* animadverſa recenſeamus.

7. Mortuus eſt *Conſtantinus Nicomediæ occupatus* in expeditione contra Perſas & tum demum baptiſatus eſt anno 537. relictis tribus filiis, *Conſtantino*, *Conſtante & Conſtantio*. Auctores *qui ſuprà*.

CAP. III.

De Imperio filiorum Conſtantini M.

FUerit ne aliud Conſtantini peccatum, quod inter filios Imperium diviſerit, haud facile dixerim. Fuiſſet equidem, ſi ſtabilis fuiſſet, ut olim, Romani Imperii ſtatus, quo nihil fuiſſet exitioſius quam partitio. ſed illo tempore milites ſe facillimè ad Anticæſares creandos proripiebant, quod Imperatores ultro Cæſares appellando præveniebant. Senſit igitur Conſtantinus, ſi unum è tribus Auguſtum feciſſet, id malum inevitabile futurum, quod tamen ne ſuo quidem conſilio impedire potuit.

2. CONSTANTINUS natu maximus omnia trans Alpes & Rhenum habuit, primævam patris ſui ditionem. CONSTANS ſecundus Italiam, Africam, Illyricum, Pannonias. CONSTANTIUS reliqua ad Orientem.

3. Ab his (Conſtantio ſoli id tribuit Zoſimus) eorum Patruus Conſtantius, Patrueles *Dalmatius* Cæſar & *Amaballianus* Nobiliſſimus & *Optatus* Patricius (hanc dignitatem Præfectis Prætorii majorem Conſtantinus excogitaverat) denique & *Ablabius* Prætorio Præfectus, omnes de medio ſublati ſunt.

5. Poſt hæc furiæ ambitionis fratres inter ſe commiſerunt. Conſtantinus natu maximus ſorte ſua non contentus, invadens Conſtantem, ab illo prope Aquilejam victus periit. Zoſimus il-

lum de bello non cogitantem à fratre per inſidias oppreſſum memorat, anno Chr. 340.

5. *Conſtans* anno poſt mortem patris 13. cum ſocorditer & crudeliter imperaret, à MAGNENTIO comite rei militaris in Gallia exutus eſt imperio & vitâ. quod exemplum imitatus VETRANNIO Pannoniæ Præſes ſe quoque ab exercitu Imperatorem dici curavit.

6. Hic inter *Conſtantium* & *Magnentium* medius ab utriſque ambiebatur; ſed à Conſtantio dictus Auguſtus hujus partes prætulit, ac copias cum eo conjunxit, cumque ambo idem tribunal conſcendiſſent, *Conſtantius* memoria paterni nominis, ſpe ſuæ liberalitatis & præſenti comparatione nobiliſſimi & novi Cæſaris ita milites oratione habitâ circumegit, ut *Vetrannionem* de ſolio detractum exuerent, cui vita victuſque manſit à Conſtantio.

7. Poſt hæc cum Magenentio in Pannonia bellum vario eventu geſtum, quo tandem ſuperior Conſtantius *Magnentium* ad mortem ſibi Lugduni conſciſcendam adegit, anno *imp. quarto.*

CAP. IV.

De Conſtantio & Juliano.

SOlus ita potitus orbe Romano Conſtantius, liberum ei fuit arrogans & ſævum exercere ingenium, etiam in Orthodoxos ipſe Arrianus. *Gallum* Patruelem ſuum Cæſarem & Conſtantiæ ſororis ſuæ, quam *Mágæram mortalem* vocat

vocat Ammianus, maritum, Orienti præpoſitum, ſed Imperio cum ſua tum uxoris inſolentiâ violenter abutentem, ad ſe arceſſitum & falſis blanditiis deceptum ſupplicio adfecit.

2. Deinde *Julianus* Galli frater, Cæſar anno *Chr.* 356. appellatus eſt, commendatione *Eudoxiæ* Imperatricis, quæ ut philoſophum minimeque timendum Conſtantio ſemper agnatis diffidenti proponebat.

3. Is autem cum imperio miſſus in Galliam res magnas contra Saxones, quorum pars *Quadi*, ut inquit Zoſimus, Francos & Alemanos geſſit, victis his ingenti pugnâ ad *Argentoratum*, rurſus in ima Germaniâ, capto *Vodomario* regis hoſtium filio. Captivos immenſo numero Germanis extorſit. Vaſtatam Galliam ex Britannia per Batavos aluit & inſtruxit.

4. Poſtea *Quadi* Rheno deſcendentes *Bataviam*, fluvialium inſularum maximam, ut Zoſimus, quæ tunc à *Saliis* Francica natione tenebatur, invaſere, quos Julianus ope *Chariettonis* Salii natione, ſed Treviris, urbe tranſalpinarum maximâ, habitantis ad deditionem coëgit.

5. His rebus excitato ad invidiam Conſtantio, qui longe alium videret eſſe Julianum, quam crediderat Euſebiæ, cujus mortuæ loco jam duxerat *Fauſtinam*; Julianus fraterni memor exempli, Imperator à militibus ſalutatus apud Lutetiam Pariſiorum, exinde ſe comparavit ad bellum adverſus *Conſtantium*, pronoque Danubio in Panno-

Pannoniam & inde Conſtantinopolin profectus.

6. Conſtantius bellum contra Perſas habebat; ſed inllecto Juliani conatu, pace cum illis factâ, itineri ſe contra Julianum dedit, fortunâ ſuâ in bellis civilibus valida confiſus, verum non procul Tarſo ſupremum diem explevit, anno poſt obitum Patris 25. ætatis 41. *ut Ammianus, Chr.* 361.

CAP. V.

De Juliano, Joviniano, Valentiniano & Valente.

JULIANUS Chriſtianiſmo, cujus ſtudium ſimulaverat, deſerto, nomen *Apoſtatæ* meruit & Pontifex Max. antiquo ritu creari voluit. Vir alioqui doctiſſimus & pace belloque præſtans.

2. Pace ad occidentem ſtabilita, bellum Perſis intulit, aliquantiſper arridente ſucceſſu, peragrata victoriis omni Meſopotamia, donec Tygri fluvio tranſmiſſo, in mediterranea, navibus imprudentiſſime combuſtis, ſe contulit: unde brevi exercitus inopia laboravit, donec ipſe in quodam prælio pugnans inter primos ξίφει πληγεὶς *gladio percuſſus eſt*, ait Zoſimus *lib.* 3. *Ammianus* haſta. Vixit annos 30. Imperavit 7. menſibus ultra annum.

2. In Juliani locum exercitus elegit JOVINIANUM orthodoxæ fidei Patronum, qui ut exercitum ſervaret, pacem parum honeſtam, Juliano pridem aſpernato conditiones ampliſſimas,

mas, accipere coactus eſt, Niſybi urbe aliiſque locis magno cum gemitu incolarum Perſæ traditis, & diminutis ita finibus Imperii, quod Romanis antea nunquam accidiſſe obſervat Zoſimus. *Jovinianus* inde cum exercitu rediens in confinio Galatiæ & Bythiniæ ſubito mortuus eſt. Cauſa adſcribitur fœtori prunarum & recenti tectorio, quo parietes cubiculi fuerant illiti, menſe 8. *imperii, ætatis* 33. *anno* 364.

4. Succeſſit VALENTINIANUS Pannonius, qui collegam adſcivit VAENTEM fratremeique tribuit Orientem regendum & tutandum. Ipſe in Occidentem profectus contra Germanos bella ſtrenuè geſſit; donec *anno imperii* 12. *auditis* Quadorum legatis, per iracundiam, cui impotenter obnoxius fuit, clamitans, venâ pulmonis ruptâ, extinctus eſt.

5. Frater ejus *Valens* in Oriente diutius ſuperfuit, uſque ad annum Imperii 15. Prima ei moleſtia fuit à *Procopio* Juliani cognato, qui Imperium Conſtantinopoli invaſerat: Verum is à ſuis deſertus & proditus, à Valente captus & capite mulctatus eſt.

6. Ejus tempore *Gothi* juxta Pontum Euxinum habitantes, ab Hunnis Scythica natione pulſi in fines Romanos, ſupplices à Valente recepti erant.

7. Barbari ſuis moribus uſi Romanis continuo inſultare, prædari & coërciti vim inferre, Cum his adſidua bella *Valens* habere: Tandemque omnibus eos viribus aggredi voluit.

8. Seba-

8. Sebaſtianus dux à Valentiniano pridem ei miſſus diſſvadere pugam, Barbaros multitudine abundante, arte inediâque melius confici poſſe ratus.

9. Non paruit Valens: Incompoſitus cum illis apud Hadrianopolin congreſſus, victus & in quodam vico combuſtus eſt, anno *Chr.* 378. *Zoſim. lib.* 3. *&* 4. *Amm. Marcell. qui in Valente deſinit. Idat. in faſtis & Script. Eccleſiaſt.*

CAP. VI.

De Gratiano cum Theodoſio.

VAlentiniano ſucceſſerunt in Occidente filii GRATIANUS & VALENTIANUS diviſis inter ſe Provinciis, ut *Gratianus* haberet Gallias, Hiſpanias & Britannias. *Valentinianus* III. Italiam, Africam, Illyricum & Pannonias.

2. Erant ambo juvenes optimæ indolis & bene morati. ſed ἀπεἀγησις neque tantis rebus gerendis pares, idque Imperio militari è diverſiſſimis gentibus conflato, undique barbarorum incurſionibus expoſito, virtute Romana plurimum detrita; quin exercitibus Romanorum, barbaris non tantum militibus ſed etiam ducibus impletis, quod ab hoc tempore magis magiſque inoleviſſe videbimus.

3. Cum *Valente* ſublato, Provintiæ Orientales à Gothis miſerrime haberentur, nec in Gratiano & Valentiano, quicquam eſſet præſidii, pruden-

prudentiores Gratiano Auctores fuerunt, ut Virum fortem in Imperii conſortium adſciſceret, Adſcivit THEODOSIUM Hiſpanum.

4. Hic victis aliquoties Gothis, tandem reliquis pacem dedit, hac lege, uti ſedes illis intra fines Romanos adſcriberet, operamque ipſi adverſus alios barbaros navarent, idque τῷ εὐπρεπεῖ τῆς ξυμμαχίας ὀνόματι, ait Zoſimus, *ſpecioſo auxiliorum & ſociorum nomine:* Proin *Fœderati* ob eo tempore nuncupati ſunt.

5. Conſilium præſens haud inutile, quatenus Hunnos, Alanos aliosque barbaros ope Gothorum fortiter rejecit. ſed eventu deinceps infelici, ut ejus filiis uſu compertum eſt.

CAP. VII.

De tyrannis Maximo & Eugenio victis à Theodoſio.

INterim *Maximus* Britanniæ Præſes, Theodoſii æmulus, ſe nihilo deteriorem illo arbitratus & rebus in Britanniâ contra Scotos feliciter geſtis elatus, ſumpto *Imperii* titulo tranſiit in Galliam, ubi *Gratianum* à ſuis deſertum & fugientem ad Theodoſium, miſſo *Andragatio*, in quo Gratianus fiduciam habebat, apud *Sigidunum*, ut eſt in Zoſimo, ſive Lugdunum, ut alii, oppreſſit *anno* 383.

2. Deinde in Italiam tranſgreſſus eam quoque Vir ſtrenuus in poteſtatem redegit, *Valentiniano II.* cum matre *Juſtina* & pulcherrima ſorore

rore *Galla* ſe recipiente ad Theodoſium, qui Gallam in uxorem duxit.

3. Idem Maximi legatos de pace collegioque Imperii non ſprevit, ſed eum in ſuis quoque partibus *Auguſtum* proclamari juſſit: clam interea bellum parans; donec cis triennium à cæde Gratiani, Maximum ſubito invadens in Alpibus deprehenſum Aquilejæ ſupplicio adfecit & Valentinianum reſtituit, interfecto etiam in Galliâ *Victore* Maximi filio per *Arbogaſtum* Francum. militiæ ſuæ magiſtrum, quem apud Valentinianum reliquit.

4. Cum hic autem militari potentiâ ſuperbus *Valentinianum* ſperneret, is ei poteſtatem quidem abrogavit, ſed fruſtra; Arbogaſti auctoritate majore quam Principis apud milites. Quin haud multo poſt ipſum *Valentinianum* apud Viennam in ludis publicis, militibus immiſſis interſecit, ætatis 27. Nec ipſe tamen Imperium ſibi *Arbogaſtus* arrogavit, ſed *Eugenium* quendam aulicum non indoctum ſibi percarum curavit *Auguſtum* proclamari, *anno* 391.

5. Contra hos ſe quoque Theodoſius commovit & prope Aquilejam cum illis congreſſus eſt, primo quidem adverſo exitu, quo prælio graviſſima Solis defectio accidit. Sed poſtridie victores ſummo mane rurſus aggreſſus ſuperior evaſit, *Eugenio* quidem interfecto, *Arbogaſto* in fugam ſe proripiente, qui dein rebus deſperatis, mortem ſibi conſcivit, anno 394.

6. Tempeſtate divinitus adjutum fuiſſe Theo-

doſium

doſium diſſimulat *Zoſimus*, non æquè Claudianus, etſi æquè paganus, *in carmine*, ubi notum illud,

O nimium dilecte Deo, cui militat æther
Et conjurati veniunt ad Claſſica venti.

Zoſim. *l.* 4. Eutrop. *l.* 10. Oroſ. *l.* 7. Vict. *in Cæſar.* Euſeb. *& reliqui Hiſt. Eccl. Script.*

CAP. VIII.

De ſtatu Chriſtianorum.

RES Chriſtiana hoc ſæculo maximam ſubiit mutationem, per *Conſtantini* favorem in Chriſtianos; qui horribili perſecutione nuper tolerata, numero tamen immenſo per omnes Imperii Provincias omniumque hominum ordines vigebant; & quos cum Maxentius adhuc in Italia, Maximinus in Oriente perſequerentur, Conſtantinus in Maxentium arma parans ſibi fovendos exiſtimavit.

2. Utilitas & belli ratio ſic omnino poſtulabant: Quanto enim ſtudio Chriſtiani hanc Conſtantini voluntatem exceperint, eorum ſcripta abunde loquuntur. Ajunt, eum ad hoc bellum & cauſam Chriſti ſimul amplectendam impulſum fuiſſe, per oſtentum crucis in aëre toto exercitu inſpectante, cum inſcriptione, *in hoc Signo vince*. Quod ſecuta ſit nocte ſequenti apparitio Chriſti in ſomno idem hortantis. Utrumque miraculum ſolius Conſtantini fide nititur, ex cujus ore ea ſcribit Euſebius 1. *de vit. Conſt. c.*

 22. *& ſeqq.*

22. *& ſeqq.* etſi Crucis ſpectaculum toto coram exercitu factum ejus fide ſolius non erat fulciendum.

3. Subſtitit tamen in favore Chriſtianiſmi nec baptiſatus nec catechumenus, uſque ad ultima vitæ regnique tempora, quibus non modo fidem, ſed etiam epiſcopatum *τῶν ἔξω τῆς ἐκκλησίας*) *extra Eccleſiam* ſuſcepit, ut loquitur apud Euſeb. *lib.* 4. *cap.* 24. *ante & poſtea.*

4. Juvet legere ejus epiſtolam, quâ de graviſſimâ inter Alexandrum & Arium Epiſcopum & Presbyterum Alexandrinum Quæſtione, tanquam de re minima loquitur iiſque ſilentium imperat apud Euſeb. *lib.* 2. *in fin.* Quo non impetrato; quomodo in Concilio Nicæno præſederit, idque ab initio ad finem, tam de controverſia Ariana quam de Paſchate ſit moderatus idem refert *l.* 3. *C.* 10. *& ſeqq.* Cætera, quæ ad Arrianum dogma pertinent, hujus non ſunt loci.

5. Magis hæc obſervatio; Quod cum Imperatore Aulâque Chriſtianis omnia Principum aulæque vitia potius in Eccleſiam irruperint, quam ſimplicitas & pietas Chriſtiana cum Principibus & Aulis communicata ſit, ac ita magnis paſſibus ſit itum ad cadaveroſum Eccleſiæ ſtatum; qui non male repræſentatus eſt oſtento, quod refert Zoſimus Valenti Imperatori cunctiſque militibus oblatum fuiſſe ſub finem hujus ſeculi, *hominem vulneribus confectum in via jacentem, vultu oculiſque apertis vivacem,*

cætera

cætera mutum, ſenſu carentem omni & plane cadaver.

6. Religio in acerrimas & ſubtiliſſimas de Natura Dei Quæſtiones abiit in iiſque conſumpta eſt, ſemine piorum exiguo ſemper excepto & latente; donec Antichriſtus paulatim auctus & ſeculorum aliquot progreſſu conſummatus eſt, ut ſuis locis videbimus.

7. Hinc cum vera Devotio, quæ eſt animi actus ſibi ipſi renuntiantis ſeque Deo tradentis in Chriſto, atque interior Dei cultus in Spiritu & veritate vulgò obſoleſceret, data eſt opera, ut ritibus & cærimoniis, magna parte è Judaiſmo & paganiſmo petitis, plebs in attentione ſuperſtitioſa, quam *devotionem* vocarunt, detineretur, quo etiam pertinuit crucis veneratio, maxime poſtquam vera crux ab *Helena* Conſtantini matre, inventa apud Hieroſolyma falſo credita eſt, ſicut Euſeb. *lib.* 3. *de vit. Conſt. c.* 42. geſta Helenæ apud Hieroſolima referens nihil ea de re. Paulatim & aliarum reliquiarum oſculatio, peregrinationes ad ſepulchrum domini, aliaque loca, imaginum in templis collocatio & id genus alia corporei cultus ſpecimina recepta, quæ deinde in infeſtam abierunt idololatriam.

8. Hierarchia Eccleſiæ hoc & ſuperioribus ſæculis conſtabat, *Diaconis, Presbyteris & Epiſcopis*; hoc ſeculo acceſſit *Metropolitanorum & Archiepiſcoporum*, qui in ſede matrice, præcipua alicujus Provinciæ urbe præerant & poteſtatem in reliquos habebant, appellatio.

9. Supra omnes *Papæ* Romani poteſtas hoc ſeculo per abſentiam Imperatorum (nam donatio Conſtantini territorialis, quæ fertur, ab omnibus pridem exploſa eſt) & veterem urbis dignationem plurimum eſt aucta, non ſine contradictione tamen, reſpectu uſurpationum, quibus aliis graves erant Eccleſiis.

8. Idcirco & electiones Pontificum ſæpe tumultuoſæ, quin & ſanguineæ, ut uſu venit anno 366. cum Damaſus Urſicinum, cæde 137. hominum factâ ſuperavit teſte Amm. Marcell. *lib.* 27.

9. Alioqui ne turbis quidem & perſecutionibus hoc ſeculum caruit, primo per apoſtaſiam *Juliani*, qui tamen ſanguini pepercit, removendo Chriſtianos ab honoribus, ipſos inter ſe committendo, in ſcholis à gentilium ſcriptis arcendo & ſimilibus.

10. Sub Conſtantio *Ariana* factio & hæreſis prævaluit, cui jam Conſtantinus, in gratiam ſororis Conſtantiæ favere incœperat; multiſque modis Orthodoxos, imprimis *Athanaſium* vexarunt. Sub *Valente* autem gravis perſecutio nec incruenta ab Arianis adverſus Orthoxos inſtituta, de quâ Ruffinus 2. *Hiſtor. Eccl. à pr.* & Theodoret. *lib.* 3. *c.* 12.

11. Ordinis etiam monaſtici initia ad hoc ſæculum pertinent, primo *Eremitæ* in deſertis, deinde in cœnobiis *monachi* & moniales feminæ, quas *Nonnas* in Ægypto vocarunt. Item *Canonici* ſive Regulares; erant ejuſdem Eccleſiæ Clerici

Clerici cohabitantes, qui omnes in cœlibatu vixere; quem ſtatum vitæ cum Patres mirificè laudarent idemque Hierarchiæ valde eſſet accommodatus, *Siricius* Papa ſub finem hujus ſeculi tandem ſancivit omnibuſque Clericis injunxit.

12. Quamvis autem poſt Julianum continuata ſint Chriſtianorum Imperia, nemini tamen religionis cauſa, creata fuit hoc ſæculo moleſtia, quin ſancita ſecuritas *l.* 7. *C. de Pagan.* Et tametſi prohibita fuerint ſacrificia & extiſpicia ſub pœna corporali *l.* 2. *C. eod.* honores tamen paganis non ſunt præcluſi, ut exemplis etiam poſt hoc ſæculum paſſim notis elucet; quin etiam templa pluribus locis extitiſſe & aperta fuiſſe conſtat. In hæreticos non eâdem indulgentiâ uſus eſt *Theodoſius*, poſtquam Synodo Conſtantinopolitana, quæ eſt ſecunda œconomica, damnati ſunt, qui unam SS. Trinitatis divinitatem non confiterentur.

13. Eadem libertas religionis ſervata Judæis, etiam in Sabbathis & feſtis rituum celebratio, Synagogis quoque data ſecuritas; Incapaces tamen Legatorum declarati & coërcita licentia inſultandi Chriſtianis *l.* 1. 2. 3. 4. *C. de Judæ. & cælic.* Nec in Hæreticos aliud ſancitum reperitur, hactenus, quam quod Privilegia Catholicæ religionis iis præcluſa fuerunt *l.* 1. *C. de Hæret.* & quod docere prohibiti ſunt *l.* 2. *eod.* Hæreticos autem vocarunt Impp. *qui vel levi argumento à judicio Catholicæ religionis & tramite detecti fuerint deviare d. l.* 2. §. 1.

 16. Cæ-

14. Cæterum, Ariana ſecta, quæ mirificè propagata fuerat, ſub *Theodoſio* per Imperium deſtructa, diu adhuc in Gothis, Vandalis aliiſque nationibus ſubſtitit, ut infrà videbimus. Plura Cl. Spanhem. Introd. ad Hiſt. Eccl. Secul. IV.

SECTIO II.

Ab Exitu Theodoſii M. ad Auguſtulum, *ab anno Chr.* 395 *ad* 478.

CAP. I.

De exitu Theodoſii deque Arcadio & Honorio.

THeodoſius victoriæ adverſus Eugenium & Arbogaſtum non diu fuit ſuperſtes, ex hydrope Mediolani mortuus, cum imperaſſet annos 16. vixiſſet 50. Vir Magni cognomen, virtutibus & rebus geſtis meritus; etſi nec Vitiis caruerit; ſicut enim in bello impiger, ita in pace luxurioſus erat; iracundus etiam, ſed pœnitentia humilis, ut in noto *Ambroſii* exemplo, qui ſacris illum ob cædem Theſſalonicenſem auſus eſt arcere, patuit. Barbaros etiam intra Imperii fines recipiendi belliſque adhibendi non primus, ſed præcipuus auctor. Deceſſit anno Chr. 395.

2. Duos reliquit filios *Theodoſius*, ARCADIUM, cui dedit Orientem & HONORIUM, cui reliquit Occidentem. Cumque ambo adoleſcentes eſſent, Arcadio 18. annorum

Curato-

Curatorem adjunxit Rufinum; Honorio undecenni Tutorem dedit Stiliconem, Africæ *Gildonem* præfecerat, Barbaricæ omnes originis; eò res enim Romana redacta erat, ut non modo Romani & Itali, ſed & omnes fere Provinciales ab armorum ſtudio deſciviſſent. Prudentia, fortitudo & auctoritas Theodoſii barbaros continuerat. Nacti pueros & ſegnes Imperatores ſuis ingeniis & moribus uſi rem Romanam brevi perdiderunt.

3. *Rufinus* filiam ſuam Arcadio in uxorem dare cupiens ab Eutropio eunucho & æmulo ejus, cujus unica induſtria conciliavit Arcadio *Eudoxiam* Promoti filiam, eluſus eſt. Stilico etiam ex Italia in Græciam Rufini dejiciendi causâ trajecerat; ſed re infecta redire coactus eſt, Rufino Gothos ſub Alarico, qui jam Theodoſio contra Eugenium militaverat, in Græciam invitante.

4. Adverſus illos Stilico in auxilium Arcadio ſubmiſit *Gainam* comitem, cum exercitu, cui Rufinus cum Arcadio obviam procedens, apud tribunal Cæſaris à militibus Gainæ interſectus eſt, quem in Imperii procuratione nihilo melior ſequutus eſt *Eutropius.*

5. Hic ut Stiliconis vires alio diſtraheret, *Gildoni* Africæ Comiti perſuaſit, ut ab Honorio deficeret; quod cum inſtituiſſet, à fratre ſuo *Macelzere*, cujus filios necaverat & qui tantum quinque adverſus 80. millia Gildonis habuit, ſi fides *P. Diacono*, oppreſſus eſt. Victor Romam

mam profectus præmii loco per dolum Stiliconis in Tyberim dejectus & ſuffocatus eſt.

6. Exinde *Gaines*, qui cum Eutropio in necem Rufini conſpiraverat, huic factus eſt adverſarius, brevique eum ſuſtulit hoc dolo; Per Trigibildum ducem curat excitari ſeditionem vel potius bellum, Quo impetitus Arcadius Eutropii caput, flagitantibus illis, tradere coactus eſt.

7. Poſtea *Gaines* conatus occupare Conſtantinopolin & Imperium, ab Hulde Hunnorum Principe (hujuſmodi præſidiis indigebat tum Imperator Rom.) rejectus & interfectus eſt, anno 400.

8. Arcadius octennio adhuc poſtea ſupervixit *ἀνοηταίνων*, inquit, Zoſimus, imminutæ mentis homo, uxori obnoxius Eudoxiæ, inſigniter *αὐθαδιζομένῃ*, quæ Johannem Chryſoſtomum bis in ejus gratiam ſynodaliter condemnatum tandem in exilium *egit. Zoſimus lib.* 5. Oroſ. *l.* 7. Socrat. *lib.* 5. Zozom. *lib.* 8. *&* 9. Eutrop. Vict. *& alii.*

9. Filius Arcadii THEODOSIUS uſque ad ann. Chr. 450. Imperium ſatis feliciter & pacificè adminiſtravit. Pergimus ad Calamitates Occidentis, miſſo pauliſper Oriente.

CAP.

CAP. II.

De Honorio & invaſionibus ſub illo barbarorum in Occidentem, uſque ad annum 410.

IMmenſa barbaries trans Rhenum & Danubium tot ſæculis potentiâ Romanorum cohibita, ac interim numero in infinitum aucta, remotis pridem Imperii clauſtris, Legionibus, inquam, ad ripas utriuſque fluminis, tandem in florentiſſimas Occidentis Provincias inrupit, populis ab armorum ſtudio inde ab Auguſti tempore deſuetis & reſiſtendi impotentibus.

2. Primo *Radagaiſus* Gotthorum dux millia ducenta, vel ut Zoſimus 400. duxit in Italiam, deterrimam per omnia vaſtationem ſpargens: ſed Fœſulanorum montium anguſtiis incluſi à Stilicone, immanis ille exercitus cum duce ſuo deletus eſt, majore Stiliconis quam olim C. Marii de Cimbris fuit, gloria.

3. Triennio poſtea Vandali cum Suevis & Alanis Rhenum tranſgreſſi, vaſtatâ Galliâ, in Hiſpaniam penetrarunt, eodem quo Arcadius in Oriente mortuus eſt anno 408.

4. Fere eodem tempore *Conſtantinus* quidam, poſt alios duos tyranniones, Imperator dictus in Britannia, quam Honorius, qui Gallias curare non poterat, negligebat, in Gallias tranſiit; etiam per Conſtantem filium Hiſpaniæ partem in poteſtatem redegit, gaudentibus incolis, hos ſibi contra barbaros patrocinari.

5. Major inde tempeſtas ab Alaricho Wiſi-*Gothorum* Rege, de quo *ſuprà* diximus, in Italiam pervaſit; quam Stilico pactione potius, cujus haud difficiles ille conditiones ferebat, quam bello amoliendam ſentiebat.

6. Rebus interim ſeditionibus & bellis uſque turbatis, Honorio perſuaſum eſt ab Olympio quodam Pontico & Chriſtiano, quem Stilico etſi paganus ipſe, Honorii conſiliis admoverat, *Stiliconem* in hoc eſſe, ut *Eucherio* filio ſuo Imperium moliretur eâque gratiâ vocaſſe atque fovere Alaricum alioſque Barbaros.

7. Hinc eo res deducta fuit, ut alienatione Cæſaris cognita, adnitente Heracliano, Stilico à ſuis deſertus juſſu Honorii interficeretur, doli quidem non convictus, ut Zoſimus ejus peccata alioqui non diſſimulans ſatis probat. Eucherii cædes acceſſio paternæ fuit.

8. Sane poſt mortem Stiliconis, res multo pejus adminiſtratæ ſunt, Alarico pacem etiamnum offerente, ſed ſpreto, nec bello tamen contrà inſtructo.

9. Idcirco ille Romam contendit, ubi Serena Stiliconis vidua Theodoſii Magni è fratre neptis & Honorii Socrus proditionis, etſi falſo ſuſpecta, à Romanis interfecta eſt.

10. Urbs ab Alarico ſeſe immenſa pecuniæ pactione certiſque conditionibus redemit, ſi illas probaret Honorius, qui non modo ratas illas habere noluit, ſed etiam ſe ſuoſque jurejurando obſtrinxit, pacem cum Alaricho non facturos,

cujus

cujus ille jam leges multo moderatiores ferebat.

11. Proinde invitatus ille Romam contendit eamque in poteſtatem redactam compulit, ut ab *Honorio* deficeret *Attalumque* præfectum urbi, crearet *Auguſtum.*

12. Verum *Heraclianus* Stiliconis interfector Africam Provinciam ab Honorio in operæ navatæ præmium adeptus commeatus Italiæ intercludebat: Quâ re ad tantam famem redacta eſt Roma, ut populus in theatro pretium carni humanæ ſtatui poſtularet.

13. Eodem tempore Attalus male conſulens nec populo nec Alarico ſatisfaciens, ab hoc iterum exutus eſt purpurâ.

14. Hactenus Zoſimus, qui direptionis Romæ non meminit, etſi hanc *Socrates*, ante creationem Attali accidiſſe refert *l.* 7. *c.* 10. Rectius *Sozomenus Zoſimi* veſtigia legens poſt exutum Attalum id accidiſſe refert, cum Alaricus à *Saro* Honorii duce, pacem quærens denuo eſſet offenſus *l.* 9. *c.* 9. Fuit hoc anno *Chr.* 410. Auctores *ſupra* dicti & Oroſius *lib.* 7.

C A P.

CAP. III.

De reliquis uſque ad mortem Honorii rebus.

ALarichus urbe direptâ tendebat in Siciliam & Africam, ut illis potiretur, ſed apud Rhegium morbo extinctus habuit Succeſſorem *Ataulphum*, ſive Adolphum adfinem, qui Romam iterum depopulatus *Placidiam* Honorii ſororem duxit in uxorem & ſecum abduxit.

2. *Conſtantinus* etiam Auguſtus, quem diximus in Galliâ & Britannia, victus à Conſtantio Comite, juſſu Honorii, prope Ravennam, contra fidem datam necatus eſt *anno* 311.

3. Poſtea *Heraclianus*, qui *Honorio* tam fidus & à ſecretis fuerat miniſteriis, Africam tenens ab illo defecit *Auguſti* nomine ſuſcepto, & claſſe 700. navium in Italiam delatus, eam occupare conatus eſt. At victus à Mevino comite ac in Africam reverſus, Carthagine jugulatus eſt *anno Chr.* 413.

4. Interim *Ataulphus* cum *Placidiâ* primo digreſſus in Galliam, dein tranſlatus in Hiſpaniam, à quodam è ſuis ἐχθρὰν παλαιὰν καιροφυλακήσαντι, ut ait *Procopius, in ultionem veteris inimicitiæ* comparatis inſidiis, interfectus eſt anno 415. cui Sigericus & ipſe à ſuis interfectus & dein *Wallia* ſucceſſit.

5. Placidia poſt mariti mortem à Gothis malè habita, dein auctoritate magis *Honorii* quam ſua voluntate nupſit *Conſtantio* Comiti, qui Walliæ Gothiſque

Gothiſquė ſedes in Aquitaniâ regiamque dedit Tholoſam anno 419.

6. Conſtantinus ob egregia merita fidemque Auguſtus & Imperii Collega dictus ab Honorio, brevi, morbo extinctus eſt, anno Chr. 420.

7. Otium deinde *Honorium* & *Placidiam* ad turpem amoris ſpeciem provexit, ut etiam συνεχῆ κατὰ στόμα φιλήματα, *oſcula continua* palàm intercederent: Poſtea rixæ turpiores ac inter aulicos utriuſque pugnæ, quibus factum eſt, ut Honorius ſororem ex aula ejecerit, ut narrat Olympiodor. *apud Phot. cod.* 80.

8. Hydrops tandem, paternus morbus, Honorii vitæ, non malis Imperii finem impoſuit, anno Chr. 423. *Auctores qui ad ſequens caput.*

CAP. IV.

De Valentiniano II. *Vandalis, Aëtio*,. *Attila &c.*

HOnorio ſucceſſit VALENTINIANUS III. Conſtantii Auguſti & Placidiæ filius, ſub matris tutelâ, *anno* 425. cum interea temporis *Johannes* quidam Ravennæ egiſſet Auguſtum.

2. Initium Valentiniani inauſpicatum accidit, occupatâ per Vandalos & Alanos aliquandiu in Hiſpaniâ graſſatos Africâ, vocatos illuc per *Bonifacium* Comitem, diu fidum Placidiæ, Ducumque juxta *Aëtium* totius Imperii præcipuum.

3. Inter hos erat æmulatio & obtrectatio. In

In aulâ Placidiæ vicerat Aëtius, ut Bonifacius everteretur. Hic in præſidium ſuæ dignitatis vocavit ex Hiſpaniâ *Geiſericum* Vandalorum Ducem, 80. millia ſecum ducentem, anno 427. quod eſt initium Vandalici in Africa regni. Bonifacius deinde Placidiæ reconciliatus novos hoſpites fruſtra dimittere conatus, ab illis victus in Italiam aufugit, ubi mortuus eſt.

4. Ab eo tempore præcipuum Imperii columen fuit Aëtius, Galliam contra omnis generis barbaros defendens. Erant in ea Viſigothi, qui tenebant Aquitaniam, Franci partem Belgicæ, Burgundiones in ſui nominis regione viciniiſque.

5. Præter hos, invaſit Galliam *Attila* Rex Hunnorum, contra quem ut communem hoſtem omnes ſe junxerunt Aëtio, à quibus Attila ingenti clade profligatus eſt, in campis Catalaunicis (hodie *Chalon*) anno 450.

6. Attila ſe exinde contulit in Italiam, cujus ut & reliquorum metu barbarorum vicini æſtuariis Adriæ populi, ſe receperunt in Inſulas ibi ſitas, quibus junctis paulatim urbem fecerunt, cui ab adjecta Venetorum regione nomen hæſit *Venetiarum*.

7. Romam tamen Attila non pervenit, ſed Aquileja, Mediolano aliiſque vaſtatis urbibus in Patriam ſe recepit, ubi periit *anno* 454.

8. *Valentinianus* interim, amiſſa matre Placidia, *anno* 451. non modo tantæ rerum moli erat impar; ſed etiam malis moribus agebat, uxore

uxore *Maximi* Senatoris primarii corrupta, qui profunda uſus diſſimulatione, ſub amicitiæ ſpecie Principem *Aëtii* gloriæ invidentem impulit, eum ut interficeret.

9. Hac re *Valentinianus* tantum odii collegit, ut amicis Aëtii operam dantibus, in campo Martio per *Triſilem* militem interficeretur, anno ætatis 36. Chr. 454. *Auctores* Procopius *I. Vandal. & I. Gothic.* Socrat. *lib.* 6. Paul. Diacon. *l.* 14. *&* 15. Proſper *Chron.* Jornand. *Reg. Succeſ. & de Goth.* Oroſ. *l.* 7. Olympiod. apud *Phot. n.* 80. *&c.*

CAP. V.

De ultimus Romanorum in Occidente Imperatoribus.

POſt mortem Valentiniani III. illuſum eſt Imperio Romano in Occidente larvis aliquot Imperatorum, qui fuere ſequentes, *Maximus*, *Avitus*, *Majoranus*, *Severus*, *Anthemius*, *Olybius*, *Glycerius*, *Julius Nepos*, *Momyllus*, qui & AUGUSTULUS.

2. *Maximus* Valentiniano interfecto purpurâque Romæ ſumptâ poſt duos menſes à Romanis diſcerptus atque in Tyberim projectus eſt, cum fugeret Geiſericum, qui ab Eudoxia Valentiniani vidua & Maximo rurſus nuptâ vindictæ cauſa vocatus erat ex Africa, quò urbe ſpoliata reverſus eſt, abductâ utrâque Eudocia matre filiaque, & hanc quidem filio ſuo *Hunnerico* dedit uxorem, matrem Con-

ſtantinopolin ad Patrem Theodoſium remiſit.

3. Secundum hæc *Avitus* in Gallia ab exercitu Imperator dictus, amicitiâ Gothorum fretus, his viciſſim auctor fuit, ut duce *Theodorico*, Hiſpaniam invaderent, qui & Suevos, occiſo illorum Rege *Richiario*, debellarunt, anno 456. Avitus pôſt biennium à Gothis deſtitutus vitam ſimul ac Imperium finivit, morte naturali vel civili, Epiſcopus Placentiæ factus, ut Paulus Diaconus auctor eſt *lib.* 15.

4. *Majoranus* inde, ſuffragante *Leone* ex Oriente, dictus Imperator, non ſpernendus animi & prudentiæ Vir, poſt quadriennium à *Ricimere* Gotho militiæ magiſtro interfectus eſt *anno* 461.

5. *Ricimer* fecit Imperatorem *Severum*, quem, cum quadriennio rerum potitus eſſet, veneno interfecit *anno* 465.

6. Cum facilius eſſet *Ricimeri* dare quam occupare Imperium, convenit cum *Leone* Orientis Imperatore, ut is Occidenti Cæſarem daret, *Anthemium* cujus filia Ricimeri nuberet. Anno autem ſexto Imperii, gener adverſus Socerum arma cepit eumque Romæ interemit *anno* 472.

7. Parricida ſurrogavit *Olybrium*, qui Placidiam Valentinani ex Eudocia filiam juniorem habebat uxorem. Sed Ricimer primo, deinde *Olybrius* intra annum vertentem morte ſublati ſunt.

8. Dein *Glycerius* Ravennæ nomen Auguſti ſuſcepit & per annum, menſes quatuor obtinuit. Tum

ex

ex Imperatore factus eſt epiſcopus, eo redactus à Julio Nepote ſubmiſſo à Leone, qui claſſe in Italiam auctoritate Leonis Imperatoris vectus, eam occupavit : ſed brevi Oreſtes natione Gothus militum dux ξυνετώτατος ait Procopius, pulſo ex Italiâ Nepote, ad Imperatoriam dignitatem evexit *Momyllum* filium ſuum, qui & *Auguſtulus* vulgo dicitur. Sed quominus Pater & filius eâ poteſtate diu fruerentur, irruptio barbarorum in Italiam fecit. Erant Turcilingi & Heruli Germanicæ nationes Rege *Odoacro*, qui *Oreſte* cæſo, filium relegavit in Campaniam & ipſe regio nomine tenuit Italiam, ab anno 476. Auctores, qui *ſuprà*, juxta *Marcellin. Caſſiod & Anonym. ex edit. Cuſpiniani.*

CAP. VI.

De Imperio Orientis, à Theodoſio juniore ad annum 476.

SIcut ruptis unâ parte aggeribus, mare terras alibi minus infeſtat, ita Barbaris undique in apertum occidentem inrumpentibus, Oriens facilius ſe tuebatur, Perſis placatè agentibus, quorum Rex *Iſdegerdes* ab Arcadio Tutor filio ſuo *Theodoſio* datus, officium fideliter, quod in barbaro mirari liceat, implevit.

2. Longum fuit Theodoſio Imperium & ſatis pacificum: *Pulcheriâ* ſorore ejus, quem & *Auguſtam* appellavit, operam dante, ut Aula ſanctè & religioſe inſtitueretur. Auctor etiam fratri fuit, *Athenaidem* Leontii philoſophi fi-

 liam,

liam, raræ admodum indolis, eruditionis & formæ puellam ſibique obſequentem futuram in uxorem duceret. Nomen ei dedit *Eudociæ*.

3. Non videtur tamen, ut ſunt res aulicæ, ab his mulieribus abfuiſſe æmulatio, ſiquidem Pulcheriam ab aulâ fuiſſe amotam Imperatricis obtrectatione, pauloque ante Theodoſii mortem revocatam conſtat; quanquam & Eudociam ipſam, prius ut videtur, ab aulâ ſemotam egiſſe Hieroſolymis, auctor eſt Euagrius *lib.* 1. *ſub fin.*

4. Theodoſius anno imperii 42. ætatis 49. deceſſit anno *Chr.* 450. filiâ quidem relictâ *Eudociâ*, quæ Valentiniano nupta fuit, ut *ſuperius* dictum eſt, filiis autem nullis.

5. Ideo *Pulcheria* utpote Auguſta, Auguſtum & Virum ſibi legit, virginitatem pacta ſalvam, MARCIANUM humili natum loco ſed militiâ clarum, quocum tranquille & in Eccleſiam beneficè vixit uſque ad annum 453. quo deceſſit; *Martianus* obiit anno 457.

6. Imperio admotus eſt LEO Thrax natione, ab Aſpare Viro potente promotus, hac lege, ut *Leo* Patricium Aſparis filium in Cæſarem adoptaret eique filiam ſuam *Ariadnem* daret in uxorem; quod anno demum imperii 12. perfecit; inſidioſe: Nam mox Aſparem cum Ardaburio filio interfecit, Patricio ægre elapſo.

7. Filiam deinde collocavit ZENONI Iſaurico, iiſque Imperii ſucceſſionem reliquit, mortuus anno imperii 18. Chr. 475. Verum Zeno cum Ariadnâ ſequenti anno pulſi ſunt Conſtantino-

ſtantinopoli à *Verinâ* Leonis viduâ & ejus fratre *Baſiliſco*, qui anno 468. bello Vandalico re malè ſeu perfide geſtâ, exilio mulctatus fuerat. Is fuit annus *Chr.* 476. *hujus ſectionis terminus*.

8. Poſt hæc Orientis Imperatores, principem in Hiſtoria locum occupabunt, extincta in Italia dignitate Auguſtali: ſed prius initia Francorum & Anglorum in Occidente commemoranda ſunt.

CAP. VII.

De Initiis regni Francorum in Galliâ.

AMotis à Rheno & Danubio legionibus illic ab Auguſto collocatis atque à Diocletiano renovatis, exundationes Germanorum mox inchoatæ aliquandiu à Juliano, Valentiniano I. & Theodoſio refutatæ, ſub Honorio & ſequentibus Imperatoribus ἀπεῤῥιγρῶσιν *inbellibus* omnino perruperunt univerſumque occidentem occupaverunt; quod velim meus lector heic loci præſumat.

2. *Vandali* in Africa, *Viſigothi* in Aquitania & Hiſpaniâ; *Heruli*, *Oſtrogothi* & deinde *Longobardi* in Italia, *Burgundiones* & *Franci* in Gallia, denique *Angli* in Britannia, præter ipſam Germaniam, omnes Germanicæ nationes hodieque durantes, præterquam in Africa, fuerunt.

3. De pleriſque obiter antea diximus aut dicemus. De Francis & Anglis qui maxime per-

CAP. VIII.

De initiis Anglorum in Britannia

ANGLORUM in Britannia ſic ſe habent primordia. Britanni dum Romani rerum potirentur, à ſtudio armorum, ut reliqui provinciales abducti, cum ab his deſerti à Pictis & Scotis, qui ſuperiorem inſulæ partem incolebant, continuo vexarentur, Regem è ſuis *Vortigernum* creaverunt.

2. Hic domeſticis copiis parum tutus Germanos maritimos è Friſia finitimiſque populis, *Anglos* & Saxones, quorum late nomen patebat, in auxilium vocavit, ducibus *Hengiſto* & *Horſo*, ab equis, ut videtur, ita dictis, quos vetuſti Annales Friſici conſtanter *Friſios* adſerunt; pro qua ſententia eſt valde D. Tempelius eques Anglus, dialectus Friſica & alia multa de quibus *Temp.* in *comment. de Belg. fœd. cap. de Friſiâ Ubbo Emm. Hiſtor. Friſ. lib.* 2. *Uſſer. Ant. Britann. c.* 12.

3. Primus Anglorum in Britanniam adventus refertur ad annum 450. Auxiliarem operam egregie præſtiterunt adverſus Pictos & Scotos. *Vortigernus* etiam Hengiſti filiam Roüenam in uxorem duxit. At Angli è patria copiis aucti Regiâque adfinitate freti, Dominatum adfectare, Proceres etiam Britannos in campo Saliſburienſi prætextu colloquii magno numero interfecerunt. Nacti tamen Britanni Ducem è Ro-

mano ſangvine, Vortigerno mortuo vel abdicato, *Aurelium Ambroſium*, Saxones cum ſæpe alias tum in prælio ad Duncaſtrum haud procul Eboraco vicerunt, Hengiſtum interfecerunt *anno* 474. Hengiſti locum implevit *Oſca* filius.

CAP. IX.

De ſtatu rei Chriſtianæ.

INcurſionibus hiſce barbarorum Eccleſiæ Chriſtianæ partim à Paganis vaſtatæ, partim ab Arrianis corruptæ ſunt. Pagani erant *Franci* qui Gallias, Angli qui Britanniam infeſtabant, præter Scotos & Pictos æque paganos, denique Turcilingi & Heruli Italiæ invaſores.

2. *Ariani* fuere *Viſigotti* in Hiſpania, *Burgundiones* in Gallia, *Vandali* in Africa, præter eos ſparſi erant per Provincias Imperatori Romano parentes, Eccleſiis prope peſtilentiores quam ipſi pagani. Quibus acceſſere Pelagiani à Pelagio monacho Britanno, Semi Pelagiani & Neſtoriani à Neſtorio epiſcopo Conſtantinopolitano damnati fortè nimis rigide in Synodo Epheſinâ, quæ fuit œconomica tertia, anno 431. Eutychiani damnati in Synodo Chalcedonenſi, quarta œconomicâ, *anno* 451. ſeveris conſtitutionibus adverſus eos publicatis, ſine pœnis tamen capitalibus aut corporalibus, exceptis Manichæis *l.* 5. *& l.* 8. *C. de Hæret.*

3. Hierarchiæ acceſſerunt hoc ſæculo *Patriarchæ*, qui

qui primo Nationum *Primates* dicti, his deinde majores habiti ſunt, & ad quatuor redacti, Conſtantinopol. Alexandr. Antiochen. Hieroſolymit. Quintus erat *Romanus*, dein ſuprà omnes alios evectus, non modo arrogatâ ſibi univerſalis Epiſcopi dignatione, ſed etiam Edicto Imperatoris Valentiniani III. quo primatus ei per omnes occidentales Eccleſias adjudicatus eſt *anno* 445.

4. Non eſt tamen dubitatum, quin Imperatores haberent jus convocandi Synodos, earum decreta confirmandi, appellationes admittendi, judices de rebus ſacris conſtituendi, Leges ſanciendi, pœnas conſtituendi, dignitates Eccleſiaſticas diſponendi *&c.* de quibus rebus Impp. extant in Jure Conſtitutiones.

5. Cum autem Eccleſiæ, bonis templorum & antiſtitum pagnanorum, liberalitatibus principum privatorumque in immenſum eſſent ditatæ, non potuit aliter fieri, quin ſtultitiam paterentur opes, quando Ammianus Marcellinus jam de Romanis epiſcopis ſuo tempore ſcripſit, *eorum convivia regales ſuperaſſe menſas. vid. Spanhem. Hiſt. Eccl. ad ſæc.* 4.

SECTIO III.

Ab interitu imperii Occidentalis ad exitum Juſtiniani, Ab anno Chr. 476. ad annum 565.

CAP. I.

De Baſiliſco, Zenone Impp. Conſtantinop.

QUo tempore *Auguſtulus* Imperio finem occidentali impoſuit, ZENO cum Ariadna conjuge Leonis filia, ut diximus, ejecti ſunt, arte potentiâque Verinæ Leonis viduæ & Baſiliſci fratris ejus. Erat Verinæ conſilium, dotale imperium ad *Patricium* Aſparis filium, ut auctor eſt Candidus *apud Phot. c.* 79. quem amabat, deferre; ſed *Baſiliſcus* in ſe favorem militum vertit. Cum autem perverſe conſuleret, ejuſdem Verinæ operâ verſoque hominum ſtudio, poſt 20. menſes reſtituti ſunt *Zeno & Ariadne.*

2. Baſiliſci uxor & malorum inſtigatrix erat *Zenonis*, hæretica & impudica. Cujus adulter *Armatus* magiſter militum, qui per illam omnia poterat, à Verina & Zenone corruptus hanc revolutionem adminiſtraverat. Baſiliſcus & Zenonis gladio, vel, ut alii, fame necati ſunt.

3. Habebat *Ariadne* ſororem juniorem *Leontiam* communi patre poſt imperium acquiſitum ſecus ac Ariadne, natam. Quæ hac ratione ſibi

ſibi imperium rata deberi, maritum ſuum, qui erat *Martianus* Anthemii Imperatoris filius, excitavit, ut Imperium invaderet; Expulit hic Zenonem. Sed parta victoriâ neſcius uti, victus eſt iterum & tonſus in monachum *anno* 479.

4. Uſus erat Zeno in hoc bello ſtrenuâ *Illi* ducis opera, quem Ariadnæ uxoris impulſu, ut ſunt aulicæ res, occidere conatus, dein Orientis Ducem fecit, imprudenter. Illus *Verinam* Auguſtam à Zenone ac Ariadne, cum Martiano & Leontia filia, quibus favere viſa erat, incluſam liberavit, quæ *Leontium* Patricium fecit Auguſtum. Sed Verinâ mortuâ, Leontius & Illus victi ſunt; per quadriennium tamen ſe defenderunt, in quodam Iſauriæ caſtello, tum capite plexi *anno* 488.

5. Zeno tam valida fortuna parum ſe dignum præbuit, hæreticorum favore, crudelitate, ebrietate, non levi interim Ariadnæ Auguſtæ auctoritate; cujus argumentum mors ejus præbuit; ſi verum eſt, quod narrant, *Ariadnen* illum pro mortuo ex ebrietate jacentem ſepulchro inferri curaſſe obduratoque animo vetuiſſe, ne, cum poſtea recepto animo clamitaret, eximeretur, anno imp. 17. *Chr.* 490. Euagrius epilepſiâ mortuum ſcribit, *lib.* 3. *c.* 29. qui & reliqua *hujus cap. eodem libro* tradit, *juxta Cedren. Zonar. &c.*

CAP. II.

De Anaſtaſio & Juſtino Impp.

FIlium habuerant Zeno & Ariadne *Leonem*, quem initio imperii amiſerant. Electio novi Imperatoris fuit in manu *Ariadnes* Auguſtæ, ut ne *Longinus* quidem frater Zenonis & magnam adeptus potentiam in thronum eniti potuerit.

2. Elegit igitur *Ariadna* virum & Imperatorem ANASTASIUM natione Dyrrhachinum, ſtrenuum & prudentem virum, qui abolevit Chyſargyron acerbum vectigal, omnibus pene rebus à Conſtantino M. impoſitum, teſte Zoſimo, etſi id negat *Euagrius in fin. lib. 3. cap. tu dimon*, ita Zoſimo *προφωνῶν*.

3. Bella geſſit hæc. I. Iſauricum, quod annis quinque feliciter confecit, & quo periit Longinus Zenonis frater, ab illo relegatus. II. Bulgaros tum primum Thraciam infeſtantes rejecit. III Perſicum bellum difficilius fuit; *Cabades* Rex Amidam proditione monachorum ceperat, quos ipſe tamen victor interfecit. Tandem, Celere duce, male habitus Cabades Amidam pretio accepto reſtituit & bellum deſiit. IV. *Vitalianum* Gothorum qui *fœderati* dicebantur, ducem ad Imperium adſpirantem prælio navali per *Maximum* Syrum vicit.

4. Tandem poſt annos imperii 28. è corporis ergaſtulo ad *melius domicilium* emigravit, ait Euagrius *l.* 4. *c.* 1. Alii fulmine percuſſum tradunt,

tradunt, cum voce cœleſti dictum ei eſſet; *obperfidiam tuam* (erat Eutychianus) 14. *annivita tua delentur.* Atqui tunc erat annorum 88. Ejuſmodi nugis Chriſtiani illorum temporum hiſtoriam dehoneſtant. Mortuus eſt anno Chr. 518. triennio poſt *Ariadnen* Auguſtam. *Zonar. Procop. Marcellin. Euagr d. loc.*

5. Mortuo Anaſtaſio ſine liberis, *Amantius* Eunuchus potens & dives Imperium *Theocrito* procuraturus, *Juſtino* humili è Thracia genere, per gradus militiæ ad præfecturam Prætorii evecto dedit pecuniam, ut Theocriti nomine milites pignoraret; *Juſtinus* haud ſegnis nummos ſuo nomine diſtribuit & Imperator factus, nihil prius habuit, quam tollere de medio cum Amantio *Theocritum.*

6. Origine agreſti, educatione militari non eſt mirum fuiſſe rudem literarum, adeò ut cum nomen ſuum pingere non poſſet, calamum per formam ductus literarum habentem ageret, quod apud Suidam male Juſtiniano adſcribitur, Imperium tamen prudenter moderatus eſt; adoptato ſororis filio *Juſtiniano.*

7. Cum autem *Vitalianus* magnæ inter milites auctoritatis hujus luminibus obſtaret, diligenter id ambo egerunt, ut honoribus eum ſummis omnibuſque amicitiæ imitamentis ſibi conciliarent, donec Conſul factus in Palatio repente confoſſus eſt, dolo Juſtini, ut Euagrius adſerit *l.* 4. *c.* 3. aut Juſtiniani, ut *Victor Tununenſis*, id eſt, utriuſque, ne quis erret. Juſtinus no-

no & ultimo imperii anno *Juſtinianum* creavit Imperatorem, eique poſt menſes quatuor Imperium ſoli reliquit *anno* 527. Auctores qui *ſupra Paul. Diac. Procop.* 1. *Perſ. Chron. Alexand. &c.*

CAP. III.

De rebus Italiæ.

ANtequam de Juſtiniani rebus agamus, ordo vult, ut res Italiæ conferamus. In Occidente τὰ τῶν βαρβάρων ἤκμαζε *res, barbarorum tunc florebant*, ait Procopius: non tamen æque ſingulorum.

2. Nam Odoacer Turcilingorum & Herulorum rex, qui Italiam occupaverat, ut diximus *Sect. præced. cap.* 5. *in fin.* regioque nomine per ſeptendecim annos eam tenuerat, uſque ad *annum Chr.* 489. excuſſus eſt à Gothis Orientalibus; qui enim prius per Italiam, & Galliam graſſati adhuc in Aquitania & Hiſpania regnabant, erant Wiſigothi, id eſt, occidentales Gothi.

3. Ex his erat in Thraciâ *Theodoricus* Gothorum, qui *fœderati* vocabantur, dux, qui moleſtus erat *Zenoni* Imp. non contentus ampliſſimis, quibus adſectus erat, honoribus & commodis. Igitur Zeno τὰ παρόντα εὖ τίθεσθαι ἐπιστάμενος, præſentibus bene conſulens *Theodorico* oſtentavit Italiam Odoacro eripiendam, quam ad rem auctoritatem opeſque ſuas offerebat.

4. Theodoricus illam ſpem longe ampliorem & certiorem ducens eâ quam in Thracia habere poſſet,

poſſet, expeditionem ſuſcepit, Gothos cum uxoribus liberiſque ſuis, immani numero in Italiam ducens.

5. Congreſſus cum *Odoacro*, cujus milites otio & luxu longo emollitæ erant, biseum victum in urbe Ravennâ obſedit. Quam urbem cum expugnare non poſſet, pacem cum eo fecit: at brevi πρόπῳ δολερῷ ἐπὶ θοίνην καλέσας ἔκτεινε, fraudulenter ad epulas vocatum interfecit.

6. Theodoricus Italiam deinde regio nomine tenuit, ſumma cum laude juſtitiæ & prudentiæ, per annos 35. niſi quod extremo tempore duos viros egregios Symmachum & Boëthium more tyrannico interfecit.

7. Qua cæde factâ, rudis homo facinorum, animi æger, in cœna magno piſce propoſito, imaginatus eſt, ſe videre caput Συμμάχου νεοσφαγῆς, Symmachi recens occiſi, quem terrorem ſequuta febris eum ſuſtulit, anno regni 35. expleto *Chr.* 526.

8. In regno ſucceſſit ejus ex *Amalaſuntha* filia nepos *Athalaricus* octennis puer, qui adoleſcentiæ vitiis, fruſtra obnitente matre, corruptus, poſt octennium deceſſit, eique *Amalaſuntha* ſurrogavit *Theodatum* Theodoricici ex ſorore nepotem, hac lege, ut ipſe τὸ τῆς βασιλείας ὄνομα ἄγοιτο *nomen regium ferret*; ipſa τὸ ἔργον τοῦ κράτους, *vim & poteſtatem*.

9. Sed ille regno potitus Amalaſuntham primo in cuſtodiam conjecit, deinde in balneo ſuffocavit anno Chr. 534.

10. Reli-

10. Reliqua Gothorum in Juſtiniani rebus complectemur.

CAP. IV.

De Juſtiniano & rebus Vandalorum in Africa.

JUSTINIANUS eſt inter eos, qui *Magni* cognomen adepti ſunt, & merito, ſi verum, quod Agathias in *lib.* 5. ſcribit, eum fuiſſe πρῶτον ὡς εἰπεῖν, ἐν τοῖς κατὰ Βυζάντιον βεβασιλευκόσι, Ῥωμαίων αὐτοκράτορα ὀνόματί τε καὶ πράγματι. *Primum quodammodo ex omnibus qui Byſantii imperarunt, Romanorum re & nomine Auguſtum.*

2. Idque, licet ipſe domi perpetuo reſideret; Fuit enim, ut Procopius ei maximè infeſtus teſtatur, ἐπινοῆσαί τε ὀξὺς καὶ ἄοκνος τὰ βεβουλευμένα ἐπιτελέσαι; *Acutus ad excogitandum & impiger ad exequenda conſilia.*

3. Acta, geſta ejus fuere pacis aut belli, ut ipſe de ſe loquitur in *præm. Inſt. Jur.* Priora ſunt opera Juris, ad quæ ſtatim ab initio imperii animum adjecit, ut quod Julius Cæſar animo conceperat, quod Hadrianus Imp. inceperat, hoc ipſe perficeret; immenſa Legum volumina redigendo in compendium, miniſtro Triboniano ſui temporis doctiſſimo viro, ut inimici ipſi teſtantur. Nec tamen hoc opus ſine nævis exiit, etſi durat in uſu ſaluberrimo humani generis. de his alibi locus agendi eſt & fuit.

4. Bella ejus fuere potiſſimum tria, *Perſicum, Africanum, Italicum.* Cum Perſis de Colchide

certavit, duce *Belliſario*, ſucceſſu vario & tandem induciis 30. annorum anno imperii ejus *ſexto* finivit. Belliſarius tamen de Perſis triumphum egit.

5. Bellum Africanum contra Vandalos ſuſceptum eſt, quorum ingreſſum in Africam anno 427. ſub Rege Geiſerico *ſuprà* intelleximus, etiam quomodo is Romam ceperit. Eum ſecutus erat *Hunericus*, qui Eudociam Valentiniani III. filiam in matrimonio habuerat, & in Catholicos Arianus ipſe, crudeliſſime ſæviit. Eo pertinet, quod Procopius narrat, ſe plures vidiſſe Conſtantinopoli, linguis è gutture exciſis, qui tamen diſtinctè loquebantur, quam facultatem γυναιξὶν ἑτέραις πλησιάζοντες, *cum aliis mulieribus rem habentes*, amiſerunt, inquit. Hunericum *Gundamundus* fratris ejus filius in perſecutionis inſtituto imitatus eſt. Sed *Thraſymundus* frater hujus, qui Theodorici Italiæ Regis ſororem habuit uxorem, mitius egit. *Hildericus* Hunerici filius, ὅλος πρᾶος, *totus mitis & Juſtiniano fœdere junctus erat. Sed quia*, ἐς τὸν πόλεμον μαλθακὸς λίαν, ut Procopius, *à belli ſtudiis alienus erat*, poſt ſeptennium *Gilimer*, ex poſteris Geiſerici deſtitutum à ſuis in carcerem conjecit, fruſtra per literas & legatos dehortante Juſtiniano, cumque poſtremo cum Juſtiniani copiæ jam in Africa eſſent, interfecit. *Procop.* 1. *Vandal. Paul. Dion. lib.* 17.

6. Juſtinianum de bello Africano cum propter incerta maris, longinquæ expeditionis, improſpe-

proſpera exempla, tum Procerum populique ſtudia in contrarium, hæſitantem, impulit Epiſcopus quidam ex Oriente; nomen ſilet Procopius; adfirmans Deum ſibi in ſomno adſtitiſſe, jubentem nuntiare Cæſari, ut Chriſtianos in Africa liberatum iret, Αὐτὸς πολεμοῦσι ξυλλήψομαι, Λιβύης τε κύριον θήσομαι. *Ego belligeranti adſiſtam & Africæ dominum conſtituam*, dixerat.

7. Nec aliter rem aggreſſus eſt Cæſar, quam ſi Deo bellum delegaret. Regnum enim potens gentemque ferocem & concordem exercitu decem millium peditum & equitum quinque millium, ſpernendo numero, invaſit.

8. Sed Gilimer tàm flagitioſe ſecurus erat, ut qui Juſtinianum atrociter offendiſſet, ejus apparatus contra ſe ignoraret, eodemque tempore præcipuas copias in Sardiniam, cujus præfectus ab eo deſecerat, cum claſſe mitteret.

9. Harum rerum dux Belliſarius, antea non immerito anxius, Procopii induſtria certior factus, properavit in Siciliam, inde in Africam, exercitum tuto expoſuit, Vandalorum copias disjecit, Carthaginem occupavit, epulumque Gilimero apparatum cum ſuis lætus celebravit, tàm mirabili diſciplina & ſucceſſu, ut teſte Procopio, qui adfuit, *nulla domus ruſtica vel urbana, nec ulla officina propter bellum clauſa fuerit*, planè ut nuper in Anglia factum vidimus. Id accidit medio Septembri anno 533.

10. Medio Decembri victis iterum Vandalis in *Tricamara*, Gilimer ſolus aufugit in *Pappiam*

Numidiæ

Numidiæ caſtellum montanum, ubi obſeſſus, famè coactus, ſe Belliſario dedidit, calamitatibus ita ſubactus, ut omnium rerum contemptum publico *riſu* præ ſe ferret.

11. Ductus etiam in triumphum Conſtantipoli & Juſtinianum cum Theodora conjuge ſublimes in Hippodromo ſedentes adorare juſſus, eórum faſtum inriſit hoc dicto; *Vanitas vanitatum & omnia vanitas!* Vandalorum regnum in Africa ſteterat annos 96. Reliquiæ tamen ejus belli Juſtiniano plures deinde moleſtias creaverunt, ut *Procopius* in *Vandal.*

CAP. V.

De Gothico & reliquis Juſtiniani bellis.

TAnta felicitas animos addidit Juſtiniano, ut *Gothos* ex Italia pelli poſſe ſperaret. Cauſa belli, quod *Theodatus*, ut antea dictum, *Amalaſuntham*, Juſtiniano amiciſſimam (unde Procopius cædem ejus à *Theodora* Auguſta procuratam adfirmat) occidiſſet; deinde per literas ceſſurum ſe Imperio pollicitus, mutato conſilio, legatos Juſtiniani malè habuiſſet.

2. Belliſarius primo Siciliam Gothis eripuit, anno 535. Inde in Italiam trajecit, dum bellum ab altera parte in Dalmatia, varia fortuna cum iiſdem Gothis gereretur.

3. Sed hi Theodato propter imbelliam occiſo, *Vitigen* Regem crearunt. Belliſarius Romam cepit anno 536. & biennio poſt à Vitige

 obſeſſam

obſeſſam liberavit. Eundem anno 540. Ravennæ cum uxore cepit & ad Juſtinianum adduxit.

4. Gothi tamen non deſperarunt, electo Rege *Totila*, qui rem Gothicam fortitudine prudentiâque per 11. annos tutatus eſt. Romam bis occupavit, ſemel anno 546. dein à *Belliſario* recuperatam denuo cepit anno 549. donec à *Narſete* Eunucho acie victus & interfectus eſt anno 552.

5. Idem Buccellinum *Theudeberti* Francorum regis ducem, Italiam vaſtantem, in Campania, *gravi bello*, ut Paulus Diaconus ſcribit, ſuperavit & occidit, aliumque Francorum ducem *Amingum* Gothis auxilium ferentem, juxta eoſdem profligavit. Quibus ſucceſſibus factum eſt, ut *Juſtinianus Francici* cognomen ſuis *titulis* adſcripſerit.

6. Sed interea Perſicum bellum recruduerat anno 540. Chofroë per Legatos à *Vitige* concitato, idque à Juſtiniano ægrè, Belliſario licet ex Italia revocato, propulſatum. Sed per inducias & pactionem pecuniariam ſufflaminatum eſt, donec cum Gothis debellatum, ultimo illorum Rege *Teja* victo & occiſo, anno Chr. 553.

7. Cum Perſis poſtremas inducias fecit Juſtinianus anno 562. cum ante quadriennium Hunni Thraciam invadentes ægre per Belliſarium, cujus extrema primis fortunis non reſponderunt, repulſi fuiſſent. Hunni deinceps civilibus inter ſe bellis conſumpti terrorem & nomen ſuum amiſerunt. *Procop. in Goth. Perſ. Zonar. l.* 13. *Agath. Paul. Diac. l.* 18. *&c.*

CAP. VI.

De exitu Juſtiniani & judicio de illo atque uxore ejus.

JUſtinianus tandem anno ætatis 84. imperii 39. deceſſit è vita, *anno Chr.* 565. *ut apud inferos ſupplicia lueret*, ſi credere fas eſt Euagrio *in hiſt. Eccleſ. lib.* 5. *in pr. Quin deſiit vexare mundum*, ut Procopius *in fin. anecdot.* ubi appellat eum δαιμόνων ἄρχοντα *Diabolorum primum.*

2. Si parcius odium in glorioſiſſimum Principem detexiſſent, plus fidei invenirent. Sed Euagrius videtur habere cauſam, religionem; cujus causâ diſſentientes acerbiſſime tractat, quia Juſtinianus extrema ætate conceſſit in opinionem, quod Chriſti corpus fuiſſet ἄφθαρτον incorruptibile, ut ſcribit idem *l.* 4. *c.* 38.

3. Procopii ἀνέκδοτα, quominus plenam fidem faciant, in cauſa eſt ſtylus non hiſtoricus, ſed invectivè oratorius, comparationibus & amplificationibus odioſiſſimis rhetoricè elaboratus, exhibens ſæpe Juſtinianum, quin & Belliſarium ut inſanos, cum alias illum ut ὀξὺν καὶ ἄοκνον, *acrem & impigrum* deſcripſiſſet.

4. Uxorem utriuſque virilis utramque animi, ſed feminarum vitiis non carentes, forte minus immerito exagitat. *Theodora* ſane Juſtiniano turpis ſponſa, nec magis decora fuit Auguſta, non tamen inutilis, quatenus illum graviſſima ſeditione, cui nomen fuit *Nica*, de fuga cogitantem retinuit ac animavit ad conſtantiam.

5. Turpior fuit *Antonia* Belliſario, de cujus patientia adverſus uxorem & de flagitiis ſolertibuſque mulierum in omni genere nequitiæ conſpirantium commentis habet mirifica Procopius *in arcan. hiſtoriâ.*

6. Quicquid de ſecretis Juſtiniani ſit, publica ſunt magnifica; niſi quod minus eum vellem magnificum, quando de ſe loquitur, ſibi tribuens in legibus divinum os, *numen*, *conſulta divina*, *ſtatuta cœleſtia &c.*

7. Nec eſt, quod Procopio credere gravemur, ipſum & Theodoram inſtituiſſe, ut ab adeuntibus humi ſtratis adorarentur; quando, ſcribere ſuſtinuit, eos qui apud aulam ſibi præſto ſint futuri, dirigendos, ut adorent æternitatem ſuam *in l. 2. C. de Fabricenſ.* Γήμοντα βλασφημίας.

CAP. VII.

De rebus Hiſpaniæ.

GOthi quidem orientales hoc modo in Italiâ deſierunt. *Viſi-Gothi* id eſt, *Gothi* occidentales interim in Aquitania & *Hiſpania* cum *Alanis* (hinc *Catalaniæ* mixtum è *Gothis & Alanis* nomen) cum reliquiis *Vandalorum*; hinc *Andaluſia*; ſuperfuerunt, prævalentibus imprimis poſt *Vandalorum* in Africam diſceſſum Gothis.

2. *Walliam*, de quo diximus *ſect. 2. cap. 6. n. 4.* ſecutus eſt Rhodericus, qui cum Aëtio in agro *Catalaunico* pugnans adverſus Attilam occubuit; ſucceſſore filio *Thuriſmundo*,

quem

quem poſt triennium Theodoricus frater interfecit.

3. Juxta hunc *Henricus* frater annis 18. Gothis in Gallia præfuit & legibus rem Gothicam ſtabilivit, cujus filius *Alaricus* gener Theodorici Regis Italiæ, à Clodoveo Rege Francorum ditionibus Gallicanis, quæ ad Ligerin uſque pertinebant & ſimul vitâ ſpoliatus eſt, prælio in campis *Vocladenſibus* Pictaviæ anno 507.

4. *Theodoricus* Oſtro Gothorum in Italia Rex, non deſtituit *Amalaricum* nepotem ſuum *Alarici* filium, ſibi quoque à Francis metuens. Ideoque miſſo ingenti exercitu, Gallos & Burgundos apud Rhodanum immani clade ſuperavit, iiſque Provinciam & Narbonenſem Galliam, quæ jam *Languedocia*, *à linguâ Gothorum* dicitur, eripuit.

5. Theodorico ſublato, rebuſque Gothorum in Italia ſubverſis à Juſtiniano, Wiſe-Gothi ſedem ultrâ Pyrenæos, Langvedociâ tamen ſalvâ, habuerunt, ubi Theuda Rex annis 17. præfuit, in palatio ſuo interſectus à *Theodiſclo*, anno 548. qui poſt biennium eodem modo tractatus eſt ab *Agila.*

6. Contra *Agilam* electus eſt ab aliis Gothis *Athanagildus*, cui petenti miſit in auxilium *Juſtinianus* Liberium Patricium, ſpe jungendi Hiſpaniam Italiæ & Africæ. Sed *Agila* interim à ſuis interfecto, *Athanagildus* ſolus Gothorum Rex hanc ſpem Romanorum præcidit, qui tamen partem ejus maritimam per annos 90. tenuerunt,

nuerunt. Athanagildus per annos 22. rebus Gothorum præfuit. Procop. in *Gothic. Luc. Marin. Sic. de reb. Hiſp. lib. 6. Mezeræus in hiſtor. Gall. Reg. Clodov. & Childeb.*

CAP. VIII.

De rebus Francorum.

IN Galliis hoc tempore tres vigebant nationes; *Wiſegothi*, de quibus dictum, meridionalia tenebant, ſurſum uſque ad Ligerim; *Burgundiones* Orientalem partem, & Franci ſeptentrionalem, à Rheno uſque ad Ligerim, & hi pedites omnes, raro equitatu.

2. Poſt *Childericum*, de quo *ſuprà*, *Clodoveus* imperitavit *Francis*, qui Thuringios trans, & cis Rhenum Sueſſiones ſubegit. Uxorem habebat chriſtianam *Clotildin*, quæ cum ſæpe eum ad fidem hortata eſſet, accidit ut in prælio contra *Alemannos* apud *Tolbiacum* ancipite, voveret, ſi Victor evaderet, fore Chriſtanum. Vicit & implevit votum.

3. Remigius Rhemorum Archiepiſcopus eum conſecravit; Angelum ajunt de cœlo attuliſſe chriſma in ampulla, quam hodieque Regum conſecrationi adhibere dicuntur; Sic tum Religio fabulis indigere viſa. Verè fuit hoc ſingulare, quod Clodovæus ſolus in orbe terrarum Princeps eo tempore profeſſionis orthodoxæ fuerit.

4. Novus ille *Chriſtianus* tamen ſuos mores parum

parum immutavit, qui erant, ut Armis ſubigeret populos & occideret regulos, propinquos. Una illuſtris ei fuit victoria, contra *Alaricum* Wiſegothum, de quo ſuprà. Ipſe mortuus eſt in flore ætatis anno 45. regni 30. *Chr.* 511.

5. Filios quatuor reliquit, Thiericum, Clodomirum, Childebertum & Clotarium. Jus primogenituræ non obtinebat. Diviſerunt paternas ditiones ut Patrimonium. *Childebertus* habuit *Pariſios*, Idcirco in recto ordine Francicorum Regum ponitur.

6. Extincto ab his *Thuringia*, *anno* 531. neque multo poſt Burgundiæ regno, *Francia* dividi cœpit, in Orientalem & Occidentalem. Prior *Auſtraſia* non ab Auſtro, ſed ab Ooſter, Poſterior *Neuſtria*, corrupte à *Weſterreich* eſt dicta. Auſtraſia patebat à Moſâ trans Rhenum uſque in Saxoniam & Bavariam. Neuſtria Galliam reliquam, uſque ad Ligerim. Ulteriora & Armorica ad Franciam non pertinebant, etſi Francis aut ſubjecta aut fœderata.

7. Ex quatuor Clodovæi filiis minimus natu *Lotharius* reliquis ſuperſtes utramque Franciæ partem Auſtraſiam & Neuſtriam denuo conjunxit, *anno* 560. ſed ad breve: Nam ſequenti anno, cum filium *Cramnum* rebellem cum uxore liberiſque vivos combuſſiſſet, extinctus eſt ardente febri & dolore pœnitentiæ, anno *regni* 49.

CAP. IX.

De rebus Anglorum.

BRitannorum Duci *Ambroſio*, de quo *ſuperius*, anno 497. mortuo, cum per 32. annos Anglis egregie reſtitiſſet, *Uterius* ſucceſſit filius, an frater, per annos octodecim, æque ſtrenuus Anglorum adverſarius.

2. Illum anno 515. excepit *Arthur* ex adulterio filius, cujus facinora belli verè magna multaque, fabulis in miraculum aucta an corrupta ſunt. Octingentos Saxones aliquando ejus manu cecidiſſe volunt in prælio *ad Caliburnam.* Ipſe tandem in prælio ab Anglis interfectus eſt *anno* 542.

3. Ab eo tempore Britanni minoribus uſi ducibus, accedente malorum ultimâ diſcordiâ, paulatim in occidentalem Inſulæ partem, cui etiamnum *Walliæ* nomen, ab Anglia diſcretum & propriâ linguâ, redacti ſunt. Polydor. *Virgil. lib.* 3. Baker. *à pr.*

CAP. X.

De Statu Eccleſiæ, ab anno 476. ad annum 565.

PRimum hoc ſeculo notatu dignum eſt *Henoticum Zenonis* Imperatoris, id eſt, Edictum *Unionis*, quod Orthodoxos & Eutychianos in concordiam adduceret. Id vero majoris, ut fit, diſcordiæ cauſam dedit, Romanis Pontificibus imprimis reclamantibus.

2. Sed

2. Sed *Anaſtaſius* Imperator *Henoticum* magis promovit, libertate quidem religionis omnibus permiſsâ; modò ne quis Chalcedonenſe Concilium, quo damnatus erat Eutyches, urgeret vel rejiceret, quin epiſcopos ſecus facientes locis ſuis ejecit, ut Euagrius teſtatur in *l*. 3. *cap*. 30.

3. Paulo ante mortem ab hoc inſtituto receſſit, adjecto ad canticum *Triſagion*, Eutychiano verſiculo, cujus eum pœnituit, ſeditione graviſſimâ in ultima pericula adductum, ut idem teſtatur *lib*. 3. *c*. *ult*.

4. Juſtinus Orthodoxis addictus, ſchiſma quod inter Orientalem & Occidentalem Eccleſiam variis è cauſis diu fuerat, ſuſtulit; in Arianos *ſeverior fuit*, *donec à Theodorico*, Italiæ Rege Ariano, qui nemini præterquam ultimo vitæ tempore gravis erat ob religionem, rogatus mitior factus eſt, ut Diac. *Hiſt*. *miſcell*. 15.

5. Juſtinianus etiam Orthodoxus Chalcedonenſis concilii Patronus fuit, *Theodora* vero conjux ejus Eutychianos tunc admodum potentes omni favore complectebatur, quod Sophiſmati politico adſcribendum videri, indicat Euagrius *lib*. 4. *cap*. 10.

6. In univerſum tamen orthodoxa Confeſſio prævaluit & legibus, quæ extant in Codice Juſtinianeo de *SS*. *Trinit*. *& fide Catholica* ſancita & vindicata fuit.

7. Crevit autem in immenſum hoc tempore ſuperſtitio adverſus *Mariam* Virginem, ut etiam Juſtinianus per eam jurari ſanxerit *Nov*. 8. *in*

fin. & erga reliquos Sanctos eorumque reliquias.

8. Crevit etiam vis Hierarchiæ: ſed primatus Romani Pontificis in Occidentales Eccleſias à Valentiniano ſancitus, in Oriente nullo modo admiſſus eſt; Patriarcha Conſtantinopolitano ſe quoque Oecumenicum & univerſalem ferente Epiſcopum, quomodo Juſtinianus eum appellat *inſcrip. l.* 34. *C. de Epiſcop. aud.*

9. Idem conceſſit epiſcopis in Eccleſiaſticis rebus primâ inſtantiâ juriſdictionem, quæ vocatur *audientia*. Ab epiſcopo loci dat appellationem ad *Metropolitanum*. Ab illo *ad Synodum* provinciæ, à Synodo provinciali ad *Patriarcham*, à cujus ſententia non detur appellatio; ſaltum fieri vetat, niſi denegatâ Juſtitiâ *l.* 29. *in pr. C. de Epiſc. aud.* In civilibus cauſis dat Epiſcopis notionem voluntariam, partibus ſcilicet conſentientibus. *d. l.* 29. §. 4.

SECTIO

SECTIO IV.

Ab exitu Juſtiniani Magni uſque ad Leonem Iconoclaſten ab anno 565. *ad annum* 717.

CAP. I.

De Juſtino II. Tiberio & Mauritio.

IUſtiniani mortem celatam fuiſſe, donec rerum potiri Juſtinum ſororis ejus filium conſtaret, auctor eſt Euagrius *in pr. lib.* 5. Primum regni facinus fuit, cædes feſtinata Juſtini alterius, cognati, qui apud Danubium proſpera fama bellum gerebat; & cujus caput à Cæſare & ejus uxore *Sophia* pedibus calcatum eſſe, narrat Euagrius idem, ut eſt maledicus.

2. Etſi autem ſecreta Juſtini male audierint, avaritiæque inſimulatus ſit, alias tamen Orthodoxiæ juſtitiæque laudem tulit; bello infelix, tam contra Avares quam Perſas. Quæ mala ſuperbi vir ingenii patienter ferre neſcius, incidit in phrenitidem, anno 574.

3. Qua durante, TIBERIUS *Conſtantinus* vir pace belloque præſtans, cum Sophia Aug: Imperium adminiſtravit; Coſroën Perſam magno prælio vicit. Dein Juſtino mortuo, cum imperaſſet annos 13. (Euagrius habet 16.) Hormiſdam Choſrois filium, duce Mauritio profligavit,

gavit, Sophiam cui minus obſequebatur, ſibi aliquoties inſidiatam & de Juſtiniani familia quendam extollere cupientem humiliavit. Egregius Princeps; poſt obitum Juſtini quarto annò deceſſit, anno *Chr.* 582.

4. Succeſſit gener ejus MAURITIUS Cappadox, *primus ex Græcorum genere*, ut Diaconus ait, vir fortis & prudens, qui bellum Perſicum ſatis proſpere continuavit, victis ingenti prælio hoſtibus, anno 589.

5. Poſt quam cladem *Hormiſda* Rex à filio *Choſroë* nècatus eſt; Ipſe vero deinde pulſus è regno, cum uxoribus & liberis à Mauritio receptus & reſtitutus eſt, ac ita finitum fuit hoc bellum, per annos 18. geſtum.

6. Subinde cum Avaribus & Bulgaris bella geſſit. Accidit autem ut aliquot millia ſuorum militum ſeditioſe agentes, malè inſtructos hoſtibus objecerit; qui partim occiſi, partim capti Mauritio modica pecunia redimendi offerebantur, quod cum detrectaret, omnes interfecti ſunt.

7. Hæc res ei tantam invidiam conflavit, ut milites reliqui *Phocam* centurionem militariter facundum potius quam fortem ſuſtulerint in Imperatorem, qui Mauritium cum filiis ſuis, ſingulari patientia calamitatem ſuam ferentem Chalcedone occidit, anno imp. 20. *Chr.* 602. & triennio poſtea *Conſtantiam* Auguſtam cum filiabus interemit. *Auctores præcipui*, Euagrius *lib.* 5. *Paulus Diaconus lib.* 16. & 17. *Zonar. Cedren. Chro. Alexandr. Vict. Tunun.*

C A P.

CAP. II.

De Phocâ & Heraclio ejuſque liberis.

CUm *Phocas* Imperium peſſime quæſitum nihilo melius adminiſtraret, anno octavo, ingruente bello Perſico, HERACLIUS Africæ Præſes à proceribus vocatus, Conſtantinopolin occupavit & Phocam ab omnibus deſtitutum ſupplicio adfecit *anno Chr.* [illegible].

2. Perſæ tamen per undecim annos totâ *Aſia*, Chalcedonem uſque (male Diaconus Carthaginem) captis etiam Hieroſolymis & verâ cruce, quam putabant, inde ablatâ, graſſati ſunt, donec anno 721. verſa rerum facie, Perſæ aliquoties victi, Romanis ditionibus pulſi ſunt.

3. Quin & Heraclius in Perſidem irrupit iiſque repoſuit clades, donec Choſroë II. à majore filio cum reliquis liberis jugulato, pax cum Romanis Heraclii arbitratu facta eſt.

4. Sub hoc Imperatore Muhamedanam ſuperſtitionem, de qua inferius, induerunt *Saraceni* vetus Arabiæ populus, qui regnante adhuc *Heraclio* Syriam Ægyptum, Palæſtinam & tandem Perſiam anno 640. vi ſubjugarunt; poſtea & Africam, Siciliam, Hiſpaniam occuparunt uſque in Galliam penetrarunt. Principes eorum *Califæ* dicti ſunt, quorum alius Orientis apud Babylonem vel Seleuciam, alius in Ægypto ſedem habuit. Heraclius deceſſit anno 641.

5. Heraclio ſucceſſit filius Conſtantinus, ejus nomi-

fecit, lege tributi illis in annos 30. impoſitâ. Imperavit annis 17. mortuus anno Chr. 685. *P. Diacon. l.* 17. *&* 18. *Chron. Alex Zonar. Cedren. &c.*

CAP. III.

De Juſtiniano II. *& quatuor ejus ſucceſſoribus.*

SUcceſſor Juſtinianus II. annorum 16. adoleſcens, ab adulatoribus corruptus, inter alia perverſe conſulta *Leontium* Patricium per biennium in carcere habuit; qui exinde elapſus favore tam Patriarchæ quam militum, potitus rerum *Cæſarem* naſo mutilatum relegavit anno 695.

2. Sed cum anno inde tertio Saraceni Carthaginem occupaſſent, exercitus contra eos miſſus res malè geſtas ſeditione miſcens *Tiberium Apſimarum* creavit Imperatorem, qui Leontium imperio ſimul ac naſo mutilatum monaſterio incluſit.

3. Poſt ſeptennium *Juſtinianus* à naſo antea præciſo dictus *Rhinotmetus*, ope Bulgarorum reſtitutus, Leontium & Abſimarum diu per ora populi traductos, inriſoſque jugulavit, anno 705.

4. Ipſe cum in *ſextum* annum inteſtabiliter ſæviiſſet, à BARDANE Philippico Imperatore novo, per *Eliam*, exercitus ducem, cujus duos filios, in ſinu matris jugulaverat, cum filio ſuo *Tiberio* interfectus eſt, ultimus è ſtirpe Heraclii.

5. Philip-

5. Philippicus *Bardanes* vituperatur, quod monothelitas foverit imagineſque è templis auferri juſſerit, quod utrumque ſcilicet Papa improbavit. Poſt *triennium* imperii; ſomno compoſitus meridiano, inſidiis Artemii ſcribæ aulici à conjuratis oppreſſus oculiſque privatus eſt anno 713.

6. Succeſſit illi *Artemius*, aliter dictus ANASTASIUS, homo doctus & rerum peritus, ſed non bellicarum. Ideo poſt biennium milites, abrogato ei imperio, id detulerunt THEODOSIO Adramytteno, æquè literarum quam armorum ſtudio præſtantiori.

7. Sed hoc poſt annum cedente imperium *Leoni Iſaurico*, Anaſtaſius cum auxilio Bulgarorum Conſtantinopolin, ad ſpem recuperandi Imperii venit: Sed Leoni traditus & occiſus eſt. *Theodoſius* ſe monaſterii latebris cum filio continuit. Leo cœpit anno 717. Zonar. *l.* 14. & Auctores qui *ſuprà*.

CAP. IV.

De rebus Italiæ.

REdeamus in Occidentem. *Narſes* in debellandis Gothis, inter alios uſus erat opera *Langobardorum*, Germanicæ gentis, ut vox indicat; Fuerunt enim Lange barden / idem quod hodie Belgis Heele-barden / *longæ ſive integræ haſtæ*; ne quis eos à longis barbis, Lange baerden / quas geſſerint, dictos putet, ut aliis viſum. Talis

barda

barda fuiſſe videtur, quâ pridem *Amingus* hujus gentis dux Græcum equitem de ſella levatum ſuprà caput ſuum in aëra ſuſtulit, quo viſo totus Græcorum exercitus in fugam verſus eſt, ut refert Diaconus *lib.* 18.

2. Hanc gentem, Narſes apud Juſtinum Cæſarem ob avaritiam accuſatus & *Sophiæ* Auguſtæ literis contumelioſis offenſus, ut res miſceret, è Pannonia, ubi ſedes habebant, vocavit in Italiam, ſub Rege *Alboino*, anno 568. qui cis quadriennium totam fere Italiam, exceptis Roma & Ravenna, in poteſtatem redegit.

3. Periit *Alboinus* anno 572. inſidiis *Roſemundæ* uxoris, cujus Patrem Gepidarum Regem ipſemet in Pannonia occiderat, facto ex ejus cranio calice, unde filiam bibere voluerat.

4. Mulier cum adultero *Helmige* Ravennam ad Longinum Exarchum fugit, cujus nuptiarum ſpe venenum Helmigi propinavit. Id ille ſentiens priuſquam moreretur, ipſam quod ſupererat ebibere coëgit; ita ambo perierunt.

5. Langobardi poſt Alboinum Clepho rege brevi occiſo, Triginta-viratum inſtituerunt, diviſis juriſdictionibus; ſed poſt decennium ad regnum redierunt, *Authari* filio *Clephi* electo, hac lege, ut xxx. viri ſua feudo tenerent. Quidam inde Feudorum originem repetierunt, *Mezerayus hiſtor. Gall. in Chilper. I. Sigon. lib.* 1. *de regno Ital.*

6. Juxta Lombardos Græci Imperatores partem Italiæ tenebant per *Exarchos*, qui ſedem Ravennæ habebant, quorum primus fuit *Longinus*

quem diximus, à Juſtino II. in locum Narſetis qui non diu proditioni ſuperfuit, miſſus, donec Exarchi à Lombardis & hi à Carolo Magno ſublati ſunt, ut *infrà videbimus.*

CAP. V.

De rebus Francorum.

PAulo antequam mortuus eſt in Oriente Juſtinianus, exceſſit etiam *Lotharius* Francorum Rex. Hujus filii quatuor Imperium rurſus in totidem partes diviſerunt, ingenti ſuo & populorum incommodo. Maximus natu Herebertus Pariſios tenuit per annos 9. & poſt eum *Chilpericus*, etſi contra legem pacti cum fratribus initi.

2. Cum hinc bellum eſſet ortum, Sigebertus frater Chilpericum ejecit: ſed hujus uxor, ferox & callida mulier *Fredegundis* victorem immiſſis percuſſoribus in tabernaculo ſuo interfecit ac ita Chilpericus ditiones ſuas recuperavit.

3. *Fredegundis* deinde filio ſuo regnum parans Merovæum & Ludovicum privignos calumniis marito ſibi obnoxio ſuſpectos reddidit & cum matre eorum adhuc ſuperſtite jugulari curavit, iiſque virum, cui ſtupri conſuetudinem imprudens ipſa detexerat, addidit, occiſum in venatione per adulterum *Landricum* anno 584.

4. Filius ejus è Chilperico Lotharius ſucceſſit ſub matris tutela, cui oppoſita fuit *Brunehaldis* in Auſtraſiâ tutrix nepotum ſuorum ex

filio

filio Childeberto, par nequiſſimarum mulierum: à quibus initium habet quorundam obſervatio, *nullam gentem magis averſari mulierum imperia, nec ullam magis adflictam eſſe mulierum imperiis quam Francos.* Etiam hoc obſervandum; Francos inde à primis temporibus, addictiores fuiſſe Regum proſapiæ, quam Italos & Græcos; quando nec infantium jura neglexerunt.

5. Cæterum, Fredegundis filii ſui regnum egregie tutata tot ſcelerum impunitatem tulit in ſepulchrum anno 596. cum paulo ante Guntramus omnium Lotharii prioris filiorum optimus eſſet mortuus. Brunehaldis filii ſui cæde multiſque aliis funeſtata ſceleribus, ſenectutem in infame ſupplicium provexit, indomitis alligata raptaque ad necem equis anno 613.

6. Ita LOTHARIUS interfectis agnatis, denuo ſolus omni *Francia* potitus eſt; quanquam Auſtraſia regni peculiaris jura retinuit, cui brevi dedit Regem *Dagobertum* filium anno 624. Is autem *Lotharius* Regum primus fuit, qui ratione potius & juſtitia, quam perfidia violentiâque barbarica, imperitaret.

7. Anno 628. *Dagobertus* Patri defuncto in Neuſtria quoque ſucceſſit & tunc *Sigebertum* filium Auſtraſiis Regem dedit, decennioque poſt Patrem, ipſe deceſſit, relicta laude ſui nominis magnâ & ſucceſſore filio.

8. Is fuit *Ludovicus* II. quem puerum Pater ſub tutelâ reliquerat *Ega* Prætorio ſive Palatio præfecti, quo mortuo, ſucceſſit in id munus

Erchinoaldus. In Auſtraſia ſub *Sigeberto* eam dignitatem gerebat *Pipinus*, à quo tranſiit ad filium ejus Grimoaldum. Hæc poteſtas, Regibus ingenio fractis, ipſam paulatim Regiam abſorpſit, ut poſthac Magiſtrorum palatii potius quam ipſorum acta Regum impleant hiſtoriam.

9. Quin jam inde ab initio Grimoaldus poſt mortem Sigeberti *anno* 650. auſus eſt hujus filium Dagobertum in Hiberniam ablegare ſuumque Childebertum in throno collocare, ſed infeliciter; mox enim Ludovico à ſuis traditi ambo perierunt; Ludovicus neque corpore nec mente ſanus obiit anno ætatis 22. Chr. 655.

10. Ex ejus filiis, quos ſuſceperatè *Batilda* ancilla *Erchinoaldi* Anglicanâ, *Lotharius* III. fuit, Rex Neuſtriæ & Burgundiæ, Childericus in Auſtraſia, uterque puer. Neuſtria ſub *Batilde* Reginâ per decennium in pace floruit; donec pertæſi Proceres muliebris Imperii cum Batilden in monaſterium relegaſſent, *Ebroimus* palatii præfectus, regiam vim avarè & impotenter exercuit.

11. Idem Lothario mortuo, fratrem ejus juniorem *Thiericum* ſolio impoſuit anno 668. ſed Childericus ex Auſtraſia accurrens, anno ſequenti fratrem ac Ebroimum à ſuis deſtitutos monaſteriis incluſit ac ita omnis Francia denuo conjuncta eſt, ſed ad breve.

12. Nam Childericus male conſulens haud diu poſtea, auctore *Bodillone*, quem ignominioſe flagris cædi juſſerat, à conjuratis obtruncatus eſt anno 673.

13. Au-

13. Auſtraſii Regem ex Hibernia vocarunt *Dagobertum* Sigeberti filium à Grimoaldo illuc relegatum, Neuſtrii *Thiericum* reſtituerunt. Verum hi, ut & ſequentes Reges, ſolo nomine tales, erant in poteſtate atque in cuſtodiâ præfectorum palatii ſuorum. Nomina Regum in Neuſtria ſequentium ſunt hæc; Ludovicus III. ChildebertusII. Dagobertus II. Chilpericus II. qui cœpit anno 716.

14. Thierico reſtituto, Ebroimus ex Monaſterio prorumpens, palatium rurſus ut Magiſter occupavit, injuſteque & violenter eam poteſtatem exercuit, ut & Succeſſores ejus Wilimerus & Berthierius; quem *Pipinus* Auſtraſiæ præfectus & poſt Dagoberti obitum Princeps, bello vicit, & deinceps ab anno 691, Regiam vim in utroque regno obtinuit.

15. Auſtraſiæ regnum ad *Friſiam* uſque extendit, cujus tamen regem *Ratbodum* bello vincere non potuit, ſed fœdus cum eo contraxit, adſcita ejus filia in uxorem *Grimoaldo* filio ſuo, quem ſocer brevi per Rengerium quendam Leodii curavit interfici, anno 714. & Pipinus brevi poſtea mortuus eſt.

CAP. VI.

De rebus Hiſpaniæ.

POſt *Athanagildum* rem Gothicam in Hiſpaniâ plurimum auxit *Levigildus* ſubactâ Cantabria, pulſis è Gallæcia Suevis rege *Andeca*, qui per annos 177. in ea parte floruerant. Sed Arianus cum eſſet *Levigildus*, Catholicos crudeliter vexavit, adeò ut filium *Hermingildum* ab uxore *Ingunde* filio Sigeberti regis Auſtraſiæ converſum, hac cauſa ab eo diffidentem, belloque captum ſecuri percuſſerit, idque *propriis manibus*, ut *Franc. Tarapha* ſcribit, anno 572.

2. Ingundi à ſocru Goſvinda crudeliter habita, à Græcis abducta, in Africa tandem eſt mortua. Franci bellum vindictæ cauſa in Languedocia, ſed irrito ſucceſſu moverunt. Levigildo poſt annos regni 46. mortuo, filius *Recaredus* ſucceſſit, qui fidem amplexus eſt Catholicam, exemplo, ut volunt, Patris, quem crudelitatis pœnituerit. Bellum habuit adſiduum fere cum Francis in Narbonenſi Galliâ, quibus facile reſtitit, mortuus anno regni 15.

3. *Liuba* ſeu *Livius* ejus filius à Victorio nobili Gotho, hic à Gundemaro, cui Ritius & Tarapha *biennium*, Marin. Siculus 28. adſcribunt annos interfectus: Hunc *Siſebutus* excepit, qui adverſus Vaſcones & Græcos in Hiſpaniâ, ut dictum, hærentes, rem bene geſſit, etiam in Africa populos aliquot ſubegit.

4. *Reca-*

4. *Recaredus* II. huic ſucceſſit per quadriennium. Dein Scintilla ab anno 626. per decennium, quo tempore Romanos, id eſt, Græcos ex Hiſpania penitus ejecit & totius Hiſpaniæ *monarchiam* primus obtinuit.

5. Poſtea fuere *Siſunandus*. Scintilla II. Fulga. Sindaſundus. *Riſiſundus*. denique *Bamba*; plerique electi vel armis potiti magis quam ordine ſucceſſivo. Bamba celebris fuit victoriis adverſus Mauros jam tum Hiſpaniam infeſtantes & Francos acquiſitis, Nemauſenſibus & Narbonenſibus à rebellione retractis. Anno regni XI. morbis & animo æger ingreſſus eſt monaſterium.

6. Poſt hunc Eringius ejecto *Theodofredo* Riſiſundi filio, dein ejus gener *Egyta* & hujus filius *Vitiſa* crudelis homo & vitioſus. Quo mortuo *Coſta* filius Theodofredi regnavit, & hunc ſecutus *Rodericus* anno 710. Sub quo Mauri Saraceni Hiſpaniam occuparunt; hac occaſione;

7. Rodericus intulerat ſtuprum puellæ nobili filiæ Juliani comitis ſeu præfecti Tingitani. Quod ulciſci cupiens Pater junxit ſe filiis *Vitizæ* regis, quem Rodericus excæcaverat. Hi Mauros ex Africa vocaverunt, à quibus Gothi longa pace emolliti in *fugam indocilem*, ait Alphonſus *de Carthagena*, conjecti ſunt, Maurique omnem Hiſpaniam 30. menſium ſpatio in poteſtatem redegerunt. Accidit hæc calamitas & pugna, qua Rodericus periit ad oppidum *Xericum* 13. *Novemb.* 717.

CAP. VII.

De rebus Anglorum.

ANgli poſt *Arthuri* audacis mortem magnis paſſibus in Britannia progrediebantur, diverſa paulatim regna numero ſeptem ſibi mutuo non ſubjecta conſtituentes, hoc ordine temporis;

2. Primum fuit *Cantii* regnum ab Hengiſto fundatum anno 455. Secundum fuit *Sudzexiæ* fundatum anno 488.

3. Tertium fuit *Weſt-Saxoniæ*, quod inchoatum anno 519 Sudſexiam abſorpſit anno 601.

4. Quartum regnum fuit *Eſtſexiæ*, quod incepit anno 527.

5. Quintum *Northumbriæ* conditum anno 547.

6. Sextum fuit *Merciæ*, in mediterraneis inſulæ, cœpit anno 552. cujus Reges aliquandiu Principes reliquorum ſunt habiti.

7. Septimum fuit *Ooſt-Angliâ*, continens Orientales inſulæ provincias, quod cœpit anno 575.

8. Ab hac Heptarchia ſeorſim habitum fuit regnum *Walliæ*, quæ eſt pars inſulæ majorem Occidentalis Angliæ partem continens, quam Reges tenuere Brittones, in eas partes ab Anglis coarctati.

9. Tandem hoc penitus extinctum eſt, ultimo Britannorum Rege *Cadvalladero* ſe in Galliam Armoricam, cui nomen hæſit *Britanniæ* ac inde ſe recipiente Romam anno 689.

10. Quomodo *Heptarchia* ſive ſeptem regna deinceps in unam *Imperialem monarchiam*, ut Angli loquuntur, tranſierint, deinde commemorabitur.

CAP.

CAP. VIII.

De Statu Eccleſiæ, ab anno Chr. 565. *ad* 717.

ANglo Saxonum converſio ad fidem Chriſtianam incepit circa annum 598. in *Ethelberto* Cantuariorum Rege, miniſterio Auguſtini monachi, quem miſerat Georgius Póntifex Romanus magni cognomen adeptus. Antea Chriſtianiſmus cum Britonibus in arctum redactus erat.

2. Accidit etiam converſio Recaredi Hiſpaniæ Regis anno 585. Acceſſit *Africa*, pulſus Vandalis, ut dictum.

3. Miſſi etiam per *Germaniam* hoc tempore Apoſtoli Româ *Egbertus*, *Willebrordus* & alii, Euangelium fermento romanenſi vitiatum propagare cœperunt, qui omnes ad Epiſcopales & Archiepiſcopales evecti fuere dignitates.

4. Sub Imperio *Conſtantis*, *Cæſarea* Perſarum Regis uxor, Conſtantinopoli, clam viro Chriſtianam profeſſa religionem, deſiderio ſui, cum aliter reverti nollet, virum impulit, ut ſuum exemplum imitaretur, ſuſcepto Conſtantinopoli baptiſmo cum 60. millibus ſuorum, ſi fides P. Diacono *lib.* 18.

5. Initium ſeculi ſeptimi eſt notabile deciſione *Phocæ* Imperatoris, qui infeſtus *Cyriaco* Patriarchæ Conſtantinopolitano & *Mauritii* memoriæ, qui ſuis Patriarchis contra Pontifices Romanos patrocinatus erat, *Bonifacio* III. *Papa* (olim hoc erat commune nomen epiſco-

pis) honorem *Univerſalis Epiſcopi* adjudicavit *anno 606.* quod antea Gregorius Magnus ut Antichriſtianum inſectatus erat, ut legimus in *& C. nullus Patriarcharum cap. Ecce diſt. 99.* Uſurpatio tamen illa Paparum contradictionibus Orientalium aliarumque Eccleſiarum deinde continuò interrupta fuit, quas vid. apud Spanhem. *Introd. ad hiſt. Eccl. ſec. 7. c. 5.*

6. Sub *Heraclio* accidit, juſto Dei judicio, ut ſpecies ipſa Chriſtianiſmi, cujus vis pridem perierat, abolita ſit, Opera Muhamedis Arabis, cujus ſententiæ Alcorano continentur; Inſigniores ſunt hæ; Deum eſſe unum ſine Trinitate, naturæ non incorporeæ. Moſem & Chriſtum fuiſſe magnos Prophetas Muhamede ſcilicet minores. Circumciſionem, Lotiones, vacua ſimulacrorum templa, juſtitiam operum à Judæis habet; addita polygamia, vini interdictione, denique in cœlis ſpe ſenſualium voluptatum. Talia cum diu clam ſparſiſſet, quæſitus à Magiſtratibus in fugam ſe conjecit. Hanc Arabes vocant Hegiram, cujus æra utuntur à 16. Julii anni 622. æræ Chriſtianæ.

7. Invaluit etiam ſub Heraclio ejuſque adſenſu nova hæreſis *monothelitarum*, qui unam in Chriſto voluntatem ſtatuerunt, damnati in Synodo ſexta œcum. *anno* 680.

8. Denique, Conſtantini Pogonati notanda facilitas, qui jus confirmandi Pontifices Romanos abdicavit anno Chr. 684. qua de re pluribus D. Spanhem. *d. loc. cap.* 12.

SECTIO

SECTIO V.

Ab initio Leonis Iconoclaſtæ uſque ad Imperium Caroli Magni, Ab anno Chr. 717. *uſque ad annum* 800.

CAP. I.

De rebus Græciæ.

CUm Imperium Orientale poſt Heraclii poſteritatem aliquandiu fluctuaſſet, tandem aliquando conquievit in familia *Iconoclaſtarum*, quorum primus fuit *Leo Iſauricus* Imperator factus *anno* 717. à quo imaginum abolitionem ſtipulatus dicitur olim monachus qui Imperium ipſi adhuc privato prædicebat. Nec tamen id aggreſſus eſt, quam repulſis primo ingenti clade *Saracenis*, oppreſſo in Sicilia *Tiberio* tyranno & pacato Oriente, ſtabilita proſperis ſucceſſibus auctoritate ſua.

2. Primum contra Imagines Edictum propoſuit anno 726. dejecta per ſatellites ingenti Servatoris imagine, quos cum populus occidiſſet, Leo cædem eorum ultus eſt ſevere, nec tamen non multas ea res turbas ei dedit.

3. Poſt annos imperii 24. mortuo ſucceſſit filius *Conſtantinus* IV. vulgò *Copronymus* à caſu in baptiſmo & cleri Romanenſis odio. quod elucet in Conſtit. *Impp.* ubi *Caballinus* & Antichriſti inſtrumentum vocatur, quia ſanctorum

reliquias

reliquias & interceſſionem, ipſius etiam *Mariæ* Virginis, prohibuerat. Fuit enim æquè ac Pater εἰκονομάχος, nec minorem populi offenſionem contraxit, quam cum pari auctoritate quâ-pater ſuſtinere non poſſet, Sororis *Annæ* maritus *Artabadus* in ſpem evectus Imperii, Conſtantinopolin, ejecto Conſtantino, in poteſtatem redegit imagineſque reſtituit.

4. Sed *Conſtantinus* brevi omnia recuperavit Artabaſdum cepit & cum filio excæcavit; hæc enim illius temporis clementia fuit, parcere vitæ, tollere naſos oculoſque; id accidit anno 743.

5. Conſtantinus imperium in univerſum per annos 34. tenuit, fœdatum peſte belloque impoſpero *Bulgarorum*, Ipſe flagitiis & crudelitate exoſus obiit *anno* 775.

6. Succeſſit ei LEO filius IV. imaginum æque inimicus, ſed annis quinque fere expletis, moriens filium reliquit CONSTANTINUM, ſub tutela matris *Irenes* Athenienſis, quam regebat *Stauratius* Patricius, à quibus imagines reſtitutæ ſunt.

7. Sed Conſtantinus, elapſo decennio, matrem & Stauratium amovit à Republ. eique ipſe præfuit, minus graviter & prudenter, excœcato *Nicephoro* patruo & *Alexio*, duce militum; donec poſt ſeptennium factione matris & *Stauratii* prævalente, ab illa conjectus eſt in carcerem & dein crudeliter oculis privatus tam violenter, ut vitam cum morte brevi conmuta-

mutaverit, obſervatumque eſt à non nullis ſecutam eſſe caliginem ſolis inuſitatam per 17. dies continuos.

8. IRENE cum ſe tantum imperium ſine viro tenere non poſſe videret, aures commodavit legatis *Caroli Magni* recens ad Imperium Occidentis evecti, ut nuptiis cum illo contractis, utrumque Imperium conjungerent. Quæ res cum Proceribus Græcis vehementer diſpliceret, *Irenem* conjuratione factâ, poteſtate ſpoliarunt & mox in Leſbon inſulam relegarunt *anno* 802. *Niceph. breviar. Chron. Alex. Theophan. Diacon. Zonar. Cedren.*

CAP. II.

De rebus Occidentis, Francorum & Italorum, ſub Carolo Martello & Pipino.

IN Gallia Carolus ob militare ingenium dictus *Martialis*, ſive *Martellus* Pipini filius, poſt mortem patris non ſine multa difficultate præfecturam palatii in Auſtraſiâ adeptus eſt, ſub Rege titulari *Lothario*, Sed Neuſtrios habuit adverſos, quorum dux *Reinfredus* ſe cum *Radbodo* Friſiorum Rege conjunxit, & hi Carolum apud *Coloniam* magna pugnâ vicerunt.

2. Sed aliquanto poſt Carolus, victo Rainfredo Neuſtriæ præfecto & Odone Apuitaniæ principe apud Sueſſiones, ſolus rerum potitus eſt, tam in Neuſtria, quam in Auſtraſia & Burgundia ſub Rege titulari Chilperico II.

3. Res deinde magnas bello geſſit æmuloſque omnes ſubegit, imprimis *Eudonem* Aquitanum, cujus culpa *Saraceni* in Gallias inruperunt, ibique *Narbonenſem*, quæ ditionis Gothicæ fuerat, non tantum occuparunt; ſed etiam in Neuſtriam inruperunt; eò quod Eudo fœdus & adfinitatem cum *Munuza* rebelle Saracenorum feciſſet. Nam Calipha *Iſcanus* ei immiſit *Abderamum* ducem, qui capto Munuza cum uxore Eudonis filia, ipſum quoque magna pugna vicit, inde pergens in Neuſtriam. Sed à Carolo Martello apud Turones majore clade cum Mauris ſuis profligatus eſt *annó* 732.

4. Inde *Carolus* Burgundiæ regnum ſibi penitus ſubjecit & Friſiis cum ſuo duce *Popone* victis *Ooſtergoam ac Veſtergoam* omni clade vaſtavit anno 734. ut & Saxones anno 737. etſi Utrique illo regreſſo, in libertatem ſe rurſus adſeruerunt. Inde Saracenos, qui Avenionem uſque penetraverant ſæpe victos repulit Narbonem, uſus etiam auxilio *Luitprandi* regis Longobardorum.

5. Interim *Thierico* anno 738. mortuo, *Carolus* per ſe regna tenuit, uſque ad mortem, quæ accidit anno 741. relictis duobus filiis, *Carolomanno*, cui Auſtraſiam dedit & *Pipino*, qui habuit *Neuſtriam*, tertius *Griffo* à fratribus in monaſterium relegatus eſt.

6. Carolus quia gravis & durus fuerat adverſus Eccleſiaſticos, nec admodum ſacris addictus, poſt mortem indeſinenter æternæ damnationis reus per viſiones & ſpectra ab illis eſt declara-

claratus. Porro ejus filii denuo Regem titularem ex Merovingiis conſtituerunt *Childericum anno* 743.

7. Sed *Carolomannus* rebus egregiis contra populos undique rebelles geſtis, anno 746. monaſticam vitam elegit, rebus omnibus etiam filiis ſuis parum cordatè *Pipini* arbitrio relictis.

CAP. III.

De fine ſtirpis Merovingiæ, & rebus geſtis Pipini Regis.

PIpinus à Francorum Proceribus impetravit, accedente Pontificis Romani auctoritate *Zachariæ*, cum vim & poteſtatem regni omnem diu poſſediſſet, ut *Childerico* abdicato & in monachum tonſo, ipſe *Rex* conſtitueretur, ſtirpe *Merovingiorum* in eo finita, quod accidit anno 751. à prima ejus orgine anno 333.

2. Inauguratus eſt *Pipinus* à *Bonifacio* Anglo Archiepiſcopo Maguntino celebri propagatore fidei & auctoritatis papalis, à quo more Regum Iſraëlis, inunctus eſt ex ampulla Clodovæi, unde mos ille deinceps retentus.

3. Interim in Italia Rex Longobardorum *Aiſtulphus*, occupata Ravenna *Exarchatum*, quem ultimus nomine Græcorum Impp. tenuerat *Eurichus*, extinxerat & ditiones Græcorum ſuas fecerat, ad uſque Romam, quæ neminem foris jam pridem agnoſcebat, Calabriâ & Apuliâ manentibus ſub Græcis.

4. Aiſtul-

4. Aiſtulphus Romam quoque ſub jugum agere cupiebat; Sed Pontifex *Stephanus*, implorata coram Pipini ope, Lonbardum eo tandem redegit, ut pontifici Pentapolin, quæ ad Exarchatum pertinuerat, & eſt idem fere, quod hodie *Romaniam* vocant, cederet anno 757. quod novum & inſigne fuit incrementum potentiæ Papalis.

5. Pipinus deinde Aquitaniam, quæ ſola non agnoſcebat ejus Imperium, *Gaifroni* duci ademptam ſibi vindicavit & mortuus eſt anno 768. ætatis 54. regni 18.

CAP. IV.

De rebus geſtis Caroli M.

PIpinus filios reliquit duos, *Carolum & Carolomannum*, priori Neuſtriam, poſteriori Auſtraſiam ceſſit, Semina diſcordiarum ex ejuſmodi diviſionibus oriri ſolita extinxit mors junioris anno 770. cujus regnum, excluſis defuncti filiis, *Carolus* ſibi debitum accepit. Oportet id jure facere potuerit, ait *Mazeræus*; alioqui uſurpator fuiſſet, *ſcilicet*.

2, Exinde res eas geſſit, à quibus merito *Magni* cognomen adeptus eſt. Præcipua bella quæ geſſit, ſunt quatuor, *Saxonicum*, *Lombardicum*, *Hunnicum & Saracenicum*.

3. Saxonicum (hujus gentis nomen latiſſimè patebat) amplius 30. annis variè interruptum duravit. Anno 772. vicit eos Carolus apud

Oſnabrugam

Oſnabrugam & deſtruxit celebre templum ſtatuamque *Irmenſulis*, in monte ſitum, urbe jam Stadt bergen. Sæpe dein repetitum eſt bellum, duce imprimis *Witekindo*, ſociis quoque *Friſiis* anno 785. donec pluribus fracti cladibus magis quam perſuaſi religionem Chriſtianam & Imperii jugum admiſerunt: ipſe Witikindus hoc eodem anno 785. reliqui circa & ante annum 804.

4. *Longobardorum* bellum in gratiam Zachariæ Pontificis, cui gravis erat illorum Rex *Deſiderius*, ſuſcepit; cujus hic fuit exitus, quod Deſiderio in Gallias abducto & in Monachum tonſo, Carolus Langobardicum regnum ſuo ſubjecit imperio, anno 704. poſtquam ſteterat per annos 204 Italia tunc erat diviſa inter Carolum, Pontificem Romanum & Græcos, qui tenebant Apuliam & Calabriam, juxta Siciliam.

5. *Saracenicum* bellum ex inteſtinis ipſorum doſcordiis, ortum eſt, quibuſdam eorum principibus Caroli opem implorantibus, cujus occaſione partem Hiſpaniæ cis *Ebrum* fluvium occupavit. In reditu autem ab incolis montium Pyreneorum aliqua clade affectus eſt, occiſo inter alios *Rolando*, Caroli nepote veris & fictis armorum facinoribus celeberrimo, anno 778.

6. Cum Hunnis, qui Pannoniam & proximos Bavariæ agros à Francis in Orientem ſitos, ideo dictos Oeſterreich, inſidebant, bellum incepit anno 788. quia Carolns *Taſſillonem* Bavariæ ducem, illorum fœderatum, monaſterio clauſerat.

Bellum variis Hunnorum cladibus productum eſt; uſquedum ultimâ malorum diſcordiâ Hunnos infeſtante, omnia Carolo ſubjecta ſunt, uſque ad Dravum & Danubium. *Annales Caroli M. Mezeraus in Car. M.*

CAP. V.

De rebus Hiſpaniæ & univerſitate Imperii Romani.

MAuri Hiſpania potiti inteſtinis inter ſe turbis; erant enum plures dynaſtæ ſive Reges; & crebris principum cædibus belliſque infelicibus in Gallia, fecerunt, ut PELAGIUS nobilis Gothus ex Aſturiæ montibus, in quos ſe fugâ receperat, digreſſus urbem Legionem occupaverit, cujus & Aſturiæ Regem ſe nuncupavit

2. Anno 737. habuit ſucceſſorem *Favilam* filium & mox *Alphonſum* generum, qui Catholicus à ſuis eſt dictus & Navarræ Luſitaniæ que partem Mauris ademit.

3. Huic anno 758. ſucceſſit Froila filius, qui interfecto fratre Vimeruno, viciſſim ab *Aurelio* fratre occiſus eſt, anno 771. eique Sillo gener Alphonſi ſurrogatus eſt.

4. Hunc poſt ſexennium *Mugaretus* Alphonſi filius nothus, vitiis homo coopertus, eum que poſt biennium excepit *Veremundus*, qui, cum antea ſacris initiatus fuiſſet, locum ceſſit Alphonſo II. quem dixere *Caſtum*, Froilæ filio, qui per annos 41. regnavit & res luculentas adverſus Saracenos geſſit.

5. Porro

5. Porro eodem tempore, quo Pelagius ex Aſturiæ montibus egreſſus *Legionis* regnum fundavit, *Garſias Ximenius* in Pyrenæos montes ſe recepit ibique dynaſtiam ſive regnum inſtituit exiguum, quod *Suprarbiam* vocaverunt. Unde paulatim Mauris longius ſubmotis, Arragoniæ & Navarræ regna propagata ſunt. *Rer. Hiſpan. Script. tom. poſter. adde Mezeræum in Car. M.*

6. In BRITANNIA Anglorum continuata eſt hoc intervallo Heptarchia, de qua ſuperius, & cujus reliquæ res parum ſunt notabiles.

7. In univerſum res Imperii Romani tunc erant in arctum afflictiſſimum redactæ. Saraceni indomito impetu tenebant Arabiam, Syriam, Meſopotaniam omnemque Aſiam ſuperiorem uſque ad Indos, Ægyptum & Africam ad Oceanum uſque, Hiſpaniam & Galliam Narbonenſem. Italiam adſiduo vexabant, mari non minus quam terra graſſantes. Unde Cyprum, Rhodum, mox & Siciliam occupaverunt.

8. Ipſam Italiam majori parte tenebant Longobardi, Galliam Franci, Britanniam Angli, Bulgari Mæſias, Hunni & Sclavi Pannonias.

9. Sub Imperatoribus Romanis erant Græcia, Macedonia, Thracia & Aſia minor, cum finitimis Provinciis, & extrema pars Italiæ. In his autem omnibus perpetuis barbarorum incurſionibus vexabantur: nec ipſa quidem urbs Roma ſicut diximus, Imperatores agnoſcebat.

CAP. VI.

De Statu Eccleſiæ.

QUam triſtis fuerit *Eccleſiæ* ſtatus, avulſis tot gentibus à profeſſione Chriſtianiſmi, ex inductione ſuperiori poteſt intelligi. Creſcebat interim in reliquis ſuperſtitio & dominatus papalis; utcumque ſuperſtitioni ex aliquâ parte obviam itum per *iconoclaſiam.*

2. Leonem Imperatorem ita inſtituiſſe diximus *ſuprà*, non modo Imperatoria poteſtate, ſed etiam approbatione decretoque Synodali, anno 730. Synodum rurſus damnavit Gregorius II. Papa, qui & Romam Leonis poteſtati ſubtraxit, iſque primus & notabilis fuit conatus ſæcularis Pontificum independentiæ, anno 733.

3. Multas hæc res *Leoni* turbas dedit, qui bonam cauſam nimis abrupto, ut videtur, agendi modo deformavit, ac ita ſeſe implicuit, ut nec Pontifices urbemqne Romam in ordinem redigere potuerit. Imaginum cauſa tandem vicit, ut dictum.

4. Poteſtas papalis hoc intervallo maximum accepit incrementum I. Ex imminutâ poteſtate Imperatorum abſentium. II. Ex converſionibus Germanicarum gentium per Occidentem, quæ provincias Imperii occupaverant. idque per apoſtolos Româ miſſos, quibus primum fuit præceptum, venerationem abſolutamque ſedis Romanæ auctoritatem inculcare, propagare.

5. Quo-

5. Quorum facile princeps fuit hoc tempore *Bonifacius* Anglus, domi nobilis, antea dictus *Venefridus*, conditor epiſcopatus Herbipolenſis, Ayſtetenſis & Friſingenſis, Abbatiæ Fuldenſis; item Archiepiſcopatus *Moguntini*, cum prius fuiſſet Epiſcopatus. Vir magnæ per Occidentem exiſtimationis, Pontificiæ totus eminentiæ addictus: Cæterum, indefeſſus in fundandis Eccleſiis & convertendis paganorum reliquiis. Cui operi immortuus eſt, circumſtantiis quæ vere Chriſtianam in homine gravitatem, Zelum, cultus ſimplicitatem & devotionem animi, quicquid ejus memoriæ Proteſtantes objiciant, fuiſſe teſtantur.

6. Prædicabat Euangelium *Friſiis* apud extremum littus Oceani, (hiſtoriam de *Radbodi* regis baptiſmo referre ſuperſedeo) adhuc barbaricè paganis. Ambulabat cum 54. diſcipulis & cum multos convertiſſet, omnibus diem conſtituit apud *Doccumium* in æquabili colleſitum, quo lavacrum ſacrum ſubirent; haud dubie, quod ibi fons eſſet duplex & eſt hodieque copioſus, in hoc tractu unicus; nec enim fontes fert humilitas agri. Ad hoc pium opus turbandum Satanas impulit paganos viciniæ (*ſylva ſicariorum* ille pagus hodieque vocatur, Morn-id eſt, Moorde-naerg-woud/) qui impetum armati in *Bonifacium* cum ſuis ſociis & catechumenis fecerunt. Non deerat his animus ſe tuendi. Bonifacius prohibuit, obviam ſe tulit illis, ſuos hortatus ad martyrium potius ſubeundum, quam ſangui-

nem effundendum, pro devotione veterum: Martyrium perpetratum eſt *d. 6. Junii* 755. Hactenus non dubitatur. Templum *Bonifacii* & monaſterium ejus nominis extitit uſque ad noviſſima tempora, ſupereſt turris ſola, fons ab eodem nominatur eumque deinde volunt ortum; hiſtoriam aliaſque fabulas addunt, pro more ſeculi. Sepultus eſt Fuldæ, etſi pars cranii, vera, an ſubjecta, *Doccumii* oſtentabatur.

7. Fuit alia cauſa potentiæ Pontificum augendæ efficaciſſima, quod novi Reges *Francorum* omnium Europæ potentiſſimi, auctoritatis illorum indigerent ad uſurpationem coronæ Merovingicæ, juris & religionis colore tingendam, populoſque ſuos feroces & imperii inſolentes in officio continendos; Hinc expeditiones in Italiam, liberatio à Longobardis, donatio exarchatus Ravennenſis aliaque.

8. Quominus tamen ignorantia & ſuperſtitione cuncta involverentur, fecit doctrina & vigilantia *Caroli* vere Magni, literis non minus quam armis: Cujus rei ſpecimen edidit in Synodo Francofurtana; ubi cultus imaginum, ſancitus in concilio Niceno, damnatus & rejectus eſt anno 794. Ipſo Carolo eâ de re librum edente, quem Hadrianus Pontifex refellendum ſumpſit. Idem *Carolus* Academiam Pariſienſem eodem fere tempore fundavit, & quantum in ipſo fuit, ingruentem barbariem atque inſcitiam ſufflaminavit, Vid. *Spanhem. ad hoc ſæcul. & Mezerayum in Carolo M.*

Inſtitu-

Inſtitutionum Hiſtoriæ Civilis

PARS TERTIA,

Quæ eſt à Carolo Magno ad præſentem rerum ſtatum.

LIB. I.

A Carolo M. ad Carolum. IV.

SECTIO I.

Quæ eſt ad finem Caroli Craſſi, ab anno 800. *ad* 887.

CAP. I.

De Caroli M. dignitate Imperiali.

CAROLUS ingenti gloriâ potentiâque Magni jam cognomen adeptus, tenebat Gallias omnes partemque Hiſpaniæ, Germanias omnes uſque ad Pannonias, denique majorem Italiæ partem, Apuliâ & Calabriâ tenus, quæ Græcis adhuc parebant; ut ſatis conſtaret, nullum eſſe majorem

in orbe terrarum Principem, Saracenis pridem diviſis in varios Califatus, duobus licet ſupremis, apud *Bagdat* & *Cairo*, ſed ita ut Hiſpani ab illis, amplius non dependerent, ipſi inter ſe quoque diſſiderent.

2. Pontifices Romani Longobardos reges Caroli opera ſuſtulerant, Imperatoribus ſe ſuaque ſubtraxerant, Exarchatum Ravennatem, qui illorum fuerat, poſſidebant oderantque illos ob Religionis diſſenſum, & metuebant ob propinquam potentiam, nec minus ab altera parte Saracenos. Viderunt igitur opus ſibi eſſe potente & favente Patrono, qualem præter *Carolum* videbant neminem.

3. Ad hunc igitur *Leo* Pontifex in Germaniam profectus anno 799. id egit, ut ſequenti anno Carolus in Italiam res ordinandi cauſa veniret. Cum eſſet Romæ feſto natalium Chriſti, Pontifex eum ſalutavit & populus proclamavit Imperatorem Romanum *ſub finem anni* 800. Ignarum ejus conſilii, ut Hiſtorici volunt Franci, parum ut res loquitur, probabiliter.

4. Hac electione *Carolus* nihil aliud conſequutus eſt quam ΑΞΙΩΜΑ, *Titulum* dignitatis & jus in urbem Romam & ditiones ab ea dependentes, poſſeſſione vel *prætenſione*. Nam Galliæ, Germaniæ, Lombardiæ regna nec ab electione Romanorum habuit, nec ut partes Imperii Romani, ſed ut regna peculiaria, tam ipſe quam filii ejus tenuit, tenuerunt.

5. Ita rurſus *Imperium* dividi cœpit in Orientale

tale & Occidentale, ſed partibus nullo vinculo, ut antea, colligatis: Dabat operam *Carolus* nuptiis Irenes, quæ tunc Orientem tenebat & mulier legatis ejus auſcultabat. Contra *Nicephorum* qui Irenem dejecit, cauſa belli non deerat, & vires Græciæ cum Francis non comparandæ. Sed Caroli ſenectus, potentia Saracenica, Saxones & Hunni nuquam ſatis domiti, navalis potentia, quæ deerat Carolo, bellum in eos nullo modo ferebant.

6. Reliquum vitæ tempus in pacandis populis noviter devictis conſumpſit, qua gratia Epiſcopos in Germania plures, cum poteſtate ſæculari, ut feræ gentes jugo facilius adſueſcerent, conſtituit: Una re notatus, quod mulieribus nimium indulgeret, etſi ab aliis excuſatur, qua de re vid. *Spanhem. hoc ſecul cap.* 3. *n.* 1.

7. Polonos non attigit, qui Leſco duce cum Hunnis adverſus eum pugnarunt in Pannonia. Res eorum parum certæ ſunt uſque ad *Piaſtum* Cracovienſem, ob virtutis opinionem electum Ducem *anno* 842. Cetera ſparſim de illis collocabimus.

8. Tandem *Carolus* ætate laboribuſque exhauſtus, Aquiſgrani in Regia ſua fato conceſſit anno *ætatis* 71. *regni* 47. *Chr.* 814. amiſſis ante triennium duobus filiis natu majoribus, *Pipino* quem Italiæ Regem fecerat & Carolo qui Germaniæ præerat, utroque tanto Patre digniſſimo.

9. Supererat Ludovicus, quem paulo ante mortem *Carolus* Imperatorem Romanum & Collegam ſuum in Comitiis Aquisgranenſibus de-

claraverat, ſine ullo Pontificis aut populi Romani decreto, quod conſtet. Etiam non obſtante, quod ex Pipino primogenito ſupererat *Bernardus*, Italiæ Rex ab avo conſtitutus.

10. Sed quominus Imperium *Caroli M.* integrum ad poſteros, qui non deſuerunt ei, propagaretur, hæ rationes graviſſimæ, præter eas quæ in ipſis deinde rebus occurrent, præſumendæ ſunt: I. ratio fuit, Nationum imperio ſubjectarum feritas, quæ ſtatis exercitibus, ut in novo Imperio neceſſe erat, non continebantur. II. diviſio imperii in partes regionum, à Carolo ipſo & dein à Ludovico ejus filio cæteriſque ſucceſſoribus, inſtituta. III. Cauſa, quod Imperatores Franci non fuerint pecunioſi, paucis tum vectigalibus. IV. nec abſolutæ poteſtatis. V. Quod paucos haberent milites mercenarios à ſeſe immediate, ſed pleroſque à proceribus vaſallis dependentes. VI. Acceſſit mollities ſucceſſorum Caroli, pauciſſimis inter eos ſtrenuis hominibus repertis.

11. His rationibus factum eſt, ut ingens hoc & bene junctum Imperii corpus, quod univerſam Europam facile continere poterat, brevi diſſilierit.

CAP.

CAP. II.

De Ludovico Pio.

PIetas LUDOVICI ſola tanto Imperio continendo non ſufficiebat nec bonitas, unde Galliæ annales ei tribuunt cognomen. Quæ tamen non fuit æquabilis nec cum judicio conjuncta.

2. Bernardum enim fratris ſui majoris Pipini filium Italiæ Regem, qui defecerat, deſtitutum à ſuis & deprecantem oculis privavit; unde cis triduum mortuus eſt; reliquos fratres nothos, qui plures erant, tonderi juſſit in Monachos, quâ de re pœnitentiam deinde publicam egit & ſuſtinuit.

3. Dein filios ſuos emancipavit, *Lotharium* fecit Imperii collegam eique Italiam quæ Bernardi fuerat, adtribuit; *Pipinum* fecit Regem Aquitaniæ, *Ludovicum* Bavâriæ, omneſque miſit in poſſeſſionem ditionum ſuarum, eo ſucceſſu quem fas erat expectari ab imprudentiſſimo conſilio.

4. Cum enim ſecundis nuptiis, Ermengarde Regum matre defunctâ, duxiſſet *Juditham* Bavaram eique obnoxius viveret, ſuſcepto inde filio *Carolo*, qui poſtea *Calvus* eſt dictus, filii priores id ægre tulerunt, præſertim quod Pater hunç puerum pluris quam ipſos facere videretur.

5. *Pipinus* igitur Aquitaniæ Rex patrem & novercam conſpiratione factâ in poteſtatem redegit, approbante *Lothario*, qui ex Italiâ accurrens utrumque monaſterio incluſit. 6. Cum

5. Cum autem *anno ſequente* reſtitutus eſſet Pater in comitiis Neomagenſibus, ope Francorum Orientalium, biennio poſtea filii tres eum rurſus ceperunt adhibitiſque ſacris Imperio ſolenniter exuerunt apud Sueſſiones.

7. At cum Lotharius pleraque ſibi ſoli ut Imperator arrogaret, *Ludovicus & Pipinus* operam dedere, quo pater reſtitueretur; qui tandem anno 840. Pipino jam præmortuo, deceſſit Ingelhemii ad Rhenum loco tum celebri ob Magni Caroli natales. *Annal. Ludov. Mezeray.*

CAP. III.

De Lothario & Ludovico Impp.

NOn eſt mirum, filios in patrem impios, inter ſe diſcordaſſe. Statim diſpertiti viri diſpertiti ordines. LOTHARIUS & *Pipinus* junior Aquitaniam tenens contra *Ludovicum & Carolum*. Concurſum eſt apud *Fontenæum* atroci prælio, cæſis utrimque centum millibus Francorum; nec, quandiu extitit Francicum nomen, tantum gentilis ſanguinis hauſtum, accidit 25. *Jun.* 841.

2. Poſt prælium vaſallis ad ſua dilabentibus, res ad tranſactionem rediit. Lotharius Imperator accepit Italiam & Galliæ partem inter Rhodanum, Moſam & Rhenum. Ludovicus Germaniam, cum aliquot pagis cis Rhenum, vinearum cauſa. *Carolus Neuſtriam*, quæ eſt hodierna Gallia, ſi demas Ludovici XIV. neote-

ricas

ricas invaſiones. Pipinus junior à patruis neglectus & res novas moliens brevi ipſam amiſit Aquitaniam.

3. Sed hæ ferales diſſenſiones occaſionem dedere *Normannis* invadendi Galliam & omnem Belgicæ ac Germaniæ oram maritimam, relictis paſſim feritatis ſuæ veſtigiis immaniſſimis. Veniebant ex Dania, Norvegia, Suedia, unde olim Gothi aliæque nationes, quibus inundata eſt Europa, prodierunt; tot millionibus hominum, ut ex hodierna illarum regionum ſolitudine mirari liceat, unde eruperint. Ab Auſtro non minus Itali vicinæque regiones à Saracenis patiebantur. Iiſdem civilibus turbis factum eſt, ut Britannia Armorica ſe Francis ſubduceret regnumque domeſticum fundaret.

4. Res alia mirabilis accidit, quod *Lotharius* Imperator, qui tantum ſanginis imperii cauſa fuderat, eo ſe abdicavit anno 855. quindecim annis poſt Patrem rerum potitus. Ditiones ſuas more temporis illius, gentibus & Familiis Principum exitiali, primo diviſerat inter liberos; *LUDOVICO* dedit Italiam cum titulo *Imperatoris*, Galliæ ſuæ partem ſuperiorem dedit *Lothario*, cujus pars hodieque *Lotharingia* dicitur, tertio Carolo partem inferiorem verſus Rhodanum.

5. Sed Lothario & Carolo mortuis 868. *Ludovicus* Germaniæ Rex & *Carolus* Neuſtriæ, fratres, excluſo Imperatore *Ludovico* nepote ſuo, Lotharingiam inter ſe diviſerunt, Carolus

etiam

5. Cum autem *anno ſequente* reſtitutus eſſet Pater in comitiis Neomagenſibus, ope Francorum Orientalium, biennio poſtea filii tres eum rurſus ceperunt adhibitiſque ſacris Imperio ſolenniter exuerunt apud Sueſſiones.

7. At cum Lotharius pleraque ſibi ſoli ut Imperator arrogaret, *Ludovicus & Pipinus* operam dedere, quo pater reſtitueretur; qui tandem anno 840. Pipino jam præmortuo, deceſſit Ingelhemii ad Rhenum loco tum celebri ob Magni Caroli natales. *Annal. Ludov. Mezeray.*

CAP. III.

De Lothario & Ludovico Impp.

NOn eſt mirum, filios in patrem impios, inter ſe diſcordaſſe. Statim diſpertiti viri diſpertiti ordines. LOTHARIUS & *Pipinus* junior Aquitaniam tenens contra *Ludovicum & Carolum.* Concurſum eſt apud *Fontenæum* atroci prælio, cæſis utrimque centum millibus Francorum; nec, quandiu extitit Francicum nomen, tantum gentilis ſanguinis hauſtum. accidit 25. *Jun.* 841.

2. Poſt prælium vaſallis ad ſua dilabentibus, res ad tranſactionem rediit. Lotharius Imperator accepit Italiam & Galliæ partem inter Rhodanum, Moſam & Rhenum. Ludovicus Germaniam, cum aliquot pagis cis Rhenum, vinearum cauſa. *Carolus Neuſtriam*, quæ eſt hodierna Gallia, ſi demas Ludovici XIV. neote-

ricas

ricas invaſiones. Pipinus junior à patruis neglectus & res novas moliens brevi ipſam amiſit Aquitaniam.

3. Sed hæ ferales diſſenſiones occaſionem dedere *Normannis* invadendi Galliam & omnem Belgicæ ac Germaniæ oram maritimam, relictis paſſim feritatis ſuæ veſtigiis immaniſſimis. Veniebant ex Dania, Norvegia, Suedia, unde olim Gothi aliæque nationes, quibus inundata eſt Europa, prodierunt; tot millionibus hominum, ut ex hodierna illarum regionum ſolitudine mirari liceat, unde eruperint. Ab Auſtro non minus Itali vicinæque regiones à Saracenis patiebantur. Iiſdem civilibus turbis factum eſt, ut Britannia Armorica ſe Francis ſubduceret regnumque domeſticum fundaret.

4. Res alia mirabilis accidit, quod *Lotharius* Imperator, qui tantum ſanginis imperii cauſa fuderat, eo ſe abdicavit anno 855. quindecim annis poſt Patrem rerum potitus. Ditiones ſuas more temporis illius, gentibus & Familiis Principum exitiali, primo diviſerat inter liberos; *LUDOVICO* dedit Italiam cum titulo *Imperatoris*, Galliæ ſuæ partem ſuperiorem dedit *Lothario*, cujus pars hodieque *Lotharingia* dicitur, tertio Carolo partem inferiorem verſus Rhodanum.

5. Sed Lothario & Carolo mortuis 868. *Ludovicus* Germaniæ Rex & *Carolus* Neuſtriæ, fratres, excluſo Imperatore *Ludovico* nepote ſuo, Lotharingiam inter ſe diviſerunt, Carolus

etiam ſolus invaſit *Burgundiam*. Ludovicus Imperator mortuus eſt anno Imp. 20. Chr. 875.

6. Ad annum 863. refertur initium comitatus Hollandici; Primo comite Theodorico à *Carolo Calvo* ad tutandam oram adverſus Normannos miſſo. Illis ſeculis ora maritima omnis ab Albi ad Scaldim *Friſia* vocebatur. *Chron. Pithæ. Otto Friſing. Mezeray.*

CAP. IV.

De Carolo Calvo, Ludovico Balbo & Carolo Craſſo Impp.

HOrum Principum excellentia quodam modo è cognomentis eorum præſumi poteſt; CAROLUS Neuſtriæ Rex, *Calvus* dictus, fratrem Ludovicum majorem natu prævenit in occupanda Italia, ubi à Pontifice dictus eſt *Imperator*: Idque ægrè ferens *Ludovicus* bellum parabat, quod ejus morte præventum eſt, quâ occupatus eſt Francofurti *anno* 876. præſtantiſſimus nepotum Caroli Magni.

2. Ludovici regnum diſceſſit in tria; Filius ejus *Carolomannus* fuit Rex Bavariæ, Ludovicus Junior *Franconiæ*; Carolus poſtea *Craſſus* dictus Alemanniæ, quos *Carolus* Neuſtriæ, ſive *Calvus*, inepte ambitioſus evertere conatus, ipſe victus & fuſus eſt.

3. Brevi poſt idem *Carolus* Imperator, Calvus, ex Italia rediens ſuorum inſidiis periit, anno imperii 2. regni 38. ætatis 55. Chr. 877.

4. Succeſſit ei in regno LUDOUICUS filius,

filius, quem *balbum* vocant, eique Johames VII. Papa in Campaniâ diadema impoſuit, ut quidam volunt *Imperatorium*, quos ſequitur *Mezerayus*, ut alii, *Regium*, quibusadſentitur *Petavius*.

5. Sed *Balbus* poſt ſeſquiannum mortuus regni ſucceſſores habuit *Ludovicum* III. & *Caloromannum* filios, qui variis conflictati ſunt difficultatibus, ceſſâ quoque Lotharingia *Ludovico* Germano.

6. Interim in Germania deceſſerat *Carolomannus* ſine liberis, excepto *Arnulpho* notho.

7. Jam antea CAROLUS Alemanniæ Rex, qui CRASSUS eſt dictus, Italiam occupaverat, & Romæ dictus erat Imperator anno 881. etſi Ludocivicus frater ejus eſſet major natu; ſed hic Francofurti mortuus eſt anno 882.

8. Denique, mortuis etiam Balbi filiis in Neuſtria, de quibus dictum, ſolus è ſtirpe Caroli Magni legitima & maſcula ſupererat, *Carolus* ille *Craſſus*, qui ſic iterum univerſam Francorum monarchiam & Caroli M. imperium ſolus obtinebat.

9. Sed mirabile dictu! tantus Princeps, Caroli M. pronepos & unica ſtirps maſcula, ab omnibus Imperii regnorumque ſuorum ordinibus ſubito deſtitutus, ad privatam vitam redactus in extrema paupertate mortuus eſt, anno 887.

10. Cauſa tam incredibilis mutationis fuit nimia bonitas & ſimplicitas, per quam venit in contemptum Procerum; cui accedebat, quod Imperia tum manu potius & tumultuario, quam certa legum providentia & adſuetudine tenebantur. Vid. *Mezeræ. in Car. M. &c. qui ſupr.*

C A P.

CAP. V.

De rebus Hiſpaniæ.

IN HISPANIA, Saraceni à Gothis poſt Pelagium Legionis regni conditorem, de quo *ſuprà*, & ſequentes, paulatim à montanis & mediterraneis regionibus ad maritima compulſi, animum ad rem nauticam adjecerunt, claſſibuſque non ſecus ac ab Aquilone Normanni, Italiam, Galliam inſulaſque multis cladibus adfecerunt.

2. *Soprarbiæ* regnum à Garſiâ Ximene fundatum, ut ſuprà diximus, poſt 97. anno, ſub quatuor regibus exactos extinctum eſt à Saracenis, rege *Sanctio Garciâ* adverſo prælio ſine prole occiſo *anno* 825.

3. Interim *Legionis* regno Alphonſus II. proſperè ſatis agebat, eique poſt annos regni 41. ſucceſſit *Ramirus* fratris filius, anno 829. qui Siviliam occupavit & Normannos è Gallicia profligavit. poſt eum *Ordonius* Toleto fruſtra tentato, nihil profecit. Sed mox Alphonſus tertius *Magni* cognomen adeptus eſt Mauris ſæpe victis & longius ſubmotis. Coepit anno 868. & annis amplius 40. imperavit.

4. Interim *Suprarbiæ* titulus in *Navarræ* tranſiit regnum, circa annum 840, Rege *Inico* Bigorrenſi; quem ſecutus eſt filius *Garzias* anno 867. qui *Arragoniæ* comitatum per matrimonium Navarræ conjunxit: Sed de his rebus ſatis obſcurè loqvuntur Scriptores Hiſpani *tom. poſt.*

CAP. VI.

De rebus Britannicis

IN *Britannia* veteribus incolis penitus ſubactis, anno, ut *ſuprà* dictum, 689: Saxonibus heptarchis vacuum fuit inter ſe contendere, donec omnis Anglia, quæ nunc dicitur, in poteſtatem Egberti occidentalis Saxoniæ Regis pervenit anno 88. qui mortuus anno 836. ſucceſſorem habuit filium Etheluolfium prius Epiſcopum Vinceſtrienſem, per annos 21.

2. Hunc ſecuti ſunt quatuor filii; *Ethilbaldus*, qui ducta in uxorem *Juditha* Caroli Calvi *filiâ* & Patris ſui vidua, poſt biennium mortuus eſt. Poſt eumfrater Ethelbertus perquinquennium præfuit, à *Danis* adſiduo vexatus à quibus frater ejus & ſucceſſor ETHELREDUS poſt multas victorias contra illos obtentas interfectus eſt, Succeſſore Alfredo, qui jam Rex inuguratus Romam profectus à Pontifice denuo coronatus eſt, anno 872. Huic etiam cum Danis in medio regno verſantibus grave bellum fuit, ſucceſſu vario, pace tandem finitum, quæ manſit ad annum 887. quo *Rollo* Danus in Angliam venit, qui tamen inde brevi in Galliam trajecit, ubi rem fecit, ut intelleximus. *Polydor. Vergil. lib.* 5.

3. Septentrionalem Britanniæ partem tenuerunt antiquitus *Scoti* & Picti, priores ex Hiberniâ, poſteriores è Germanis oriundi, & Scoti ulti-

ma in Septentrionem, Picti meridionalia tenebant.

4. Scoti Reges ſuos à *Ferguſio* Alexandri M. æquali repetunt atque recenſent. Alii tam obſcuram vetuſtatem explodunt, quos inter noviſſime S. *Aſaphi* epiſcopus, quem refutandum ſumpſit *Georgius Mackenzee* Regius apud Scotos advocatus Vir cl.

5. Utramque gentem à Provincia Britannia, muris, à mari ad mare ſtructis tam *Hadrianus* quam *Severus* prohibuerunt. Sed remotis Legionibus Romanis; Britannis idem accidit, quod cæteris Romanorum ſubjectis, ut ab armis deſueti & longa pace emolliti, barbaris reſiſtere non poſſent. Ideo Pictis & Scotis diu prædæ fuerunt; donec in Anglo-Saxonum manus inciderunt, ut ſuprà intelleximus.

6. Sæpe etiam Scoti & Picti inter ſe collidebantur. Et quidem Scoti à Pictis in vicinas inſulas ejecti ſunt, idque adjuvante Maximo Romanorum præfecto, qui & Imperator eſt dictus; verum Pictis ipſis revocantibus, Rege *Ferguſio* II. reverſi ſunt, anno Chr. 404.

7. Ex eo tempore plerumque adverſus Romanos conjuncti, ſæpe diſſidentes egerunt, uſque ad annum 838. quo Picti magnis aliquot præliis à Scotis, Rege *Kennetho* fracti & exacti ſunt, reliquiis eorum in Daniam & Norvagiam ſe recipientibus; Nec unquam inde Pictorum nomen in Britannia amplius auditum eſt. *Buchan. lib.* 5. *& ſequ.* Nobis de Scotorum rebus & Regibus, niſi juxta Anglicas, agere in hac brevitate non erit integrum.

C A P.

CAP. III.

De rebus Græcorum.

REdeamus ad Græca. Hirene pulſâ, NICEPHORUS Logothetes Princeps conſpirationis adverſus eam, Imperium haud bona fama adminiſtravit, improbitatis & avaritiæ notatus. Cum Carolo M. pacem coluit & de finibus tranſegit, etiam cum Saracenis, ſed turpiter, auro, ut potuit.

2. Cum Bulgaris tamen proſperè fecit bellum eoſque ad incitas redegerat, quando Cramnus eorum dux, verſa in virtutem deſperatione, ſecuros victoriâ Græcos ſubito oppreſſit & Nicephori interfecti caput haſtâ circumtulit. Imperaverat annos 9.

3. Filium reliquit STAURATIUM nauci hominem, pridem à ſe collegam adſcitum, cui Proceres addidere MICHAELEM Curopalatem, adfinem ejus, qui Stauratium ab imperio remotum in monaſterium relegavit.

4. Hic initio imperii legationem miſit ad *Carolum Magnum*, cujus legatos paulo ante ludibrio habitos Stauratius indignè remiſerat, quod Carolus egregio commento ultus eſt.

5. Juſſit enim Legatos Græcos, antequam Aquiſgranum venirent, tam diu circumduci, donec omne viaticum & ornatum abſumſiſſent. Dein audientiæ habendæ tempore priuſquam ad ſe venirent, ad tres præfectos in totidem aulis

regiè præſidentes deduci curavit. Quos cum adoraſſent, Imperatorem identidem eſſe credentes, poſt multa ludibria ad Carolum innitentem *Hattone* epiſcopo & *Hugone* Comite, qui legati in Græcia fuerant, deducti & tum demum accepti ſunt decorè, ut latius refert Cruſius *part.* 2. *Annal. lib.* 1. *c.* 2.

6. Sed *Michael* vir quidem doctus & gravis, at rei bellicæ imperitus cum fraude *Leonis Armenii*, præfecti ſui victus eſſet à Bulgaris, & Leo calumniis ſuis effeciſſet, ut ipſe à militibus ſuis Imperator ſalutaretur, vi ſe tueri noluit, impellente licet eum acrius uxore *Procopia* Nicephori filia, ſed imperio ceſſit. Ipſe monaſterio incluſus, filius jam Imperator, caſtratus & cum matre relegatus eſt.

7. LEO Rempubl. per ſeptennium bene geſſit, Saracenis Bulgariſque magnis cladibus adfectis: Renovavit Edictum de non colendis Imaginibus, ſed minus violenter executus eſt.

8. Sub finem imperii *Michaelem Balbum* ducem, qui Princeps in ipſo ad imperium evehendo fuerat, perduellionis convictum damnaverat, ut in camino regii balnei vivus combureretur, pridie *feſti Natalium Chriſti*. Sed Imperatrice hactenus intercedente, quo ſupplicium propter feſti religionem differretur, renitens Leo, licet ipſe claves cuſtodiret & carcerem per ſe viſitaſſet, à conjuratis, quos Michaël è carcere, commentarienſis ope, commonefecerat, occiſus eſt, dum ingrediens aulicum templum ipſemet hymnum intonaret, anno 828.

9. MI-

9. MICHAEL BALBUS, quem & *Bardum* ſcriptores vocant, filiam Conſtantini, quem mater Irene ſuſtulerat, monialem, in uxorem duxit, *Thomam* ſtrenuum belli ducem Imperium adfectantem oppreſſit & diro ſupplicio per omnia membra excruciatum interfecit; cum Bulgaris inducias 39 annorum fecit, Imagines coli prohibuit, eóque à Catholicis ſcriptoribus odioſe traductus eſt; è dyſenteria deceſſit anno 829.

10. Nec THEOPHILO quidem ejus filio parcunt Scriptores, principi caſtitatis & juſtitiæ laudibus inſigni; quoniam is non modo imagines coli vetuit, ſed etiam penitus è templis removeri juſſit

11. Idem omnes *Leonis Armenii* percuſſores, à quibus pater Imper. creatus fuerat, ſpe præmii allectos ſupplicio adfecit. Hujus & alia narrantur juſtitiæ ſpecimina; navem uxoris ſuæ mercibus plenam demergi juſſit; in Petronam virum primarium, viduæ domus lumina obſcurantem acriter animadvertit, quâ de re nos in *lib.* 4. *Digreſſ. cap. ult.* obiit anno imperii 13.

12. Filium reliquit MICHAELEM III. ſub tutela matris *Theodoræ*, quæ cultum imaginum reſtituit; ſed poſt annos 14 Theódorâ fratris ipſius *Bardæ* inſtinctu monaſterio incluſâ, Michael imperii gerendi impos & temulentus, *Bardam* Cæſarem creavit, à quo omnia deinceps adminiſtrata ſunt, donec *Baſilii* Macedonis inſtinctu & conſilio Bardas interfectus eſt, anno 866.

 13. Sequen-

13. Sequenti anno *BASILIUS* ipſum *Michaelem* ſibi minitantem interfecit & ſolus per 19 annos Imperium egregiè adminiſtravit, in venatione mortuus ex ictu cervi, cujus cornua zonæ ejus infixa erant. Id videns aulicus quidam gladio diſſecuit zonam, qui tamen hoc officium juſſu Baſilii capitis ſupplicio luit, ut auctor eſt Zonaras *l.* 15. Obiit anno 886. *Auctores Hiſtoriæ Byzantinæ ſcriptores, quorum excerpta habet Beſold. in Hiſtor. Conſtantinop. poſt avulſ. Occident. à Car. M.*

CAP. VIII.

De Statu Eccleſiæ.

INter Eccleſiam Græcam & Latinam diu antea non bene convenerat, cum in Quæſtione de proceſſione Spiritus S. tum in regimine Eccleſiaſtico, cui dein acceſſit controverſia de cultu imaginum, quæ res poſt avulſum penitus Occidentem ſchiſma Eccleſiarum conſolidarunt.

2. In prioribus duabus controverſiis perpetua fuit Eccleſiæ Græcæ à Latina diſſenſio. De cultu imaginum valde variatum eſt, ut dictum *ſuperius.* Noviſſime eum reſtituit *Theodora* cordatiſſimi Imperatoris Theophili vidua admodum ſuperſtitioſa, quo nomine ſanctis adnumeratur ab idolodulis.

3. Acceſſit alia ſed vehemens exaſperandi ſchiſmatis ratio; Michaël III. faciente Bardâ Cæſare, Egnatium Patriarcham removerat & Photium

à Secretis primum, longe doctiſſimum virum, ſed Laicum, ſubſtituit. Nicolaus Papa Egnatii patrocinium ſuſcepit, contra Synodum Græcam ex 318 Epiſcopis coactam, quæ Photium confirmavit anno 861.

4. Sed hic amiſſis, Baſilii operâ, duobus patronis Bardâ & Michaële, auſus cædis auctorem & novum Imp. ſacris arcere, pulſus eſt iterum, Egnatio revocato, *anno* 869. Idem reſtitutus, conſenſu Papæ anno 879.

5. Sed cum cedere nollet juriſdictione in Eccleſias Bulgaricas, neque poteſtatem Papæ ſupra Græcas (ordinis honorem jam tum ceſſerat) Photius iterum damnatus & relegatus eſt, anno 886 in monaſterium, in quo deceſſit.

6 Interim in Occidente campus novus cauſarum erat apertus propagandæ pontificum potentiæ, non modò quæ ſuperioribus ſæculis fuerant; ſed etiam per contentiones & imbecillitatem ſucceſſorum *Caroli Magni*, qui de Imperiali dignitate certantes, auctoritate Pontificum ſuos æmulos ſuperare ſatagebant, ac ita ſe pontificibus magis magiſque ſubjiciebant; Jura Imperii in urbem Romam, Pontifices eorumque ditiones remittentes circa ann. 875. teſte Sigonio *de regn. Ital. lib.* 5.

7. Non minus creſcebat luxuria & licentia Cleri Aulæque Pontificiæ, quæ imprimis ab hoc tempore quibuſlibet flagitiis contaminari cœpit. Denique, ad hoc intervallum pertinet hiſtoria Papiſſæ, quæ Johannis VIII. nomine

ſedem Pontificiam obtinuit per biennium inter Leonem IV. & Benedictum III. anno 854, & 855. quam eſſe veram hiſtoriam credidere Pontificii Scriptores antiqui plurimi, quorum nomina recenſet D. Spanhemius ad hoc *ſæcul.* *c.* 8. *n.* 1. quamvis & alii temporibus illis proximi taceant: Recentiores fere contemnunt, ut fabulam, propter inopiam veriſimilitudinis, è quibus inter Proteſtantes *Blondellus* & *Boxhornius.* Hoc ſane conſtat, eſſe non pauca magis pudenda ſedi Pontificiæ flagitia, de quibus non dubitatur, quam iſte fuiſſet error in ſexu [illegible]. Plura de incredibili Pontificum ſuperbia & [illegible] quidem adulto faſtu non capit hic locus. Tu videſis *Spanhem. d. loc. cap.* 7. Adde ex *cp.* 9. contradictiones teſtium veritatis adverſus tyrannidem papalem & ſuperſtitiones invaleſcenes.

SECTIO

SECTIO II.

Ab exitu Caroli Craſſi uſque ad Imperium Othonis Magni; ab anno 887. *uſque ad annum* 962.

CAP. I.

De rebus Italiæ.

IN Occidente poſt exitum Caroli Craſſi mira ſecuta eſt rerum confuſio & mutatio in omnibus Monarchiæ Caroli M. partibus. Dignitas Imperialis adnexa fuerat Italiæ regno, poſt *Ludovicum Pium*. In *Craſſo* defecerat ſtirps maſcula *Caroli* Magni, excepto *Arnulpho* ejuſdem filio notho, quem Germani Regem elegerant.

2. Sed Italiam non tenebat, de cujus imperio ambigebant gladio *Berengarius* fori Julii Dux & GUIDO Spoletanus, ambo è Caroli Magnis ſtirpe per feminas oriundi, qui *Arnulpho* notho cedere nolebant. *Guido* prævaluit ac *Imperatoris* titulo præcelluit.

3. Guidone mortuo, ARNULPHUS Germaniæ Rex cum exercitu in Italiam tranſiit & Romæ à Formoſo Papa inauguratus eſt Imperator Romanorum anno 897. ſed poſt biennium à vidua *Guidonis* veneno dicitur infectus, unde contraxerit paralyſin & tandem phtiriaſin; nova vi, ſi modo res ita ſe habuit, veneni.

4. Italiæ regnum, & Imperatoris ἀξίωμα geſſit exinde *Guidonis* filius LAMBERTUS, qui Patre jam vivo, Imperii collega adſcitus erat; ſed brevi interfectus in venatione locum fecit BERENGARIO, qui cum patre ejus olim contenderat.

5. Intervenit LUDOVICUS Arelatenſis Rex, qui cum illum viciſſet, Imperii inſignia *Romæ* accepit. Sed à Berengario captus Veronæ pro clementia temporum, oculis privatus, Victor à Pontifice Romæ Imperator inunctus eſt *anno* 915.

6. BERENGARIUS poſt novem annos victus & occiſus eſt à *Rodulpho* Burgundiæ Rege. Sed Itali deſtituto Rodulpho, Regem crearunt HUGONEM Provinciæ Comitem, qui duxit Theodoram, juniorem filiam Theodoræ meretricis, quæ imperium in urbem Romam tenebat, ſic illudente fortuna! anno 928. ſed ab Alberico privigno, cui dederat colaphum, Roma iterum expulſus eſt *Hugo*.

7. Idem tamen Italiæ regnum cum filio collega LOTHARIO tenuit uſque ad annum 945. quo cedere coactus eſt Berengario juniori, prioris Berengarii nepoti, ſalvo tamen ſibi filioque Regis titulo; donec mortuo *Lothario*, titulum quoque Regis & Imperatoris adſcivit BERENGARIUS II. anno 950.

8. Filio & Collega ſuo Adalberto dare volebat uxorem invitam *Adelaiden* Lotharii viduam, locupletem, plurium in Italiâ ditionum Dominam. & magni

& magni animi feminam, Sed hæc *Othonis* Germaniæ Regis auxilium implorans ab illo non tantum obſidione liberata, ſed etiam in thori ſocietatem adſumpta eſt.

9. *Otho* regnum tamen *Berengario* tunc non ademit; ſed poſt decennium rurſus ab Italis contra ejus tyrannidem vocatus, eum abduxit in Germaniam, & ipſe potitus Italiâ, Romæ ſalutatus eſt Imperator, anno *Chr.* 962. Sigon. *de regn. Ital. lib.* 6. Onuphr. *de Rom. Princip.* 3. aliique laudati Petavio *part.* 1. *lib.* 8. *c.* 13.

CAP. II.

De regno Germaniæ.

POſt mortem *Caroli Craſſi* Germaniæ regnum delatum eſt ARNULPHO aliquoties dicto, naturali filio Carolomanni, qui filius erat Ludovici Germanici, abnepos Caroli Magni, anno 887. de cujus aditu ad *Imperium*, quod anno decimo regni ſuſcepit, & exitu è vita modo intelleximus. Duodecim annis omninò rerum in Germania potitus eſt & ſtrenuè ſe oppoſuit perpetuis hoſtibus *Hungaris*, qui Hunnis in Pannonia ſucceſſerant & *Normannis*, quorum uno prælio 90. millia apud Moſam occidit anno 890.

2. Filius ejus LUDOVICUS admodum adoleſcens hoſtibus illis haud æquè reſiſtere potuit; ab Hungaris victus pugnâ per triduum continuata, quod accidit *anno* 907. Et Ludovicus malis Patriæ inde multiplicatis, non diu

fuit

fuit ſuperſtes, mortuus anno 911. Hungari uſque in Italiam penetrarunt victoque Berengario cædibus & rapinis omnia miſcuerunt.

3. Ludovico ſurrogatus eſt CUNRADUS Franconiæ dux, quem habuiſſe in matrimonio, filiam Ludovici *Placidiam* ſcribit *Mezerayus* in *Carolo Simplice*, etſi Ludovicus 20. annorum ætatem non exceſſit; Vir ſtrenuus & prudens, qui æmulos fortunæ ſuæ & adverſarios conſilio & viribus oppreſſit aut ſibi junxit.

4. Poſt ſeptennium moriens commendavit Proceribus HENRICUM Saxoniæ Ducem, AUCUPEM vulgo dictum, quem in matrimonio habuiſſe Mathildin, alteram *Ludovici* IV. filiam, ſcribit idem *Mezerayus*, quod tamen alibi non reperio. Hic inter alia egregie geſta Hungarico tributo Germaniam liberavit, cæſis uno prælio 40. millibus barbarorum, & magna domi foriſque auctoritate præfuit annis 17. mortuus *anno Chr.* 936.

5. Filius ejus OTHO *Magni* cognomen adeptus bella maxima feliciter geſſit; *Bohemico* per 14. annos continuato, Boleſlaum Ducem ad legem accipiendam coëgit. *Germanico*; Tanquardum fratrem nothum, qui in bello occubuit & dein *Henricum* fratrem, qui *Rixoſus* eſt dictus, cum aliis conjuratis compeſcuit. *Hungaros* ingenti prælio vicit apud Auguſtam anno 938. *Danica*, adverſus Haraldum Regem victoriæ fructus fuit, converſio gentis ad fidem Criſtianam. Bellum ejus Gallicum *infra* commodius referetur.

De

De *Italico* dictum eſt antea, cujus fructus fuit *Italiæ* regnum & *Imperialis* dignitas; quam vulgo etiam *Ludovico*, *Cunrado* & *Aucupi Henrico* adſcribunt. Sed quia Romam & Italiam illi in poteſtate non habuerunt nec adeo nomen Cæſarum geſſerunt, ratio non apparet, qua hoc illis ἀξίωμα tribui poſſit. Otho Imperator factus & dictus eſt *annno* 862. Luitprandus *lib.* 7. Otto Friſingens. *lib.* 6. Cranz. *lib.* 3. *Saxon.* Petav. *lib.* 8. *c.* 14.

CAP. III.

De rebus Gallicis.

FRanci poſt Caroli Craſſi mortem, præteritis *Arnulpho* & *Carolo*, qui poſtea *Simplex* eſt dictus, Regem crearunt ODONEM Pariſiorum Comitem, tanquam à ſtirpe Caroli feminea natum, quia volunt eum fuiſſe ex Adelaide Ludovici Pii filia.

2. Interim alia Francorum regna ſunt orta, I. *Arelatenſe*, quod fundavit Ludovicus *Boſonis* ex Ermengarde Caroli Calvi nepte filius, comprehendens Provinciam & Delphinatum.

3. II. Fuit *Burgundiæ* Transjuranæ regnum; continens hodiernam Sabaudiam & Helvetiam cum viciniis, conditum à *Raulio* ſivè Radulpho, quem ex ſupradicta Adelaide volunt ortum.

4. Sed hoc regnum cum Arelatenſi conjunctum fuit anno 932. nomine *Arelatenſis*, ab Arelate primariâ urbe, manente; *Provinciâ* tamen habente ſuos regulos ſeorſim. 5. III. *Lo-*

5. III. *Lotharingicum* fuit regnum ab *Arnulpho* conſtitutum, pro filio ipſius *Suentiboldo* in comitiis Wormatienſibus anno 895. quo brevi ſuis vitiis exacto & mortuo, rediit hoc ad corpus Germanici regni, anno 900. ut tamen perpetua cum Neuſtriis materia contentionis eſſet.

6. Tot novi Reges in Italia, Germaniâ, Burgundia, Galliâque favore procerum conſtituti, his viciſſim prolixe indulgebant, ut ditiones ſuas fere independenter haberent: unde paulatim *Syſtemata principatuum* ubique introducta ſunt, qualis hodieque in Germania & ex parte in Italia durat; verum in Galliis, ubi Reges erant hereditarii, ſenſim detrita ſunt, ut videbimus ſuo loco.

7. Sed cum *Eudo* Rex haud omnibus ægrè ſatisfaceret, quidam proceres CAROLUM *Ludovici Balbi filium* ex Angliâ evocatum Regem conſtituerunt, ac ita gemino Rege bellisque adſiduis diſtractum eſt regnum, donec *Eudo* vitam cum morte commutaret *anno* 898. & *Carolus* regno ſolus potiretur, qui tamen ne ſic quidem auctoritatem ſuam conſtabilire potuit.

8. Primò enim cum Normannis amplius reſiſtere non poſſet, *Rolloni* illorum duci, florentiſſimam Neuſtriæ partem, quæ jam *Normandia* dicitur, in feudum filiamque ſuam in matrimonium cedere coactus eſt, poſtquam ille fidem Chriſtianam amplexus fuerat anno 912.

9. Præterea bellis de Lotharingia improſpere geſtis in tantum eviluit apud Proceres, ut

ut hi novum Regem eligerent, *Robertum Eu-donis* fratrem, Comitem Pariſienſem anno 922. qui tamen anno ſequente in prælio adverſus *Carolum* apud Sueſſiones occubuit.

10. Surrogatus ei tamen eſt ab adverſa factione *Raulius* ſive *Rodulphus* gener Roberti & Burgundiæ Ciſjuranæ regulus. Nec multo poſt *Carolus* ſimplex ab Herberto Veromanduorum comite, ſub amicitiæ ſpecie Peronæ captus & in carcere neci datus eſt *anno* 929. *æt.* 50. *regni* 37. ſequenti *Raulius* etiam in fata conceſſit.

11. Potentiâ Francis omnibus præcellebat *Hugo* Pariſienſis, Roberti regis filius, qui tamen tutius ſibi ratus ſub umbra Regis latere titularis, ex *Anglia* vocari curavit LUDOVICUM Caroli ſimplicis filium, cum matre *Ogina Adelſtani* Regis ſorore, qui inde vocatus eſt *Ultramarinus.*

12. Sed hic à Proceribus qui Regem habere, quàm ei parere malebant, ſuâque imprudentiâ & infelicibus de Lotharingia bellis eò redactus eſt, ut anno 941. à ſuis deſtitutus, ægrè *Pontificis* ac *Othonis* interceſſione ſit reſtitutus.

13. Deinde cùm aliis turbis agitatus, ab *Hugone* captus eſſet, *Otho* Imp. cujus erat gener Ludovicus, cum exercitu in Galliam tranſiit, Hugonemque ad Ludovicum dimittendum adegit anno 946. Milites Othonis gerebant è ſtramento pileos, eo quod Saxones Hugo per contemptum ſtramineos appellaſſet.

14. Exinde Ludovicus in adſiduis turbis vixit

xit ad annum 954. quo in venatione ex equo præceps datus, inde quod adfirmatur, leprâ contractâ, mortuus eſt, *anno regni* 18. *vitæ* 38.

15. Ex duobus filiis major natu LOTHARIUS ſucceſſit, neque frater Carolus partem ut alias factum erat, regni accepit: Quia proprium Regis patrimonium, vaſallis reliqua jure Principum tenentibus, adeò in arctum erat redactum, ut nihil amplius eſſet dividendum: cum vix quicquam præter *Rhemos & Laodunum* è regio patrimonio ſupereſſet.

16. Rege tam parvo, Comes Pariſienſis *Hugo*, *Magnus* dicebatur, qui omnia Regemque ipſum pro arbitrio gubernabat, mortuus anno 956. relicto potentiæ ſucceſſore *Hugone* filio, cognomine *Capeto*, de quo *inferius* amplior erit dicendi locus. Tu vide *Mezerayum & de Serres*.

CAP. IV.

De rebus Hiſpaniæ

IN Hiſpania *Alphonſus* Magnus extremo tempore filiorum rebellione vexatus, Garſiam primogenitum carcere diu clauſum, tamen habuit ſucceſſorem anno 910. Quo nulla re notabili geſta mortuo, frater ejus ORDONIUS cum *Alamanſore* Sultano celebri, bellum vario ſucceſſu geſſit, primo victor, deinde victus & magnis detrimentis coarctatus. Unde verſâ in ſuos ira, pefidia & ſuppliciis quorundam Procerum, imprimis quatuor Caſtiliæ comitum, fecit, ut

Caſtel-

Caſtellani à regno Legionis, cui *adhuc* ſubjecti fuerant, deficerent.

2. Mortuus etſi duos reliquerat filios, ſucceſſorem habuit fratrem *Froilam* II. qui otio & luxuriæ deditus, à quodam nobili cujus uxorem corruperat, interfectus eſt, ejuſque filius ALPHONSUS IV. conſenſu Procerum abdicatus inque monaſterium relegatus eſt; ſed Frater ejus RAMIRUS qui cœpit anno 934. ope *Ferdinandi Conſalvi* Caſtellæ comitis, Mauros iterum magnis cladibus adfecit.

3. Hujus iterum filius Ordonius III. pacem cum Mauris ſed bellum cum fratre *Sanctio* & *Ordonio* patruo habuit, quibus ſuperatis, regni tamen ſucceſſionem ex voluntate Procerum ORDONIO IV. Alfonſi IV. filio ceſſit, SANCTIO præterito. Sed hic *Ordonio* victo & occiſo, tamen regno potitus anno 961. & dictus eſt, quod erat, Craſſus, ideoque ſubducendi abdominis causâ Medicis Arabibus ſe commiſit, à quibus ad maciem ſed & brevi ad mortem redactus eſt, anno 974. relicto quinquenni filio RAIMIRO.

4. In NAVARRA Garziæ regi ſucceſſit anno 941. SANCTIUS *Abarca* dictus, quem ex utero matris interfectæ cæſum volunt, *anno* ferè 941. *Rer. Hiſpan. tom. poſt.*

CAP. V.

De rebus Anglicanis.

A*Lfredus* Rex cum annis 27. imperaſſet deceſſit anno Chr. 900. ſucceſſore filio Eduardo, propinquo & regni æmulo, quem *Seniorem* vocant, qui victo *Ethelwaldo* contra Wallobritones nondum ſubactos & contra Danos bella feliciter geſſit, à ſorore *Elfleda* virilis animi heroina adjutus. Deceſſit anno 924. relictis quindecim liberis, è quibus ei tres filii ſucceſſerunt; E filiabus *Ogina* fuit uxor Caroli Simplicis Galliæ Regis & dein *Herberti* proditoris & parricidæ ejus, de quibus *ſupra.* *Editha* fuit uxor *Othonis Magni* ante Adelaidem.

2. Major filius *Adelſtanus* Patri ſucceſſit, qui fratrem *Edwinum* rerum novarum ſuſpectum in naviculâ, remis & gubernaculo carente mari commiſſum peremit. Idem tulit legem, ut puberes ob furtum excedens 12. aſſes ſuſpenderentur. Res magnas bello adverſus Danos, Scotos, Vallo Britonas, quos ſubegit, & Hibernos geſſit, domi foriſque magnæ auctoritatis, poſt annos regni 15. deceſſit anno Chr. 940.

3. Succeſſit ei frater *Edmundus*, qui Danos rebellantes ad obſequium & tributum coëgit, ſed poſt quinquennium inter duos è ſuis pugnantes ſe ingerens vulneratus periit, duobus relictis filiis impuberibus. Ideoque frater ejus EDREDUS Rex inauguratus eſt, ſub fideicommiſſo, quod etiam præſtitit. Nam etſi filios

lios ipſe reliquiſſet & rebus bene geſtis auctoritatem habuerit, Edwinus tamen *Adelſtani* filius ſucceſſit anno 955.

14. Huic male conſulenti poſt *quatriennium* ſucceſſit EDGARUS, dictus ab uſu regni *Pacificus*, qui per ſedecim annos, imperavit *Polyd. Virg. lib.* 5 *&* 6.

CAP. VI.

De Imperio Græcorum hoc intervallo.

B*Aſilio* Patri ſucceſſorem vidimus LEONEM, qui ob ſtudium ſapientiæ & literarum, illo ſæculo, quod *Ferreum* non immerito vocant, raro, PHILOSOPHUS eſt dictus, quo & Patri ipſi invidiam moviſſe videtur, ab illo in carcerem conjectus & ægre paulo ante mortem, fortuita Procerum interceſſione liberatus.

2. Reliquit opera doctrinæ, quæ fuerunt hæc, *Novellæ* conſtitutiones 113 μάλα φιλοσοφικῶς ſcriptæ; opus librorum βασιλικῶν 60, quod eſt compendium Juris Juſtinianæi. *Tactica*, de re militari, quam & bene intellexit & feliciter adminiſtravit.

4. Uxores habuit quatuor, cum tertiæ nuptiæ canonibus apud Græcos eſſent vetitæ, quod ipſe Nov. ſua 90. confirmavit. Ideo cum tertiam uxorem duxiſſet, *Nicolaus* Patriarcha eum ſacris arcuit, cum ipſe ea lege ſummum Principem, liberis carentem, non debere teneri cenſeret. Ideo *Nicolaum* in rigore ſuo perſeverantem relegavit, & dein tertia uxore mortua, quar-

tam duxit *Zoen*, ex qua demum ſuſcepit filium. Ipſe cum imperaſſet annis 25. deceſſit anno 911. ſucceſſore

5. CONSTANTINO PORPHYROGENNETA, id eſt, in *purp ra* nato, adhuc infante, cui Tutor datus *Alexander* Patruus, *Zoen* m trem Cæſaris amovit, ipſe omni intemperantia ſibi interitum cis annuum conciliavit. Inde rurſus *Zoe* tutrix fuit, donec poſt octennium Conſtantinus ROMANUM *Lecapenum* claſſis præfectum Imperii Collegam adſcivit, qui amotâ rurſus *Zoe*, per annos 25. ſolus, ſpreto Conſtantino, res pro lubitu adminiſtravit, quin filios ſuos quatuor Impp. declaratos Conſtantino præpoſuit.

6. Hic vero non ſegnis ingenio & impellente *Helena* uxore, Romani ipſius filiâ, Stephanum filium adverſus patrem excitavit, qui ab illo dejectus & in monaſterium relegatus eſt. Dein fratres per inſidias in poteſtatem redactos eidem monaſterio incluſit, ubi quomodo à patre excepti fuerint, eleganter deſcribit *Luitprandus*, Berengarii tunc Conſtantinopoli legatus *lib*. 5. *cap*. 10. *excerp. à Beſold.*

7. Exinde *Conſtantinus* ſolus præfuit, literis & religioni deditus, ſed in regimine publico varius, inter ſeveritatem & ſocordiam uxori Helenæ cum alia, tum permittens officiorum nundinationem. Poſt 15. annos monarchiæ, à filio Romano petitus lento, ut ajunt, veneno periit anno 960. *Auctores in excerp. Beſoldi.*

CAP.

CAP. VII.

De rebus Eccleſiæ ad ann. 962.

SÆculum *decimum*, cujus maxima pars decurrit in hoc intervallo, vocatur *Ferreum*, non tantum ob horrenda Saracenorum & Normannorum bella, quibus Eccleſiæ non minus quam Reſpubl. adflictæ ſunt; ſed etiam ob barbariem Eccleſiaſticorum, quorum imperitia, luxuria & ſuperbia creverat in immenſum, maximè in aula Romana, Pontificibus ſceleratis & turpiſſimis in ſedem intruſis, ut Pontificii Scriptores, Platina, Mezeræus & ipſe Baronius fatentur: Ut nunquam Antichriſti facies evidentior in Eccleſia comparuerit.

2. Specimen ſit Pontifex *Sergius* III. Invaſor ſedis, qui vitâ turpiſſimus ex Marozia meretrice filium genuit, qui deinde factus eſt Pontifex Johannes XII; Sub eodem, *Theodora* ſenior, nobile ſcortum monarchiam in urbe Roma tenuit, teſte ipſo Baronio ad annum 908. Idem Formoſi anteceſſoris ſui cadaver effoſſum capite multari ac in Tyberim projici juſſit.

3. Baron. idem teſtatur ad *ann.* 912. Theodoram meretricem illius dominam Johannem XI. quem turpiſſime deperibat, in Cathedram Petri violenter intruſiſſe, quem dein *Marozia* vel Marozia, ut aliis, cervicali in os injecto necari juſſit. hæc fuit mater Johannis XII. quem diximus.

 4. Ex

4. Ex eâdem propagine fuit Johannes XIII. filius Alberici, nepos Theodoræ junioris, Maroziæ ſororis, puer electus Pontifex, anno 955. omnibus probris contaminatus, ut *Platina* loquitur idemque *Baronius*. Ferunt, hunc primum mutaſſe nomen ſuum, (fuerat *Octaviani*) quod deinde Pontificibus hæſit. Ad hæc Pontificum exempla reliquus erat compoſitus Clerus: qui interim Principibus & populis ſuperſtitionibus reliquiarum, peregrinationum, feſtorum aliiſque innumeris, ut libitum, illudebant.

5. In Oriente res non quidem adeò perditæ flagitiis, ſed imperitia & ſuperſtitione vix paulo meliores. Fundamenta diviſionis ab Occidentali Eccleſiâ manſerunt, etſi minus hoc intervallo infeſta certamina eruperint. *Spanhem. ad ſec.* X.

SECTIO

SECTIO III.

Ab Imperio Othonis M. uſque ad Imperatores Francones, ab anno 962. uſque ad anum 1026.

CAP. I.

De rebus Germaniæ ac Italiæ.

IMperium Occidentis anno 962. pervenerat in manus Principis, qui id decore tueri poſſet. OTHONIS, de quo dix. Germaniæ Regis, quod regnum è cæteris, quæ tunc erant in Occidente longe erat potentiſſimum & Pontificibus, qui Othonem primo adverſus Berengarium vocaverant, grave; qui idcirco id egerunt, ut vires illius regni, id quod tandem adſecuti ſunt, frangerent.

2. Sed *Johanni*, Paeæ Sergii & Maroziæ filio res tum quidem ceſſit improſperè. Othone digreſſo ſuaſit Italis, ut *Adelbertum* Berengarii filium revocarent. Sed Otho reverſus eum ob flagitia per Synodum removit, ſubſtituto Leone VIII. Romani verò identidem deficientes Othonem bis terve redire coëgerunt.

3. Græcis etiam, quod ejus Legatos nuptias Theophaniæ Conſtantini filiæ pro *Othone filio* petentes indigne habuiſſent, Apuliam & Calabriam ademit, vel potius, ut alii, tributum illis impoſuit. Ipſe morbo deceſſit, anno Chr. 973. regni 37. Imperii XI.

4. Heres regni & Imperii fuit *Otho* filius ex Adelaide, qui ſexennio ante Patris obitum Romæ Imperator erat inauguratus; Princeps quidem egregius, ſed bella non omnia æque proſperè confecit. Bavaricum cum Henrico Duce, Bohæmicum de tributo & Gallicum de Lotharingiâ ſatis feliciter, coarctatâ etiam Lotharingiâ, partibus inde pro Colonienſi & Leodienſi Epiſcopatibus deciſis.

5. Sed dein Aquiſgrani à Lothario Gallorum Rege nec opinatò invaſus fuga ſibi conſulere coactus, populatione deinde Galliæ Pariſios uſque illam injuriam ultus eſt. Sed in Italiâ cum Græcis de Apulia & Calabria certans, cum primo bene pugnaſſet, dein ab Italis deſertus, fœdiſſimâ clade & captivitate, quam vix ipſe natando nudus evaſit, rejectus eſt; quam Italorum perfidiam ipſe dein alia perfidia, invitatis ad convivium Romæ multis Proceribus iiſque captis & interfectis, ultus eſt; mortuus Romæ, poſt decennale imperium morbo, vel ut alii, ex vulnere in prælio navali, in ſinu Regienſi accepto *anno* 983.

6. Filium reliquit Othonem III. ex *Theophania Græca*, puerum adhuc, qui rebus domi compoſitis, in Italiam profectus *Creſcentium* Conſulem, qui populum Rom. à Germanis avertebat, prius venia donatum, dein urbe arceque munita denuo rebellantem infami ſupplicio adfecit, anno 992, cum ante biennium Romæ eſſet inauguratus à Gregorio V. Othonis M. Præceptore.

7. Hunc

7. Hunc ipſe Pontificem creari curaverat, ejuſque & populi Romani conſenſu Lex æterna lata dicitur, ut quem Germani Regem haberent, is hoc ipſo Romanorum Imperator eſſet; quanquam ipſius Legis copia non extat, ſed jus Germanicæ gentis continua poſſeſſione & agnitione reliquorum Principum indubitato firmatum eſt, ut ἀξίωμα Cæſareæ dignitatis penes Germaniæ Reges eſſet.

8. Hic eſt *Otho*, qui conjugem ſuam *Mariam Arragoniam* apud Mutinam publice vivam combuſſit, eo quod Comitem quendam ad ſtuprum ſollicitatum & renuentem, apud Cæſarem accuſatum capitis damnari curaverat. Argumentum aliud quo convicta ſit, non memoratur, quam quod Accuſatrix, vidua Comitis illius, experimentum ferri candentis, ut mos erat ejus ſeculi, ſuſtinuiſſet.

9. Satis conſtat, eundem *Othonem* deperiiſſe viduam *Creſcentii*, cujus cauſa Romam inermis cum veniſſet, à ſeditioſo populo obſeſſus, ægre nec niſi dolo per fugam evaſit. Creſcentia, cum Otho eam ducere nollet, infectis veneno chirothecis, illum è medio ſuſtuliſſe narratur, anno imperii 17. Chr. 1001. Hic eſt Otho, qui dictus eſt, *mirabilia mundi.*

10. Surrogatus eſt ei HENRICUS Bavariæ dux, ſed ex *Othonum* familia, nepos *Henrici* Rixoſi, qui frater Othonis M. fuerat; *Sancti* cognomine honeſtatus, quod Clericis valde addictus & mulieribus, ipſâ uxore *Cunigunda* Palatini ad Rhenum filia, abſtinens vixiſſet.

11. Me-

11. Melius ſanctitatis ſpecimen fuit, quod *Stephano* Hungariæ Regi ſororem ſuam ducenti perſuaſit, ut fidem Chriſti amplecteretur, quæ exinde ſub poſteris S. Stephani in *Hungaria* duravit.

12. Idem & Lotharingiam dedit *Gotofredo* Comiti *Bullionæo* anno 1005. & anno ſequente *Zeelandiam* Comiti Flandriæ, cui exinde controverſia fuit cum Hollandiæ Comitibus, qui Zeelandiam ſibi donatam ajebant à Lothario Imperatore Ludovici Pii filio, *narrante Mezeraeo in Roberto Rege. Hollandi prævaluerunt.*

13. In Italia interim, adverſus imperia Germanorum contumace, *Arduinus* Marchio regnum & Imperatoris nomen voluntate procerum uſurpabat, quo Henricus devicto, Romæ ſumſit coronam Imperialem à Benedicto Pontifice VIII. Auctor etiam ac adjutor fuit Normannis, ut Apuliam & Calabriam, quam Græci & Saraceni, juxta Siciliam tenebant, in poteſtatem redigerent, duce imprimis *Wilhelmo Ferrebrachio*, ut accurate narrat Petavius *lib.* 8. *cap.* 17. & Beſoldus *Excerpt. de Reg. Neapol. à pr.* Poſtea reverſus in Germaniam mortuus eſt Henricus, Bambergæ anno 1024.

14. Poſt ejus obitum, quod liberos non haberet, *biennii* interregnum fuit, donec in *Cunradum* Franconiæ ducem conſenſerunt Electores, quorum numerus tamen ſeptenarius quando ortum habuerit, certo non conſtat. Auctores *Ditmarus l. 5. & 6. Friſing. l. 6. Cranz. Saxon. 4.*

CAP. II.

De regno Galliæ.

IN Gallia Rex Lotharius bello cum Othone II. varie geſto tandem ei Lotharingiam ceſſit, quam frater ejus *Carolus* in feudum ab Imperatore accepit, ægre ferentibus licet Francorum Proceribus. Ipſe *Lotharius* tandem veneno ab uxore ſublatus eſt, anno 986. regni 33. ætatis 45. Et ſequenti anno filius ejus Ludovicus ab uxore ſua Blanca Aquitanica ſimiliter veneno necatus eſt, liberis nullis relictis.

2. Supererat Carolus Lotharingiæ Dux, Lotharii frater, ex ſtirpe Caroli M. *in quem ſtudia Francorum inclinabant*, ait Petavius *Lib.* 8. *c.* 26. Sed *Mezeraeus* illum Gallis exoſum fuiſſe ſcribit, eo quod ſe principis exteri Vaſallum feciſſet. At vera cauſa prætereundi ipſius fuit, quod *Hugonis Capeti factio prævaluerat*, ait idem: de jure tum non magis quam in abdicandis Merovingiis quæſitum fuit.

3. Nec dubitavit HUGO *Capetus*, qui Rex inauguratus eſt anno 988. Carolum, cui regnum ademerat, bello victum (hoc enim ſero inſtituerat) auferre libertatem, qui in mala manſione apud Aureliam conſenuit, filiis quidem duobus relictis, ſed qui prolem non propagarunt. Filiæ duæ in alias familias innupſerunt. Deſierunt *Carolovingi* regnare in Gallia anno 236. poſt initia Caroli M.

4. Gal-

4. Gallia tunc nihilo ſecus ſe habuit, quam hodie Germania. Nam potius erat σύστημα plurium Principatuum ſub uno capite fœderatæ gentis, quod Regem vocabant, quam regnum uno ſummæ poteſtatis ſpiritu animatum. Rex habebat ſuas ditiones hereditarias, quas *Hugo Capetus* longe habebat ampliores, quam Reges nuper habuerant; ſcilicet, Inſulam Franciæ quæ dicitur & terras quæ inde procurrunt uſque ad Ligerim.

5. Reliqua Principibus, jure regalium utentibus, tenebantur, quorum præcipui fuere, Duces Burgundiæ, Normandiæ, Britanniæ, *quæ tamen tunc erat ſub Normandiâ*, nec non Aquitaniæ & Vaſconiæ, Comites Flandriæ, Campaniæ, Tholoſæ qui & Languedociæ, Andegavenſis aliique minores plurimi. Extra Galliam erant Lotharingia ſuperior, quæ & hodierna; inferior, aliàs Brabantia cum viciniis. Comitatus Burgundiæ, Viennenſis, Sabaudiæ, Provinciæ, Delphinatus, Helvetia cæteræque cis Rhenum & Alpes, quæ ad veterem Galliam pertinuerant.

6. Quominus in eo ſtatu æquè ac *Germania* duraverit, fecit; præter jus reverſionis ad coronam, defectu heredum maſculorum; continuatio *ſucceſſoria* Regum, quæ potentiam illorum ita ſenſim auxit, ut ad principia ſua, quemadmodum in Germania per *capitulationes* electorias, factum, reduci non potuerit; cui poſterioribus temporibus acceſſit inſtitutum unionis, omnes

terras

terras arctè ſub corona connectendi nec regalium jura cuiquam, ne filiis quidem Regum, concedendi; E contra in Germania rationes erant propriæ, quas in progreſſu videbimus & quæ in Gallia ceſſabant.

Sic ſtatim poſt mortem HUGONIS, quæ accidit anno 997. filius ejus ROBERTUS ducatum Burgundiæ, morte Patrui ad ſe devolutum armis ademit Othoni Wilhelmo, Comiti alterius Burgundiæ, heredi teſtamentario, anno 1003. *Robertus* autem magna prudentiæ laude continuavit Imperium ad annos 36. & ultra terminos hujus ſectionis.

CAP. III.

De rebus Hiſpaniæ.

GOthorum in Hiſpania res admodum erant adflictæ *Almanſoris* Sultani bellicoſa induſtria, Caſtiliā à Legione ſeparata ejuſque Comite Conſalvo à Mauris interfecto, Rege Legionis Ramiro III. adhuc puero anno 967. & mox Curatore *Varamundo*, cum Galliciā deficiente; qui poſt obitum Ramiri vocatus ad regnum, Mauros quidem Aſturam obſidentes profligavit, ſed hi mox auctis viribus animiſque, *Legione & Barcinone* occupatis, in Galliam uſque penetrarunt, ulturi Gallos qui Hiſpanis frequenter in auxilium ibant.

2. Reſtituit rem Gothicam filius ejus Alphonſus V. qui Alamanſore victo, Legionem recepit, anno

anno 999. Mauriſque poſt obitum Almanſoris ſub Haſſemo Rege civilibus turbis impeditis, fines ad Luſitaniam uſque, ubi in obſidione *Viſæi* urbis periit, extendit, anno 1027. etſi in annis valde fluctuant harum rerum Scriptores. Alii id referunt ad annum 1015.

3. In NAVARRA & Arragonia Sanctio Abarcæ ſucceſſit filius GARSIAS Sanctius, dictus *Tremulus*, à tremore, quem vir licet fortis, ante prælia ſentiebat. Poſt annos 28. ſucceſſit filius SANCTIUS cognomine *major*, qui impetrata in uxorem filio ſuo Ferdinando *Sanctia* Alphonſi filia, rerum illi majorem occaſionem aperuit.

CAP. IV.

De rebus Anglicanis.

EDgarus *Pacificus*, qui rerum in Anglia potiebatur, omni laude cumulatus, excepta muliebris intemperantiâ libidinis, mortuus eſt in ætatis flore anno 977. duobus filiis relictis Eduardo, qui deinde *Martyr* eſt dictus & *Ethelredo*, ex *Alfredâ* uxore, quam ab alio ob pulchritudinem abduxerat.

2. Hæc *Eduardum* anno regni quarto, ad ſe obiter viſitantem perfide juſſit interfici, (unde *Martyris* ei nomen) ut filio *Ethelredo* locum faceret, qui proinde ſucceſſit inauſpicato: Nullum enim infelicius regnum Anglia vidit. Ipſe ingenio *Tardus*, unde hoc nomen habuit, occaſionem

caſionem dedit *Danis*, qui per annos 22. quieverant, inſurgendi, ut inſulæ imperium, aucti novis ex patria copiis, occuparent.

2. Rex & proceres aliquoties pacem ab illis auro redemerunt; ſed cum ejus rei finis non eſſet, denique inſolentiores fierent, Angli conſpiratione facta omnes Danos, qui deprehendi poterant, interfecerunt *d.* 18. *Novemb.* 1002. Quod Danorum Rex *Zveno* venit ultum, *anno ſequenti* partemque meridionalem Angliæ omni genere cladis vaſtavit, & deinde nova expeditione partem ſeptentrionalem plane in poteſtatem redegit, imo *Londinum* & longe maximam Angliæ partem; Ethelrędo nec auctoritate apud ſuos, qui frequentes cum Danis colludebant, nec armis, nec conſilio valente; ut tandem in Normandiam ad adfinem *Richardum*, cujus ſororem habebat uxorem, aufugeret.

3. Sed rege Zuenone, ſubito quaſi ictu divino, ut ajunt, mortuo, rediit *Ethelredus*, & *Canutum* Zuenonis filium ejecit in Daniam; verum hic brevi reverſus, Anglos ſuperavit, nec Ethelredus ſuis diffidens auſus eſt rem denuo pugnæ committere, ſed obiit Londini *anno* 1016. regni 37.

4. Succeſſit ei filius EDMUNDUS, *ferrei lateris* dictus, etſi *Canutus* à majori Anglorum parte Rex etiam agnitus & inauguratus ſit. Cum aliquoties acie contendiſſent, tandem pace facta regnum inter ſe diviſerunt, *Canutus* ſeptentrionalem, *Edmundus* partem adeptus eſt meridionalem.

dionalem. Sed hic intra annum vertentem occiſus eſt, ut volunt, ab *Edrico* adfine, de cujus multiplici proditione multa nec credibilia, ſi reges fungi non fuerint, memorantur.

5. Ita CANUTUS Daniæ Rex, Angliæ quoque totius regno potitus eſt, *anno* 1017. qui firmando regno duxit in uxorem *Emmam Ethelredi* Regis viduam, quæ duos ex priore marito filios habebat apud fratrem in *Normannia*; filiis Edmundi è medio ſublatis. Tulit bonas leges, pleroſque Danos remiſit in Patriam, omniaque inſtituit animis Anglorum conciliandis idonea.

6. Quibus rebus effectum eſt, ut Angli cum eo profecti in Daniam contra Vandalos, melius amantiuſque pro illo, quam pro ſuis Regibus unquam, pugnaverint, atque ut Canutus Romam religionis cauſa tuto commeare potuerit. Produxit regnum ultra terminos hujus Sectionis. *Polyd. Virg. Bakerus.*

CAP. V.

De Imperio Græcorum hoc intervallo.

CONſtantini Porphyrogennetæ ſucceſſor ROMANUS æque *Porphyrogennetes*, poſt triennium luxu exſolutus periit anno 963. relictis duobus filiis *Baſilio* & Conſtantino.

2. Sed Imperium invaſit NICEPHORUS PHOCAS re militari clarus, qui Cyprum, Antiochiam, pluresque centum urbes, armis belli

Saracenis

Saracenis abſtulit; Othoni M. ſub ſpecie nuptiarum decepto aliquam cladem intulit, quam Otho ei duplicatam repoſuit, ut antea demonſtratum eſt.

3. Sed avaritia, militumque licentia non coërcitâ exoſus, per inſidias uxoris ſuæ Theophanonis, Romani viduæ, quæ percuſſores clam in Regiam, nuper ab illo arcis inſtar munitam admiſerat, interfectus eſt, ſub finem anni 968.

4. JOHANNES ZIMISCA cædis auctor & ſucceſſor, ſacris à Patriarcha prohibitus eſt, donec ſe obteſtationibus purgato, *Theophanonem* Auguſtam & percuſſores exilio mulctaſſet. Deinde filios Romani collegas Imperii adſcivit filiamque Theodoram in uxorem duxit. Theophaniam vero alteram Romani filiam Othonis M. filio deſponſatam ſplendidè proſecutus miſit in Germaniam.

5. Bella deinde adverſus Ruſſos, Turcas, Bulgaros & Saracenos ſtrenuè nec inproſpere geſſit, ſed poſt ſepterinium à *Baſilio* Eunucho, cujus divitias mordacibus jocis inſectatus erat, veneno ſublatus eſt, anno 975.

6. Eunuchus Imperatores juvenes auctoritate ſua regens eorum matrem *Theophanonem* ab exilio revocavit, factioni ſuæ firmandæ; ſed dein Baſilius, oppreſſis rebellibus *Sclero* & *Phoca*, utroque *Barda* dictis, qui ad purpuram adſpirabant, Baſilium eunuchum à rerum cura removit boniſque ſpoliavit & ſolus omnia, fratri *Conſtantino* nomine ſolo relicto, adminiſtravit.

7. In Bulgaros bello victos crudeliter inluſit xv. millibus excœcatis & centuriatim domum remiſſis, ſingulas centurias uno præcedente monoculo, gentemque penitus contrivit. Etiam adverſus Othonem II. in Italia rem feliciter geſſit, ut antea demonſtravimus. Exinde proſpero & diuturno Imperio divitiis ſe colligendis dedit, continuato per annos 50. imperio; deceſſit enim anno 1025. Auctores Hiſtor. *Byſant Scriptores à Beſoldo excerpti, ut ſuprà.*

CAP. VI.

De rebus Eccleſiaſticis.

MOres & doctrina Eccleſiaſticorum fermè eodem modo ſe habuere, quo *ſuperius* dictum; Adhuc enim in *ferreo* quod dicitur ſeculo verſamur, aut circiter. Et tamen quod merito mireris, nullo quam hoc intervallo plures ad fidem Chriſti amplectendam nationes converſæ traduntur.

2. *Normanni* aliquanto quidem prius hoc intervallo, ſed in ferreo tamen ſeu decimo ſeculo converſi ſunt, ab anno 912. cum duce ſuo *Rollone*, de quo diximus, ex qua deinde viri non modo fortes ſed etiam Chriſtianiſmi adſertores ſtrenuiſſimi ſunt orti.

2. *Poloni* cum *Bohæmis* & *Moravis* cæteriſque Slavonicæ originis populis hoc etiam ſeculo, etſi prius aliquanto contactu prædicationis adfecti, fidei profeſſionem fecerunt, occaſione nup-

tiarum,

tiarum ;, quas *Miciſlaus* Poloniæ Princeps cum Bohæmorum Ducis filia.chriſtianis ſacris initiatâ contraxit anno 965.

3. Ruſſorum & Muſçovitarum converſio refertur ad annum 969. vel ut alii 990. ſimili occaſione nuptiarum *Uladomiri* Ruſſorum Principis, cum *Anna* Baſilii & Conſtantini Imperatorum ſorore. Quæ res fecit, ut ritus & ſententias Eccleſiæ Græcæ hodieque ſequantur.

4. Similis occaſio nuptiarum in *Hungariam* Chriſtianiſmum introduxit, initio ſeculi XI. *Giſela* Henrici Sancti ſorore deſponſata *Stephano*, qui & ipſe cognomen ſancti meritus eſt, ut indicavimus.

5. Danorum etiam *ſuprà* & Norwegorum juxta Livones & conterminas gentes, converſio ad medium hoc fere ſeculum refertur à Cranzio *lib.* 4. *Dan.* quanquam inde à tempore Caroli M. de Chriſto audiverant & ſimulate fidem, deinde rurſus abjectam, receperant.

6. Sueci quidem aliquanto prius, ſeculo nono fidem Chriſtianam à ſuis receptam ſcribunt, teſte Puffendorffio, Hiſt. Sued. *lib.* 1. *cap.* 32. Sed & hoc de initiis proculdubio rudibus accipiendum.

7. Quemadmodum Tyrannis Papalis creverat in abſentia vel imbecillitate Cæſarum, ita cum hi propius Romæ admoti ſunt, licentiam illorum tantiſper cohibitam videmus. Otho Magnus Johannem XII. ipſe Romæ agens, ob ſcelera infanda per Synodum, ſubſtituto Leo-

ne VIII. removeri curavit, ipſique fides ſolenniter data non modo *ſubjectionis*, ſed etiam Pontificis ab illo poſteriſque Cæſaribus confirmandi anno 964. qua de re *Canones cap.* 22. *&* 23. *diſt.* 63. Idem ab Othone III. factum adverſus *Johannem*, Gregorio V. Othonis creaturæ per Creſcentii factionem ſubſtituto & ab Othone reſtituto, qua de re Spanhem. *ad hoc ſæcul. cap.* 5.

8. In Græciâ, ſtatus Eccleſiarum per Saracenos, Bulgaros & qui ab hoc tempore cœpere *Turcas*, undique inrumpentes, captis etiam per Saracenos Hieroſolymis; denique & ignorantia jam majore quam erat in Occidente, ubi erat maxima, fuit miſerrimus. Durabant etiam diſſenſiones antiquæ, etſi minus infeſtæ, quia occaſionibus incrudeſcebant. Spanhem. *d. loc. c.* 9.

SECTIO

SECTIO IV.

Quæ eſt de Impp. Franconicis & eorum temporibus. Ab anno 1026. *uſque ad annum* 1125.

CAP. I.

De Cunrado & Henrico III.

GErmani poſt biennii dubitationem, Regem in locum *Henrici Sancti* ſine liberis mortui, tandem creaverunt CONRADUM Franconiæ & Wormatiæ ducem, qui dictus eſt *Salicus*, quòd ab antiquâ Francorum gente, cui *Salii* aderant, oriundus eſſet. Italos inde ab initio rebellantes compeſcuit & Romæ declaratus eſt Imperator, anno 1026.

2. Auxit regnum Germaniæ luculentâ acceſſione regni Burgundiæ ſive *Arelatenſis*, cujus ultimus Rex *Rudolphus* moriens coronam miſit ad Cunradum, qui victo & expulſó Othone, Rudolphi ex ſorore nepote, fecit inde provinciam Imperii, anno 1037. cum illud regnum ſtetiſſet annos 144.

3. Sequentes Imperatores turbis domeſticis ac Italicis impediti, illam provinciam neglexerunt, ut abierit in principatus independentes & maxima pars regno Galliæ tandem adjuncta fuerit. Cunradus deceſſit Ultrajecti, ubi ſtru-

xerit templum D. Mariæ in quo & ſepultus ſit anno 1099.

4. Succeſſit ei filius Henricus III. *Niger* Qui Bohæmos duce Uratiſlao tributum detrectantes in ordinem redegit, *Petrum* Hungariæ Regem à ſuis expulſum reſtituit, qui tamen poſtea deſtitutus à ſuis locum fecit *Andreæ* Regi laudatiſſimo *anno* 1049.

5. Inde in Italiam perrexit Henricus, ubi tres pontifices Benedictus IX. Sylveſter III. & Gregorius VI. de Pontificatu certantes, ejus auctoritate per Synodum abdicati ſunt, electo Bambergenſi epiſcopo, qui Clemens II. appellatus ipſum diademate cinxit, eoque tempore renovatum eſt, de confirmatione Pontificum ab Imperatoribus faciendâ, de quo *ſuprà*, decretum.

6. Ultimum ei bellum fuit *Luſaticum* infelix, copiis ejus majori parte deletis, cui non diu ſuperſtes fuit, mortuus *anno* 1045. Princeps eximius pace belloque, poſtremus eorum qui ſe Pontificibus ac Italis Imperatorem jure factoque demonſtrarunt. *Friſing. lib.* 6. *Cranz. lib.* 4. & 5. *Sax*,

CAP.

CAP. II.

De Henrico IV. Imperatore.

Filium reliquit *Henricus* ſibi cognominem HENRICUM IV. ætate quinquennem & Inperii ſucceſſorem, ut tunc Electio vix aliter quam deficiente familia regnatrice vigebat. Hic primo ſub tutela matris *Agnetis* filiæ *Wilhelmi* Aquitaniæ ducis hac ætate celeberrimi, educatus, dein fuit in poteſtate Saxoniæ ducum *Egberti* ac *Othonis* & *Hannonis* Epiſcopi Colonienſis qui ſuo potius, ut fit, quam Cæſaris commodo ſtudebant.

2 Anno ætatis 15. majorem ſe domi militiæque præmature geſſit, bellicoſi ſed tumultuarii ingenii, multis ſe litibus ac inimicitiis implicans. Inter alia male conſulta, Epiſcopatus aliaque Eccleſiæ beneficia imprudenter in indignos, clientes ſuos, milites & aulicos conſerens.

3. Hæ res ſpem dedere Pontificibus frangendi potentiam Imperatorum ſibi Italiæque gravem, maxime Normannis & Mathildi Comitiſſæ quam vocant, late per Italiam dominæ. Pontifex erat *Gregorius* VII. notior *Hildebrandi* nomine, ſuperbus homo & audax, qui *Inveſtituras Eccleſiaſticas*, quæ poſt tempora Caroli M. præcipuam Regalium Imperialium partem conſtituerant, auſus eſt Henrico adimere, ipſumque ſacris interdicere & Imperio privare anno 1076.

cui acceſſit grave bellum Saxonicum & fomes odiorum inteſtinus in Henricum.

4. Qui fruſtra implorato Ordinum auxilio; plerìſque illum ob anathema Pontificium averſantibus, ita fractus eſt animo, ut conſilio Epiſcoporum obſecutus, in Italiam inermis ad Pontificem, componendi, vel potius deprecandi cauſa profectus ſit, à quo indigniſſime acceptus & deluſus eſt, per triduum ſolus apud Canuſium ſub dio commodum Pontificis præſtolatus nec niſi quarto die admiſſus ægrèque abſolutus; ſumma cum indignatione principum Italiæ Pontificis inimicorum.

5. Tandem in Germaniam rediit, ubi ab adverſariis ejus electus erat *Rudolphus* Bavariæ dux, paternus cliens ejus & adfinis, cui Pontifex diadema cum *hoc elogio* miſit; *Petra dedit Petro, Petrus diadema Rudolpho.*

6. Fultus autem *Henricus* Rhenanis & Franconicis auxiliis aliquoties cum Rudolpho conflixit, qui tandem quarto prælio victus & vulneratus obiit *Merſeburgi*, dexteram in prælio amiſſam quaſi perfidiæ ream Epiſcopis, ut auctoribus oſtentans; id accidit anno 1080.

7. Tum juſta incenſus vindictæ cupidine & auctoritatis ſuæ recuperandæ cauſâ, quam apud Italos, infra ſuperbiſſimum Papam viliſſime dejectus, amiſerat Henricus, Romam contendit eamque poſt aliquot inritas oppugnationes occupavit, Gregorio ad *Robertum Normannum* Apuliæ Calabriæque dominum (quibus brevi Siciliam, eje-

ctis

ctis Saracenis adjecit) olim hoſtem, ſed cui nuper eas ditiones in *feudum* conceſſerat, ſe recipiente.

8. Sed Henricus Gregorio, indicta Synodo, Pontificatum alrogavit eique ſubſtituit Clementem III. à quo Imperator inunctus eſt, anno 1084. neque tamen ita quidem imperio ſecure gaviſus eſt.

9. Nam hoſtes ejus in Germania novum Anti-cæſarem crearunt *Henricum* Lucemburgi comitem, qui tamen brevi à ſuis deſertus periit; Similiter *Egbertus* Saxoniæ Merchio, ut & Cunradus Lotharingiæ dux, qui ſucceſſive Imperatores ſe geſſerunt; Cunradus anno 1018. mortuus eſt.

10. At nec ita quies *Henrico* parta; Filium ejus *Cunradum* jam Cæſarem & Collegam adſcitum Pontifices adverſus eum excitarunt, qui fugatus in Italiam regnum illud opibus *Mathildis* Etruriæ dominæ, per novennium uſurpavit ac ante patrem obiit mortem; poſtquam Henricus juniorem filium *Henricum* ejus loco ſibi collegam adſciviſſet.

11. Quâ tamen re non potuit hujusetiam ambitionem refrenare, quominus Epiſcoporum impulſu & ipſe Patrem invaderet, copiiſque exutum in Comitiis Moguntinis, Imperialibus etiam inſignibus ſpoliaret: quod in palatio Ingelheimenſi Moguntinus, Colonienſis & Vormatienſis epiſcopi, indigniſſime executi ſunt.

12. Ita privatus Leodium ſeceſſit, quo tan-

tus ad eum exercitus confluxit, ut filium prælio vicerit, Dein tamen ipſe victus & deſertus ab omnibus eò redactus eſt, ut à Spirenſi epiſcopo præbendam ad alimenta peteret, nec impetraret. Ita dolore miſeriâque deceſſit, anno imperii 50. ut alii 52. Chriſti 1106. Cadaver toto quinquennio manſit inſepultum. *Sigon. de regn. Ital. lib. 9. & qui infrà.*

CAP. III.

De Henrico V. & bellis Cruciatorum

HENRICUS V. Patre ſuo, Pontificum & ſuæ ambitionis cauſa dejecto, jus tamen Imperii nihilo magis quam Pater illis cedere in animum induxit. Pacata enim Germaniâ, cum exercitu in Italiam perrexit Româque potitus *Paſchalim* Papam non modo ſe coronare, ſed & jura Cæſaris agnoſcere & inveſtituras Eccleſiaſticas ſibi permittere coëgit, anno M. XI.

2. Sed Pontifex Cæſare digreſſo, incontinenti pacta reſcidit, impunè tum quidem, Henricò domi, exceptò bello Saxonico magnâque pugna victo à *Lothario* duce, anno 1114.

3. Mortuâ deinde *Mathilde*, quam ſuprà diximus, Cæſar in Italiam ad occupandas ejus ditiones, ut Imperio acquiſitas abiit; ſed à Pontifice Gelaſio, qui pleraque ſedi Romanæ à Mathilde donata contendebat impeditu eſt. At Cæſar Urbem ingreſſus novum Pontifi-

cem

cem, abdicato Gelaſio, Burdinum ex Hiſpaniâ epiſcopum creari curavit.

4. Sed hic brevi, Cæſare in Germaniam regreſſo, captus & Papa *Caliſtus* electus eſt, qui *Henricum* auſus eſt excommunicare. Quod ille non modo ulciſci non potuit, ſed etiam multis in Germania, quam Epiſcopi magnâ parte tenebant, turbis exortis, deſtitui ſe videns patriſque metuens exemplum, coactus eſt cedere, & omne jus inveſtituræ Pontifici remiſit eique penitus renuntiavit in comitiis Wormatienſibus, anno 1122.

5. Concurrentibus ad diminuendos Imperatores, Epiſcopis & omni Clero Germaniæ, dein reliquis etiam Principibus, id agentibus ut Imperiali poteſtate fractâ, ipſi fierent, quod factiſunt deinde, domini abſoluti in ditionibus ſuis; denique Regibus Franciæ & cæteris Europæ Principibus; quia corpus Germanicum Italiæ junctum ac unitum in uno capite, reliquas omnes Europæ poteſtates habiturum fuiſſet obnoxias.

6. In hoc Intervallum incidit impetus ille mirabilis univerſæ Europæ, recuperandi terram ſanctam & Hieroſolyma, *invitis fatis*. Quo expeditiones per duo ſecula continuatæ, incredibilem in modum Germaniam, Galliam & Italiam exhauſerunt, potentiamque Pontificum & Regum, imprimis Galliæ, plurimum auxerunt, ut demonſtrat Mezerayus in *Philippo. I.*

7. Prima expeditione cruces (hoc enim ſig-

num

num erat) ſumſerunt & profecti ſunt plures ccc. millibus, quorum pars ducti à *Petro Eremitâ*, præcipuo hujus itineris concionatore male ducti à Turcis in Bithynia cæſi ſunt. Pars altera ductu *Gotofredi Bullionæi* Turcas apud Nicæam devicit, Antiochiam & tandem Hieroſolyma vi cepit.

8. *Gotofredus* ibi Rex omnium voluntate conſtitutus brevi poſtea cum quinque millibus equitum & 15. millibus peditum (ad eum numerum ingentes ejus copiæ redactæ erant) Sultani Ægyptii exercitum, qui erat C. millium equitum & 400. millium peditum profligavit & plures centum millibus occidit, vir re militari ſuo tempore præſtantiſſimus. Initium regni Hieroſolymitani pertinet ad annum 1099. Finem ejus *infrà* videbimus.

9. Henricus Imp. ſuſcepto deinde contra Galliæ Regem bello, quoniam is Papæ adverſus ſe patrocinatus erat, id brevi intermiſit. Tandem ex morbo Trajecti ad Rhenum deceſſit anno 1125. liberis non relictis è Mathilde Henrici Regis Angliæ filiâ. Friſing. *lib.6. Cranz. lib. 5. Saxon. Viterbienſ. Sigon. de regn. Ital. lib. 9. & 10.*

CAP.

CAP. IV.

De rebus Gallicis.

ROBERTUS rex anno 1033. cum annis 36. prudenter, ut antea diximus, imperaſſet, deceſſit. Filius ejus HENRICUS I. factione matris ſuæ Conſtantiæ, pro filio minore natu Roberto laborantis, fractâ, per annos 28. ſatis proſperè regnavit, diſſenſiones procerum induſtriè ad ſecuritatem potentiæque ſuæ argumentum alens & auxilium auctoritatemque ſuam variè, ut res ferret, adhibens.

2. Uxorem habuerat *Annam* Ruſſorum Principis filiam, longè adeo quæſitam, ut evitaret ſcrupulos ex propinquitate ſanguinis, quibus tum Principes admodum erant impediti & Pontificibus obnoxii.

3. Succeſſit ei PHILIPPUS ſeptennis puer ſub tutela *Balduini* Flandriæ Comitis, qui prudenter uſque ad annum 1067. præfuit eoque mortuo Philippus ipſe regimen ſuſcepit. In Flandria poſt atrocia bella, quibus & Philippus ſe miſcuit, ſucceſſit minor natu filius *Robertus Friſo*, cujus privignam *Bertham* Florentii Friſiæ Comitis, ut probat Petavius *l.* 8. *c.* 14. filiam (erat Hollandiæ Comes ille, quæ tunc Friſiæ nomine continebatur) Philippus in uxorem duxit.

4. Hanc deinde repudiavit & duxit *Bertradem* Fulconis Andegavi Comitis adhuc vivi uxorem,

rem, qui nihilominus mancipii *a pedibus* inſtar mulieri jam alienæ ſerviebat. Philippus & Bertrade bis terve excommunicati tandem ab Urbano II. veniam impetrarunt, anno 1102.

5. Porro, Philippus ſeduló fovit diſcordias Guilielmi Angliæ *novi* Regis cum filiis ſuis, hos juvando adverſus Patrem, cujus magnitudo Francis merito ſuſpecta & formidabilis erat. Tempus regni ipſius fuit 48. annorum, quod finitum eſt anno 1108.

6. Succeſſit LUDOVICUS, cognomine *Craſſus* Philippo I. è *Bertha* priori conjuge natus, qui licentiæ & rapinis Procerum compeſcendis maſculam operam dedit. Quâ causâ Thibaldus Carnutum Comes bellum ei indicere auſus eſt, quod Vaſalli ſe facere poſſe ſtatuebant in caſu & prætextu denegatæ juſtitiæ, eique ſe plures adjungebant, ipſe frater Regis Philippus ex *Bertrade*; ſed omnes vi ad officium redacti ſunt.

7. Bellum atrox, quod habuit cum Henrico Anglorum Rege Calixti Pontificis opera conſopitum eſt, anno 1120. Adverſus Imp. *Henricum* V. bellum ipſi inferentem cunctas regni vires (eo quod de ſalute gentis ageretur; alioqui ſuo tantum milite Reges ex hereditariis ditionibus utebantur) omneſque vaſallos excivit, quod Henricus intelligens retro ceſſit: *Mezerayus.*

CAP.

CAP. V.

De rebus Hiſpaniæ.

IN regno *Legionis* Alphonſo V. ſucceſſit VARAMUNDUS III. qui pace cum Mauris facta, incidit in litem cum *Ferdinando* Sanctiæ ſororis ſuæ marito, Regis Navarræ & Arragoniæ *Sanctii* filio, à quo victus & occiſus eſt, anno, ut qui minimum habent, 1025.

2. Victor FERDINANDUS cum per matrem *Elviram*, Caſtellæ dominus eſſet, Regem ſe Caſtiliæ & Legionis dixit eaque appellatio exinde continuata eſt, quoties regna conjuncta fuerunt. Nam Ferdinandus ea rurſus diviſit; filio *Sanctio* dedit Caſtiliam, Alphonſo Legionem, *Garſiæ* Galliciam & Luſitaniam, quatenus erat ſubducta Saracenis, mortuus anno regni 48.

3. Hujus tempore floruit *Rodericus* Vivarius cognomento CID, qui ſæpe victis acie Saracenis *Valentiam* eripuit & res maximi valoris bello geſſit, quæ fabulis etiam aucta vulgò circumferuntur.

4. Cæterum, Ferdinandi filius *Sanctius* cum jure primogenituræ cuncta ſibi arrogaſſet, incluſis fratribus, ipſe brevi obſidione Zamorrhæ urbis à ſatellite *Velledo* confoſſus eſt, anno 1079.

5. Succeſſit ei frater ALPHONSUS VI. qui luculenta acceſſione regnum auxit, Toleto quadriennii obſidione Mauris adempto, &

mortuus

mortuus anno 1108. filiam reliquit URRACAM, quæ primo nupſit *Raimundo* Barcinones Comiti, ex quo filium ſuſcepit. Eo defuncto nupſit *Alphonſo* Arragoniæ Regi VII. qui ſic omnia Chriſtianorum in Hiſpaniâ regna conjunxit; ſed brevi ab Urraca & Caſtilianis ejectus eſt, eique filium Urraca ſubrogavit ex Raimundo ALPHONSUM VIII.

6. Hic res feliciter geſſit adverſus Mauros, ereptâ illis Saragoſsâ, Cordubâ, Bajonâ regnumque produxit ultra terminos hujus ſectionis. *Ferdinandus ille* I. Sanctii Navarræi filius, non habuit Navarram & Arragoniam; ſed in hîs ſucceſſit GARCIAS, qui à *Ferdinando*, quem invaſerat, interfectus eſt; ſucceſſore tamen filio SANCTIO; Sed tantam in hîs rebus confuſionem reperio, ut ſatius illa ſit prætervehi. *Tu videſis præter dictos rerum Hiſpanicarum Scriptores, Ludovicum de Mayerne Turquatum Hiſtor. Hiſp. gener. lib.* 7.

CAP.

CAP. VI.

De rebus Anglicanis, ubi de exitu Danorum & Haraldo Rege.

CAnutus Danorum & Angliæ Rex mortuus *anno* 1035. regnum Daniæ reliquit *Svenoni* filio ex priore matrimonio, & Anglicum *Hardikanuto* ex *Emma* uxore filio, qui tempore mortis ejus erat in Daniâ. Quam occaſionem nactus *Haraldus* ex priore matrimonio filius junior regnum Angliæ, favore Procerum, conſecutus eſt. Alfredum *Ethelredi* prioris Regis filium per Goduinum Cantiæ Comitem, perfide & crudeliter interfecit, Emmam novercam relegavit; ſed poſt quadriennium ipſe mortem obiit, ſine liberis.

2. Tunc vacuum fuit *Hardikanuto* capere regnum, matrem & *Eduardum* fratrem, *Ethelredi* filium revocare, ſed poſt biennium ſubito non tamen gladio ſed gulâ periit. Sic brevi tranſiit monarchia Danorum, tribus Regibus, annis 25.

3. In regnum ſucceſſit EDUARDUS ſupra dictus, religionis cauſa dictus *Confeſſor* & in Sanctorum relatus numerum, inauguratus *anno* 1042. Pacifice & Pie imperavit, auctor juris communis, quod Angli adhuc habent, præter Normannicas poſtea latas leges. Vexatus eſt aliquantulum à Danis, & à *Godwino* Comite, ſocero ſuo, qui venia ab illo donatus, cum ali-

quando ſe in menſa Regis devoveret, ut ſi reus eſſet cædis *Alfredi ſupra* dictæ; prima panis buccâ ſuffocaretur, ſuffocatus eſt.

4. Hic *Eduardus* primo uſus eſt facultate medendi ſtrumis cervicis, quod Reges ſequentes κακοζηλίᾳ quadam æmulati ſunt (malum Regium vocant) In matrem ſuam parum fuit officioſus, ut etiam adulterii accuſationem, quam Ignis experimento amoliri coacta eſt, adverſus eam admiſerit. Parum quoque officioſus in uxorem fuit *Editham*, quam nunquam ut vir attigit, injurius ſimul in Patriam, cui externam ſervitutem, nullis liberis ſuſceptis, paravit.

5. Deſtinaverat ſucceſſioni *Eduardum* fratris *Edmundi* filium, qui Danico tempore latuerat in Hungaria; ſed heic ante eum mortuus cum filium *Edgarum* puerum reliquiſſet, ſucceſſione gentilitia nondum adeo ſtabilita, ut infantes vocarentur. Promiſerat Eduardus ſucceſſionem, *Wilhelmo* Normandiæ Duci, matris *Emmæ* fratris nepoti, ſed notho, à Rollone, qui primus *Normandiam* acquiſivit, octavo.

6. Sed cum Eduardus annum agens regni 24. deceſſiſſet, HARALDUS vir fortiſſimus & magni habitus, Edwini Cantii Comitis ex ſorore Canuti filius, *genere & opibus fretus ſe regem renuntiat & ſe ipſum nullis cerimoniis dein diademate ornavit*, verba Polydori: Quanquam antea *Wilhelmo* Normando juratus promiſerat, ſe daturum operam, ut ille regno ab Eduardo ſibi promiſſo potiretur.

7. Id

7. Id evenerat, cum *Eduardi* permiſſu in Normanniam profectus inde fratrem ſuum Toſtonem è cuſtodia abduceret; ingenti ſuo malo: Nam malignus homo fratri invidens nullam ei quietem reliquit, & cum per ſe ſolus rebus turbandis non ſufficeret *Haraldum* Norwegiæ Regem cum ingenti exercitu in Angliam adverſus fratrem excivit, contra quem vires ſuas maritimas & *terreſtres* Anglus convertere coctus, prælio commiſſo, utrumque Norwegum & Toſtonem vicit ac interfecit,

CAP. VII.

De Wilhelmo Conquæſtore ejuſque liberis.

SEd interim WILHELMUS è Normannia, cum exercitu 60. millium, quem non modo è ſuo ducatu, ſed etiam è Gallia & Flandriâ, (cujus Comes Balduinus tum Philippi regis tutor, ipſius ſocer erat, quique in ope illi ferenda parum ſecutus eſt utilitatem Regis pupilli ſui) tuto in Cantii littore apud *Haſtingam* copias ſuas in terram expoſuit claſſemque trecentis amplius navibus conſiſtentem remiſit in Patriam, vincere vel mori certus.

2. Adfuit pari cum animo & exercitu *Haraldus*, concordi Angliâ adverſus externum hoſtem, ſed viribus recenti victoria non parum attritis. Concurſum ancipiti prælio, ſed Wilhelmus ſtratagemate vicit, ſimulatâ fuga tractis in inſidias Anglis, quos nulla vi perrumpere

poterat, denique *Haraldo* ſagittâ, quo genere Normanni Anglis præſtabant, in capite percuſſo & occiſo, plenâ victoria potitus eſt, pridie Id. *Octobr. ann.* 1067. poſt adventum Anglorum in Britanniam annis 617.

3. Poſt victoriam Londino receptus & Rex declaratus eſt, nullo idoneo duce, qui pro *Edgaro Athelingio* regii ſanguinis puero ſed in Hungariâ nato & multis, præſertim Epiſcopis minus grato arma caperet. Rebus obiter conſtitutis, rediit triumphans in Normanniam *Wilhelmus*, ſed brevi reverſus, Anglis nihil interim novare auſis, pro arbitrio coepit dominari, Normannos omnibus rebus præponens, multorumque bonis Anglorum augens, populum armis exutum veſperis hora octava ad ſignum tintinnabuli cubitum ire cogens &c. planeque ut libitum imperitavit.

4. His rebus factum eſt, ut *Edgarus* aliique proceres in Scotiam & in Daniam ſe conferrent; ubi à Malcolmo & à *Canuto* Regibus benigne accepti, hunc etiam exciverunt, in Angliam cum exercitu trajiceret, cui ſe exules è Scotia adjunxere, capto Eboraco, ubi tria Normannorum millia cæſa. At â *Wilhelmo* profligati, abire coacti ſunt, anno 1070.

5. *Canutus* novam parans expeditionem à tumultuantibus, quod à tranſmarinis bellis abhorrerent, interfectus eſt, anno 1087. (eodem quo *Wilhelmus* periit) Sanctus & Martyr poſt obitum dictus.

6. Dani

6. Dani exinde gentes alias infeſtare deſierunt, Reges nacti pacificos, *Ericum bonum* 1096. *Ericum* cognonine *Lam*, id eſt, agnum vulgò dictum, 1139. ſub quibus non eſt mirum, obſoletam eſſe vetuſtam gentis ferociam.

7. His cum alii motus in Anglia ſubinde accederent, Wilhelmus duritiam Imperii intendit, ſuppliciis delicta excedentibus, agros omnium ſibi vindicans directo ut ajunt, dominio, utile poſieſſoribus ſub vectigali relinquens; leges novas ex Regis potius quam populi uſu Normannicâ linguâ promulgavit, tributa ſuo arbitratu quælibet impoſuit, venationem omnibus interdixit, omnia ut victor & dominus.

8. Rurſus multis exulibus in Scotiam fugientibus, *Malcolmum* Regem ad pacem ſuis legibus adegit. Idem Normannos rebelles, Anglicis copiis, quibus foris potius quam domi fidebat, ſubegit: Etiam filium majorem *Robertum*, qui Philippi Francorum regis inſtinctu Normanniam Patri extorquere volebat: Sed cum in acie Patrem filius à ſe vulneratum ex voce cognoviſſet, reconciliati ſunt. Pater anno regni 20 ferè expleto, *Chr.* 1087 deceſſit in Normanniâ, ex agitatione bellica in Francos, ubi impleverat dictum ſuum in regis Philippi cavillum, qui in abdomen ægroti alludens dixerat, cum Rotomagi decumbere puerperio.

9. Jure ſuo abſoluto *Wilhelmus*, etiam poſt mortem uti perſeveravit, legato per teſtamentum Angliæ regno juniori filio WILHELMO, qui dictus eſt qui Rufus; Normannannia jure pemo-

genituræ relictâ Roberto, tàm in pœnam rebellionis,quam quod Wilhelmum acriorem levitati Anglorum compeſcendæ judicaret. Sed Robertus ingenti conſpiratione Procerum maximè Normannorum excitatus bellum ei movit; at temporibus motuum non bene congruentibus, dum ſinguli vincuntur, re infectâ rediit in Normanniam, acceptа promiſſione penſionis annuæ à Rege Wilhelmo, quam is non præſtitit, Sed & Normanniæ partem ei ademit.

9. Dein *Wallo-Britones*, qui nunquam plene ſubacti fuerant ſemperque ſuos regulos habuerant, penitus edomuit Wilhelmus Angliæque conjunxit, nominibus tamen hodieque diſtinctis. *Malcolmum* etiam nobilem Scotiæ Regem bellum ſibi ob illatam injuriam ferentem per ſuos inſidiis exceptum interfecit. Ipſe periit in *novis ſaltibus*, quos pater venandi cauſa ab urbe Salisburienſi uſque ad maris locum, ubi primum appulerat, pulſis incolis pagiſque vaſtatis, fecerat; percuſſus telo ab amico, per dolum, an errorem, cum annis 13. imperaſſet, anno 1100. Princeps à ſuis ob injuſtitiam & impietatem parum amatus.

11. Regnum occupavit HENRICUS natu minimus e Conquæſtoris filiis, *Roberto* ad bellum ſacrum in Aſiam profecto; etiam hoc prætextu, quod Patre jam Rege natus eſſet, ex duce vero *Robertus*; qui reverſus in Angliam cum exercitu trajecit, ubi plures ei ex Anglia ſe conjunxerunt. Sed in ipſo rei gerendæ articulo, pacem homo nimia bonitate levis, & cum ſuo-

rum oſſen â ſibi paſſus eſt imponi, & dein reverſus in Normanniam, gliſcentibus diſcordiis, illa quoque à fratre exutus & tandem captus anno 1108. ademptis oculis per annos 26. in carcere vitam tolcravit.

12. Ab eo tempore tranquillius domi regimen Henrico fuit, à quo & inſtitutum convocandi Ordines regni, eâ forma qua nunc uſurpatur, fluxit; idque ſponte ipſius, ſine ulla conventione vel neceſſitate, conſilii cauſa, ut tum quidem res ferebat. Foris turbamenta non defuere, præſertim Gallici belli, dum Ludovicus Rex aliique Proceres operam dabant, ut Normanniam Anglo ereptam *Guilielmo* Roberti filio acquirerent, Bellum atrocibus prælüs Anglo proſperioribus finitum eſt, anno 1120.

13. Unde *Wilhelmus* Henrici primogenitus jam Normanniæ dux, cum Maria ſorore & fratre Richardo notho, reverſuri in Angliam, cum multis primoribus infelici naufragio perierunt: Sola ex Henrici liberis ſuperſtite *Mathilde*, quæ nupta Cæſari Henrico V. poſt viri mortem rediit ad Patrem, qui rurſus eam elocavit *Gotofredo Plantageneto* duci Andegavenſi, ex quô liberos ſuſcepit, quos ex Cæſare non habuerat. Henrici regnum ultra terminos hujus ſectionis procurrit. Polydor. *lib.* 7. & 8. Bakerus.

CAP. VIII.

De Imperio Græcorum.

POſt obitum *Baſilii* Imperatoris, frater ejus CONSTANTINUS Porphyrogennetes, imperium ſolus per biennium geſſit, impar & indignus. Morti propinquus filiam ZOEN jam ut *Zonaras* ait, quinquagenariam elocavit ROMANO ARGYROPULO ſexagenario, uxorem ſuam prius dimittere coacto, qui proinde ſucceſſit, *anno* 1028.

2. Anno ſexto Imperii, bello contra Saracenos in Syriâ improſperè geſto, ab uxore, quæ amore *Michaëlis Paphalogonis* Imperatoris cubicularii excarſerat, primum veneno tentatus lento, cum adultera non ferret morem, in balneo ſuffocatus eſt.

3. MICHAIL, ZOE palam ductâ, factus eſt Imperator, nec in eodem honore Zoen deinceps habuit; ſed rudis homo ſcelerum, conſcientia exagitatus in phrenitidem intermittentem ſive morbum dæmoniacum, ut volunt, denique in hydropem incidit, & poſt ſeptennii imperium deceſſit.

4. Antea tamen ipſe & ejus frater Eunuchus, perſuaſerant ZOÆ, ut MICHAELEM Calephatum ejus nominis V. ita dictum à *finibus* vel *lignis nauticis tractandis & picandis*, quod erat patris illorum, hujus patruelis, artificium adoptaret in filium, qui hac ratione ſucceſſit, homo

homo ſordidæ originis, cum Zoæ promiſiſſet abſolutum obſequium, illam mox tonſam relegavit; quod populus tam indignè tulit, ut ſeditione mota, Zoën revocaret; hæc eum cum vix quatuor menſibus imperaſſet, oculis privavit.

5. ZOE cum *Theodora* ſorore, cujus induſtria plurimum adjuta fuerat, Auguſtæ ſunt dictæ; verum *Zoe* Conſtantinum Monomachum pridem à ſe amatum, ideoque à Michaële relegatum, è Lesbo excivit ſibique maritum & Imperatorem adſcivit, qui per duodecim annos præfuit Imperio, liberalis ſed abſque modo; Quæ res eum rapacem fecit.

6. Ejus tempore, *TURCÆ ex Scythia oriundi Perſidem Saracenis, à quibus mercede primum conducti fuerant, ademerunt.* Erant tum Saraceni in quatuor Imperia diſtributi, *Perſicum* jam extinctum, *Babylonicum*, *Ægyptiacum & Hiſpanicum.* Conſtantinus obiit anno 1054.

7. ZOE jam ſeptuageſimum egreſſa annum præmortuâ, ſoror ejus THEODORA virili prudentia & feliciter imperium biennio tenuit, perempta morbo, quem medici vocant, Iliaco, poſtquam ſibi ſurrogaſſet

8. MICHAELEM STRATIOTICUM, ſic dictum à rei militaris peritià. Sed erat ſenex & civilium rerum ſcientiæ expers, quem Eunuchi idcirco Theodoræ commendaverant, ut ipſi omnia, quod & factum, domi gubernarent: Sed anno ſequenti, Proceres ejus pertæſi *Iſaacium Comnenum* elegerunt, cui ſe parem non eſſe videns,

 Patriar-

Patriarchæ ſuadenti, ut pro terreno regno cœleſte admitteret, huic πειθανάγκῃ paruit; etſi *Curopolates* hoc referens, dubitare ſe dicat, ut erant hominis mores, an cœleſte regnum adeptus fuerit.

9. ISACIUS COMNENUS vir ſtrenuus ſed arrogans, etiam impietatis arguitur, quod in nummis cuſis *Dei gratiam*, ſcilicet omiſerit; Inde poſt biennium fulmine ex equo in itinere dejectus, ubi convaluiſſet, habitum pœnitentis induit & monaſterium ingreſſus Imperium ceſſit

10. CONSTANTINO DUCÆ, qui juſtitiæ & prudentiæ nomine laudatur, avaritiæ & imbelliæ notatur, Turcas alioſque hoſtes auro potius quam ferro amoliri ſolitus. Poſt octennium morti propinquus, cum tres haberet filios, uxorem verò juvenculam alioſque pueris Curatores dare vellet, uxor *Eudocia* jurejurando renuntiavit ſecundis nuptiis, cujus jurisjurandi ſyngrapham dedit cuſtodiendam *Xiphilino* Patriarchæ.

11. Sed viro mortuo, *Eudocia* cum liberis in throno collocata, viro ſibi, rebus turbatis, opus eſſe credens, Patriarchæ per Eunuchum perſuaſit, ſe cupere Bardæ fratri ejus nubere, qui proinde non modo ſyngraphan reddidit, ſed hoc etiam egit, ut Senatus juramentum Eudociæ, tanquam publico noxium reſcinderet; quo impetrato, mulier ROMANUM DIOGENEM ſeditionis reum, non modo ſupplicio cui addictus erat exemit, ſed etiam, quia pulcher erat

& vir

& vir fortis habebatur, filiis conſentientibus, maritum ac Imperatorem fecit, etſi hic ſe mulieri deinde minus obſequentem præbuerit, *anno* 1068.

12. Poſt triennium, cum adverſus Turcas fortiſſime pugnans, à Michaele Duca & pleriſque copiis perfide deſertus in hoſtium poteſtatem veniſſet, MICHAEL ſe Conſtantinopolin proripuit ibique Imperium invaſit. Romanus à Turcis generosè dimiſſus, in itinere ab *Andronico* juſſu *Michaelis* captus, oculiſque effoſſis, nec adhibita curatione, tumido & vermibus ſcatente capite, *longe miſerrimum* habuit interitum anno 1071.

13. MICHAEL *Ducas* ejus nominis VII. vulgo *Parapinacius*, cum ſeptennio Imperium negligenter adminiſtraſſet & Turcæ copias ejus profligaſſent ac impune graſſarentur, deſtitutus à militibus, cedere coactus & in monaſterium relegatus eſt, à

14. NICEPHORO *Botoniate*, qui *Mariam* ejus conjugem, etſi jam ſenex, in uxorem duxit; ſed poſt biennium, quod pudendis voluptatibus homo totus antea militaris exegit, dejectus & monaſterio incluſus eſt ab ALEXIO COMNENO *Iſaaci* filio, cujus uxor erat *Irene* filia Johannis Ducæ, Conſtantini Ducæ fratris. Qui occupata Conſtantinopoli, ſua & uxoris Domo illuſtris Imperium obtinuit, etſi fratrem haberet majorem natu *Iſacium*, qui novo nomine dictus eſt *Sebaſtocrator*, quaſi Auguſto minus, Cæſare majus nomen.

15. Ad-

15. Adverſus eum *Robertus Guiſcardus* è ſtirpe Normannorum Calabriæ & Apuliæ Dux, cum xv. millibus militum, reducturus *Michaelem Ducam*, qui ad ipſum confugerat, in Græciam profectus 170 millia Græcorum profligavit, eratque in periculo Alexius, niſi Robertus à Pontifice Gregorio, contra Henricum IV. in Italiam revocatus fuiſſet.

16. Hinc mirum non eſt, Alexium ſibi metuiſſe ab Occidentalibus Cruciatis, qui ad bellum ſacrum per Græciam proficiſcebantur, quibus admodum iniquus & obliquus multarum cladium extitit auctor: Etſi Gotofredus Bullionæus in ſpeciem ab illo benigne humaniterque acceptus eſt. Ὁμέστιος καὶ ὁμοτράπεζος γενόμενος, *hoſpes & commenſalis ei factus*, ut Anna Commena Alexii filia ſcriptum reliquit. Imperavit annis 38. & obiit 1118.

17. Filius ejus JOHANNES, vulgò *Calo-Johannes* dictus, vivo adhuc Patre, ſed animam agente, ſolium occupavit, matrem, quæ vim Imperii tenuerat & poſthac tenere cupiebat, præveniens. Inſidias ſibi ab adfine *Briennio* & Anna ſorore ſingularis doctrinæ femina, factas diſcuſſit, nullius ſanguine fuſo, Annæque ſorori, licet illa maritum tardiorem ad res novas contumelioſis verbis excitaſſet, bona fide reconciliatus eoque nomen καλὸ boni meritus eſt.

18. Fuit tamen & armis bonus, milites continuis expeditionibus exercens: anno imperii quinto magnam de Scythis transIſtranis victo-

riam

riam apud Belgradum adeptus; cujus triumphum ſic egit; Chriſti domini genitricis imaginem in curru triumphali collocavit; huic enim victoriam acceptam ferebat; ipſe pedes crucem manu gerens antecedebat, ac in templum *S. Sophiæ* deduxit. Extendit imperium ultra tempus hujus ſectionis.

CAP. IX.

De Statu Eccleſiæ.

RES Eccleſiæ hoc intervallo ita cum civilibus mixtæ ſunt, ut ejus ſtatus, quantum nobis ſufficit, ex *ſupra dictis* colligi poſſit. HENRICUS III. Cunradi filius, jura Caroli M. in Italiam & Pontifices egregie adſeruerat: eumque dum Eccleſiam purgat *divinitus inſpiratum fuiſſe* ait Leo *Caſtrenſ. in Chron. cap.* 80. quod actum *anno* 1047.

2. Quomodo autem illo ſublato, Henrico IV. ejus filio primum puero, dein male conſulente, *Hildebrandus* illud ſpecimen audaciæ & ſuperbiæ, imbecillitate Cæſaris, ambitione Principum & ſuperſtitione populorum abuſus ſit, *ſuperius* intellectum eſt. Pontifex creatus eſt, anno 1072. Poſtquam trium aut quatuor Pontificum imperia non modo induſtria, ſed & potentia ſuâ rexerat, tam abſolutè, ut Damianus eum Papæ dominum appellet eique hos verſiculos applicet.

Papam rite colo, ſed te proſtratus adoro,
Tu facis hunc dominum, Te facit ipſe Deum.

3. Ve-

3. Verum tamen eſt, hujus & quorundam aliorum Pontificum rigore & gravitate morum ſpurcitiem & fœditatem vitæ, qua prius ſæculum infame fuerat, in dominandi libidinem converſam eſſe, cui majorem ſucceſſum dedit hæc etiam cauſa; Quód omnis doctrina etiam civilis erat penes Clerum, in principum aulis omnibuſque Laicis profunda regnabat ignorantia, quam ingenio ſcientiæque ſuccubuiſſe non eſt mirum.

4. Una res accidit notabilis eo tempore, quo *Henricus* V. Principale jus Pontificiæ majeſtati ſubmittere coactus eſt. Subito exortus eſt rumor validus & ſibi conſtans per omnem Europam, ANTICHRISTUM inchoaſſe ſuum regnum, ſancto *Norberto* & aliis doctrinæ & ſanctitatis incontragabilis præſulibus idpalam, quaſi veritatem indubitatam prædicantibus, ut de re dubitare nefas crederetur. Fuitque tantus inde terror hominum animis impreſſus, ut *Paschalis* Papa ſuſceptum in Gallias iter non auſus ſit perficere: donec paulatim, ut fit, hi ſermones conticeſcerent; referente ex illorum temporum Scriptoribus Mezerayo in Philip. Aug. *cap. de reb. Eccleſiaſt.*

5. De expeditionibus Cruciatorum, quæ non minus ad Eccleſiam, quam ad Rempubl. Chriſtianam pertinebant, dictum eſt *ſuperius*, & quo pacto, qua ratione Græci illis obliqui & iniqui fuerint; qua re ſchiſma Eccleſiarum Orientalis & Occidentalis jam formatum magis magiſque obfirmatum eſt.

S E.

SECTIO V.

De Lothario Saxone & Imperatoribus Suevicis uſque ad exitum Frederici II. Ab anno 1125. *uſque ad* 1250.

CAP. I.

De Lothario, Cunrado & Frederico Barbaroſsâ.

HENRICO V. inſra Pontifices Romanos dejecto, ſucceſſor ejus LOTHARIUS, ab anno 1125. nihil adverſus eos molitus eſt, ſatis habens negotii cum æmulo *Cunrado* Sueviæ Duce, quem in Italiam profectum ut Imperatoris honore adficeretur, Pontifex rejecit, ab eoque Lotharius imperiale diadema Romæ accepit, anno 1133.

2. Hic erat Innocentius II. Is autem cum ab *Anacleto* II. Antipapâ, *Rogerii* Calàbriæ & Apuliæ Ducis ope (quem Anacletus Regem utriuſque Siciliæ & Neapoleos dixerat, anno C. 1130.) ejectus erat in Galliam. ſed Lotharius Innocentium reſtituit, & Rogerium bello victum expulit in Siciliam.

3. In hoc bello factum eſt, ut in expugnatione urbis Amalphitanæ, Piſani Cæſaris ſocii, exemplar Pandectarum, quas *Juſtinianus* Cæſar olim fecerat, invenerit anno 1134. quod Piſas & deinde Florentiam delatum, nomen Pandectæ Flo-

Florentini accepit, ex quo reliquæ Pandectarum editiones, quæ nunc in Europa extant, quanquam ab editoribus ſubinde mutatæ, ſunt expreſſæ. Inde jus Romanum accepit ὁρμὴν, ut in ſcholis doceri paſſim, in Foro ſervari inceperit, etſi non ubique eâdem auctoritate.

4. Sed Lotharius poſt annos imperii 13. rediens ex Italia mortuus eſt in itinere apud Tridentum, anno 1138. Succeſſore CUNRADO III. Sueviæ Duce, præterito Lotharii genero *Henrico*, cui *Superbi* cognomen, Saxoniæ & Bavariæ Duce, & qui à Cunrado proſcriptus brevi mortuus eſt, relicto filio *Henrico Leone* dicto. Hinc bellum cum fratre *Superbi Welpho* Bavariæ Duce, quem Cunradus in arce Weinsbergenſi obſeſſum ad deditionem coegit arbitrariam; ſolis indulto mulieribus, ut quod humeris poſſent, exeuntes auferrent; quæ proinde relictis rebus, viros ipſumque ducem ſuſtulerunt, quo delectabili facto non modo venia cunctis ſed etiam pax & amicitia coiit. Et Guelphus Cæſarem ad bellum ſacrum ſecutus eſt, è quo fraude Græcorum & difficultate longinquis expeditionibus ſolitâ magis quam vi hoſtium, quorum magnas edidit ſtrages, re infecta reverſus eſt, nec multò poſt mortuus, annis 14. Imperio potitus; etſi à Pontifice non acceperat inſignia, prudenter, ut exitus ſucceſſoris docuit, Italiæ turbis ſe non committens.

5. Surregatus eſt ei anno 1152. FRIDERICUS Cunradi ex fratre nepos BARBAROSSÆ notus

notus cognomento, vir corpore & animo pace belloque maximus. Hic primo Bavaricum bellum compoſuit inter *Leopoldum* Auſtriæ Marchionem & *Henricum Leonem*, hoc modo; ut poſterior Bavariam reciperet, Leopoldus Norici parte, cum Ducis titulo augeretur. Inde in Italiam profectus in Veronenſes in ſe contumaces ſevere animadvertit, Romanos ſe Pontificis Imperio, hortante *Arnoldo Brixienſi*; quaſi indignum eſſet, ſacrificos imperare populis, ſubducere conantes in ordinem redegit, ibique ab Adriano Papa IV. inauguratus eſt, anno imperii tertio.

6. Poſt triennium reverſus eſt in Italiam caſtigaturus inſolentiam Mediolanenſium & Pontificis, qui jus Cæſaris in Italiam nullum niſi beneficiarium, & à ſe dependens agnoſcebat. Et quidem Mediolanenſes ſæpe contumaces reliquiſque Lombardiæ civitatibus graves, vi armata compeſcuit ac animadvertit, eodemque tempore in campis Roncaliis ad Padum, ubi Comitia habebantur, celebrem legem de Studioſorum privilegiis, notum titulo *Authentica Habita* condidit, quæ res dedit formam univerſitatibus ſtudiorum, 1158.

7. Mortuo interim Hadriano IV. per muſcam una cum potu in aſperam arteriam, ut ſcribunt, impactam, à quibuſdam electus eſt Pontifex Octavianus, *Victor* dictus; ab adverſaria parte Cardinalium *Rolandus*, cui nomen fuit *Alexander* III. Imperator Victorem Synodo coacta con-

ſirmavit, poſtea Mediolanum denuo rebellem ſumma cum difficultate periculoque ſui captam funditus diruit & ſolum ſale conſperſit *anno* 1162. Alexander devoto diris Friderico in Galliam ſe recepit.

8. Dein reverſus, adjunctis Venetis, res novas molitus, à Cæſare in Italiam reverſo pulſus eſt Venetias: At Fridericus brevi poſtea tribus incommodis adflictus eſt. I ab *Henrico Leone* Saxoniæ & Bavariæ duce totius Germaniæ facile potentiſſimo in ipſo rei gerendæ articulo, avocatis ejus copiis, deſtitutus eſt. II. Gravi prælio victus haud procul Ticino aliquandiu pro mortuo latuit. III. Veneti mare obtinentes filium ejus captum Venetias abduxerunt. In has anguſtias redacto accidit quod *Henrico* IV. evenerat, ut auſcultaret Epiſcopis, ſubmitteret ſe Pontifici; quod, ut plerumque creditum eſt, indigniſſime fecit, non modo adorans Pontificem, ſed etiam pedibus ejus cervicem calcari ſuſtinens, ineptiſſima cum proteſtatione, *non tibi ſed Petro* & replicatione Pontificis, *Tam mihi quam Petro*, dum caneret chorus; *ſuper aſpidem & baſiliſcum*; Mallem hæc eſſe falſa, ut aliqui volunt, Frederici cauſa, quam vera ob Pontificis infamiam. Pax inita eſt anno 1177.

9. Inter conditiones fuit, ut Fridericus ad bellum ſacrum in Aſiam proficiſceretur, quo Papa metum ab illo amitteret. Sed antequam eò pergeret, merito infeſtus *Henrico Leoni*, libens æmulis ejus auſcultavit cum varie accuſantibus, deque

deque Ordinum conſenſu illum proſcripſit omnibuſque ſuis ditionibus quæ latiſſime patebant, exuit, excepta Luneburgenſi & Brunſvicenſi ducatu, quem ad filium tranſmiſit.

10. Tandem Fridericus, dum variæ cum Pontificibus novæ quæſtiones ſubnaſcerentur, anathematum minis ad Orientalem expeditionem compulſus eſt. In qua cum res egregias adverſus barbaros geſſiſſet, Tarſi ex morbo contracto è frigidiſſimis Cydni fluminis undis, quibus ſe adverſus æſtivum calorem immiſerat, deceſſit, anno Imperii 38. *Chr.* 1192. *Auctores Cranzius lib.* 6. *Saxon. Otto Friſingenſ. de geſt. Friderici. Sabell. Sigon. regn. Ital. l.* 12. *& ſequ. lib.* 7. *rer. venet.*

CAP. II.

De Henrico VI. Philippo, Othone IV. & Friderico II.

FIlius ejus HENRICUS VI. patre vivo, Cæſar creatus, per uxorem Conſtantiam regis *Rogerii* filiam, Siciliâ & Neapolitano regno potitus eſt & coronatus à Pontifice anno 1191. bellum in Oriente ſuſceptum ſatis feliciter aliquandiu geſſit; verum in Germaniam ac inde in Siciliam reverſus ſupplementorum cauſâ, Meſſanæ periit, veneno, ut creditum, ab uxore Conſtantia, quæ parum amabat aſperi virum ingenii, exoſum Siculis & Neopolitanis, ob inhumana ſupplicia, quibus rerum novarum auctores adfecerat, Obiit anno 1198,

2. Filium reliquit FRIDERICUM infan-

tem, Patre vivo, Regem, ut tum jam loquebantur, Romanorum factum; Sed viro cum opus eſſet, frater defuncti *Philippus*, qui Tuſciæ præfectus fuerat, eligitur; At Innocentius III. hoc tempus eſſe ratus, quo Barbaroſſæ proles rebus ſuis evolvi poſſet, hoc egit, ut *Otho* Henrici *Leonis* filius Anticæſar eligeretur & poſt Philippum *Aquiſgrani*, ut mos erat, inauguraretur. Unde magna rerum confuſio; donec inter Cæſares ita convenit, ut Philippus Imperatoris ἀξίωμα ſolus haberet, *Otho* poſt illum, quod is brevi adſecutus eſt; Nam Philippus Bambergæ ab Othone Palatino, cui ſpem fecerat filiæ ſuæ, quam Wenceſlao Bohæmo collocaverat, ducendæ, more latronis domi ſuæ jugulatus eſt, anno imperii 10. *Chr.* 1208.

3. OTHO nominis ejus IV., cum Romæ inauguratus Imperii ditiones vindicaret nec ſatis haberet virium, ut in Italiâ conſiſteret, in Germaniam rediit, quo Pontifex eum anathemate proſecutus, *Fredericum II. Henrici VI.* filium Siciliæ & Neapoleos Regem, licet exoſæ ſtirpis, ut res miſceret, adverſus eum excitavit; qui in Germaniam profectus & ſuſcepta Aquiſgrani coronâ, fœdus cum Rege Gallo inivit, contra quem Otho ſe Johanni Angliæ Regi adjunxit, cui exercitum in Flandriam pecunia auctoratus adduxit, cum quo victus eſt apud *Bovinas* prope Tornacum; poſt quam cladem deſtitutus & exauctoratus, per quinquennium ſibi adhuc & Imperatoriæ dignitati ſuperſtes fuit.

4. Nam

4. Nam FRIDIRICUS II. imperare cœpit anno Chr. 1212. variis per 38. annos turbis & Pontificum vexationibus agitatus. Romæ inauguratus Pontifici promiſerat, ſe ad bellum in Palæſtinam profecturum, quod in Concilio Lateranenſi erat decretum, anno 1215. Sed cum Fridericus rebelles ſuos in Italia vi compeſceret, eosque inter Epiſcopos quoſdam, aliis ſubſtitutis, abdicaſſet, hinc anathemata & tartarei motus; *Henricus* Friderici filius jam Cæſar dictus in Patrem concitatus, qui à patre captus & cum filiis ſuis carceri mancipatus eſt. Tandem pax coiit, conciliante *Johanne de Bregna*, Rege Hieroſolymitano, cujus filiam *Jolantam* Fridericus ſecundis nuptiis in uxorem duxit, accepto in dotem jure regni Hieroſolymitani, quod exinde Siciliæ Regibus hæſit *anno* 1222.

5. Antequam in Orientem abiret, comitia procerum Germaniæ indixit Cremonam, quod intolerabile viſum eſt Pontifici, ut Germani Italiam quaſi partem ſui vel ut ſibi ſubjectam habere viderentur. Igitur coelum & terram miſcere, donec Imperatorem extruderet in Orientem. Ibi rebus non ſegniter geſtis & induciis decennalibus, poſt recepta Hieroſolyma cum Sultano factis, in Italiam reverſus eſt, Pontifice precibus & pecuniis placato; ne ſibi eſſet impedimento filium ſecundo genitum *Cunradum* Regem Romanorum creare cupienti, quod ſucceſſit anno 1236.

6. Poſt biennium, Cæſare ditiones, quas Pon-

tiſex aut alii rurſus Imperio ſubtraxerant, vindicante, recruduit bellum in Italiâ, per 12. annos continuatum, quo repleta eſt duabus Italia factionibus *Guelforum* qui Pontificii & *Gibellinorum* qui Cæſareani fuerunt: Quæ nomina mirum dictu eſt, quàm exitialis civitatibus Italiæ peſtis fuerint & quam per ſecula plura, factionis causâ jam olim ceſſante, duraverit.

7. Tum quidem Fridericus ſtrennè rem geſſit, totâ fere Italia perdomita, Pontificis copiis & auxiliis terra marique ſuperatis, ipſo Venetorum duce *Theupolo* in littore à patibulo ſuſpenſo, Papa denique in Galliam aufugere compulſo, cujus Reges Germaniæ tum minime pares libenter ſe illis tranſverſos objiciebant.

8. Hinc è concilio Lugdunenſi dira anathemata vibrabat, Cæſari diem dicebat, Epiſcopos & Principes Germaniæ incitabat, qui Imperatoris ſui potentiam exoſi, dignitate Imperii fœdè proſtitutâ, fortiſſimum Principem Anti-Cæſaribus creatis à ſubjuganda Italia averterunt; primo *Henricum* Haſſiæ & Thuringiæ Lantgravium eoque cis biennium defuncto, *Wilhelmum* Hollandiæ comitem creaverunt anno 1248. brevique poſtea *Fridericus* accepta clade in obſidione Parmæ, vitâ exceſſit in Apulia, anno *imperii* 32. *Chr.* 1250. *Vid. Cranz. lib. 8. Saxon. Nauclerum.*

CAP. III.

De rebus Gallicis hoc intervallo.

IN Gallia Rex *Ludovicus Craſſus* filio ſuo *Philippo*, quod tum moris erat, Rege juxta ſe declarato & cis biennium caſu amiſſo, filium ſecundum, cui nomen LUDOVICO juniori, ad eundem honorem evexit anno 1131. qui ex teſtamento Wilhelmi ducis Aquitaniæ duxit in uxorem, *Eleonoram* ejus heredem unicam, (deinde ab illo ſeparatam & Henrico Angliæ regi nuptam) eodem anno, quo pater ejus eſt mortuus, regni 30. æt. 58. Chr. 1137.

2. LUDOVICUS Junior cum pacifice 12. annis imperaſſet, concionibus S. Bernardi motus in Aſiam juxta Imperat. *Cunradum* profectus eſt, ut res Latinas ibi ruentes ſuſtineret. Sed incommodis longinquæ expeditionis, imprimis Græcorum & Latinorum Orientalium, qui Turcas ſceleribus ſuis longe ſuperabant, perfidiâ, re infectâ, copiis conſumptis, ambo redierunt.

3. Ludovicus ſuum tempus inde pacificè & prudenter exegit; bellis quidem Anglicanis aliquoties interruptum, ſed abſque ulla notabili mutatione rerum, bella pactionibus conſopita ſunt. Imperavit annis 43. & deceſſit anno *Chr.* 1180.

4. Filium ejus PHILIPPUM II. Galli *Auguſtum*, à regno plurimis victoriis aucto dixerunt

runt. Antequam illas inciperet, abolitio regni Hieroſolymitani per Saladinum Syriæ & Ægypti *Sultanum*, tantam in Europa ſenſum doloris excitavit, ut Rex *Philippus* & Angliæ *Henricus* II, crucem ſumſerint, quam loco Henrici filius ejus *Richardus* ſuſtulit. Ambo in Orientem claſſe profecti ſunt; Sed ortis in itinere litium cauſis inter utrumque Regem, Philippus poſt occupatam communi opera *Ptolomaidem*, morbo variiſque incommodis ſubactus rediit in Galliam, jurejurando pollicitus Richardo, ſe terras ejus non invaſurum, niſi 40. diebus, poſt quam illum in Patriam rediiſſe conſtaret.

5. Sed omnium primò Arteſiam ſibi in dotem à Philippo Flandriæ comite, cum duceret *Eliſabetham* ejus neptem, promiſſam occupavit anno 1192. Mox *Richardo* in reditu capto ab inimicis, terras ejus in Galliâ ſitas invaſit, quas illo reverſo, pace factâ reddidit. Interim id egit, ut ſemper haberet legiones mercenarias ad excurrendum paratas; quod primus Europæ regum, qui vaſallis ſuis, ut alias dictum, utebantur, inſtituit; eoque initium fecit, populos tributis, & abſoluto imperio opprimendi, quarum rerum mercenariam militiam, non minus quàm proferendi victoriis imperii inſtrumentum eſſe conſtat: adde, reſiſtendi Pontificum diris, quas Philippus ob repudiatam Iſemburgin *Canuti* Daniæ Regis ſororem facilius quam Germaniæ Reges ſuſtinuit; nec enim Pontificibus utramque gentem offendere expediebat; etſi uxorem tamen aliquando recipere coactus fuit. 6. Tan-

6. Tandem nata ei eſt occaſio redigendi in poteſtatem Normanniam pluresque regis Angliæ ditiones in Gallia ſitas; cum *Johannes* rex, Arto fratris filio in Galliâ interfecto, pronuntiatus eſſet à Parlamento Pariſienſi reus feloniæ, ditionibus ejus commiſſis, atque ipſe Johannes à ſe & ab amicis deſtitueretur, Normannia reducta eſt anno 1209. poſtquam duodecim duces per annos 316. habuiſſet. Adjecit victoriis Andegavenſes, Mayenenſes, Turonenſem, Bituriges & provinciam Pictavienſem.

7. Poſt hæc, bellum *Albigenſe* contra hæreticos ejus nominis, Pontificis inſtinctu geſtum eſt, per modum ſacræ expeditionis, ad quam *cruce* adſcita plures 500. hominum millibus ex variis Europæ partibus Lugdunum convenerunt, qui duce *Simone Monfortio* miſeros Albigenſes ſubactos immaniter mactaverunt. Tholoſam tamen, cujus comes Raimundus Albigenſibus favebat, capere non potuerunt; multitudine Cruciatorum vagâ & diffluente, anno 1211. Sed quadriennio poſtea, incumbente ei Ludovico *Philippi* filio, bonis exutus, & Simon Monfortius Tholoſæ comitatu potitus eſt.

8. Interim Johannes Anglus, Andegavo recepto, variis ſed irritis conatibus reliqua ſibi vindicaverat; donec ingens tempeſtas Gallis ingruit anno 1214. Angló junctis Othone Cæſare & Ferdinando Flandriæ comite, qui cum exercitu 150. millium à Philippo duplo inferiore numero, atrociſſima pugna victi ſunt ad Bovinas, pagum inter Inſulas & Tornacum Flandriæ.

9. Ab eo tempore, fovendo Anglicas turbas, muniendo ſua, reliquam vitæ tempus ſatis exegit feliciter *Philippus*, uſque ad annum *Chr.* 1223. *regni* 44. *ætatis* 58.

10. Filius ejus LUDOVICUS hujus nominis VIII. pius & ſtrenuus Princeps Anglis partem Aquitaniæ, quam adhuc tenebant, & Rupellam urbem munitiſſimam ademit. Dein novum in Albigenſes bellum, cruce ſumpta, executus eſt urbemque Avenionem ab illis inſeſſam ad deditionem adegit, ſed anno regni quarto deceſſit ex morbo, an veneno, ut miſſitatum, 1226.

11. Filius ejus LUDOVICUS, poſtea SANCTUS appellatus, impubes egit ſub tutela matris *Blancæ* Caſtilianæ, novo exemplo regiminis muliebris apud Gallos. Sed cordata femina ſuum filiique jura bene defendit adverſus Proceres, qui in hoc erant, ut uſurpariones Regum priorum in ordinem redigerent. Sed major ætate rex factus omnem querendi cauſam clementia & juſtitia, denique pietate prævenit.

12. Hujus ratio movit eum, ut toties infelici in Terram ſanctam expeditioni ſe committeret. Ægyptum primo aggreſſus Damiatam expugnavit; ſed brevi poſtea cum omnibus copiis cæſus & ipſe captus ſequenti anno redemptus 1250. Priuſquam rediret in Patriam, peregrinaturus abiit in terram *Sanctam*, quo iter intenderat.

CAP.

CAP. IV.

De rebus Hiſpaniæ.

ALphonſus VIII. Legionis & Caſtiliæ Rex, luculentis rebus contra Mauros geſtis, ſucceſſorem habuit in regno Caſtellæ SANCTIUM III. in regno Legionis FERDINANDUM. *Sanctius* primo regni anno cæſus eſt à Mauris, *anno* 1157. Filio adhuc in cunis relicto Alphonſo IX. quem cives adverſus *Ferdinandum* patruum regno ſe ingerentem egregie tutati, illum expulere, qui ad Mauros ſe conferens, Toletum illis prodidit; dein tamen cum Rege adulto reconciliatus ejuſdem reſtituendæ auctor fuit. Et Ferdinandi filius *Alphonſus* in uxorem duxit *Berengariam* Alphonſi Caſtelliani filiam.

2. Inde per annos complures cum Mauris, qui ex Africa perpetuis ſupplementis augebantur, colluctatus eſt Alphonſus IX. donec barbari fracti pacem rogarent, quam nonniſi ſub lege, totâ cedendi Hiſpaniâ, dare voluit Alphonſus; poſtremo ab illis in virtutem è deſperatione verſis ingenti clade adflictus eſt, cæſis uno prælio 40. millibus Hiſpanorum anno 1195. & præcipuis urbibus amiſſis, Inde pax denuo coiit. Hujus filia fuit Blanca *Ludovici Sancti* regis Galliæ mater; prima an ſecundo genita, vide diſceptantem Mezerayum in *Ludovico Sancto*.

3. Anno 1214. mortuus filium reliquit ætate puerum HENRICUM I. qui caſu fortuito, tegula inter-

interludendum capiti impacta periit, cui ſucceſſit Ferdinandus III. Alphonſi Legionenſis filius ex *Berengaria* ſorore Henrici, qui plurimas iterum civitates Mauris eripuit, Siviliam, Corduam partemque Granadenſis regni, pulſis aut occiſis barbarorum facile centum millibus. *Auctores qui ſuprà.*

4. Regnum aliud hoc intervallo temporis naſci vidit Hiſpania, in ea parte quam veteres *Luſitaniam*, recentiores, Portugalliam dixere. Cujus initium, Comitatus titulo fecit *Henricus* Lotharingius anno, ut Torquatus 1094. qui cum ſtrenuam belli operam, cum ſelecta popularium manu dediſſet Alphonſo VI. ab hoc præmium accepit cum Tereſia filia, partem Luſitaniæ Mauris ereptam, anno 1134. Ejus filius ALPHONSUS Mauros in campis *Obriquenſibus* ingenti pugnâ victis, ibi à ſuis *Rex* ſalutatus eſt, *anno* 1137.

CAP. V.

De rebus Anglicanis, Stephano & Henrico II. *Regibus.*

HEnrici Regis Angliæ I. res antea vidimus, quarum partem facit contentio cum Pontificibus ſuper regalibus Eccleſiaſticis, quarum is fuit exitus, uti Papæ qui reges Franciæ & Angliæ *frangere* non poterant, veluti Imperatores in Germania ſolebant, hactenus flecterent, ut Inveſtituram per annulum & paſtorale pedum omitterent, *Homagium* quod vocant, & ſervitia vaſſallorum, aut pecunias præſtarent. obiit anno regni 35. Chr. 1135.

2. Suc-

2. Succeſſio pertinebat ad MATHILDIN ejus filiam, Imperatricem, Duci Andegavenſi nuptam, cui proceres vivo Patre fidem dederant, eoſque inter STEPHANUS Wilhelmi Conquæſtoris ex filia nepos, qui tamen abſente *Matilde*, ſolium occupavit, ſeque blanditiis & immunitatibus populi ac procerum, adfinitate Gallica, milite peregrino & pecuniis Henrici Regis munivit, vir fortis & prudens.

3. Verum continuis infeſtatus turbamentis; Scotos Rege Davide ſtrenuo viro pro Matilde ſemel ingreſſos Angliam ceſſione Cumbriæ & Huntingtoniæ placavit, Iterum invadentes per duces ſuos profligavit; in Normannia Henricum Matildis filium compeſcuit. Sed dein Matilde in Angliam tranſgreſſa, tantus ad eam factus eſt concurſus, ut Stephanus prælio commiſſo fortiſſime dimicans à ſuis deſertus in poteſtatem Matildis pervenerit, qua victoria inſolentius uſa, Londinenſes & Proceres ita offendit, ut conſpiratione factâ viciſſim prælio victa Stephanuſque liberatus ſit.

4. Contra, *Henricus* jure ſuo & favore civium Normandiâ; morte Patris, Andeganenſi ducatu, per uxorem *Eleonoram* Wilhelmi Aquitaniæ ducis filiam à Ludovico Gallo, ut ſuprà, repudiatam Pictavia & Aquitaniæ potitus erat; quando pauliſper adhuc cum Stephano colluctatus, tandem *Euſtacio* Stephani filio mortuo, pactione litem ſopivit, ut Stephanus Henricum adrogaret regnique ſucceſſorem declararet, quod ab Ordi-

nibus

nibus regni firmatum eſt, eodemque anno Stephanus morte ſua tranſactionem implevit, anno regni 19. Chr. 1154.

5. HENRICUS tot tranſmarinis ditionibus ampliſſimis conjuncto Angliæ regno, reliquos in Europa Principes potentia facile ſuperabat, ingenio & virtute, ſi caſtitatem excipias, nulli ſecundus: ſed Galliæ Regi maxime gravis erat; qui proinde non deſtitit omni arte ac vi tantam deſtruere molem; cujus rei commodam habuit occaſionem, ex eo, quod Gallicæ Henrici ditiones jure feudi Coronæ Gallicæ erant obnoxiæ. Ea res poſtea uſu venit.

6. Bellum fuit Henrico cum Rege Scotorum *Malcolmo*, de Northumbria Davidi Regi à Mathilde donata, quam illi ademit; Cum Rege Ludovico Galliarum de comitatu Tholoſano, quem ſibi jure uxorio vindicabat. Sed pax coiit, firmata matrimonio Henrici primogeniti Regis cum Margareta Ludovici filia. Sed quod hunc filium Pater Collegam adſciviſſet anno regni ſui 19. eum pœnituit, inſolentia filii non tantum verbis demonſtrata, ſed & rebus confirmata.

7. Rex enim declaratus & à ſocero incitatus regnare voluit, adjutus à Gallis, à Scotis & à multis Angliæ proceribus, etiam à matre duobuſque fratribus Richardo & Gotofredo: Sed fracti multis commiſſionibus à Patre, tandem ei ſunt reconciliati; Scotus *Wilhelmus* ea quæ David olim in Anglia acquiſiverat, amiſit, Henricus ipſe junior brevi poſtea deceſſit,

8. *Richar-*

8. *Richardo* jam primo natu deſponſa erat *Alix* Ludovici Regis filia, quam pater amare creditus ei licet maturam non collocavit. Hæc res eum ad rebellionem impulit, cum fratre *Johanne*: Et auxilio Philippi Galliæ Regis uſi, Patrem ad impares pacis conditiones compulerunt. Henricus paulo ante *Hiberniam* diverſis regulis ſubjectam in poteſtatem redegerat & ab incolis cum adſenſu Pontificis Romani Dominus Hiberniæ conſtitutus erat, anno 1171.

9. Funeſtatum eſt ejus regnum cæde *Thomæ Becketi* Archiepiſcopi Cantuarienſis, qui in templo ſui loci occiſus eſt, anno 1172. non quidem juſſu Henrici, ſed ex querela temere emiſſa, *ſi quos haberet amantes ſui, fore ut brevi ſacrificulo iſto liberaretur*; erant autem contentiones de jure Principatus in Eccleſiaſticos. Mirum, quantis miraculis ſepulchrum hominis inclaruerit & quam notabili pœnitentia Henricus per omnem vitam ejus mortem proſecutus ſit. Ipſe in Normannia mortuus eſt, anno regni 35. Chr. 1189. *Polyd. Virgil. Bakerus.*

CAP. VI.

De Richardo, Johanne & Henrico III. *Regibus.*

RICHARDUS curata primum re pecuniaria, expeditionem in terram ſanctam ſuſcepit, occupatâ in itinere Meſſanâ Siciliæ, quia rex *Tancredus* ipſi dotem Sororis ſuæ *Johannæ*, quæ Wilhelmo regi nupta fuerat, negabat & dein

cum

cum rex Cypri Iſacius *Comnenus* ipſi aditum negaret, inſulam occupavit, rege argenteis compedibus vincto, ut ſtaret promiſſis, ferro ſe non uſurum.

2. Dein ipſe cum Philippo Galliæ Rege Ptolemaidem obſedit. Sed Philippo, qui continuo ab eo diſſidebat, digreſſo, Richardus cum Hugone Burgundiæ duce Gallorum præfecto & Leopoldo Auſtriaco aliiſque urbem occupavit, & dein ſcribit *Mezerayus* Gallus, *tot actiones prodigioſæ fortitudinis edidit, ut æque fidem ac vires hominum conſuetas ſuperaverint.* Habebat in animo regnum Hieroſolymorum, (cujus titulum pro regno Cypri commutavit cum *Guidone Luſignano*,) inſtaurare, ſed æmulatione reliquorum principum diſtractus, induciis cum Saladino factis, omnia dereliquit.

3. Domum per Germaniam rediens à *Leopoldo* Auſtriaco, cujus vexillum è muro Ptolemaidis captæ disjecerat, deprehenſus & Henrico VI. Imperatori traditus, nonniſi poſt captivitatem 14. menſium, quam Philippus Gallus, qui ditiones ejus invaſerat producere conatus fuerat, ingenti lytro dimiſſus in regnum ſuum rediit: ubi fratrem *Johannem* nullius fidei aut honoris Principem, qui ſe à Philippo Gallo adverſus fratrem excitari paſſus erat, in ordinem redegit, Gallumque facile ad pacem colendam compulit. Princeps ad magna factus, quibus cum par fortuna non admovit. Anno regni 9. ætatis 44. Chr. 1199. mortuus eſt in Normannia, ex vulnere ipſi

inflicto

inflicto, ab homine qui necem patris ſui fratrumque duorum eo modo ſe ultum eſſe profitebatur, cui tamen parci voluit generoſe.

4. Succeſſio regni pertinebat ad *Arthurum* Andegavi ducem, è fratre *Richardi Gothofredo* nepotem: Sed junior frater JOHANNES Angliæ regnum ei, favore procerum, abſenti præripuit, ipſumque Arthurum è ducatu ſuo Andegavenſi ejecit, qui auxiliis Philippi Galliæ regis inſtructus primo quidem res proſpere geſſit; mox vero inopinatò à Johanne oppreſſus & captus in carcere periit, ut & ſoror ejus *Chriſtina* poſt aliquandiu. Quibus rebus feloniæ crimen Johanni, ut Normanniæ Duci vaſalloque ſuo impegit *Philippus* & quaſi per executionem ſententiæ Normanniam invaſit, Johanne in Angliam ſe proripiente, quaſi reus fugeret judicem ſuum, conſcientiâ vecors, qua de re in Gallicis dicere occupavimus.

5. Poſtea tamen idem Johannes, ut non erat omnium horarum, ſtrenuè rem geſſit adverſus Gallos ad montem Albanum; contra *Scotos*, quibus agnitionem principatus ſui extorſiſſe dicitur, & *Hibernos* qui defecerant & contra Wallos, quibus obſides 28. pueros imperavit. Hos Johannes intellecto, Wallos iterum defeciſſe, juſſit omnes ante prandium, quod paratum erat, jugulari: Nec multò poſt bello in Gallia recrudeſcente, & accepta clade ſic animo fractus eſt, ut relictis Gallo quæ ceperat, induciis factis in Angliam ſeceſſerit.

 6. Ibi

6. Ibi vero pridem vitiis ſuis exoſus & contemptus, à proceribus multa querentibus bello exceptus eſt, quod pactione, conceſſis omnibus quæ petierant, ſopivit. Sed mox in Vectin inſulam aliaque loca ſe deformiter ſubducens, miſit ad Pontificem, cui ſe regnumque ſubjecit & ſententiam, proceribus inauditis, impetravit, quibus pactiones nullæ declaratæ, adverſarii excommunicati ſunt; quos dein accedentibus externis auxiliis, toto regno ſubigebat: Donec ab his, *Ludovico Philippi Franci* filio in Angliam vocato, cui & Scotiæ rex præſto fuit, impar Johannes, morbo, ut alii, veneno, periit, anno regni 18. Chr. 1216.

7. Filium reliquit HENRICUM novennem, quem proceres Ludovico non conjuncti, (plures enim juxta Londinenſes huic fidem dederant) Regem proclamarunt, Tutore *Wilhelmo Pembrocio*, cui Ludovicus brevi à pleriſque deſtitutus cedere coactus eſt. Henricus per decennium tranquille ſub tutoribus egit, *magnâ charta*; ſive privilegiorum diplomate proceribus confirmatâ. Quod major factus, Patris non diſſimilis, revocavit: Unde tumultus, etiam inde, quod peregrinos in honoribus Anglis præferret, ductâ in uxorem *Eleonora* Provinciæ Comitis filiâ.

8. Acceſſere tributa frequentia ab Ordinibus elicita ſub promiſſionibus non ſervatis, quorum & pars quædam Pontificibus (eorum in Anglia tum gravis erat auctoritas) ad bellum contra

Cæſares

Cæſares ceſſit. Exinde negata tributa non minus creavere moleſtiæ, quam Regi paupertatis incommoda, quæ irritis aliquot in Gallos expeditionibus augebantur.

9. Tandem ejus mala nonnihil quievere, poſtquam magna charta denuo ſolenniter firmata eſſet, hoc modo; Concepta erat devotio ſacra verbis horrendis in eorum exitium, qui pacta violarent. Dum hoc primùm & dein magna charta recitarentur, ſtabant Rex, omneſque Epiſcopi & Proceres. Mox ſinguli faces ſuas (Rex jam ante ſuam alii tradiderat) in terram projecere, quibus fumantibus exclamabant; ſic extinguatur, ita fœteat, qui fidem non ſervabit. Ea res acta eſt anno 1249. qui fere eſt terminus hujus Sectionis. *Auctores Polydor. Virgil. & Bakerus.*

CAP. VII.

De Imperio Græcorum, uſque ad captam à Latinis Conſtantinopolin.

IMperator *Calo-Johannes*, Princeps eximius anno Imperii 25. in Syriam profectus, ut Antiochia potiretur, quam Chriſtiani Occidentales tenebant, ſpe ſua excidit, atque in venatione ſagitta venenatâ manu vulneratâ, cum vulnus neglexiſſet, gangræna invaleſcente extinctus eſt, *anno Chr.* 1143.

2. Succeſſorem deſignavit MANUELEM filium natu minorem, *Iſaaco* primogenito propter ſtolidam animi ferociam prætcrito. Manuel fuit

Vir è bonis maliſque mixtus, Germanos & Gallos ſub Cunrado & Ludovico Rege in Orientem tranſeuntes, fœdere prius icto, perfide tractavit, farinâ quam illis ſuppeditabat, gypſo vel calce corrupta, aliaque objiciens tranſverſaria; licet ipſe in matrimonio haberet ſororem Imperatricis Germanicæ *Bertham*, Berengarii Comitis Sultsbacenſis filiam; ſatis raro caſu, ut Comes tam Orientis quam Occidentis Imperatorem generos haberet.

3. Fridericum etiam Barbaroſſam, à quo ſibi timebat, auxiliis Papæ & inimicis ejus in Italiam miſſis, ab Orientis expeditione avertere conatus eſt; uxorem *Bertham*, licet pulchram & côrdatam minus amavit, Theodoræ propinquæ amoribus inretitus & aſtrologiæ deditus, cui fidem habens longiorem vitam ſibi promittebat; quando correptus morbo, ſentiens ſe mori in præſidium æternæ ſalutis, cucullam monaſticam ſubito imploravit; quam miniſtri forte nigram & ſordidam nacti moribundo induerunt. Obiit anno 1180.

4. ALEXIUS ejus filius tredecennis, ſub tutelâ matris peregrinæ omnique auctoritate deſtitutæ ſucceſſit, Patre fatali hora prævento, antequam filio de Tutore proſpicere poſſet.

5. Dum Proceres ceratim Imperatricis nuptias adfectant, ANDRONICUS *Comnenus* Manuelis patruelis Ponti præfectus, jam ſenex ad omne ſcelus factus, biennio necdum à morte Manuelis elapſo, cum exercitu venit Conſtantinopolin,

tinopolin, ibique receptus, ab Alexio collega dictus & declaratus eſt Imperator, Qui cum *Alexium* pro filio tutò habere poſſet, ipſum matremque ſtrangulavit. Francos Conſtantinopoli agentes, & in aula gratioſos, qui Agnetem Ludovici Junioris Galliarum Regis filiam *Alexio* deſponſatam deduxerant, aut aliàs ſibi conſederant, ingenti ſtrage perculit; in cujus rei ultionem cum profugi ex ipſis, tum *Rogerius* Siciliæ Rex Dyrrhachium & Theſſalonicam ceperunt hoſtiliterque habuerunt, & latius pergebant: cum

6. *Andronico* nihil contra movente, ſed domi ſæviente turpiterque luxuriante, factum eſt, ut *Iſacius Angelus* è gente Comnena ad necem quæſitus, ſe Lictoribus eriperet ac in templum magno cum motu ſe recipiens, populum qui Andronicum oderat & contemnebat, ad ſeditionem moveret; à qua oppresſus in carcere per biduum ſine potu & cibo indigniſſime habitus, mox à furibunda plebe, præciſa dextera, altero oculo effoſſo, paſſus indicibiles contumelias, pedibus à duabus columnis ſuſpenſus eſt, 1185.

7. ISACIUS Angelus Vir juſtus & prudens habitus, pari tamen auctoritate non geſſit Imperium, nimis uni deditus miniſtro, & rei pecuniariæ deformiter nec ſine ſacrilegiis operam dans. Friderico *Barbaroſſæ* cum exercitu in terram ſanctam tranſeunti fœdus initum non præſtitit, ſed invidiæ & diffidentiæ plenus, ac inſidias metuens occaſionem mutuis injuriis dedit.

8. Sed Iſacius peregrinum nulla cauſa metuens hoſtem, in domeſticum incidit, fratrem *Alexium* nuper à Turcis ingenti ære ſuo redemptum, ſummæ poteſtatis, excepto nomine, participem; qui ut hoc quoque potiretur, inita conſpiratione, in caſtris, bello contra *Walachos*, fratre abſente, ſalutatus Imperator, ipſum oculis privatum in carcerem conjecit, anno 1195.

9. Ita ALEXIUS Angelus, ſive *Comnenus*, ut dici voluit, largitionibus in conjuratos, luxuque ſuo & uxoris, quam habebat audacem, callidam, impudicam & ſuperbam, *Euphroſynen*, exhauſtus, Germanis pacem ex ornamentis & ſepulchris veterum Imperatorum petitis, redimere coactus eſt.

10. Cum autem *Iſacius* frater ejus cum *Alexio* filio ſuo, fuga elapſus eſſet auxiliumque à *Philippo Imperatore*, qui habebat uxorem *Irenen* Iſacii filiam, petiiſſet; hic Balduino Flandriæ Comiti, ad bellum ſacrum pergenti auctor fuit, ut *Iſacium* cum filio, in tranſitu reſtitueret. Quod ille bello ſacro conficiendo expedire judicans una cum Venetis, *Alexio* fugato, præſtitit, exercitum habens 20. millium peditum & octo M. equitum, quæ 60. millia Græcorum fugarunt, anno 1203.

11. Cum autem filius ALEXIUS & Pater diſſiderent neque pecuniam Latinis promiſſam omnibus rebus perturbatis, expedirent, Græci Latinis infeſti alium Imperatorem DUCAM *Alexium*, *Murzufli* cognomento, elegerunt, à quo

quo Iſacius & Alexius ſeptimo à reſtitutione menſe ſunt interfecti.

12. Sed *Ducas* à Latinis denuo victus & mox è fuga retractus & ſupplicio adfectus eſt Conſtantinopoli; quam Latini 68. dierum oppugnatione ceperunt & ſpoliarunt.

CAP. VIII.

De Latinis Imperatoribus in Græciâ.

IMperator autem deinceps *Dandali* Venetorum ducis opera electus eſt BALDUINUS, Flandriæ Comes, anno 1204. infelici pro ſe poſteriſque ſucceſſu; viribus ad invitis Græcis imperandum minimè ſufficientibus, ac ideo nihil effectum; quam ut Græcum Imperium male pridem adfectum pòrrò laceraretur.

2. Veneti Cretam omneſque maris Ionici & Ægæi inſulas ſibi vindicarunt. *Bonifacius* Marchio Montis ferratenſis, quem Veneti ut nimis ſibi propinquum, etſi ad tutelam Imperii aptiorem à Cæſarea dignitate excluſerant, Theſſaliæ Rex appellatus eſt. *Gotòfredus* Tricaſſinus, Dux Athenarum & Princeps Achaiæ; plures aliis ditionibus more latino donati ſunt, hac lege, ut ſuperiorem omnes agnoſcerent BALDUINUM & quartam ſuorum redituum partem in ejus fiſcum inferrent.

3. Ex alia parte Græçorum Principes nova regna ſtabilire conati ſunt. Primo enim *David Comnenus* Imperium fundavit *Trapezuntinum*,

quod Pontum, Colchidem & Paphlagoniam continebat, *Theodorus Laſcares* Alexii Angli gener, Bithynia viciniſque regionibus occupatis, Nicæam elegit Imperii ſedem, atque hi ambo cum poſteris ſuis Imperatores dicti ſunt. *Michaël Comnenus* vetus *Epiri* regnum ſuum fecit.

4. Alii Græcorum proceres Adrianopolin occuparunt, Bulgaroſque & Walachos excivere, cum quibus haud procul Adrianopoli congreſſus Balduinus ex inſidiis captus, *Ternobi*, pedibus & brachiis præciſis, in vallem truncus ejectus, tertio demum die extinctus eſt, ut Græci tradunt, anno 1206. Extitit deinde qui ſe *Balduinum* in Flandria, quaſi elapſus profiteretur; ſed à filiâ *Johannâ* rerum potiente, poſtquam à Rege Ludovico, ut ajunt, convictus eſſet, medius inter duos canes nigros ſuſpenſus eſt; atroci rumore relicto, fuiſſe verum *Balduinum*, quem nec Matthæus Paris. ad annum 1024. amittere poteſt.

5. Balduino poſt annum & 4. menſes ſurrogatus eſt frater HENRICUS, cum de Balduini exitu conſtaret; cui poſt decennium ſucceſſit gener PETRUS, Antiſſiodorenſis Comes, qui Romæ cum uxore *Jolantha* inauguratus, dein à Græcis perfide captus & poſtremo interfectus eſt; ſucceſſore anno 1221. filio ROBERTO, qui ductâ in uxorem puellâ nobili, quæ prius è Burgundis proceribus uni deſponſata fuerat, atrocem injuriam paſſus eſt, ſponſa per

vim

vim in ipſa aulâ naſo mulctatâ, ejuſque matre demerſâ. Ipſe Robertus anno 1229. ex Italia, quo diadematis à Pontifice impetrandi cauſa profectus erat, rediens, in Achaia morbo deceſſit, ſucceſſore BALDUINO II. puero, qui ſub tutela *Johannis Brennii Regis* Hieroſolymitani *titularis*, qui & ipſe dictus eſt Imperator & cujus filiam Martham uxorem habebat, per annos 30. imperavit, de cujus exitu *ſequenti Sectione* videbimus. *Auctores in excerptis Beſoldi.*

CAP. IX.

De regno Hieroſolymitano.

POſt mortem *Gotofredi Bullionei*, Herois incomparabilis, frater ejus BALDUINUS regnum tenuit uſque ad annum 1118. rebus confeſtim in deterius labentibus. I. Quia in ſolo peregrino inter hoſtes infeſtiſſimos copiæ Chriſtianorum adſiduo atterebantur. II. Supplementa novique exercitus ex Europâ adfluentes per immenſa terrarum ſpatia, priuſquam Hieroſolyma pertingerent; conſumebantur, morbis, inopia, inſidiis Græcorum, qui Latinos oderant & metuebant; accedentibus injuriis tranſeuntium, ut in excercitibus variorum gentium tumultuariis fieri neceſſe erat. III. Turcarum & Saracenicis armis prævalidis IV. ſuis vitiis, quibus ſe Chriſtiani orientales Turcis deteriores exhibuerunt: Obſervatur tamen à Scriptoribus illorum temporum, quoties ſe preci-

bus & jejuniis ad prælia parabant, non cecidiſſe eos victoria, adverſus infideles, etſi numero longe ſuperiores; aliter animatos, fuiſſe victos, fere ut olim populo Dei in illis locis uſu veniſſe accepimus.

2. *Balduino I.* ſurrogatus eſt BALDUINUS II. prioris adfinis, ut alii, conſobrinus, Comes *Edeſſanus*, Vir excellens, qui re contra Saracenos aliquoties bene geſta, Tyro quoque à Venetis capta, morbo deceſſit anno 1131. Succeſſore genero *Fulcone Andegavenſi*, in cujus tempus incidit expeditio *Johannis* τȢ καλȢ, de qua *ſuperius c.* 8. *in pr.* Periit in venatione, præcipiti cum equo lapſu eliſo capite, *anno* 1142.

3. Succeſſit filius ejus BALDUINUS III. puer 13. annorum, ſub tutela matris Meleſindes, quæ regnum ſtrenue tutata eſt; quanquam *Edeſſa* civitate Mediæ, ob religionem celebri, cujus principatus feudum regni erat, amiſſà, anno 1144.

4. Qua jactura excitati *Cunradus* Imp. & *Ludovicus* Franciæ Rex, ut *ſuprà* diximus, concionante *S. Bernardo* & miraculis ſcil. ſucceſſum adſeverante, innumerabili cum exercitu in Orientem perrexere, miſerrimo eventu *anno* 1147. & *ſequenti*.

5. Vir factus *Balduinus* regnum à matre, quæ nimia extulerat potentiâ *Manaßen* quendam *Comitem ſtabuli ſuum*, quæ moris gallici vox eſt, repetebat, quod illa ſuum adfirmare; tandem diviſione facta, brevi à filio omnibus cedere

coactà

coacta eſt; ſed ipſe anno ætatis 33. veneno à Tripolitani Comitis medico ſublatus eſt, anno Chr. 1163.

6. Succeſſit frater AMALRICUS, quo regnante *Noradinus* Ægypti Sultanus celebris deceſſit; Ægyptumque & Syriam multa cum cæde perfidiaque *Saladinus*, Chriſtianorum exitio natus, *Syracumi* Satrapæ nepos occupavit; Amalrico autem mortuo *anno* 1173. ſurrogatus eſt filius, BALDUINUS IV. lepræ morbo infectus, creſcentibus interea *Saladini* viribus, & Chriſtianis omnium rerum inopiâ coarctatis; Illum anno 85. ſororis *Sibyllæ* filius excepit BALNUS V. adhuc impubes, ſub tutela vitrici.

7. GUIDONIS Luſignani; qui mox, extincto Rege puero, adnitente Sibylla, regnum ſuſcepit, æmulo *Raimundo* Comite Tripolitano, qui vindictæ ſtudio turpiſſima proditione rem Chriſtianam evertit: Cum enim primo ad Ptolemaidem Saladinus egregie profligatus eſſet, Raimundus reconciliatam ſimulans gratiam exercitum Chriſtianorum perfide Saladino tradidit, capto Guidone Rege, omnibuſque cæſis copliis: nec multo poſt *Hieroſolyma* cum Ptolemaide capta ſunt, anno 1187. annis poſtquam à Gotofredo capta erant 89. neque Raimundus proditor diu ſuperſtes fuit, *Sibylla* cum liberis in urbe periit.

8. *Guido* deinde ſuum jus in Richardum Angliæ regem tranſtulit: & pro titulo Regni Hieroſolymitani, ab illo Cypri inſulæ regnum accepit,

accepit, *Richardo* autem digreſſo, ut antea dictum eſt, *Americus* Cypri rex & frater Guidonis, ducta in uxorem *Iſabella* Sibyllæ ſorore, quod reliquum erat, regno potitus eſt.

9. At cum expectationi non ſatisfaceret, proceres *Johannem de Bregna*, Gallici generis equitem clarum Regem crearunt, *anno* 1209. qui rebus evolutus genero ſuo *Friderico II.* Imp. & Siciliæ regi jus regni Hieroſolymitani in dotem dedit, ipſe dein Conſtantinopoli perſonam Imperatoris aliquandiu geſſit, ut *ſuprà* indicavimus. *Cypri* tamen Reges jus titulare ejuſdem regni retinuerunt, juxta Siciliæ Reges, quod Angli melius vindicaſſent. Cæterum, expeditiones deinde ſuſceptas in terram ſanctam & Ægyptum *ſupra* ſparſim attigimus & infrà obiter videbimus.

CAP. X.

De rebus Eccleſiaſticis.

POſtquam Imperatores ſuccubuere Pontificibus, Hierarchia paſſim prævaluit, omnia Pontificibus ſubjecta; ut & Concilia ſaltem provincialia ab illis dependerent, nec ullum generale ſine illorum auctoritate convocari poſſe credetur, etſi nunquam defuerint, qui Papam univerſali concilio ſubjectum eſſe contenderent.

2. Cum inſcitia Principum Laicorum inſigne munimentum illis eſſet, ægre tulerunt, quod *Lotharii* tempore Juriſprudentia Romana reduceretur

ceretur in uſum & lucem hominum, ideoque ſedulo id egerunt, ut hujus ſtudii profeſſionem ſupprimerent. Prohibuerunt jus doceri, ſub pœna excommunicationis, uti factum ab Honorio III. anno 1219. rurſus à Gregorio IX. ut obſervat Mezeræus in *Phil. Pulchr.* Cum autem in eo fruſtra ſe eſſe viderent, ſuum jus Canonicum, alterius ſubmovendi causâ, ab eo tempore condere cœperunt.

3. Quatuor potiſſimum de rebus hoc intervallo certarunt Pontifices. I. Imperatores coëgerunt inveſtituris Epiſcoporum, quod ſemper *Regale* jus fuerat, abſtinere. II. Ut perſonæ Eccleſiaſticæ & eorum bona, quæ in immenſum creverant, eximerentur juriſdictioni & contributionibus Reipubl. quod non ubique obtinuerunt. III. Quod ipſorum jus eſſet, Imperatorem conſtituere & abdicare; quam poteſtatem Cæleſtinus III. præ ſe tulit, cum Henrico VI. in theatro procumbenti in genua coronam impoſiturus eſſet, eam primo infra pedes ſuos abjecit, dein à Cardinalibus ſublatam Cæſari impoſuit. IV. Ne Epiſcopi Principibus homagium præſtare cogerentur, quod in Gallia & in Anglia non obtinuerunt.

4. Per jus clavium arrogabant ſibi jus de actionibus Principum, licet mere civilibus, judicandi, eſſent ne bonæ an ſecus, iiſque injungendi, quid facto illis opus cenſerent, ſub pœna excommunicationis, quam Principes longe magis quam arma belli metuebant, quia pen-

debat

debat ab illis privatio bonorum & Imperiorum. Vid. *Mezeraum ad hoc ſæc.*

5. Cum Eccleſia hoc modo ad ſummam deformitatem perveniſſet, Deus excitavit hominum piorum eximium ſemen, qui tam à ſuperſtitionibus & doctrinâ, quam à moribus Eccleſiæ Romanæ diſcrepabant, eademque fere dogmata ſequebantur, quæ ſunt hodie Reformatorum, ut ſcribit Mezerayus ipſe Pontificius. Dicti ſunt Waldenſes à *Petro-Valdo* cive Lugdunenſi; à quo per multas Europæ partes, imprimis per Languedociam diffuſi ſunt. Eorum reliquiæ in vallibus quibuſdam Pedemontanis uſque ad ultima tempora hæſerunt. Origo illorum refertur ad annum 1160. quibus autem malis & bellis conflictati ſint, *ſuprà & infra* dictum aut dicendum eſt.

6. In Græcia Latini Imperatores ut Pontificum Romanorum clientes ſe gerebant, manente in Eccleſiaſticis diſpoſitione ſchiſmatica, quæ fuerat olim.

SECTIO

SECTIO VI.

Ab exitu Friderici II. uſque ad Auream Bullam Caroli IV. Ab anno 1250. *uſque ad annum* 1356.

CAP. I.

De Cunrado IV. Anti-Cæſaribus, Rudolpho Habſburgenſi, regnoque Siciliæ.

QUomodo *Fridericus II.* in Imperio Occidentis à Pontificibus & Germaniæ Principibus, qui certatim Imperii dignitatem peſſum dederunt, exagitatus ſit, pridem intelleximus. Succeſſit ei CUNRADUS IV. filius, parum in Germaniâ ſpectatus. In Italia ſeverè coërcuit Neapolitanos & Campanos, dicto minus audientes fratremque puerum *Henricum*, cui Pater Siciliam legaverat, interfecit; ipſe viciſſim brevi, anno quarto Imperii, veneno, curante Manfredo fratre notho, periit.

2. Eodem anno WILHELMUS Hollandiæ Comes, Rex Romanorum, qui in Hollandiâ ſuâ nomine regis prope ſolo contentus, manſerat, *Hagæque* dignum Imperatore palatium inſtruxit, in bello contra Friſios hyemali tempore, ſubſidente glacie, oppreſſus & interfectus eſt.

3. Germani æmulatione pravâ ſtudioque *independentiæ*, ex ſuo corpore Cæſarem habere nolentes.

lentes, ne in exterum quidem conſentire potuerunt, aliis *Richardum* Cornubiæ ducem Angliæ Regis fratrem, aliis *Alphonſum* Caſtellæ Regem eligentibus: Quorum prior in Germaniâ brevi tempore commoratus, cum ſe nummis exhauſtus nihil quam ἀξίωμα vanum ſine fundo adeptum videret, homo non inſipidus ſe recepit; alter nequidem vidit Germaniam, titulo duntaxat ſuperbus neque félix, ut *infra* videbimus.

4. Tandem poſt 17. annorum interregnum, placuit Imperator, cujus induſtriâ res turbatæ componi poſſent & cujus potentia non eſſet timori. Is fuit RUDOLPHUS Habſburgi Comes & Alſatiæ Lantgravius vir fortis & prudens, à quo familiam, quæ adhuc Imperium magnificè tenet, dein propagatam videbimus. Electus eſt *anno* 1273. Auſtriam vero mortibus ducum vacuam ab *Ottocaro* Rege Bohemiæ occupatam bello vindicavit *Albertoque* filio ſuo ut feudum Imperii conceſſit. *Ottocaro* autem cedere neſcio tandem occiſo, Wenceſlaum ejus filium regno Bohemiæ inveſtivit eique filiam ſuam in uxorem dedit.

5. Italiam Pontificias diras & populorum timens inconſtantiam ſuiſque diffidens viribus neglexit, imo Romandiola ſive Exarchatu Pontificibus ceſſâ, totam illis permiſit; ſingulis etiam civitatibus jura Imperii vendens, eo rem adduxit, ut Italia Imperatores vix amplius agnoſceret. obiit anno 1291.

6. Interim Italia bellis civilibus flagrabat è factioni-

factionibus *Guelphorum & Gibellinorum*; etſi facea quæ fuerat contentio Cæſarum & Pontificum jam extinctâ.

6. Notabilis etiam in regno Siciliæ & Neapoleos accidit mutatio. Pertinebant illa regna ad *Cunradinum* Cunradi IV. filium impuberem. Qua occaſione *Manfredus*, quem antea diximus, nothus, regnum occupavit, invito Pontifice *Nicolao IV.* qui adverſus eum excivit *Carolum* Andegavi ducem Sancti Ludovici Galliæ regis fratrem, qui Manfredum in agro Beneventano vicit & occidit anno 1265. Carolus à Pontifice S. R. Imperii vicarius eſt conſtitutus, acer in armis ſed crudelis, cum ſuo tum uxoris ſuperbæ & ambitioſæ mulieris ingenio.

7. Triennio poſtea, *Cunradinus* admodum adoleſcens, comite *Friderico* Auſtriæ duce patrueleſuo, cum exercitu è Germania profectus in Italiam, ad regna ſua vindicanda, cum Carolo prælium commiſit ad lacum Fucinum; quo victor primo, effuſus, ut certa victoriâ, in fugientes victus eſt à Carolo ex inſidiis & paulo poſt è fugâ cum Friderico retractus Neapoli ex conſilio Papæ Clementis IV. juvenes nobiliſſimi publicè cum aliis pluribus capite mulctati ſunt anno 1269. miſerabili ſed minimè ſegni exitu *Cunradini*, qui projectâ chirothecâ, heredem *Petrum* Arragonium (juxta alios, Fridericum Caſtellanum conſobrinum) inſtituit. Extincta eſt in his Principibus devota toties à Papis Suevorum & Auſtriæ ducum familia.

8. Carolus tot ſucceſſibus non modo adſpirabat ad totius Italiæ, ſed etiam ad Græciæ imperium, ductâ ſecundis nuptiis Balduini, qui à Palæologis Conſtantinopoli pulſus erat, filia. Quare Pontifex & Michaël Palæologus Imperator Græciæ, cum *Rudolpho* Cæſare, in ejus depreſſionem conſpirarunt, eorumque auxilio factum, ut Galli victoriâ more ſuo inſolenter uſi, altero regno exciderint anno 1282.

9. Quippe conſpiratione ſecretiſſima ad unum omnes Galli in Sicilâ, feſto paſchatis ad ſignum campanæ veſpertinæ, duce Joh. Prochytâ interfecti ſunt, non pauciores VIII. M. vocato in regnum *Petro Arragonio*, qui Conſtantiam Manfredi filiam in matrimonio habebat, & qui Siciliam Arragoniæ ſuæ junxit, ut eſt hodieque; Galli Neapolim adhuc dum retinuerunt. Naucler. *Chron. Cranz. lib.* 8. *Saxon. Beſold. in excerpt. Reg. Sicil. & Neap.*

CAP. II.

De Adolpho, Alberto, Henrico VII. & Ludovico Bavaro.

GErmani in inſtituto ſuo habendi obnoxios Cæſares, perſeverantes ADOLPHUM Naſſaviæ Comitem, ſatagente *Gerhardo Eppenſteino* ejus cognato, Archiepiſcopo Moguntino, elegerunt, virum ingenio minime ſpernendum, ſed qui ob paupertatem, Imperii dignitatem ſuſtinere non poterat.

2. Ideo cum argentum ab *Eduardo* Anglo contra Gallos acceptum bello Thuringico injuſto,

ſtô, quod inter *Albertum* Turingiæ Landgravium & filios ejus gerebatur, opprimendis innocentibus impendiſſet, à Principibus ipſoque Moguntino deſtitutus eſt, electo Imperatore *Alberto* Auſtriaco, qui *Adolphum* prælio ad Spiram commiſſo, poſt ſexennii imperium vicit & occidit *anno* 1298. die 2. *Julii*; quo die menſis Julii, anno 1600. Maurítius *Naſſavius* alium *Albertum Auſtriacum*, domus ſuæ injuriam ultus nobili pagna vicit, ut ſuo loco videbimus.

3. ALBERTUS tumultuarium imperium infeliciter clauſit; Bella pleraque improſpera geſſit cum *Ottone* Bavaro, cum *Friderico* & Tecmanno filiis Alberti Turingi, quôs ſub auxilii ſpecie Miſnia exuere conatus eſt, aliaque, duodecies acie cum variis congreſſus. Ultimum fuit Bohemicum bellum, hac cauſâ; filius ejus *Rudolphus* duxerat in uxorem viduam *Wenceslai VII.* Bohemiæ regis, per ſeditionem in Moraviâ trucidati; Sed & Rudolphus in ipſo cubili recens nuptiarum obtruncatus eſt; quod ulturus pater *Albertus* & Bohemiæ regnum erepturus *Henrico* Carinthiæ duci, genero *Wenceſlai*, exercitu collecto, ex Helvetiâ in Bohemiam cogitans, Rhenum apud Schafhuſium cum proceribus quibuſdam, tranſmiſerat, quos inter *Johannes* Sueviæ dux, cujus ipſe curæ titulo, ætate licet majo[illegible] ditiones ut prodigi tenebat; ab hoc, aliis conſciis, inſpectante ab alterâ fluminis parte exercitu, gladio percuſſus & jugulatus eſt, anno 1308. cum *decennio* imperaſſet.

 4. Suc-

4. Surrogatus ei eſt ab Electoribus HENRICUS Lutzemburgi dux, *Philippo Pulchro* Galliæ rege fruſtra in ſpem ſucceſſionis erecto, pro ſe vel pro fratre *Carolo Valeſio*. Henricus brevi temporis imperio res luculentas geſſit: Friderico Alberti filio pacatam reliquit Auſtriam, ut *Bohemiâ* cederet, quam ipſe pulſo *Henrico* Carinthio, acquiſivit *Johanni* filio, cui Eliſabetham Wenceſlai ſenioris Bohemiæ Regis filiam, Rudolphi Imperatoris neptem dedit uxorem; Cum *Friderico*, qui *admorſus* eſt dictus, *Alberti* Turingii filio tranſegit, ut is Turingia Miſniâque fruens, Luſatiam cederet Bohemis.

5. Inde in Italiam Cæſarum prope oblitam, Guelphorum & Gibellinorum factionibus in ſua viſcera ſævientem, cum exercitu tranſiit, Romæ abſente licet in Gallia Pontifice, coronatus anno 1312. Cum autem Imperii majeſtatem in Italia ſtrenue inſtauraret, nefarie ſublatus eſt è vita, per Johannem Politianum Dominicanum monachum, qui panem Euchariſticum veneno infectum ei porrexit, ad id facinus auro conductus ab Italis, qui Germanos in Italia ferre non poterant, tam manifeſto facinore, ut milites exuſto monaſterio monachum carnificibus vivum deglubendum tradiderint, *anno* 1313. Imperii ſui *quinto*.

6. De ſurrogando Imperatore novo certatum eſt inter *Ludovicum* Bavarum ſecundo genitum Ludovici Comitis Palatini filium & *Fridericum* Auſtriacum, nepotes *Rudolphi* Cæſaris, illum ex filiâ, hunc ex filio Alberto, qui imperaverat. Uterque

poſt

poſt interregnum 14. menſium electus & inauguratus; ſed tandem LUDOVICUS prævaluit anno 1323. capto Friderico & pulſo *Rudolpho* Comite ac Electore Palatino fratre ſuo, qui adverſus ipſi Auſtriacum tuebatur, Is exul in Anglia deceſſit. *Fridericus* ſub lege deſiſtendi ab Imperio, dimiſſus eſt.

7. Poſtea Ludovicus in Italiam conceſſit & Romæ à Cardinalibus inauguratus eſt, Johanne Pontifice id agente, qua de re mox in *Gallicis,* cum uxore *Margareta* Hollandiæ *Comite,* quæ fratri Gulielmo .IV. à Friſis apud Stauriam pugna victo & interfecto ſucceſſerat in Comitatibus Hollandiæ, Zeelandiæ, Friſiæ occidentalis & Hannoniæ. Friſia major ſe libertati ſuæ adſerebat, anno 1328.

8. Porro Gibellinorum partes ubique ſtabilivit *Ludovicus* Galeacio vicecomite Mediolano & *Caſtrucio* celebri duce, Piſtoriæ Lucæque præpoſitis. Sed quia Pontifici diſplicebant acta Ludovici, devovit eum anathemate, quod hic novo creato Pontifice refutavit *Nicolao IV.* Sed cum operam non daret ut illum adſereret, paſſus eum rapi in carcerem Avenione, brevi ipſe adeo ſuccubuit, ut Pontifex Clemens VI. renovato anathemate Principes Electores impulerit, uti novum Cæſarem crearent *Carolum* Johannis Bohemiæ Regis filium, neque multo poſt Ludovicus deceſſit *anno* 1344. Ab hoc confirmatum eſt fœdus HELVETICUM primo inter tres Pagos *Uris*, *Sueits & Undervald*, contra Auſtriacos, à quorum Præ-

lectis male habebantur. Id accidit anno 1315. etſi prima fœderis initia referantur ad annum 1307.

9. Margarita Ludovici vidua poſt ejus mortem rediit in Hollandiam, ubi mox ortæ factiones Heuxiorum & Cabellaviorum, quorum hi Guilielmum Bavarum Margaritæ filium adverſus matrem excitarunt, unde crudelia bella, quibus mater tandem anno 1351. in Hannoniam ex pulſa, ibi poſt quinquennium vitam finivit. Factiones diu adhuc poſtea ſævierunt. Guilielmus dein exiit è poteſtate mentis anno.1358.ut per 19. annos arctè conclusus ſub cura fratris Alberti vixerit.

C A P. I I I.

De Carolo. IV. Ubi & de Hungariæ Poloniæ regnique Neapolitani rebus

PORrò CALOLUS ejus nominis IV. à multis, ut vitio creatus, arcebatur imperio & Electores Imperiale decus obtulerunt *Eduardo* Angliæ Regi gloriâ florenti, ſed is gratias egit. Rurſus obtulerunt diadema *Friderico* Miſniæ & Turingiæ duci; Is etiam excuſavit. Tandem *Guntero* Comiti *Suartzenburgico* perſuaſerunt, ut acceptaret, iſque Francofurtum exercitu adducto, illic inauguratus eſt; Sed hic brevi per venenum fraude *Caroli*, ut ajunt, propinatum periit; poſtquam deſertus à Roberto Palatino Electioni renuntiaverat.

2. Sic tandem *Carolus* non ſine multa largitione

tione ſolus Imperiali dignitate potitus eſt, anno 1350. conceſſis Imperii vectigalibus, quæ adhuc ſupererant, Electoribus, & Principibus; denique eorum uſurpationibus, quæ adhuc nulla lege ſtabilitæ fuerant, *ſolenni Conſtitutione, quam Auream Bullam* vocant, confirmatis, quæ fons hodieque juris publici Germanici habetur, & exhibet Imperium, ſicut etiamnum conſpicitur, ut magis ſit Principatus ſive Præſidium fœderis arcti inter plures regulos & civitates, quam verum *unumque* regnum, Ea lex lata eſt anno 1356.

3. Nec minores idem in Italiâ largitiones de regno Longobardico & reſiduis Imperii juribus fecit, ut tandem Imperium Romanum extra Germaniam nihil quam Titulus & ἀξίωμα dignitatis evaſerit: parte aliquâ Italiæ tantummodo non penitus Germanis ſubtractâ. Coronatus eſt Romæ, die Paſchatis anno 1355. hac lege pudendâ, ut diademate accepto, ſtatim rediret in Germaniam, quod fideliter præſtitit. Naucler. *Cranz. lib.* 9. *Saxon. Cuſpin. in vit.*

4. Adhunc locum pertinet etiam mutatio, quæ accidit in HUNGARIA, poſteritate Sancti *Stephani*, cujus alias meminimus, quæ per annos 332. regno præfuerat, extinctâ, in Ladiſlao Stephani filio à ſuis interfecto anno 1299. cui ſurrogatus Andreas III. Venetus dictus, filius Stephani, qui filius erat Andreæ II. Regis Hungariæ ex puellâ Venetâ abſque legitimo matrimonium ſuſceptus. Sed ex Stephano IV. Belæ IV. filio, extiterat Anna *Maria*, quæ nupſe-

rat *Carolo Claudo* Regi Neapolitano; unde filius *Carolus* Martellus, & ex eo *Carolus* iterum filius, in Hungariâ nominis ejus I. qui poſt varias turbas regno ſibi pridem debito potitus eſt anno 1310.

5. Huic fuit uxor *Eliſabeth* Uladiſlai, I. ducis & dein Regis Poloniæ dicti filia: Undenatus LUDOVICUS, I. qui anno 1342. Hungariæ & jure materno Poloniæ Rex factus res magnas geſſit, & Hungariæ fines ad Pontum Euxinum uſque extendit.

6. Frater ejus *Andreas* uxorem duxerat *Johannam* Roberti regis Neapolitani ex *Carolo* neptem, regni heredem, impudicam ſceleratamque feminam, quæ viri juvenis optimi ſed minimè callidi & uxoris laſciviæ imparis pertæſa ſuſtulit eum è medio, apud Averſam urbem. Invenerat illam Andreas chordam craſſam aureis filis texentem ac adornantem, Roganti, quid texeret, *Laqueum*, reſpondet mulier, *quo te ſuſpendam*. Sequenti nocte virum ſecubantem ad ſe vocavit, vel, ut alii, cubantem ſecum avocari, à conjuratis excipi & laqueo prædicto à trabe ſuſpendi atque in hortum abjici juſſit, anno 1343. ſtatimque ſecundis nuptiis ſibi junxit *Ludovicum* Tarenti Principem cognatum ſuum.

7. Sed *Ludovicus Ungarus* fratris necem ulturus, parricidis in provinciam Galliæ, quam Johanna tenebat, fugatis, Neapolitanum regnum occupavit; quod eo digreſſo, *Johanna*, favore Pontificis Clementis V. cui tunc *Avenionem* ceſſit, recuperavit; & marito per nimium Veneris

uſum

uſum brevi extincto, tertiùm nupſit *Jacobo* Tarraconenſi, cui ob adulterium moecha perdi- tiſſima caput amputavit; quartoque nupſit *Otthoni* Brunſvicenſi anno 1376.

8. Sed quinquennio poſtea *Carolus* Dyrrachinus ejus agnatus, ab ipſa educatus & benignè habitus, *Ludovici* Hungari auxilio, regnum armis occupavit, Othone victo pulſoque in exilium; *Johannam* verò, quam prius in gratiam receperat, juſſu *Ludovici* ab eadem trabe, à qua ſuſpenderat Andream, ſuſpendi curavit anno 1380. cui poſitum eſt hoc epithaphium.

Incluta Parthenopes jacet hic Regina Johanna
Prima; *prius felix, mox miſeranda nimis.*
Quam Carolo *genitam mulctavit* Carolus alter
Heu! nece, quâ proprium ſuſtulit illa virum.

9. Dein Carolus *Ludovicum* II. Andegavenſem Caroli V. Galliæ regis fratrem, ſerius in auxilium Johannæ feſtinantem cum ingenti exercitu, ad incitas redegit ad mortem uſque anno 1384.

10. Supplicio cum Johannâ pariter adfecta eſt *Maria* ſoror ejus & ſcelerum particeps, cujus amore flagrans *Johannes Boccatius* ſcripſit librum, cui *Flammetta* nomen, eloquentia inſaniam amoris exprimente patheticà. Hæc etſi terminos hujus ſectionis excedentia, connectere viſum. *Auctores apud Beſoldum in excerpt. de regn. Sicil. & Neap.*

CAP. IV.

De rebus Gallicis & Regibus Ludovico ſancto, Philippo Audace & Pulchro.

LUdovicus ſanctus è carcere Saracenico liberatus anno 1250. per aliquot annos, adhuc in terrâ ſanctâ peregrinatus eſt; donec audito, matrem eſſe mortuam, rediit in regnum *anno* 1254. quod deinde pacificè, prudenter & ſanctè adminiſtravit. Angliæ Regem domi impeditum & improſpero ſucceſſu *Richardi* fratris electi Imperatoris in Germaniâ deſtitutum pactione pecuniaria redegit ad renuntiandum Normandiæ, Andegavenſi, Mayenenſi, Turonenſi & Pictavienſi ditionibus, retenta parte Aquitaniæ ultra Garumnam, cum Lemovicum & Petricortenſi ditionibus, ſub lege feudi & ſervitii, cujus ſpecimen exhibuit *Henricus* agens Lutetiæ Pariſiorum, quando Ludovici primogenitus moriebatur. Ipſe enim juxta alios principes Galliæ, regni vaſallos cadaver aliquâ parte viæ verſus Dionyſi fanum humeris ſuis portavit, ut Galli Scriptores adfirmant; Ludovico utcumque *ſancto* juris ſui exercendi bene gnaro.

2. Poſtremo, cum res Chriſtianorum vergerent ad interitum in Oriente, novam expeditionem inſtituit ſacram, infelicem, ut omnes divinæ ac humanæ rationes futurum eſſe, dictare debuiſſent. dum Angli & Arragonii in terram ſanctam pergebant, ipſe ab Africâ initium factu-

factūrus Tunetum obſidebat, ubi morbo periit anno 1270. regni 44. Atque is terminus fuit bellorum Cruciatorum, quæ ducentorum prope annorum ſpatio, Europam mirifice exhauſerant. Paucis annis poſtea reliquæ urbes Syriæ, quæ Chriſtianis ſupererant, Tripolis, Tyrus, Sidon & tandem *Ptolemais ſive Acra* Saracenis ceſſerunt, *anno* 1291.

3. Succeſſit filius PHILIPPUS cui nomen tribuunt *Audacis*, etſi bella vix attigerit, niſi duabus irritis expeditionibus in Hiſpaniam, unâ contra *Alphonſum* Caſtiliæ Regem, qui ſororis Philippi filios ex Ferdinando primogenito ſuo excludebat à ſucceſſione regni & penſundare conabatur; alterâ, contra Petrum Arragonium, qui Siciliam Carolo Philippi patruo ademerat, quem Papa utroque regno privaverat, Arragoniam dederat *Carolo* Philippi filio ſecundogenito. Sed ut alias ſemper, ita tum res docuit, *bella Gallorum in Hiſpaniâ non habere ſucceſſum.* pudore laboribuſque fatigatus obiit *anno* 45. *ætatis*, regni 16. *Chr.* 1285. domi, juſtus liberalis & civibus utiliſſimus.

4. Succeſſorem habuit filium cognominem, PHILIPPUM qui *Pulcher* dictus, cauſam Hiſpaniæ & Patruelium ſuorum utiliter magis quam honeſtè deſtituit, domeſticis intentior, Flandriam & Burgundiæ Comitatum ſibi reddens obnoxias, Denique magnâ Aquitaniæ parte ipſaque Burdegalâ Anglis ademptâ, belli occaſione ex injuriis mutuis nautarum & mercatorum exortâ,

exortâ, & citatione *Eduardi* ad Curiam Pariſienſem accensâ, quod bellum ab *anno* 1292. uſque 1298. majore motu quam ſucceſſu geſtum eſt; conflato ingenti fœdere contra Gallum, Angli Regis, Adolphi Imperatoris, Flandriæ, Hollandiæ, aliorumque Comitum; ſed efficacia nulla, pleriſque ſua curantibus, Flandro denique ad impenſas luendas ſubacto & carceri Pariſienſi mancipato.

5. Interim Flandriæ tumultus ingentes Philippo moleſtias pepercre bellumque grave, Flandris populariter inſurgentibus maximiſque Gallorum exercitibus pares ſe præbentibus, donec Comes cum filia ſua, quam rex diu, ne Angli filio nuberet, detinuerat, reſtitutus & Provincia ſibi relicta eſt. Cum Anglo pax etiam, redditis Aquitaniæ urbibus captis inſtaurata.

9. Notatu dignum fuit, quod trium Regis filiorum uxores damnatæ ſunt omnes adulterii & eorum moechi cute vivis detracta, pudendis abſciſſis ſuſpenſi. Unus tamen *Philippus Longus* qui poſtea regnavit, ſuam uxorem è carcere exemit ſibique denuo conjunxit. *Philippus* Rex brevi poſtea deceſſit anno 1314. regni 26. ætatis 48. notatus ut oppreſſor populi, tributis, monetæ corruptelâ aliiſque exactionibus. *Auctores de Serres, Mezeraus.*

CAP.

CAP. V.

De Ludovico X. *Philippo* V. *&* VI. *qui fuit Valeſius & Johanne Regibus.*

EX Johanna Navarræ Reginâ uxore ſuâ Philippus pulcher habuit tres filios & totidem filias, quarum Iſabella nupſit Eduardo II. Angliæ Regi; unde natus Eduardus III. & materia belli duratura in poſteros. Illorum maximus natu LUDOVICUS, quem *Hutinum* vocant, ſucceſſit annoque ſecundo necdum finito, mortuus eſt veneno, cujus propinandi artificium tunc admodum frequens erat, anno ætatis 28. Chr. 1316.

2. Præcipuum quod ejus tempore (Carolus Valeſiæ dux ejus Patruus omnem regiam vim exercuerat) factum eſt, erat ſupplicium & confiſcatio Quæſtorum, qui ſub Patris imperio populum exhauſerant, ſeque ultra modum locupletaverant.

3. *Philippo* LONGO fratris defuncti Regis ſucceſſio diſputabatur in favorem *Johannæ* Ludovici filiæ, poſtquam filius poſtumus *Johannes* dictus intra octiduum deceſſerat. Quippe marium ſucceſſio nulla lege ſtabilita erat; nam Lex Salica, quæ jactatur, eſt conſuetudo vetus de promiſcuâ ſucceſſione veterum Francorum, non de regno, exemplis in contradictorio hac parte nondum introducta; Carolo Philippi Patruo & Eudone puellæ avunculo duce Burgundiæ pro filia nitentibus. Sed Procerum ſententia jus marium

poſt

poſt quinque menſes interregni, approbatum eſt. Quinquennium explevit in regno, mortuus anno ætatis 31. Ch. 1322. nulla re memorabili geſtâ & propter exactiones, quibus nondum ſucta erat Gallia, parum amatus, tribus relictis filiabus.

4. Ergo ſucceſſionem adeptus eſt CAROLUS IV. *Pulcher* dictus, qui per ſexennium tenuit imperium, mortuus anno 1328. ætatis 34. bonus & liberalis Princeps, ſed exactionibus tributiſque more parentis & fratris exoſus. liberos non reliquit, ſed uxorem prægnantem, quæ poſt duos menſes peperit filiam.

5. Succeſſionem diſputabant *Eduardus* Anglus ſororis ejus Iſabellæ filius & PHILIPPUS Valeſiorum dux patruelis defuncti; qui ſententiâ Procerum, legis Salicæ obtentu, prævaluit.

6. Hic *Eduardum* ſtatim citavit ad capiendum inveſtituram ducatus Aquitanici aliarumque ditionum, quas in Galliâ poſſidebat, ritu ſolito, flexis genibus, junctiſque manibus publicè celebrato anno 1330. Sed Eduardus aliquot annis poſtea comparatis ſociis validaque Flandrorum factione, Comiti ſuo adverſa ſublevatus bellum fecit, exercitum trajecit, claſſemque Gallicam apud Sluſas triginta millibus Gallorum cæſis, ſuperavit.

7. Philippus cum exercitu terreſtri *centum ultra millium*, Regibus Bohemiæ, Navarræ Scotiæ omnique nobilitate ſtipatus prodiit, adverſus

verſus Anglum ſexaginta millia ducentem ex Anglis, Flandris, Germanis, (Ludovicus Bavarus arctè fœderatus ei titulum S. R. I. Vicarii dederat) Sed tum quidem induciæ convenerunt, operam dante Johanna Valeſia, Hannoniæ Comitis vidua, Philippi Sorore, Eduardi ſocru, hæc anno 1337.

8. Sed cum Eduardus Regem Franciæ ſe ferre non deſineret, ducemque Britanniæ Montfortium à Philippo ejectum alioſque Proceres malè habitos recepiſſet, rediit ipſe tandem in Normandiam, alio exercitu in Aquitaniam miſſo. Cædem & incendia latè ferens tranſiit in Picardiam, ibique Philippum 60. millia ducentem ipſe vix habens 30. millia, magna pugna ſuperavit ad *Creciacum in Picardiâ*, cæſis pluribus quam victores erant numero, inter eos Carolo Alenzonio, Philippi fratre, primo cladis auctore, Johanne Bohemiæ Rege, Ludovico Flandriæ Comite aliiſque maximi nominis, Res accidit, *anno* 1346. *d.* 26. *Aug.* Anglus inde Caletum utcumque victorioſus annum integrum obſedit (adeo tunc poliorcetica languebat) nec niſi fame coactum cepit. Hoc ſpatium Gallis reſumendi vires animoſque dedit facultatem, reformandique adminiſtrationem publicam fœdâ licentia corruptam.

9. Penſatum eſt hoc damnum acceſſione *Delphinatus*, cujus Dux *Imbertus* amiſſo majore filio apud *Creciacum* & altero infante, ſuâ imprudentiâ, dum ludens puerum terriculo præcipitii

tii è feneſtrâ ſublimi de manibus amitteret; Hinc tædio rerum ditionem ſuam hac lege Philippo tradidit, ut ſalvis privilegiis, regno Galliæ uniretur, & primo-genitus Regis *Delphini* gereret nomen, anno 1348. *Philippus* amiſsâ uxore, natus annos 65. ad novas nuptias tranſiit, cum *Blancâ* Navarra, in quibus ſepulchrum ſuum invenit, *anno* 1349. *regni* 33. ſucceſſore JOHANNE filio.

10. Hic foris ab Anglis ex Aquitaniâ & è Caleto, intus à *Carolo* rege Navarræ & Gallici ſanguinis Principe, cujus matri adempta erat Campania & Brienſis regio, infeſtabatur. Hunc *Johannes* cædis illuſtris animique hoſtilis reum ceperat ex inſidiis, amicoſque perſequebatur; At hi *Eduardum* excitarunt, ut filium Eduardum qui Niger eſt dictus, Walliæ Principem, cujus opera inſignis apud *Creciacum* eluxerat, in Aquitaniam, alios in Normandiam mitteret.

11. Eduardo *Nigro* venit obviam rex *Johannes* apud *Pictaviam*, decuplo numeroſior hoſte, quem, fame ad deditionem adigere poterat, & qui vitâ armiſque ſalvis quidlibet offerebat. Hunc in ſuis caſtris oppugnat & memorabili artificio audaciaque *Nigri* Principis non modo repulſus, ſed etiam victus & cum filio Philippo, ingentique procerum numero captus atque Londinum abductus eſt, *anno* 1356. *d.* 19. *Septembris*, in quo anno eſt terminus hujus Sectionis. *Auctores qui ſuprà.*

C A P.

CAP. VI.

De rebus Hiſpaniæ.

Caſtiliæ & Legionis rex Ferdinandus III. de quo *ſuprà*, fatis conceſſit *anno* 1260. eique ſucceſſit Alphonſus X. doctrina celebris, ad Imperialem quoque dignitatem, ut *ſuprà* vidimus, à quibuſdam Electoribus invitatus. Sed Aſtrologus major quam Politicus aut bellator adverſus Granatenſes Mauros bellum improſpere geſſit in Murcia, cujus partem amiſit. Habuit etiam regni ſui Proceres (verba *Marini*) rebellantes, quia Dionyſium ex filia Beatrice nepotem *Portugalliæ* Regem, antea Caſtiliæ Regno ſubjectum omni ſervitio liberaverat.

2. Uxorem habebat *Jolantam* Jacobi Aragonæ Regis filiam. Qua ob ſterilitatem repudiatâ deſpondit ſibi *Chriſtianam* Daniæ Regis filiam. Quæ antequam ad eum duceretur, *Jolanta* peperit ex ipſo. Proinde hujus frater Archiepiſcopus Hiſpalenſis, Chriſtianam miſeratus & amans, erat enim pulcherrima, repudiato ſacerdotio illam in uxorem duxit.

3. Quin Jolanta ſex omnino filios unamque filiam perperit Alphonſo, quorum major natu *Ferdinandus* ex Blancâ Ludovici Sancti filia duobus ſuſceptis filiis, obiit mortem. Frater ejus *Sanctius* excluſis primogeniti liberis, ut heredem regni ſe gerebat, Alphonſo ei patrocinante. Jolanta nepotibus favebat & cum vidua pueriſque

in Arragoniam aufugit. Philippus Audax ſororem, ejuſque liberos cum exercitu reducere parans, duas fecit ingentes irritas expeditiones, ut ſemper apud Pyræneos inutiles fuere Gallorum motus. Sanctius deinde patrem ſuum exuit ipſum, qui impietatem aliter quam maledictionibus teſtamento ſuo inſertis ulciſci non potuit, anno 1287.

4. Sanctius ille tamen res egregias geſſit, Mauris terrâ marique ſuperatis, ſed brevis ævi fuit; Poſt *annos octo* mortuus habuit ſucceſſorem filium *Ferdinandum IV.* novennem, qui poſt tredecim alii 15. annos, quibus variis bellis agitatus fuit, mane quodam mortuus in lecto repertus eſt, ſucceſſore filio Alphonſo XI. qui per annos 42. rebus adverſus Mauros feliciter geſtis imperavit: ſuccedente *Petro* filio, qui ſectionis hujus terminum exceſſit.

CAP. VII.

De rebus Anglicanis, Henrico III. Eduardo I. Regibus.

HEnricus III. cum populo proceribuſque ſuis, tumultuariè & inconſtanter agebat, pecuniæ emungendæ, multa promittens quæ non ſervabat. Nominatim anno 1257. novas leges & privilegia in comitiis Oxonienſibus pollicitus, ab Alexandro IV. Pontifice, jurejurando ſe liberari curavit, atque ut civibus reſiſteret, cum Gallo pacem identidem haud ſatis decorè reno-

vavit,

vavit, & acceptâ pecunia, quam ſemper anhelabat, ampliſſimis in Gallia ditionibus renuntiabat.

2. His rebus invitati proceres bellum, auctore *Simone Montfortio*, Leiceſtriæ Duce, qui in Comitiis pro Rege ſpoponderat, parabant, Rex contra, ſed pugna congreſſus apud *Leewis* oppidum cum *Eduardo* filio & fratre *Richardo Cæſare* victus & captus eſt. Victoribus, ut fit, diſcordantibus, evadit *Eduardus* acer juvenis & collecto exercitu, proceres haud procul *Vigornia* prælio ſuperat, ac patrem, qui ab hoſtibus prima in acie collocatus erat, patruumque liberat. Inde Londinum pergunt & dum urbem obſident, pax inita eſt, *Ottobono* Pontificis legato ad eam rem miſſo, anno 1262.

3. Tunc abundante otio, Princeps Eduardus expeditionem magni ſumptus in Syriam ſuſcepit, anno 1266. inrito ſucceſſu, ut *ſupra* indicatum eſt. *Henricus* verò deinde mortalitatem explevit, anno ætatis 66. regni 56. Chr. 1273.

4. EDUARDUS ejus nominis ex Normannis Regibus *Primus* annos 35. natus, ubi regnum ſuſcepit, varia bella cum Wallis geſſit, eoſque multis cladibus ad quietem & obſequium ſubegit; in Galliam aliquoties tranſmiſit quidem, ſed ad bella rês non pervenit ante annum 1293.

5. Sed anno 1290. Rege Scotorum *Alexandro* ſine liberis mortuo, contentio de ſucceſſione fuit, inter *Joh: Baliolum* pronepotem ex primâ & *Rob: Bruſſium* nepotem ex 2. filia Davidis, qui frater

 Guilelmi

Guilielmi Regis fuerat, oriundis; cujus litis Eduardus arbiter electus ſecundum Johannem pronuntiavit, hac lege, ut Angliæ regem agnoſceret ſuperiorem.

6. Tandem anno 1293. Belli flamma Gallici erupit, animis pridem exulceratis; ſed occaſione prædationum maritimarum. Angli primo Gallicam claſſem profligant; hi dein, Rege coram Curia Pariſienſi, contumaciæ accuſato & felloniæ damnato, Burdegalam occuparunt: cui malo quominus *Eduardus* ipſe, uti par erat, ſuccurreret, domeſticis Wallorum turbis impediebatur; duces in Aquitaniam miſſi rem malè geſſerunt. Acceſſit Johannis Scotiæ Regis defectio ad Gallos & bellum Anglis illatum, malo ſuo; Namque Eduardus capto Bervico, victiſque magna pugna Scotis ipſam Edimburgum occupavit Regemque Johannem in poteſtatem redactum ſecum eduxit, dato Scotis præfecto, anno 1297.

7. At Eduardo in Flandriam contra Gallos profecto, Scoti defecerunt, duce *Guilielmo Wallâ* qui primus in Anglos ſurrexerat, eoſque pariter è Scotiæ finibus ejiciunt; Accedentibus procerum Angliæ, Cleri plebiſque propter nimias exactiones ſacrarumque pecuniarum direptiones tumultibus; Eduardus Princeps Regis filius ex conſilio Roberti Cantuarienſis hos quidem placat, ſancitâ lege, quam Rex abſens firmavit; *fas non fore, tributum poſthac ullum exigere, niſi ex Ordinum conſenſu*, quod antea ſuo arbitratu

arbitratu Reges ſæpe faciebant; *eaque lex ab eo tempore anno* 1298. *cuſtodita eſt in hancuſque diem*, ſcribit *Polydorus Virgilius*.

5. Eduardus cum pace factâ Aquitaniam à Gallis recepiſſet, in *Scotiam* profectus magna clade gentem adfecit, cæſis ad *Varium* ſacellum in ipſis valli *Severiani* veſtigiis 15. millibus hoſtium. Inde Londinum reverſus Johannem Regem dimiſit, qui in Scotiam non auſus redire, quod eum gentis gloriam prodidiſſe dicerent, in Gallia conſenuit. Eduardus tamen Scotos, qui ruptis induciis, Anglos iterum pugnâ factâ vicerant, denuo ſubegit, fidem ab illis etiam à *Bruſſio*, non tamen à *Walla* accepit, & lapidem cui Reges inaugurandi inſidere ſolebant, in Angliam avectum apud Weſtmonaſterium depoſuit. Sed anno 1306. cum Scoti rurſus defeciſſent Rege *Bruſſio* declarato, *Eduardus* per filium Scotos denuo opprimit, vaſtat, Robertum fortiſſime pugnantem ingenti prælio vincit, Wallam multoſque proceres capite punit; Ipſe morbo decedit; anno ætatis 69. regni 35. *Polidor. Virgil. lib.* 16. *&* 17. *Bakerus. Buchan. lib.* 8. *rer. Scot.*

CAP. VIII.

De Eduardo II. & III. *Regibus.*

EDUARDUS II. ex quatuor defuncti filiis natu minimus & ſolus ſuperſtes Patri multum abſimilis fuit, revocato in aulam *Petro Gaveſtono* ſcurrâ nequiſſimo, quem pater ut filii corruptorem in exilium egerat; huic ſe totum dedidit; tantâ cum procerum indignatione, ut hominem primo in Hiberniam ejecerint revocatumque à Rege brevi obtruncaverint; ſed ejus locum occupavere *Spenſerii* duo Pater & filius, rempublicam lacerantes.

2. Hoc animadverſo, Robertus *Bruſſius* Anglos è Scotia expulit, ultroque Angliam infeſtavit atque Eduardum imperite exercitum ducentem prælio apud *Sterlinum* vicit, decem ut alii 50. M. millibus deſideratis, anno 1310. Scoti inde bellum & in Hiberniam transtulerunt, cujus bona parte occupatâ, Regem *Eduardum* quendam ejus inſulæ creavere. Sed hoc poſt quadriennium occiſo, Hiberniâ excidêrunt.

3. Interim Angli proceres Regem non malitiâ, ſed facilitate noxiâ peccantem armis aggrediuntur, Spenſerios ejiciunt: verum poſtea vincuntur à Rege, qui nonnullis capite mulctatis Spenſerios revocat anno 1321. multoque inſolentius cum ipſe, tum illi ſe geſſerunt, indignantibus & ingemiſcentibus omnium ordinum viris.

4. Hunc rerum ſtatum obſervantes Galli & Scoti

Scoti, utrimque ditiones *Eduardi* infeſtarunt impune, profligato aliquoties à Scotis *Eduardo*, à Gallis Edmundo ejusfratre, qui nihil agebat.

5. Quamobrem Eduardus uxorem *Iſabellam Caroli Pulchri* ſororem, cum *Eduardo* filio miſit in Galliam, quæ pacem & Aquitaniam recuperavit, in Angliam tamen reverti noluit, prætextu *Spenſerorum* inſolentiæ, verum odio & contemptu mariti, amoribus inretita *Rogerii Mortimerii*, juvenis pulcherrimi & ſtrenui, donec ingratiis à Rege fratre dimitteretur.

6. Inops Regina conſilii venit ad Gulielmum Hannoniæ Comitem, cujus frater *Iohannes* Reginæ formâ non minus quam ingenio præſtantiſſimæ ſe devovit, collectaque manu trecentorum equitum voluntariorum; fratre qui è ſucceſſu multa ſibi promittebat, connivente; proſecutus eſt illam filiumque in Angliam, ubi conſcii non deerant. Diditâ famâ, illam in Suffolciam appuliſſe, patuit, quàm nihili ſit majeſtas adverſus odium & contemptum univerſalem, qui unanimi defectione manifeſtatus eſt, ut ſine ullo conflictu regnum tranſiret.

7. Rex cum Spenſeriis fuga ſibi conſuluit, è quâ retracti Spenſerus quidem uterque ſupplicio perduellium odioſiſſimo adfecti, Rex in cuſtodiam datus eſt, nec quod enixè petebat, in conſpectum B[illegible]æ adverſus eum obduratæ admitti potuit. [illegible]m fraude minisque compulerunt ad ſolennem abdicationem tranſlationemque regni in filium anno 1326.

8. Anno ſequente, Proceres, ut fit, diſſentientes agitanteſque, præſertim Edmundus frater ejus de liberando rege patre, non permiſerunt Reginæ amiciſque ejus, non eſſe perfecte malis. Suſtulerunt eum è medio crudeli modo; hæc enim prævaluit fama, parricidas ferrum candens per canalem corneum intorſiſſe in anum ejus & ventrem, quo abſque notâ foris apparente furtuito extinctus videri poſſet, *anno ætatis* 43. *regni* 19.

9. EDUARDUS per ætatem, ſceleris in Patrem expers, ſub tutela matris, quæ ſ dotalitii nomine maximam regiorum redituum partem occupaverat, egit & *Johannam* Hannoniæ comitis filiam in uxorem duxit. mater autem Edmundum Cantii comitem *Eduardi* mariti fratrem inimicum ſuum, perduellionis damnatum capite mulctari curavit.

10. Sed non diu poſtea Rex, mature qualis vir futurus eſſet, demonſtrans, excitatus indignitate rerum actarum, matri *Mortimerium* ſuum *Marchiæ* comitem pridem creatum, multum deprecanti abſtulit & ſuſpendit, matrique fortunas ſuas immodicas ademit.

11. Paulo ante, cum *Davide Bruſſio Roberti* filio pacem parum decoram nuptiis Johannæ ſororis firmatam inierat, mox tamen paſſus eundem ab *Eduardo Baliolo* I[illegible]is filio oppugnari, quem & ipſe ducto in S[illegible] exercitu, fœdus ſe pucro initum valere negans, adjuvit victiſque Scotis, Davidem cum ſua ſorore fugavit in Galliam

liam & *Eduardum* Baliolum ſibi jurejurando fecit obnoxium, retento Bervico aliiſque Scotiæ locis Angliæ proximis. At Scoti non quievere, donec revocato è Galliâ *Davide*, ſe Anglorum dominationi ſubducerent.

12. Interim *Robertus*, Atrebatium Comes, qui Philippo Valeſio præcipuus auctor fuerat obtinendi Galliæ regni, ab eodem male habitus venit ad *Eduardum* incentorque maximus fuit belli in Gallos movendi, quo ſponte animus Eduardi inclinabat, ut qui per injuriam Galliæ regnum ſibi ereptum querebatur; Idque bellum porrò ſuſceptum & geſtum eſt maximo rerum motu cruentiſque commiſſionibus, quas ſuprà in Gallicis rebus vidimus & in quibus *Eduardus* ejuſque filius *Walliæ* Princeps, cognomento *Niger* res admiratione dignas geſſerunt, de quibus non eſt quod dicta repetamus.

13. Id vero indictum eſt; eodem tempore, quo ad *Creſſiacum* certabatur, *Davidem Bruſſium* Scotiæ Regem in gratiam Francorum, cum exercitu 60. millium Angliam invadentem ab Anglis duce *Johanna* Regina, victum eſſe, capto *Davide* rege multiſque aliis & 15. millibus cæſis; David in cuſtodia manſit, uſque poſt terminum *hujus Sectionis*, quieſt annus 1356. Ad Eduardum III. refertur initium ordinis equeſtris *periſcelidos*, ſub tutela *D. Georgii*.

CAP. IX.

De rebus Græcorum.

CONſtantinopoli *Balduinus* Imp. Latinus, Græcorum voluntate, Latinorum auxilio deſtitutus vix urbem modicumque ſolum περίχωρον tuebatur, totus à Pontificis & Venetorum ope conſilioque dependens. Accidit autem anno 1259. ut Venetorum claſſis in bello contra Genuenſes occupata, Latini autem milites in obſidione caſtelli cujuſdam abeſſent. Quod indicatum duci cuidam *Michaëlis Palæologi* Imperatoris *Nicæni*, cum *octingentis* militibus hac tranſeunti, ſecum incolis compoſitâ in urbem noctu admiſſus eâque tam parvâ manu potitus eſt, Balduino, nulla vi oppoſita ſe maritima fuga proripiente, qui in Gallia conſenuit. Regnatum eſt à Balduino ad Balduinum per annos 55.

2. MICHAEL *Palæologus* exinde tenuit Imperium, nomine primum tutorio *Johannis Laſcaris*, *Theodori* filii, quem deinde excæcavit & ſorores ejus tranſmarinis elocavit nuptiis, ipſe prudentia, fortitudine, comitate ſingulari præditus. In recenti Imperio metuens Latinos, imprimis Carolum Andegavenſem Neapoleos & Siciliæ Regem, qui cum Balduino II. adfinitatem contraxerat, Pontifici Romano in Concilio Lugdunenſi ſe ſubmiſit, Latinamque confeſſionem amplexus eſt. Objit *anno* 1283.

3. Succeſſorem nactus ANDRONICUM filium,

filium, qui juſtitiæ ſeverus in cæteris parum laudatus ad multam uſque ſenectam imperavit. Fratrem ſuum *Conſtantinum Porphyrogennetem* cum *Michaële Strategopolo* rerum novarum ſuſpectos, quorum opera contra Turcas egregia extiterat, in carcerem conjecit, anno 1223. Quare factum eſt, ut iidem Turcæ Aſiam minorem perpetuo imperio occupaverint, primo diviſi in plures dynaſtias, donec *Otomanus* Bithyniæ Satrapa, reliquis ſubactis, regnum conſtrueret, anno 1300. quod initium præſentis TURCARUM imperii habetur. Otthomano 29. anni potentiæ adſcribuntur.

4. Filium optimum habuit *Andron. Michaëlem*, quem Pater Imperii conſortem fecit, eique mortuo ſurrogavit nepotem ex illo, ANDRONICUM *juniorem*, qui luxu & inopia, vel ut alii, quod avus ei filium Conſtantinum & ex eo nepotem Michaëlem præferre vellet, ab eo defecit, hoſtis judicatus. Sed reconciliata amicitia, nepos, Imperator coronatus, brevi poſtea Conſtantinopolin & Imperium occupavit; avus monaſterium ingreſſus in eo conſenuit ab anno 1320.

5. ANDRONICUS III. ita rerum per 18. annos potitus eſt, vel ut alii 21. cum laude clementiæ & humanitatis. Mortuus anno 1341. filium reliquit *Johannem*, cui Tutor datus JOHANNES *Cantacuzenus* Vir doctrina & ſapientia excellens & magnus Domeſticus, Imperatoriam dignitatem uſurpavit, invitus ad eam compulſus, ut ipſe quidem videri vult, à Senatu, *lib.* 3. *Hiſt. c.* 25. *&* 92. *& lib.* 4. *c.* 7. 6. Ad-

6. Adfinitatem contraxit cum *Orchane* Othomanni filio Turcarum Rege, cui filiam *Theodoram* antequam Imperator fieret, collocavit, ut ipſe docet *lib*.4.*c*.4. Bello à Palæologis per quinquennium impetitus tandem victoria & urbe, Turcorum etiam auxilio potitus, per 16. annos in univerſum præfuit: Quibus finitis, *Johannes* Andronici filius, etſi gener Cantacuzeni pridem factus, adverſus eum inita factione & ope Franciſci Catalufii Genuenſium, qui tunc mare tenebant, claſſis præfecti, apud Tenedum forte ſtationem agentis, Urbem occupavit & Cantacuzenum, cum uxore, in monaſterium relegavit, In quo ille ſcripſit hiſtoriam ſuam, idque accidit *anno Chr*. 1357. Interea *Orchanes* rerum ſuarum ſatagens Aſiam minorem omnem ad Helleſpontum & Euxinum uſque Pontum in poteſtatem redegit. *Auctores in except. Beſoldi ſuprà dictis*.

C A P.

CAP. X.

De rebus Eccleſiaſticis.

STatus rerum Eccleſiaſticarum fermè idem fuit, in ſumma, qui intervallo præcedente; Luxus & inſolentia Pontificum & Cleri magis indies creſcere; Etiam ex cœlibatu coacto jam pridem & deinde, promiſcua ſtupra, è quibus ingens turba nothorum, qui nepotes vocabantur. Unde verſiculi noti;

Cumque Sator rerum privaſſet ſemine Clerum
Ad Satanæ votum ſucceſſit turba nepotum.

2. Cum autem Germaniæ Imperatores Pontificum diris & Principum factionibus ſubacti eſſent, Bonifacius VIII. Pontifex, Philippum Pulchrum Galliæ Regem dictis ſuis minus audientem, ſubjicere ſibi, ut anteceſſores ejus Henricos & Fridericos ſubegerant, conſtituit, imperans illi, ut cum Anglo & Flandro pacem iniret, ſeque correctioni ſuæ, ratione peccatorum quæ commiſerat in adminiſtratione regni ſubjiceret aliaque plura; palàm præ ſe ferens, unicam eſſe poteſtatem ſummam Eccleſiaſticam, cui Politica ſubjecta ſit.

3. Sed non reperit in Proceribus & Clero Galliæ perfidiam & contumaciam adverſus Regem, quam ejus Anteceſſores in Germaniæ Principibus adverſus Imperatores ſuos invenerant. Galli in Comitiis Pariſienſibus *ad templum noſtræ Dominæ* declaravere, neminem in Galliâ

præter

præter Regem quicquam habere juris *in temporalibus. d.* 10. *Aprilis anno* 1301.

4. Dein cum Bonifacius illum anathemate perculiſſet, paratuſque eſſet alio diplomate eum regno privare, idque primo occupanti concedere, *Nogaretus* Philippi legatus, cum *Sciarra Colonnâ* aliiſque Bonifacii inimicis, illum apud *Anagniam*, natalem ejus urbem deprehenſum injuriis verberibuſque mulcatum, theſauris ejus direptis, in carcerem conjecerunt. Unde poſt triduum liberatus Romæ ex animi rabie & febri contractâ, deceſſit *anno* 1303.

5. Exinde Galliæ Reges Papas habuerunt obnoxios, maximè, poſtquam *Clemens* V. ſedem Pontificiæ dignitatis ob turbas Romanas Avenionem transtulit, *anno* 1301. ubi per annnos 71. manſit: Quæ *res attulit in Galliam*, ſic ait Mezerayus, ſcriptor Catholicus, ut notum, *tria incommoda; Simoniam, quæ eſt filia luxus & impietatis: Rabulariam forenſem, & aliud malum, cui natura non dedit nomen.*

6. Haud multo poſt accidit interitus *Templariorum*, qui erant equites religioſi de templo Hieroſolymitano, inſtituti anno 1127. eorumque numerus & opes, una cum vitiis inde adeò creverant, ut Philippus adſentiente Papa Clemente, eos una die oppreſſerit, tormentis ſubjecerit & pleroſque vivos combuſſerit, eorumque bona publicáverit, aut in alios uſus converterit. Atrox & modum excedens remedium anno 1307. exercitum. Sed & poſtea dux eorum

rum generalis Molæus & *Gudo* frater Delphini Viennenſis combuſti ſunt *anno* 1314.

7. Notetur & hoc; Philippus qui *longus* eſt dictus, moriente *Ludovico* fratre, Lugduni agebat, ut Cardinalibus eligendi Pontificis auctor eſſet, poſtquam ſemel congregati tædio diſſenſionis conclavi incenſo, diſſipati fuerant. Tunc ſimili tædio ne nihil agerent, arbitrium eligendi permiſerunt Jacobo D'Oſſa Cardinali, qui ſine titubatione ſe ipſum, reliquis ſtupentibus, nominavit & JOHANNEM XXII. appellari ſe juſſit.

8. In Græcia imbecillitas Imperatorum fecit, ut Pontificibus Romanis & Latinis Eccleſiis blandirentur unionemque ſæpius præ ſe ferrent; ſed manſit animi voluntas pro ſchiſmate, perpetua in populo & Clero Græcorum; adeo ut *Michaël Palæologus*, eò quod Latinam fidem accepiſſet, Imperatoriæ ſepulturæ honore privatus vix plebejam habere potuerit.

9. Poſtremo hujus intervalli tempore *Barlamus* quidam Monachus Latinus, qui ſe Græcis adjunxerat, diſputator acerrimus multas edidit turbas adverſus Ἡσυχάστας, id eſt, ſectam *Quieſcentium*, qui docebant, hominem abſtractione ſui & tranquilla devotione precibuſque intentum, eò pervenire poſſe, ut divina quadam inexplicabilique voluptate perfundatur, ipſiſque corporeis oculis, *hoc enim additur*, conſpicuo lumine circumfundatur, ut *Cantacuzenus* refert in *lib.* 2. *cap.* 39. Hæc ſententia & uſus myſticus, à diſputandi & ratiocinandi in ſacris inſtituto valdè

alienus

alienus in quibuſdam monaſteriorum cellulis concluſus, nuper in eo fuit, ut late per orbem diffuſa magnam ἀναθεώρησιν excitaret. Quâ de re, ſi Deus volet, ut ad ultima tempora hoc leviderſæ opuſculum perducatur, *in loco* videbimus.

F I N I S.

Juriſpru-

Juriſprudentiæ Hiſtoricæ, ſive Obſervationum ad ſuperiores libros Hiſtoriæ Civilis ex Jure publicó potiſſimum univerſali, ſpecimen.

AD Cap. 1. n. 3. *Juriſ-Conſultorum ars maximè ad Hiſtoriam comparata.* Eſt enim Juris ſcientia circa actiones hominum civiles; quarum præcipuæ in Hiſtoria memorantur, occupata; de quibus judicium, quod ab hiſtoriâ ſeparari non poteſt, ferre, Juriſperiti eſt. Hic etiam ex Hiſtoria, id eſt, rerum actarum exemplis, regulas ſuas vel colligere vel confirmare debet. Imprimis autem Jus Publicum, quod ad regimen civitatis pertinet, cum Hiſtoriâ, planè, ut ita dicam, *convertitur*; ut neutra ſine alterâ tractari vel intelligi poſſit.

CAP. II.

1. Ad §. 3. *In explicatione juris publici univerſalis*; Jus publicum antehac ita methodo anniverſaria tractavimus, ut ejus ſyſtema perpetuis ab hiſtoriâ exemplis illuſtraremus. Sed quia hoc ſeculum eſt minus ſyſtematicum, ſemper etiam varietas delectat, ita nunc placet; Hiſtoriam ex jure publico illuſtrare, denique non confertim, ſed ut exempla ſe offerunt, paſſim Regulas Juris-proſequi. Summas rerum dictabimus ad calamum, quæ latius remiſſionibus ac oratione deducemus. Præmitti oportet, generalia quædam præcognita Artis.

2. Jus publicum eſt duplex, unum quod inter di-

verſas civitates obſervatur, quod eſt argumenti Grotiani, in eximio de Jure belli & pacis opere, ut ipſe *in pr. c.* 1. indicat. Alterum, quod inter ordines ejuſdem Imperii obtinet, idque finiri poteſt hoc modo, Ars tribuendi ſuum cuique, in *ordine civitatis*, *ad bene beateque vivendum*. Hoc iterum eſt duplex; vel enim ad hypotheſin certi populi redigitur, vel, ut cuivis populo, cujus ſitum novimus, applicari queat; *Situm* dicimus, conſtitutionem cujuſlibet civitatis, quæ eſt pars Hiſtoriæ. Prioris generis Jus publicum Germani de ſuo Imperio maximè celebrant, aliis gentibus haud æque frequentatum, cujus rationem in *oratione præfixa libris de jure civitatis*, reddidimus. Alterum, quod eſt univerſale Jus publicum, à nobis in *prædicto* opere *de Jure Civitatis* peractum.

3. Præſens inſtitutum non agit de univerſali tantum, ſed æque de illo, quod ad diverſi quàm quod ad ejuſdem populos Imperii pertinet: Adeoque tam ad Grotiana, quam ad noſtra de civitatis jure ſpectabimus. Eſt autem hoc Jus univerſale, diſtinctum ab Arte Politica; Nam hæc docet, quid cuique ex uſu ſit: Jus publicum, quid cuique tribuendum eſſe ratio dictet: de quo diſcrimine Grotius *in præfat. oper. ſui*, nos in *d. Orat.* & *c.* 1. *de jur. Civ.* Non erit igitur noſtrum, obſervationes tradere politicas; etſi cum pari paſſu ambulent hoc Jus publ. & politica, concurſus earum in hoc commentariolo minus ſemper evitari poſſe videtur. Nec religio erit, ſi quid in Hiſtoricis ſupplendum aut emendandum occurret, id obiter adſpergere.

4. Porrò, cum Jus publicum ſit collectum, è præceptis juris naturæ, Gentium & divinis, (nam civilia huc non pertinerit,) de jure quidem Naturæ remittemus ad Grotium *d. cap.* 1. & *ad lib.* 1. *de jur. Civ. cap.* 2. & 3. ubi, nova Hobbeſiani Juris Naturæ fundamenta convelluntur, ut & *part.* 2. *Digreſſ. lib.* 1. *cap.* 8. Jus Gentium ex Hiſtoria maxime petendum

tendum, quia gentium conſenſu nititur, Grot. *d. cap.* 1. *n.* 12. Divini juris rationes hiſtoriæ, ubi res feret, applicabimus.

5. De jure gentium ſcito, Hobbeſium, Puffendorfſium & pleroſque recentiores, negare jus gentium dari diſtinctum à jure naturæ, quod refutavimus *in d. l.* 1. *cap.* 11. quibus hanc addimus rationem, *ſi detur jus, quo licita ſunt ea, quæ jure naturæ prohibentur, ſequitur, hoc eſſe diſtinctum à jure naturæ.* Atqui jure gentium multa ſunt licita, quæ jure naturæ ſunt nefaria: Ergo oportet eſſe diſtinctum hoc à jure naturæ. Minor probatur, quia cædes hominum, quos conſtat eſſe innocentes, incendia, extra neceſſitatem belli, ſtupra, aliaque ſcelera, jure naturæ, etiam in bello juſto prohibentur; tamen jure gentium impune fiunt, ut nec apud gentes pacatas puniri queant; ergo jus gentium patet à jure naturæ rem eſſe diſtinctum.

6. Sciendum etiam, quid Civitas, quid Reſpublica ſit; definitiones ſunt hæ; Civitas eſt *cœtus perfectus familiarum, juris fruendi vitæque ſibi ſufficientis gratia, ſub eadem ſumma poteſtate ſociatus.* Reſpublica eſt; *Ordo civitatis conſiſtens in regimine ſummæ poteſtatis, per medios Magiſtratus*, quæ definitiones exponuntur *in l.* 1. *de jur. Civ. cap.* 8. Continet definitio tres partes; Summam poteſtatem, ſubjectionem reliquorum & jus Magiſtratuum; hinc tres partes diſciplinæ juris publici, de quibus ſunt tres *libri de jure Civitatis.* Formæ Reip. ſunt tres; *Monarchia*, quæ eſt unius; *Ariſtocratia*, quæ paucorum & *Democratia*, quæ eſt univerſorum Imperium 1. *d. J. Civ. cap.* 29. *& ſeqq.*

1. Ad §. 4. *Statum naturalem, in quo populi Principeſque inter ſe agunt, nihil aliud eſſe quam bellum omnium contra omnes æternum.* Hic notandum I. quid ſit Status Naturæ. II. Quomodo in eo ſint populi Principeſque diverſi. III. De veritate hujus prædicati. IV. Conſequentia illius poſitionis. Quod ad I. Status

 naturalis

naturalis eſt, in quo homines ſunt poſiti, qui nullum inter ſe pactum vel factum habent obligatorium, ut ſunt qui fortuito congregantur.

2. Cum autem gentes & Principes nullum habentes inter ſe fœdus aut bellum, omneſque ſingulorum cives eodem modo ſe habeant, manifeſtum eſt, eas in ſtatu eſſe naturali. Proinde, quicquid de Statu naturali prædicatur, id uſum in Jure publico habere maximum.

3. Prædicatum, quod Status naturalis nihil ſit aliud, quam ſtatus belli, *Thomas Hobbes*, quem alioqui peſſimæ ſuo merito doctrinæ vocamus auctorem, abunde demonſtravit, *lib.* 1. *de civ. cap.* 1. *n.* 1. *& paſſim*, idemque à nobis probatum *part.* 2. *Digreſſ. cap.* 8. *n.* 7. Nec aliter ſe res inter Principes nationeſque diverſas habere, docet experientia & circulus humanarum rerum, de quo *hic in* §. 5.

4. Conſequentiam inde nectit *Hobbes*, quod in ſtatu naturali quiſque jus habeat, faciendi quod velit & cogendi imbecilliores ad imperata facienda eoſque ſpoliandi & occidendi *d. cap.* 1. *de Civ.* quam ſequelam refutavimus in *d. cap.* 8. *Digreſſ. cap.* 8. *& l.* 1. *de jur. Civit. cap.* 3. Adde Puffendorff. *de jur. nat. & Gent. l.* 2. *c.* 1. *&* 2.

5. Ad §. ult. *In Eccleſiæ humilis licet & latentis.* Omnem Imperiorum apparatum in Eccleſiæ maxime ejus quæ *inviſibilis* eſt, gratiam à Deo conſtitutum eſſe, probavimus in *l.* 1. *d. J. C. c.* 24.

Ad CAP. III.

Eſt hoc mere hiſtoricum, quod memoriæ committimus, ut ejus generis cætera.

Ad

Ad CAP. IV.

1. Sententia de quatuor Monarchiis, id eſt, ſummis mundi Imperiis, diſquiſitioni ſubjicitur, ſed hiſtoricæ. *Summitas* habet uſum juridicum, non ratione potentiæ unius gentis aut Regis ſupra alios aliaſve, de quo propriè heic agitur: Sed in Quæſtione, *Quid in quaque Civitate ſit Imperium ſummum*, quâ de re Grotius in *l.* 1. *cap.* 3. *n.* 7. *& ſeqq.* & nos 1. *de J. C. cap.* 15. Heic definitionem ponemus. Imperium *ſummum* eſt, Jus ita regendi civitatem, ut actus regnantis nullius alterius humanæ voluntatis arbitrio infirmari poſſint, quod eſt κριτήριον ſummitatis in quâque civitate certiſſimum *d. cap:* 15.

Ad SECTIONEM II. CAP. I.

AD §. 2. *Non eſt dubium, quin ante diluvium fuerint Reges & Tyranni:* Eſt hiſtorica quæſtio; ſed juridica ſimul, ut ſunt plures, etiam hæc ſequens, de origine Imperiorum.

2. *Stabile Imperium primus inſtituit.* Politici de ortu Civitatum & Imperiorum ita docent; Originem & ſimul cauſam Imperiorum eſſe duplicem, per conſenſum & per vim. Sunt tamen qui hæc quidem initia Imperii in civitatibus concedunt; cauſas eaſdem Imperii eſſe negant; Hanc volunt eſſe conſtitutionem immediatam Dei, adeò ut factum humanum vix ſecundæ cauſæ locum habere patiantur, quam ſententiam refellit Puffendorff. *l.* 7. *d. Jur. Nat. & Gent. cap.* 3. nos etiam *l.* 1. *de J. C. n.* 23. *& ſeqq.* nec recedimus à Petri Apoſtoli dicto, Imperium vocantis κτίσιν ἀνθρωπίνην, *creationem humanam* 1. *ep.* 2: 13.

3. Conſenſus, quo Imperium ſtabilitur, duplex eſt,

unus, quo Civitas conſtituitur, id eſt, quo à ſtatu naturali receditur, ad quem ſe non redituros ſpondent, niſi ob majus malum, quam eſt bellum promiſcuum. Alter, quo Reſpublica certo regimine formatur. Ille conſenſus eſt *compromiſſum* omnium & ſingulorum civium, quo ſibi invicem promittunt, ſe approbaturos, quod vel major pars in *Democratia*, vel pauci in *Ariſtocratia*, vel Rex in monarchia conſtituerit, eique ſe ſubjiciunt, prout hæc aut illa Reipubl. forma placuerit; de cujus fœderis natura & efficacia egimus in *l.* 1. *de J. C. cap.* 9.

4. Imperium per vim eſt, quod jure belli in populos devictos ſtabilitur, de quo Grotius in *l.* 3. *c.* 7. Hoc juſtum vel injuſtum eſt, pro ut cauſa belli juſta vel injuſta fuerit; intellige, quod ad æquum & bonum attinet; Nam jure gentium externo non diſtinguitur, quia ſemper Imperium jure belli fundatum hoc ſenſu fit juſtum, Grot. *ibid.*

5. Sed ut hæc duplex origo in progreſſu generis humani ab omnibus conceditur, ita Bodinus aliique negant, initio rerum hominumque aliter Imperia, quam per vim belli eſſe fundata, ut certè de Nimrodo ſacræ literæ, de Nino cæteriſque profanæ teſtentur hiſtoriæ. Tu dic; Ita ſe rem habuiſſe cum magnis Imperiis. Sed cum Noachi familiæ plures 70. mutuo conſenſu, ſeſe in diverſas regiones conferrent, illæ hoc ipſo jam erant civitates, quas juxta præcedentem conſenſum in ſingulis locis exactius ordinarunt. Idem dubitare non patiuntur rationes, quæ pro voluntariis Imperiis adhibentur, uti, quod nec aliter ſe adverſus improborum vim tueri, nec aliter promiſcuas utilitates ſecum invicem communicare poſſent, dix. *d. l.* 1. *de J. C. cap.* 7. Puffend. *l.* 7. *cap.* 3.

6. Quæſtionem, quæ cauſa fuerit diſperſionis Gentium accurata; repentina linguarum diverſitas, an ſententiarum pugna, & laudati hoc loco Auctoris

Lectioni

Lectioni & cujuſque judicio relinquimus; nec eſt hoc juridicum.

Ad CAP. II.

1. *Ad Pr.* Prima heic obſervatio ſit, antiquiſſimam Imperii ſpeciem eſſe unius Imperium ſive monarchiam; in quo ſcriptores conſentiunt. *Juſtin. in pr. l. 1. &c.*

2. Ad §. 2. *Armeniæ & Mediæ Regem vicit, illi pacem dedit, huic crucem.* Jus belli agnoſcas, tractandi victos, ut libet, ignoſcendi, puniendi, perdendi, ut Grot. *d. l. 3. cap. 7.*

3. *Marito ademptam in uxorem duxit.* Regiæ nuptiæ, per injuriam & adulterium; quales Auguſti cum Liviâ ſimileſque aliæ *inferius.*

4. Ad §. 3. *Tutelam & omne jus Regium.* Tutores igitur Regum habent Regiam poteſtatem? Habent, quia in adminiſtratione loco dominorum ſunt *l. 27. d. Adminiſt. Tut.* niſi aliter conſtitutum ſit; Quis autem jus habet conſtituendi Tutores, Rege per ætatem vel furorem impote ſui? In ditionibus patrimonialibus hoc jus eſt penes ultimum regnantem, eoque inteſtato mortuo, penes proximos. In uſufructuariis, quæ ad vitam habentur, ut ſunt pleraque regna in Europâ, Tutela eſt eorum, quibus lex publica, vel eâ deficiente, conſenſus populi aut Ordinum ejus tutelam commendat. Grot. 1. *de j. b. & p. cap. 3. n. 15.* Si Lex alicui Tutelam in talibus regnis deferat, an teſtamento is ordo mutari poteſt, ut in jure privato de Tutelis obtinet? Non videtur; quia de jure regni fructuarii & ad vitam delati poſt mortem nihil diſponi poteſt. II. Quia Rex ipſe à lege ſuum jus habet, quam idcirco mutare nequit. III. Quia tales Tutelæ non tantum ſunt in gratiam pupillorum, ſed vel imprimis in favorem agnatorum, quibus hæc facultas acquiſita non poteſt auferri. Non

 obtinet

obtinet igitur in talibus hæc ratio juris privati de Tutelis; quod proviſio hominis, ut ajunt Magiſtri, faciat ceſſare proviſionem Legis. Hæc res uſum habeat in Tutelis Electoralibus Germaniæ, de quibus ex Aurea bulla hac parte acerrimè diſceptatum eſt, in cauſa Tutelæ Electoralis Palatinæ, *Marquardo Frebero & Dionyſio Gotofredo* libris editis pro Teſtamentariâ excludente legitimam, pugnantibus, quibus adſentitur Wiſſembachius noſter *Diſp. ad Inſt. th.* 20. Rectius in contrarium Tulden. & Perez. *ad tit. C. de Tutel. pupill. illuſtr.* & alii, quos refert ipſe D. Wiſſembach. Cæterum, hujus Tutelæ Semiramidis cauſa fuit dolus & vis primo, conſenſu populorum deinde firmata, ut Trogus & Diodorus memorant. Sicut etiam Teſtamenta Principum in imperiis fructuariis, voluntate populorum ſæpius approbantur, ob rationes politicas magis quàm juridicas, ut fit in Gallia, ubi matres regum pupillorum contra jus regni plerumque Tutelis admoventur. Eſt autem primum hoc Semiramidis exemplum muliebris Imperii, ſed non jure delati, de quo proinde alibi dabitur occaſio.

6. *A filio, cui nubere voluiſſet, oppreſſa.* Ne cui incredibile videatur, matrem filii contubernium adfectaſſe, ſciat, ejuſmodi nuptias in Oriente non fuiſſe illicitas; quod tamen non efficit, ne ſint revera nefariæ aut jure Gentium turpes. Meminerit etiam, Agrippinam deinde, Neronis matrem, hoc remedio labantem poteſtatem fulcire conatam eſſe, quod Tacitus & Suetonius referunt. Sed *Ninyas* pridem vir factus à matre violenta & ambitioſâ regnum jure repetebat, ſi parricidium abfuiſſet: etſi verum eſt, Semiramidem fuiſſe talem, cui regnum vitâ ſalvâ eripi non poſſet. Ita fere ſemper accidit, ut cum Tutores & Tutrices diutius poteſtatem retinent, mala cum gratia deſinant. Qua de re *aliàs* pluribus.

Ad

Ad CAP. III.

1. *In pr. Ita ut ſemper regni paterni ſucceſſor foret filius; Quæ res juxta inſtitutum militiæ civilis ſtatæ, ſed variantis, plurimum ad imperii contulit diuturnitatem.* Hæ duæ cauſæ redduntur à *Diodoro Siculo*, quod Imperium Aſſyriorum fuerit adeò diuturnum. Primò enim continuata filiorum ſeries mirificè firmat auctoritatem regnantium: *non legiones non claſſes æquè firma imperii munimenta, quam liberi*, ut Tacitus 4. *Hiſt. cap.* 52. Quorum defectu Macedonum, Romanum aliaque imperi fluctuaverunt, nec aliter hodieque uſu venit.

2. Ratio altera fuit, quod Reges Aſſyriæ in ſingulis gentibus ſubjectis ſtatam electamque militiam habuiſſe dicuntur, quæ per vices annuas apud Regiam præſto eſſent. Nam hac ratione ſine ſumptu contra vim externam & inteſtinam validâ manu Rex erat inſtructus, nec tamen ob crebram mutationem, rerum novarum erat periculum. Quominus hodierni Principes hoc inſtitutum ſervent, facit, quod populus eo modo ſæpe nimis potens & formidabilis fiat, Regumque imperia minus abſolutè exerceri poſſint. Quæ ratio feudalis quoque militiæ uſum in deſuetidinem adduxit, ut *in loco* videbimus.

3. Ad §. 3. *Arbaces ignavia Regis perſpectâ defecit.* Quærere licet, an jure defecerit Arbaces cum ſociis à Sardanapalo. Reſp. Si nulla fuerit alia defectionis cauſa, quam luxuria & effeminata Regis mollities, ut Hiſtoria ſcribit, dicendum, nullo jure defectionem eſſe inſtitutam in regno deſpotico & abſoluto, ut erat Aſſyricum; etſi plerumque amiſſa auctoritate ſic uſu veniat. Verum ſi Sardanapalus, ut eſt credibile, Rempubl. penitus neglexerit, ut omnia peſſum irent, aliud dicendum fuerit. Vide quæ dix. 1. *de jur. Civit. cap.* 41. *n.* 27. *& ſeqq. & cap. ſequ. n.* 42. *ubi de jure reſiſtendi tyrannis.*

Ad CAP. IV.

1. Ad §. 2. *Ut eo fœdere bona hereditatis &c.* Paucis, & hiſtorice complexi ſumus opinionem noſtram de fœderibus & teſtamentis in ſacris, quæ eſt hæc; Unicum eſſe æternum teſtamentum, quo Chriſtus teſtator electos ad hereditatem cœleſtem vocavit. Deſtinationem & promiſſionem Patris, ubi nulla mortis mentio, dici non poſſe teſtamentũ, Paulus docet Hebræos, *Cap.* 9. Nullo uſu ſacro vel profano viventium promiſſiones *teſtamenta* ſunt, aut poſſunt appellari, niſi per κατάχρησιν arbitrariam atque enormem. Hoc teſtamentum Chriſti domini ante mortem ejus, ut debebat, fuit clauſum, μυστικόν: Teſtatore defuncto, apertum eſt. Cum verò fideles ante mortem Teſtatoris bona hereditatis participare deberent, neque poſſent adhuc jure teſtamenti, *fœdus* gratiæ adhibitum eſt, quo veteres teſtamenti obſcurè certiores facti perinde bona cœleſtia perceperunt, ac ſi teſtamentum fuiſſet apertum, quod Paulus vocat προευαγγελίζεσθαι *ad Gal. cap.* 3.

2. Hoc fœdus nec eſt, nec uſquam dicitur Teſtamentum, ſed ברית, quæ vox *fœdus* notat, vel διαθήκη, *diſpoſitio* inter vivos vel mortis causâ, pro ſubjecta materia. Diſpoſitio προκυρωθεῖσα appellatur *vetus* & teſtamentum adhuc clauſum æque *vetus*, modo, non ſpecie à *novo* diſtinctum; Cujus tempus eſt à lapſu uſque ad mortem Chriſti. Fœdus autem illud προκυρώσεως ſæpe repetitum nunquam teſtamenti formam accepit, non cum Abrahamo, minus in deſerto, ubi omnia per modum pactionis διαλλαγῆς acta, cum adumbratione multa teſtamenti morte implendi. Poſt obitum Teſtatoris, ceſſante fœderis cauſa, nullum denuo fœdus initum eſt; ſed teſtamento aperto, hereditatis aditio pura, ſine ulla conditione volentibus, id eſt, credentibus, quod valde perperam conditio vocatur, proponitur. Eſt tamen heic aliquid in-

ſtar

ſtar fœderis, non ad jus acquirendi, quod immediata vi inſtitutionis perficitur; ſed ad modum applicandi juris hæreditarii pertinens, quo heres præcepta teſtamenti ſervaturum ſe promittit: quod heredes ſemper faciunt, nec ideo hereditatem ex fœdere ſed è teſtamento unicè poſſident. Hæc latius in *differtt. de fœd. & teſtam.* quæ ſi terminis juridicis, quibus minimè egent, exuantur, nihil objectionis habent quam ex diverſæ inſtitutionis ſcholaſticæ analogia; niſi forte in eo quod Chriſtus eſt *coheres* fidelium. Sed tu dic; non è teſtamento, verum ex datione bonorum poſſeſſionis à Patre inter vivos facta, ſicut heredes, imprimis regnorum, ſæpe conſtituuntur. Alia refellimus *in d. tract. ad* §. 6.

3. *Educti per Moſen.* Tranſitu in adverſum littus Arabiæ, ut communiter tenuere veteres, non reditu ſemicirculari in idem littus, ut aliis hodie videtur: quod vel ex Euri miniſterio, niſi nimium fallor, refellitur. Omnibus eorum argumentis facile reſpondeas, niſi quod *Etham* deſertum in utroque maris rubri latere ponere oportet, quod non eſt magni poſtulati; Reliquis omnibus pro vetere ſententia militantibus. Pro nova eſt, favor ſcil: minuendi miracula, quorum nullum magnificentius celebratum eſt. Vid. Cl. Witſ. *l.* 4. *Oecon. fœd. cap.* 10. *n.* 8. *& ſeqq.*

Ad CAP. V.

1. Ad § 2. *Regimine non tam Monarchico vel Ariſtocratico, quam verâ Theocratiâ.* Sub Judicibus regimen fuiſſe monarchicum alii contendunt, noviſſime *D. Adrianus Houtuyn J. C. in erudito tract. de monarchia Hebræorum*, Sed in contrarium eſt hæc ratio; quod monarchia vel jure belli, vel populi voluntate ſaltem mediatâ fundatur; qualis in judicibus creandis non intervenit. Accedit adminiſtratio in maximis rebus ex oraculo, & quod Deus ipſe Regem poſtulato,

ſe à

ſe à populo rejectum interpretatur 1. *Sam. cap.* 8. Regis creatio, licet electio divina fuerit, principium tamen habet populi voluntatem: Ergo monarchia.

2. Ad §. 1. *Aliarum inſtar gentium:* Scil: viciniarum, quæ omnes habebant Reges abſolutæ poteſtatis; nec aliis utebatur ſuetus Regibus Oriens, aut utitur hodieque; duntaxat Regem ſimpliciter ſibi præpoſuerunt:. Ex qua ſimplici præpoſitione ſequi alienationem imperii & ſubjectionem civium ad omnia quæ non minus habent incommodum, quam bellum promiſcuum, denique ad omnia quæ habet populus in democratia per ſuffragia majoris partis, demonſtravimus in *lib.* 1. *de J. C. cap.* 11.

3. Ibidem; *Jure regio duplici, uno, quid Regem facere, Deuteron,* 17. *altero, quid populum pati oporteat.* 1. *Sam.* 8. Nota eſt diſceptatio de ſenſu verborum ultimi loci, ubi rapere & ſervituti mancipare dicitur eſſe *regium* משפט, quod *Jus* antiqui omnes vertunt, Recentiores veriti, ne, ſi jus vertant, Achabus in Nabothum jure egiſſe videatur, interpretati ſunt *modum, inſtitutum, rationem.* Sed qui norunt diſcrimen inter *jus* quod eſt æquum & bonum, & *jus* quod eſt facultas impune agendi, nullam in antiqua verſione difficultatem inveniunt; ſi intelligamus ejuſmodi in Samuele jus, quale Prætor facit, quando inique decernit *l. pen. d. Juſt.* quod obligat ad patientiam, non liberat facientes injuſtitiæ & diritatis notâ. dix. *lib.* 1. *d. J. C. cap.* 13. *& ad tit. I. & ff. de His qui ſui vel al. jur.*

4. Ad §. 3. *Sexcentis ſtipatus armatis ad defenſionem ſui, ſalva Regis perſona;* David adhuc ſubditus Sauli comparavit ſe ad reſiſtendum, collecto exercitu. Quæſtio juris heic eſt, an & quatenus hoc liceat privato, qualis erat David, in regno abſoluto. Diſtinguendum, ſi talis rex ſine ordine judiciali more latronis ut Saul inſtituit, civem invadat, datur reſiſtendi facultas, ut probatum *lib.* 1. *de jur. Civ. C.* 42. *n.* 27.

n. 27. 42. An & tunc ipſam regis perſonam interficere licet? hoc David noluit, inde tamen non ſequitur, quod non potuerit; nec enim valet conſequentia à laudabili ad officium neceſſarium; Planè ſic videtur, Rectius facit civis, ſi Regis perſonæ parcat etiam in extrema neceſſitate, invaſione more latronis factâ; non tenetur tamen ad mortis patientiam hoc caſu neceſſariò, ut Grot. probat *l.* 1. *c.* 3. *n.* 2. *& ſeqq.* ſaltem de jure naturæ inquit, & de veteri jure divino, nam de jure evangelico negat: Atqui veriſſima & orthodoxa ſententia eſt, doctrinam morum eſſe eandem in veteri & novo jure divino, quoniam & in veteri jure talis juſtitia requiritur, per quam homo vivere poſſet, ut habet ſanctio legis Moſaicæ; atqui non poteſt dari major juſtitia, quam eſt ea, per quam vita æterna potuiſſet haberi. Cæterum, ſi ordine judiciali, civis ad dicendam cauſam evocetur, non videtur judicio vis opponi poſſe, per ea quæ diximus, *d. c.* 42.

5. Ad §. 4. Quæritur, an tribus Judæ rectè elegerit Davidem, prætérita prole Sauli: Reſponſio pendet ab hoc quæſito, fuerit ne regnum electivum an ſucceſſivū. In Sacris neutrum legitur; ſi fuerit ſucceſſivum, tribus Judæ non potuit eligere Davidē ſine ſpeciali Dei mandatu, de quo non conſtat; nam inunctio à Samuele facta, fuit actus privatus, quo Deus Davidem ſui conſilii certiorem facit ejuſque conſcientiam fecit ſecuram; populo nihil ea de re ſignificatum eſt. Poſito, non fuiſſe determinatum, eſſetne electivum an ſucceſſivum regnum, ut *videtur*; incidit hæc quæſtio, utrum in tali caſu præſumendum ſit, electionis jus an ſucceſſionis. Hobbes adfirmat ſucceſſionem *cap.* 7. *de cive* §. 14. *& cap.* 9. §. 13. *& ſeqq.* Nos probavimus in dubio, quandò imperium ſimpliciter eſt delatum, Rege mortuo, jus electionis obtinere, ſi nihil dictum ſit *l.* 1. *de jure civ: cap.* 32. unde ſequitur electionem Davidis fuiſſe juridicam.

6. *Ad finem pr.* Lipſius *lib.* 4. *Polit. cap.* 14. *in p.* tres

facit

facit gradus injuſtitiæ, latam, levem, & leviſſimam; Latam damnat in regenda Rep. levem tolerat, leviſſimam ſuadet. Davidem ponunt merito, ut exemplum pietatis, & prudentiæ civilis, exactè conjunctæ: Etſi non abſtinuerit ſimulatione profundâ in aula regis Achis aliiſque occaſionibus; ut forte verum ſit, Lipſii dictum, neminem unquam ſine ullo genere injuſtitiæ ſaltem leviſſimo, præfuiſſe Reip. Dixi in oratione, præfixa libris *de jur. Civit.*

7. *Ad finem l.* 5. nota, vim dominationis, mutandi animos hominum in deterius; Exempla plura nobis occurrent *in ſeqq.* Pauciſſima, ſi ulla eorum, qui in melius ſint mutati.

Ad CAP. VI.

1. *In pr.* Populus Iſraëlis petit reformationem Reip. a filio Salomonis & ni gravaminibus ſatisfieret, obſequium negabat, Quæritur, an hoc jure ſit factum. Reſpondeo, ſi fuerint leges fundamentales in regno Iſraëlis conſtitutæ in fœdere, cum Davide 2. *Sam.* 5. ubi tamen nullæ conditiones habentur, potuit populus urgere legum illarum executionem, aut negare obſequium, per ea, quæ dicta ſunt, *in l.* 1. *de jur. civ. cap.* 19. ſi vero nullæ leges fuerint ſtabilitæ, ſed fœdus illud in imperio delato duntaxat & acceptato conſtiterit, tum rurſus diſtinguitur; Aut jus ſucceſſionis fuit ſtabilitum, de quo non conſtat, aut electivum jus obtinuit: Succeſſione ſtabilita, potuit quidem petere Reformationem, ſubducere ſe Regi non potuit, niſi ob talia propter quæ imperium quoque abſolutè delatum excutere licet: nec potuit populus deinceps principi invito imponere leges. In caſu electionis potuit, per ea quæ *cap.* 18. ſcripſimus. ſed Populus eligendi jus ſibi vindicavit 1. *Reg.* 12.

Ad §. 2. *Jeroboamus metuens, ne populus Hieroſolymis ſacra celebrans cum Juda reconciliaretur, religionem mutavit.* Ratione merè politicâ, non poterat

non

non metuere Jeroboamus, ne, ſi populus ſuus ſacra Hieroſolymis celebraret, ea res aliquando mutationem in Rempubl. inferret. Tamen ſi fidem habuiſſet in Deo, qui Regem eum fecerat, hunc eventum ejus providentiæ committere debuiſſet. Sed ille viam pervulgatam politicorum ingreſſus eſt & *Rationem Status*, quam vocant, à Dei verbis ſeparavit, male & inproſperè, ut ſæpe docet eventus Politicos; Non eſt major prudentia, quam rectam inſiſtere viam.

3. Sed an Princeps poteſt mutare religionem publicè receptam in regno ſuo? Non poteſt quenquam cogere ad mutandam Confeſſionem ſuam; nec prohibere quominus Deum more ab illo præſcripto colere liceat. Nec idcirco Jeroboam, populum ab itinere Hieroſolymitano, per ea quæ diximus, arcere potuit. Quid ſi arceret vi, quod jure non poterat, an vi perrumpere & bellum movere licuit? Non videtur, niſi ex ſpeciali juſſu Dei, qualis nuſquam profertur; etſi Prophetæ perfidiam Regum acerrime inſectati ſint, nuſquam tamen populum ad arma conciverunt. Quod ſi Deò gratum fuiſſet, non fuerant omiſſuri. Junius Brutus *contra Tyr.* illud jus ex obligatione Regis & populi ſingulorum in ſolidum deducit, quod non habet rationem, ut demonſtravimus in *lib.* 1. *de J. C. cap.* 12. *n.* 7. Quando tamen Religio per ſolenne fœdus cum Deo initum, ſtabilita fuit, non recuſo vim Legis eam fundamentalis habuiſſe, cujus executionem univerſi ordines populi urgere & exequi potuerunt, etiam armis, ut videtur, per ea quæ diximus in *lib.* 1. *de J. C. cap.* 19. *n.* 68. *& ſeqq.*

Ad CAP. VII.

1. *Poteſtatem regiam quantum armis valebant, intenderunt.* Eſt hæc ipſa omnium Imperantium, non modò principum, ſed & optimatium ratio: Tantum juris ſibi deberi contendere; quantum viribus obtinere

nere valent: Ideoque juris diſputationem illi contemnunt. Sed quando viribus ambigitur, tum juris cauſam quiſque ſuæ cauſæ prætendit; & qui rationem habent conſcientiæ, certas juris rationes apud animum ſuum proponunt; quam & plurimum in flectendis animandiſque populis habere momentum docet experientia. Nec ideo negligenda ſapientibus Juris notitia. Cæterum, in regno Judæ minus militari, poteſtas Regum abſoluta, qua David & Salomo ſimpliciter conſtituti Reges uſi fuerant, poſt ſeparationem tribuum, viribus imminuta eſt, ut ex hiſtoria ſequentium Regum, & actis Sedeciæ cum *Jeremia*, apud hunc relatis, videre licet.

2. Ibidem; *magiſque militare crebriores ſubiit mutationes.* Cauſas crebriorum in Iſraële quam in Juda mutationum, præter ultionem idololatriæ divinam, duas poſuimus; novitatem Regum & militarem regni ſtatum. In Judæâ Davidicæ ſtirpis majeſtas regibus etſi parum ſtrenuis, auctoritatem, quæ ab aliis adumbrari non poterat, circumdabat: In Iſraële vilitas regiæ ſtirpis hoc præſidio carens, unicè pendebat à vigore ſingulorum Regum; quibus imparibus, alii duces ſtrenui facile prævalebant: quod tamen periculum in Regnis, legum potius ordine quam vi militari ſubnixis, minus eſſe ſolet, ut videbimus *in locis.*

Ad CAP. VIII.

1. Pr. *Regnabatur Ægyptus jure deſpotico.* Monarchia tres habet ſpecies, terminis Ariſtotelicis, Δεσποτικὴν ἀρχὴν, *Herile* Imperium; Παμβασίλειαν, *Regnum legibus ſolutum*, & Regnum *Legitimum*, quod legibus alligatum eſt, ex parte; nam ſi totum legibus ſubjectum ſit, monarchia non eſt, etſi regnum vocetur; cujuſmodi olim Laconicum, hodie Polonicum, Venetum & Germanicum ipſum. Prior ſpecie quæ dominatus dicitur, finitur, Unius Imperium,

quo

quo Rex civibus imperat, ut Paterfamilias ſervis, omniumque tam rerum quam perſonarum dominus, actiones publicas ad ſuam maxime utilitatem dirigit, de qua vide quæ diximus in *d. l.* 1. *cap.* 31. *n.* 14. *&c.*

2. Cauſa ejuſmodi Imperii plerumque vis & neceſſitas eſt, non libera voluntas; etſi quando contingit ex voluntate, eam cauſam æque juſtam eſſe, quam ſi privatus ſe tradat in ſervitutem, ut jure Moſaico & Romano licet, ratio dictet. Etiam illa quàm Ariſtoteles adſignat, τὰς κατ' Ἀσίαν βαρβάρους τὴν δεσποτικὴν ἀρχὴν φέρειν οὐδὲν δυσχεραίνοντας. *Barbaros Aſiaticos dominatam æquo animo ferre* 1. *Pol. c.* 3. *& ult.* ſicut olim, ita hodieque, nec alia ibi regna durare poſſunt. Sed eſt etiam ſæpe neceſſitas, cum deliberatione & electione conjuncta; qualis illa Campanorum, qui bello Samnitico preſſi, ſe *urbem, agros, divina humanaque omnia populo Rom. dedebant*, apud Liv. *lib.* 7. *cap.* 33. Talis etiam hæc fuit neceſſitas Ægyptiorum, ab extremâ fame ſe Regi in ſervitutem dedentium. Cujuſmodi imperia eſſe mixtæ originis, voluntariæ & involuntariæ, magis tamen voluntaria docet Philoſophia; Μικταὶ μὲν εἰσὶν αἱ πράξεις τοιαῦται, μᾶλλον δὲ ἐοίκασι ταῖς ἑκουσίαις, *Mixtæ ſunt hujuſmodi actiones*, veluti cum nauta merces ſuas navis levandæ vitandique naufragii cauſa ejicit; *magis tamen videntur eſſe voluntariæ*, ut Ariſtot. 3. *ad Nicomach. à pr.*

Ad CAP. IX.

1. Pr. *Sacerdotum imperio ut commodiore ſunt uſi.* Græcorum populi regnorum experientiâ, quidam ipſi Rempubl. per ſe tenuerunt, alii optimates ſibi præfecerunt, Sicyones antiqui Sacerdotibus ſuis regimen detuliſſe dicuntur. Commoditas ejus formæ conſiſtit in eo, quod veneratio religionis auctoritatem apud ſuos & hoſtes, ſine oppreſſione populorum parat, ut Numæ Pompilii exemplo Romæ, aliiſque nobis obviam venturis perſpectum eſt. Hæc ratio

Carolum M. movit, ut in Germaniâ tot Epiſcopatus cum Imperio civili ſtabiliverit, quò feroces populi ſervitutis ſpecie in Religionis prætextum converſâ jugum faciliùs ferrent; etſi cura animarum, cum hac conjunctione poteſtatis ſæcularis, parum congruit. Ut tamen non deſint, qui ſacris addicti functiones civiles illis adjungere non habent religioni. Antichriſti tamen quam Chriſti inſtitutum hac ratione magis promoveri docuit eventus rerum magiſter.

2. Cæterum, hæc tria in Peloponneſo regna, ubi plura fuerunt, ſpecimen exhibent ſtatus rerum antiqui in Europa; Quot præcipuæ urbes, tot diſtincta populorum Imperia, quæ res *infra* dabit effectus.

3. *Ex hiſce Poëtæ veteres ſuarum inventionum argumenta ſumſerunt.* In quæ nos hoc opuſculo minime nos diffundimus. Eſt enim fabularis ſeparanda ab Hiſtoriæ diſciplinâ.

Ad CAP. X.

1. Ad §. 2. Cauſa *belli Trojani*, *veteres injuriæ obſoletæ quidem*, ſed quæ animos exulceraverant. *Occaſio* raptus Helenæ. Heic, quod ſæpe uſu veniet, dictum velim; Cauſas belli eſſe, vel *ſuaſorias* vel *juſtificas*. Illæ, quæ movent incitantque, plerumque animis recondi ſolitæ. Juſtificæ palam præferuntur & aliquando cum ſuaſoriis coincidunt. Occaſiones ſunt noviſſima inritamenta per ſe non ſuffectura, niſi adfectis animis infligerentur, qualis fuit Helenæ raptus. Græci alioqui nihilomagis quam hodie faciendum putaſſent, mulieris cauſa levis tantos ciere motus. Porro Juſtificæ cauſæ ad tria genera referuntur: Ad *defenſionem*, *Recuperationem*, *punitionem*, quarum hæc eſt viribus evidenter potioris. De his cauſis plena manu Grotius in *lib.* 2 *de J. B. & P. & nos aliquid lib.* 3. *de J. C. cap.* 15.

2. Ad

2. Ad §. 4. Euripides in *Oreſt.* de hac vindictâ Oreſtis qui Patris cædem, matris ultus eſt parricidio, Chorum facit accinentem.

Δίκαια μὲν, καλῶς δ' οὔ.

Juſte quidem, ſed non pulchrè.

Quæ verba non faciunt ut cædes j[illegible]a, ſed ut Clytemneſtra mortem meritâ fuerit, τὸ καλῶς enim ad virtutem refertur. Sane multa, quibus id dictum, ut latine ſonat, applicari poſſit, *inferius* occurrent.

3. Ad §. 6. *Hinc duo ſemper ibi collegæ regni.* In regno legitimo, quale Spartanum, vel ſubordinato, ut principatus Germaniæ ſunt, habet hæc res facultatem, non æquè in ſummo & legum ignaro; in quibus *nulla fides regni ſociis*; niſi valdè ſingulares circumſtantiæ adſint. Sed eſtne talis *Condominatus*, ut appellatur, ſpecies monarchiæ, an diverſæ Reipubl.? Egimus hac de re in *lib.* 1. *de J. C.* 30. hac ſumma; Regni commodius quam monarchiæ ſpeciem illam dici; & regno melius quam ariſtrocatiæ adſcribi, idque licet duo, tres quatuorve ſint Auguſti, ut aliquando Romæ fuerunt. Nec enim collegium faciunt, ſed in ſolidum ſinguli Imperium tenent. Proprietates & incommoda hujus ſpeciei dabit Hiſtoria, vid. plura *d. c.* 30.

Ad CAP. XI.

1. Pr. *Nucleus orbis terrarum*, *Aſia* &c: Præſume vices rerum humanarum. Europa tunc efferа barbaries; In quâ nunc ſedes humanitatis & religionis, ex eo quod olim nucleus orbis, exulantium.

Ad SECTIONEM III. CAP. I.

PR. Ἀξίωμα *regium Aſſyriæ tranſiit ad Medos.* An ex eo, quod è Media Reges & regni ſedes illic fuit, Imperium plane diverſum ſtatuetur? Atqui Romanum manſit idem Imperium, etſi principes non Romani ſanguinis, imo ſedes Imperii in Thraciam & in Germaniam tranſlata fuerit. Corpus Imperii quod ſub Aſſyriis fuerat, idem manſit, Arbace Rege; quid ni & idem Imperium dicatur? Certe mutatio gentis in Regibus non mutat imperium, ſi externâ vi non ſubigantur, nec quidêm ſedis regiæ tranſlatio: Corpus imperii durans adſpicitur. Sed hoc in magnis Imperii bifariam habetur, vel æquabili jure per omnes ſubjectas gentes, vel ut unus princeps populus, reliqui ſint dependentes. Priore caſu mutatio familiæ regnatricis non mutat imperium: Secus ſi ἀξίωμα Principis populi ad alium tranſeat, qualis mutatio, ut videtur, accidit in Aſſyriis & Medis. Quæſtio, quod ſit unum Imperium, tractatur *in l.* 1. *de J. C. c.* 8. Alia Exempla ſuis locis occurrent.

2. *Ad* §. *ult. Vita avum Cyrus non modo non ſpoliavit, ſed Hyrcaniæ vel Babyloniæ præpoſuit.* Quo jure Cyrus avum imperio excuſſerit & an juris ratio mutetur nepotiſmo, *infra* videbimus. Sed quod vitam, imo aliud regnum ei donavit, jure quidem hauddubie factum; de politicâ ratione mireris merito. Quis enim regno ab ſe ſpoliatum libertate ſciens volens frui ſit paſſus, præter hoc Cyri & nuperum in Anglia exemplum, non occurrit memoriæ. Omnes alii ſecuritatis ac utilitatis rationem honeſto & generoſo prætulerunt. Cyro tamen id bene ceſſit. Amovit Aſtyagen à popularibus, præfecit eum exteris, ubi nulla facultas novandi, ſuis eum ducibus & copiis circumdedit. Facilius hoc exemplum imitetur, cui adſit fiducia cauſæ, virium & conſcientiæ.

Ad

Ad CAP. II.

1. Ad pr. *Medi ſummam rerum non diu integram tenuerunt.* Facilius eſt ædificium deſtruere quam inſtaurare. Qui Aſſyriis imperandi veteribus paruerant non idem adverſus Medos animati erant. Opus fuit temporis ſpatio ac interim ſumma vi victoriſque vigore populi: quo deficiente Imperium magna parte diſſiliit.

2. Ad §. 2. *Decem tribus in colonias Medorum alioque traduxit:* Rigidum & extremum inter alia multa devictos populos in officio continendi remedium, quod non niſi in deſperatos rebelles exercitum, nec aliter in Iſraëlitas & Judæos, de quibus infrà, decretum. Vix ſimile in omni hiſtoria datur exemplum. Jure nititur eodem, quo omne jus victoriæ, quod non habet limites.

Ad CAP. III.

1. Ad §. 3. *ſub tutela patris.* De Tutela Regiâ *ſuperius* actum. Heic addimus, Tutelam ut abſolutè neceſſariam ubique receptam eſſe, Rege pupillo: Non æquè *Curam* regiam in puberes; Sed quia multis regnum Tutelare periculis obnoxium eſt, fere id agunt populi, ut Reges cum pubertate majores declarentur: computato etiam tempore civiliter, ut annus coeptus pro completo habeatur; cum alioqui in pubertate naturalis placeat calculus, expletis omnibus horis & momentis. Ita in Gallia Curam regiam ignorant. Sed in Aurea bulla pubertas plena, quæ eſt annorum XVIII. placuit.

Ad CAP. IV.

1. Suprà. Ad pr. *ſect.* 2. *C.* 6. *in fine* vidimus Athaliam Regis Achaziæ matrem, interfectis nepotibus ſuis, regnum invadentem: Exemplum ſatis rarum mulie-bris audaciæ; nam de impietate non eſt mirum, in Achabi filiâ. Locum de Tyrannide tractatum vide in *l.* 1. *de J. C.* 31. Exemplum præſens pertinet ad ſpeciem, quæ titulo ſimul & exercitio Tyrannis eſt & vocatur *Phalariſmus*, à Phalaride Agrigentino; ſiquidem Athalia tam nullo jure regnum invaſit, quam crudeliter exercuit: calliditate non minore, quâ mulier vidua per ſexennium, potens regnum in poteſtate habuerit. Juris Quæſtio eſt, an recte & ordine per Jojadam interfecta ſit Athalia. Quæ eſt ſpecies controverſiæ de jure belli adverſus tyrannos, quam peregimus in *d. lib.* 1. *C.* 42. Et in hoc quidem exemplo parum cunctationis eſt. quia ceſſat heic, præcipua difficultas, quis ſit Tyrannus; eſt enim hæc ardua Quæſtio in Principe, qui jure tenet Imperium & degenerat in tyrannum, exercitio qui dicitur; Invaſor qui nullo jure tenet imperium facilius dignoſcitur; in Athalia vero nullum erat dubium. Talem vero & oppugnari & tolli poſſe ab eo, cujus eſt verum jus Imperii probavimus in *d. c.* 42. quemadmodum heic factum eſt; nomine & Jure *Joaſi* Achaziæ filii, quanquam ejus ætatis eſſet, ut nondum jubere poſſet. Jus tamen ejus manifeſtum Joiada & Proceres, ſi facultas daretur, exequi poterant, ut tum quidem res ferebat. 2. *Reg.* XI. Aliæ partes hujus materiæ ſuis locis occurrent.

2. Ad §. 2. *ob uſurpatum Sacerdotis officium elephantiaſi percuſſus*. An & quale ſit jus Principum circa ſacra longe maximi eſt Quæſtio momenti, de quâ πραγματικῶς egimus in *l.* 1. *c.* 14. *& ſeqq. de J. C.* quorum ſumma continetur hac diſtinctione; Quæ à

Deo

Deo terminata ſunt, ea non eſſe ſubjecta Imperio; ſecus in iis quæ aliter ac aliter ſe habere poſſunt. Hoc autem in diſciplinâ cærimomiali diſerte à Deo erat determinatū, à ſolis ſacerdotibus litari poſſe, quod Joas ſibi ſumſerat.

3. Ad §. 10. *Libertate ſe dignos reputantes.* Libertotis amor cauſa bellorum frequentiſſima, ſed ſuaſoria, non juſtifica. Opus eſt alia ratione juris, nec minore prudentia in conſultando; An vires reſpondeant; eſt enim libertas ſtatus belli adverſus omnes.

Ad CAP. V.

1. Ad §. 3. *Populus Reges in idololatria, ut fere accidit, ſecutus eſt.* Quam facile plebs religionem Principis induat, ab hoc exemplo diſcas licet &c. ſæpe deinceps obſervabis: Ut pauci ſunt, qui religionem affectu potius animi, quam externo & imperato cultu æſtimant.

2. Ad §. 7. *Obnoxius tributi lege Aſſyriis.* Quomodo obnoxius? an ita ut deſierit habere ſummam Poteſtatem? Non videtur, Tributum non tollit ſummitatem Imperii, quod habet rex tributarius in ſuos, quamdiu manet facultas ita regendi civitatem, ut acta ejus ab alio ſuperiore non poſſint infirmari, quod penſitatio pecuniaria non infert; ſed tantum dignitatis imminutionem è confeſſione imbecillitatis. *Grot.* 3.22.

3. *Tributò Aſſyrico liberare ſe cupiens Ægyptio Regi fœdere ſe junxit*; de fœderibus tractatum vide *l.* 3. *de J. C.* 13. Hoc fœdus an juſtum fuerit, inde pendet; Utrum Aſſyrii in ſtatu belli contra Judæos fuerint eoſque ad ſolvendum tributum vi armorum præſente coëgerint, an vi conventionis tributi legem hi receperint. Si prius, poterant jure ab Ægyptiis opem petere; ſin aliter, non potuere ſine perfidia, quam eſſe commiſſam propius eſt vero, ex Jeremiæ obteſtationibus.

Ad CAP. VI.

1. *Duces XII. regia poteſtate totidem regni partibus impoſiti ſunt.* Geminum huic infrà occurret exemplum in regno Lombardico. Sed qualis hæc eſt forma Reipubl? Condominatus an Ariſtocratia? Magis eſt, ut ſit diviſio in plures civitates. Condominatus ut ſit, Regnum eſſe oporteat; quod in numero duodenario ponere alienum à ratione ſit. Ariſtocratia ſi fuerit, debuerunt facere collegium, quod ſecus apparet, cum diviſas habuerint regiones. Ergo duodecim ex uno regna facta ſunt, unius populi. Qui ſtatus non poteſt eſſe diuturnus, niſi ſub uno Principe qui reliquis ſit ſuperior, quemadmodum hodieque ſub Turca in Ægypto aliquid ejuſmodi durat. In Lombardiâ feudales Principatus ſub uno Rege facti ſunt, ut in loco videbimus.

2. Ad §. 6. *Joſias tranſitum juxta fœdus prohibiturus.* Medii inter Ægyptum & Syros Judæi, his modo illis ſe jungebant, ut libertatem tuerentur ſuam. Quâ in re magnâ opus eſt prudentiâ, cui jus aliquando cedere debet. Joſiam fœdere Aſſyrico fuiſſe obligatum ad tranſitum hoſtibus eorum negandum, dubitari non poteſt; alioqui inſanum fuiſſet ejus factum. Atque ita potuit jure ſe opponere Ægyptiis, etſi cauſam belli cum illis non haberet, ut indicat Pharao Necus in oratione ad Joſiam 2. *Chron:* 35: 21. Sed nimius fidei videtur fuiſſe Joſias, quod viribus impar ſolus ſe hoſti communi objiceret, Eſt enim hæc juſta exceptio fœderis exequendi; *ſi res non habeat facultatem.* Quamquam exactè de ſingularibus quæ prodita non ſunt, hujus commiſſionis judicari non poteſt.

Ad

Ad CAP. VII.

1. § 2. *Lycurgus quâ vi., quà conſilio tulit Leges.* Eſt hic locus de jure reformandi civitatem. Lycurgus corruptam moribus Spartam mirificè reformavit, eo modo, cujus exemplum in orbe toto non extat, ut videre eſt apud Plutarchum *in ejus vita.* Eventu igitur optimo; ſed videndum, an jure; quod invitis civibus nullâ poteſtate ab illis acceptâ, reformationem obtruſerit. Atqui jus reformandi non eſt privatorum, licet hi illam petere, commendare queant; ſed eorum qui jus habeant imperii, ut probavimus *lib. 3. de jur. civ. c.* 8. ſed Lycurgus βίᾳ μᾶλλον ἢ πειθοῖ ἐχρήσατο, *vi magis quam perſuaſione utebatur.* Cum armatis in forum progreſſus Leges vi perrogavit, ut ipſi etiam oculus in pugna ſit effoſſus, plane ut eodem modo quo Romæ Leges Tribunitiæ peſſimis temporibus, perlatæ ſint. Ergo aliter quam ratihabitione legitimum fieri non potuit: Eaque res argumento eſt, in magnis Reipubl: negotiis, *jus* aliquando *jure* poſſe negligi; quemadmodum Agis poſtea Lycurgi exemplum imitari volens, ex nimia juris ἀκριβείᾳ fructu boni publici & vita ſua excidit, ut *ſuo loco* videbimus. Populos cum pupillis, quibus etiam invitis benefaciendum, comparant Leges. Finis intentionis & excutionis abſolvit Lycurgum. Et tamen ut hodie res ſunt, exemplum illud eſt ejuſmodi quid mirari potius quam imitari liceat. Quando nihil pronius eſſet, quam ut hoc prætextu reformandæ Reipubl. mutandæ ejus occaſio captaretur, qua potius alii homines quam alii mores adhiberentur. Bene idem quod cum nullis exteris ſua conſilia communicavit. Hoc enim criminis adverſus Rempubl: merito accuſaretur. *d. cap.* 8. *n.* 23.

2. Ibidem. *Reipubl. Temperamentum inter regalem optimatiû & popularem ſtatû.* Hoc quidem erat neceſſarium, ut reformatio ætatem haberet. Nam fere ita accidit, ut

quanto præſtantiores ſint novæ leges magiſque abhorrentes à receptis moribus, quales erant Lycurgicæ, tanto facilius obſoleſcant aut opprimantur, ut Soloni Athenis accidiſſe mox videbimus. Proinde cum vitia, donec homines, futura ſint, nec qui ſuccedunt, Anteceſſoribus ſint meliores, unica ratio ſtabiliendi Reformationem, eſt, executionem Legum *reformantium* committere diverſis hominum ordinibus, quorum utilitates atque reſpectus *naturales*, ut ſic loquar, ſibi invicem adverſentur, ut alii aliis invidere mediâque æmulatione ſe mutuò & impellere & impedire debeant; hoc Lycurgus ſategit, poteſtate inter Reges populumque diviſa, Senatu in medio illorum collocato, οἷον ἕρμα ἐν μέσῳ θέμενον, *veluti ſepto intermedio*, dicit Plutarchus; quibus acceſſit Collegium ephororum, cui in ipſos Reges erat poteſtas cuſtodiæ legum cauſa. Si in aliqua Republicâ ſit Collegium juridicæ adminiſtrationis & politicæ expers, non obnoxium aliis, huic expeditiſſimè cuſtodia legum Politiam emendantium committi poſſet; Ex adverſo, Juris dicundi reformatio, quæ ſimiliter eſt neceſſaria, politicis magiſtratibus efficaci modo committenda foret. Aut ſic aut alio modo nullo Reipubl. reformatio cum effectu inſtitui poteſt.

3. Quid eſt autem quod è tribus formis compoſitam à Lycurgo Rempubl. diximus in ſecula duraturam, quando Tacitus ita docet; *Cunctas nationes & urbes populus, aut Primores, aut ſinguli regunt. Delecta ex his & conſtituta Reip. forma laudari facilius quam evenire, vel ſi evenerit, haud diuturna eſſe poteſt* 4. *annal. c.* 33. Sed diſtinguendum inter compoſitiones. Una eſt, quâ jura ſummæ poteſtatis quædam Regi, quædam paucis, quædam populo ſeorſim attribuuntur, ut mixtam Rempubl. deſcribit Arniſ. *ſyſtem. Polit. C.* 6. *ſect.* 1. *n.* 38. 39. Alia eſt; Quando vel omnia vel præcipua quædam jura Majeſtatis communiter à diverſis ordinibus exercentur.

Prima

Prima dividendi ratio facit monſtrum è Republ. biceps vel triceps, quia ſtatuit duas vel tres in eadem civitate ſummas poteſtates; nec ideo fuit unquam, opinor, ut Tacitus; aut ſi quis experimentum cupiat, in ſe ipſa ruet. nec hujusmodi mixtionem fecit Lycurgus. Sed alterum egregio ſpecimine probavit; dum jura publici regiminis. ordinibus diverſis communicavit; eoque temperamento nihil [illegible]atius & ſalubrius eſt: Veluti cum Rex non poteſt leges ferre, vel tributa indicere, niſi optimatibus & populis conſentientibus, *notis exemplis. Dix. 1. de jur. Civ. c. 28. à pr. c. & 40. à pr.*

4. §. 7. *Juſſu populi tulit novas Leges.* Alterum hoc eſt Reformationis exemplum, ſecundum ordinem juris exactum, quo populus Athenienſis decrevit, ſponſione inter ſe facta, ſervaturos ſe Leges, quas Solon ſtatuiſſet, non minus de ejus ſapientia, quam Lycurgus oſtenderat, præſumentes, ut Plutarrchus *in ejus* vita refert. In hac Sponſione vivum habes exemplum fœderis, quo Reſpubl. conſtituitur ſimpliciter & ſine ullis conditionibus. obligatio fuit civium inter ſe, non inter cives & Solonem. Hic igitur ſi male tulit leges, fecerit quidem perperam culpà vel dolo, contra fœdus tamen non fecit, quia munus quidem Nomothetæ recepit, ad modum certum ſe non obſtrinxit. Etiam hoc inde patet; Si quid duri vel iniqui ſingulorum reſpectu in iis legibus contineretur, eas non fuiſſe injuſtas, quia ſinguli jam conſtituerant, illud iniquum eſſe ferendum. Hæc ratio etſi in illa Solonis auctoritate ſpeciali eſt evidentior; tamen eodem modo ſe habet in omni Republ. quatenus cives inter ſe obligati ſunt, ad ſervandas Leges à Rectoribus ſuis conſtitutas, unde lex & à philoſophis & à Juriſperitis appellatur ὁμολογία κοινὴ πόλεως, communis Reip. Sponſio *l. 1. & 2. π. de Legib.* Qua ratione bene percepta, pleraque in jure publico & privato ab injuſtitiæ nota purgari poſſunt,

ut

ut ad *tit ff. de Legib.* & imprimis *lib.* 4. *Digreſſ. cap.* 35. *n.* 2. demonſtratum eſt.

5. Ibid. *Draconicis temperatiores*. Draco fuerat Legiſlator antiquus, qui leges ſuas ſanguine ſcripſiſſe arguitur. Solon mitior fuit: Cum, quia rudi ſcelerum ſeculo intentius erat odium in ſceleratos; Tum, quia tempus docuit Magiſtratus, ſe non eſſe pares antiquo rigori; quod ipſum Romani in XII. tabulis experti ſunt, quis jure Prætorio ſenſim mitigaverunt. Summum Legiſlatoris officium eſt, noſſe Remp. & Civium ingenia, dixi *part.* 2. *digreſſ. lib.* 1. *cap.* 2.

6. Ibid. *novaſque tabula*, τῶν χρεῶν ἀποκοπὴν, vocat Plutarchus. Fœnebri malo civitas laborabat, quod plerisque vetuſtis urbibus moleſtiſſimum fuit. Et tum quidem aliud remedium non vidit Solon, quam Σεισάχθειαν, *novas tabulas*, ut Romani loquuntur; Æris alieni univerſalis abolitionem. Cum enim in *tabulis* Kalendariis, nomina debitorum ſcriberentur, quando ex his nomina delebantur, erant tabulæ *novæ*. Aſperrimum graviſſimumque fuit hoc remedium; Romæ ſæpe agitatum, nunquam exercitum, aut alibi vix uſquam; Injuſtitia, quæ nonniſi ultima neceſſitate excuſanda venit; nec ulla juris ratione, niſi ex prævia civium ſubmiſſione, quæ nullos habuit limites, defendi poſſet.

7. Ad §. 8. *Cum aliorum culpa in gravem incidiſſet invidiam.* Utebatur Solon amicis, quos ſui ſimiles magis voluit quàm fecit. Cum hi ſcirent, Solonem habere in animo æs alienum abolere, agros (Lycurgus hos fecerat communes, quod multi & à Solone expectabant) relinquere dominis, illi pecunias undique mutuas contrahebant agroſque emebant; Nec multo poſt lege de novis tabulis lata, Solonis amici alienis opibus locupletes exierunt. Quæ res merito & ipſum invidia premebat.

8. Ibid. *Peregrinatum abiit.* Fecit idem Lycurgus, nec unquam rediit, ſecus ac Solon. Cauſa peregrinationis

nationis utrique communis, quod tantæ novitatis au-ctores, quâ plerique locupletes graviſſimis multati e-rant detrimentis, nec tuto nec decorè in medio ver-ſari poſſent. Lycurgo propria fuit, ne populus reli-gione jurisjurandi in Leges ſuas, dum ipſe rediret, præſtiti, ſolveretur, quod exilio perpetuo adſecutus eſt. Solon reverſus Juris ſui violati contumeliam in os accepit.

9. Ad §. 9. *Tertiam quaſi boni publici Sectam inſti-tuit.* Hanc larvam boni publici induunt omnes, qui res novas moliuntur, eamque omnes fere tyranni, do-nec rerum potiti ſunt, prætulerunt, remque Piſi-ſtratus, Solone præſente, perfecit: ingenti pudore Νομοθεσίας ejus & argumento, Reip. ab illo male or-dinatæ; quando Lycurgus patriam ſuâ compoſitio-ne pluribus ſeculis, procul ab omni tyrannide ſerva-vit. Alia re opus eſt, quam chartâ calamoque ad reformationem efficaciâ armandam, id quod *ſuprà* diximus & Lycurgus præſtitit. Solon philoſophi-cè jactabat, ſe leges ita adornaturum, ut omnes τῶ παρανομεῖν libenter eſſent prælaturi τὸ δικαιοπραγεῖν, Juſtè agere mallent quam peccare. Anacharſis eam ſpem merito inriſit, ſi putaret γράμμασιν ἐφέξειν τὰς ἀδικίας; *ſe literis injuſtitiam eſſe cohibiturum.* Expe-rimentum pro Anacharſi fuit, idemque deinceps, ubi-cumque Reformatio ſolis Legibus ſubnixa fuit. Ad-de *d. cap.* 8. *l.* 3. *de J. Civit.*

10. Ibidem. *Æquiſſimus atque mitiſſimus tyrannorum.* Hinc ſpecies tyrannidis, quæ ſolo titulo æſtimatur, quando quis Imperium nullo jure ſibi delatum uſur-pat clementer, *Piſiſtratiſmus* à præſenti exemplo non incommode vocatur.

Ad CAP. VIII.

1. Ad §. 4. *De cujus imperio cum diſputaretur, Romulus fratrem.* Hæc vera fuit cauſa cædis; *Nulla fides regni ſociis &c.* De ſaltu trans muros, quod dicitur, nugæ. In novis & militaribus imperiis nihil uſitatius per omnem Hiſtoriam, quam cædes fratrum: Quod perinde haberi à Principibus ac poſtulatum mathematicum, ſcribit Plutarchus in *vita* Demetrii. De jure tamen nihil eſt dubii, nec qui fiduciam ſui in vera virtutis reputatione ponunt, hoc nefario poſtulato indigent.

2. Ad §. 4. *Aſylum aperiendo.* Aſylum eſt locus ſanctus, quem violare non licet, ut erant templa veterum & Aræ, ſtatuæque Principum apud Romanos; in uſum miſerorum innocentium, in quem finem & urbes aliquot in populo ſuo voluit eſſe Deus. Alia Romulo mens; ut multitudinem augeret, non tam miſeris quàm maleficis & fraudatoribus, paratâ turbâ bellis quæ meditabatur. De hoc uſu juris non opus eſt quærere. Priorem fas nón ſit negare juſtum eſſe, exemplis omni exceptione majoribus. Ut tamen hodie res ſunt, nulla cauſa eſſe videtur Aſylorum, in Republ. bene conſtitutâ. Quæ fuit jure Moſaico, propter vindíces ſanguinis, ultro ceſſat; etiam quæ jure Romano propter ſervos contra ſævitiam dominorum. Aliis miſeris in Judiciorum vigore, non locorum privilegio ſit oportet præſidium.

3. Ad §. 5. *Neque à vicinis impetrare poſſent uxores;* Matrimonium eſſe inter ea, quorum libertas hominibus debetur & cujus negati facultatem bello perſequi liceat, Auguſtinus cenſet *l.* 11. *de C. D. cap.* 17. nec aliter Grotius *lib.* 2. *de J. B. & P. cap.* 2. *n.* 21. Quæ ſententia generaliter ita nimis crudè ponitur. Primo enim cum ſingulis filias ſuas petentibus negare liceat, quare id genti adverſus aliam gentem minus liceat, non apparet. Si operam dediſſent Sabini, ne

ne Romani uſquam conditiones invenirent, fuiſſet hæc forſitan cauſa belli, non quod ipſis illorum adfinitas diſpliceret. Numquid autem hoc etiam ſit inter ea, quæ negari ſine belli cauſa nequeant; Genti novæ populariter uxores è ſuis non concedere, ſi periculoſam ſibi gravemque ejus coloniam putarent: hominibus præſertim collectitiis & ferocibus conſtanti? Magis eſt, ut nec belli, nec raptus cauſa juſta fuiſſe videatur. Quod ſi bellum fuiſſet juſtum, vero proprius eſt, nec illicitum videri potuiſſe raptum, ut alii; Nam rapere eſt jus belli, tam res quam homines.

4. Ibidem; *Communionem civitatis.* Hanc diverſi populi duobus modis facere poſſunt, ut una Reſpubl. fiant, quomodo pleroſque Europæ populos, olim in parvas civitates diſtinctas redactos in majora videmus imperia; vel ut arctè fœderati quidem ſummis tamen poteſtatibus diſcreti ſint, ut olim Achæi atque Ætoli, hodie Belgæ fœderati quos vocant & Helvetii, nec forte non Germani. Qualis hæc Romanis & Sabinis facta communio fuerit, docent Livius & Dionyſius. Ille *unam è duabus civitatem* factam, regnum ait *conſociatum lib.* 1. *cap.* 13. hoc eſt, ut Dionyſius addit, ambo Reges parem haberent poteſtatem, quæ eſt ſpecies Condominatus, de qua diximus ad *Sect.* 2. *cap.* 10. *n.* 6.

5. Ibidem. *Sedulo id agens, ne qua materia belli deeſſet.* Ex inſtituto omnium, qui *conquæſtibus*, ut loquuntur, intenti ſunt; Quos omnes, non modo violentos, ſed etiam injuſtos eſſe, notetur hic & in *ſequentia paſſim.*

6. Ad §. 6. *Quibus ut libitum imperitaverat*, ſunt verba Taciti, 3. *annal.* 26. Ut ſolent armati & felices bello Principes; nullis etiam Legibus adhuc latis. Sub ſequutis Regibus id actum eſt, ut in condendis legibus, creandis majoribus Magiſtratibus & tributis imponendis, Senatus auctoritas & Populi ſuffragia adhiberentur

tur, ut Dionyſius in *lib.* 1. teſtatur; Quam mutationem Romani facile introducere potuerunt, in regno electivo. In ſucceſſivis Imperiis id difficilius procedit, nec tamen non ſæpe leges novæ fundamentales, quas vocant, in regnis etiam ſucceſſivis recipiuntur; quâ de re *in l.* 1. *de J. C. cap.* 18. *&* 19.

7. Ad § 7. *Per vices deni Senatores, primis diebus præeſſent.* Per vices ſcil. 50. dierum, ut ſinguli per quinos dies haberent ſummum Imperium. Quale hoc genus Imperii? Monarchicum fuit: ſinguli enim ſuis diebus omnes habebant effectus ſummæ poteſtatem. Quod argumento ſit, temporis rationem ad naturam ſummæ poteſtatis non pertinere, ſicut probavimus in *l.* 1. *d. j. C. c.* 16. *n.* 45. *& ſeqq.*

8. Ad §. 8. *populus ferox metum numinis Legumque reverentiam indueret.* Prudentia & ars regendi Rempubl. eſt duplex, una belli, altera pacis, quarum hæc & maximè neceſſaria & difficilior eſt, neutra tamen ſine altera, ſcilicet ad ſalutem Reipubl. ut docet Juſtinian: *Imper.* in *proem*: *Inſt.* & quicquid eſt hiſtoriæ nos docet. Nihil quoque ad efferam multitudinem mitigandam efficacius quam ſuperſtitio, ſcilicet.

9. Ad §. 9. *Quod bellum pugnâ trigeminorum diremptum.* Hujuſmodi ſingularis dimicatio, rari exempli, ſæpius agitata inter alios, quam commiſſa, pro licitâ habenda eſt, ac addenda caſibus, quos habet Grot *l.* 2. *c.* 1. *n.* 15. Facta enim eſt eodem jure, quo bellum gerebatur; & minus incommodi adfert. Effectus autem ſubjectionis inde ſecutus, non fuit victoriæ, ſed pacti antecedentis, quo populi Romanus & Albanus illi duello vim juſti belli tribuerant, ut *Livius & Dionyſius referunt,*

10. Ad §. 10. *Supplicio parum memore humanitatis.* Ita Livius. Eſt quidem pœnæ triplex ſcopus; Emendatio, exemplum, ſatisfactio: ſed exempli terror non in ſenſu mortis immani & diuturno, ſed magis in apparatu mortis infligendæ conſiſtat oportet. Satisfactio

ctio autem ab ultionis impotentia abeſſe debet; quia *infirmi eſt animi exiguique voluptas, Ultio*, ut Juvenalis.

11. Ad §. 14. *Liberis ſuffragiis Rex creatus.* Ita de Tyranno, qualis erat, titulo ſcilicet, Rex factus eſt legitimus. Προϊέμενος, γὰρ τοῦτο, *Hoc enim abjecto*, quod invitis imperaret, προϊέεται καὶ τὸ τυραννεῖν, *abjicitur etiam tyrannidis character*, ut *Ariſt.*

Sectionem IV. quæ eſt continua diſputatio Hiſtorica, prætervehimur.

Ad LIB. II. SECT. I. CAP. I.

P 1. *Infans exponeretur.* Exponendi infantes licentia apud pleroſque, veteres populos promiſcua, ne quis plures quam vellet, educaret. Idque juris eſſe credebant, ſuppoſito parentum dominio, ſed aliter ratio dictat, quâ de re diximus in *lib. 2. digreſſ. c. 5.* ubi de legibus eorum, qui expoſitionis loco venditionem infantium receperunt, antequam ſcilicet liberos ſuſcepiſſent; ſuſceptos enim abjicere aut vendere nefas erat. *d. C. 5.*

2. Ad §. 2. *Imperii cupidior rapiendi quam expectandi.* Hæc ratio fuit Cyro vera & impulſiva. prætextus, libertas Perſarum & ultio veteris injuriæ ac crudelitatis. Quæ tamen ad juſtitiam belli adſtruendam, præſertim adverſus avum minime ſufficiebant. Enimvero fieri poſſe, licet minus facile, ut proximi neceſſarios invadant regnoque Liberi Parentes ſpolient, ſi aliter patria & religio ſalvæ eſſe nequeant, negandum non eſt. ſed hæc procul à Cyro.

3. Ad §. 3. *In fœdus triplex.* Quod hodie fieri videmus, nihilo ſecus olim inſtitutum eſt, ut adverſus creſcentem unius potentiam vicinæ poteſtates fœdere ſe conjungant. Quid ſit fœdus & quotuplex vide

 apud

apud Grotium *l.* 2. *c.* 15. *& de J. C. l.* 3. *c.* 13. Quod heic proponitur, eſt *Societatis* belli *defenſivæ* quam vocant, æquale, inter tres præcipuos orbis tum florentis principes, contra ſolum Cyrum. Juris ratio in promptu eſt, Juſtiſſima quippe ſocietas: Sed habuit incommodum, quod eſt in omnibus fœderatorum bellis, ut vires diſtractæ, ſua cuique ſint conſilia; dum alter unitâ vi unoque conſilio certius & validius, ubi res poſtulat, incumbit; ex fœderatis quanto quiſque promptior, belli malis obnoxius eſt. ut heic Crœſo accidit, aliiſque fœderum ſociis, etiam triplicium, obviis exemplis.

4. Ad §. 4. *Ipſâ brumâ irruens.* Ingens belli momentum, res ita habere comparatas, ut hyeme in expeditionem, imparatis hoſtibus, pergere poſſis.

5. §. 5. *Damnatus à Cyro ad flammas.* Cauſam belli Juſtificam prætulit Cyrus, *punitionem*, quod Crœſus, quem non impetierat, ei bellum feciſſet; Præferre ſolent hanc cauſam, qui hoſtem vehementer infra ſe putant.

Ad CAP. II.

1. *Pr: in fin. Ad belli prætextus.* Id vere fuit; Cauſa, ambitio & fiducia occupandi Ægyptum. Nam ſi deceptus fuerat, repudium in promptu erat: ſed matrimonium petierat, ut belli cauſam haberet. Alioquin ex mero jure naturæ, ſi Amaſis hac fraude Cambyſi inſultaſſet, puniendi ratio non erat nulla; ſine bello autem pœnæ expetendæ non dabatur facultas. Sed comparatis belli malis cum proportione delicti, ſepoſitâ ambitione, juſtior ratio belli fuiſſet omittendi, quâ de re Grotius *lib.* 2. *de jur. b. & p. c.* 24. *& cap.* 20. *n.* 38.

2. Ad §. 2. *Occiſâ uxore eademque ſorore.* Apud Perſas fuiſſe licita ſororum conjugia, fuiſſe & apud Ægyptiis vulgò notum eſt, etiam apud Athenienſes, ut Corne-

Cornelius Nepos in *pr. vitar. & in Cimone teſtatur.* Eſſe tamen illa non modo jure divino poſitivo ſed etiam naturali turpia, probavimus in *lib. 2. Digreſſ. cap.* 18. Etſi Grotius hac parte remiſſior videtur *in l. 2. C. 5. n.* 13.

3. *Api perempto.* Si ex gravi judicio damnante ſuperſtitiones, id egiſſet Cambyſes, ut *Apin* bovem Ægyptiorum Deum cæde facta ludibrio haberet, laudabile factum erat. Quod autem qua parte corporis Apin vulneraverat, eâdem ipſe vulnere ſibi inflicto periit, aut pœna fuit impietatis in contemptu numinis, quod ipſe idololatra pro tali habebat, cujuſmodi exempla non deſunt, aut arcanum fuit juſtitiæ divinæ homines in reprobum ſenſum, quem pervicaciter induerant, altius immergentis.

4. Ad §. 3. *Conjuratione factâ.* Imperium à Magis nullo jure invaſum erat, fraude ſine bello; ſine ſævitia & avaritiâ, quod conſtet, exercebatur: Quo jure Proceres illos interfecerunt? Cauſæ propter quas cædes invaſoris fieri poteſt ſunt tres, I. ſi vis ad huc duret nec fides data ſit. 2. Si lex aliqua permittens cædem invaſoris, extet. 3. Si jubeat is, cujus eſt verum jus imperii. *Grot.* 1. *de j. b. & p. c.* 4. *n.* 15. *& ſequ.* Quorum nulla ratio proprie in hoc facto uſu venit. Nam de lege ejuſmodi Perſica non conſtat neque Proceres illos amplius fuiſſe quam privatos. Sed fraus illa ſcelesta merito cum vi hac parte comparanda videtur; fidem verò à populis datam non fuiſſe liquet. Ergo licuit in illos, quod Tertullianus, *in reos Majeſtatis*, inquit *& publicos hoſtes omnis homo miles eſt. Apolog. l.* 2. *Adde cap.* 24. *à pr. lib.* 1. *de jure Civitatis.*

5. Ad §. 4. *Ipſi omnia in poteſtate habentes conſtituerunt.* Fueritne juris an facti, quod proceres illi omne Reipubl: arbitrium ſibi vindicaverunt, parum liquet. Deliberaſſe narrat Herodotus, libertas popularis, an regnum placeret, ac orationes in utramque partem habitas prolixè refert, exercendi opinor edocendique Lectoris cauſâ potius quam quod illis in mentem ve-

 nerit

nerit, democratiam in Perſide, cujus erant incapaciſſimi Aſiæ populi, conſtituere. Non videntur autem illi jus habuiſſe de ſummâ rerum, niſi è tacito conſenſu populi & reliquorum procerum, qui patriæ liberatoribus illud arbitrium; cui per majores conventus exequendo in gente, quæ libertatis uſum populique concilia ignorabat, facultas deerat; libenter permiſit. Nec quod aliqui Perſidis regnum è ſuffragiis populi pependiſſe volunt, mihi liquet. Pleraque ſane imperia, maxime Ariſtocratia ſic videas orta, nulla populorum expreſſâ voluntate, neque tamen vi vel fraude; unde nihil quam tacitus conſenſus pro jure ſupereſt; qualis juridice colligitur ex uſu diuturno, *non vi, non clam, neque procariò* exercito.

6. Ad §. 5. *Illud ſortilegium.* Modi conſtituendi monarchiam ſunt vel ordinarii vel extraordinarii. Priores duo ſunt, Electio & *Succeſſio.* Extraordinarii æque duo, *matrimonium & jus belli.* Sors autem, qualis heic adhibita, quorſum refertur? Ad electionem, ut videtur: Eſt enim diſſenſus in eligendo remedium. Dolus autem Darii, ſiquidem cæteris patuiſſet, Regem vitio creatum ſine dubio arguiſſet. *l.* 1. *de* 7. *Civit. c.* 32.

7. *Arte Sopyri.* Notum ex Juſtino *lib.* 1. *cap. ult.* artificium. Quamvis autem dolus, an virtus quis in hoſte requirat! ac illa Sopyri fraus ſtudio in Regem ſuum commendetur, ejuſmodi tamen mendaciorum fraudumque machinatio & longa ſtrues, non convenit cum fide, quæ hoſtibus etiam debetur, neque cum dignitate viri gravis, ſi rem ex vero potius quam partium ſtudio æſtimes.

8. Ad §. 7. *Petebat Ariſtogoras à Græcis Europæis auxilium.* Hæc prima graviſſimi belli inter Perſas & Græcos cauſa juſtifica, & à parte Darii *Juſta.* Nullo enim jure, ſolo libertatis ſtudio, à Perſis Iones defecerant. Unde Græcis nullum jus mittendi auxilii rebellibus, quod proinde Lacedæmonii rectè negarunt, ſecus ac Athenienſibus viſum, quibus hæc facilitas magno conſtitit. *Add. Grot. c.* 22. 11.

Ad

Ad CAP. III.

1. *Prin. Cum Artabazanes ætate major ante regnum adeptum è matre ac patre privatis eſſet editus.* Nota eſt Quæſtio de jure ſuccedendi inter filium natum antequam Pater Rex fieret & qui natus ex patre jam Rege facto. Cum Xerxes primo urgeret argumentum à matre ſua Cyri filia, *Demaratus* ei hoc argumentum ſuggeſſit, ex conſuetudine Spartana, quâ obſervari teſtabatur, ut filius πορφυρογέννητος, in purpura natus, *ut poſtea ſunt dicti*, præcedat eum, qui privata Patris fortuna filius primum eſt factus. Etſi autem hæc ratio in Xerxe prævaluerit, verius tamen eſt contrarium, primogenitum indiſtincte præferendum, in regno individuo, hac ratione; quod filius non modo jus filii habet, quando naſcitur, ſed etiam quovis momento vitæ ſuæ. Quando igitur privatus fit Rex; ejus liberi jam nati eodem momento ſunt & fiunt liberi Regis, ac ita filii regis fuerunt ante poſtea genitos liberos. Idque ita in regnis patrimonalibus aut ſimpliciter hereditatariis. In Legitimis ubi ſucceſſio lege definita eſt, ea res minus habet dubii; quia Lex non modo jus actuale, ſed etiam potentiale regnandi defert. Et propterea filius Regis prolem ſuſcipiens, ſuam ſpem regni, quæ eſt jus ipſi Lege quæſitum, in ſuos liberos transfert, quod nati deinde, Rege jam facto, prioribus auferre non poſſunt. *Grot. lib.* 2. *c.* 7. *n.* 2. 8. *& ſeqq. l.* 1. *de jur. civ. c.* 34. *n.* 37.

2. Ad §. 3. *Hinc à ſuis contemni cœpit.* Inane jus Imperii ad tuendum Principem adverſus univerſalem contemptum, qui maxime è ſucceſſibus rerum improſperis oritur. In regnis tamen abſolutis & deſpoticis, quod mirere, pernitioſior eſt ille contemptus, quam Legitimis, ut vetera & nova docent.

3. *Darius nothus.* De jure nothorum *Grot. l.* 2. *c.* 7. *ad* §. 12. *in not.*

4. Ad §. 4. *Filius major Artaxerxes Mnemon.* Quo

Priora exempla favoris potius quam juris eſſe putes; in eadem Perſicorum Regum familia, incontinenti habes exemplum, quo junior in regno natus, ſeniori ante regnum ſuſcepto poſtpoſitus eſt. Nam Cyrus junior ita ſe habuit adverſus Artaxerxen, etſi à nobis in textu omiſſum; eaque ratio fuerat ejuſdem præcipua.

5. *Denuntiatione factâ, ſe hoſtem futurum iis, qui pacis conditiones accipere nollent.* Plutarchus in *Pelopid. & Artax.* valde inſectatur hanc pacem, ut qua Græci Legem ſibi à Perſus imponi ſint paſſi: quam tamen rationem noſtro tempore etiam adverſus potentiſſimos Reges inſtitutam videmus: Nec tamen eadem contumeliæ interpretatio non adfuit; ut male ceſſerit quibuſdam infirmioribus hæc methodus adverſus potentiores adhibita.

Ad CAP. IV.

1. Ad §. 1. *Parricidio parricidium ulciſci coactus eſt.* Infelicitatis non injuſtitiæ notam hæc verba continent; Cædes filii patri inſidiantis, vindicta juſta, non parricidium, niſi in materiâ cædis patratæ fuit.

2. Ad §. 2. *Mirum, unde tantum potentiæ Eunucho.* Nota ſatis potentiæ horum hominum exempla, quæ tamen in deſpoticis Imperiis facilius quam, ubi ordo parendi ac imperandi per Magiſtratus Lege ſtabilitos exercetur: quoniam ab his qui inter Reges populumque medii ſunt, impediendi facultas major & efficacior eſſe poteſt ac ſolet.

Ad SECTIONEM II. LIB. II.

AD pr. *Habuit hanc quoque rationem, quod expediret.* Cave putes hanc rationem impulſivam utilitatis politicæ quicquam detrahere auctoritati motus divini, quo Cyrus ad reſtitutionem urbis ſacræ impulſus fuerit. Ita enim Deus ſua conſilia hominum miniſte-

miniſterio exequitur, ut ſponte ſuâ, rationibus ſecundis ex rebus ipſis emergentibus ſine reſpectu ad divinam deſtinationem urgeantur & operentur.

Ad CAP. II. n. 3.

1. *Hiſtoria tale Collegium ignorat.* Quod ego quidem viderim, Cteſias apud Photium, Diodorus *lib* 12. *c.* 61. & Juſtin: qui omnes aliter. Tamen quod Petavius, id etiam Grotius habet in *not. ſuis ad lib.* 2. *de jur. bel. & p cap.* 7: *n.* 29. Xerxis, inquit, *ſocius regni factus Artaxerxes, non autem Darius & Hyſtaſpes, majores, ſed ante adeptum regnum geniti.* Neuter auctorem ullum laudat. & quis hæc illo tempore, quod Cteſias, Diodorus & Trogus ignorant, auctor eſſe queat, mihi non occurrit. *Ubi conſtiterit, videndum.*

2. Ad §. 2. *Paruit ſummis Pontificibus & Synedrio* LXXII. Regimine Ariſtocratico, etſi monarchicè temperato; ſiquidem Pontifices æque res pacis ac belli tractaſſe conſtat *è rebus* geſtis.

Ad SECTIONEM III. CAP. I. §. 3.

PEtitum *aquam & terram.* Formula belli indicendi apud Perſas, ut cuique genti ſuus mos. Si terram & aquam dabant, erat ſignum deditionis. Fuit ne igitur hæc conditionalis an pura indictio? Pro purâ videtur habenda; etſi conditionis aderat figura; Si terram & aquam dabitis, pacem denuntio, id eſt, ſi vos deditis, qui eſt effectus belli & victoriæ. Conditionalis eſt, quando pax & libertas, ſi hoc vel illud præſtiterint offertur. Vid. Grot. *l.* 3. *c.* 3. *n.* 6. *& ſequ.* Sed eſtne indictio neceſſaria ad effectus belli jure Gentium conſequendos? Non videtur, ſi contentio præceſſerit; etſi parum liquide Grotius *ibidem*. Secus, ſi diſceptatio nulla gravior præceſſerit. Tamen ubi ſumma utrimque poteſtas colliditur, effectus externi juris Gentium non ceſſant, etſi minus laudato incepto.

2. Ibidem. *Ex Græcorum decreto punire juſſus* Quid, an Græciæ populi omnes liberi, mutuo non ſubjecti, alii alios punire potuerunt? Dicendum, ita; quatenus jure naturæ non modo pars læſa, ſed etiam quilibet innocens jus habet puniendi, ut Grotius probat *l.* 1. *c.* 20. *n.* 3. Specialiter, fœderati jus habent ſocios cogendi ad obſervandam ſocietatem ejuſque violatæ reos puniendi, quod maximè locum habet in fœdere inæquali, quo Græci erant conjuncti, & quo reſpectu Proculus docet, Romæ ſæpe reos eſſe factos ex civitatibus fœderatis & in eos damnatos animadverti *l.* 7. *in pr. D. de captiv. & poſtlim.* quâ de re copioſe ad hanc rem agit Grotius *l.* 1. *de jur. b. & p. c.* 7. *n.* 21.

Ad CAP. II.

1. Pr. *Subornator hauddubius oraculi.* Fuit hoc ſpecimen piæ fraudis, quales inter Chriſtianos fere à quinto ſeculo frequentes. In hoc Themiſtocleo nihil reprehendo. Superſtitionis ipſe non fuit auctor, & ſi fuiſſet, in illâ temporis hypotheſi, res vitio carebat. Sed gnarus arte regi oracula, dictavit reſponſum, non utile tantum ſed etiam quo nihil verius. Fuit igitur dolus bonus & verè pius.

2. §. 2. *Fraude Themiſtoclis.* Prior dolus in Patriæ ſalutem, ſequens in hoſtis immaniſſimi interitum. Nuntiavit Themiſtocles ei rem veram; Græcos in hoc eſſe, ut in diverſa abirent:, cui Xerxes ſuo malo fidem habuit. Hactenus nihil quod à rigidiſſimo juris exactore notari queat. Ne mendacio quidem uſus eſt, quod conſtet; conſilium autem an armis ei perniciem pararet, nihil intererat: niſi tu mendacium voces, non modo fictam adſeverationem, ſed etiam conſilium per ſimulationem datum; quod tamen non videtur.

3. *Dolo Themiſtoclis, qui denuo adhibitus eſt.* Hic jam per mendacium; Adfirmavit enim Græcos pontem Helleſponti mox abrupturos, quod Eurybiades

Sparta-

Spartanus & Græciæ dux ſummus non ſine magnis rationibus negaverat è re communi eſſe videri, ut Herodotus auctor eſt *in lib* 8. An autem hoſti in ſtatu belli mendacium dicere liceat, anceps eſt Quæſtio, forſitan inde pendens; utrum in peccato mendacii ſit aliquid amplius, quam quod ad ſecundam legis divinæ tabulam pertineat; an nihil in eo ſit quam injuſtitia. Si enim eo modo ſit prohibitum mendacium, quo cætera jus humanæ ſocietatis violantia vetantur, difficile dictu eſt, quare jus quod hoſti ut membro ſocietatis humanæ comparatum eſt è commercio ſermonis, minus ab illo quam reliqua ſocietatis jura, poſſit alienari. In quo autem illud amplius quod tabulæ ſecundæ argumentum excedat, in mendacio conſiſtat, fateor mihi nunquam adhuc viſum eſſe demonſtratum. Tu vide ſis Grotium *lib.* 3. *c.* 1. *n.* 6. *& ſeq.* Cæterum, quod Themiſtocles in hoc dolo ſimul id egit, ut ſibi locum gratiæ apud Perſas acquireret, ſi quid durius ipſi in patriâ uſu veniret, id per ſe non injuſtum, ſed extremè periculoſum & anceps fuit, conſilio quidem & eventu laudatum; ſed haud facile cuiquam, niſi *Themiſtocli* bene ceſſurum.

4. §. 3. *Qui erant* CVIII. *millia.* Mirare immanes temporum hominumque viciſſitudines. Centum & VIII. millia utriuſque armaturæ millites tunc ſola ferè Peloponneſus (reliquam enim Græciam Perſæ tenebant) produxit; quâ jam nihil deſertius & miſerius Veneti tenent.

Ad CAP. III.

1. *Spartani fœderis Duces erant.* Ea fuit virtus & auctoritas Sprtanorum, ut reliqui Græci ſuperiores illos, ſalvâ libertate ſuâ, agnoſcerent, de quo genere Proculus agit in *d. l.* 7. *ꝟ. de Captiv. & Poſtlimin. Quemadmodum*, inquit, *clientes noſtros intelligimus liberos eſſe, etiamſi neque auctoritate neque dignitate*

nobis jure omni nobis pares ſint; ſic & eos qui majeſtatem noſtram comiter conſervare debent, liberos eſſe intelligendum eſt. Qua in re magna poteſt eſſe latitudo, priuſquam ſumma poteſtas ſingulorum populorum lædatur, nec eſt quod vox majeſtatis in verbis Proculi quamquam offendat; Qui ſuperior eſt, Dux & Princeps fœderis נגיד ברית, apud Danielem XI. ℣. 22. vocatur. Poſt bellum Perſicum abiit in duo corpora fœderatorum Græcia, Principibus una parte Lacedæmoniis, alterâ Athenienſibus; quæ ſcilicet fax & tuba belli fuit inteſtini: Sub uno duce res habet facultatem. Diviſio fere eſt colliſio. Loquimur de fœdere plurium populorum, in quo unius populi dignitas & majeſtas ſuper alios eminet. Aliud eſt fœdus plurium civitatum, quæ licet viribus diſpares, inter ſe mutuò tamen æqualitatem ſervant, uno viro duce fœderis ad res communes exequendas conſtituto, ut olim fuit Achæorum & eſt hodieque Germanorum; Belgarumque fœderatorum corpus: etſi tales ejuſmodi duce carere poſſe, docet Helvetiorum exemplum: Sed de his in tempore videndum. An & quatenus per fœdera jus ſummæ poteſtatis mutetur, explicitum eſt in *lib.* 1. *de jur. Civ. cap.* 17.

2. Ad §. 5. *Pauſanias proditionis compertus & necatus.* Nimia felicitas & Laus victoriæ ad *Platæas* hominem dementaverat, ut cum Xerxe amicitiam contrahendo majora viribus & inſaniæ proxima agitaret. Perduellionis damnatus, cum Rex quidem ſed legibus eſſet ſubjectus, ſummo jure ſupplicio adfectus eſt; quod etiam ſi maximè fuiſſet abſolutæ poteſtatis Rex, decerni poterat; Quippe hoſtili in patriam animi & conſilii manifeſtum. Quæ eſt nota certiſſima tyranni, quem occidere licet, ut hoſtem.

3. *Themiſtocles oſtraciſmo pulſus.* Genus exilii à modo ferendi ſuffragia per ὄστρακα, ſive *teſtas*; quo Athenienſes ſuis Proceribus etiam optimè meritis, ſed ita excellentibus ut æqualitati democraticæ graves eſſent,

ſent, patriam interdicebant, quo pridem juſtiſſimus civium Ariſtides ejectus fuerat; Sub libertatis prætextu odia & artes æmulantium, ut fit, plerumque ludebant. Si de jure quæras, pœnæ locum habere non potuit, nullis delinquendi meritis. Si metus amittendæ libertatis, ſeorſim ab invidia & artibus malis conſideratur, ratione dominii eminentis fulciri poteſt, quo res privatorum civitati populoque toti ſubjiciuntur, quò facit hæc Ciceronis ſententia *pro Planco*; *Eſt enim conditio liberorum populorum, poſſe ſuffragiis vel dare vel detrahere quod velit cuique &c. De jure dominii eminentis*, dix. *in l.* 1. *de jur. Civit. cap.* 20. *n.* 36. *& ſeqq.*

4. *Pauſaniæ accuſatione involutus & perperam.* Calamitas Themiſtoclem ſummi hominem judicii non adeò extra poteſtatem mentis conſ[illegible]erat, ut inſanis Pauſaniæ conſiliis, omni facultate carentibus ſe adjungeret. Sed inimici illius, occaſionem perdendi hominis amplexi id egerunt, ut inreconciliabilis fieret populo.

5. *In Patriæ exitium operam præſtare nollet aut &c.* Pollicitus operam adverſus Athenienſes mori maluit, quàm arma Patriæ interre, quod magis laudatur, quam quod prius ſalutis cauſa ad alia omnia ſe obtulerat. Quare autem non liceat civi, injurias à Patria illatas ulciſci, ratio petenda eſt à primo fœdere civitatis, quo placuit inter ſocios Reipubl. majoris ſe partis ſuffragio ſubjicere, ſive æqua ſive iniqua decernerent, nec ob injuſtas ſententias ad belli ſtatum reverti; qua de re actum *lib.* 1. *de jur. Civit. cap.* 9. *n.* 15. *& ſeqq.*

6. *Voluntariam mortem.* Potu ſanguinis taurini, ut apud Plutarch. Hoc autem mortis arbitrium ſibi arrogaſſe quicquid apud veteres clarum & cordatum fuit, paſſim videas, ſi quando in eum ſtatum veniſſent, *ut vita ſupplicio, mors ſolatium foret.* Aliter tamen Plato, Ariſtoteles & ipſe Brutus, etſi is exemplum

plum in ſe contra edidit, rectè negantes, alium eſſe vitæ dominum, quam qui dediſſet, ejuſque ſolo nutu deponendam. vid. *Grot. 2. de jur. B. & P. c. 19. n. 5.* ubi de pœna ἀνέχεσθαι, ut ſepultura priventur, quæ in pœnam juris Gentium abiiſſe videtur.

7. Ad §. 4. *Tot liberis civitatibus diſtincta.* Adde, nec uno communis & ſuperioris poteſtatis vinculo conjunctæ & coërcitæ. Talis libertas eſt veriſſimè ſtatus belli, qualem ſublato ex Europa Romano Imperio, manere gentes prædicebat Cerialis *ap.* Tac. 4. an. 74. *Pulſis Romanis, quid aliud quam bella omnium inter ſe gentium exiſtent?* Poſſe alioqui liberas gentes conjungi & fœderis legibus ita colligari, ut belli ſine magnis & exquiſitis occaſionibus, abſit periculum, docet uſus & exemplum Belgii fœderati, Helvetiorum, Germanorum, veterumque Achæorum & Ætolorum. Sed ut Græci erant in duas factiones viribus æquales diviſi, res aliter quam fuit, habere ſe non poterat.

Ad CAP. IV.

1. *Contentio de potentatu.* Etſi hoc malum Regum & Principum animos inprimis infeſtet, populos tamen virium ſuarum conſcios æquè ambitioſos eſſe, diſcimus heic & ſæpe videbimus. Unicum remedium eſt, *æquilibrium*; quo vires omnium ita fœderibus æquentur, ut alii aliorum metu cohibeantur, quod ut exquiſitæ prudentiæ eſt, ita minimis accidentibus turbatur tranſverſariis.

2. *Athenienſium facile Princeps.* Nota Principatus in veteribus populis ſignificationem, ſuadendi auctoritate non jubendi poteſtate.

3. *Qui & proprias belli cauſas.* Ita fere ſemper uſu venit, ut præter cauſas publicè impulſivas & juſtificas, ſint etiam privatæ cauſæ, omnium ſecretiſſimæ & efficaciſſimæ: Quanquam in ſe leves & ſi populo innoteſcant, à bello illos abſterrituræ. Sæpe duabus

in

in Republ. vel in aula factionibus, problemate pacis aut belli in medio poſito, ut hoc aut illud prævalet, altera factio ſuccumbit: Nec ideo non in id quod publicè, ſed quod privatim cuique expediat, intenditur. Aliquando fatui amores in cenſum veniunt, & opus faciunt, dum ſpecioſa palam jactantur. Talia & Periclì obrepſerunt. Plut. *in vit.*

4. Ad §. 2. *Pericles, ne vel in re minimâ cederent.* Digna lectu ejus oratio apud Thucydid. *l.* 1. Si pertendere vellent Athenienſes, ne Spartanis amplius eſſent obnoxii, continuatio dependentiæ in re minima tam erat noxia quam in maximis. Et obdurandus erat populus in independentia, ut ſic loquar. Hac re factio Periclis in Rempubl. nitebatur. Adverſa pars in alia omnia tendebat. Ergo & ipſius idem flagrantiſſimè Periclis intererat. Vivum ejus exemplum habuimus in bello Anglicano ſecundo; quod Reipub. moderator eâ tempeſtate præcipuus, conſilio plane Periclæo, publicè adfirmabat, non eſſe redimendum, ſi poſſet, pro duplice ſtufero Anglis in ſatisfactionem dando.

5. Ad §. 3. *Infeſtandi claſſibus undique Peloponneſum:* Solidiſſima & Pericle digniſſima ratio, *Illum qui mare teneat, neceſſe eſſe rerum potiri, ut Cicero alicubi ad Attic.* In regionibus ſcilicet maritimis. Hæc ratio tam vehemens eſt, ut Spartani terreſtris populus, rei maritimæ ſtudium maximis viribus aggreſſi ſint. Idemque Romani maris rudes poſtea. Noſtris ſub oculis Gallos cum ſe fruſtrà & evanido conatu id agere viderent, quo rerum potirentur, dum re maritima cuiquam eſſent impares, incredibili ſucceſſu idem feciſſe novimus.

6. Ad §. 5. *Ne vires ſuas in longinqua diffunderent.* Cum expeditiones longinquæ ſemper periculoſæ, tum parvis Imperiis exitiales fuerunt, ut Pericles prævidebat & poſteri pluribus exemplis compertum habuerunt.

7. Ad §. 6. *Qui ſic iterum bello immixti.* Juris ratione

tione poterant Athenienſes Leontinis & Lacedæmonii Syracuſanos adjuvare, cum id Legibus pacis non eſſet prohibitum: Ac ita nihil opus erat in bellum reverti. Sed juris & Politicæ rationes vehementer ut plurimum diſcrepant. Nihil propius quam ab ejuſmodi auxiliis ruere in bellum, ut heic & ſæpe videbimus.

8. *Formam Reipubl. aliquoties mutarent.* Calamitates publicæ plebes reddunt effrenes & judicia præſtringunt, ut in mutatione remedium eſſe putent. Et de jure quod ſemper idem, fruſtra tum quæras, manu res geritur ac impetu, notis exemplis.

9. Ad §. 9. *Utilius eſſe regi, neutram partium in Græcia prævalere.* Notum politices præceptum, cujus ſi Perſæ memores fuiſſent, nunquam Macedonibus ſuccubuiſſent.

10. Ad §. 10. *Alcibiades dux belli generalis & ſolus.* Raro ab Athenienſibus factum, ut unum ſummæ rei Ducem præponerent, ne quidem ad tempus; nimio libertatis tuendæ ſtudio rei militari noxio: Nuſquam enim verius quam in bello illud Homericum,

Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, Εἷς κοίρανος ἔστω

Res mala, multorum imperium, rex unicus eſto.

Verum ut liberi populi unum eundemque perpetuum militiæ perpetuæ ducem habeant, ante Belgas fœderatos, inaudita res eſt.

Ad CAP. V.

1. *Triginta viris, totidem tyrannis.* Tyrannos proprie de ſingulorum imperiis dici; producto tamen vocis uſu ad optimates extendi, diximus in *lib.* 1. *de J. civit. c.* 41. & exemplum *heic* eſt aliaque occurrent.

2. *Thraſybulus &c.* Jus quo Thraſybulus xxx. tyrannos invaſit? Belli fuit, non civium contra ſuos Rectores. Etenim à Spartanis impoſiti & exſules in ſtatu belli adverſus Spartanos eorumque ſectatores erant.

3. *Amneſtia*

3. *Amneſtiâ conſtituta.* Etſi ἀμνηςίας vocabulum nihil quam injuriarum inferat oblivionem; uſu tamen receptum eſt, ut inter ordines Reipubl. non inter privatos amneſtia intelligatur. Eſt hoc primum ejus exemplum, Romæ poſt mortem Cæſaris, hortatu Ciceronis, repetitum, ut inferius.

4. §. 2. *Perſas quorum operâ vicerant, adorti ſunt.* Væ illi, qui beneficiis quenquam, illuc ut ſibi nocere poſſit, extollit, gratitudinis expectatione ſibi blandiens. De populis & Principibus loquor, & hoc primum habemus exemplum, aliis ſecuturis.

5. *Tranſitum impedire conati.* Tranſitum cum exercitu ſed innoxium, præter injuſti belli cauſam, eſſe inter ea, quæ negari nequeant, imo quæ bello petere licet, auctor eſt Grotius *lib. 2. de jur. b. & P. c.* 13. Ego ut non negem abſciſſe, petere licere tranſitum, & ſi negetur, vi ſumi poſſe; ita jure eum negari, extra cauſam abſolutæ neceſſitatis, exiſtimo; cum, quia vix unquam plane ſunt innoxii exercituum tranſitus, tum quod quiſque liber eſt arbiter rerum ſuarum.

Ad CAP. VI.

1. Pr. *Spartani dominatum in ſocios recuperaturi.* Pretium pacis à Perſis acceptæ & reliquis Græcis obtruſæ, id fuerat Spartanis, ut Græciam ita ſubigerent, ne denuo ſe contra Perſas bellantes inde revocare poſſent. De *jure* ſi quæras; ſi amiſſum Imperium fuiſſet in ſubditas gentes, armis repeti potuiſſet. Cum autem nihil habuerint antea, quam auctoritatem præſidii inter liberas civitates, quæ pari voluntate quâ prius ſubjecti fuerant, illis ſe poterant ſubducere, jus quidem belli nullum erat; nec id præ ſe tulere ſcilicet, Phæbidam enim Cadmæâ captâ, mulctavere, ſed rem fructumque belli nihilo ſecus amplexi ſunt.

2. §. 2. *Præclarâ fraude.* Lectu digniſſimâ apud Plutarchum *in Pelopida*; cujus tamen expers fuit E-

pami

paminondas, acerrimus dein patriæ libertatis vindex, ſed vir juſtiſſimus. Erat in urbe, & in fide magiſtratuum, in quos ſibi non idem licere, quod Pelopidæ cæteriſque exſulibus, ut poſe hoſtibus, credidiſſe videtur.

3. §. 4. *Juſtitia è Spartanis negata.* Haud de nihilo eſt quod veteres, hoc in loco divinæ vindictæ ſpecimen obſervant, contra nefarium, etſi vetuſtiſſimum factum. Deo non præſcribitur.

4. *Hac una clade Spartæ gloria penitus concidit.* Sine ſpe unquam reſurgendi. Unde hoc? quando Athenæ plures ejuſmodi fatales ictus ſuſtinuere? Cauſa eſt Lycurgi diſciplina; quæ ad vim belli, ſecuritatem domeſticam civilemque beatitudinem optime facta, ad *conquæſtus*, ut ita loquar, bellicos nullo modo comparata erat, duabus è cauſis ὀλιγανθρωπίᾳ & ἀναργυρίᾳ; *paucitate hominum & defectu pecuniarum.* Peregrinos enim & nummos æque utroſque expulerat. Unde magnas clades reparare nec ſuis neque externis hominibus, quos ſine pecunia habere non licet, non potuerunt. Hinc clades illa peremptoria fuit; longe ſecus ac Romæ poſtea, *ut videbimus.*

5. § 8. *Græcorum virtute ad Macedones tranſeunte.* Non aliter Imperia & Potentatus de gente in gentem, quam prævia virtutis commutatione, tranſeunt. Ita moderante providentiâ, ut virtus clara honorataque ſit, vitia ſuccumbant. Ita hic, ita ſæpe deinceps. Sed eſt notabile, quod ingens regnum, ut eſt Maedonia, viribus impar fuit ſingulis civitatibus, qualis Athenæ & Lacedæmon; rurſus, quod deinde tam potens fuit, ut univerſam Græciam ſubegerit. cauſa videtur hæc; Macedoniæ Reges non fuerunt abſolutæ poteſtatis, ſed populis pene liberis præerant, ut hodie Poloni agunt: Hoc enim regnum Lithuaniæ junctum magnitudine & fertilitate ſuperat ipſam Germaniam; Foris tamen utraque gens exiguum præſtat. Sed poſtquam Philippus Macedo Rex per-

petuam militiam conſtituit ſuiſque ut libitum, imperitavit ac ita quo voluit ſe diffudit. Civitates autem liberæ, Sparta ac Athenæ opibus copiiſque florentes ſuarum ipſi virium erant arbitræ liberæque poteſtatis, quas non alienæ dominationi ſed propriæ utilitati vel ambitioni applicantes, quicquid in iis erat, experiebantur. Vires igitur opeſque populorum parum ad potentiam foris exſerendam faciunt, niſi abſoluta poteſtate adminiſtrentur.

Ad CAP. VII.

1. §. 2. *Philippus obſes Thebis elapſus.* Sic etiam Thebanis obnoxii erant Macedoniæ Reges, ut fratrem regum obſidem dare coacti fuerint. Mos ille vetus obſides dandi, uſus maximi fuit; ſine ſumptu; ſine vi Reges populoſque in officio continendi: Eſt enim ſpecies pignoris, quo Princeps aut populus pacti publici fidem obſtringit. Quæſtio hujus loci eſt, an recte Philippus obſes ſe cuſtodiæ Thebanorum ſubtraxerit. Res inde pendet, utrum obſes ſe ipſe obligaverit ab initio vel poſtea, an ſecus. Si ipſe obligatus eſt, tenetur. Si publica tantum obligatio fuerit, ipſe quidem fugere potuit, Civitas tamen aut Regnum ſalva fide illum recipere non potuit, ut Grotius docet *lib.* 3. *de jur. pac. & bell. cap.* 20. *n.* 54. Niſi propterea potuerit, quod frater Rex & qui datus erat obſes, mortuus eſſet, quâ de re vid. Grot. *l.* 3. *cap.* 20. *n.* 56. *&* 57. Moribus hodiernis, obſides ad actus tranſitorios in deditionibus urbium & ſecuritatem præſtationum pecuniariarum, non æquè ad tractatus pacis vel fœderum confirmandos aut devictas gentes in officio continendas adhibentur. Ratio deſuetudinis, quod juris Gentium, inter gentes haud plane barbaras pridem eſſe deſiit, ut obſides ob alienam perfidiam interficiantur.

2. §. 4. *Orto ex ſententia Amphictyonum.* Amphi-

ctyonum Collegium fuit, *ſupremum gentis Græcæ tribunal, ad judicandas & definiendas lites publicas conſenſu populorum conſtitutum.* Bis in anno convenire ſolebant, olim ad Thermo-*pylas* apud Cereris Amphictyonidis fanum, unde judices ejus collegii *Pylagoræ* dicti, poſtmodum Delphis. Nomen ab Amphictyone Deucalionis filio Rege Theſſaliæ; quâ de re totoque inſtituto vide Ubbonem Emmium *vet. Græc. part. 3. pag.* 338. *cap. de Concil. Amphictyon.* Grotius cum hoc collegio comparat Conſeſſum Ordinum Generalium, quod Belgis fœderatis præſidet, quaſi exacte cum eo conveniens. in *lib. de Antiqu. Reip. Batav.* Atqui nihil habent ſimile quàm quod utrobique liberi populi communem habent repræſentationem: Alioqui nimium diſcrepant. I. Amphictyones bis in anno congregati erant, noſtri *Generales* perpetuò reſident. II. Amphictyones non tractabant negotia pacis & belli; Ordines Generales toti in hoc ſunt. III. Amphictyones erant judices inter populos. Ordines Generales non habent judicandi poteſtatem inter ſocios, ſed tantùm in ſuos miniſtros & qui immediate ſunt ipſis ſubjecti: denique, ea quæ per fœdus inter ſocios communia facta ſunt; adminiſtrant. IV. Amphictyones non habebant vim exequendi ſententias; ſed executionem aliis populis committere debuerunt. Ordines Generales ipſi exequuntur ea quibus ſunt præpoſiti, ipſoſque ſocios ad fœderis obſervantiam cogere poſſunt. In eo tamen conveniunt; quod in utroque patet, quo pacto liberi populi, ſalva libertate, vi fœderis, ad certas præſtationes cogi poſſint; modo fœderis illa ſit ratio, ſociorumque conditio, ut coactio ſine belli conflictu adminiſtrari poſſit; quod in Græciâ, deficiente fœderis certitudine in aliis, tum quidem non habuit facultatem. Eaque res à temporum circumſtantiis pendet.

3. Ad §. 5. *Claſſicum adverſus eum canente Demoſthene.* Dum Perſæ & Græci inteſtinis motibus aut

negligentiâ

negligentiâ Philippum graſſari patiebantur, Demoſthenes in præclaris ſuis *Philippicis* alta voce monebat, quas compedes orbi terrarum Philippus pararet eique plus inermis, quam reliqui omnes, nocebat. In hoc ſtatu Philippæo, modò fuit ac eſt Europa inde à pace Pirenaica, in hunc uſque diem; fuit etiam Demoſthenes ſed armatus, qui propè ſolus id egit, ut conatus Philippæos turbaret.

4. *Conquievit, donec.* Specta geminum exemplum ejus quod omnes nuper in Europa factum vidimus. Habere perpetuum exercitum ad quoſlibet motus expeditum, Invadere, ſubigere imparatos populos. Fines aſſiduo producere; Donec omnis vicinia ſe commoveat, ut ſiſtat progreſſum. Tunc vero quieſcere, pacem præferre, laudare, quovis modo conficere: Eaque uti, donec maturum ſit, iterum imparatos opprimere. Hæc methodus Philippica, fuit eadem ipſa, quam vidimus *Ludovici Regis.* Ultimus duntaxat eventus reſtat, qui Philippo fuit facilior, quod vetus inermis erat Demoſthenes. Alter quem diximus hujus ſæculi, non modo verbis ſed etiam armis tonare & fulgurare didicit.

5. §. 6. *Obnoxii Græci.* Non ſubditi adhuc Imperio Macedonum, ſed ita fractis viribus & Macedonicis obſeſſi præſidiis, ut nihil contra Philippi nutum auderent, ſed eoſdem cum illo hoſtes amicoſque haberent, quælibet etiam imperata pati, facere cogerentur: Cujuſmodi obnoxius ſtatus, jure quidem ſatis adhuc, facto non multum à ſtatu ſubditorum diſtat.

6. *Belli ducem contra Perſas.* Hic ſcilicet fructus erat amiſſæ libertatis, quod Perſas antiquos & hereditarios Græciæ hoſtes uſciſci poterant. Hunc etiam Galli nuper auctores, Europæ reliquæ fructum poſitæ adverſus Ludovicum amulationis, id eſt, amiſſæ libertatis proponebant, quod tum demum neque prius, Turcæ ex Europæ finibus ejici poſſent.

7. *Stuprati injuriam vindicare neglexerat.* Male

Princeps qui Supremæ provocationis copiam civibus injuria adfectis negat. Male tamen cives, qui jus puniendi negatæ à Principe juſtitiæ injuriam ſibi competere exiſtimant. A quâ ſententia qui excipi manifeſta condemnatos injuria putant, ut ſi auſint, judices ſuos punire, id eſt, obtruncare poſſint, non magis abſunt à crimine, quam negata juſtitia diſtat à male adminiſtrata. Statuendum eſt, fœdere civitatis, jus puniendi, quod in ſtatu naturæ cujuſvis eſt, à ſingulis ita in Ordinem à civitate conſtitutum eſſe translatum, ut privati illo amplius uti non poſſiunt, extra caſus momentaneæ neceſſitatis, quâ de re actum *ſuprà*.

Ad CAP. VIII.

1. *Pr Armis & literis egregiè excultus* Quanti hæc copula momenti ſit, Alexandri & Julii Cæſaris inter alios Principes exempla oſtenderunt. Quod ſi alterum à Rege abeſſe oporteat, minori malo abſint Literæ ſtudiorum, quam peritia armorum, quâ de re dix. in *Auſpic. domeſt. orat. de Pædantiſmi.*

2. *Quaſi in pœnam antiqui Perſiciſmi.* Verum eſt, Thebanos in bello Xerxis non modo corporibus, quod ſine ſummô interitu evitare non poterant, ſed etiam animis egiſſe. Delictum tamen ante annos fere 150. commiſſum ſecutiſque Thebanorum meritis pro communi libertate obliteratum, in poſteris velle puniri, nullum juris prætextum Alexandro præbere poterat; jus belli è præſenti victoriâ externum aderat, quod cum ad prætextum tantæ ſævitiæ neutiquam ſufficeret, antiquam odii memoriam revocare viſum eſt. Atqui Deus quoſdam populos ob delicta majorum ſuorum inde à pluribus ſeculis, repetitâ odii memoria, exſcindi juſſit. Sed præter quod idem non eſt hominum & Dei jus hac parte, res ea recipit alios explicatus, de quibus egimus in *lib. 1. de jur. Civit. c. 12. n. 18. 26. & ſeq.*

§. 3 *Quaſi*

§. 3. *Quaſi ulturus Græcorum injurias.* Cauſæ, quas Alexander adverſus Darium prætulit, perinde ex antiquo repetitæ fuerunt, quas per ſe non eſſe juſtificas, ex iis quæ diximus, intelligitur. Sed verum eſt, inter Græcos & Perſas fuiſſe bellum ἀκήρυκτον, æternum & hereditarium, in quo mutuæ injuriæ nunquam ad bellioccaſiones deerant; ſicut inter Hungaros & Turcas noſtro tempore ſe res habuit. Hujuſmodi exiguas commiſſiones & injuriarum minutias Alexander præ ſe ferre noluit. Puniendi prætextus ob antiquas & celebratas offenſiones ſpecioſior: Sed gloriæ cupiditas in juvene excitatiſſimo, ſpeſque victoriæ è cognitâ Perſarum imbellia, cum aliunde tum ex ἀναβάσει & deſcenſu decem millium, denique Cimonis & Agefilai victoriis veræ cauſæ fuerunt.

3. XX. *vel ut xxx. m.* Aſiaticæ & Europeæ militiæ diſcrimen! Immanes numeros illic, inconditos, & inefficaces; hinc omnia concerta, ordinata, contracta. Perinde ſucceſſus fuit.

4. Ad §. 6. *Suâ maximè audaciâ.* Non eſt quidem Imperatoris officium, ita ſe periculis exponere. ſed ubi de ſumma rei agitur, ut aut vincendum aut propoſito deſiſtendum ſit, nihil agit ſibi parcens Imperator, ut Othoni in pugnâ Bedriacenſi accidit: paſſim id occurret.

5. Ad §. 7. *Quas humaniſſimè accepit.* Notum, quid jus externum belli ferat, quid in captivos victor potuiſſet. Longe alia juris interni quod animum obſtringit, eſt ratio, cui hactenus Alexander obſecutus, non minorem inde fructum utilitatis quam laudis & conſcientiæ percepit. Agit de his rebus Grotius *lib. 3. c. xi. & ſeq.*

6. Ad §. 8. *Rectius ſibi ſuiſque poſteris conſuluiſſet.* Pulchrius Imperium, ab Euphrate ad Danubium medio mari patens, nullum adhuc in mundo fuerat, quam pace cum Dario facta Alexander habuiſſet. Omnes juris & prudentiæ rationes conſilium Parmenio-

2. *Anaxilaus juſtitia, Phalaris aliter.* Eſt iterum oppoſitio inter Invaſores juſtos & injuſtos ratione regiminis. A Phalari eſt ſpecies tyrannidis, quam *Phalariſmum* dici *antea* obſervatum eſt.

3. §. 3. *Suique & Reip. poteſtatem civibus fecit.* Geminum ei quod *ſupra* habuimus exemplo; Servius Tullius Tyrannus in juſtum mutatus regem; An plura his duobus exempla dentur, non memini: Auguſti enim & aliorum in multis diſcrepant. Adfectant quidem omnes civium electionem approbatoriam, ſed vere liberam non præſtiterunt.

Ad CAP. II.

1. Habes hypotheſin viæ, quâ popularia veterum Imperia in tyrannides tranſierunt, ſatis copioſe, prout hujus inſtituti ratio fert, deſcriptum.

Ad CAP. III.

1 *Quas copias unde alere potuerit.* Locus Diodori Siculi, qui vires illas tyranni Syracuſani recenſet, extat in *lib.* 16. *cap.* 9. Manet admiratio, cum hodie tributa a veteribus ſine dubio majora ſint; unde tam parvo imperio tantæ vires pecuniariæ fuerint; quando Imperator Romanus hodiè tantas copias difficillime ad aliquot annos alere poſſet, quantas Dionyſius ſemper habuiſſe dicitur: libentius aliorum rationes audiam quam meas expediam.

2. §. *Cum tribus navigiis, &c.* Evenerunt alias repentinæ mutationes in regnis quidem majoribus; ſed non facile, quando milite mercenario dominationes erant ſubnixæ. Populorum ſtudia levibus momentis ſæpe mutantur; Sed mercenarii milites & peregrini, quales Dionyſius fere adhibebat, tyrannis fideliores eſſe conſueverunt. Si modo adſit auctoritas quædam; nihil exitioſius eſt contemptu odioque univerſali, quo Dionyſius laboravit.

3. §. 2. *Cum minus populariter ſe gereret Dion.* Extat Platonis ad Dionem epiſtola, ubi notat in eo defectum τῆς εὐπαριτεῖας, comitatis officioſæ, cujus immenſa apud plures animos vis. Dioni propoſitum erat regnum, inimico democratiæ, ſed purum & ſobrium; populus autem Syracuſanus expectabat libertatem. Hinc odium & exitium Dionis, ut nefarium, ita non ſine culpa ejus contractum, ut indicat Plutarchus *in ejus vita.*

4. §. 3. *Neceſſario magis quam pulchro fratris parricidio.* Cum Timoleon fratrem à conſilio tyrannidis invadendæ abſterrere non poſſet, eum interfecit, Sed cum mater & propinqui illum ut parricidam averſarentur, συνταραχθεὶς τὴν διάνοιαν, *animo perturbatus*, ſeceſſit è medio & per annos 20. ſolitarius vixit. Talia ſunt, ait Plutarchus, *in ejus vitâ* hominum judicia de rebus honeſtis, ἐὰν μὴ βεβαιότητα καὶ ῥώμην ἐκ φιλοσοφίας προσλάβωσι, *niſi firmitatem & robur ex philoſophia acceperint.* Δεῖ γὰρ, οὐ μόνον τὴν πρᾶξιν εἶναι καλὴν καὶ δικαίαν. *Non ſolum*, pergit, *actiones honeſtas & juſtas eſſe oportet*, ἀλλὰ καὶ τὴν δόξαν, ἀφ' ἧς πράττεται, μόνιμον καὶ ἀμετάπτωτον: *Sed & conſilium ex quo actio proficiſcitur, ſtabile & inconcuſſum.* Statuit igitur Plutarchus, cædem fratris fuiſſe juſtam & honeſtam, ut nec ei poſſit applicari, quod aliàs dictum, Δίκαια μὲν, καλὰ δ' οὔ, *juſte quidem, at non pulchrè*; *Vocat enim* καλὴν, *pulchram actionem. Ita JCtus in l.* 35. π. *de Religioſ.* de eo qui ad Patriam delendam & parentes & liberos interficiendos venerit; *Quem ſi filius patrem aut pater filium, omnes ſine ſcelere, etiam præmio adficiendum conſtituerunt*, ait. Si nempe aliter quam cæde facta, ab inſtituto Patriæ & religionis evertendæ non potuerit averti. Nam ſi id aliter impediri poſſet, 'etſi morte ab alio adfici poſſet juſte, à filio tamen occidi non poſſet καλῶς, pulchre, honeſte.

5. §. 6 *Contemptus vitam exegit.* Cum ſuopte ingenio, tum adfectato ſtudio, contemptum ſecuritatis ergo ſibi circumdedit; ne rerum novarum ſuſpicione è medio tolleretur.

6. §. 8. *Co-*

6. §. 8. *Copias in Africam trajecit.* Notabile exemplum *diverſionis* quam vocant, quam dein imitatus eſt Scipio adverſus eoſdem Carthaginienſes eodem & majore eventu.

Ad SECTIONEM V. CAP. I.

DE *Republ. libera inſtituenda cogitans.* Non tollendo regiam *dignitatem*, ſed *poteſtatem*, legibus eam ſubjiciendo, *quibus etiam Reges parerent*, ait Livius. Quas proinde non fuiſſe tales antea manifeſtum eſt. Regnum ejuſmodi *Νομικὸν*, *Legitimum*, facit Rempulicam, ut eſt hodie Polonorum, Venetorum, adde Belgarum, apud quos *Protector* ſatis amplius eſt, quam ejuſmodi Reges ſunt aut fuerunt, Reſpublica *non ſine Principatu*, ait Grot. *de antiq. Batav. Republ.*

2. *Regem urbe expulit.* De jure ſi quæras, ſtuprum Lucretiæ nullo modo ſuffecerit, nec quidem pars erat cauſarum, cum Rex ejus criminis expers fuerit; *ὁρμὴν* tantum præbuit movendique populi occaſionem. Cauſa debuit eſſe Tyrannis tam titulo quam exercitio. Nullo jure occupatum regnum, ſine juſſu Senatus populique tenebat ac ita exercuerat; ut facile appareret, cum *τὸ ἑαυτῷ συμφέρον καὶ μὴ τῶν ἀρχομένων*, *ſuam ſolius utilitatem, abſque ullo populi reſpectu in oculis habuiſſe*; quam Tyrannidis *exercitio* notam ponit Ariſtoteles 4. *Polit. C.* 10. *ſub fin.*

3. §. 4. *Duo Conſules creati.* Quibus erat tum quidem *Regia poteſtas*, ſicut hoc prædicatum iis ſemper adhæſit, verum annua & collegio temperata. Quibus rebus non jus, ſed facultas reſtricta fuit, *ne Reipubl. nocerent.* Quanta vis in collegio fuerit, notabiliter Cicero docet *in L. Piſon.* ubi adfirmat, nunquam ambos Conſules malos fuiſſe, præter Cinnam & Marium, Piſonem & Gabinium: Etſi de Piſone ſuum potius iræ adfectum, quam rei veritatem ſequutus eſt: ut ipſe poſtea, ſæpe laudato Piſone, declaravit.

4. *Suos filios ſecuri percuſſit.* Hoc quidem fuit δίκαιον, in liberos conjurationis compertos, an etiam pleno ſenſu καλὸν, *pulchrè honeſtum?* Hactenus, quod ipſe capitale ſupplicium à liberis ſuis coram exegerit, dubitare poſſes. Videſis Plutarch. in *L. Bruto.*

5. *Dictator abſoluta ſed brevi poteſtate.* Abſoluta poteſtas unius, eſt Regnum, cujus ſpecies hauddubiè Dictatura fuit, in qua veriſſimum habemus ſpecimen *monarchiæ ſimpliciter delatæ*, quam ea longe aliud ſit quam mandatum & quam populus minime ſuprà Rectorem ſimpliciter conſtitutum & quam temporis ratio nihil mutet in ſumma & abſoluta poteſtatē, qua de re nos alias in *lib.* 1. *de Jur. Civit. cap.* 15. *& ſeqq.* Auctor harum rerum Dionyſius Halicarnaſſæus in *lib.* 5.. Qui dictaturam ita docet à S. P. Q. conſtitutam fuiſſe, ut eſſet πολέμου τε καὶ εἰρήνης καὶ παντὸς ἄλλου πράγματος κυρία, αὐτοκράτωρ καὶ ἀνυπεύθυνος ὧν ἂν βουληθῇ καὶ πράξῃ· χρόνου δὲ εἶναι μέτρον μῆνας ἕξ. *Domina pacis & belli omniumque aliarum rerum abſoluta, nulli ſubjecta poteſtas, in omnibus quæ vellet atque ageret, tempore duntaxat limitata ſex menſium.* Ἡ πάντας ἕξει ὑφ' ἑαυτῇ τοὺς νόμους. *Quæ omnes infra ſe leges haberet.* Talem poteſtatem ſponte ſuprà ſe Romani conſtituerunt, Αὐθαίρετον τυραννίδα. *Regnum abſolutum liberæ electionis vocat Dionyſius.* Idemque Lartii vel Largii electione recitatâ, Οὗτος, inquit, πρῶτος ἐν Ῥώμῃ μόναρχος ἀπεδείχθη, πολέμου τε καὶ εἰρήνης καὶ παντὸς ἄλλου πράγματος αὐτοκράτωρ. *Hic primus Romæ Monarcha electus eſt, pacis & belli omniumque rerum abſolutus dominator.* Unde & nomen Dictatoris, διὰ τὴν ἐξουσίαν τοῦ κελεύειν καὶ διατάττειν ὅ, τι θέλῃ, τά τε δίκαια καὶ τὰ καλὰ τοῖς ἄλλοις, ὡς ἂν αὐτῷ δοκῇ. *Propter poteſtatem jubendi & dictandi aliis, quicquid velit, juſta & honeſta ſuo arbitratu.* Hæc diligenter ad verbum excerpſimus; quia ſerviunt firmandis quibuſdam veriſſimis juris publici poſitionibus, quibus alii contradicunt. I. Dictaturam fuiſſe poteſtatem Legibus & toto S. P. Q. ſuperiorem.

ſuperiorem. II. Talem ad tempus conſtitutam nihilo ſecus eſſe *talem*. III. Non eſſe verum, quod electus & conſtitutus ab alio, ſemper eo ſit inferior. IV. Poſſe fieri, ut populus abſoluto Imperio ſponte ſe ſubmittat. Neque tamen id expreſſe dictum eſſe in creando Dictatore, ut Leges, S. P. Q. ſibi haberet ſubjectos; Nihil enim aliud dictum eſt, quam ut ſolus rerum potiretur ſine provocatione, ut Livius docet & res loquitur. Reliqua à Dionyſio demonſtrata, inde per conſequentiam pendent. VI. Imperium igitur ſimpliciter conſtitutum nihil habere ſimile cum Mandati obligatione, ut quibuſdam videtur.

Ad CAP. I I.

1. Pr. *Ex urbe in ſacrum montem ſeceſſerit.* Fœdus quidem civitatis eſt perpetuum & indiſſolubile. Sed Rege pulſo, poteſtas fuit populi, cujus longè major pars erat plebs, quæ proinde ſecedens non poterat dici à Republ. ſecedere, ſed Patres à Republ. excludere, quod poterat jure; ſi quidem hi negarent talia, quæ non erant adverſa rebus antea conſtitutis, cujuſmodi profecto non fuit conſtitutio Tribunorum plebis & provocatio à Conſulibus. Revera enim Patriciorum dominatio nihil erat quam uſurpatio in plebem, cum plebs ſummam poteſtatem ei nunquam detuliſſet. Si populus uſurpationes illas diu fuiſſet perpeſſus, paulatim inde jus perfectum potuiſſet oriri, ut pleræque aliorum populorum Ariſtocratiæ natæ fuiſſe videntur.

2. §. 2. *Contra Patriam*, diximus *ad lib.* 2. *Sect.* 3. *cap.* 3. § 3.

3. §. 3. *Legis Agrariæ.* Juris rationes aliquando à Politicis everti hæc res argumento eſt. Agros hoſtibus ereptos communio Reipubl. vectigales faciebant. Hos potentiores à Senatu conducebant ſuo fere arbitratu, qui & plebem interim fœnore exhauriebant.

Non

Non erat iniquum partem aliquam ejuſmodi agrorum dividere in plebem, quod agebatur legibus agrariis. Sed auctores Legum hac eſca populi favorem captabant eoque ad ambitum abutebantur. Unde tumultus & frequens materia ſeditionum, *deinceps*.

4. §. 4. *Fabiorum familia ſuo ſumptu bellum.* Non deſiiſſe bellum ideo eſſe publicum, quod privato ſumptu gerebatur, idque in ſimilibus uſum habere, facile conſtat.

5. *Tribunitiis comitiis.* Comitia, id eſt, publici populi Romani conventus fuere trium generum; *Curiata, centuriata, tributa.* Curiata vetuſtiſſimi inſtituti fuere, quando populus in Curias, quæ XXX. erant, congregatus ſuffragia ferebat. *Centuriata*, quando populus in claſſes & centurias diſtinctus erat; Servii Tullii inſtitutum, quo pauciores & ditiores erant in primis claſſibus; turbâ vulgi, partem facile dimidiam populi efficiente, rejectâ in ſextam & infimam claſſem. Claſſes erant quinque, centuriæ 192. Et hæ in ſingulis claſſibus non pro numero ſed pro opibus diſtinguebantur. Hinc prima claſſis in qua erant ditiſſimi omnes & primarii cives, habebat 96. centurias. In cæteris IV. claſſibus erant totidem pariter, Sexta & maxima numero claſſis eadem erat unaque centuria. Suffragia ſecundum centurias ferebantur, ac ita ditiores primæ claſſis omnem Reipubl. vim tenebant. Quo commento Democratia converſa eſt in *Timocratiam* Ariſtoteli dictam 8. *ad Nicom. cap.* 10. quam non incommodè *Cenſuale* regimen verti poſſe diximus *alibi*. Teſtatur etiam Dionyſius *lib.* 7. *antiq.* ubi hæc *latius*; quando plus parte dimidia centuriarum, quæ primæ claſſis erant, conſentiebat, finem ferendi ſuffragia eſſe factum; idque pro totius populi juſſu habebatur. Tribuni plebis dein animadverſo pridem, hoc ſophiſmate ariſtocratico, quod omnem Rempubl. (Leges enim & magiſtratus centuriatim creabantur) involverat, Tributa comitia introduxere,

ubi

ubi ſecundum tribus xxxv. ſuffragia ferebantur, ita ut pauperum ditiumque eadem eſſet ratio & à quibus etiam Patricii penitus excludebantur, ut latius demonſtratum eſt *part.* 2. *Digreſſ. l.* 1. *c.* 10.

6. Poſtea tamen à Tributis quoque comitiis promiſcua turba vilioris plebis amota eſt, Lege Fabia, quam tulit Fabius Maximus, avus Fabii Cunctatoris, per quam omnis fæx plebis, numero pars æqua fere totius populi, in quatuor tribus urbanas conjecta fuit; honeſtiore populi parte in reliquas xxxi. tribus ruſticas ſegregata. *Plutarch. in vit. Fab.*

Ad CAP. III.

1. *Decemviri ſine provocatione.* Similis dictatoriæ poteſtas, numero diſcreta; diſcrepans ab illa, ut Ariſtoratia à regno. Similis etiam Solonis officio legiſlatorio, Cui proinde conveniunt eædem obſervationes, quas habuimus ad *lib.* 1. *ſect.* 3. *c.* 7. *n.* 3. & 7. magna pars quoque legum Solonis à Decemviris in xii. tabulas relatæ ſunt, de quâ convenientiâ juris Attici & Romani egimus in *lib.* 3. *Digreſſ. c.* 4. *n.* 5. has 12. tabulas Livius *l.* 3. *c.* 34. vocat *fontem omnis publici privatique juris.* Tacitus, finem æqui juris 3. *annal. c.* 27. quæ ut concilientur, dix. *l.* 1. *Digreſſ. c.* 1. *n.* 4. & 5.

2. §. 2. *Plebs ſeceſſerit.* Vindicta Virginiæ, licet Appii factum eſſet diriſſimum, defectionis tamen cauſam non dabat juſtam in Imperio ſimpliciter delato. Sed alia cauſa erat juridica; quod Decemviri Imperium ſibi ad certum tempus delatum ultra illud tempus retinebant, *ut ipſi & factio ſua Rempbl. perpetuo retinerent*, quod ſcribit Pomponus *in l.* 2. §. 24. *ff. de Orig. Jur.* Quibus enim Imperium ad tempus eſt delatum, hi poſt tempus elapſum ipſo jure fiunt privati & obſequium illis negari poteſt, ceſſante vi Imperii, non ſecus ac ſi mortui eſſent.

3. §. 3. De

3. §. 3. *De promiſcuis inter Patricios & plebem connubiis.* Republ. pridem in fundamento regiminis, populari conſtitutâ, ſummâ tamen contentione id actum à Patribus, ut ἐξοχὴ ſua ſupra plebem maneret, quam ſine matrimoniis ſeorſim à plebe cuſtoditis retinere non poterant, quemadmodum hac confuſione introducta communicatio honorum cum plebe brevi perrupit.

4. *Tribunis militum conſulari cum poteſt.* Quid referebat, Conſules, an conſulari cum poteſtate tribuni eſſent, erant ne Romani nominales potius quam reales? Scito, certamen fuiſſe, an alter conſul ex plebe creandus eſſet, quod Patricii ferre non poterant. Tribuni conſulari poteſtate, plures erant, ſex fere; in majore numero non erat indecora illa ſpecies ex communione plebejorum. Denique, aliud hic erat Magiſtratus nomen, nec fiebant Conſules plebeji, quod erat πρόβλημα. ſed tribuni. Nominis religio inluſit, ut inter alia rerum hominumque non minimum nomina momentum faciunt.

5. §. 5. *Mandante Cincinnato, trucidatus eſt.* Indictâ cauſâ, quæ vis erat dictaturæ; quam propterea Dionyſius vocat ἰσοτύραννον, *Tyrannidi æqualem.* Verum tamen eſt, omnes qui ſummam habent poteſtatem, neceſſitate revera ita flagitante, methodo juris ordinaria ſuperſedere poſſe: non aliter tamen quam ſi illam adhibendi facultas deſit. Exempla in hiſtoria occurrent.

6. §. 8. *Stipendia militibus conſtituta.* Nec tamen mercenarii exinde facti ſunt; merces & ſtipendium differunt, ut merces & ſalarium. Illa conductionem arguit, hæc ad vitius æſtimationem & honorem ſpectat. Qui, cum nihil eorum interſit, operas ſuas locant, hi ſunt mercenarii externi; Cives etſi pecuniam accipiunt, haud tamen pecunia ſed ab affectu cenſentur: ut mandatum, etſi non abſque ſalario adminiſtratur, tamen à Juriſc. gratuitum æſtimatur. Valde autem bonâ cum gratiâ factum id à Patribus,

uti,

uti, cum brevi futurum viderent, ut longiore militiâ ſtipendia differri non poſſent, ea dederint, antequam neceſſitate extorquerentur, abſque omni gratia.

7. §. 10. *Talis vir in exilium miſſus.* Secundo poſt Martium Coriolanum exemplo; cum Athenienſes in ſuos duces talia frequentiſſime conſuluerint: quippe levioribus ingeniis & magis populari adminiſtratione, quæ Romæ Senatus auctoritate longe erat temperatior.

8. *Romani temeritate ſua.* Quænam illa temeritas? Legati Romanorum Fabii ad Gallos pro Clufinis, oraturi pacem miſſi, adverſus illos armis belli pugnaverant: Quare ſanctum jus legatorum amiſerant haud dubie & jure poterant interfici. Nil obſtent Livii verba, *lib.* 1. de Legatis Tarquinii Regis; *Quanquam viſi erant commiſiſſe, ut hoſtium loco eſſent, jus tamen gentium valuit.* Sed diſtinguendum inter actus hoſtiles manifeſtos & occultos. Illi quum vim ferant armatam, & ſint ipſum bellum, vi refutari poſſunt. In occultis antequam vis inferatur, ſecus eſt, ut probat Grotius *lib.* 2. *cap.* 8. *n.* 4.

Ad CAP. IV.

1. N. 6. *Cum Campani à Sammitibus adflicti ſe Romanis dediaiſſent.* Hoc exemplum *ſuprà* adduximus, ad probandum, fieri poſſe; ut aliquis populus ſe volens in ſervitutem dedat, ſaltem in abſolutum nulliſque limitatum conditionibus imperium ad *lib.* 1. *Sect.* 1. *cap.* 8. §. 2.

2. *Cum Decius ſe devoviſſet.* Erat formula carminis horrendi, quo dux ſuum caput diis inferis pro ſalute totius exercitus & pro victoria conſecrabat. Cujus tanta vis erat, quantam reliqui imaginabantur. De jure non poteſt quæri; niſi ponas hypotheſin, qua quis pro patria vitam ſuam ita projicit, ut ei verè proſit. Omiſſis veterum, qualis Codri Athenienſis, de quo

quo *ſuprà* & Deciorum ſuperſtitionibus, non eſt dubium, quin extremis ſe periculis exponere, ſi res ita ferat, etſi mors ſit inevitabilis, ſit licitum & laudabile: Ad hoc enim fœdere civitatis omnes obligantur; ut tanto quiſque melior intelligatur civis, quanto vitam ſuam pro ſalute communi promptius exponat: Modo ſibi ipſi mortem non conſciſcat, quod per devotionem fiebat: Nec ad hoc ſe quiſquam obligare poſſe videtur: quia magis eſt, ut vita ſua non ſit in cujuſque abitrio: ſed mortis via ab auctore vitæ neciſque ſit expectanda. Deturne aliquis caſus exceptus vid. Grot. *l.* 2. *cap.* 19. *n.* 5.

Ad LIB. III. SECT. I. CAP. I.

NOn *magis erant inſolentes Alexandro quam Dario parere.* Ita tum quidem; poſtea mutationibus rerum hominumque gentium illarum ingenia longe aliter inſtituta fuerunt; ut experti ſunt deinde Romani. Tametſi verum eſt, hos nunquam ita deleviſſe Arſacidas, ut Macedones Achæmenidas extinxerunt; quæ eſt altera cauſa in *textu* notata, quod Alexander à morte Darii gentes devictas tam facile ſub jugo retinuit.

2. *Magnitudinem fortunæ non capiens.* Primo quidem ſatis compos ſui Præcepta philoſophiæ retinuit: Sed adſuetudine licentiæ corruptus & laxatus animum, degeneravit, ut vix ulli non accidit. Mutatio ſit illa, an detectio indolis latentis μάλα φιλοσοφικῶς Plutarchus diſſerit, cum in *Alexandro*, tum occaſione Philippi Macedonis in *Arato*.

3. *Præfecturis ditionum ſuarum.* Quo inſtrumenta ſervitutis haberet & Reges, ut deinde Romani, omneſque magnorum Imperiorum domini hodieque Turcæ in limitaneis principatibus inſtituunt. Fuere igitur Regna præfecturæ iſtæ, ſed tributaria.

4. *Vix quartam copiarum partem.* Perpetuum longinquis

ginquis expeditionibus incommodum. Qui duraturis potiuntur victoriis ſic inſtituere debent, ut à finitimis incipiant & proxima quæque victoria inſtrumentum ſequentis ſit. Perpetuis hæc obſervatio exemplis firmabitur, noſtræ quidem memoriæ inprimis in Franciæ regno.

5. *Imprimis Italiam.* Adſentior plane Livio, ſi Alexander bellum in Italiam tranſtuliſſet, ut erat quietis impatiens, gloriam in Oriente collectam minime ſervaſſet illibatam. videſis Liv. *lib.* 9. *c.* 17.

Ad CAP. II.

1. *Neque regno ſatis firmato, ut infantibus liberis ſervari poſſet.* De jure liberis ejus ſucceſſio debebatur, ſicut olim Macedones ſanctè ſervarunt, etiam ut in cunis ſecum Reges ſuos adverſus hoſtes duxerint vel prætulerint, quod narrat è Trogo Juſtinus. Nec de jure dubitatum inter Duces. Factum, ut ſunt res hominum, omni jure potentius fuit. Rationes in textu redduntur.

2. *Tot duces maximis exercitibus pares.* Maximi rem non tantum eſſe rem animi, ſed etiam ingenii atque judicii, ſummi Imperatoris officium, quid attinet dicere, cum tot tantiſque bellis hodie, tanta ſit eorum, qui integros exercitus regere & eoſdem ut oportet, ducere poſſint, inopia?

3. §. 2. *Nullam ultimam voluntatem.* An poterat? De regno quidem Macedoniæ non poterat, niſi per modum commendandi Proceribus & populo: Erat enim id regnum legibus fundatum & fructuarium. De Provinciis bello partis, quid videtur? Quod ad ipſas attinet, Imperium Alexandro in illas abſolutum & patrimoniale ſine dubio competebat: Macedonum reſpectu videntur fuiſſe partes regno Macedonico ſubjectæ; devictæ enim erant à Rege illorum, ut capite Macedonum, viribus, ſanguine & auro Macedonum.

Ideoque nec plus commendatione valuiſſet, ut videtur, Teſtamentum: Etſi verum eſt, in talibus facti plus quam juris eſſe ſolere & conſiderari.

4. §. 3. *Regiam dignitatem titulumque.* Væ regnis populiſque nec minus ipſis Imperantibus, ubi his nihil quam *jus*, id eſt, titulus & dignitas adeſt. Loquitur hoc & quæ paſſim obvia ſunt exempla.

5. *Exſules in civitatibus reſtitui.* Non erat jus Alexandro imperare civitatibus, ut exſules reciperent: Manſerant enim liberæ; & hoc erat initium, illas penitus imperio mancipandi; mox enim eoſdem exſules juberet ad honores admitti. Cauſa igitur belli juſta. Sed quorſum de jure Quæſtio, cui deſunt vires?

Ad CAP. IV.

1. §. 6. *Amiſſis impedimentis.* Res exigui in ſpeciem momenti, ſed uſus maximi; quando ſine impedimentis ſuis exercitum ſubſiſtere difficillimum eſt. Hoc ſit notabile exemplum.

Ad CAP. V.

1. Pr. *Spartani civitatem vallo cinxerant.* Qui jam olim à Lycurgi inſtitutis deſciverant, amiſſa priſtina virtutis fiduciâ, merito ſibi muros circumdedere. Sed quam non tam valla quam homines & leges civitatem defendant, brevi in Spartanis patuit & ſæpe deinceps.

2. §. 4. *Tota ſtirps Alexandri.* Serva ſis exemplum divinæ juſtitiæ per hominum ſcelera adminiſtratæ, ſatis expoſitum *in textu*.

Ad

Ad CAP. VI.

1. *Reges appellavit.* Laudat verecundiam horum Principum Juſtinus, quod Alexandri domo ſalvâ regio nomine abſtinuiſſent. Scilicet, ut hac verecundiâ illis frui liceret, liberos omnemque Alexandri familiam ſceleſtiſſimè extinxerant. De jure, quo ſe Reges tulerint, præter vim & arma, nihil eſt, ſi quæras. Eſt tamen ita, quod cum cum antea rebelles eſſent Regibus ſuis, amotis illis, ipſa poſſeſſione armatâ neminem haberent ſuperiorem, ſed jure belli gentes ſubjectas tenuerint.

Ad CAP. VIII.

1. *Contentio de diviſione Imperii.* Succeſſio regnorum eſt vel hereditaria vel inſtitutiva, ut loquitur Grotius. Prior obtinet in regnis patrimonialibus, poſterior in voluntariis ſive fructuariis. Hereditaria eſt vel è teſtamento vel ab inteſtato. Per teſtamentum quilibet ultimus poſſeſſor, de regno quod in patrimonio habet, ut jure belli quæſito diſponere poteſt. Ab inteſtato talia regna inter omnes liberos aut agnatos æquè propinquos eſſe dividenda cenſet Grotius *lib.* 2. *cap.* 7. & 12. Contra quam rationem diſputavimus in *lib.* 1. *de jur. Civit. cap.* 34. *n.* 16. & *ſeqq.* ubi probavimus, Imperia ſumma patrimonialia, ſi nihil dictum ſit, videri eſſe individua. Quod ad præſens attinet exemplum, non erat de jure dubitandum, quia Macedoniæ regnum erat ſucceſſionis inſtitutivæ, legibus olim præſcriptæ, quibus ſine dubio primogenituræ jus erat conſtitutum, ut facti potius quam juris hæc fuerit diſputatio.

2. §. 7. *Affectu Macedonum deſtitueretur.* Quia manu potius pro libidine quam jure illis imperabat. Specimen injuſtitiæ ejus, quod faſciculum libellorum

ſupplicum juris [illegible] cauſâ ſibi traditorum, inſo-
ſuper aliquando in profluentem abjecit; quâ de re egregie Plutarch. *in vit ejus.*

Ad SECTIONEM II. CAP. I.

SCelera divinæ ſervientia juſtitiæ non eſt quod demonſtremus. *Gallorum* expeditiones in Græciam & in Aſiam uſque, tunc eos præ Germanis, quorum terras tranſierunt, excelluiſſe in armis, quod & Cæſar Julius teſtatur, argumento ſunt.

Ad CAP. II.

1. Pr. *Regium jus & nomen.* De jure regio, quod habent Tutores pupillorum Regum, pridem actum eſt *ad lib.* 1. *ſect.* 2 *cap.* 2. *n.* 4. In hoc ſingulare fuit, quod nomen etiam regium Antigonus prætulit, quod facti non juris fuit & eſt periculoſiſſimum pupillis regibus, quod levius tamen, ſi libris careant agnati tutores, ut hic Antigonus.

2. §. 2. *Helvetii & Belgæ.* Hoc tantum diſcrimine, quod unum haberent Magiſtratum & belli ducem, annuum, qualem Belgæ perpetuum, nullum habent Helvetii. vid. Umm. Emm. *part.* 3. *Græc. Vet. cap. de Republ. Achæor.*

3. §. 3. *Agis Rex pulcherrimo conſilio.* Quod non habuit eventum, malitia Leonidæ regis alterius & amicorum, qui Agidem prodiderunt, & indigniſſime cum matre aviaque captum interfecerunt. Cauſa mali, religio peccandi & vi armiſque utendi; ſine quibus ne olim quidem Lycurgus reformationem perferre potuerat. Diximus *ad lib.* 1. *ſect.* 3 *C.* 5. Vide omnino Plutarchum in *Agide.*

4. *Cleomenes vehementiore conſilio.* Hic, etſi Leonidæ tyranni filius, ductâ in uxorem Agathide Agidis vidua, cum notaſſet Agidis mollitiem nimiam-

que

que juris obſervantiam in[illegible] reformationis nocuiſſe, κατ' [illegible], exceſſum in adverſum partem; ephoriſque [illegible] reformationis obſtituris, indicta cauſa [illegible]; commiſit. Poſtea tamen civium amorem eximie [illegible], mitius abiit ab egregio Principe, quem Polybius eum tyrannidis inſimulat. Æquior illi eſt Plutarchus *in vitâ*. Certum eſt, in magnis [illegible] aliquid juris aliqu d facti ſubinde miſcendum; quam minimo tamen ſanguine [illegible]; cui rei minus temperavit Cleomenes.

5. §. 4. *Aratus ne Cleomeni cedere [illegible]*. Inevitabile magnis ingeniis vitium, [illegible] partibus conſilia miſcere [illegible], [illegible] affectus aut utilitatis [illegible] reſpectu [illegible] faciant. Plutarchus in *ad Arato* videndus *notabiliter*.

Ad CAP. III.

1. Pr. *Cum Ætoli ac Athenienſes de injuriis ejus [illegible]*. Quid; an, Romani erant ſuperiores Macedonibus & Græcis, ut hi contra ſe invicem querelas ad illos deferre potuerint? Tu dic, nihil opus fuiſſe poteſtate ſuperiori ad querelas audiendas [illegible] auxilia, [illegible] inferuntur, [illegible]; [illegible] jure Naturæ [illegible] cujuſvis, [illegible] auxilio, ſi manifeſtæ vel indubitatæ ſint [illegible], [illegible] vi fœderis [illegible] contracti, ſed etiam pro [illegible] hominibus, etiam pro ſubditis alienis, ut probat Grotius *l. 2. cap. ult. § 4 & ſeqq.* Hæc erat cauſa juſtifica; Vera & impulſiva, indignatio & ul[illegible], ſicut in [illegible]tu, & metus potentiæ Macedonicæ; quæ ſi aliquando cum Carthaginienſibus & Aſiæ Regibus jungeretur, Romanis periculoſa fieri poſſet. Quamvis [illegible] tus alienæ potentiæ non ſit cauſa juſtifica belli inferendi, eſt tamen ſuaſoria creberrima. vid. Grot. *l. 2. c. 22. n. 5.*

Ad CAP. IV.

1. *Ex concubinâ natus?* Adeoque nothus five naturalis filius. Major alioqui Demetrio, qui legitimo editus matrimonio in ſucceſſione prælatus fuiſſet; Eo vero mortuo, jus ſuccedendi adeptus eſt, ut apud antiquas fere gentes in uſu fuit, νόθον βασιλεύειν, γνησίου μὴ παρεόντος; ut *liberi naturales imperent, non exiſtentibus legitimis*, quod Herodotus de Perſis. De aliis populis Grot. *ad cap.* 7. *n.* 12. *lib.* 2. *de jur. bel. & pac. in not.*

2. §. 5. *Inedia vel inſomnio extinctus eſt.* Parum conveniens exitus ſpei, quam Paulus Æmilius ei fecerat initio captivitatis, apud Livium *l.* 45. Duri autem in hoſtes devictos & triumphatos erant Romani, plerisque in carcere interfectis; de jure victoriæ nihil remittentes & ſecuritatis cauſa, ne quid victæ gentes de Regibus ſuis antiquis meditarentur.

3. §. 6. *Sub lege tributi libertas.* Mox. *In Provinciæ formam redacta eſt.* Qualis iſta libertas, victum eſſe bello, ſolvere tributum, dicto eſſe audientem Romanis? Liberas vocabant Romani gentes, quæ in Provinciæ formam non erant redactæ. *Provincia* autem erat *regio armis populi Romani ſubacta, quæ miſſis Româ magiſtratibus regebatur.* Proin duæ notæ erant Provinciæ. Debellatam eſſe, regique magiſtratibus Roma miſſis. Sic Italia armis populi Romani erat debellata; ſed tamen libera, quia domeſticis ſuberat Magiſtratibus; etſi comiter *populi Romani Majeſtatem conſervabat* eoſdemque hoſtes & amicos haberent, fœdere ſociatæ in æquali, ut loquitur Proculus in *l.* 7. *ff. de Captiv. & poſtlim.* Pari modo libera fuit Macedonia; duntaxat Tributum acceſſit, dimidium ejus quod Regibus olim pependerant, ut Livius refert *lib.* 45. *C.* 29. Tributi autem ſolutionem non officere

ſum-

ſummæ poteſtati, jam diximus *ad lib.* 1. *ſect.* 3. *c.* 5. & probat Grotius *l.* 1. *c.* 3. *n.* 22. Libertas igitur heic Macedoniæ tribuitur bifariam, I. Quod ſummam poteſtatem ejuſque actus domi, ſuo arbitratu exercuerint. II. Quod Regibus non, ut olim, ſerviebant.

Ad SECTIONEM III. CAP. I.

PR. *In uxorem duxerat novercam.* Quod Paulus 1 *Corinth.* 5. inceſtum in primo adfinitatis gradu, ne quidem inter gentes nomen ait habere, de moribus ſui temporis Romanorum & Græcorum oportet intelligat, Perſarum enim & Ægyptiorum totiuſque orientis inſtituta minus ab inceſtibus abhorruerunt: etſi verum eſt, de Novercis matrimonio junctis pauca dari exempla: Et hoc præſens admodum fuit extraordinarium & regiæ libidinis potius, quam moris legitimi, fere ut olim Julia ad Privignum Caracallam, *ſi libet, licet.* Inceſtis fundatum utrumque Imperium Syriæ & Ægypti, cujus Reges fere omnes ſorores ſuas uxores habebant, non eſt mirum fuiſſe theatrum perfidiæ, impudicitiæ & latrocinii præ cæteris abominandum, ut ſequentia loquuntur.

2. *Ductâ hoſtis filiâ Beronice, bellum terminavit.* Nihil promptius olim hodieque Principibus, quam pacem fœdere aliquo conjugali obſignare. Sed quam ea res parum ad fidam pacis amicitiam, ubi cauſæ utilitatum contrariæ durant, ſtabiliendam faciat, veteribus nuperiſque ſatis undique docemur exemplis.

3. §. 3. *Beronicem nefarie interfecit.* Specta ſcelerum colluviem & Nemeſis juſtæ exemplum. Duæ ſorores ab Antiocho ductæ, ex utraque liberi. Ille à priore necatus. Uxor ipſa poſterior cum huis liberis ab eadem priori uxore per filium interfecta. Dein fratres inter ſe commiſſi.

4. §. 4. *Cum opem ejus repudiaret.* Juſtane belli cauſâ, quod is qui prius opem tuam imploravit, eam

cipum, Magni cognomen ſuſtinere non potuit. Alia rerum geſtarum opus eſt gloria, ut *Magni* opinio duret.

Ad CAP. III.

1. §. *ult. Imperioſa Romanorum legatione.* Habes hiſtoriam apud Livium *l.* 45. *C.* 12. Superbum & inſolens Popilii Legatorum Principis imperium fuiſſe, ne Livius quidem hominis ingenium deſcribens abnuit. Quod an Jure factum ſit, noli quærere; jus in manu ſitum fuit. Nec dubium, quin Romani Ægyptiis auxilium adverſus vim injuſtam ferre potuerint; ſi armis, multo potius dictis & minis. Etſi humanitas, quæ procul ab hoc ſpecimine abfuit, inter populos & Principes æquè ac inter privatos locum habere debuit.

Ad SECTIONEM IV. CAP. I.

Ucceſſorem declaravit filium juniorem. Quod Ptolomæus Lagus juniorem filium primogenito è prioribus nuptiis prætulit, id eum contra *jus gentium* inſtit uiſſe, tradit Juſtinus. *l.* 16. *C.* 2. Atqui verum eſt Ægypti regnum jure parrimoniali Regibus Alexandri Magni Succeſſoribus habitum & poſſeſſum fuiſſe, quibus in regnis hujuſmodi eſſe jus, ut Reges ſuo arbitratu ſucceſſionem ordinare queant *ſuprà* diximus & probatur à Grotio *l.* 2. *C.* 7. *n.* 12. à nobis *de Jur. Civit. lib.* 1. *O.* 34. Juſtinus igitur Jus Gentium vocat, morem uſitatum & probabilem gentium, vel cum reſpectu ad regna individua & ſucceſſionem ab inteſtato intelligendus eſt. Adde Freinshem. *ad d. Juſt. locum.*

2. *Declaravit ſucceſſorem.* Solent hoc Reges facere, quoties diſceptationem poſt fata ſua prævident, ad illam occupandam & ſucceſſionem extra dubium

collocandam. Abſque ejuſmodi neceſſitate multos ex ambitione juvenili pœnituit feſtinationis.

Ad SECTIONEM V. CAP. I.

Precibus populi exemptus eſt. Nec aliter potuit, Dictatura nulli ad populum provocationi ſubjecta; Tribunis *precarium non juſtum* auxilium ferentibus, ut eſt apud Livium *l.* 8. *C.* 34. Diximus *ſuprà*; ut fruſtra citetur hoc exemplum, ad probandum dictatoris infrà populum fuiſſe poteſtatem.

2. §. 2. *Sponſione pacis.* Conventiones publicæ dividuntur in fœdera, Sponſiones, pactiones. Fœdera, quæ ab his qui τὸ κύριον civitatis, verè ſummam habent poteſtatem, ineuntur. Sponſiones ſunt, promiſſiones Magiſtratuum de his quæ ad ſummam poteſtatem pertinent, ſine hujus mandatu factæ. Pactiones ſunt, aliæ conventiones de rebus ad magiſtratuum jus pertinentibus. Prior & poſterior ſpecies traduntur *in l.* 5. *ff. de Pactis.* de Sponſionibus vide Livium *l.* 9. ubi de Sponſione Caudina & de omni hoc diſcrimine Grotium *l.* 2. *cap.* 15.

3. §. 2. *Vinctos Sammitibus dediderunt.* Hæc enim ſententia prævaluit, deditione Sponſorum poſſe defungi populum vel principem. Sammites volebant eos teneri ad rem in eundem ſtatum, in quo fuerat, reſtituendum; quæ vera eſt ſententia, ſed non erat in poteſtate ſpondentium (& populus non tenebatur) Nec etiam illud, ad quod ex ratione juris civilis tenebantur ſponſores, ut id quod intereſt, præſtarent. Ergo nihil ſupererat, quam regula juris communis, Qui non habet in ære, luat in pelle. Tu vide Grot. *l.* 2. *cap.* 15. *n.* 16.

Ad CAP. II.

1. Pr. *Æris alieni cauſa.* Adde fœnebris mali, & uſuræ uſurarum, qua de re ſæpe Livius. Adde omnino locum Taciti annal. 6. *c.* 16. *& ſequ.*

2. §. 2. *Occiſis legatis bello petiti.* Juſtiſſima belli cauſa! De jure legatorum *ſuperius* dictum. Videſis *lib.* 3. *de jur. Civit. cap.* 12. & Grot. *lib.* 2. *cap.* 18. Similis cauſa belli *n.* 3. *h.*

Ad CAP. III.

1. *Milites præſidiarii incolis &c.* Rariſſimi apud veteres exempli ſpecimen, quo nihil hoc tempore uſitatius, ut milites amici non minus incolis, quam inimici hoſtibus graves & exitiabiles ſint, pudendo crimine ſeculi, cujus nec gravamen, nec remedium ferre poteſt.

2. *Romani totius Italiæ domini facti.* Non tam ſua fortitudine, quæ fuit maxima, quam diviſione in tot liberas, nec unquam ſatis arcto fœdere conjunctas civitates: Quæ cauſa dein Hiſpanias & Gallias, iiſdem ſubjecit.

Ad CAP. IV.

1. *Carthaginenſes, quorum potentiæ Romani invidebant.* Hanc eſſe creberrimam bellorum cauſam, antea monuimus & eſt notiſſimum exemplis. Non eſſe tamen hanc cauſam juſtificam, quia nec ad defenſionem, nec ad repetitionem neque ad punitionem pertineat, recte ni fallor, habet Grotius *l.* 2. *cap.* 22. *n.* 5. Cum noſtri primum auxilia Hiſpanis, metu potentiæ Gallicæ, citra fœderis obligationem mitterent, fuere

re qui editis ſcriptus, hanc rationem præferrent: Gentes ſibi invicem debere non tantum incolumitatem & poſſeſſionem, ſed etiam ἄδειαν & ſecuritatem; cujus turbamenta non minus amoliri licere, quam vim ipſo facto illatam. Sed potior eſt Grotii ratio, adverſus tales metus, quærenda eſſe remedia in tempore ſervitura quam vim belli repræſentandam. Denique, noſtri ſatis in eo juris habebant; quod injuria oppreſſis, ut tunc uſu veniebat Hiſpanis, etiam ſine prævio fœdere *ipſo jure naturæ* ſuccurrere liceat, ut *aliàs* dictum.

2. *De permutatione captivorum.* Nihil æquius aut humanius quam permutatio captivorum vel levis pretii redemptio. Grot. *lib.* 2. *cap.* 14. Alia Romanorum ratio & hujus ſuo exitio Reguli, qui reddi noluere, permutare captivos nefas & exemplo pravum ducebant, ad rem bellicam & indomitam pugnandi conſuetudinem civibus inſinuandam præclarè, ſed alia ratione vituperandum, ut Grotius probat *lib.* 3. *cap.* 21. *n.* 23. *&* 24. Aliud eſt in hoc facto; Regulus promiſerat, ſe rediturum in carcerem, ſi de permutandis captivis non impetraret, Rediit, generoſè ut quidam, & glorioſè. Dic etiam, juſtè atque ut debebat. Verius enim eſt, fidem privatam in bello ſolenni adeò obligare, ut etiam qui ſervare eam recuſat à ſuis Magiſtratibus ad obſervantiam cogendus ſit, ut probat Grotius *lib.* 3. *cap.* 23. *n.* 7. *&* *n.* 11. Utique ſi petat hoſtis. Ultro enim ne Senatus quidem Romanus id officium occupavit. Gell. VIII.

Ad CAP. VI.

1. §. 2. *Obſidio Saguntí*; Quæſtio juſtificæ hujus graviſſimi belli hæc fuit, Comprehenſi erant primâ pace utriuſque partis ſocii. Carthaginienſes oppugnabant Saguntinos, à Romanis in ſocietatem poſt initam pacem ad-

adſcriptis? Quærebatur, an eſſent in pace comprehenſi. Negabant Carthaginenſes & rectè, quoniam qui dicit *ſocios meos* demonſtrat eos qui ſunt, non eos de quibus non conſtat, an unquam extituri ſint, *fac. l.* 7. *π. de A.* & *arg. leg.* Atqui tamen Romanis prohibitum non erat, novos ſocios adſciſcere nec adſcitos defendere, & Carthaginienſibus lege fœderis non erat prohibitum illos oppugnare. Fuit igitur exemplum, quo pacem rumpere licuit, pace non violata. vid. Grot. 2. *de jur. B.* & *P. cap.* 16. *n.* 13.

2. §. 16. *Numidia dono data eſt.* Bello ſcilicet à Romanis occupata, quam ideo liberè, ut quælibet in patrimonio conſtituta victores alienare poterant, qua de re Grotius *lib.* 1. *cap.* 3. *n.* 12.

Ad CAP. VII.

1. *Inſcio Senatu P. Q.* Etſi cauſam belli præbuerant Galli, tamen non erat in poteſtate Cn. Manlii bellum illis inferre; ſed hoc à populi Romani arbitrio pendebat. Ideoque à legatis ſuis deinde meritò accuſatus eſt, apud Livium *lib.* 48. Quando à Magiſtratibus arma inferri poſſint, vid. omnino Grotium *lib.* 1. *c.* 3. *n.* 4. & 5.

CAN-

CANDIDE LECTOR.

HOc eſt ſpecimen eorum quæ ad primam Hiſtoriæ partem latius in Auditorio privato expoſita & applicita fuit. Quæ ratio ad ſequentes libros ſimiliter obſervata eſt. Quo ad finem uſque extare [illegible] notas heic collocaremus, cauſa viſa non fuit. Initium quod extare voluimus, hoc qualecumque ſufficere exiſtimavimus; quale fuit tantum animus, dare ſpecimen: Quo pacto in legendis hiſtoriis non modo voluptas è tot mutationibus, tam variis & mirandis eventibus, ſed etiam ſcientia civilis atque prudentia quærenda ſit. Quæ ſi abſque vivis rerum exemplis inculcentur, nec tam facile primum intelligi nec memoria deinde cuſtodiri poſſunt. Inſiſtemus hanc viam in lectionibus privatis quoadusque res feret. Si ad omnes rudimenti noſtri partes ſcribendo hoc inſtitutum premere eſſet animus, ibat in immenſum. Heic unum ad ſequentia valiturum præſumi velim, quod ſæpe antea vidimus; Bellatores & Conquæſtores, ut vulgo loquuntur, eſſe omnes raptores, nec ullam juris habere rationem. De Alexandro vidimus & nota vox prædonis, ſe parvum, illum magnum appellantis latronem. Romani primis temporibus non ſpernendam juris rationem habere ſoliti eſſe videntur: ſed ab eo tempore quo prævaluere jugumque remotis gentibus imponere cœperunt, utilitas & libido

bido ſæpe pro jure fuerunt. Hæc Carthaginis & Corinthi excidium peperit; hac Allobroges, ut Hiſpaniam melius Italiæ conjungerent; hæc univerſam deinde Galliam Imperio illorum adjecit. De Cæſaribus *in externis quidem bellis, quia pauci* conquæſtibus *ſtuduerunt, minus evidens hic uſus videtur. Sed primus illorum luculenter viam præiverat. Juvat heic quærere, ad implendam paginam, de contentione Cæſaris & Pompeji, fueritne cauſa juridica ſufficiens, quam collocavimus in* part. 2. lib. 1. Sect. 5. cap. 3. *Lex lata fuerat, ut Cæſari liceret abſenti petere Conſulatum. Hoc populi beneficium ei per Sctum & legem contrariam per tumultum latam, ſine nova cauſa, ademptum fuit. Quæſtio in hoc vertitur, an ſumma poteſtas decreto in gratiam civis facto teneatur, ad hoc implendum, ita ut civi jus detur armis ſuum privilegium vindicandi: Quod non videtur, per ea quæ* lib. 1. de jure civit. cap. 42. *collocavimus. Hoc Pompejus intellexit, cum in Senatu objicienti,* quid ſi Cæſar parere nollet, *reſpondit,* Quid ſi filius meus fuſte me percutiat, *nempe quod ei promiſſa non præſtarem Pater, ut Cælius ad Ciceronem ſcribit. At Cæſarem hæc juris ratio nihil retardavit, quippe qui ſentiret, in aliis quidem rebus pietatem eſſe colendam, ſed regnandi cauſa jus violari non eſſe nefas. Nec alias* Auguſtum *in occupando Imperio ſecutum eſſe rationes, ejus geſta abunde declarant. Per reliqua currere exempla quid juvet? Præſens quod ob oculos nobis eſt intueamur; ſatis conſtat, nullum eſſe clarius in omni ſeculorum memoria, Imperium præ-*

ferentis

ferentis armati, nec nullam juris, aliquando ne prætextus quidem præferentis curam. Id jam per annos viginti quinque cernit Europa. Sed hoc aliaque deinde videbimus.

IN-

INDEX.

ABiam *Rex, ejus victoria per preces.* Pag. 18.
Abrahami *vocatio, fœdus & vita.* 14. 15.
Achæorum *origo* 26. *Reſpubl. fœderata* 171. *Excidium.* 195.
Adelais *Lotharii & Othonis Magni uxor.* 395.
Adelſtanus *Angliæ Rex.* 4. 2.
Adolphus *Naſſovius Imperat.* 482. *imperio vitâque ſpoliatur.* 483.
Adulterii *in regiâ domo triplicis exemplum & pœna* 492.
Agamemnon. 25.
Ægypti *regimen antiquum & ſucceſſio Regum* 20. 21. 37. 38. 528. *ſubacta à Perſis* 110. *defecit* 113. *iterum domita* 119. *defecit & reducta iterum* 118. 119. *Capta ab Alexandro* 141. *ceſſit Ptolomæo Lagi* 159. *Nova Regum Ægypti ſucceſſio* 179. *&c.* 217. *Provincia facta* 233. *ſubjecta Saracenis.* 349.
Ælia *Capitolina urbs Hieroſol.* 268.
Ælius *Verus Cæſar.* 267.
Æmilianus *Imper.* 284.
Æolum *migratio in Aſiam.* 26.
Æquilibrium *poteſtatum, pacis inſtrumentum.* 556.
Æra *qualis optima; in Hiſtoria Chriſti an retrahenda.* 245.
Aëtius *Galliam tuetur & Attilam vincit* 318. *interficitur* 319.
Ætolicum *bellum* 193.
Agathoclia *meretrix, Ptolomæi regis magiſtra* 181.
Agis *Rex Spartanus Rempubl. Lycurgi exemplo reformare inſtituit: oppreſſus & ſupplicio affectus indignè.* 172.

Agraria *Lex qualis.* 572.
Agrippina *Germanici perit* 245. *Neronis mater filio imperium parat, perit* 248-49.
Alarichus *Gothorum Rex* 314-15. *moritur* 310.
Alba, *Reges ejus, Romanis pugnâ trigeminorum ſubjecta, diruta* 44.
Albertus *Auſtriacus Imp. Adolphum Naſſovium vincit: ipſe infeliciter imperat & occiditur* 483.
Albigenſes *oppugnati* 457. *& ſequ.*
Albinus *Imp.* 274.
Alboinus *Rex Longobardorum* 353.
Alexander *fit rex, vincit rebelles, etiam Græcos, Thebas exſcindit, Dux Græcorum eligitur, Numerus copiarum ejus, vincit Perſas ad Granicum fl. ad Iſſum, ad Gaugamela, capit Tyrum & Ægyptum, Darium invenit occiſum* 139. 140. 141. *Degenerat.* 156. *Indiæ Regem Porum vincit, ad Gangem ſubſiſtit. Redit Babylonem, ibi moritur, febri non veneno* 157. 158. *Nullum ejus Teſtamentum. Provinciæ inter duces diviſæ* 159. *Domus & ſtirps ejus penitus extinguitur.* 164.
Alexander *Severus* 278. *& ſequ.*
Alexander *Rex Judæorum, ejus crudelitas* 215-16.
Alexandra *regina Judæorum* 216.
Alexius *Angelus Imperio fratrem oculiſque privat, ipſe ejicitur* 470.
Alexius *Comnenus Imperat.* 443. *latinis Cruciatis iniquus* 444.
Alexius *Comnenus Imp. ab Andronico agnato tollitur* 468-69.
Alfredus *Angliæ Rex à Papâ Romæ coronatur* 385.
Allobrogicum *bellum* 198.
Alphonſus *Magnus Legionis Rex* 384. *à filiis vexatur* 400.
Alphonſus IX. *Hiſp. Rex à Mauris pene devictis vincitur* 459.
Alphonſus *Hiſpaniæ Rex ſapiens Imper. electus* 48. *minus*

nus proſpere domi conſulit 497. *Uxorem repudiat, mox recipit* 497. *Sanctium filium liberis primogeniti filii præfert, ab eodem Sanctio exuitur* 497-98.
Amalaſuntha *Gothorum Regina egregia* 337.
Amaſis *Ægypti Rex* 38.
Amneſtia *Thraſybuli* 133. *Romana* 227. *in fin.* 559.
Amazonum *hiſtoria* 27. *& ſequ.*
Ambroſius *Britannorum dux* 344.
Amphictyonum *cum Ordinum Generalium collegio comparatio* 562.
Anaſtaſius *Imper. ejus bella* 330. *de morte ejus figmenta terribilia* 331.
Anaſtaſius *II. Imperator, abdicatur & occiditur* 352.
Anaxilaus *tyrannorum juſtiſſ.* 142.
Ancus *Martius Rex* 44.
Andreas *Rex Neapolitanus ab uxore ſuſpenditur* 488.
Andronici *Imperatoris perfidia, crudelitas & miſerabilis exitus* 469.
Andronicus *Palæologus Imp.* 507.
Andronicus *Junior Imper.* 507.
Angliæ *Reges tributum ſine ordinum conſenſu exigere non poſſunt* 500. *Angliæ Regum contentio de regno Galliæ & ejus origo* 492 *Angliæ Rex geſtat humeris ſuis cadaver filii regis Galliæ* 490. Anglorum *adventus in Britanniam* 325. *Res eorum & Reges ſequentes* 344. 360. 371. 385.402.414-15-16.433-34 460-61-62 63. 498-99-500-1-2-3-4-5. *Converſio ad fidem* 361.
Anna *Commena Alexii Imp. filia literis clara* 444.
Annus *Julianus* 227.
Antalcidæ *pax* 117. *in fin.* 118. 134.
Antenor 25.
Anthemius *Auguſtus* 320.
Antichriſtus *natus* 446.
Antigonus *Aſia potitus Seleucum ejicit, bello à fœderatis Alex. ducibus impetitur* 165. *Pace facta, novo bello invaditur, Regem ſe cum filio appellat* 166. *victus moritur octuagenarius* ibidem.

Antigonus *Gonates Demetrii Poliorcetæ filius occupat Macedoniam, ejicitur à Pyrrho, recuperat regnum* 170.
Antigonus *Doſon, Tutor Philippi Macedonis, Cleomenem vincit ad Sellaſiam, moritur* 172.
Antiochus *Soter, Antiochus Deus* 175. *Hierax* 176. *Magnus* 177. *Epiphanes* 178. 210. *Eupator* 211. *Sedetes* 212. *Gryphus, Syzicenus* 213. *Euſebes* 214. *Dionyſius* 215. *omnes Syriæ Reges*
Antiochus *vincitur à Romanis* 178. 193.
Antonia *Belliſario turpis uxor* 340.
Antoninus *Pius* 271. *Marcus* ibid. & ſequ. *Commodus* 273. *Caracalla* 276.
Antonius *Primus* 252. *& ſequ.*
M. Antonius *intercedit pro Cæſare* 220. *laudat mortuum flebiliter* 228. *Cum Cicerone contendit* 228. *vincitur ad Mutinam* 229. *Triumvir fit* ibidem fin. *Proſcribit & caput Ciceronis oſtentat* 230. *A Parthis male habetur* 230. 232. *Vincit ad Philippos* ibid. *Octaviam ducit* 231. *Vincitur ad Actium & perit* 232.
Apis *Deus à Cambyſe interfectus* 111.
Apollinis *anceps oraculum* 107. & 108.
Aratus *Sicyonius patriam liberat. Achæorum Rempubl. recolligit* 111. *Cleomeni ſe opponit idcoque ſe Philippo Macedoni mancipat, à quo veneno interficitur* 171. 172.
Arbaces 13. 28.
Arbogaſtus *tyrannus Valentinianum occidit, perit* 304.
Archelaus 252.
Arduinus *Marchio Imper.* 410.
Arelatenſe *regnum cum Germaniæ Imperio conjungitur; non durante incremento* 424
Argivum *regnum* 22.
Argonautica *expeditio quam modica* 23.
Ariadne *Leonis filia, nubit Zenoni* 322. *pellitur cum Viro* 323. *Redit* 328. *Maritum pro mortuo vivum includit ſepulchro & extinguit* 329.

Ariſtogoras *Ionici belli auctor infelix* 112.
Ariſtobulus *Rex Judæorum primus poſt Captiv. Babyl.* 215. *Secundus* 216. *Tertius* 240.
Ariſtodemus *immolat filiam, fruſtra* 39.
Arminius *vincit Romanos* 237. *vincitur à Germanico* 243. *perit* 244.
Arnoldus *Brixienſis Sacerdotum Imperio adverſus* 449.
Arnulphus *Rex German. primo,* 395. *dein Imperator* 393.
Arragonici *regni origo* 271. 384.
Arriana *controverſia* 306. *ſecta invaleſcit* 308.
Arſinoe Lyſimachi uxor, Ptolomæi filia privignum Agathoclem interfici curat, fratri nubit, à quo liberi ejus in ipſius gremio interficiuntur, ipſa in exilium 164.
Ars *regendi civitatem duplex* 544.
Artabadus *AntiCæſar Conſtantini IV.* 364.
Artaxerxes *Longimanus, Rex & res ejus* 115. 116.
Artexerxes *Mnemon* 116. 117. 118. *publicè felix, privatim infortunatus* 118.
Arthur *Britannorum dux* 344.
Aſmonei *vid.* Machabæi.
Aſſyrici *Imperii origo, continuatio, finis* 11. 12. *Novum, vetus* 30. *de ætate illorum exacta diſputatio* 47. *& ſeq. Vindicatur ab objectionibus* 64. *&c. Contraria opinio refellitur* 72. *&c.*
Aſtyages, *de tempore & exitu ejus accurata diſputatio* 299. *& ſequ.*
Aſylum *quando licitum* 542.
Athalaricus *Gothorum Rex* 333.
Athaliæ *tyrannis & mors* 18. 19. 33. 534.
Athalia *an jure interfecta* 535.
Athenæus *cum Diodoro commiſſus & inde Cteſias falſi liberatus* 83.
Athenais *virgo erudita Theodoſio nupta, conciliante Pulcheria & Eudocia dicta* 321-22. *Pellit hanc ab aula, pellitur ipſa* 322.

Athenienſe *regnum* 22. *abolitum* 40. *bellum eorum Megarenſe, Legiſlator*, ibid. *tyrannidi urbs ſuccumbit* 41. *liberatur* 124. *Athenienſes vincunt Perſas ad Marathonem* 125. *Deſerunt urbem, quæ incenditur* 126. *fiunt duces Græciæ juxta Spartanos* 128. *Incidunt cum illis in bellum primo ipſis proſperum* 130. *bellum Siculum gerunt infelix* 131. *Prælia ipſorum maritima deinceps* 132. *clades fatalis ad Ægos fl. & Urbs eorum capta* 133. *libertatem recuperant* ibid *ab Alexandro deficiunt & ſubiguntur* 139. *gerunt bellum Lamiacum* 161. *à Demetrio Poliorceta liberantur* 165.

Attalus *Auguſtus* 315.

Audientia *epiſcopalis* 346.

Avenionæ *ſedent Papæ* 510.

C. *Octavii* Auguſti *ortus* 228. *res ejus geſtæ ante Triumviratum* 229. *In Triumviratu* 230. *& ſeqq. nomen Auguſti, Monarchiam quomodo formaverit* 234. *& Res geſtæ in monarchiâ* 237. *Privata ejus infortunia* 238. *mors* 241.

Auguſtulus *Imperator* 321.

Avitus *Auguſtus* 320.

Aurelianus *Imp. res geſtæ ejus & mors* 285.

Auſtraſiæ *regnum quid & unde dictum* 343.

Authenticæ Habita *origo* 449.

Autophoniam *jure quoque naturæ eſſe illicitam* 556.

Auxilia *an rebellibus mittenda* 548. *in fin. & ſequ.*

B.

Babyloniæ *origo* 10. 59. *incrementum* 11. *novum regnum* 31. *Situs ejus & ſub quo Rege capta ſit urbs* 32. 33. *deficit à Perſis & reducitur* 112. *non incepit à Sardanapalo* 95. *& ſeq.*

Bagoæ *eunuchi potentia & ſcelera apud Perſas* 119.

Balbinus *Imp.* 281. 82.

Balduinus *Flandriæ Comes Iſacium Angelum reſtituit in Imperio Conſtantinopolit.* 470. *urbem expugnat & fit*

ſit Imperator 471. *vincitur à Bulgaris & miſerè occiditur* 472. *revixiſſe creditur* 472. *Balduinus II.* 473.
Balduinus *Imp. Conſtantinop. è Latinis ultimus* 506.
Barcocheba *falſus Meſſias* 208.
Bardanes *Imperator factus* 352. *occiditur* 352.
Barlamus *Monachus, diſputator* 511.
Baſilius *Imperator.*
Baſilius *II. Nicephori filius Imper.* 417. *Bulgaros penitus obtrivit* 418. *diu feliciter imperat* ibid.
Baſiliſcus *Imperat.* 328.
Batavi *deficiunt, bellum gerunt* 259. *&c. Poſſidentur à Saliis, Invaduntur à Quadis* 299.
Batilde *regina Francorum regens.* 356.
Belliſarius *triumphat de Perſis* 335. *bellum conficit in Africâ* 336. *Romam capit* 337-38. *ejus extrema minus proſpera* 338. *Uxori mirifice obnoxius* 339-40.
Belus *idem qui Nimrod* 58. 83. *in fin. &c.*
Bella *longinquæ expeditionis damnoſa* 577.
Bellum *à Magiſtratu, ſine mandato ſummæ poteſtatis inferri non poteſt, etſi hoſtes cauſam dederint* 589.
Belli *cauſæ quotuplices* 530. *Indictio* 551.
Bellum *ſine bello* 336.
Bellorum *cauſæ ſecretæ* 556. *in ſin. & ſequ.*
Belzaſar *an fuerit ultimus Rex Babyloniæ* 32. 33.
Berengarius I. *Imperator.* 394. *Secundus* ibid.
Bertrade *Fulconis Andegavenſis uxor, nubit Philippo Regi* 429 *à priore tamen marito adoratur* 430.
Biblia *Hebræa quomodo Græcè verſa* 180.
Bohæmi *ab Othone victi* 396.
Bohæmi *ad fidem Chriſti convertuntur* 418-19.
Bonifacius *Comes vocat Vandalos in Africam* 318.
Bonifacius *Archiepiſcopus Moguntinus, Pipinum Regem diademate cingit* 367. *res ejus geſtæ & Martyrium apud Friſios* 373.
Bonifacius *VIII. Pontifex Philippum Pulchrum Galliæ Regem ſubigere conatur* 509. *Illum excommunicat* 510. *juſſu Philippi capitur & male tractatur, moritur.* ibid.

Boni *publici prætextus cui bono* 541.
Bovinenſe *prælium Gallis proſperum contra Anglos & Germanos* 457.
Britannia *in provinciæ formam redigitur, manente tam u bello* 247. *ſub Boudicæa* 250 *à Pictis & Scotis vexatur, ab Anglis invaditur* 325. *Britanni in Walliam redacti* 344. *nomen eorum penitus extinctum in Inſulâ, tranſlatum in Galliæ Armoricam* 360.
Brunehaldis *reginæ Francorum facinora* 355.
Brutus *Reges Româ expellit* 147. *filios ſuos ſupplicio adficit, cadit pugnans* 148.
M. Brutus *conjurationis princeps in Cæſarem* 227. *occupat exercitus in Macedonia* 228. *Damnatur* 229. *vincitur ad Philippos & perit* 230.
D. Brutus *obſidet pro Cæſare Maſſiliam* 222. *In eundem conjurat* 227. *perit* 229.
Bulgari *à Baſilio Imperatore victi & duriter habiti* 418. *Balduinum Imperatorem vincunt & crudeliter occidunt* 472.
Burgundi *in Galliâ* 342. *Primum eorum regnum à Francis extinctum* 343.
Burgundiæ *regnum incipit trans Juram* 397. *Arelatenſi regno conjungitur* ibid.
Burrhus *Prætorio Præf.* 249.

C.

CAdmi *in Græciam adventus* 23. *Cadmæa victoria* 24.
Caduelladerus *Britannorum Rex ultimus* 360.
Cædes *proximorum Patriæ cauſa, an juſta* 568.
Cæſar *vid. Julius: Nomen Cæſaris ab Imperatore & Auguſto diſtinctum* 265.
Cæſar *an cauſam belli juſtam adverſus Senatum habuerit* 591.
Caletum *ab Anglis occupatur* 495.
Califæ *Saracenorum* 349.
Ca-

Calo-Johannes *Imper.* 444. *triumphat de Bulgaris* 444. *moritur* 467.
Caligulæ *Imp. Res & mors ejus* 246. & *ſequ.*
Cambyſes *Perſiæ Rex Ægyptum occupat, reliquæ res ejus & mors* 110.
Camillus *capit Vejos, Phalerios, pellitur urbe, liberat urbem à Gallis captam* 153.
Campani *ſe dedunt Romanis* 154.
Candaules *ab uxore ſublatus* 46.
Cannenſe *prælium &c.* 190.
Canonicorum *origo* 308-9.
Joh. Cantacuzenus *Imperat.* 507. *relegatur in Monaſterium* 508.
Canutus *Daniæ & Angliæ Rex* 416.
Captivi *triumphati à Romanis inclementer habiti* 182. *Sui quoque captivi ab illis neglecti* 588.
Caracalla *Imper.* 275-76. *Quomodo interfectus* 277.
Caractacus 247.
Cardinales *Papam electuri Conclave comburunt* 511.
Caroli *Magni res geſtæ ante Imperium* 368 & *ſequ. poſt acquiſitum & ratio acquirendi* 375. & *ſequ. doctrina* 374. *Imperium ejus quare non duraverit ad poſteros* 378. *Poſteritas regno evoluta* 411.
Carolus *Lotharingiæ Dux, ultimus Carolovingorum excluditur à regno, capitur & in carcere moritur* 411.
Carolus *IV. Imper* 486. *Condit auram bullam* 487. *Imperialem dignitatem alienationibus Regalium attrivit* ib.
Carolus Martellus *magiſter Palatii rerum potitur in Franciâ* 365. *Saracenos vincit* 366. *Burgundos & Friſios ſubigit* 366. *Cur ad inferos relegatus* 368. & *ſequ.*
Carolus *Dyrrhachinus Rex Neapolit.* 489.
Carolus *Andegavenſis Rex Neapol. Cunradinum vincit & capite mulctat* 481. *Siciliæ regnum amittit* 482.
Carolus *Pulcher Galliæ Rex* 494.
Carolomannus *Caroli Martelli filius* 367.
Carolomannus *Ludovici Germanici filius. Bavariæ Rex* 382.

Carolus *Craſſus Ludovici Germanici filius Alemanniæ Rex* 382. *Imperator* 383. *omni Franciâ tam Neuſtriâ quam Auſtraſiâ potitur & ſubito deſtituitur* 383.
Carolus *Simplex*, *Franc. Rex* 397-98. *occiditur* 399.
Carolovingii *Reges Franc. in arctum redacti* 400.
Carthaginienſes *in bello cum Romanis* primo 187. *& ſequ. Iterum & anceps ejus certamen* 150. *Vincuntur à Scipione* 192. *Tertio deſtruuntur* 195.
Carus *& Carinus Imper.* 287.
Sp. Caſſius *de ſaxo Tarpejo dejectus* 149.
C. Caſſius *Parthos refutat* 209. *in Cæſarem conjurat* 227. *Occupat in Syria exercitus* 229. *Vincitur ad Philippos & perit* 230.
Caſtellani *à Legionis regibus deficiunt* 401. *rurſus conjunguntur*, *ſeparantur* 431. *Iterum conjunguntur* 432.
Catalaniæ *nomen unde* 340.
Catilinaria *conjuratio* 205. *& ſequ.*
Cauſæ *bellorum ſecretæ* 556. *infin. & ſequ.*
Cedere *in re minima belli vitandi causâ*, *an ſemper faciendum* 557.
Celtas *olim dictos omnes Europæos occidentales* 27.
Centuriæ *populi Rom.* 45.
Chaldaicæ *Obſervationes apud Simplicium convenientes cum ſacris literis & vulgato Aſſyriorum tempore* 61.
Childericus I. *Rex Francor.* 324.
Childericus *Franciæ omnis Rex à ſuis interficitur* 356.
CHRISTUS *natus & baptiſatus* 238. 241. *paſſus* 253.
Chriſtiani, *quales reputati ſapientibus paganis & perſecutio illorum prima*, *ſecunda*, *tertia*, *quarta* 269. 270. *Quinta* 275. *Philoſophia maxime illis contraria* 279. *& ſequ Sexta perſecutio* 280. *Septima*, *octava*, *nona* 289. *Florent ſub Conſtantino M.* 305. *& ſequ. corrupti* 306. *& ſeq. An Marco precibus ſuis victoriam acquiſiverint* 272.
Cicero *detegit conjurationem Catilinariam* 206. *in exilium exigitur* 207. *& ſequ. Imperator ſalutatur* 221. *Pompejum ſequitur* 222. *Cæſaris interitu lætatur* 227.

Antonio ſe opponit 228. *Octavio ſe conjungit* 228. *& ſequ. proſcribitur & perit* 230.
CID *Rodericus* 431.
Cinna *Marii ſocius* 202. 203.
Civitas *quid* 515. *ejus origo* 517.
Civitatis *conjunctio quot modis fiat* 543.
Civitates *liberæ plures vicinæ, materia belli* 556.
Civitates *certis inſtitutis fundatæ ad contraria inſtituta ſe convertere non debent* 560.
Qu. Cincinnatus *dictator ab aratro* 150.
Claſſes *populi Rom.* 45.
Claſſis *prima Romanorum in mari* 187.
Claudius *Civilis & res ejus geſtæ* 259.
Claudius *Imp & res ejus* 246-47-48.
Cleomenes *Rex Spartæ, Remp. ad Lycurgi Leges reformat, ſed violentius: ad Sellaſiam vincitur. In Ægypto perit* 172.
Cleopatra *Philometoris ſoror & uxor nubit* Phyſconi *fratri ſuo. Qui filium ejus interficit, ipſam repudiat, accipit filium alterum à viro mactatum, in membra diviſum, in ciſtâ* 217. *Rurſus eidem Viro cohabitat* 218. *filium ſuum cogit uxorem dimittere, mox eundem in exilium pellit* 218. *ab Alexandro filio interficitur* 218.
Cleopatra *Ptolomæi Philometoris filia Alexandro Syriæ regi nubit, eo deſerto, nubit Demetrio* 212. *& hoc derelicto, Antiocho Sedetæ fratri ejus* 213. *Excludit Demetrium priorem maritum fugitivum* 213. *Majorem ex illo filium ſagittis transfigit* 213. *Gryphum alterum filium veneno tentat, quo ipſa perit* 213. *& ſeq.*
Cleopatra *Ptolomæi Auletæ filia & heres regni cum fratre* 219. *Sola regno, Cæſaris beneficio potitur* 225. *Nubit Antonio* 232. *vincitur cum illo & perit* ibid.
Cimbricum *bellum* 200.
Clodovæus *Francorum Rex fit Chriſtianus, ſolus in orbe Rex*

Rex orthodoxus, manet æque ferus & injuſtus 342. *& ſequ.*
Clotildis *Regina Franciæ maritum convertit* 342.
Clovæus *I. Rex Francor.* 324.
Clælia *Virago* 148.
M. Cælius *Ruſus, ejus conatus adverſus Cæſarem* 224. *& ſeq.*
Cœlibatus *Clericorum quando injunctus* 309.
Collegæ *Imperatores quando primum fuerint* 271.
Comitia *quotuplicia* 572.
Commodus *Cæſar* 267. *Imperator* 273.
Commodus *Imper. & mortis ejus hiſtoria* 278.
Comites *rei militaris inſtituti* 296.
Condominatus *ratio* 531.
Conquæſtorum *artes olim hodieque* 563.
Conſtantinopolis *è Byzantio, ſedes Imperii & nova Roma facta* 295. *Obſeſſa à Turcis* 350. *expugnata à Latinis* 471. *Rurſus à Græcis occupatur* 506.
Conſtantinus *Porphyrogennetes Imp.* 404.
Conſtantinus *Chlorus* 288. *Conſtantini M. filius* 297-98-99-300.
Conſtantinus *M.* 289-91-93-94-95-96. *Vidit crucem in aëre & Chriſtum in ſomnio* 305.
Conſtantinus *Magni Filius* 297.
Conſtantia *uxor Licinii* 294. *Alia, uxor Galli Cæſaris* 298-99.
Conſtantia *Henrici VI. uxor* 451.
Conſtantinus *Britanniæ & Galliæ tyrannus* 313. *Occiditur* 316.
Conſtantinus *III. Imperator* 349. *& ſequ.*
Conſtans *II. Imperat.* 350.
Conſtantinus *Copronymus Imp.* 368. *ejicitur imperio, reſtituitur* 361.
Conſtantinus *IV. Porphyrogennetes Imp.* 440.
Conſtantinus *V. Item filius Imper. malè conſulit* 364. *à matre capitur, excæcatur, unde moritur* ib. *& ſeq.*
Conſtantinus *Ducas Imper.* 442.

Con-

Conſtantinus *Pogonatus* 350. *& ſequ.*
Conſules *creati Romæ* 147. *in fin. &* 148.
C *Martius* Coriolanus 149.
Corinthiacum *bellum* 331.
Corinthi *excidium* 195.
Cornelia *Pompeji uxor* 224.
M. Craſſus *Spartacum vincit* 204. *fit triumvir* 207.
Parthos oppugnat & perit 209.
Criſpus *Conſtantini M. filius à Patre occiditur* 295.
Crœſus *Rex* 46. *victus à Cyro, ut habitus* 107. 108.
Crucis *inventio quando relata* 307.
Cruciatorum *bellum in orientem miro impetu inchoatum* 427. *& ſequ.*
Cruciatorum *bella finiuntur* 491.
Cteſiæ *fides in hiſtoriâ* 48. 49.
Cunradinus *Rex Neapolit. capitur & capite mulctatur* 481.
Cunradus *I. Franconiæ Dux Imp.* 396.
Cunradus *II. Franconiæ Dux Imperator.* 410.
Cunradus *III. Imperat.*
Cunradus *Salicus Imperat.* 421.
Cunradas *IV. Imper.* 479.
Cura *Regum nulla cur detur, Tutela detur* 533.
C. Curio *cum exercitu perit in Africâ* 223.
Cyprus *à Perſis deficit* 118. *Ptolomæis ſubjicitur* 180. *à Richardo Anglo occupatur* 464. *ceditur Luſignanæ familiæ* 475.
Cyrus *major avum regno ſpoliat, vitâ & libertate ſalva* 29. 106. *rariſſimo exemplo* 532. *tempus initii illius* 47. *& copioſius* 99. *& ſeq. res ejus geſtæ* 108. *&c.*
Cyrus *an Rex Perſiæ fuerit, ante devictum Aſtyagem* 100. *&c.*
Cyrus *Junior, laus & mors ejus* 116.

D.

Dagobertus *Rex Francorum* 355.
Dani *ad fidem Chriſti convertuntur* 419.
Dani *in Angliâ* 385. *vincuntur ab Othone M.* 396. *Regno in Anglia potiuntur* 416. *finiunt* 433.
Dani *omnes in Angliâ interficiuntur. Rurſus eam invadunt.* 415. *in poteſtatem redigunt* 416.
Darius *Hyſtaſpes, Rex quo modo factus, res ejus & mors* 111. *&c.*
Darius *Codomanus Rex factus.* 119. *Victus ab Alex M. à ſuis interfectus* 146. 141.
Davidis *res & elogium* 16. 17.
Decebalus *Rex Dacorum* 263.265.
Decem millium *reditus ex Aſiâ* 117.
Decemviri *Romæ creati, abrogati* 151.
Decemviratus *oppreſſi quæ cauſa juſta* 573.
Decius *Conſ. ſe devovet* 155. *Decius Imp.* 282-83.
Dei *conſilia non præjudicare cauſis ſecundis* 550.
Delphinatus *cum regno Galliæ conjungitur* 495. *primogenito Regis deſtinatur* 496.
Demaratus *Spartæ rex in exilium actus, quare* 125.
Demetrius Rex Macedonum 111.
Demetrius *Poliorcetes, Antigoni fil. Græciam liberat* 165. *Rex vocatur, cum Patre vincitur* 166. *Macedoniam occupat, amittit, capitur* 168.
Democratia *Rom. ariſtocratiâ temperata* 572.
Democratiam *inter Medos olim fuiſſe, ut auctor eſt Herodotus, cur probabile non ſit* 92. *&c.*
Demoſthenes 137. 139. *mortem ſibi conſciſcit* 161.
Deſpoticum *regimen in Ægypto & ejus cauſa* 528. *& ſeq.*
Devotio *vera quid à falſa differat* 307.
Devotionis *apud Romanos ratio* 575.
Dictator *primum creatus* 148. *ejus poteſtas ſumma* 570. 74.
Dictatoris *poteſtas ſumma demonſtratur* 570-74.

Diluvium *Noachi. An ante illud Imperia in orbe fuerint* 9. *Diluvium Deucalionis* 23.
Diocletianus 287. *res geſtæ, Imperium deponit* 288. *perſequitur Chriſtianos* 290. *moritur* 292.
Diodori Siculi *emendatur locus* 102. *in fin. & ſequ.*
Dion *à Dionyſio pellitur, pellit ipſum & Syracuſas liberat, interficitur* 145.
Dionyſius *ſenior Syracuſarum tyrannus, ejus geſta, mors* 143-144, *Junior Dionyſius, habet C. M. ped. x. M. equitum, naves* 500 *in modico regno* 144. & 5. 6. 7. *dejectus imperio, reſtitutus, iterum dejectus & exſul Corinthi* 145. & *ſequ.*
Diſperſio *gentium quando facta & quomodo; per confuſionem ſubitam linguarum, an ſententiarum* 9. 10.
Diviſio *Imperii impedita à Juliâ Aug.* 246.
Doccumium *urbs Friſiæ Bonifacii cæde nobilitata* 373. & *ſequ.*
Dolabella *oppreſſus* 228.
Dolus *in hoſtem quatenus licitus* 548.
Domitianus 258. 263. & *ſequ.*
Ducas *Alexius Murzuflius Imperat. electus, à Latinis victus & interfectus* 471.
Ducem *belli habere unum, maxime perpetuum, libertati periculoſum* 558.
Duces XII. *regia poteſtate, cujusmodi Imperium* 536.
Duella *quando licita* 544.

E.

ECcleſiæ *res* 289. 305. *&c.* 326. & fine ſingularum ſectionum.
Eccleſiaſtica *Juriſdictio* 346.
Edgarus *Pacificus Angliæ Rex* 414.
Edredus *Rex ſub fideicommiſſo in Angliâ* 402-3.
Edricus *proditor Anglus*, 416.
Edmundus *Angliæ Rex* 402. *Edwinus ejus fil.* 405.
Edmundus *Angliæ Rex* 415.

Eduar-

Eduardus *Martyr Angliæ Rex* 514. *Eduardus Confeſſor* 433. *& ſeq.*
Eduardus *Niger Walliæ Princeps bene rem gerit in pugna Creciacâ* 495. *& ſequ. Galliæ Regem capit ad Pictaviam* 496 505.
Eduardus *I. Angliæ Rex acer in armis* 499. *bellum infert Gallis & Scotis quos vincit & ſubigit* 500. *Patitur Legem ferri de tributis non exigendis ſine Ordinum conſenſu* ibid. *Victis iterum Scotis moritur* 501.
Eduardus *II. Angliæ Rex à Scotis vincitur, male domi conſulit* 502. *ab uxore ſuperatur, regnum abdicare cogitur* 503. *interficitur* 504.
Eduardus *III. Angliæ Rex petit ſucceſſionem regni Galliæ,* 494. *bellum infert Gallis & vincit ad Creciacum* 495. *Reliquæ res ab eo geſtæ* 504. *Davidem Scotiæ Regem vincit & capit* 505.
Egbertus *Anglorum primus omnis Britanniæ Rex* 385.
Elfleda *Angla heroina* 402.
Ebroimus *Palatii Præfectus rege potentior* 356. *& ſequ.*
Emendatio *Diodori Siculi* 102. in fine & ſeq. *Oroſii* 96.
Euagrius *maledicus* 339 347.
Epaminondas 135.
Epiſcopatuum *cum Jure principatus origo in Germania* 530.
Epiſcopatus *univerſalis* 361. *& ſequ.*
Eremitarum *origo* 308.
Ethelredus *II. Angliæ Rex infelix* 414.
Eudocia *Imperatrix Conſtantini Ducæ vidua, jurato renuntiat ſecundis nuptiis* 442. *Dolo à Patriarcha recipit ſyngrapham jurisjurandi, & nubit Romano Diogeni* 442.
Eudocia *Arcadii uxor Chryſoſtomum pellit in exilium* 312. *Eudocia Theodoſii junioris uxor* 322. *Alia, Valentiniani III. uxor* 319. *Ejus filia Hunerico Vandalorum regi nupta* 335.
Eudo *Rex Franc.* 397.
Eumenes *Perdiccæ junctus, Craterum vincit, victus*

ab Antigono, eundem vincit, Proditus à ſuis ab illo interficitur 164.
Exarchatus *origo* 353. *finis* 367.
Exercituum *numeri apud Veteres immanes, qui traduntur, an credibiles* 12. 18. 114.
Expoſitio *infantium* 545.

F.

Fabiorum *gens ut in bello perierit* 149.
Fabularis *hiſtoriæ origo* 24.
Ferdinandus *regna Caſtiliæ & Legionis conjungit* 431.
Ferdinandus *IV. Caſtiliæ Rex, mortuus in lecto repertus* 498.
Fergufius *Scotorum Rex primus* 386.
Filii, *Præſidium regnantibus.* 52.
Fœderis *inter Regem & Ordines Angliæ ſolennis celebratio* 467.
Fœderis *in ſacris ratio antiqui & novi.* 522.
Fœderum *doctrina* 545. *illorum in bellis incommoda* 545.
Fœderis *& ſponſionis diſcrimen* 586.
Fœdus *triplex in Cyrum inutile* 107.
Fœderis *antiqui inter Deum & homines ratio & diſcrimen à teſtamento* 14. 522.
Fœdus *inæquale quatenus ſalva libertate dari poſſit.* 554.
Fœnebris *mali apud Veteres incommoda* 540.
Flandriæ *bella atrocia* 492.
Flaccus *Clemens Conſ. Chriſtianus* 270.
Flaminius *Conſ. Rom. vincit Macedonas ad Cynoſcephalas* 173.
Florianus *Imp.* 286.
Franci *per Romanum Imperium graſſantur.* 286. *Initium regni illorum* 323. *de rebus eorum* 342. 354. 365. *& ſeqq.* 376. *& ſeqq.* 397. *& ſeq.* 411. 429. 455. 490.
Franci *maxime averſantes imperia mulierum, plurimum ab illis paſſi ſunt mali* 355.

Franciæ *regnum dividitur in Neuſtriam & Auſtraſiam alias in* 4. *partes* 343.
Fratrum *cædes, ubi in uſu potiſſimum* 542.
Fraudes *piæ* 552.
Fredegundis *Reginæ Francorum Regentis facinora* 354. 355. & *ſeq.*
Fridericus *Barbaroſſa Imper. & res ejus* 448. & *ſeq.*
Fridericus *II. Imperator & variæ res ejus cum Pontificibus* 453. & *ſeq.*
Friſii *Romanos vincunt ſub Olennio & clarum nomen faciunt* 243-44. *à Corbulone Rempubl. accipiunt* 247. *idem nomen cum Francis* 324. *eadem natio cum Anglis* 325. *Auſtraſiæ pars* 357.
Fulco *Dux Andegavenſis uxoris adulteræ mancipium* 430.
Fulminatricis *legionis hiſtoria* 272.

G.

Gaina *Comes Rufinum occidit* 311. *ipſe perit* 312.
Galba *Imperator factus* 251. *Res ejus & interitus* 256.
Galerius *Armentarius.* 288-92. *Maximinus* 288. 292. 293.
Galliæ *ſtatus tempore Hugonis Capeti ſimilis hodiernæ Germaniæ; & cur ita non duraverit* 412-13.
Gallienus *Imp. & calamitates ſub illo* 284-85.
Galli *in Siciliâ omnes uno die interficiuntur* 482,
Galli *Romam capiunt* 153. *Macedoniam vaſtant* 170. *Delphos oppugnant, regnum in Aſiâ condunt* 170 *à Romanis vincuntur* 189. *Tranſalpini à Cæſare ſubiguntur* 208. *à Nerone deficiunt* 251. *à Francis ſubiguntur* 323. *Vid.* Francos.
Gallorum *bella in Hiſpanos parum efficacia* 491.
Gallus *Imp.* 283.
Gallus *Cæſar perit* 298-99.
Garſias Tremulus *Rex Navarræ & cur ita dictus* 414.

Gar-

Garſias *Ximenius rem Gothicam ex parte reſtituit* 321.
Geiſericus *Vandalorum Rex primus in Africa* 335.
Gelon *è tyranno Rex legitimus* 142. in fin. *& ſeq.*
Gentius *Illyriorum Rex* 193.
Germani *Imperio Rom. fatales* 236. *Legiones ſub Lollio & Varo cædunt* 237. *à Druſo refutantur* 237. *à Germanico vincuntur* 242. *& ſeq. per omnem Europam imperia occuparunt* 321.
Germanici *res adverſus Arminium* 242-43. *mors* 244. *Druſus I. vincit Germanos* 237. *Druſus II. à Sejano necatur* 244.
Germanici *Imperii decreſcentis cauſæ* 427.
Germaniæ *Principes Fridericum II. & Imperii dignitatem produnt & deſtituunt* 454.
Gilimer *Rex ultimus Vandalorum* 335. *Vincitur à Juſtiniano* 336. *Dedit ſe & triumphatur* 337.
Geta *Imperat.* 275-76.
Gibellinorum *& Guelphorum factiones* 454.
Gildo *Africæ Præfectus perit* 311.
Glycerius *Auguſtus* 320.
Gordianus *Pater, filius, nepos* 281. *& ſequ.*
Gothi *ſive Getæ Romanum Imperium vexare incipiunt* 283. *à Valente recipiuntur* 301. *eum vincunt* 302. *fœderati fiunt* 303. *Vincuntur in Italiâ* 313. *Alii Romam occupant* 315.
Gotofredus *Bullionæus Dux Cruciatorum, Rex Hieroſolymitanus* 427. *& ſeqn.*
Gracchi *fratres, cauſæ & exitium eorum* 196. 197.
Gratianus *Imper.* 302. *interficitur à Maximo* 303.
Gratitudo *inter populos & Principes nulla* 559.
Græcorum *res ante bellum Trojanum* 22. *Poſt Trojam captam* 24. *Poſt Sardanapalum* 39. *Poſt Cyrum* 124. *& ſeqq. Vincunt Perſas* 5. *præliis* 127. *Devicti à Philippo Macedone* 138. *ab Alexandro* 139. *Ab Antipatro & Cratero* 161. *à Romanis liberi declarati* 173.
Gregorius *Papa VII.* *vid. Hildebrandus.*

 Gri-

Grimoaldus *Palatii Præfectus Rege potentior* 356.
Guelphus *Bavariæ Dux* 448.
Guelphorum *& Gibellinorum factiones in Italia* 454.
Guido *Imperat.* 393.
Gundamundus *Vandalorum Rex perſecutor* 335.

H.

Hadrianus *Imp.* 266. *& ſequ.*
Hadrianus *IV. Papa per muſcam ſuffocatus* 449.
Hæretici *quâ pœna adfecti* 309.
Halagabalus *Imperator* 278.
Hannibalis *res geſtæ* 190. *& ſequ.*
Haraldus *Anglorum Rex ultimus è Saxonibus* 434. *& ſeq.*
Hardicanutus *Danorum in Anglia Rex* 433.
Hebræorum *initia* 14. *vid. Juda, Iſrael.*
Hegira *Muhamedanorum* 362.
Helena 24.
Helena *mater Conſtantini an crucem veram invenerit* 307.
Helena *Conſtantini Porphyrogenn. uxor virum excitat contra Patrem & fratres* 404.
Hengiſtus *Anglorum Dux* 325.
Henoticum *Zenonis male cedit* 344. *& ſequ.*
Henricus *I. Rex Galliæ* 429.
Henricus I. *Angliæ Rex fratrem vincit & exceptum carceri includit* 439. *ejus liberi naufragio pereunt* ibid. *moritur* 460.
Henricus *II. Angliæ Rex, Normandiæ, Andegavenſis & Aquitaniæ Dux, Pictaviæ Comes* 461-62. *ubi & bella ejus. Filium Regem declarat, qui adverſus eum inſurgit* ibid. *Nurum ſuam filio ſubducit, unde bellum* 463. *Hiberniam occupat* 463. *Thomam Becketum interfici jubet* ibid.
Henricus *III. Angliæ Rex inconſtans* 466-67-498-99.
Henricus *I. Auceps Imper.* 396.
Henricus *II. Bavarus Imper. Sanctus* 409.

Henricus III. *Niger Imp.* 322.
Henricus IV. *male conſulit* 423. *à Papâ vexatur* ibid. *Submittit ſe indigne Pontifici apud Canuſium* 424. *Vincit Rudolphum Cæſarem* ibid. *Abrogat Gregorio VII. Pontificatum, à filiis ſuis oppugnatur* 425. *exuitur imperio & egens moritur* 426.
Henricus V. *patrem oppugnat & ſpoliat* 425. *& ſequ. Papam coercet, infrà eum dejicitur* 426. *&* 427. *moritur* 428.
Henricus VI. *Imperator* 451.
Henricus VII. *Lutzenburgicus Imperat. Bohemiam filio ſuo acquirit, veneno in Italia in Miſſâ ſublatus* 484.
Henricus *Superbus Bavariæ & Sax. dux* 448. *Henricus Leo filius ejus* ibid. *Dittionibus ſuis exuitur* 451.
Heptarchia *Anglorum in Britanniâ* 360.
Heraclidarum *reditus in Peloponneſum* 25.
Heraclius *Imper.* 349.
Heracleonas *Imp.* 350.
Hercules *ſerviens Omphalæ* 45.
Heraclianus *Stiliconem occidit* 314. *Italiæ ex Africâ famem molitur* 315.
Hermingildis *Levigildi filius* 358.
Herodes *duplex* 253-54.
Herodes *Magnus, res ejus geſtæ & mors* 238-39-40. *Herodes Agrippa primus* 253. *Alter* 254.
Herodoti *fides in hiſtoriâ* 49. 73. *&c.* 91. *&c.*
Hibernia *ab Anglis occupata* 463.
Hierarchia *qualis ſub Conſtant. M.* 307. *Incrementa* 326.
Hieron *Rex Siciliæ* 143.
Hieroſolymitanum *bellum miro impetu inchoatum* 427. *& ſequ.*
Hieroſolyma *vid. Judæa.*
Hyeroſolymitanum *regnum quare diu conſiſtere non potuerit* 473. *Regum ejus ſucceſſio & res geſtæ* 474. *& ſeq. ubi & de Urbe captâ*

Hildericus *Vandalorum Rex bonus imperio & vita privatur* 335.
Hildebrandus *Papa factus, res ejus geſtæ* 423. 24-25. 445.
Hircanus *Pontifex Judæor.* 238.
Hiſpani *à Romanis invaſi* 191. 196. *à Vandalis* 313. *à Gothis* 316. *Res & reges illorum cæteri* 340. 358. 370. 384. 400. 413. 431. 459. 497.
Hiſpania *tota ſub Alphonſo VII. conjungitur* 432. *ſed brevi ſeparatur* ibid.
Hiſtiæus *Mileſius Ionici belli auctor infelix* 112. 113.
Hiſtoriæ *definitio & exegeſis* pag. 1. & 2. *Diviſio* 3. *Hiſtorica inſtitutio maxime eget compendii, & quale hoc*. 2. *Ejus cum Jure conjunctio*. ibid. & 513. *In ejus lectione quæ ſervanda potiſſimum* 2. *& ſequ.*
Hollandici *Comitatus initium* 382.
Hollandia *Bavaricæ ſtirpis Comites accipit, factionibus ſcinditur* 486.
Homeri *ætas* 26.
Honorius *Imper.* 310. 313. *Stiliconem occidit* 314. *Cum Alarico nec pacem nec bellum facit* 314. *Inhoneſte agit cum Sorore Placidia* 317.
Horatius *Cocles* 148.
Hordeonius *Flaccus* 259.
Horſus *Anglorum Dux* 325.
Hugo *Comes Provinciæ & Imper.* 394.
Hugo *Comes Pariſienſis Rege potentior* 399. 400. *Hugo Capetus fit Rex* ibid.
Hunericus *Vandalorum Rex crudelis* 335.
Hungari *vaſtant Germaniam* 395. *ejiciuntur è Germaniâ* 397.
Hungari *ad fidem Chriſti convertuntur* 419.
Hungariæ Reges *à S. Stephano orti, deficiunt* 487. *Reges accipit Neapolitanos* 488.
Hunni *à Carolo M. devicti* 369-70.

I.

IAni *templum clauſum* 189.
Imaginum *cultus Francofurti damnatus in Synodo* 374.
Imperatoris *belli quanti momenti officium* 577.
Imperatoris *prænomen* 227. *duo creati* 271. 281-83. *Tres* 287.
Imperatorum *jus in confirmandis Pontificibus* 420.
Imperia *an fuerint ante diluvium & quod primum* 9. 10.
Imperialis *dignitas ſubjecta Pontificibus* 391. 424-25. 27. 446. 450. 454-77. 480. *Adnexa Italiæ* 393.
Imperii *abſoluti in legitimum mutatio* 543. *& ſequ.*
Imperii *origo quæ & quotuplex* 517. *& ſequ.*
Imperii *Germanici decidentis cauſæ* 427.
Imperii *tranſlatio de gente in gentem quando fiat* 532.
Imperio *extincto, an Proceres ſine populo Regem & jus regni conſtituere poſſint* 547. *in fin. & ſeq.*
Imperium *duorum vel trium Principum quale* 531.
Imperium *Occidentale laudatum, quid tribuerit Carolo Magno* 376.
Indicendi belli *ratio & mos* 551.
Ingundis *Levigildis Hiſpaniæ Regis nurus* 358.
Invaſor *quando & à quo interfici poſſit* 547.
Inveſtituræ *Eccleſiaſticæ controverſæ inter Cæſares & Pontifices* 423.
Johannes *Angliæ Rex uſurpator, poſſeſſiones Gallicas amittit* 28., *pueros obſides Wallos interficit* 465. *male conſulit* 466.
Johannes *Auguſtus* 317.
Johannes Bocatius *libri Flammettæ auctor, amore Mariæ Neapolitanæ* 489.
Johannes *de Bregna Rex Hieroſolymit.* 476.
Johannes *XII. Maroziæ meretricis filius, Pontifex* 405.
Johannes *XIII. Pontifex, monſtrum* 406.
Johannes *XXII. Papa à ſe ipſo creatus* 511.
Johannes *Galliæ Rex vincitur apud Pictaviam & capitur* 496.

Joh. *Palæologus Imper.* 558.
Jonum *migratio in Aſiam* 26.
Joſaphati *regnum, copiæ militares immerſæ pro modo regni* 18.
Joſiæ *Regis interitus* 38. *quâ cauſa & jure* 536.
Joſua 15.
Jovinianus *Imper.* 300. *& ſequ.*
Iſacius *Angelis è carcere ad Imperium* 469. *à Patre oculis & imperio privatus* 470. *à Balduino reſtituitur* 470. *ab Alexio Duca interficitur* 471.
Iſacius *Comnenus Imperat.* 441. *& ſeq.*
Iſdegerdes *Rex Perſarum, tutor fidelis Theodoſii junioris* 321.
Iſraelis *regnum ab Judâ diviſum ſemel* 17. *Iterum* 18. *Regum ſeries* 19. 35. *Abducti à Salmanaſſare in Aſiam* 36.
Iſraelitarum *tempus in Ægypto, & exitus.* 15. *regimen eorum ſub Judicibus; Conſtitutio Regum quo jure facta* 16. 523. 524.
Italiæ *antiqui cultores* 27. *Tota Romanis ſubjecta* 186. *Contra eos inſurgit, Italico bello* 201. *ab Auguſto inermis & militibus obnoxia facta* 237. *&* 274. *Relinquitur à Conſtantino M.* 295. *Ultimi Imperatores Italiæ* 319. *& ſequ. Regnum Italiæ ſub Odoacro* 321. *&* 332. *ſub Gothis* 333. *ſub Longobardis* 352. *& ſeq. Ejus ſtatus Imper. ſub Carolo M.* 369. 376. *& ſeq. Italiæ res poſt Carolum Craſſum* 393. *ſub Othonibus* 407. *& ſeq. Non poteſt ferre Germanos* 410. *&c. ſub Henrico IV.* 423. *& ſequ. Status ſub Friderico Barbaroſſa* 448. *&c. Relicta à Germanis Impp.* 480. 484. 487.
Judæi *Babylonem abducti* 35. *à Cyro liberati* 120. *& ſeq. Status eorum ſub Pontificibus & periculum ab Alex.* 123. *Premuntur ab Antiocho* 210. *Deficiunt à Syris* 211. *Iterum ſub Regibus* 215. *& ſequ. Redacti in Provinciam* 216. *Cur Cæſarem adeo luxerint* ibid. *Regnum Herodis facti* 238. *Diviſi in tetrarchias* 252.

252. *non habent jus capite puniendi* 253. *Pars Syriæ facti* 254. *A Romanis deficiunt & bello petuntur* 260. *& ſeq. Vincuntur & exſcinduntur* 261. *Ultima gentis diſſipatio* 268.
Judæorum *regnum ab Iſraele ſeparatum* 17. *Iterum* 18. *ſeries Regum* ibid. 33. 34.
Judas *Machabæus vid. Machab.*
Jugurtha *& bellum* 198.
Julianus *Apoſtata* 299. 300.
Julianus *Imperium emit & amiſit* 274.
Julii Cæſaris *bellum in Galliis* 208. *Adverſus Pompejum* 220. *& ſeqq Triumphi* 226. *Interitus* 227.
Julius Nepos *Auguſtus* 321.
Jus *publicum duplici methodo tractatum* 513. *in ſpecies duas diviſum* 514. *diſcrimen ejus à politicâ & unde collectum* ibid.
Juris *cum Hiſtoriæ ſtudio conjunctio* 513.
Juriſdictio *Eccleſiaſtica* 346.
Juris *Juſtinianæi hiſtoria* 334.
Juris *ratio in poteſtate regnantium quatenus uſu veniat* 528.
Juris *Romani ſtudium in Europam reductum invitis Pontificibus Rom.* 448.
Jus Gentium, *an à jure naturæ diſtinctum* 515.
Juſtinianus *Imperat. factus* 332. *ejus elogium* 334. 339. *condit Jus* 334. *vincit Vandalos* 335-36. *Gothos* 337-38. *& judicium de illo* 339-40.
Juſtinianus II. *Rhinotmetus Imp. amiſſo naſo, dejicitur imperio, reſtituitur, iterum dejicitur, occiditur* 351.
Juſtinus *Imperat.* 347.

L.

Lacædemon *vid. Sparta.*
Lambertus *Imperat.* 394.
Lamiacum *bellum* 161.
Landricus *adulter Fredegundis* Chilpericum, *jubente uxore*

uxore interficit 354.
Langobardus *quid*; 352.
Laodice *Virum Antiochum Deum veneno ſuſtulit, filium ad necandam Berenicem ſororem ſuam compulit* 176.
Latini *Cruciati male habiti à Græcis* 444. 468. *Iſacium Angelum reſtituunt in Imper.* 470. *Conſtantinopolin occupant* 471. *Ejiciuntur à Græcis* 506.
Latinum *bellum* 148. 155.
Legati *quando violari poſſint* 575.
Legati *Caroli R. à Græcis ludibrio habiti. Græcorum legati à Carolo viciſſim eluduntur* 387. *& ſeq.*
Legatio *Romanorum imperioſa ad Antiochum Epiphanem* 178. *&* 179. *Legatorum causâ orta bella* 184-89.
Legiones *à Rheno & Danubio à Conſtantino M. abductæ* 296.
Legionis *regni origo* 370. *reges* 384. *Caſtiliæ conjungitur* 431.
Leonidæ *cum ſuis trecentis glorioſus interitus* 126.
Leo *Thrax Imperator* 322.
Leo *Armenius Imper. factus* 388. *Interficitur* ibid.
Leo *Philoſophus Imperat.* 403. *ejus opera*, ibid. *Crebræ nuptiæ* & ſeq.
Leo IV. *Imperat. Irenes maritus* 364.
Leo *Iſauricus fit Imperator* 352. *fit iconoclaſta* 368. *unde turbæ multæ* 372.
Leontius *Imp. amiſſo naſo dejicitur imperio, dein occiditur* 351.
M. Lepidus *recipit Antonium & fit Triumvir* 229. *exuitur copiis ab Octaviano* 231.
Levigildus *Hiſpaniæ Rex filii ſui carnifex* 358.
Lex *conſenſu civium lata intelligitur, & hujus rei conſequentia* 539.
Lex *Regia* 235. *& ſequ.*
Liberi *n aliquando in Parentes inſurgere poſſint* 545.
Libertatis *ſtudium an cauſa belli juſta* 548.
Libertas *quæ ſtatui Provinciali opponitur* 582.

Lici-

Licinius *Imperator* 293. *vincitur à Conſtantino M. & perit* 294.
Linguarum *confuſio ſitne facta repentino miraculo in ipsâ diſperſione, an poſt eam* 9. 10.
Linguis *carentes loquuntur* 335.
Livii Druſi *tribuni pl. motus* 207.
Livia *Auguſto nupta* 238. *Virum ſuſtuliſſe creditur* 242. *moritur* 245.
Longobardi *in Italiam veniunt, unde dicti, unus eorum equitem Græcum bardâ ſuâ in aërem tollit* 352. *& ſequ. Regnum illorum* ibid. *Vincuntur à Pipino* 367. *à Carolo Magno* 369.
Lotharius *Pii filius Imperator, pugnat adverſus fratres ad Fontenæum* 380. *Imperio ſe abdicat* 381. *Calvus, Ludovici Pii filius ex ſecundis nuptiis* 379. *fit Rex Neuſtriæ* 380. in fin. *occupat Lotharingiam* 381. in fin. *fit Imperator* 382. *moritur* ibid.
Lotharius I. *omnis Franciæ Rex* 343.
Lotharius II. *utrâque Francia potitur* 355.
Lotharius *Saxo Imper.* 447.
Lotharius *Hugonis Imperat.* 394.
Lotharingia *unde dicta* 381.
Lotharingicum *regnum fundatur* 398.
Lucretia *à Sexto Tarq. ſtuprata* 147.
Lucullus *Mithridatem & Tigranem vincit* 204.
Ludovicus *Pius à Patre vivo dictus Imp.* 377-78. *filios ſuos vivus facit Reges* 379. *ab iis capitur & monaſterio includitur* ibid. *Reſtituitur, ac iterum exuitur denuoque reſtituitur, moritur* 380.
Ludovicus *Pii filius Germaniæ Rex* 380. *Lotharingiæ partem occupat* 381. *moritur* 382. c. 4.
Ludovicus II. *Imperator, Lotharii filius, Italiam tenet, ab hereditate utriuſque fratris à Patruis excluditur* 381. *moritur* 382. pr.
Ludovicus *Balbus Galliæ Rex an Imperator* 383. *Ludovicus Junior Franciæ Rex* 382.
Ludovicus IV. *Balbi filius, Galliæ Rex* 383.

Ludo-

Ludovicus *Arnulphi Imp.* 395.
Ludovicus I. *Rex Galliæ* 430.
Ludovicus *Galliæ Rex filios ſuos vivos reges creat* 455.
Ludovicus *Junior Rex Galliæ* 455.
Ludovicus VIII. *Galliæ Rex* 458. *in Angliâ bellum geſſit* 466.
Ludovicus *Ultramarinus Rex Franc.* 398.
Ludovicus *Sanctus Galliæ Rex* 458. 490.
Ludovicus *Hutinus Rex Galliæ* 493.
Ludovicus *Bavarus Imper. & res ejus* 485.
Ludovicus *Magnus Hungariæ & Poloniæ Rex* 488. *fratris Andreæ mortem ulciſcitur* 489.
Lycurgus *reformat civitatem Spartanam mirificè, quo modo & quo jure* 39. 537.
Lycurgi *& Solonis comparatio* 538 *& ſeq.*
Lydorum *res & reges* 45. *& ſeq.*
Lyſander 133.

M.

MAchabæi *unde dicti & Judæ Machabæi res geſtæ* 211. *Ariſtobulus Machab. regem ſe appellat* 215. *Stirps extinguitur* 239.
Macedonici *origo regni* 41. *ſucceſſio Regum* 136. *victoriæ per Græciam* 137. *& ſequ. Per Aſiam* 139. *& ſequ. Poſt mortem Alex. ceſſit Antipatro* 159. *Inde olympiadi, mox Caſſandro* 164. *Ejus filiis everſis Demetrio Poliorcetæ* 167. *& ſequ. Tum Pyrrho & Lyſimacho* 168. *Ptolomæo Ceraunò* 169. *A Gallis vaſtata* 169. *in fin. Poſt Soſthenem, Antigonus Caſſandri filius ea potitur* 170. *Ejectus à Pyrrho per Demetrium fil. eam recuperat* 171. *Cujus poſteris manſit, donec à Romanis ſubacta eſt* 17. *& ſequ. In provinciæ formam redacta* 195.
Macelzer, *Gildone victo, Romæ perit* 311-12.
Maximus *Imperator* 277.
Magi *invaſores regni Perſici oppreſſi* 111.

Ma-

Magnentius *Comes occidit Conſtantem Imp. Vincitur ipſe à Conſtantio* 298.
Majoranus *Auguſtus* 320.
Majorùm *delicta poſteris in pœnam cedere non poſſunt* 564. *& ſequ.*
Manuel *Imper. Græcus Latinos perfide tractat* 467-68.
Mancinus *Conſ. deditus Numantinis* 196.
M. Manlius *de ſaxo dejectus* 153.
Manlius *Torquatus* 154. *filium ſecuri percutit* 155.
Mariamne *Herodem maritum averſatur, occiditur* 240.
Marathonium *prælium* 113. 125.
Marcianus *Imperator* 322.
Marcus *Imperator* 271-72.
Margarita *Hollandiæ Comes nupta Ludovico Bavar. Imp.* 485. *poſt mariti mortem in Hollandiam reverſa, à filio pulſa ſecedit in Hannoniam* 486. *filius ſit furioſus* ibid.
Mariæ *Virginis cultus creſcit* 345.
Maris *potentia quanti in bello momenti* 557.
Maritimi *belli initia apud Rom.* 187. *progreſſus* p. ſeq.
C. Marius *& res ejus* 200. *& ſequ.*
C. Marius *Jugurtham, Cimbros & Teutones vincit* 200. *cum Sullâ contendit & pellitur* 202. *Romam occupat & tyrannidem exercet.* 203.
Marozia *meretrix Johannem XI. Pontificem ſuffocari juſſit* 405.
Martia *Commodum è medio tollit* 273.
Martinus *Papa Conſtantem Imperat. excommunicat, carceri includitur* 350.
Martina *Auguſta privignum veneno tollit, ipſi lingua præciditur* 350.
Maſiniſſa *Rex* 192.
Maſſiliæ *origo* 108. *in fin. obſidetur à Cæſare & capitur* 222.
Mathildis *Etruriæ Comes* 423-26.
Matrimonii *denegatio, an juſta belli cauſa* 542-46.
Matrimoniis *bella potius finiri quam pacem ſtabiliri* 584.

Mauri

Mauri *Hiſpaniam invadunt* 359.
Mauri *in Gallias uſque penetrant* 413.
Mauri *pene oppreſſi Hiſpanos magna clade refutant* 459.
Mauritius *Imp. ejus res & interitus* 348.
Maximinus *Imperator* 279.281.
Maximus *Pupinus Imp.* 281.82.
Maximus *Auguſtus* 319.
Maximianus *Imp. & res ejus* 288.299.
Maximus *tyrannus Gratianum occidit* 303. *perit* 304.
Medorum *origo regni & ſucceſſio Regum* 28. *& ſeq. de rebus & temporibus eorum accurata diſputatio* 87. *& ſeqq. lapſus regni* 30. *finis ejus* 31.
Mediolanum *à Frederico Barbaroſſâ diruitur* 450.
Sp. Melius *à Dictatore, indictâ causâ, interfectus* 152.
Mercenarii *milites qui* 574.584.
Meſſenicum *bellum & gentis excidium* 39.40.
Merovæus *Rex Francor.* 324. *Merovingiæ ſtirpis interitus* 367.
Meſſias *ex opinione Judæor. & verus* 253. *falſus* 268.
Metius *Fufetius Albæ rex ſupplicio adfectus* 44.
Michael *Balbus, damnatus ad vivicomburium è carcere fit Imperator* 388. *res ejus & mors* 389.
Michaël III. *Imper.* 389. *& ſequ.*
Michael *Paphlago Imper.* 440. *Michael Calephatus Imperat.* ibid. *& ſequ. Michael Stratioticus Imp.* 441. *& ſeq.*
Michael *Ducas Parapinacius Imperium invadit* 443.
Michael *Curopalates Imper.* 387.
Michael *Palæologus Imperat. occupat Conſtantinopolin* 506.
Milites *voluntarii quando cœperint* 236. *Imperatores creare quando cœperint* 256. *Imperium vendunt* 274. *ludunt* 279. *nolunt creare Imperatorem* 288.
Militiæ *neceſſitas remiſſa ab Auguſto* 236.
Militiæ *feudalis genus quo Galli Reges utebantur* 430. *Mercenarios milites quando habere cœperint* 455.
Militiæ *ſtatæ & popularis uſus ac præſtantia* 521.

Mil-

Miltiades 125.
Miracula *Chriſti* 353. *Legionis fulminatricis an verum* 272. 280. *Chriſtianorum ſine linguis loquentium, quamdiu ſtupris abſtinerent, ut Procop.* 335.
Mithridates *Ponti Rex.* 150. *M. Civium Rom. occidit* 202. *Vincitur à Sylla & accipit pacem* 203. *Inſtaurat bellum & vincitur è Lucullo* 204. *à Pompejo & perit* 205.
Monachorum *origo* 308.
Monarchiæ *antiquiſſima Reip. forma* 519.
Monarchiæ *Hiſtorico & Politico ſenſu diſcrimen* 7. *&* 517. *quot Monarchiæ revera dentur* 7. 8.
Monarchiæ *ſpecies* 528. *& ſequ. cauſæ conſtituendi* 528.
Monothelitarum *hæreſis* 362.
Summa Imperia, ſive Monarchiæ *quot revera dentur in Hiſtoria* 7. 8.
Moſes 15.
Mendacium *an hoſti dicere liceat* 553.
Mucianus 257-58.
Muliebris *in viros imperii mali & boni exempla p.* 11. 18. *in fin.* 27. 28. 33. 45. 115. 164. 181. *in fin.* 213. 214. 216. 218. 232. 238. 247. *in fin. & ſequ.* 250. 328. 329. 339. 347. 354. *& ſequ.* 365. 379. 390. 391. *in fin.* 394. *in fin.* 404. 405. 429. *in fin. & ſequ.* 432. 440. *& ſequ.* 442. 444. 451. 458. 486. 488. *& ſeq.* 503. *& ſequ.*
Mulierum *amor erga viros notabilis* 448.
Muſcovitæ *ad fidem Chriſti convertuntur à Græcis* 419.
Mutius *Scævola* 148.
Mundenſe *prælium* 226.
Mutationum *in regno Iſraelis crebriorum quam Judæ, cauſa quæ* 528.
Muhamedanæ *ſectæ origo & progreſſus* 349. 362.
Mutatio *Principum in deterius an vera ſit mutatio animorum* 576.
Mycenicum *regnum* 22.

N.

NAbis *Spartæ tyrannus* 173.
Nabonydus *an fuerit ultimus Rex Babylonis* 32.33.
Nabuchodonoſor *Medus* 31. *Babylonius* ibid.
Narſes *Francos vincit & Gothos* 338. *Longobardos vocat in Italiam* 353.
Navarræi *origo regni* 271. 384. *Reges* 401. 414. 432.
Neapolitani *regni origo* 447.
Neapolitanum *regnum à Manfredo ſubducitur Cunradino, qui regnum repetens capitur & capite mulctatur* 480. *alia regni ejus cataſtrophe* 488.
Necus *Ægypti Rex* 38.
Nero, *ejus quinquennium, reliquæ res, cædes & interitus* 249-50. 51.
Neſtorius 326.
Nerva *Imp.* 264.
Neuſtriæ *regnum quid & unde dictum* 343.
Nicæni *Imperii origo* 472.
Nicephorus *Imperium invadit* 365. *Perit* 387.
Nicephorus *Botoniates Imperat.* 443.
Nicephorus *Phocas Imper.* 416. *ab uxore interficitur* 417.
Niger *Imp.* 274.
Nimrodus *idem qui Belus* 9. 11. *p.* 58. *& ſeqq. non qui*
Ninus *& res ab eo geſtæ, mors* 11. 838.
Ninus *urbs ſeu Ninive condita* 11. 56. *duplex Ninive* 71.
Ninyas, *inſtituta ejus in Imperio* 12.
Nonnarum *origo & appellatio* 308.
Normandia *à Gallis recuperata* 457.
Normanni *ad fidem Chriſti convertuntur* 418.
Normanni *vaſtant maritima Europæ* 381-95. *occupant Neuſtriæ partem & tenent* 398. *Siciliam & Neapolin* 410. 414.
Norwegi *ad fidem Chriſti convertuntur* 419.
Nothi *liberi an ſuccedere poſſint* 582.

Novercæ *matrimonium an ubique gentium illicitum* 583.
Numantinum *bellum* 196.
Numa *Pompilius Rex electus, & inſtituta ejus* 43. 44.
Numerianus *Cari Filius Imp.* 287.
Numeri *exercituum apud Veteres qui traduntur, immanes, an credibiles* 12. 18. 114.
Numitor *avus Romuli* 42.
Nuptiæ *matris & filii in Oriente licitæ* 520.

O.

OBſides *ob ſuorum perfidiam caſi* 465.
Obſidum *jus; an ſe fugâ ſubducere queant & cur hodie minus uſitati* 561.
Ochus *Rex Perſarum* 119.
Odo *Pariſiorum Comes Rex Franc.* 397.
Odoacer *Herulorum dux fit rex Italiæ* 321. *Vincitur à Theodorico & perit* 333.
OEdipus 23. *& ſeq.*
Ogina *uxor Caroli Simplicis*, 399. *nubit ejus parricidæ* 402.
Olybrius *Auguſtus* 520.
Olympiadum *origo* 39.
Olympias *mater Alex. M. potitur Macedoniâ, malè conſulit, interficitur* 164.
Ooſtergoo *vaſtata à Carolo Martello* 366.
Oraculum *per ſomnium de bello Vandalico* 336.
Orchanes *Turcarum Rex* 508.
Ordonii *Reges Hiſpani* 400.
Oreſtes *Gothus filium facit Imperatorem Rom.* 321.
Oroſii *locus illuſtratur & emendatur* 96. *&c.*
Oſtraciſmus *quo jure niteretur* 555.
Othonis *Cæſaris res & mors* 256-57.
Otho *Imperator cum Philippo paciſcitur, à Gallis vincitur ad Bovinas* 452.
Otho II. *Imperator, & res ejus* 408. *Otho III. Creſcentium punit* 408. *Legem Romæ ferri curat, ut Germani Reges eſſent Impp. Romæ* 409. *Uxorem Germani vi-*

vivam comburit ibid. *à Creſcentii uxore veneno tol- litur* ibid.
Othomannus *Turcarum Rex primus* 507.
Otho *Magnus Imper.* 395. *Res ejus geſtæ* 397. 399.

P.

PActum *cum hoſte initum de reditu in carcerem, ſervandum* 586.
Pandectarum *exemplar à Piſanis repertum* 447.
Pariſienſis *Academia fundata* 374.
Parlamenti *Anglicani Origo* 439.
Palatio *Præfectus in Franciâ quis* 355. *in fin. & ſequ.*
Papæ *Rom. incipiunt dominatum* 280 *proſequuntur* 289. *maxime poſt Conſtantinum M.* 308. *ſub Valentiniano III.* 327. *in Oriente refutatus* 346. *Auctus ſub Phocâ* 362. *Sub Leone Iconoclaſte* 372. *per Bonifacium alioſque miſſionarios* 373. *ſub poſteris Caroli M.* 391. *Diminutus ſub Othonibus* 419. *Auctus iterum ſub Othonibus* 419. *Auctus iterum ſub Henrico IV.* 423. *Henrico V.* 427. *Refutatus à Philippo Pulchro Galliæ Rege* 509. *& ſeq.*
Papam *confirmandi jus ab Imperatoribus, agnitum* 480.
Papa *ſe ipſum creans & eligens* 511.
Papatus *ſedes Româ Avenionem transfertur* 510.
Papiſſa *Johannes VIII. an vera hiſtoria* 392.
Papinianus *quare interfectus* 276.
L. Papirius *dictator Fabium magiſtrum equitum capitis damnat* 183.
Parthorum *ortus imperii* 178. *Interitus* 278.
Patriæ *injuriæ quamobrem ferendæ* 555.
Patricii *nova dignitas* 297.
Pelagius *rem Gothicam in Hiſpaniâ reſtituit* 370.
Pelopponneſus *unde dicta, à Pelopidis occupata* 23. *rurſus ab Heraclidis* 25. *Bellum Pelopponeſ.* 130. *& ſeq.*
Peloponneſiaci *belli cauſæ, progreſſus, exitus* 130. *&c.*
Peloponneſi *mira mutatio* 553.
Pelopidas 135.

Per-

Perdiccas *annulum ab Alex. M. accipit moribundo, primas occupat partes* 159. *Ariarathen regno vitaque exuit*, 161. *Ipſe perit* 162.
Pericles 130. *& ſeq.*
Periſcelidos *ordo equeſtris inſtituitur* 505.
Pergamenum *regnum fundatur, augetur* 176. *& ſequ. Populo Rom. legatur* 197.
Perſæ *monarchiâ potiuntur* 106. *Armis deſueſcunt* 112. *Vincuntur ad Marathonem* 113. 125. *ad Salaminem Plateas, ad Mycalem* 127. *ad Eurymedontem* 129. *Negligunt dividere Græcos* 119. *Vincuntur ab Ageſilao* 117. 133. *ab Alexandro & Imperium illis adimitur* 140. *& ſequ. Reſtituitur Perſis imperium* 278. *Per Aſiam graſſantur, à Seracenis ſubiguntur* 349. *denique à Turcis* 441.
Perſeus *Rex Macedonum, victus à Romanis, triumphatus & vitâ privatus* 174.
Perſarum 60 *millia Conſtantinopoli baptiſati* 361.
Perſecutio *via.* Chriſtian.
Pertinax *Imp.* 273. *infin. & ſequ.*
Petilius *Cerealis & res ejus geſtæ* 259.
Phalaris *tyrannus* 142.
Pharamundus *Rex Franc. Alit. Varamund.* 324.
Pharnaces *victus* 225.
Pharſalicum *prælium* 223.
Pheron *ſeu Pharao Rex Ægyptius* 21.
Philæterus *regni Pergameni conditor* 176. 177.
Philippus *Macedo Rex fit, docet Macedonas artem belli. Auget regnum, Vincit Græcos, dux ab illis contra Perſas eligitur, interficitur* 137. 138.
Philippus *Rex Macedonum III. bellum ejus Ætolicum, quo vincitur ad Cynoſcephalas* 173. *Demetrium filium interficit, ipſe moritur* 174.
Philippus *Arabs Imper.* 282.
Philippus *Imperator cum Othone paciſcitur, interficitur* 452.
Philippus *Rex Franciæ* 429. *& ſeq.*

Philippus *Auguſtus Galliæ rex & res ejus geſtæ* 455. *in fin. & ſeq. Vincit Othonem Cæſarem & Anglos Bovinis* 457.
Philippus *Pulcher Rex Galliæ* 491. *ingens contra ſe fœdus ſine noxa ſuſtinet* 492. *filiorum ejus trium uxores adulterii damnatæ* 492.
Philippus *Audax Rex Galliæ* 491.
Philippus *Longus Galliæ Rex* 493.
Philippus *Valeſius Eduardo Anglo in ſucceſſione regni præfertur* 494. *Vincitur ab illo ad Creſſiacum* 495.
Philoſophia *Chriſtianiſmo contraria* 279. *& ſeq.*
Philopœmen *ultimus Græcorum* 173.
Phocas *Imp. factus* 348. *deſtitutus* 349.
Photius *Patriarcha Conſtantinop. & turbæ ſuper illo* 391.
Picti *in Britannia vexant Provinciam Rom. Scotos ex inſula ejiciunt, eosdem revocant, ipſi delentur* 386.
Pipinus *I. Palatio Franciæ præfectus* 356.
Pipinus *II. fit Rex Francorum* 367. *Romam liberat à Longobardis* 368.
Piraticum *bellum* 205.
Piſiſtratus *invadit Athenis tyrannidem* 41. *Piſiſtratidæ Athenis pulſi* 124.
L. Piſo *Imperio deſtinatus, oppreſſus* 250. *Alius iterum* 256.
Placidia *Theodoſii M. filia nubit Ataulpho Gotho* 316. *Conſtantio Comiti.* ibid. *Cum fratre Honorio indecenter vivit* 317. *Tutrix filii Valentiniani III.* 317. *moritur* 318.
Plebis *Rom. ſeceſſio in ſacrum montem* 149. *In Janiculum* 184.
Plebis *ſeceſſio Romæ an juſta fuerit* 571.
Pœnarum *modus* 544.
Poloni, *Leſco & Piaſto ducibus* 377.
Poloniæ *Dux, appellatus Rex* 488.
Poloni *ad fidem Chriſti convertuntur* 418.
Cn. Pompejus *Magni cognomen apiſcitur* 233. *reliquæ*

res ejus 204. *Bellum cum Cæſare* 219. *&c. Perit* 224.

Porſenna *Rex Etruſcus* 148.

Pontifices *confirmandi jus ab Imperatoribus, agnitum* 480.

Portugalliæ *regni origo* 460.

Portugalliæ *Rex, Caſtiliæ Servitio ab Alphonſo X. liberatur* 497.

Poſteri *ob majorum delicta non puniendi* 564. *& ſeq.*

Potentiæ *alienæ metus an ſit juſta belli cauſa* 587.

Poteſtas *plurium quam unius moderatior* 569.

Præfectura *Prætorii diviſa in quatuor* 296.

Prætorium *ab Auguſto conſtitutum apud Palatium* 236.

Primogenituræ *jus an ſemper obſervandum* 585.

Principum *jus circa ſacra, cujuſmodi* 534. *& ſequ.*

Probus *Imperator* 286.

Procopius *Juſtiniano infeſtus* 334. *Ejus ἀνέκδοτα ſuſpecta* 339.

Prophetæ 36.

Proſcriptio *Syllæ* 203.

Provincia *quid* 582.

Proximum *an Patriæ cauſa lædere liceat* 568.

Prudentia *regendi civitatem duplex* 544.

Pſammenitus *Rex Ægyptius* 37 *& ſeq.*

Ptolomæus *Lagus* 179. *Philadelphus* 180. *Euergetes* 181. *Philopator* ibid. *Philometor*, *Phyſcon* 182. *hujus ſcelera* 217. *Lathurus* 218. *Auletes* ibid. *Dionyſius* in fin. ibid.

Ptolomæus *Ceraunus primogenitus Ptolomæi Lagi regis Ægypti à patre exheredatur* 180. *eripit regnum Macedoniæ ſororis ſuæ liberis, ipſam interficit, ipſe mox interficitur à Gallis* 169.

Punicum *bellum*; *vid. Carthaginienſe.*

Pulcheria *ſoror Theodoſii junioris, Aulam fratris inſtituit* 322 *pellitur à fratre, redit, ac nubit Marciano, virginitate ſalva* 322.

Pyrrhus *Epirota Demetrium Poliorcetem ſpoliat Mace-*

donia. Inde ejicitur ipſe à Lyſimacho 168. *Romanus infert bellum in Italia, poſt tria prælia bene pugnata, cum Carthaginienſibus proſpere pugnat in Sicilia. Inde reverſus à Romanis vincitur* 185. *Inde redux Macedoniam occupat* 189.

Q.

QUadi 272. *ſunt Saxones* 299.
Quadicum *bellum* 263. 272. 299.
Quæſtores *odio plebis immolati* 493.
Querela *de injuriis Principum, an ad alios Principes deferri poſſit* 581.
Quieſcentium *ſecta in Eccleſia Græca qualis* 511. *& ſequ.*

R.

RAtbodus *Rex Friſiorum Pipino reſiſtit, filiam ſuam dat filio Pipini, quem interficit* 357. *Carolum Martellum vincit* 365.
Raulius *Rex Franc.* 399.
Recaredus *Hiſpaniæ Rex. Catholicus primus* 356.
Reformatio *civitatis an peti poſſit à Rege, ſub lege negandi obſequii* 526.
Regalium *Eccleſiaſticorum contentio in Anglia* 460.
Reges *Roma expellendi cauſa quæ juſta fuerit* 569.
Regulus *dux Rom. in Africa* 188.
Rehabeami *error & regnum* 18.
Religio *an à Principe mutari poſſit* 527.
Religio *in Quæſtionibus conſumpta* 307.
Religionis *cauſa quæ pœnæ* 309.
Religionis *in falſos Deos contemptus odium & ratio* 547.
Reſpublica *quid, & partes ejus* 515.
Reſpubl. *mixta an detur* 538.
Richardus *Anglus Imperat. electus* 480. *cum fratre Rege capitur* 499.

Ri-

Richardus I. *Angliæ Rex, in Oriente multa præclara gerit* 463. *& ſequ. Capitur in Auſtria* 464. *ubi & res ejus reliquæ*
Ricimer *Gothus, Comes rei mil. facit Impp. Romæ* 320.
Robertus *Guiſcardus Apuliæ & Calabriæ dux* 444.
Robertus *Rex Francorum laudatus* 413.
Robertus *Wilhelmi Conquæſtoris filius contra Patrem inſurgit* 437. *à regno excluditur* ibid. in fin. *bellum movet fratri, re infecta redit in Normanniam* 438. *Rurſus alteri fratrum movet bellum æquè fruſtra, nimis facilis, captus & excæcatus* ibid. & 439.
Rodericus *Hiſpaniæ Rex, ſub quo Mauri Hiſpaniam invadunt* 359.
Rollo *Normannus in Angliâ* 385. *fit dux Neuſtriæ ſive Normandiæ* 398.
Roma *condita* 41. *& ſequ. Sabinis aliisque populis aucta* 42. 43. *Succeſſio regum* 44. *& ſequ.* 147. *Roma libera* 148. *Sub decemviris* 151. *Capta â Gallis & incenſa* 153. *Domina Italiæ* 168. *Toto orbe præcipua* 194. *Sub Cæſaribus* 234. *Incenſa à Nerone* 250. *Deſerta à Cæſaribus* 295 *Sedes Pontificum* 308. *Capta ab Alarico* 315. *ab Ataulpho Gotho* 316. *à Geiſerico Vandalo* 319. *à Theodorico Gotho* 333. *à Belliſario* 337. *à Totilâ, rurſus à Belliſario, denuo à Totila* 338. *à Narſete recuperata* ibid *Creat Imperatorem Carolum M.* 376. *ſub imperio Theodoræ & Maroziæ meretricum* 405. *Conſulare imperium rurſus affectat* 408.
Romania *quæ* 368.
Romanus *Agyropulus Imper.* 440.
Romanus *Diogenes Imperat. proditur & miſere interficitur* 443.
Romanus *Lecapenus Imp. Conſtantini Porphyreg. Collega, ejus ambitio, qui captus* 404.
Romanus *Porphyrogennetes Imper.* 416.
Romulus *naſcitur, ejus mater, avus, fratricidium, bella, mors* 42. 43.

Roſemunda *virum Alboinum interficit, ipſe ab adultero necatur* 353.
Rudolphus *Bavariæ Dux Anticæſar, ab Henrico IV. vincitur* 424.
Rudolphus *Habsburgenſis Imper. factus Auſtriam occupat* 480.
Rufinus *Arcadii Curator perit* 311.
Ruſſi *ad fidem Chriſti convertuntur* 419.

S.

SAbinarum *raptus virginum, inde bellum & pax* 42. in fin. & ſequ.
Sabinus *per 9 annos in ſpeluncâ* 259.
Sabinus *Veſpaſ. frater* 257. *& ſeq.*
Sacerdotum *Imperia commodiora* 529. *& ſequ.*
Sæculum *ferreum à Chriſto decimum* 405.
Saguntini *belli cauſæ* 588. *& ſeq.*
Saladinus *Saracenorum Sultanus* 475.
Salica *Lex, potius Conſuetudo* 494.
Salomonis *res, lapſus & mors* 17.
Samniticum *bellum* 153. 183.
Sanctius *Alphonſi filius ſecundus liberis primogeniti præfertur à Patre, quem ipſum exuit regno* 498. *res gerit egregias* ibid.
Saraceni *fiunt Muhamedani, imperium longe lateque extendunt* 349. *Hiſpaniam occupant* 359. *Cæduntur in Galliâ* 366. *mari prædantur* 384.
Sardanapalus *an jure ſublatus à ſuis* 571.
Sardanapalus *de tempore ejus & exitu diſp.* 78. *&c.*
Saulis *electio, rejectio, inſidiæ in Davidem, mors* 16.
Saxones *Angliam invadunt* 325. *& ſequ. à Carolo M. ſubiguntur* 369.
Scintilla *Rex Græcos ejicit ex Hiſpaniâ eâque tota primus potitur* 354.
Scipionis *Africani res geſtæ* 191. *& ſeq.*
Schiſma *Orientalis & Occident. Eccleſiæ* 345.

Schiſma *Eccleſiæ Orientalis & Occidentalis* 390. 406. 420. 446. 478. 511.
Schotani *de Sardanapalo & Aſſyriis ſententia* 80. *&c.*
Scotorum *origo* 385. *antiquitas diſputatur, ſequ. Pelluntur è Britanniâ* 386. *redeunt, Pictos ejiciunt* ibid. *Robertus Bruſſus competitor regni Scotorum* 499. 500. *David Bruſſus Rex capitur ab Anglis* 505. Lapis *fatalis in Angliam tranſlatus* 501.
Scoti *ab Anglis victi* ibid. *Eosdem vincunt & regno ejiciunt* 502. *Iterum vincitur* 505.
Scotiæ *regni Competitores in Eduardum I. compromittunt* 499. *& ſequ. Johannes Balliolus Rex Scotorum* 499. *& ſeq.*
Sedes *Papatus Avenionem transfertur* 510.
Sejanus 242.
Sebaſtocrator *novus titulus* 443.
Seleucus *equitum Præfectus, Babyloniam occupat, Indias invadit* 165. *Antigonum vincit & Lyſimachum* 168. *Ipſe occiſus à Ptolomæo Cerauno* 169.
Seleucus *Nicanor* 175. *Callinicus* 176. *Ceraunus* 177. *Philopator* 179.
Senatusc. *Videant Coſſ. ne quid Reſpubl. detrimenti capiat, vis* 206. 220.
Semiramis, *ortus ejus, ingenium, vitia, res geſtæ, mors ejus* 11. 12.
Senatores *conſtituti,* 42. *Poſt Romulum per vices poteſtatem uſurpant* 43.
Senatorum *poſt Romuli mortem imperium verè ſummum* 544.
Seneca *Neronis præceptor, & adjutor etiam in cæde Agrippinæ* 248-49. *perit* 250.
Sennacherib 30.
Sententia *injuſtâ condemnati an vi reſiſtere poſſint* 264.
Septuaginta *hebdomades Danielis quomodo computandæ* 122.
Sertorii *bellum* 204.
Servius *Tullius è tyranno Rex juſtus* 45. *mors indigna* 147.

Seſoſtris *res geſtæ, victoriæ, inſolentia, cohors ejus Prætoria ex* 1700. *unâ cum eo die natis* 20. 21. *diripit Hieroſolyma* 18.
Severus *Septimius Imp.* 274-75. 76.
Siculorum *res, ejus tyrannides* 142. *Palæſtra Carthaginienſium & Romanorum. Cedit hiſce* 187. 188. *Occupata à Normannis* 410. *Cedit Arragoniis* 482. *ubi de Siculis Veſperis.*
Siculi *Gallos omnes unâ veſperâ interficiunt* 482.
Sicyonicum *regnum* 22.
Sigebertus *Rex Francorum* 355.
Simulatio *an licita in regendâ Republ.* 526.
Sociale *bellum* 201.
Solon *Legiſlator Athenienſis* 40. *& ſequ.*
Solonis *& Lycurgi comparatio* 538. *& ſequ.*
Somnium *Nabuchodonoſoris quo ſpectet* 7.
Sophia *Juſtini II.* 347.
Sororum *connubia olim permiſſa, injuſta,* 546. *&* 47.
Sortilegium, *Imperii modus continuandi* 548.
Soſthenes *Macedoniam à Gallis liberat* 170.
Spartacicum *bellum* 204.
Stauratius *Patricius Irenes ſocius* 364.
Status *naturalis quid* 515. *eum eſſe ſtatum belli* 516.
Stauratius *Imper.* 387.
Stephanus *Hungariæ rex fit Chriſtianus* 410.
Stephanus *Angliæ Rex non jure, à Machtilde regni herede capitur, liberatur, cum Mathilde paciſcitur* 461. *moritur* 461.
Stilico *Honorii Curator* 311. *Gothos vincit* 313. *Perit, dubium an merito* 314.
Stipendia *militibus decreta primum* 152.
Stratagema *Pharſalicæ victoriæ* 224.
Stratonica *Antiochi Soteris noverca & uxor* 175.
Spartæ *origo & odium in Meſſenios,* 25. *Reges bini* 26. *Reformatur & leges accipit à Lycurgo* 39. *Bellum eorum cum Meſſeniis duplex* 39. *Spartani* 300. *ad Thermopylas occumbentes* 126. *eorum du. etus a Platea*

teas 127. *Invident Athenienſibus & eluduntur à Themiſtocle* 128. *cum Meſſeniis tertio bellum habent* 129. *Belli auctores ſunt Peloponneſiaci* 131. *Athenas occupant* 133. *Perſas invadunt in Aſiâ, ſed revocantur bello Græciæ* 133. *Pacem Antalcidæ à Perſis recipiunt* 134. *Græciæ libertati graves ſunt* 134. *à Thebanis fatali clade vincuntur ad Leuctra* 135. *cum iisdem ad Mantinæam pugnant* 136. *Alexandrum nolunt creare ducem Græciæ* 138. *ab Antipatro vincuntur* 160. *Agidem reformationem Reip. molientem occidunt* 172. *Cleomene Rege, bellum habent cum Achæis* 172. *Sub Nabidis tyrannide gemunt,* 173.

Spolia *opima* 43. 152. 189.

Sponſionis *& fœderis diſcrimen* 586. *ubi, & quæ ſponſorum obligatio*

Stolonis *leges* 154.

Strumas *ſonandi mos Regius in Angliâ* 434.

Succeſſio *marium in Galliæ regno olim dubia* 493. *approbata & ſtabilita* 494.

Succeſſionis *uſus inter fratrem è Patre nondum Rege & facto Rege natum, diſceptatio* 549-50.

Succeſſio *regnorum quotuplex* 579.

Svedi *ad fidem Chriſti convertuntur* 419.

Sveno *Danus Angliam invadit* 415.

Summum *Imperium quid propriè* 517.

Suprarbiæ *regnum* 271. *extinguitur* 384.

L. Sylla *Marii legatus* 200. *Ejuſdem inimicus illum fugat* 202. *Dictator creatus tyrannicè egit* 203.

Syria *poſt mortem Alex. M. ceſſit Seleuco, cujus poſteri eam tenent, perpetuis fere tragœdiarum exemplis uſque ad ann. ante Chr.* 60. *pag.* 175. *&c.* 210. *&c.*

T.

Tacitus *Imperator* 286.

Tanaquil, *ejus induſtria* 45.

Tarentinum *bellum* 184. 186.

Tarquinius *Priſcus Rex* 44.
Tarquinius *Superbus Rex Rom. ſocerum occidit, urbe pellitur* 147.
Templariorum *interitus* 510.
Templi *Hieroſolymitani ædificatio* 17. *deſtructio* 35. *Reſtitutio* 121. *Profanatio* 210. *ultima deſtructio* 261.
Temporum *diviſio & diſtributio* 5. 6.
Teſtamenti *in ſacris ratio* 522.
Teſtamentum *quinam Reges de ſucceſſione facere poſſint* 577.
Thebarum *origo & bellum vetus* 23. *Perſis addictæ* 127. *Thebani Spartanos ad Leuctra vincunt* 135. *Excidium Thebarum* 139.
Themiſtoclis *res geſtæ* 126. 127. *Oſtraciſmus, Exilium & mors* 129.
Theocratia *quid, an fuerit in Hebræos* 16. 523.
Theodatus *Gothorum Rex fidem fallit Amalaſunthæ* 333. *illam interficit* ibid. & 337.
Theodora *Imperatrix Zoes ſoror & adjutrix* 441.
Theodora *Juſtiniani regnat cum illo* 397. *minus ei decora ſponſa & Auguſta* 339. *auctor ei eſt ſalutaris conſilii* ibid. in fin. *Eutychiana politicè* 345.
Theodora *meretrix Romæ Imperatrix* 405.
Theodora *Imperatrix imagines reſtituit* 389.
Theodoricus *Gothorum Rex in Italia factus* 332. *Galliæ partem occupat* 341. *Symmacho & Boethio interfectis, moritur* 333.
Theodoſius *Adramyttenus Imperator, abdicat ſe* 352.
Theodoſius I. 303. *Vincit Maximum* 304. *Arbogaſtum & Eugenium* ibid. *moritur* 310. *Theodoſius II.* 321.
Theophano *Imperatrix maritum Nicephorum interfici curat* 417.
Theophili *Imperatoris rigidi juſtitia* 389.
Theſeus 122. & *ſequ.*
Theſſalorum *origo* 26.
Thomas *Beckettus Archiepiſc. Cantuar. interficitur & mira-*

miraculis poſt obitum inclareſcit 463.
Thraſybulus *Athenis Remp. reſtituit* 133.
Thraſymundus *Rex Vandalorum* 335.
Tiberius *& res ejus* 242-43. *degeneratio & mors* 245.
Tiberius *Abſimarus Imperator, dejectus & occiſus* 351.
Tiberius *Conſtantinus Imp* 347.
Tigranes *vincitur à Lucullo* 204. *fit rex Syriæ, à Pompejo exuitur* 215.
Timoleon *fratrem occidit, Syracuſas liberat, Carthaginienſes vincit* 145. 146.
Titus *Tatius Rex Sabinus, collega Romuli* 43.
Titus *Veſpaſianus Imp.* 261 62.
Tomyris *Regina, dictum ejus in Cyrum* 109.
Traditores *quinam* 290.
Trajanus *Imper.* 265.
Tranſitus *cum exercitu per fines alterius an bello peti poſſit* 559.
Trapezuntini *origo Imperii* 472.
Treviri, *urbs maxima transalpinarum* 299.
Tribuni *Mil. cum Conſulari pot. creati Romæ* 151.
Tributa *in Angliâ quando ſine Ordinum conſenſu exigi poſſe deſierint* 500.
Tributum *an tollat ſummam poteſtatem* 535.
Triumviratus *primus* 207. 219. *Secundus* 229. *& ſequ.*
Trojæ *regnum* 24. *belli cauſæ & exitus* ib. & 25.
Tullus *Hoſtilius Rex* 44.
Turcici *Imperii origo* 507.
Tutelæ *Regiæ jus, an Lege conſtitutum teſtamento mutari poſſit* 519. 533. 580.
Tyranni xxx. *Athenienſes* 133. *Romani* 285.
Tyranni *in Regem juſtum mutatio* 545.
Tyrannis *quotuplex* 534.
Tyrii *quur Perſis tam fideles fuerint* 566.

V.

VAldenſium *origo* 478.
Valens *Imper. capitur à Perſis & indignè habetur* 284.
Valentinianus *I.* 301. *Secundus* 302. *interficitur ab Arbogaſto* 304. *Tertius, res ejus & mors* 317. *& ſeq.*
Valerius *Poplicola* 148.
Vandali *Hiſpaniam invadunt* 313. *Africam occupant* 318. *Romam capiunt* 319. *Regum Vandalorum in Africa ſucceſſio & res* 335. *Vincuntur & Imperium extinguitur* 336.
Vaſalli *milites dominis ſuis adducebant milites, verum à ſe magis quam à Regibus dependentes* 378. *Audebant & bellum his inferre* 430.
Vejens *bellum* 148. 149. 152.
Veneti *Græciâ potentes* 470. *Imperatorem creant Balduinum Flandrum* 471. *eorundem defectu Imperium Latinum occidit* 506. *Venetiæ natæ* 318. 506.
Verina *Auguſta Leonis vidua Zenonem generum pellit Imperio* 322-28. *Eundem revocat* 328. *Adjuvat Martianum Leontiæ filiæ maritum contra Zenonem* 329. *Includitur, liberatur, moritur* ibid.
Veſperæ *Siculæ Gallorum cæde funeſtatæ* 482.
Veſpaſianus *Imp.* 257-58-59. 60.
Vetrannio *Imper. exuitur à Conſtantio* 298.
Victor *Papa dominatum in Eccleſias inſtituit* 280.
Victor *quando & quatenus victo parcere poſſit* 532.
Julius Vindex *à Nerone deficit, interit* 251.
Vitalianus *à Juſtino & Juſtiniano, arte oppreſſus* 331.
Viriathi *bellum* 196.
Vitellii *Imp. res & mors* 257.
Ulpiani *JCti Præfecti Prætorio mors* 279.
Volſcorum *bellum in 200 annos* 147. 149.
Voluſianus *Cæſar* 283.
Vortigernus *Britanniæ Rex* 325.

Ute-

Uterius *Britannorum dux* 344.
Urraca *Legionis & Caſtiliæ regina ſecundum nubit Alphonſo Arragoniæ Regi, quem dejicit & filium regem creat* 432.
Uſſerii *Armachani de Aſſyriis ſententia refellitur* 47.79.

W.

WAllia *Rex Gothorum in Hiſpania* 340.
Wallia *Britannorum veterum ſedes* 344.
Wallas *ſtrenuus Scotorum dux* 500.
Walliæ *regnum in Britanniâ* 360.
Weinbergenſis *deditionis hiſtorica* 448.
Weſtergoo *vaſtata à Carolo Martello* 366.
Wilhelmus *Normanniæ dux Angliam invadit, occupat* 435. *& ſequ. Anglis duriter imperat* 437. *regni ſucceſſionem teſtamento diſponit* 437. *& ſeq.*
Wilhelmus *II. Angliæ Rex* 437. *Res ejus & mors notabilis* 438.
Wilhelmus *Hollandiæ Comes, Rex Romanor.* 479.
Wiſigothi *in Italiam irrumpunt* 314. *Sedes ponunt in Gallia Narbonenſi & Hiſpania* 316. *Reges eorum illic* 340-41. *Imperium illorum extinguitur à Mauris* 359. *reſtituuntur à Pelagio* 370.

X.

XErxes, *res ejus & exitus infelix* 114. 115.

Z.

ZElandia *inter Flandriæ & Hollandiæ Comites controverſa* 410.
Zeno *Iſauricus Imp. ejicitur* 322-23. *redit* 328. *male conſulit* 329. *ab uxore pro mortuo ſepelitur & perit* 329.
Zenobia *Odenati* 285.

Zenonis *uxor Baſiliſci Imperat.* 328.
Zimiſca (*Johannes*) *Imperat.* 417.
Zoe *Imperatrix, Conſtantini Porphyrogenn. Tutrix* 404.
Zoe *Imperatrix quinquagenaria nubit Romano Argyropulo, quem interficit; nubit Michaëli* 440. *A filio adoptivo Michaele Calephato relegatur in monaſterium* 441. *rurſus huic capto oculos effodit* 441. *Sumit virum Conſtantinum Monomachum, moritur*, ibid.
Zorobabel, *dux redeuntium Judæorum* 121. *an duplex* 122. inf.

FINIS.

ERRATA.

Pag. 9. L. Sethi. Ibid. c. 6. v. Geneſ. v. 4. P. 18. Sichemi. P. 27. dele *l.* 8. P. 33. l. Matrem. p. 133. Piræum. p. 175. Poliorcetæ. p. 239. Antigonus. p. 274. Julianus. p. 309. 326. OEcumenica. p. 385. l. 818. P. 389. L. 839.

A01 1468693

XXXXVI
B 25